

שבוע חג השבועות ופרשת נשא

(09 - 15 June 2024)

ג' - ט' סיון תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דִגְגָךְ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאֹזֶת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבָּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִהְיוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאֲחֵרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִגְדֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאֹזֶת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לִוְלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יְאִמְרֵנוּ
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוּלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוּם עֲלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלַעֲוֵנוּ בְּחַרֹּת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שְׁטַפּוֹנוּ נַחֲלָה עֲבַר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֲבַר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כִּצְפוּר נִמְלְטָה מִפֶּח יּוֹקְשִׁים
 הַפֶּח נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:
 א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נִשְׂאֲתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שְׂפָחָה אֶל יַד גְּבַרְתָּהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְּנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שִׁבְעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שִׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֵי
 יוֹנִים:

תחילת זמן קידוש לבנה: מוצאי שבת קודש, ט' סיון

אגרות קודש

ב"ה, ט' אייר, תשי"ז
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מד' אייר,

בעת רצון יזכירוהו ואת זוגתו תחיי וכן את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק
 מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, כאו"א להמצטרך לו, מתאים לתוכן כתבו.

ובהנוגע להסתדרותו בענין של פרנסה, כבר מלתי אמורה שצריך להשתדל ביותר וביותר
 שיהי דוקא בעיני חב"ד מכמה טעמים, ובודאי שבהשתדלות המתאימה, ובטוחני שאניש מצד
 ישתדלו ג"כ בזה, סו"ס יבוא הדבר לפועל. ואף שאפשר שבתחלת ההסתדרות יהי איזה קישוים
 אין להתרשם מזה וכידוע הדגשת הבעש"ט (ששמענוהו כ"פ מ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה
 נבג"מ זי"ע) בלשון הכתוב, והי' ראשיתך מצער - ועי"ז - ואחריתך ישגא מאד.

בודאי גם עתה משתתף בפעולות דהפצת המעינות חוצה, ובפרט בין אנשי מדינתו לפנים.
 והשי"ת יצלחו גם בזה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 א. קווינט

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 253..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
 254..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 257..... לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 262..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 263..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 265..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 266..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 268..... ספר המאמרים - תרפ"ט
 268..... לקוטי דיבורים - בלה"ק
 269..... רשימת הרבנית רבקה
 271..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 54..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 55..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח
 210..... נביאים וכתובים
 220..... עין יעקב - מסכת ברכות
 272..... נקודה משיחת קודש מעובדת
 273..... חומש לקריאה בציבור
 282..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 284..... ביאורים לפרקי אבות - פרק א'
 285..... לוח זמנים
 287..... סדר מצות הדלקת נרות לחג שבועות ולשבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע
 ליל ה' סיון, ערב חג השבועות, ה'תשל"ג..... 6

התועודיות

- שיחת ליל ערב חג השבועות, ה'תשל"ג..... 19
 שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשל"ג..... 27
 שיחת ש"פ נשא, ט' סיון, ה'תשל"ג..... 34

לקוטי שיחות

- חג השבועות, כרך כג, ג..... 42
 פרשת נשא, כרך כג, ב..... 48

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת נשא..... 57
 לוח לתהלים היומי..... 89
 תניא יומי..... 90
 לוח 'היום יום'..... 105

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 108
 שלושה פרקים ליום..... 112
 פרק אחד ליום..... 178
 ספר המצוות..... 194
 מסכת סוטה לימי ספירת העומר..... 196

לימוד מודולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת גיטין..... 212
 גמרא עם ביאור - מסכת בבא מציעא..... 222
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 254

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הוראות לחג השבועות

משיחת יום ב' דחג השבועות תשמ"ג

- 1 על פי הוראת חז"ל¹ דמזכירים "ומזרזין . . בשעת מעשה" – כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם
2 אודות הענינים דלקמן שהזמן גרמא:
- 3 (א) ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים .
4 . אחד בפה ואחד בלב".
- 5 ולפי עניות דעתי, אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל.
6 וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפני עצמו: "... נאמנת. ג' רעות ללשון,
7 דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג' טובות ללשון, שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".
- 8 ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא
9 תליא מילתא דכתיב כו", הובאו רק ב' פסוקים.
- 10 וצ"ל כבזהר: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך, וכתוב מאהבת ה' אתכם, וכתוב אהבתי
11 אתכם אמר ה'".²
- 12 (ב) כמדובר כמה פעמים – על פי מאמר רז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל, בני היו קורין את הפרשה
13 הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה" – כשם
14 שאמירת עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני
15 קטנים – כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מתן תורה בכל שנה ושנה,
16 כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות.
17 ולהעיר אשר מתן תורה הוא על-ידי אשר "בנינו עורכים אותו".⁴
- 18 (ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב חג השבועות זה, יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות.
19 ועל-דרך-זה בכל ערב שבת קודש⁵ וערב יום-טוב כו".⁶

(5) אף ד"פרש שבתכם לא קאמר" ואצ"ל הכנסת אורחים
כביר"ט (זח"ב פח, ב. סידור עם דא"ח רא, א. שם ד"ה יגלה לן
– רג, ג ואילך).
(6) ועיין תניא פל"ז (מח, ב).

(1) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, כד.
(2) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך –
ביאור ג' פסוקים אלו.
(3) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).
(4) שהש"ר פ"א, ד (א).

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

אמרו חכמינו זיכרונם לברכה בגמרא:

1 **בְּשִׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמָע** בעת מתן תורה, ככתוב
 2 בתורה 'ויאמרו [בני ישראל] כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע' **בָּאוּ שְׁשִׁים**
 3 **רְבֹוא** שישים רבבות, היינו שש מאות אלף, **מִלְאָכֵי הַשָּׂרָת לְכָל אֶחָד**
 4 **וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל** שמספרם בעת
 5 מתן תורה היה שישים ריבוא **קָשְׁרוּ**
 6 **לוֹ** המלאכים לכל אחד מִיִּשְׂרָאֵל **שָׁנִי**
 7 **כְּתָרִים** כתר **אֶחָד כְּנָגֵד נַעֲשֶׂה**
 8 **וְאֶחָד** וכתר שני **כְּנָגֵד נַשְׁמָע**.
 9 **וְיִדְוֶע מַעֲלַת הַדָּבָר שֶׁהִקְדִּימוּ**
 10 בני ישראל **נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמָע**,
 11 וכחמשין דברי הגמרא ופירושו רש"י
 12 שם, **דְּקַדְמִיתוּ פּוּמְיִיכוּ**
 13 **לְאוּדְנִיִּיכוּ** שהקדמתם פִּיכֶם
 14 **(קוּדֶם שְׁשִׁמְעֶתֶם**
 15 **אוֹתָהּ כּו')** את התורה ומה נאמר
 16 בה, כבר **קִבַּלְתֶּם עֲלֵיכֶם**
 17 **(לְקִימָה)², וְהִינֵנו, שְׂאִין**
 18 **נִפְקָא-מִימָנָה** אין הברל ולא נוגַע
 19 **כְּלָל מַה יְהִיָּה הַצִּיּוּי** שיבוא
 20 **לְאַחַר מִכּוֹן, אֲלֵא מְלַכְתְּחִילָה** עוד
 21 לפני שידוע מהו הציווי ואתו ישמעו
 22 **וְשֵׁנו הַבֵּיטוּל דְּנַעֲשֶׂה³, לְבַטֵּל**
 23 את המציאות האישית ולציית **שְׁכָל**
 24 **מַה שְׁנַשְׁמָע אַחַר קָד,**
 25 **אוֹמְרִים לְכַתְּחִילָה שְׁבוּדָאֵי**
 26 **קִיִּימוּ זֹאת. וּמְזָה מוּבָן,**
 27 **שְׁזָהוּ בֵיטוּל לְגַמְרֵי מְכָל**
 28 **מְדִידָה וְהַגְבְּלָה** מעל כל מגבלה
 29 **שָׁל שְׁכָל, טַעַם וְדַעַת,** היינו
 30 ביטול מעל ועבר למתחייב ומתבקש
 31 מצד השכל וההיגיון. **וְעַד**
 32 **שְׁמִבּוּאָר כְּכִמָּה מְקוּמוֹת⁴**
 33 בתורת החסידות, **שְׁזָהוּ הַבֵּיטוּל**
 34 **שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל מְבַטְלִים אֶת עַצְמָם (לֹא**
 35 **רַק לְהִרְצוּנוֹת** של הקדוש ברוך
 36 **הוּא, אֲלֵא) לְבַעַל הִרְצוֹן** ביטול

ביאור בדרך אפשר

38 לגבי הקדוש ברוך הוא בעצמו, שהוא ביטול יותר מאשר ביטול
 39 לרצונות. וממשיך ומבאר את ענין הביטול לרצון ולבעל הרצון, על פי ענין
 40 הרצון כפי שהוא בנפש האדם **דְּהִנְהָ, הִרְצוֹן, עִם הֵיזוֹתוּ כַח מְקִיף,**
 41 **הֲרִי לְהֵיזוֹתוּ בְּתַנוּעָה שְׁל מְרוּצָה, שְׁיִיף בּו פְּרָטִים וְדַרְגוֹת**
 42 כוחות הנפש נחלקים ל'כוחות
 43 פנימיים' המלוכשים באברי הגוף (כמו
 44 כוח התנועה, כוח הדיבור וגם השכל
 45 והרגש הם בכלל הכוחות הפנימיים)
 46 שהם הכוחות הנחותים יותר, ו'כוחות
 47 מקיפים' שאינם מלוכשים באברים
 48 פריטיים אלא 'מקיפים' מלמעלה (והם
 49 בעיקר כוח הרצון וענין התענוג) שהם
 50 הכוחות הנעלים יותר, ועל כך מבואר
 51 כאן שאמנם כוח הרצון הוא כוח
 52 'מקיף', אבל כיון שפעולתו היא
 53 בתנועה נפשית של 'מרוצה' (על דרך
 54 ענין מרוצת הדם שזורם כל העת) ולא
 55 מצב קבוע ללא תנועה, יש בו חלוקה
 56 לפרטים ודרגות שונות ולא מדובר
 57 בנקודה 'עצמית' אחת שאין בה
 58 שינויים. **וּמְזָה מוּבָן גַּם בְּנַמְשָׁל**
 59 **כְּנוֹגַע לְהַבֵּיטוּל** של האדם
 60 **לְבַחֲבִינַת הִרְצוֹן** האלוקי העליון,
 61 **שְׁשִׁיף פְּרָטִים וְדַרְגוֹת** שונות
 62 **כְּעִנְיָן הַבֵּיטוּל** לגבי הרצון. **מַה**
 63 **שְׂאִין כֵּן כְּנוֹגַע לְבַעַל הִרְצוֹן,**
 64 **שְׁהוּא** הקדוש ברוך הוא בעצמו
 65 **לְמַעֲלָה מְכָל הַתַּחְלָקוֹת**
 66 לפרטים שונים ולדרגות שונות, **הִנְהָ**
 67 **גַּם הַבֵּיטוּל** שהאדם מבטל את
 68 מציאותו לבעל הרצון **הוּא בְּאוֹפֵן**
 69 **שְׁלִמְעָלָה מְכָל הַתַּחְלָקוֹת**
 70 ביטול נעלה מחלוקה לדרגות ופרטים.
 71 **אִף עַל פִּי זֶה צְרִיף לְהַבִּינְן,**
 72 **דְּכִינְן שְׁכָל הַדִּיּוּק** במעלה
 73 הגדולה של 'נעשה ונשמע' **הוּא**
 74 **שְׁקַבְלְתֶּם עֲלֵיכֶם** בני ישראל

בס"ד. ליל ה' סיון, ערב חג
השבועות, ה'תשל"ג
(הנחה בלתי מוגה)

1 **בְּשִׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמָע בָּאוּ**
 2 **שְׁשִׁים רְבֹוא מִלְאָכֵי הַשָּׂרָת לְכָל אֶחָד**
 3 **וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל קָשְׁרוּ לוֹ שְׁנֵי כְּתָרִים אֶחָד כְּנָגֵד**
 4 **נַעֲשֶׂה וְאֶחָד כְּנָגֵד נַשְׁמָע¹. וְיִדְוֶע מַעֲלַת הַדָּבָר**
 5 **שֶׁהִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמָע, דְּקַדְמִיתוּ פּוּמְיִיכוּ**
 6 **לְאוּדְנִיִּיכוּ (קוּדֶם שְׁשִׁמְעֶתֶם אוֹתָהּ כּו' קִבַּלְתֶּם**
 7 **עֲלֵיכֶם לְקִימָה)², וְהִינֵנו, שְׂאִין נִפְקָא מִימָנָה וְלֹא**
 8 **נוֹגַע כְּלָל מַה יְהִיָּה הַצִּיּוּי, אֲלֵא מְלַכְתְּחִילָה**
 9 **יִשְׁנו הַבֵּיטוּל דְּנַעֲשֶׂה³, שְׁכָל מַה שְׁנַשְׁמָע אַחַר**
 10 **כֵּן, אוֹמְרִים לְכַתְּחִילָה שְׁבוּדָאֵי יְקִיִּמוּ זֹאת.**
 11 **וּמְזָה מוּבָן, שְׁזָהוּ בֵיטוּל לְגַמְרֵי מְכָל מְדִידָה**
 12 **וְהַגְבְּלָה שְׁל שְׁכָל, טַעַם וְדַעַת. וְעַד שְׁמִבּוּאָר**
 13 **כְּכִמָּה מְקוּמוֹת⁴, שְׁזָהוּ הַבֵּיטוּל (לֹא לְהִרְצוּנוֹת,**
 14 **אֲלֵא) לְבַעַל הִרְצוֹן. דְּהִנְהָ, הִרְצוֹן, עִם הֵיזוֹתוּ כַח**
 15 **מְקִיף, הֲרִי לְהֵיזוֹתוּ בְּתַנוּעָה שְׁל מְרוּצָה, שְׁיִיף בּו**
 16 **פְּרָטִים וְדַרְגוֹת. וּמְזָה מוּבָן גַּם כְּנוֹגַע לְהַבֵּיטוּל**
 17 **לְבַחֲבִינַת הִרְצוֹן, שְׁשִׁיף פְּרָטִים וְדַרְגוֹת כְּעִנְיָן**
 18 **הַבֵּיטוּל. מַה שְׂאִין כֵּן כְּנוֹגַע לְבַעַל הִרְצוֹן,**
 19 **שְׁהוּא לְמַעֲלָה מְכָל הַתַּחְלָקוֹת, הִנְהָ גַּם הַבֵּיטוּל**
 20 **הוּא בְּאוֹפֵן שְׁלִמְעָלָה מְכָל הַתַּחְלָקוֹת.**
 21 **אִף עַל פִּי זֶה צְרִיף לְהַבִּינְן, דְּכִינְן שְׁכָל הַדִּיּוּק**
 22 **הוּא שְׁקַבְלְתֶּם עֲלֵיכֶם לְקִימָה (לֹא נִפְקָא**

(1) שבת פה, א. 2. שם, סע"א (ובפרש"י). (3) ראה גם ד"ה בשעה שהקדימו באוה"ת שבועות ע' קלח ואילך. ד"ה הנ"ל תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 147 ואילך). ובכ"מ. (4) לקו"ת במדבר יד, א. שה"ש כב, א. אוה"ת וסה"מ שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְקַיְמָהּ לְקיים את התורה בפועל (לֵאמֹר נִפְקָא־מִיָּנָה ללא הברל מה
 2 שְׁיִשְׁמְעוּ אַחַר כֵּן), הִיוּ צְרִיכִים לומר לְשׁוֹן שְׁמוּרָה על
 3 הַקְּיוּם והביצוע של ציווי ה', וְלָמָּה בָּחֲרוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת שהיה
 4 אפשר לבטא באמצעותם את ענין הביטול דְּנִקָּא הַלְּשׁוֹן נַעֲשֶׂה⁵,
 5 שְׁקָשׁוּר גַּם עִם עֲנִין הַעֲשֵׂיָהּ,
 6 שְׁהִיא העשייה דְּרָגָא הִכִּי מִיָּנָה מה שְׁיִשְׁמְעוּ אַחַר כֵּן), הִיוּ צְרִיכִים לומר
 7 תַּחְתּוֹנָה, ובכוחות הנפש, כוח 2 לְשׁוֹן שְׁמוּרָה על הַקְּיוּם, וְלָמָּה בָּחֲרוּ מִכָּל
 8 המעשה הוא כוח נחות וחיצוני 3 הַלְּשׁוֹנוֹת דְּנִקָּא הַלְּשׁוֹן נַעֲשֶׂה⁵, שְׁקָשׁוּר גַּם עִם
 9 כְּמִבּוּאָר בְּשַׁעַר הַיְחוד 4 עֲנִין הַעֲשֵׂיָהּ, שְׁהִיא דְּרָגָא הִכִּי תַּחְתּוֹנָה, כְּמִבּוּאָר
 10 וְהָאִמּוּנָה⁶ שבספר התניא לגבי ענין 5 בְּשַׁעַר הַיְחוד וְהָאִמּוּנָה⁶ בְּעֲנִין כָּלָם בְּחֻכְמָה
 11 העשייה כפי שהוא למעלה באלוקות 6 עֲשִׂיתָ⁷, שְׁעֲשֵׂיָהּ היא דְּרָגָא הִכִּי תַּחְתּוֹנָה שְׁבָאָדָם
 12 בְּעֲנִין כָּלָם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ⁷, 7 הַתַּחְתּוֹן, פִּינּוֹן שְׁפִין הוא בָּאָדָם הַעֲלִיּוֹן, וּבְמִילָא
 13 שְׁעֲשֵׂיָהּ היא דְּרָגָא הִכִּי 8 מוּכָן שְׁפִין הוא גַּם בְּנִשְׁמוֹת. וְאִינוּ מוּכָן, דְּכִינּוֹן
 14 תַּחְתּוֹנָה שְׁבָאָדָם הַתַּחְתּוֹן, 9 שְׂאֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיתָה הַמַּעֲלָה הַנִּפְלְאָה, שְׁעוּד
 15 פִּינּוֹן שְׁפִין הוא בָּאָדָם הַעֲלִיּוֹן, 10 קוֹדָם מִתַּן תּוֹרָה, בְּחֻמְשָׁה בְּסִינּוֹן, עָרַב זְמַן מִתַּן
 16 שהרי כל המציאות הגשמית התחתונה 11 תּוֹרְתָנוּ, הִיוּ כְּכֹר בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב שְׁהִיוּ מוּכָנִים
 17 באה ומשתלשלת מהמציאות האלוהית 12 לְקַיְמָהּ הַתּוֹרָה מִתּוֹךְ בִּיטוּל עֲצוּם שְׁלַמְעֵלָה מִכָּל
 18 הרוחנית העליונה ובמילא מוּכָן 13 אָפְנֵי בִיטוּל, בִּיטוּל לְבַעַל הַרְצוֹן, אִם כֵּן, מֵהוּ
 19 שְׁפִין הוא גַּם בְּנִשְׁמוֹת שענין 14 הַדִּיּוּק שְׁקִיּוּם הַתּוֹרָה קָשׁוּר עִם הַדְּרָגָא הִכִּי
 20 הַנַּעֲשֵׂיָהּ הוא דבר נחות גם בכוחות 15 תַּחְתּוֹנָה, שְׁהוּא עֲנִין הַעֲשֵׂיָהּ (נַעֲשֶׂה).
 21 הנשמה. וְאִינוּ מוּכָן, דְּכִינּוֹן 16 (ב) וְכֵן צְרִיךְ לְהִכִּין בְּנוֹגֵעַ לְכָלֵּלוֹת נְתִינַת
 22 שְׂאֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיתָה 17 הַתּוֹרָה (שְׁנִפְעֲלָה על יְדֵי שְׁהַקְּדִימוּ
 23 הַמַּעֲלָה הַנִּפְלְאָה, שְׁעוּד 18 יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע), שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר⁸ וַיִּדְבֹּר
 24 קוֹדָם מִתַּן תּוֹרָה שהיה בשישה 19 אֱלֹקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר, כִּידוּעַ
 25 כבר בְּחֻמְשָׁה בְּסִינּוֹן, עָרַב 20 הַדִּיּוּק⁹ בְּמָה שְׁנֶאֱמַר כָּאֵן דְּנִקָּא שֵׁם אֱלֹקִים,
 26 זְמַן מִתַּן תּוֹרְתָנוּ, הִיוּ כְּכֹר 21 שְׁלַמְטָה מִשֵּׁם הַיְוִי, וּכְמוֹ שְׁנֶאֱמַר¹⁰ שְׁמֵשׁ וּמִגֵּן
 27 בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב שְׁהִיוּ מוּכָנִים 22 הַיְוִי אֱלֹקִים. וְכִידוּעַ שְׁכָלֵלוֹת שְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים
 28 לְקַיְמָהּ הַתּוֹרָה בפועל מִתּוֹךְ 23 נַחֲלָקִים לְשֵׁנֵי סוּגִים¹¹, שֵׁם הַיְוִי, שְׁהוּא שֵׁם
 29 בִּיטוּל עֲצוּם שְׁלַמְעֵלָה מִכָּל 24 הַעֲצָם¹² שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ¹³ וְשֵׁם הַמְּיוּחָד¹⁵, וּשְׁאֲרֵי
 30 אָפְנֵי בִיטוּל, בִּיטוּל נעלה ועמוק 25 הַשְּׁמוֹת, וּבְכָלֵּלוֹת יוֹתֵר, שֵׁם הַיְוִי וְשֵׁם אֱלֹקִים,
 31 יותר מכל שאר סוגי הביטול בִּיטוּל 26 שְׁהַחִילוּק בִּינֵיהֶם הוּא דוּגְמַת הַחִילוּק שְׁפִין
 32 לְבַעַל הַרְצוֹן, אִם כֵּן, מֵהוּ 27 כָּלִים לְגַבֵּי אֹרֹתוֹ¹⁴, וְהָרֵי הַרְחִיקוּ דְּכָלִים לְגַבֵּי
 33 הַדִּיּוּק שְׁקִיּוּם הַתּוֹרָה קָשׁוּר 28 הַעֲצָם¹² שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ¹³ וְשֵׁם הַמְּיוּחָד¹⁵, וּשְׁאֲרֵי
 34 עִם הַדְּרָגָא הִכִּי תַּחְתּוֹנָה, 29 הַשְּׁמוֹת, וּבְכָלֵּלוֹת יוֹתֵר, וְשֵׁם הַיְוִי וְשֵׁם אֱלֹקִים,
 35 שְׁהוּא עֲנִין הַעֲשֵׂיָהּ (נַעֲשֶׂה) 30 שְׁהַחִילוּק בִּינֵיהֶם הוּא דוּגְמַת הַחִילוּק שְׁפִין
 36 וכפי שהרבי מוסיף במאמר נוסף על 31 יוֹתֵר מִכָּל שֵׁם הַיְוִי הַבִּיטוּל בִּיטוּל
 37 מאמר חז"ל זה, הקושי גדול עוד יותר 32 שְׁהַחִילוּק בִּינֵיהֶם הוּא דוּגְמַת הַחִילוּק שְׁפִין
 38 כיון שבצעם ביטול ועשייה הם שני מצבים הפכיים? 33 כָּלִים לְגַבֵּי אֹרֹתוֹ¹⁴, וְהָרֵי הַרְחִיקוּ דְּכָלִים לְגַבֵּי

5) ראה גם ד"ה בשעה שהקדימו תשל"ב (תורת מנחם התוועדות חס"ח ע' 295 ואילך). 6) פרק ט. 7) תהלים קד, כד.
 8) יתרו כ, א. 9) ד"ה וידבר אלקים עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תמה ואילך). תרפ"ח (סה"מ תרפ"ח ע' כזו ואילך). 10) תהלים
 פד, יב. וראה תניא שעהיה"א פ"ד ואילך. אוה"ת (יהל אור) תהלים עה"פ. ובכ"מ. 11) ראה מורה נבוכים ח"א פס"א
 ואילך. ועוד. 12) כסף משנה לרמב"ם הל' ע"ז פ"ב ה"ז. פרדס שעו יט (שער שם בן ד'). מורה נבוכים שם. עיקרים מאמר
 ב פרק כח. 13) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. מורה נבוכים שם. 14) ראה תו"א יתרו סט, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא הנרתק לשם הוי"ה הנקרא גם כן שמש... כדי להיות התהוות הבריאה
 2 יש מאין שזהו על ידי אותיות הדבור כנ"ל (והוא בחינת שם אלקים שהוא
 3 שרש בחי' אותיות וכלים. ושם הוי"ה הוא שורש בחי' האור שלמעלה מבחינת
 4 כלים ואותיות, לכן ההמשכה משם הוי"ה הוא דוקא על ידי המגן דשם אלקים
 5 שהם האותיות המעלימים כנ"ל. ולכן
 6 בששת ימי בראשית לא נזכר רק שם
 7 אלקים כי בששת ימי בראשית היה
 8 ההמשכה מבחי' שם הוי"ה להתלבש
 9 בשם אלקים שהוא בחינת הדבור לומר
 10 יהי אור יהי רקיע כו'), ויהי
 11 הריחוק דכלים לגבי אורות
 12 הוא ריחוק שלא בערך ללא כל
 13 יחס והשוואה. ולכאורה, פיון
 14 שבמתן תורה הנה גילוי אלוקי
 15 הכי נעלה ועצום, וכידוע
 16 הפתגם¹⁵ בתורת החסידות שמתן
 17 תורה לא יהיה עוד הפעם,
 18 אם פן למה נאמר פאן בפסוק
 19 המקדים לעשרת הדברות שם
 20 אלקים דוקא. ואף שמבואר
 21 בזה¹⁶ בתורת החסידות ששם
 22 אלקים הנזכר פאן הוא כפי
 23 ששם אלקים הוא בתכלית
 24 העילוי, ועד כפי שהוא
 25 למעלה מן הצמצום, בתכלית
 26 ההעלם, העלם במובן הנעלה,
 27 למעלה מגילוי שפעל זה על ההעלם
 28 הנעלה הזה נאמר¹⁷ הכתוב בישעיה
 29 עין לא ראתה אלקים זולתך,
 30 דוגה כל כך נעלית שאף עין לא ראתה
 31 מלבד הקדוש ברוך הוא בעצמו, ודוקא
 32 בענין זה נזכר שם אלקים, ואם כן אין
 33 פלא שגם בשייכות לגילוי העצום של
 34 מתן תורה נאמר שם אלקים, יהי
 35 בניתד עם זה שם אלקים בתכלית
 36 העילוי ישנו פאן גם הענין
 37 דשם אלקים כפי שהוא יורד

ונמשך למטה שענינו גבול וצמצום, ועד לאלקים בגימטריא
 הטבע¹⁸ כי על ידי הצמצום נברא הטבע שבו יש נבראים מוגבלים, ואף
 על פי כן נאמר במתן תורה וידבר אלקים דוקא. וכמוכן
 גם מזה שפיון שנאמר וידבר אלקים גו', הנה גם בתורה
 שבעל-פה הלשון הוא אנכי
 ולא יהיה לך מפי הגבורה
 שמענום¹⁹, שלא כשאר הדברות
 שנמסרו על ידי משה רבנו, והקדוש
 ברוך הוא נקרא כאן 'גבורה' ויהי
 אין ענין יוצא מידי פשוטו,
 שהפיונה בזה היא לבחינת
 הגבורה האלוקית כפי שהיא
 יודה ונמשכה למטה לעולם הזה,
 ושייכת לשמיעה באוזן
 הגשמי. ונמצא, שבמה
 שנאמר וידבר אלקים גו' יש
 שני ענינים מן הקצה אל הקצה,
 שם אלקים כפי שהוא
 בתכלית העילוי, ההעלם הכי
 נעלה, ושם אלקים כפי שהוא
 למטה, האור המצומצם שבו נברא
 העולם הזה.
 ועל דרך האמור לעיל בענין
 הקדמת נעשה לנשמע, שיש
 בזה תכלית הביטול של האדם
 לאלוקות, ביטול לבעל הרצון
 שלמעלה גם מהביטול אל
 הרצון, ויש בזה גם ענין הכי
 תחתון, ענין העשיה שהוא כוח
 נחות וחיצוני, כנזכר לעיל.
 וכן הוא בנוגע לאופן שבו
 ניתנו ונאמרו עשרת הדברות,
 כמו שנאמר בתורה ויהי קולות
 וברקים גו'²⁰, ויהי סיני
 עשן²¹, שישנו ענין הקולות
 וברקים כפי שנתבאר
 במדרשי חז"ל²², וכפי שמובא

אורות הוא ריחוק שלא בערך. ולכאורה, פיון
 שבמתן תורה הנה גילוי הכי נעלה ועצום,
 וכידוע הפתגם¹⁵ שמתן תורה לא יהיה עוד
 הפעם, אם פן למה נאמר פאן שם אלקים דוקא.
 ואף שמבואר בזה¹⁶ ששם אלקים הנזכר פאן
 הוא כפי ששם אלקים הוא בתכלית העילוי, ועד
 כפי שהוא למעלה מן הצמצום, בתכלית
 ההעלם, שפעל זה נאמר¹⁷ עין לא ראתה אלקים
 זולתך, יהי בניתד עם זה ישנו פאן גם הענין
 דשם אלקים כפי שהוא למטה, ועד לאלקים
 בגימטריא הטבע¹⁸, ואף על פי כן נאמר במתן
 תורה וידבר אלקים דוקא. וכמוכן גם מזה שפיון
 שנאמר וידבר אלקים גו', הנה גם בתורה שבעל
 פה הלשון הוא אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה
 שמענום¹⁹, ויהי אין ענין יוצא מידי פשוטו,
 שהפיונה בזה היא לבחינת הגבורה כפי שהיא
 למטה, ושייכת לשמיעה באוזן הגשמי. ונמצא,
 שבמה שנאמר וידבר אלקים גו' יש שני ענינים,
 שם אלקים כפי שהוא בתכלית העילוי, ושם
 אלקים כפי שהוא למטה. ועל דרך האמור לעיל
 בענין הקדמת נעשה לנשמע, שיש בזה תכלית
 הביטול שלמעלה גם מהביטול אל הרצון, ויש
 בזה גם ענין הכי תחתון, ענין העשיה.
 וכן הוא בנוגע לאופן שבו ניתנו עשרת
 הדברות, כמו שנאמר ויהי קולות וברקים
 גו'²⁰, ויהי סיני עשן²¹, שישנו ענין הקולות
 וברקים כפי שנתבאר במדרשי חז"ל²², עד

סה"מ תרנ"ו ע' מה. תרצ"א ע' קלד. וש"נ. 15) ראה סה"מ תר"ם ח"א ע' קעט. ע' רפד. תרמ"א ע' תיב. תרמ"ז ע' פז.
 תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג [לב]. ע' תקמו [תשיט]. תער"ב פקע"ט (ח"א ע' שסו [ח"ב ע' תקב]). סה"מ עטר"ת
 ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד. 16) ראה ד"ה וידבר אלקים שבהערה 9. ובארוכה ד"ה ועשית חג שבועות
 פ"ב ואילך (לקמן ע' 289 ואילך). 17) ישע"י סד, ג. 18) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ראשית חכמה שער התשובה
 פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. תניא שעהיוה"א רפ"ו. ועוד. 19) מכות כד, א. 20) יתרו יט,
 טז. 21) שם, יח. 22) ראה מכילתא עה"פ. תורה שלימה עה"פ. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 במכילתא על פסוק זה "ויהי קולות. קולי קולות, מיני קולות משונים זה מזה.
 2 וברקים. ברקי ברקים, מיני ברקים משונים זה מזה", **עַד לְתַכְלִית הַעֵלְיוֹי**
 3 **בְּעֵנֵן הַקּוֹלוֹת, שְׁמוֹרָה עַל עֵנֵן הַגִּילְיוֹי וְהַהֲאָרָה** ²³ של אור
 4 אלוני נעלה שהתגלה והאיר בעת מתן תורה, **הַחֵל מִהַגִּילְיוֹי וְהַהֲאָרָה**
 5 **הַיּוֹתֵר רֵאשׁוֹן כּוֹ' והנעלה ביותר,**
 6 וכמובא במאמר אדמו"ר מהר"ש "כי
 7 אי אפשר לאורות עליונים להתגלות
 8 ברוחניות כי אם בגשמיות דוק, וזהו
 9 שהיו קולות וברקים". **וּבְיַחַד עִם**
 10 **זֶה גִּילְיוֹי אִוּרוֹת אִלוּקִים עֲלִיוֹנִים הָיוּ**
 11 **גַּם קוֹלוֹת וּבְרָקִים וְעֵשֶׂן כְּפִי**
 12 **שְׂבָאוּ בְּפִשְׁטוֹת בְּדָבָרִים**
 13 **גְּשָׁמִיִּים** וגם בזה רואים חיבור של
 14 הנעלה ביותר עם הנחות ביותר.
 15 **וְכֵן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְתוֹכָן וְהַעֲנִין**
 16 **דַּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת שְׂבַמְתָּן**
 17 **תּוֹרָה, שְׂאִישְׁנוּ הַבִּיאֹר בְּזֶה**
 18 **פְּנִימִיּוֹת הַעֲנִינִים, וְכִמוֹ**
 19 **הַמְּבֹאֵר בְּפִנְיֵי הַתּוֹרָה עַל הַדִּיבֵר**
 20 **הַרֵאשׁוֹן אֲנֹכִי הוֹי' אֶלְקִיךָ** ²⁴,
 21 **שְׂאִנְכִי הוּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא**
 22 **בְּעֲצֻמוֹ, לַמַּעֲלָה מִדְּרָגוֹת הָאִלוּקוֹת**
 23 **הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁמוֹת, וְעַל בְּחִינָה זוֹ שֶׁל**
 24 **'אנכי' נאמר בוהר דלא אתרמיז**
 25 **לא בשום אות ולא בשום**
 26 **קוץ** ²⁵, שאינו נרמז בשום אות וגם
 27 לא בשום תג (שעל גבי האותיות)
 28 **וּבְחִינָה זוֹ שֶׁל 'אנכי' נִמְשָׁכֶת**
 29 **וְיִוֵּרֶת וּמֵאִירָה בְּגִילְיוֹי עַל יְדֵי הוֹי'**
 30 **וְנַעֲשִׂית בְּבְחִינַת אֶלְקִיךָ** ²⁶
 31 **שְׁתוֹרֶת וּמֵאִירָה בְּמִצִּיאוֹת הָאָדָם.**
 32 **וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגֵעַ לְעֵנֵי**
 33 **הַלֵּא-תַעֲשֶׂה שְׂבַעֲשֶׂרֶת**
 34 **הַדְּבָרוֹת, כְּמוֹ הַצִּיּוּי לֹא**
 35 **תִּרְצַח** ²⁷, **כְּמִבּוֹאֵר בְּלִקוּטֵי**
 36 **תּוֹרָה** ²⁸ **לַאֲדַמּוּרֵי הַזֶּקֶן עֲנִין זֶה**
 37 **שֶׁל אִיסוּר לֹא תִרְצַח כְּפִי שֶׁהוּא**
 38 **בְּאִוּרוֹת הַעֲלִיוֹנִים, בְּחִינַת דָּם**
 39 **שְׂבָאָדָם הַעֲלִיּוֹן** (וכמבואר
 40 בלקוטי תורה שם, "וענין לא תרצח, כי

(23) ראה סה"מ תרכ"ט ע' רכב. (24) יתרו כ, ב. (25) לקו"ת פינחס פ, סע"ב. וראה זח"ג יא, א. (26) ראה לקו"ת במדבר טז, סע"ד. ר"פ ראה. (27) יתרו שם, יג. (28) במדבר יג, ג. יד, ג. (29) יתרו שם, ג. הובא באוה"ת וסה"מ שבהערה 3. (30) שם יב, ג. טו, ג. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

40 אבינו פי ידעתינו למען אשר יצוה את בניו ואת אחרינו
 41 גו' לעשות צדקה גו', כפשוטו הענין שאברהם עשה מעשי צדקה
 42 וחסד ובכלל זה הכנסת אורחים, במעשה בפועל. ואף על פי כן למרות
 43 שלימוד וקיום התורה היה גם לפני מתן תורה. הנה לאחרי זה כל
 44 הרעש (שטורעם סערה) דמתן
 45 תורה. ועד כדי כך הוא החידוש
 46 הרועש של מתן תורה, שלמרות
 47 גודל מעלת האבות שהן הן
 48 המרכבה³⁵, כמובא בספר התניא
 49 שהביטול של האבות, אברהם יצחק
 50 ויעקב, לאלוקות הוא כמו מרכבה שאין
 51 לה שום רצון משלה, והיא בטלה
 52 לחלוטין למי שמנהיג ומוביל אותה,
 53 מפל מקום אמרו במדרש (על
 54 הכתוב בשיר השירים 'לריח שמניך
 55 טובים, שמן תרוק שמך'), כל
 56 המצוות שעשו לפניך האבות
 57 (לפני מתן תורה) ריחות היו
 58 דבר שאין לו קיום והולך ומתנדף כמו
 59 ריח, אבל אנו (לאחרי מתן
 60 תורה דוקא) שמן תרוק
 61 שמך³⁶ כמו שמן שיש לו טעם
 62 וממשת. ולכאורה צריך
 63 ביאור, היתכן לומר כן איך
 64 יתכן שמעשי האבות שהיו בדרגה
 65 רוחנית גבוהה ונעלית מאד, 'מרכבה'
 66 לאלוקות היו רק ריח' ודוקא אנו
 67 שדרגתנו נמוכה מדרגת האבות לאין
 68 שיעור, המעשים שלנו הם 'שמן' ?
 69 אף הענין הוא, שהביאור
 70 בזה בחידוש ובעילוי של מתן תורה
 71 ביחס ללימוד וקיום התורה לפני מתן
 72 תורה נאמר מיד לאחרי הצייווי
 73 הראשון שפמתן תורה, (אנכי
 74 הו'י אלוקיך) אשר הוצאתיך
 75 מארץ מצרים, ועל כן נאמר
 76 במדרש על מנת כן
 77 הוצאתיך³⁷, כלומר, היציאה
 78 ממצרים היתה כדי שבני ישראל ידעו

1 שמודובר אודות ענינים פשוטים לגמרי, ועד שרובם של
 2 הענינים שנאמרו בעשרת הדברות נקללים בשבע מצוות בני נח,
 3 ואפילו כפי שהם לאחרי זה בתרני"ג מצוות, הרי הם
 4 דברים פשוטים ומובנים לכל. ולכאורה הנה מקום יותר
 5 ליתן לבני ישראל במתן תורה ענין
 6 החוקים, המצוות שלמעלה מטעם
 7 ודעת, שיש בהם יתרון לגבי דברים
 8 פשוטים שמובנים גם בשכל אפילו
 9 כפי שהם החוקים בחלוקת
 10 המצוות בפשטות, ויתירה
 11 מזה, שהיו צריכים להנתן אז
 12 במתן תורה ענינים רוחניים
 13 הנעלים מהמציאות הגשמית, ועד
 14 לתכלית העילוי שבענין
 15 הרוחניות, וכפי שיוסבר להלן.
 16 ג) ויובן בהקדם ביאור
 17 המעלה דמתן תורה נתינת
 18 התורה לבני ישראל כפי שהתורה ירדה
 19 למטה לעולם הזה לגבי התורה
 20 כפי שהיתה למעלה, בעולמות
 21 עליונים לפני מתן תורה.
 22 דהנה³¹, גם לפני מתן תורה
 23 לבני ישראל בהר סיני היתה כבר
 24 כל התורה כולה, והיה לא
 25 רק לימוד התורה, אלא גם
 26 קיום התורה כלשון חז"ל³²
 27 בנמרא קיים אברהם אבינו כל
 28 התורה כולה, וכפי שמביאים
 29 על זה שאברהם אבינו קיים את כל
 30 המצוות ואיה ממצוות מעשיות
 31 שהם ענינים של מעשה
 32 בפועל במציאות הגשמית בעולם
 33 הזה, כמו הכתוב מצות אפה
 34 ויאכלו³³ המלמד שאברהם אבינו
 35 קיים את מצות מצה, ועל דרך זה
 36 כללות הענין דהכנסת
 37 אורחים שנאמר בתורה לגבי אברהם
 38 אבינו, שזהו מה שכתוב³⁴
 39 שהקדוש ברוך הוא אמר על אברהם

עשן, בה בשעה שמודובר אודות ענינים פשוטים
 לגמרי, ועד שרובם נקללים בשבע מצוות בני
 נח, ואפילו כפי שהם לאחרי זה בתרני"ג מצוות,
 הרי הם דברים פשוטים ומובנים לכל. ולכאורה
 הנה מקום יותר ליתן ענין החוקים, אפילו כפי
 שהם בחלוקת המצוות בפשטות, ויתירה מזה,
 שהיו צריכים להנתן אז ענינים רוחניים, ועד
 לתכלית העילוי שבענין הרוחניות.

ג) ויובן בהקדם ביאור המעלה דמתן תורה
 לגבי התורה כפי שהיתה לפני מתן
 תורה. דהנה³¹, גם לפני מתן תורה היתה כבר
 כל התורה כולה, והיה לא רק לימוד התורה,
 אלא כלשון חז"ל³² קיים אברהם אבינו כל
 התורה כולה, וכפי שמביאים על זה ואיה
 ממצוות מעשיות שהם ענינים של מעשה
 בפועל, כמו מצות אפה ויאכלו³³, ועל דרך זה
 כללות הענין דהכנסת אורחים, שזהו מה
 שכתוב³⁴ כי ידעתינו למען אשר יצוה את בניו
 ואת אחרינו גו' לעשות צדקה גו', כפשוטו
 הענין. ואף על פי כן הנה לאחרי זה כל הרעש
 (שטורעם) דמתן תורה. ועד כדי כך, שלמרות
 גודל מעלת האבות שהן הן המרכבה³⁵, מפל
 מקום, כל המצוות שעשו לפניך האבות (לפני
 מתן תורה) ריחות היו, אבל אנו (לאחרי מתן
 תורה דוקא) שמן תרוק שמך³⁶. ולכאורה צריך
 ביאור, היתכן לומר כן. אף הענין הוא,
 שהביאור בזה נאמר מיד לאחרי הצייווי הראשון
 שפמתן תורה, (אנכי הו'י אלוקיך) אשר
 הוצאתיך מארץ מצרים, על מנת כן הוצאתיך³⁷,

31) ראה תו"א יתרו סח, א ואילך. תו"ח שם שפ, א [רס, ב] ואילך. לקו"ש ח"ג ע' 758. ע' 888. ח"ה ע' 316. ספר הערכים-חב"ד ערך אבות ס"ד. וש"נ. 32) יומא כח, ב. 33) וירא יט, ג. 34) שם יח, יט. 35) ב"ר פמ"ז, ו. תניא פכ"ג. פל"ד. פל"ט. ספר הערכים-חב"ד שם ס"ב. וש"נ. 36) שהש"ר פ"א, ג (א). וראה ד"ה וכל העם תרע"ח. תש"ו. 37) שמו"ר פכ"ט, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ויאמינו באנכי ה' אלקיך ויקימו את מצוות ה'
 2 שְׁלַכְן צְרִיף לְהִיּוֹת קַבְלוּ מַלְכוּתִי וְאַחַר כֵּן קַבְלוּ גְזֵרוֹתַי
 3 (כמאמר חז"ל שלכן קדמה פרשת 'שמע ישראל' בה מדובר על אחרות ה'
 4 לפרשת 'והיה אם שמוע' בה מדובר על קיום המצוות, וגם כאן בעשרת
 5 הדברות נאמר תחילה 'אנכי ה' אלקיך'
 6 ואחר כך מדובר על קיום המצוות).
 7 וּמִזֶּה מוֹבֵן שֶׁכֵּן הוּא גַם
 8 בַּפְּנִימִיּוֹת הָעֲנֻנִים,
 9 שֶׁהוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 10 הַנֶּאֱמָר מִדֵּ אַחַר 'אנכי ה' אלקיך'
 11 הוּא בִּיאֹר הַחִידוּשׁ דְּמַתָּן
 12 תּוֹרָה לְגַבִּי לִימֹר וְקִיּוּם
 13 הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיו קוֹדֵם מִתָּן
 14 תּוֹרָה, כְּפִי שֶׁמִּשְׁדִּיךְ וּמְבַאֵר.
 15 וְהַעֲנֵן הוּא, דְּהִנֵּה אֶרֶץ
 16 מִצְרַיִם נִקְרָאת בַּתּוֹרָה כּוֹר
 17 הַבְּרֹזֶל³⁸, וּלְפִי פִשּׁוּט הַכוּונָה
 18 שֶׁבְּמִצְרַיִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סָבְלוּ וַהֲתַעֲנוּ
 19 כְּמוֹ הַנְּמָצָא בְּמִקּוֹם שֶׁל חוּם וְאֵשׁ, וּלְפִי
 20 פְּנִימִיּוֹת הָעֲנֵן הַכוּונָה בְּכֵן שֶׁמִּצְרַיִם
 21 נִקְרָאת 'כוֹר הַבְּרֹזֶל' הֵינּוּ שְׁהִיא
 22 בְּדוֹגְמַת כּוֹר שֶׁמִּצְרַיִם וּמִבְּרַר
 23 וּמִזְבֵּךְ אֵת הָעֲנֻנִים הַנִּתְּנִים
 24 כְּבוֹר, כְּפִירוּשׁ רִש"י עַל הַכְּתוּב
 25 שֶׁהַכוּר הוּא כְּלִי שֶׁמִּזְקֵק בּוֹ אֵת הַזֶּהב
 26 שֶׁהִיא נְקִי וּמוֹזַק שֶׁמִּפְרִיד אֵת
 27 הַסִּיגִים וְהַפְּסוּלֹת מִן הַנְּקִי,
 28 עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה זֶהב טְהוֹר וְכֶסֶף
 29 טְהוֹר, וְאַחַר הוּיֻקַּח 'כֹּלִים
 30 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֶסֶף וְזֶהב
 31 (שֶׁנִּתְּבָרְרוּ וְנִטְהָרוּ בַּכּוֹר)
 32 עֲבוֹר הָעֲנֻנִים שֶׁבְּשִׁבְלֵם יֵשׁ
 33 צוֹרֵךְ בְּכֶסֶף וְזֶהב, וְאַזְכֹּר
 34 בְּסִיּוֹם הַתְּהַלִּיךְ מִשְׁתַּמֵּשִׁים בְּכֶסֶף
 35 וּבִזְהָב לְתַכְלִיתֵם בְּאִים הַכֶּסֶף
 36 וְהַזֶּהב לְשִׁלְמֵימֹתֵם.
 37 וְלָכֵן, הִנֵּה קוֹדֵם שֶׁהִנֵּה כּוֹר
 38 הַבְּרֹזֶל דְּמִצְרַיִם שֶׁבוּ נִדְּכָכוּ
 39 וַהֲתַעֲלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה הָעוֹלָם
 40 בְּמַעֲמָד וּמִצְבָּב שֶׁלֹּא הִיוּ
 41 יְכוּלִים לְפַעוֹל בְּגִשְׁמִיּוֹת

הָעוֹלָם שֶׁתְּהִיָּה בְּשִׁלְמֵימֹת וְעַד לְתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת וּבוֹדָאֵי שֶׁלֹּא
 הִיוּ יְכוּלִים לְפַעוֹל שֶׁגִּשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם תִּגַּע לְתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת שֶׁלֹּה, בִּינֵן
 שֶׁעֲדִינֵן הִיוּ מְעוֹרְבִים הַסִּיגִים וְהַפְּסוּלֹת בִּיחַד עִם הַטּוֹב
 (כְּסֶפֶךְ וְזֶהב) שֶׁיִּשְׁנֹו בְּהַגְשְׁמֵימֹת. וְכֵן עוֹד הַטּוֹב מְעוֹרֵב עִם הָרַע,
 אֵין הַמִּצְיָאוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת יְכוּלָה לְהִגִּיעַ
 לְשִׁלְמֵימֹת וְהִינֵנוּ, שֶׁאֵף עַל פִּי
 שֶׁהִנֵּה הָעֲנֵן דְּלַעֲשׂוֹת צְדָקָה
 גו', עַל יְדֵי הַכְּנַסַּת אוֹרְחִים
 שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ, וְכֵן הִנֵּה הָעֲנֵן
 דְּחִפְרִית הַבְּאֵרוֹת³⁹ שֶׁל יִצְחָק
 אַבְיָנוּ וּמַעֲשֶׂה הַמְּקָלוֹת⁴⁰ שֶׁל
 אַבְרָהָם אַבְיָנוּ, שֶׁכֵּן אֵלֶּה הִיוּ פְּעוּלוֹת
 בְּדַבְרֵים גִּשְׁמִיִּים בְּמִצְיָאוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת
 וְכֵן שֶׁאֵר עֲנֵנֵי הַמִּצְוֹת, מְכַל
 מְקוֹם, הִנֵּה פְּעוּלוֹתֵם
 וְהַשְׁפַּעְתֶּם שֶׁל מַעֲשִׂים גִּשְׁמִיִּים אֵלֶּה
 רַק בְּרוּחֵינִי, כִּי, אֵף שֶׁנַּעֲשֶׂו
 הַמַּעֲשִׂים הַלְלוּ בְּהַשְׁתַּתְּפוֹת שֶׁל
 הַפְּעוּלָה הַרוּחִנִּית יַחַד עִם פְּעוּלָה
 גִּשְׁמִיּוֹת דְּלִקְחִיתָ הַמְּקָלוֹת,
 נְתִינָת אֲכִילָה וְשִׁתְּיָה
 לְאוֹרְחִים, וְחִפְרִית הַבְּאֵרוֹת,
 הָרִי הַגְּשְׁמִי הַחוּמָר הַגִּשְׁמִי עֲצוּמוֹ
 לֹא נִשְׁתַּנָּה, וְלָכֵן הִנֵּה לְאַחֲרֵי
 גְּמַר עֲשִׂיתָ הַמִּצְוָה, לְמֵרוֹת
 שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הִנֵּה גַם בְּפַעוּלָה גִּשְׁמִיּוֹת
 נִשְׁאָר הָעֲנֵן הַרוּחִנִּי לְמַעֲלָה
 מְבַלִּי שֶׁתְּהִיָּה לוֹ פְּעוּלָה וְהַשְׁפַּעָה
 בְּמִצְיָאוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת לְמַטָּה, וְגַם וּפְעוּלָה
 אֲצֵל הָאֲבוֹת שֶׁהִיוּ בְּכִיּוֹל
 מוֹחֵלֵט לְאַלּוּקוֹת בְּבַחֲיִנַת
 מְרַבָּה, אֲבָל הַחִפְזֵן הַגְּשְׁמִי
 שֶׁבוּ נַעֲשֶׂה פְּעוּלוֹת הַמִּצְוָה בְּעוֹלָם הַזֶּה
 לֹא נִשְׁתַּנָּה, שֶׁגַם לְאַחֲרֵי
 הָעֲבוּדָה בְּהַמְּקָלוֹת אֲצֵל יַעֲקֹב
 אַבְיָנוּ, כְּנֹזֵכֵר לְעִיל הָרִי זֶה נִשְׁאָר
 מְקַל גִּשְׁמִי פִּשּׁוּט, וְלֹא עֲנֵן שֶׁל
 תְּשִׁמִּישִׁי קְדוּשָׁה⁴¹ כְּפִי שֶׁהוּא
 לְאַחַר מִתּוֹן תּוֹרָה, שִׁשְׁנֵם חֲפִצִּים
 גִּשְׁמִיִּים שֶׁעַל יְדֵי שְׁקִימוֹת בְּהֵם מִצְוָה
 נַעֲשׂוּ 'תְּשִׁמִּישִׁי קְדוּשָׁה', אוֹ דְּבָר

(38) ואתחנן ד, כ. וראה תו"א יתרו עד, סע"א ואילך. (39) תולדות כו, יח ואילך. וראה תו"א תולדות יז, ג. ובכ"מ. (40) ויצא ל, לו ואילך. זח"א קסא, א. (41) ראה שו"ע אדה"ו אר"ח סמ"ב ס"ו. סה"מ תר"ם ח"א ע' שא ובהערה 55 שם. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעִנְנֵי שָׁל קְדוּשָׁה כְּחִילוּקֵי הַדְּבָרִים בּוֹה בְּהַלְכָּהּ. וְרַק לְאַחֲרֵי שֶׁהָיָה
 2 הָעִנְנֵן דְּכוּר הַבְּרָזֵל שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, שֶׁעָלָה יָדוֹ נִתְּבַרֵר
 3 וְנִדְבַק וְנִפְרָד וְנִתְעַלָּה חֶלֶק הַטּוֹב שֶׁבָּזָה שֶׁל הַמִּצְיָאוֹת הַגְּשָׁמִית,
 4 וַיֵּצֵא הַטּוֹב וְהוֹפֵדוּר מִבֵּין הַסִּיגִים וְהַפְּסוּלָת, שֶׁזָּהוּ עִנְנֵן
 5 דֵּהוּצָאֲתִיד מֵאַרְצַן מִצְרַיִם, אֲזִי
 6 לאחר מתן תורה שבא אחרי היציאה
 7 ממצרים היו יכולים לפעול
 8 בהגשמי שינוי ולהחזיר בו קדושה
 9 וכך להביאו לשלימותו ועד
 10 לתכלית השלימות, ועד
 11 שהגשם חפץ גשמי ייעשה ענן
 12 של מצוה וענן של קדושה,
 13 ועל דרך זה בנגוע לגוף של
 14 היהודי מקיים המצוה,
 15 שנתעלה על ידי מעשה המצוה
 16 שלא בערך בהתעלות לאין שיעור,
 17 ללא כל יחס והשוואה לגבי כלל
 18 הגופים של האנשים שהיו לפני
 19 מתן תורה, ואפילו לגבי
 20 הגופים של אלו כמו האבות
 21 אברהם יצחק ויעקב ויעקב ששלמדו תורה
 22 וקיימו מצוות לפני מתן תורה
 23 שעם כל מעלתם הגדולה ברוחניות,
 24 גופם לא הגיע לביור וזיכור כמו
 25 הגופים שלאחר מתן תורה.
 26 וביאור העילוי שבענן זה
 27 שהקדושה תודרת במציאות הגשמית
 28 ושכיכותו למתן תורה,
 29 שבשכיל זה היו כל העננים
 30 הנפלאים דמתן תורה, כנוכר
 31 לעיל, יובן על פי הידוע⁴²
 32 בתורת החסידות שדוקא מצד
 33 ענן ההתנשאות והרומויות
 34 נעשים גם ושלפ בשוה, ואין
 35 מעלת הרם ניכרת ואדרבה, כלשון
 36 הכתוב בישעיה, מרום וקדוש
 37 אשכח את דכא ושלפ רוח⁴³
 38 דקא, הקדוש ברוך הוא שהוא גם
 39 ומתנשא וקדוש ומובדל, שוכן ושורה
 40 דוקא על הנדכה והשפל והינינו,
 41 שדוקא בהדכא ושלפ של כל
 42 סדר ההשתלשלות של האור

האלוקי היורד מדרגה לדרגה כדי לברוא נבראים מוגבלים, שזהו הדרגה
 הכי נמוכה בסדר השתלשלות המטה מטה יותר, שוכן (אשכח)
 ושורה ומאיר ומתגלה הגבוה גבוה יותר, ועד ששם דוקא בסוף
 ובתחתית סדר השתלשלות נמשך בגלוי בחינת העצם (כפי
 שהעצם יכול להיות בגלוי) שאינו
 שכן כלל הוא שעצם בלתי מתגלה,
 ולכן כשמדובר על גלוי בחינת העצם
 יש להבהיר כי הכוונה היא עד כמה
 שהעצם יכול להיות בגלוי) שאינו
 בגדר של התחלקות דמעלה
 ומטה, גבוה ושלפ הוא
 למעלה מהתחלקות לדרגות שונות של
 למעלה ולמטה, גבוה ונמוך, כי הוא
 למעלה מכל הדרגות הללו.
 וענן זה שבמתן תורה יש חיבור
 ושילוב של העננים הכי נעלים עם
 דברים נחותים, ומתן תורה פעל שיהיה
 אפשר להחזיר קדושה במציאות
 הגשמית מודגש גם במה
 שכתוב בציווי הראשון
 דעשרת הדברות (אנכי הו'י)
 אלקיך אשר) הוצאתיך
 מארץ מצרים, שיש בזה בענין
 יציאת מצרים שני הקצוות
 הנזכרים לעיל. הקצה האחד,
 הוצאתיך מארץ מצרים כפי
 שהוא בפנימיות העננים,
 שהוא ענן היציאה מקל
 המצרים וגבולים, ההתעלות
 מעל כל המיגבלות והצמצומים
 וההעלמות וההסתרים אפילו כפי
 שהם עניני הגבול בשרשם
 ומקורם לפני הצמצום וכל שכן
 יציאה ממצרים וגבולים כפי שהם
 לאחר הצמצום. וכיחד עם זה
 ישנו גם הקצה השני שהוא הענן
 דהוצאתיך מארץ מצרים
 כפשוטו, וכדברי הגמרא
 בסוגיא דמתן תורה במסכת
 שבת⁴⁴, אודות הקשר של מתן תורה
 וביאור העילוי שבענן זה ושכיכותו למתן
 תורה, שבשכיל זה היו כל העננים
 הנפלאים דמתן תורה, כנוכר
 לעיל, יובן על פי הידוע⁴²
 בתורת החסידות שדוקא מצד
 ענן ההתנשאות והרומויות
 נעשים גם ושלפ בשוה, ואין
 מעלת הרם ניכרת ואדרבה, כלשון
 הכתוב בישעיה, מרום וקדוש
 אשכח את דכא ושלפ רוח⁴³
 דקא, הקדוש ברוך הוא שהוא גם
 ומתנשא וקדוש ומובדל, שוכן ושורה
 דוקא על הנדכה והשפל והינינו,
 שדוקא בהדכא ושלפ של כל
 סדר ההשתלשלות של האור

(42) ראה גם לקו"ת עקב יג, ד. תו"ח בשלח רמא, סע"א ואילך [קעא, ג]. (43) ישע"י נו, טו. (44) פח, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לציאת מצרים, למצרים ירדתם כו', שזה קשור גם עם הענין
 2 דיצור הרע יש ביניכם (וכל פְּרָטִי הַעֲנִינִים שְׁנִימְנוּ בְּעֵינֵי
 3 זָה) כמסופר בגמרא: "בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני
 4 הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של עולם, מה לילוד אשה בנינו? אמר להן: לקבל
 5 תורה בא. אמרו לפניו: חמורה גנוזה
 6 שגנוזה לך תשע מאות ושבעים
 7 וארבעה דורות קודם שנברא העולם,
 8 אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה
 9 אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו ה'
 10 ארוננו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר
 11 תנה הודך על השמים? אמר לו הקדוש
 12 ברוך הוא למשה: החזיר להן תשובה...
 13 אמר לפניו: ריבוננו של עולם, תורה
 14 שאתה נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה'
 15 אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים.
 16 אמר להן: למצרים ירדתם, לפרעה
 17 השתעבדתם, תורה למה תהא לכם?...
 18 יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו
 19 להקדוש-ברוך-הוא... "וְלָבֶן כִּיֹּן
 20 שבמתן תורה יש חיבור ושילוב של
 21 הנעלה ביותר עם התחתון ביותר,
 22 לפיכך גם בנוגע לכל הענינים
 23 שבמתן תורה (הן ההכנה
 24 למתן תורה בענין הביטול של
 25 נעשה ונשמע, הן האופן דְּנִתְיַת
 26 התורה בקולות וברקים, והן
 27 התוכן העשירי הדבורות)
 28 ישנם שני הקצוות, ענין
 29 הקשור עם השפלה והנחות
 30 בתכלית (מצרים), וענין
 31 הקשור עם תכלית העילוי,
 32 ועד לדרגה שלמעלה מכל
 33 גדר של עילוי והיפך העילוי
 34 דרגה נעלית כל-כך, שבה לא קיימים
 35 בכלל הגדרים הרגילים של עילוי
 36 וחסרון כי היא למעלה מכל הגדרה,
 37 וכפי שיוסבר עוד להלן.
 38 ד) ובפְּרָטִיּוֹת יוֹתֵר, בנוגע
 39 למתן תורה עצמו, הנה התחלת עשירת הדבורות היא בפסוק
 40 אֲנִי הוֹי' אֱלֹקֶיךָ, שְׂבַחֲיִתָּ אֲנִי עַצְמוֹת הָאֱלֹקוֹת (דְּלֹא
 41 אֲתַרְמִיזוּ כו' שְׂכֻמוֹבָ לְעִיל מְדַבְרֵי הַזֹּהָר ש'אֲנִי מִתִּיחַס לְעַצֵּם
 42 הָאֱלֹקוֹת, שֶׁלֹא נִרְמַז בְּשׁוֹם אוֹת וּבְשׁוֹם תַּג, בְּשׁוֹנָה מִדְּרֹגוֹת הָאֱלֹקוֹת

שנקראות בשמות הקדושים שהן דרגות נחותות יותר) נִמְשַׁכְתָּ וּבָאָה לְיָדִי
 גִּילּוֹי עַל יְדֵי הוֹי' אֱלֹקֶיךָ, וְעַד וְהִמְשַׁכְתָּ וְהִתְגַּלְתָּ וְהִירִידָה שֶׁל
 'אֲנִי הוֹי' אֱלֹקֶיךָ' הִיא עַד כִּדִּי כֵךְ שְׂמֻזָּה בָּא וּמִשְׁתַּלְשֵׁל הַצִּיּוּרִי לֹא
 יְהִי לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים⁴⁵ (כְּמֵאֲמַר רַז"ל¹⁹ אֲנִי וְלֹא יְהִיָּה
 לָךְ הֵם שְׁנֵי הַדְּבָרוֹת שְׂאוֹתָם מִפִּי
 הַגְּבוּרָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲצֻמוֹ
 שְׂמֻעָנוֹם בְּשׁוֹנָה מִשְׂאֵר הַדְּבָרוֹת
 שֶׁנִּסְמְרוּ לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי מֹשֶׁה
 רַבִּינוּ, וּזְמוּנָה מִכֵּן שִׁישׁ שְׂיִיכוֹת מִיּוֹחַדָּת
 בֵּין שְׁנֵי צִיּוּיִים אֵלּוּ שֶׁל 'אֲנִי וְלֹא
 יִהְיֶה לְךָ', וְהִיּוּנוֹ, שְׂנִמְשָׁךְ
 לְמִטָּה גַם מִעֵינֵי הַגֶּשֶׁם, יוֹתֵר
 נִמְוֶךְ וְנִחוּת מִעֵינֵי הַגֶּשֶׁמִּיּוֹת בְּכֻלָּם שֶׁגַם
 הוּא נִמְוֶךְ וְנִחוּת, לְמִקּוֹם שְׂבוֹ
 צְרִיף לְהִזְהִיר (בְּאוֹרָאֲרַעֲנֵעֵן)
 לְהַבְטִיחַ וְלוֹדָא שְׂלֵא יְהִיָּה לָךְ
 אֱלֹקִים אֲחֵרִים (וְיִתְרִיָּה מְזָה)
 עַל פְּנֵי וְצִרִיךְ לְהַזְהִיר גַם שֶׁלֹא
 לַעֲשׂוֹת דְּבַר עוֹד יוֹתֵר חֲמוּר, לְעַבֹּד
 עַבְדֵי-זָרָה מִוֶּל פִּנֵי ה'.
 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגֵעַ לְתוֹכֵן שֶׁל
 כָּל עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרוֹת, שֶׁהֵם
 דְּבָרִים פְּשׁוּטִים³⁰ כְּמוֹ לֹא תִגְנוֹב
 וְכֹדוּמָה, וְלִכְאוּרָה מְדוּבָר עַל דְּבָרִים
 נְחוּתִים, אֲבָל בְּדְבָרִים פְּשׁוּטִים
 אֵלּוּ יִשְׁנוּ גַם בְּקֶצֶה שְׁנֵי הַעֲנִיָּן
 ד'דְּבָרִים פְּשׁוּטִים" כְּפִי
 שְׂבָאִים וְנוֹכְעִים וּמִשְׁתַּלְשֵׁלִים
 מִתְּכִלִּית הַפְּשִׁיטוֹת דְּפְשִׁיטוֹת
 הָאֲחָדוֹת, הָאֲחָדוֹת הַפְּשׁוּטָה שֶׁל
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ בְּעֲצֻמוֹ, 'פְּשִׁיטוֹת' בְּמוֹכֵן
 שֶׁל מוֹפְשֵׁט וּמוֹשַׁל מִכָּל 'צִיּוּר'
 וְהַגְּדֵרָה וְהַגְּבָלָה שְׂנִמְשַׁכְתָּ פְּשִׁיטוֹת
 הָאֲחָדוֹת הָאֱלֹקִית לְמִטָּה בְּדְבָרִים
 פְּשׁוּטִים וְנִחוּתִים לְגַמְרִי. וְלָכֵן
 מֵאַחַר שֶׁבִּמְתֵן תּוֹרָה הִיָּה שִׁילּוּב וְחִיבּוּר
 שֶׁל הַנְּעֻלָּה בְּיוֹתֵר עִם הַנְּחוּת בְּיוֹתֵר,
 כְּמִכּוּבָר לְעִיל, נִפְעַל גַם בְּנוֹגֵעַ
 לְטֻבַּע הַעוֹלָם, שֶׁהַגִּילּוּיִים
 (קוֹלוֹת) הֵכִי עֲלִיוֹנִים נִמְשַׁכּוּ לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּגִלּוֹי גַם
 בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים וְלִפְיָדִים וְהָרִי סִינַי
 זָאת, שְׂדְבָרִים פְּשׁוּטִים אֵלּוּ שֶׁנִּמְסְרוּ בְּעִשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת הָיוּ בְּאוֹפֵן

(45) יתרו כ, ג. שבת שם, ב. וראה שמו"ר פכ"ט, ד.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁעַל כָּל דַּיבוּר וְדַיבוּר פָּרַחַה נִשְׁמָתָן⁴⁵ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵיִינוּ,
 2 שְׁעֵנִין זֶה שֶׁהַתְּגִלָּה וְנִפְעַל בְּמִתֵּן תּוֹרָה פְּעַל עַל הַקָּשֶׁר שְׁבִין
 3 נִשְׁמָה לְגוֹף, לְהִיטוֹת לְמַעַלָּה מִקָּשֶׁר זֶה, וְהִסִּיבָה לִכְךָ שֶׁהִגִּילוּ
 4 שֶׁל מִתֵּן תּוֹרָה הַשְּׁפִיעַ עַל הַקָּשֶׁר בֵּין הַנִּשְׁמָה לְגוֹף וְלִכֵּן הַנִּשְׁמָה פָּרַחַה מֵהַגּוֹף
 5 הַיָּא מִשׁוּם שֶׁגִּילּוּ זֶה נִעְלָה יוֹתֵר
 6 מִהַקָּשֶׁר שְׁבִין הַנִּשְׁמָה לְגוֹף, וְלִכֵּן
 7 בִּיכּוּלָתוֹ לְהַשְׁפִּיעַ עֲלָיו בְּדוּגְמַת
 8 כְּלָלוֹת הַפְּעוּלָה הַפְּעוּלָה
 9 וְהַשְּׁפָעָה הַכְּלָלִית דְּמִתֵּן תּוֹרָה
 10 לְכַטֵּל הַהִבְדָּל הַהִבְדָּלָה וְהַמְחִיצָה
 11 וְהַגְזִירָה (כְּפִירוּשׁ)
 12 הַחֲסִידוֹת⁴⁶ שְׁגָזִירָה הוּא
 13 מְלִשׁוֹן חִיתוּף) בֵּין הָעֲלִיּוֹנִים
 14 לְמַעַלָּה הַאֲלוּקוֹת הַרוּחָנִית
 15 לְתַחְתּוֹנִים לְמִטָּה הַמְצִיאוֹת
 16 הַגִּשְׁמִית, וְלְפַעוּל הַחִיבוּר בֵּין שְׁנֵי
 17 הַדְּבָרִים הַנּוֹבְדִים הַלְלוּ, כֵּךְ
 18 שְׁתַּחְתּוֹנִים יַעֲלוּ לְמַעַלָּה
 19 הַנּוֹבְרִים הַגִּשְׁמִיִּים יַעֲלוּ וְיִתְקַרְבוּ
 20 לְמַצִּיאוֹת הַאֲלוּקִית וְעֲלִיּוֹנִים יִרְדּוּ
 21 לְמִטָּה⁴⁷ הַאֲלוּקוֹת הָעֲלִיּוֹנָה תּוֹמֵשׁ
 22 וְתֹאִיר לְמִטָּה, וְהַחִיבוּר הַזֶּה בֵּין
 23 עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים יִהְיֶה עַל יְדֵי
 24 הַהִמְשָׁכָה שֶׁל אֹר אֲלוּקֵי נִעְלָה
 25 מִמְּקוֹם שְׁלִמְעַלָּה מִכָּל הַגָּדֵר
 26 דְּעֲלִיּוֹן וְתַחְתּוֹן מְדֻרָּגָה נִעֲלִית
 27 שֶׁלְגַבִּיָּה לֹא קִיּוּמוֹת הַהִגְדֵּרוֹת שֶׁל
 28 'עֲלִיּוֹנִים' וְתַחְתּוֹנִים' וְלִכֵּן יֵשׁ לוֹ אֵת
 29 הַכּוּחַ לְחַבֵּר בֵּינֵיהֶם וְלִבְטֵל אֵת
 30 הַהִבְדָּלָה בֵּינֵיהֶם.
 31 וְכֵן בְּנוֹגַע לְאֹפֶן אֲמִירַת
 32 עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, שְׁעַל זֶה
 33 נֶאֱמַר בְּתוֹרָה בְּפִסְקוֹ הַקּוּדֵם לְאַנְכִי
 34 ה' אֶלְקִיךָ וְיִדְבַר אֱלֹקִים גו',
 35 שְׁגַם בְּזֶה יֵשׁ שְׁנֵי הַקְּצוּתוֹת שֶׁל
 36 לְמַעַלָּה בְּיוֹתֵר וְלִמְטָה בְּיוֹתֵר, מִשֵּׁם
 37 אֱלֹקִים כְּפִי שֶׁהוּא בְּתַקְלִית
 38 הָעֲלִיּוֹלֵי כִּכְחִינָה בְּדִרְגוֹת גְּבוּהוֹת
 39 בְּאֲלוּקוֹת, וְעַד לְשֵׁם אֱלֹקִים כְּפִי
 40 שְׁנִמְשָׁךְ וְיוֹרֵד לְמִטָּה בְּאֹפֶן
 41 שְׁמִפִּי הַגְּבוּרָה שְׁמַעֲנוּם אֵת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת (שְׁמִיעָה בְּאֹזְן

ביאור בדרך אפשר

הַגְּשָׁמִי). וְעוֹד זֹאת, שְׁעֵנִין זֶה שֶׁל 'וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים נִמְשָׁךְ כַּהֲמִשָּׁךְ
 לְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּאֹפֶן דְּ(וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה)
 לְאֹמֵר, כִּי־עוֹד הַדִּיּוּק הַשְּׂאֵלָה בְּזֶה⁴⁸, בְּמֵאֵרֵי חֲסִידוֹת, דְּלִכְאוּרָה
 מִלֵּת לְאֹמֵר כֵּן, בְּהַקָּשֶׁר זֶה אֵין לָהּ הַבְּנָה, שְׁהָרִי בְּדֶרֶךְ כָּל
 הַפִּירוּשׁ הוּא לְאֹמֵר לְאַחֲרֵים
 כְּמוֹ בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב 'וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה
 לְאֹמֵר' שֶׁהַכּוּנָה הִיא שְׁמֵה רַבִּינוּ
 יִמְסוֹר אֵת הַדְּבָרִים לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל
 בְּנוֹגַע לְמִתֵּן תּוֹרָה אֵי אֲפָשֶׁר
 לְפָרֵשׁ כֵּן, שֶׁהַכּוּנָה בְּלֵאמֹר הִיא
 לְאֹמֵר לְאַחֲרֵים שְׁהָרִי אֵיִתָּא מוֹבָא
 בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר⁴⁹ שְׁכָל
 הַנְּשָׂמוֹת שְׁשִׁיכִים לְתוֹרָה
 וּמְצוּתֵיהֶן, שֶׁהֵם הַנְּשָׂמוֹת שֶׁל
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁכָל הַדּוֹרוֹת
 כּוֹלֵם, כִּי כָל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל, לֹלָא יוֹצֵא מִן הַכֹּלל, שִׁיבּוֹת
 לְתוֹרָה וּמְצוּת, הָיוּ כּוֹלֵם נִכְחוּ
 בְּמִתֵּן תּוֹרָה, וְכָל נִשְׁמָה בְּפָנֵי
 עֲצָמָה שְׁמַעָה אֲנִכִי הָיָה
 אֱלֹקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ גו',
 בְּלִשׁוֹן יְחִיד וְאֵם כֵּן, לֹא יִתְכַן
 לְפָרֵשׁ אֵת הַמִּילָה 'לְאֹמֵר' בְּהַקָּשֶׁר זֶה,
 כְּמוֹ בְּמִקּוּמוֹת אַחֲרִים, לְמַסּוֹר לְאַחֲרֵים.
 אֵלָּא הַפִּירוּשׁ דְּלֵאמֹר בְּכַתּוּב זֶה,
 הַמְתִּיחַס לְעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, הוּא⁴⁸,
 שְׁכָל יוֹם יוֹם כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה,
 וְעַל אַחַת בְּכָה וְכַמָּה בְּזִמְנָן
 מִתֵּן תּוֹרָתָנּוּ בְּחַג הַשְּׁבֻעוֹת כְּכָל
 שָׁנָה וְשָׁנָה, כְּאֲשֶׁר אִישׁ
 יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה קוֹרָא וְשׁוֹנָה
 בְּדַבְרֵי תּוֹרָה אֲזִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא קוֹרָא וְשׁוֹנָה כְּנִגְדוּ⁵⁰,
 וְהֵיִינוּ, שְׁפּוֹעֵל הַיְהוּדִי הַלּוֹמֵד
 תּוֹרָה, פּוֹעֵל וְגוֹרֵם אֵת הָעֵנִין
 דְּלֵאמֹר, אֲמִירַת דְּבֵרֵי הַתּוֹרָה עַל יְדֵי
 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנַעֲשֶׂה מְחֻדָּשׁ
 (בְּכָל יוֹם כּו' חֲדָשִׁים⁵¹, כְּדַבְרֵי
 חו"ל שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה צִרִיךְ לְהִיטוֹת
 בְּאֹפֶן כּוֹחַ שֶׁבְּכָל יוֹם יִהְיֶה דְּבֵרֵי הַתּוֹרָה
 אֲצֵל הָאֵדָם כְּדַבְרֵים חֲדָשִׁים, וְכַמּוֹבַא בְּפִירוּשׁ רִש"י עַל הַכְּתוּב 'הַיּוֹם הַזֶּה ה'

(46) ראה לקו"ש ח"ו ע' 141. ח"ח ע' 49. ועוד. וראה גם לקוטי אמרים להה"מ טרס"א. (47) תנחומא וארא טו. (48) תו"א יתרו טז, א. ועוד. (49) פרק מא. (50) ראה תדב"ר רפי"ח. (51) פרש"י תבוא כו, טז. וראה פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שממשיך ומבאר. ובהקדים, שאף על פי שמתן תורה היה
 2 באתערוותא דלעילא בהתעוררות מלמעלה, מצד האלוקות, מכל
 3 מקום, הוצרך להיות על כל פנים לכל הפחות מעין ודוגמא
 4 לזה לענין החיבור של הלמעלה והלמטה גם מצד התחתון בני ישראל
 5 מקבלי התורה. וזהו הפירוש הפנימי
 6 של מה שגאמר⁵³ בתורה
 7 שלקראת מתן תורה בהר סיני היה
 8 ויחן שם ישראל נגד ההר,
 9 שזו היתה התחלת ההכנות של בני
 10 ישראל למתן תורה, ביום ראש חודש
 11 סיון, ולאחרי זה בימים הבאים
 12 היה צריך להיות בימי
 13 הגבלה שלושת הימים הסמוכים
 14 לפני מתן תורה ענין הטהרה
 15 והקדושה כו', כמפורש בתורה
 16 בפרשת מתן תורה שפזה
 17 בהתקדשות ובהיטהרות של בני ישראל
 18 לקראת מתן תורה מסתיימת
 19 ונשלמת הציאה של בני ישראל
 20 מארץ מצרים וטומאת מצרים
 21 והבירור והזיכוי והתיקון
 22 שלאחרי זה החל מיציאת מצרים
 23 במשך ארבעים ותשעה ימי
 24 ספירת העומר, ככתוב בתורה
 25 שבשבע שבועות תספור לה⁵⁴,
 26 שהתחילו ארבעים ותשעה ימים
 27 אלה מיד למחרת צאתם
 28 ממצרים, היינו ביום ט"ז ניסן
 29 שלמחרת היציאה ממצרים ביום ט"ו
 30 בניסן כדאיתא ב"ר"ן רבינו ניסים
 31 בסוף מסכת פסחים
 32 (מהגדה), שבשעה שאמר
 33 להם משה רבינו לבני ישראל, עוד
 34 לפני היציאה ממצרים בפועל,
 35 תעבדון את האלקים על ההר
 36 הזה⁵⁵, אמרו לו בני ישראל,
 37 אימתי עבודה זו, אמר להם
 38 לסוף חמשים יום מיציאת
 39 מצרים, יהיו בני ישראל מונין כל
 40 אחד ואחד לעצמו כו', והסיבה שספרו את הימים מתי יבוא כבר יום
 41 מתן תורה, שבו יעבדו את האלוקים על ההר הזה היתה מצד התשוקה
 42 והכליון (בינקען און אויסגיין געוועיס וכלות הנפש) לקבלת

1 אלקין מצדן – "בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוו
 2 עליהם", ועל אחת כמה וכמה בזמן מתן תורתנו ואם בכל יום
 3 בשנה דברי התורה צריכים להיות בעיני האדם כדברים חדשים שניתנו זה
 4 עתה, קל-יחומר שכך יש להתייחס לדברי התורה בזמן מתן תורתנו, בחג
 5 השבועות) הענין דוידבר
 6 אלקים את כל הדברים וכמה בזמן מתן תורתנו) הענין דוידבר אלקים
 7 האלה, יהיה חדש כמו בשעת
 8 מתן תורה, שהדגשת
 9 הגמרא⁵² מה להלן כו' אף
 10 כאן כו' זה לשון הגמרא: "דתניא
 11 והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתוב
 12 בתורה [וכתוב אחריו] יום אשר עמדת
 13 לפני ה' אלקיך בחורב, מה להלן
 14 [במתן תורה] באימה וביראה וברתת
 15 ובויע, אף כאן [בעת לימוד התורה
 16 תמיד] באימה וביראה וברתת ובויע".
 17 והיינו, שאף על פי שהתורה
 18 היא למעלה מזמן ומקום,
 19 ולמרות שהתורה מלכתחילה לא נתונה
 20 תחת הגדרים והמגבלות של זמן ומקום
 21 ולכן התורה נעזית בכל הזמנים ונוהגת
 22 בכל מקום, ואם כן, לכאורה לא
 23 שייך בזה בדברי התורה ובמסירת
 24 התורה ענין של התחדשות,
 25 כיון שזהו ענין שאין בו
 26 שינויים כלל, וכיון שהתורה היא
 27 בכל הזמנים בשוה, לכאורה לא שייך
 28 בזה התחדשות, ואם כן מה משמעות
 29 הענין שצריך להתייחס לדברי התורה
 30 כחדשים, מכל מקום, ניתנה
 31 התורה לכל אחד מישראל,
 32 עד להפשוט שבפשוטים
 33 היהודי הפשוט ביותר בין היהודים
 34 הפשוטים עצמם, באופן שיוכל
 35 לפעול הענין דלאמר, שיהיה
 36 בכל פעם שהוא לומד תורה מחדש
 37 הענין דמתן תורה בהתחדשות
 38 גמורה, בדיוק כמו במתן תורה
 39 בפעם הראשונה.
 40 ה) ומזה מהאמור לעיל שבמתן תורה היה חיבור של הלמעלה ביותר עם
 41 הלמטה ביותר מוכן שגם ההכנה שבני ישראל התכוננו למתן תורה
 42 הוצרכה להיות באופן כזה שיחבר אותם עם הלמעלה ביותר, כפי

(52) ברכות כב, א. תו"א שם. (53) יתרו יט, ב. (54) פ' ראה טז, ט. (55) שמות ג, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 התורה. ובמשך ארבעים ותשעה ימי הספירה נעשה
 2 ה'בירור כו' והיכוך והתיקון של בני ישראל, ועד שאפילו ביום
 3 ה'ארבעים ותשעה היום האחרון לפני מתן תורה עסוקים עדיין
 4 בענין ה'בירור, כדי לנצל גם את היום הזה להשלמת הבירור על כל
 5 פנים לפחות ה'בירור דמלכות
 6 שבמלכות הבחינה האחרונה בשבע
 7 המידות (חסד, גבורה, תפארת, נצח,
 8 הוד, יסוד, מלכות) כפי שכל אחת
 9 כלולה מכל השבע, החל מ'חסד
 10 שבחסד' ועד 'מלכות שבמלכות' (או
 11 חסד שבחסד, אם המנין הוא
 12 בסדר הפוך⁵⁶ שההתחלה היא
 13 כ'מלכות שבמלכות' והסיום הוא
 14 כ'חסד שבחסד', כמבואר בתורת הסוד
 15 שלפעמים סדר הספירות הוא מלמטה
 16 למעלה), וכאשר מסיימים את
 17 ה'בירור של כל פרטי המידות
 18 ונשלם החשבון של כל ארבעים
 19 ותשעה הימים (פלשון ה'ה' 57):
 20 חושבן שלים (חשבון שלם)
 21 באופן של תמימות⁵⁸ ושלמות,
 22 כלשון הכתוב לגבי ספירת העומר
 23 שארבעים ותשעה הימים יוצרים 'שבע
 24 שבתות תמימות', אזי נעשית
 25 המשכת שער החמשים (החל
 26 משער החמשים כפי שקשור
 27 עם ארבעים ותשעה ימי
 28 הספירה והוא השלימות שלהם,
 29 ואחר כך גם למעלה מזה,
 30 דרגה יותר גבוהה, כפי ששער
 31 החמשים הוא ענין בפני
 32 עצמו מרומם מהארבעים ותשעה
 33 שקדמו לו, כמבואר בארוכה
 34 בלקוטי תורה⁵⁹ לאדמו"ר הזקן).
 35 ונוסף על ההכנה למתן תורה
 36 מצד בני ישראל על ידי כללות
 37 הענין דספירת העומר, כאמור
 38 לעיל, ישנה גם ההכנה בערב

זמן מתן תורה, חמשה בסיון, ערב יום חג עצמו שחל בששה
 בסיון, על ידי אמירת נעשה ונשמע, כנזכר במאמר חז"ל שבתחילת
 המאמר ובמיוחד על ידי האמירה בסדר שנעשה קודם
 לנשמע וההכנה היא במיוחד בכך שסדר אמירת הדברים הוא בהקדמת
 'נעשה' ל'נשמע'. ובענין זה של
 אמירת 'נעשה ונשמע' ישנם שני
 הקצוות הנזכרים לעיל,
 שמחד גיסא מצד אחד הרי זה
 מורה על ביטול הכי עצום
 לאלוקות, עד לביטול אל בעל
 הרצון⁶⁰, היינו שהביטול של
 האדם שישמע אחר כך את
 הציוי ו'נשמע' הוא באופן
 שמבטל את עצמו גם כפי
 שהוא בתכלית השלימות
 שלו, שזוהי עצם הנפש וגם
 מצד דרגה נעלית ועמוקה זו האדם
 בטל לאלוקות בביטול מוחלט, היינו
 שמדובר על ענין נעלה ביותר.
 ולאידך גיסא, מצד שני הרי זה
 ה'נשמע' נמשך בענין של
 נעשה דוקא, בעשיה בפועל
 בגשמיית העולם, היינו למטה
 ביותר, וכמו שנתבאר לעיל
 (סעיף ג) החיבור של הלמעלה
 ביותר עם הלמטה ביותר שזהו
 החידוש דמתן תורה לגבי
 התורה כפי שהיתה בימי
 האבות קודם מתן תורה, באופן
 שריחות היו, כמובא לעיל,
 שריח הוא דבר מופשט ופחות
 גשמי שהנשמה נהנית
 ממנו⁶¹, ואילו כאן במתן תורה
 מודגש ענין העשיה דוקא,
 שקשור ענין העשיה בפועל
 לגמרי עם הגוף שהוא למטה
 ביותר ביחס לנשמה היא למעלה
 ביותר.

הספירה נעשה ה'בירור כו', ועד שאפילו ביום
 ה'ארבעים ותשעה עסוקים עדיין בענין ה'בירור,
 על כל פנים ה'בירור דמלכות שבמלכות (או
 חסד שבחסד, אם המנין הוא בסדר הפוך⁵⁶),
 וכאשר מסיימים את ה'בירור ונשלם החשבון
 (פלשון ה'ה' 57: חושבן שלים) באופן של
 תמימות⁵⁸, אזי נעשית המשכת שער החמשים
 (החל משער החמשים כפי שקשור עם ארבעים
 ותשעה ימי הספירה, ואחר כך גם למעלה מזה,
 כפי ששער החמשים הוא ענין בפני עצמו,
 כמבואר בארוכה בלקוטי תורה⁵⁹). ונוסף על
 ההכנה למתן תורה על ידי כללות הענין
 דספירת העומר, ישנה גם ההכנה בערב זמן
 מתן תורה, חמשה בסיון, על ידי אמירת נעשה
 ונשמע, ובמיוחד על ידי האמירה בסדר שנעשה
 קודם לנשמע. ובענין זה ישנם שני הקצוות
 הנזכרים לעיל, שמחד גיסא הרי זה מורה על
 ביטול הכי עצום, עד לביטול אל בעל הרצון⁶⁰,
 היינו שהביטול של האדם שישמע אחר כך את
 הציוי הוא באופן שמבטל את עצמו גם כפי
 שהוא בתכלית השלימות שלו, שזוהי עצם
 הנפש. ולאידך גיסא, הרי זה נמשך בענין של
 נעשה דוקא, בעשיה בפועל בגשמיית העולם,
 וכמו שנתבאר לעיל (סעיף ג) שזהו החידוש
 דמתן תורה לגבי התורה כפי שהיתה בימי
 האבות, באופן שריחות היו, שריח הוא דבר
 שהנשמה נהנית ממנו⁶¹, ואילו כאן מודגש ענין
 העשיה דוקא, שקשור לגמרי עם הגוף.

(56) ראה ספר השיחות תשי"א ע' 116 ובהערה 1. (57) ח"ב רכז, סע"ב. (58) אמור כג, טו. וראה חז"ג ורע"מ צו, א"ב. (59) במדבר יא, ד. יב, א ואילך. (60) לכאורה הכוונה, שנוסף לכך שהביטול הוא אל בעל הרצון (להקב"ה בעצמו, לא רק ביטול לרצונו של הקב"ה), הרי זה גם הביטול של בעל הרצון (האדם עצמו, עצם הנפש, ולא רק שהאדם מבטל את רצונו). - המו"ל. (61) ברכות מג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ו) וְזוּהִי מַעֲלַת הָעֲנָנִים דְּמִתַּן תּוֹרָה, שְׁמָאָז שהתורה ירדה וניתנה
 2 לבני ישראל בעולם הזה הוֹתַחֵל אֶצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סֵדֶר עֲבוּדָה
 3 כְּעֹבְדוֹת ה' לְשָׁנוֹת אֶת הָעוֹלָם (איבערמאכן די וועלט לשנות
 4 ולהפוך את העולם), לַעֲשׂוֹתוֹ לְדָבָר טְהוֹר, וְאַחַר כֵּן לְדָבָר קְדוֹשׁ
 5 שלמעלה מטהור, עַד שְׁנַעֲשֶׂה הָעוֹלָם כְּלִי לוֹ יִתְבָּרֵךְ, מְקוֹם רֵאוּי
 6 להשראת השכינה וּבְאוֹפֵן שֶׁל הַתְּאַחְדוּת - שהאלוקות והעולם
 7 מתאחדים למציאות אחת והעולם הופך
 8 להיות דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ⁶²,
 9 כְּתַפְאֶרֶת אָדָם לְשִׁבְתָּ בֵּית⁶³,
 10 כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בִּישְׁעִיה הֵיִינוּ שְׁעַל
 11 יְדֵי הַבַּיִת שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים אֵת
 12 הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי לְדִירָה רֵבִית/
 13 לאלוקות נִיתוּסָף תַּפְאֶרֶת
 14 (בְּאָדָם, גַּם) בְּאָדָם הָעֲלִיּוֹן כְּבִיכּוֹל. וְכֵן זֶה
 15 נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעֲבוּדָתֵנוּ, שְׁלוּמִדִּים
 16 תּוֹרָה בְּשִׂמְחָה וְטוֹב לֵבָב, וּבְהִקְדַּמְתָּ נַעֲשֶׂה
 17 לְנִשְׁמָע, כְּפִי שֶׁהִיָּה בְּשִׁעַת מִתַּן תּוֹרָה, שֶׁבְּתוֹר
 18 הַכְּנָה לְזֶה, הִנֵּה כָּכָר בְּחֻמְשָׁה בְּסִיּוֹן, עָרַב זְמַן
 19 מִתַּן תּוֹרָה, קִיבְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל עֲצָמָם הָעֲנָנִים
 20 דְּנַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, וּבְאוֹפֵן דְּהִקְדַּמְתָּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע,
 21 וְאֵז יִרְדוּ מִלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְקִשְׁרוּ לָהֶם שְׁנֵי כְּתָרִים
 22 כּו', הֵיִינוּ, שֶׁהַמְּלָאכִים נַעֲשׂוּ מִשְׁרָתִים לְיִשְׂרָאֵל,
 23 וּמִזְדָּה נִמְשָׁף אַחַר כֵּן הָעֲנָנִים דְּחִבִּיק לֹון וְגַפִּיף
 24 לֹון⁶⁴, בְּנוֹגַע לְכָל הָעֲנָנִים שֶׁבָּהֶם זְקוּקִים
 25 לְמִלְּאָכִים, בְּתוֹר מְמוּצָעִים, כְּדֵי שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל
 26 בְּהִיּוֹתוֹ נִשְׁמָה בְּגוֹף לְמִטָּה יָבוֹא לְתַכְלִית
 27 הַשְּׁלִימוֹת כְּפִי שֶׁהַנִּשְׁמָה עוֹמְדָת לְמַעְלָה,
 28 וּבְאוֹפֵן כְּזֶה נַעֲשֶׂה גַם לְמִטָּה יָחַד עִם הַגּוֹף, וְעַד
 29 שְׁנַעֲשֶׂה גּוֹף קְדוֹשׁ⁶⁵. וְזֶה נַעֲשֶׂה הַכְּנָה קְרוּבָה
 30 לְזְמַן שְׁבוֹ יִרְאוּ בְּגִילוּי אִיף שֶׁכָּל הָעוֹלָם הוּא
 31 דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּפִי שֶׁהִיָּתָה הַהִתְחַלָּה כְּזֶה
 32 בְּשִׁעַת מִתַּן תּוֹרָה⁶⁶, שְׂאֵז הִיָּה הָעוֹלָם שׁוֹתֵק
 33 וּמִחְרִישׁ⁶⁷, וּמֵאַרְבַּע רִחוּת וּמִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה
 34 יָצָא הַקּוֹל אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ⁶⁸, אֱלֹהֶיךָ דִּיִּיקָא, כְּחֵף וְחִיּוּת⁶⁹, וְעַל יְדֵי זֶה
 35 שֶׁהַקְּב"ה הוּא אֱלֹהֶיךָ שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, אֲזִי נִמְשָׁף מֵאַלְקֵינוּ גַם לְהִיּוֹת
 36 מִלֵּךְ הָעוֹלָם, וְהַאֲלוּקוֹת תַּהִיָּה
 37 נִכְרַת בְּגִלוּי לֹא רַק בְּבֵי יִשְׂרָאֵל אֲלֵא
 38 בְּעוֹלָם כּוֹלוּ וּבְאוֹפֵן שְׁבָנִי
 39 יִשְׂרָאֵל הַעוֹבְדִים אֵת ה' וּבְטִלִּים
 40 לאלוקות נַעֲשִׂים כְּעַל הַבַּיִת
 41 הַשְּׁלִיט עַל הָעוֹלָם, שְׁלֵא זֶה
 42 בְּלָבָד שֶׁהָעוֹלָם אֵינוֹ מוֹנָע

(62) ראה תנחומא בחוקות ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (63) ישעי' מד, יג. (64) ראה זהר ח"א כג, ב. ח"ב רא, ב. תו"א מקץ מג, סע"א ואילך. לקו"ת במדבר יא, סע"ד. (65) ראה זח"ג ע, ריש ע"ב. (66) ראה תניא שם (מו, א). (67) ראה שמו"ר ספכ"ט. (68) ראה שמו"ר פ"ה, ט. תקו"ז תכ"ב (סד, ב). תניא שם. (69) ראה לקו"ת שלח מ,

ביאור בדרך אפשר

1 ואינו מהווה הפרעה לעבודת ה', אֶלָּא
 2 אֲדַרְבָּהּ, שְׁנַעֲשֶׂה העולם עצמו
 3 מְסִייעַ לְעִבּוּדַת ה', וְיִדְוֶגְמַת
 4 לְשׁוֹן הַרְמָב"ם⁷⁰ בְּנוֹגֵעַ
 5 לְבְרִיאוֹת הַגּוֹף: הֵיּוֹת הַגּוֹף
 6 בְּרִיא וְשֵׁלֶם מְדַרְכֵי ה' הוּא,
 7 כִּי בִכֵּן הַגּוֹף הַגּשְׁמִי עֲצָמוֹ מְסִייעַ
 8 לְעִבּוּדַת ה' וְכֵן כּוֹתֵב הַרְמָב"ם
 9 בְּסִיּוּם סִפְרוֹ⁷¹ 'מִשְׁנַת תּוֹרָה – הִיד
 10 הַחֻזְקָה, לְגַבִּי מִצַּב הָעוֹלָם בִּימֹת
 11 הַמַּשִּׁיחַ: וְכֵן הַמְּעַדְנִים מְצִוִּין
 12 כְּעַפְרָא, וְיִבְאֹפֶן שְׂרוּאִים בְּגִלּוּי
 13 שְׁכָל עֲנִינֵי הָעוֹלָם הֵם נִמְצָאִים
 14 וְקִיּוּמֵם בְּשִׁבְלֵי שְׁבָגֵי יִשְׂרָאֵל⁷¹

שֶׁהָעוֹלָם אֵינוֹ מוֹנֵעַ, אֶלָּא אֲדַרְבָּהּ, שְׁנַעֲשֶׂה
 1 מְסִייעַ לְעִבּוּדַת ה', וְיִדְוֶגְמַת לְשׁוֹן הַרְמָב"ם⁷⁰
 2 בְּנוֹגֵעַ לְבְרִיאוֹת הַגּוֹף: הֵיּוֹת הַגּוֹף בְּרִיא וְשֵׁלֶם
 3 מְדַרְכֵי ה' הוּא, וְכֵן בְּסִיּוּם סִפְרוֹ⁷¹: וְכֵן
 4 הַמְּעַדְנִים מְצִוִּין כְּעַפְרָא, וְיִבְאֹפֶן שְׂרוּאִים בְּגִלּוּי
 5 שְׁכָל עֲנִינֵי הָעוֹלָם הֵם בְּשִׁבְלֵי שְׁבָגֵי יִשְׂרָאֵל
 6 וְיִבְכְּלוּ לְלִמּוּד תּוֹרָה וְלִקְיָיִם הַמְּצוּוֹת מִתּוֹךְ
 7 מְנוּחָה אֲמִיתִית⁷², וְלִילְךָ בְּעִילוּי אַחַר עִילוּי
 8 בְּהַשְׂגַת דַּעַת בּוֹרְאֵם, שְׁעַל יְדֵי זֶה בְּאִים לְקִיּוּם
 9 הַיְעוּד⁷³ מְלֶאָה הָאֲרָץ דַּעַה אֶת ה' פְּמִים לְיָם
 10 מְכַסִּים, וּבְקָרוֹב מְמַשׁ.

ביאור בדרך אפשר

15 יוֹכְלוּ לְלִמּוּד תּוֹרָה וְלִקְיָיִם
 16 הַמְּצוּוֹת מִתּוֹךְ מְנוּחָה
 17 אֲמִיתִית⁷², כְּדַבְרֵי הַרְמָב"ם שׁוֹ גַם
 18 מִשְׁמַעוֹת הַעוֹבְדָה שֶׁהַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת
 19 יִיעוּדִים גִּשְׁמִיִּים כִּשְׁכַר עַל לִימּוּד
 20 הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְּצוּוֹת, שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא
 21 שְׁלֵא יִהְיֶה שׁוֹם דְּבַר בְּעוֹלָם שִׁמְנַע
 22 מִהֲאֵדָם לְעִבּוּד אֶת ה' כְּרֵאוֹי וְלִילְךָ
 23 בְּעִילוּי אַחַר עִילוּי בְּהַשְׂגַת
 24 דַּעַת בּוֹרְאֵם, שְׁעַל יְדֵי זֶה
 25 בְּאִים לְקִיּוּם הַיְעוּד⁷³ הָאֵמּוֹר
 26 בְּכּוֹבֹת יִשְׁעִיה מְלֶאָה הָאֲרָץ
 27 דַּעַה אֶת ה' פְּמִים לְיָם
 28 מְכַסִּים, וּבְקָרוֹב מְמַשׁ.

ג. בלק עג, ריש ע"ג. וראה לקו"ת שבעה ערה 26. 70) ה' דעות רפ"ד. 71) סוף ה' מלכים. 72) ראה רמב"ם ה' תשובה פ"ט ה"ב. ה' מלכים שם. 73) ישעי' יא, ט. הובא ברמב"ם שם.

המשך ביאור למס' בבא מציעא ליום שבת קודש עמ' ב

1 אמת המים שייכים לבעלי השדות שבסביבתה, לפיכך אם יטעה
 2 ויחסיר במדידתם אינו מוזיק אלא ליחידים, ובודאי ימחלו לו. אבל
 3 דְּאֵנְהָרָא דְּכוּלֵי עָלְמָא – ארבע אמות שעל שפת הנהר שייכים לכל
 4 העולם, ואם יחסר במדידה נמצא הוא מוזיק לרבים ומי ימחל לו,
 5 לפיכך לא ימדוד כלל אלא יניח בעין יפה.
 6 הוראה נוספת בענין השארת קרקע פנויה על שפת הנהר: מְכַרְזוּ
 7 רְבִי אַמִּי, מְלֵא פְתִיפִי נְגָדִי בְּתַרִי עֲבָרִי נְהָרָא קוּצוּ – המוצא עצי יער
 8 או אילנות נטועים על שפת הנהר משני עבריו, יש לו לקצצם עד
 9 שיעור כמלוא כתפי מושכי חבל הספינה. לפי שהם מותחים את
 10 החבלים בשפת הנהר ולפעמים מהצד הזה ולפעמים מהצד האחר
 11 כדי להעמיד את הספינה, ואם יהיו שם אילנות יפגעו בהם וינזקו.
 12 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רַב נְתָן בְּרַ הוֹשִׁיעָא קִין שִׁיתַּפֵּר
 13 אִמְתָּא – קצץ אילנות שהיו נטועים על שפת הנהר בשטח של שש
 14 עשרה אמות, אֲתוּן עָלֶיהָ – באו עליו בְּנֵי הַעִיר מְשֻׁרְיָא שֶׁהֵיעֵר הִיא
 15 ברשותם, וּדְפָנְהוּ – הלקוהו על מה שעשה. הוּא סָבַר – רב נתן בר
 16 הושעיא שיעשה כך סבר, ששיער קציצת האילנות הוא ברוחב
 17 שש עשרה אמה בדרך הַשְׁוֹת הַרְבִּים, וְלֹא הִיא – אך סברא זו אינה
 18 נכונה, כִּיּוֹן שְׁהָתָם – שם, בדרך רשות הרבים, בְּעִינֵן כּוּלֵי הָאֵי –
 19 צריך רוחב במדה רבה כל כך כדי שיהא מקום למעבר הרבים,
 20 אבל הָתָא – כאן, בקציצת האילנות שעל שפת הנהר, הטעם הוא
 21 מְשׁוּם אֲמַתּוּתֵי אֲשִׁלְתָּן הוּא – כדי שיוכלו מושכי חבל הספינה
 22 למתוח את החבל ביבשה לקשרו, לפיכך בְּמֵלֵא פְתִיפִי נְגָדִי סָנִי –
 23 די בשיעור שהוא כמלא כתפי המושכים, שהוא קטן משיעור

1 רשות הרבים.
 2 הגמרא מביאה מעשה ודיון נוסף בענין זה: רַבָּה בְּרַ רַב הוּנָא הָנָה
 3 לֵיה הוּא אָבָא אָנוּדָא דְּנְהָרָא – היה לו יער על שפת הנהר. אָמְרוּ
 4 לֵיה נִקְוִין מָר – שכבודו יקצוץ את האילנות. אָמַר לְהוּ רַבָּה בְּרַ רַב
 5 הוּנָא, קוּצוּ עֵילָאֵי וְתַתָּאֵי – תחילה יקצצו בעלי היערות שלידי
 6 שאף אילנותיהם נטועים על שפת הנהר, למעלה ממני או למטה,
 7 וְהָדָר נִקְוִין אָנָא – ואחר כך אקצוץ גם אני.
 8 מקשה הגמרא: הִיכִי עָבִיד הָכִי – כיצד עשה רבה בר רב הונא כך,
 9 ולא קצץ את שלו תחילה, וְהָכֵתִיב – והרי נאמר בפסוק (צפניה ב'
 10 א) הֲתִקְוֹשְׁשׁוּ וְקוֹשׁוּ, וְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ בְּפִירוּשׁ הַפְּסוּק, קִשׁוּט עֲצָמָךְ
 11 – השוה ותקן את מעשיך שיהיו כדעת קונך, וְאֵחָר כְּךָ קִשׁוּט
 12 אַחֲרֵים – תשוה ותתקן את מעשיהם של אחרים. אם כן מדוע דחה
 13 רבה מלתקן את המכשול שמציבים אילנותיו כל עוד אחרים אינם
 14 מתקנים את שלהם.
 15 מתרצת הגמרא: הָתָם – שם, היכן שהיה נטוע היער של רבה, אָבָא
 16 דְּבִי פְרוּק רופילָא הָנָה – מעליו ומתחתיו היה נטוע היער של בית
 17 פרוק, שר ומשנה למלך פרס, והיה ידוע שאינם מסכימים לקצוץ
 18 אותו. ולפיכך אָמַר רַבָּה, אֵי קְרִיצוּ – אם יקצצו בית פרוק את
 19 יערותיהם קְרִיצָא – אקצוץ אף אני את יערי, וְאֵי לֹא קְרִיצוּ – אבל
 20 אם הם אינם מסכימים לקצוץ את שלהם אִמְאֵי אִיקוּין – מדוע
 21 אקצוץ את שלי, הרי אין בכך שום תועלת, דָּאֵי מְתַתִּי לְהוּ
 22 אֲשִׁלְיֵהוּ – כי אם הם יכולים למתוח את חבלי הספינה בצד הנהר
 23 שבו נטועים האילנות, הרי מְתַתִּי לְהוּ – ויכולו לעבור שם,

בס"ד. שיחת ליל ערב חג השבועות, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

א. מאמר ד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע.

* * *

ב. בנוגע להכנה למתן תורה וקבלת התורה, הנה נוסף על הענין של הקדמת נעשה לנשמע שנאמר בגלוי בתושב"כ¹, מסופר במדרש² – תושבע"פ, שמוסיפה כמה פרטים שבתושב"כ הם רק ברמז ("ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"³), רמז גלוי או רמז נסתר – שהקב"ה אמר לבנ"י: "אני נותן לכם את התורה אלא הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה" (שלאחרי מ"ת ילמדו תורה ויקיימו מצוות), וכמה סברות (מי יהיו הערבים) לא נתקבלו, עד ש"אמרו הרי בנינו עורבים אותנו".

ולכן מצינו גם בתושב"כ שהענין דמ"ת קשור עם לימוד הבנים – כמ"ש⁴ "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב", והיינו, שהענין של מ"ת ("עמדת גו' בחורב") קשור מיד עם "בנינו" ש"עורבים אותנו" ע"י הלימוד עמהם ("והודעתם לבניך"); ועד שמצות תלמוד תורה שנזכרה בק"ש (בנוגע למצוות הכלליות תפילין ומזוזה) היא (לא בנוגע ללימוד לעצמו, אלא) "ושנתם לבניך"⁵.

ומזה מובן, שזמן מ"ת, ובהכנה לזה, ערב זמן מ"ת, הוא הזמן המוכשר, זמן סגולה ושעת הכושר, לחזור ולהדגיש את ענין החינוך של בני ובנות ישראל בלימוד התורה וקיום המצוות, הן באופן השייך לבנים, והן באופן השייך לבנות, כמבואר בהלכות תלמוד תורה לרבינו הזקן ובכו"כ מקומות.

ג. ושייכות מיוחדת להדגשת הענין בזמן זה – גם מצד מנהג המדינה:

אמרו רז"ל⁶ "אתית לקרתא אזל בנימוסה", והיינו, שיש ענינים במנהג המדינה שיכולים לנצל אותם לחיזוק עניני יהדות בכלל ותומ"צ במיוחד, ואחד מהם הוא – הסדר שנקבע בכמה מדינות שישנו בשנה הזמן של ימי החופש.

ובהקדמה⁷:

יש כאלו שמאיזו סיבה שתהי' קשור חלק מחינוך בניהם ובנותיהם עם ענינים שאינם לימוד התורה, קיום המצוות וחינוך בעניני יהדות, אלא הם עניני "רשות", או כפי שנקרא בכלל בשם "לימודי חול".

– אין זה דבר האסור ח"ו, אבל זהו ענין של "חול", ולהיותו "חול", אינו שייך לאיש ישראל, כי בני"הם "גוי קדוש"⁸, וכל עניניהם הם עניני קודש. ומה שבאים במגע עם עניני "חול" – הרי זה כדי להוסיף מחול על הקודש, ובלשון הידוע: "חולין שנעשו על טהרת הקודש" – קודש דייקא, למעלה מקדושת מעשר וקדושת תרומה (שזה הי' האופן היותר נעלה אצל אלו שהיו זהירים בתכלית בעניני טהרה וטומאה)⁹.

(6) ראה ב"ר פמ"ח, יד. וש"נ.

(7) בהבא לקמן – ראה גם מכתב י"ב סיון שנה זו (אג"ק חכ"ח ע' רלג ואילך).

(8) יתרו יט, ו.

(9) ראה חגיגה יח, ב ואילך. וש"נ. וראה גם תו"א לך לך יג,

א. ובכ"מ.

(1) משפטים כד, ז.

(2) שהש"ר פ"א, ד (א). וראה תנחומא ויגש ב.

(3) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב. זח"ג רכא, א. זו"ח קה, א.

(4) ואתחנן ד, ט"ו. וראה קידושין ל, א.

(5) שם ו, ז.

1 אך ישנו זמן בשנה ש"הכל מודים" שבו משחררים את הילדים מה"עול" ומה"עבודת פרך" באופן
 2 ד"וימררו את חייהם"¹⁰ שבלימודי חול ועניני חול, כך, שההורים והמחנכים לבדם יכולים להחליט כיצד
 3 לנצל את אותם שבועות וחדשים בנוגע לחינוך הבנים והבנות – למלא את כל הזמן בתוכן של קדושה,
 4 בעניני קודש, לימוד התורה וקיום המצוות, ע"י שיכניסו כל ילד, ללא יוצא מן הכלל, ל"חדר" וד' אמות
 5 שבהם ילמדו עמו במסירה ונתינה תורתנו הקדושה, תורת אמת ותורת חיים, והלימוד יהי ספוג ביראת
 6 השם ואהבת השם – כפי שה"מלמד" או ה"מורה" (כפי שנקרא כאן) יראה בעצמו דוגמא חי', נוסף לכך
 7 שידבר על זה עם הילדים, ובדרך ממילא, ועאכו"כ כשישתדלו בזה, יהי זה לימוד המביא לידי מעשה
 8 – הנהגה יום-יומית של כל ילד ושל כל הילדים כרצון התורה.

9 ואע"פ שבפועל מתחיל זמן זה כמה שבועות לאחרי זמן מתן תורתנו – הרי כל ענין דורש הכנה כדי
 10 שייעשה כדבעי, ועאכו"כ אם רוצים שייעשה בשלימות, יש צורך להכין זאת בעוד מועד.

11 ולכן עתה הוא הזמן לעורר על זה – שצריך לדעת ש"בנינו ערבים בעדנו"!

12 מי שרוצה להצליח בעצמו שהקב"ה יתן לו את התורה בתכלית השלימות, ובאופן שיהי "גל עיני"
 13 לראות גם "נפלאות מתורתך"¹¹, ועאכו"כ שלא לטעות ח"ו בענין שבתורה – הרי זה קשור אמנם עם
 14 הנתינה של הקב"ה, שבודאי "נתן לנו את תורתו", ו"כל הנותן בעין יפה נותן"¹², אבל רצונו של הקב"ה
 15 שכל אחד יקבל על עצמו החלטה טובה (והקב"ה עוזרו לקיימה בפועל) בענין "בנינו ערבים בעדנו" –
 16 להתחיל מיד להתכונן לנצל את הימים שנקראים בשם "ימי החופש" באופן שיהי חופש מכל הענינים
 17 המבלבלים מעניני קדושה, תורה ומצוותי'.

18 ד. ובפרטיות יותר:

19 אלו ששולחים את הילדים ל"מחנה קיץ" – צריכים לדעת מראש באיזה "מחנה קיץ" יהי לימוד
 20 התורה ועניני יהדות בריבוי בכמות ובעומק באיכות, ומיד ליצור קשר כדי להבטיח שיהי שם מקום פנוי
 21 לקלוט את הבן או הבת.

22 וכמדובר כמ"פ¹³ אודות מעלת "מחנה קיץ" – שבכל כ"ד שעות המעל"ע נמצא הילד באותו מעמד
 23 ומצב, והיינו, שאין זה באופן שבמשך שעות אחדות נמצא בישיבה, שעות אחדות ברחוב, ושעות אחדות
 24 בבית, שלפעמים המצב שם הוא כפי שהישיבה דורשת ולפעמים באופן שונה, אלא באופן שבמשך כל
 25 הזמן שנמצא ב"מחנה קיץ", כל היום וכל הלילה, אין אצלו קושיות, ניגודים וסתירות בין יום אחד לשני,
 26 בין שעה אחת לשני', אלא נמצא תמיד תחת ההשפעה של תורה ומצוותי'.

27 אך אין להסתפק רק ב"מחנה קיץ" – שהרי לא כל אחד רוצה או יכול לשלוח את ילדיו ל"מחנה
 28 קיץ", ובפרט למשך כל החופש כולו, כל הקיץ כולו, כך, שבחלק מהזמן נשארים הילדים בעיר. ולכן
 29 יש לארגן ולעשות כל הדרוש שגם שם תהי אפשרות לנצל את זמן החופש כדבעי¹⁴.

30 וכדי שהעבודה תהי בנקל יותר, יכולים לנצל את העובדה, שבימי החופש משתחררים עשרות אלפי
 31 מורים שגם הם מקבלים חופש מעבודתם, וביכלתם להקדיש את הזמן לחינוך על טהרת הקודש. ובפרט
 32 שגם ישלמו להם עבור זה, כדי שלא יהיו בלבולים מצד נפש הבהמית, כך, שתהי תועלת כפולה: סיוע
 33 למורים בפרנסה, וסיוע לילדים.

34 ומה גם שיש מקומות שבמשך השנה יש קושי לקבל מלמד טוב או מורה טוב, כיון שאין מספיק
 35 מלמדים טובים ומורים טובים בערך למספר הילדים והילדות שצריך ללמוד עמם. וזוהי המעלה בימי
 36 החופש, שדוקא אז נקל יותר למצוא מורים ומלמדים טובים, ואפילו ראשי-ישיבות, כיון שלצערנו הגדול

(13) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ו ע' 120. וש"נ.

(14) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' 171.

(10) שמות א, יד.

(11) תהלים קיט, יח.

(12) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

יש גם כמה ישיבות שבימי החופש סומכים הם על ה"יושר" של התלמידים שמעצמם ילמדו בהתמדה¹
ושקידה, גם ללא סדרי הישיבה ומורא מלכות מראשי-הישיבה, "מאן מלכי רבנן"¹⁵.

ה. וכאשר יעשו כן בימי החופש – הרי זה יבטיח הצלחה גדולה לאח"ז, שבמשך כל השנה כולה
יהי המחונן, הן הילד והן הילדה, הולך בדרך ה', לומד תורתו ומקיים מצוותיו, כולל גם מצות "כבד
את אביך ואת אמך"¹⁶ כפשוטה, שזהו עיקר הענין שמתייגעים עתה כיצד פועלים זאת...

ועד שיוכלו לפעול גם בנוגע להורים שמאיזו סיבה שתהי' לא הגיעו עדיין להכרת האמת, שחייבים
לשלוח את הילדים ללמוד "תורת אמת" (ש"אמת" שולל כל ענין של פשרות ושולל כל דבר המנגד
לתורה ויהדות) בד' אמות של אהבת ה' ויראת ה' – הנה לאחרי החינוך שקיבלו בימי החופש, יפעלו
הילדים ויכריחו את ההורים שלא יחזירו אותם לבתי-ספר שבהם ה' מצב שלא כדבעי בנוגע לאחד
מהפרטים הנ"ל, אלא ישלחו אותם דוקא לבתי-ספר (או כפי שנקראים לאמיתתם: "ישיבה קטנה" או
"ישיבה גדולה" וכיו"ב) שבהם לומדים תורה מתוך אהבת ה' ויראת ה', והעיקר – "המעשה הוא
העיקר"¹⁷ – שהמלמדים וההנהלה ועאכו"כ התלמידים והתלמידות מתנהגים כרצון הקב"ה, כך, ש"כל
רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'"¹⁸.

ו. וכאמור, כבר בזמן מתן תורתנו – שאפילו בשבת ויום טוב "מפקחין על צרכי ציבור"¹⁹ – יש
לעורר ולהרעיש ("שטורעמען") על זה בבתי-כנסיות ובכל מקום שבו יכולים לדבר אודות צרכי ציבור,¹⁵
אשר, מבלי הבט על מה שהי' עד עתה, הנה מה שעבר עבר, אבל מכאן ולהבא חייבים להבטיח שכל
ילד יהודי, ללא יוצא מהכלל, מוכרח לקבל לא רק חינוך כשר, אלא גם חינוך קדוש, ע"י לימוד תורתנו
הקדושה וקיום מצוותי' עליהם נאמר²⁰ "וחי בהם".

ומיום סגולה של מתן תורה, ש"היא חיינו ואורך ימינו" – יומשך חיות בכל הימים שבאים לאחרי
זמן מתן תורתנו, שגם אז יהיו בד' אמות של תורה וד' אמות של יראת ה' ואהבת ה' וד' אמות של
הלכה (שזהו"ע קיום המצוות), בנוגע לעצמו, בנוגע לכל ילד ובנוגע לכל ילדי ישראל.

ובמיוחד – לנצל את הימים שבהם משוחררים מ"עול מלכות" בשר ודם, ואז יכולים "להטביל" את
הילדים לחלוטין ב"מי הדעת הטהור" (כלשון הרמב"ם²¹), כנ"ל אודות המעלה של "מתנה קיץ".

ויה"ר שינצלו את הענין של אמירת "נעשה" קודם ל"נשמע" (שהיתה מתוך אהבה רבה, כפי שמבאר
רבינו הזקן בארוכה בדרושי מגילת אסתר²²) בנוגע לעצמו, ובמיוחד בנוגע לחינוך הבנים והבנות, לקבל
מיד החלטות טובות בזה, ולהתחיל מיד בהכנות טובות בזה, באופן שתהי' שנה של תורה, שנה של
אורה, ושנה של בנים ובנות הולכים בדרך התורה והמצוה, לומדי תורה ומקיימי מצוותי', ובקרוב ממש
נזכה לצאת עם "זרע ברך ה'" לקבל פני משיח צדקנו, ו"שמחת עולם על ראשם"²³.

* * *

ז. בהמשך להמדובר לעיל אודות ניצול הזמן שנקרא "זמן החופש", באופן שיהי' "חופש" מכל
ענינים המבלבלים, ובמילא יוכל כל ילד לטבול "במי הדעת הטהור" – הנה אם הדברים אמורים בנוגע
לכל ילד, הן זכר והן נקבה, יש בזה דרגות שבהם ההכרח שבדבר גדול יותר:

יש ילדים שבשנים הכי אחרונות יצאו ממדינות שנקראות "מאחורי מסך הברזל", ששם היו במעמד
ומצב שלא הי' יכול להיות אצלם חינוך כדבעי בגלוי.

(20) אחרי יח, ה.
(21) ה' מקוואות בסופן.
(22) תו"א צח, סע"ד.
(23) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.

(15) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).
(16) יתרו כ, יב.
(17) אבות פ"א מי"ז.
(18) ישע"י סא, ט.
(19) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ש ס"ב. וש"נ.

1 נוסף לכך שברחוב ובגלוי לא היתה להם אפשרות לראות ענינים של תורה ומצוות וקדושה, הנה
2 אפילו אלו שקיבלו את החינוך הכשר והקדוש, לא הי' הדבר בגלוי, אלא בחדרי חדרים, במרתף או
3 בעליית הגג, ובמילא מובן שלא היו יכולים לעשות זאת בכל הרעש וההיקף ("מיטן גאַנצן שטורעם און
4 מיטן גאַנצן פאַרנעם"), אע"פ שדוקא שם היו חדרים לגמרי במסירת-נפש, ללא צורך להבטיח ולוודא
5 שלא ידולל כו' ("דאָס זאָל ניט פאַרוואַסערט ווערן").

6 ולאחרי שהקב"ה עזר להורים לצאת משם יחד עם הילדים – צריך ליתן להם מלוא המדה של חינוך
7 על טהרת הקודש על כל זמן החופש, כדי שיוכלו כאן להספיק ולהשיג, עד כמה ששייך, כל מה שלא
8 הי' באפשרותם להשיג שם אפילו ע"י מסירת-נפש.

9 – ע"י מס"נ היו יכולים ליתן להם כל מה שיכולים ליתן במקום מסתור, במרתף או בחדר סגור;
10 אבל לא היו יכולים ליתן להם את האפשרות לראות ברחוב יהודי עטוף בטלית, עם ציצית מבחוץ או
11 עם תפילין, או סוכה וד' מינים וכיו"ב. והרי אפילו אצל אדם מבוגר יש השפעה גדולה למראה החיצוני
12 של הרחוב, ועאכו"כ בנוגע לאלו שנמצאים בגיל החינוך.

13 ולכן גדול יותר ההכרח והחיוב – חיוב נפשי – לדאוג לכך שהם יקבלו את המקסימום, כל האפשרי,
14 בנוגע לחינוך לתומ"צ ויהדות בכללה, שכן, ביחס לכללות ילדי ישראל יש דין קדימה לאלו שאצלם
15 מדובר אודות ענין של פיקוח נפשות ממש, כיון שצריכים להספיק ולהשיג כל מה שלא הי' אפשר בשום
16 אופן ליתן להם במשך כו"כ שנים.

17 ובשביל זה יש צורך בשני דברים: (א) שההורים יתחילו מיד לחפש מקום מתאים לשלוח את הילדים,
18 ללא חשבונות, מלבד היותו מקום שבו יהי' יותר תורה, יותר מצוות, ויותר יראת ה' ואהבת ה'. (ב)
19 השתדלות מצד אלו שיכולים להתעסק ולהצליח בעבודה של הצלת נפשות ממש, להעמיד אותם בדרך
20 המלך, מלכו של עולם, ע"י לימוד התורה וקיום המצוות, שזוהי מצוה שהזמן גרמא.

21 ח. ולכן – כמדובר בי"א ניסן שנה זו וי"א ניסן בשנה שעברה²⁴ – כדי לזרו בזה, והעיקר, כדי
22 להשתתף בזכות של מצוה רבה זו של פיקוח נפשות ממש, הנה בנוגע לכל ההוצאות הכספיות הקשורות
23 עם הקמת "מחנות קיץ" עבור ילדים וילדות שהגיעו מאחורי מסך הברזל, מחנות קיץ שבהם ילמדו תורת
24 ה' ומצוות ה' ויתנהגו ע"פ רצון הקב"ה – אשתתף, בלי נדר, בסכום שהוא בין עשר לעשרים אחוז
25 (מעשר, ועד ל"עשר אעשרנו"²⁵, ב"פ מעשר).

26 וכל זה – ללא נפק"מ אם הדבר ייעשה בנוסח זה או בנוסח אחר (שהרי ישנם י"ב שבטים וכמה
27 נוסחאות), ליטאי, גליציאני או פולני, או אפילו ליובאוויטשער... ובלבד שיהי' מחנה קיץ ע"פ התורה
28 והמצוה, שקשור עם השתדלות מיוחדת עבור ילדים וילדות שהגיעו מאחורי מסך הברזל במשך השנים
29 האחרונות.

30 – אף אחד לא יקפיד שמוכרח להיות דוקא עבור אלו שהגיעו בי"ב חדשים אחרונים; גם אם הם
31 נמצאים כבר שנתיים או שלש שנים, לא ידייקו בזה. ואדרבה: אהי' מרוצה אם "יגניבו" (אם צריך לקיים
32 מ"ש²⁶ "מים גנובים ימתקו") לפעמים ילד שנולד במדינה חפשית, ויאמרו לי שגם הוא הגיע "מאחורי
33 מסך הברזל"... ובלבד שגם הוא יקבל חינוך הכשר, ותהי' הזכות להשתתף בהוצאות החינוך שלו.

34 ט. ומובן שלא לדרשה קאתינא:

35 אם רוצים שלא להכשיל אותי בעוון גדול של דברים בטלים – שהפירוש בזה, שמדברים ומדברים
36 אבל ל"אודנין דלא שמעין"²⁷, ובמילא הדברים הם בטלים – הנה כל מי שיכול לעסוק בזה (ואפילו אם

(25) ויצא כת, כב. וראה שפ"ח עה"פ.

(26) משלי ט, יז.

(27) ראה זח"ב קפו, ריש ע"ב. תקו"ז תס"ט (קז, ריש ע"ב).

(24) ראה שיחת י"א ניסן תשל"ב סל"ד; י"א ניסן שנה זו

סמ"ה (תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 86; שם ע' 51

ואילך).

יש לו ספק-ספיקא אולי יוכל לעסוק בזה), יתחיל מיד – עוד הלילה או מחר בבוקר, מבלי הבט על טרדות החג – לחשוב על זה ולעסוק בזה, על מנת שיבוא בפועל.

ותקותי חזקה, שיש לי שותפים בנוגע להוצאות הכספיות הכרוכות בזה,

– ובמיוחד כפי שהתברר בזמן הכי אחרון, ובאופן שפלוגני אינו יודע כלל איזה "עסק" הוא עשה, ואיזה "אוסר" נפל בחלקו, בנתנו "טשעק" שלא בערך ממה שמשער שביכלתו ליתן, והרי זה פחות מהערך כפי שהוא לאמיתתו ביחס לכמות הכסף כפשוטו שהקב"ה הכין עבורו –

כך שיש כבר כיסוי עבור חלק עכ"פ מההוצאות הכרוכות בזה, ולכן אינני מתיירא לומר שאשתתף בהוצאות, כיון שה"טשעק" נפדה כבר בבנק!

ויה"ר שהדברים יפעלו פעולתם, ו"קבל" את האמת ממי שאמרו²⁹ – שהרי אינני אומר דברים משלי, וכל אחד יכול לעשות זאת על שמו ולשמו ית' וכו' וכו', ובלבד שיהי' המעשה בפועל, וכל המרבה הרי זה משובח, ולעשות זאת מתוך שמחה וטוב לבב.

ובודאי שכל ה"בא לטהר מסייעין אותו"³⁰, ו"הקב"ה עוזרו"³¹, וב"מדתו של הקב"ה", שהיא אמנם "מדה כנגד מדה"³², באותו ענין, אבל ההצלחה שנותן הקב"ה היא "שלא במדה" כלל לגבי מעט העשי', וכמארוז"ל³³ "אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה".

וכדי לפרוץ את כל המדידות והגבלות בזה – ייעשה הדבר מתוך הקדמת נעשה לנשמע, ומתוך שמחה שפורצת גדר³⁴.

וזה תהי' ההכנה שתמהר את קיום היעוד³⁵ "יעלה הפרוץ לפנינו" – ביאת משיח צדקנו, שילמד תורה עם כל העם כולו³⁶, "למקטנם ועד גדולם"³⁷, ובקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל אם ישנם כאן אלו שיודעים לנגן הניגון הרוסי "נאַשאַ סלוזשבאַ", ופנה לאחד והורה לו לנגן ניגון זה].

* * *

י. דובר כמ"פ³⁸ שבשעה שמדברים אודות תורה (אע"פ שהדיבור עכשיו הוא בקיצור), צריך לצרף זאת עם ענין הצדקה. ומזה מובן שזמן מתן תורתנו צריך בודאי להיות קשור עם ענין הצדקה.

וגם בענין זה יש רמז בתורה, עד להלכה, ועד לפסוק בתורה שיודע גם בן חמש למקרא:

מצינו שדוקא בחג השבועות נאמר³⁹ (בנוגע לקרבנות) "מסת נדבת ירך". ומדייק רבינו הזקן בדרושים בלקו"ת⁴⁰ (שמהם נלקח המדובר לעיל (במאמר⁴¹)) בנוגע למ"ת) מ"ש "נדבת ירך", "ולא כתיב נדבת לבך" (כהלשון הרגיל בכ"מ "נדיב לב", "נדבת לבו"), ומבאר, "שנדבת הלב היא מורגשת בהרגשת הלב כו'", אבל "בחג השבועות מתגלה הרצון שלמעלה מן הלב כו' ואזי נק' נדבת היד אשר תתן מאלי' ומעצמה", והיינו, שהנתינה אינה מדודה לפי הרגש ונדיבות לב (כיון שמ"ת פועל יציאה "מארץ מצרים", מכל המיצרים וגבולים), אלא באופן שמכניס את היד לכיס ומוציא כל מה שיש שם ונותן לצדקה!

וראה גם תורת מנחם שם ע' 207. וש"ג.
 (28) ראה רמב"ם בהקדמה לשמונה פרקים. רמ"א בהקדמה לספרו מחיר יין.
 (29) צי מ'האָלט יאָ פון מיר צי מ'האָלט ניט פון מיר...
 (30) שבת קד, א. וש"ג.
 (31) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"ג.
 (32) סנהדרין צ, סע"א ואילך. וראה סוטה ח, ב ואילך.
 (33) ראה יומא לט, רע"א. תניא ספכ"ז.
 (34) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
 (35) ע"פ מיכה ב, יג. וראה אגדת בראשית ספס"ג. ב"ר
 פפ"ה, יד ופרש"י שם.
 (36) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. ועוד. לקו"ת צו יז, א. ובכ"מ.
 (37) ירמי' לא, לג.
 (38) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ריש ע' 220. וש"ג.
 (39) פ' ראה טז, יו"ד.
 (40) במדבר טז, ד. יז, ג.
 (41) תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 266 ואילך.

- 1 וכידוע מ"ש ר' חיים וויטאל⁴² אודות הנהגת האריז"ל בנוגע לענין של מצוה, קנין מצוה, שלא
 2 התווכח על המחיר, אלא שילם מיד. – זוהי אמנם הנהגה של האריז"ל, אבל הובאה בכתבי האריז"ל,
 3 ואח"כ פירסמו וסיפרו זאת לכל בני".
- 4 ועאכו"כ בנוגע ל"מסת נדבת ידך" שנאמר בחומש בחג השבועות, זמן מ"ת – שנתנית הצדקה צריכה
 5 להיות ללא חשבונות; לא באופן הקשור עם שכל, ואפילו לא עם נדבת לב, אלא ליתן מיד "נדבת ידך".
 6 יא. ובנוגע לענינו:
- 7 ע"פ האמור לעיל שהענין דמ"ת (שכולל כללות התומ"צ) קשור עם הענין ד"בנינו ערכים בעדנו",
 8 הנה בתוככי כללות הצדקה צ"ל גם נתינת הצדקה בקשר לענין החינוך (כולל גם חינוך יהודים שהם
 9 כבר מבוגרים בשנים, אלא שמצד איזו סיבה שתהי' זקוקים הם לענין החינוך), וללא מדידות והגבלות.
 10 וברור הדבר שהקב"ה עומד בהבטחתו – "עשר תעשר" ⁴³, "עשר בשביל שתתעשר" ⁴⁴, ובפרט ע"פ
 11 המובא בשו"ע יו"ד בריש הלכות צדקה⁴⁵: "אסור לנסות הקב"ה כי אם בדבר זה, שנאמר⁴⁶ ובחנוני נא
 12 בזאת", והיינו, שלא זו בלבד שמותר לנסות, אלא הקב"ה מבקש "בחנוני נא בזאת".
- 13 ועוד נאמר בהלכות צדקה – שנתנית הצדקה צריכה להיות בסבר פנים יפות⁴⁷.
- 14 [לכאורה כן הוא בכל המצוות שבתורה; אבל היכן נאמר הדבר באריכות ובפירוש, ולא רק באופן
 15 שסומכים על זה ש"מכלל הן אתה שומע לאו"⁴⁸, אלא נאמר בפירוש גם הלאו – הרי זה בהלכות צדקה
 16 בנוגע לנתינת צדקה].
- 17 ובאופן כזה צריכה להיות נתינת הצדקה – לא רק "נותן פרוטה" ש"מתברך בשש ברכות", אלא
 18 "המפייסו" ש"מתברך בי"א ברכות"⁴⁹, וכמבואר בחסידות⁵⁰ שזהו ענין שלמעלה מכל המדידות
 19 וההגבלות, שהרי המדידה וההגבלה היותר גדולה (שכוללת ריבוי הכי גדול) היא עדיין לא יותר מעשר,
 20 ואילו עי"ז ש"מפייסו" הרי הוא מקבל יותר מהכמות הכי גדולה שישנה במרחב הכי גדול של מדידה
 21 והגבלה.
- 22 ובכן: שתהי' הנתינה באופן ד"המפייסו", ואז תהי' בהצלחה רבה.
- 23 וכאמור לעיל, שהקב"ה מבטיח שע"ז יתוסף עשירות – עשירות כפשוטה בגשמיות, ועאכו"כ
 24 "עשירות" בפנימיות הענינים, בענינים של שכל והבנה והשגה והרגש שבלב, בחיי הנשמה של כל אחד
 25 ואחד.
- 26 יב. יש נקודה נוספת הקשורה עם מ"ת שיש להזכיר עכ"פ בקיצור, אבל אין רצוני לערב זאת עם
 27 דבר טוב של צדקה, ולכן יפסיקו עם ניגון שמח, ואח"כ אזכיר גם הנקודה הנוספת.
- 28 ולאחרי כן, אשחרר את הקהל... שיתחילו מיד להתאסף קבוצות קבוצות ולחשוב כיצד להתכונן
 29 לניצול ימי החופש (ועוד לפני ימי החופש) להגדיל את הענין ד"ושננתם לבניך" "אלו התלמידים"⁵¹
 30 (והתלמידות וכו'), ובאופן דמוסיף והולך ואור.

* * *

31

(48) פרש"י פ' שופטים יז, כ. ועוד.

(49) ב"ב ט, ב.

(50) ראה סה"מ תרח"ץ ע' קמו. תורת מנחם – סה"מ אלול
 ע' שמא. תורת מנחם – התוועדיות חל"ט ע' 41. ח"מ ע' 242.
 ועוד.

(51) ואתחנן ו, ז ובספרי ופרש"י.

(42) טעהמ"צ פ' ראה מצות הצדקה. וראה גם תורת מנחם –
 התוועדיות חס"ח ע' 367 בשוה"ג הב' וש"נ.

(43) פ' ראה יד, כב.

(44) שבת קיט, א. וש"נ.

(45) ברמ"א סוסרמ"ז.

(46) מלאכי ג, יו"ד.

(47) יו"ד שם סרמ"ט ס"ג"ב.

1 יג. הענין של מתן-תורה כפשוטו הוא – ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", וכפי שפוסק
 2 רבינו הזקן בשו"ע⁵² "שכשיאמר ובנו בחרת יזכור מתן תורה".

3 ועוד נקודה בזה – שהתורה ניתנה לבנ"י כדי שילמדו את התורה כפי שהיא תורתו של הקב"ה,
 4 וכדאי תאמר בגמרא⁵³ "אנא נפשי כתבית יהבית", היינו, שהקב"ה "הכתיב את עצמו" בתורה.

5 וכיון שהקב"ה הוא "מלך העולם", "מלך מלכי המלכים", הרי מובן, שהלומד תורה בתור תורתו של
 6 הקב"ה, נעשה גם הוא בסוג ד"מאן מלכי – רבנן¹⁵.

7 ולכאורה: תורה ענינה הבנה והשגה, להיותה "חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"⁵⁴,

8 – אפילו אינם-יהודים, שאין אצלם הענין ד"בנו בחרת" "ונתן לנו את תורתו", ואדרבה: עכו"ם
 9 שלמד תורה הרי זה היפך ענין החיים⁵⁵ (ולא כמו אצל בנ"י שהתורה היא "חינוך ואורן ימינו"), הנה
 10 גם הם יודעים שהתורה (לא רק ההלכות של שבע מצוות בני נח, אלא כל חלקי התורה) היא "חכמתכם
 11 ובינתכם" –

12 וא"כ, מה נוגע אם הלימוד הוא כפי רצונו של הקב"ה, או לא ח"ו – העיקר הוא שמשקיע את עצמו
 13 בלימוד והבנת החכמה!?

14 וההסברה בזה – בדברי הגמרא⁵⁶ "והו"י עמו⁵⁷, שהלכה כמותו":

15 מי יכול לפסוק דין באופן שתה"י הלכה כמותו – רק מי ש"הו"י עמו", היינו, שנוגע לו רק הקב"ה,
 16 למלא מה שהורה הקב"ה בתורה, ובמילא לא נוגע לו ענין של כבוד וכל שאר טעמים צדדיים,
 17 משא"כ כאשר תופס מקום אצלו דבר צדדי – אזי אומרת התורה שאין הלכה כמותו; הוא יכול להיות
 18 "חכם" ו"נבון" ו"יודע כל התורה" וכו', אבל "הלכה כמותו" – יכול להיות אך ורק אצל מי ש"הו"י
 19 עמו", הוא והקב"ה, ואילו כל העולם אינו נחשב למציאות!

20 והרי הדין הוא שכשנמצאים יחד עם המלך אסור לקרוא למישהו בשם "שר" – שזה הי' החטא של
 21 אורי' החתי שבמעמד דוד קרא ליואב בשם "שר"⁵⁸, וזאת, למרות שהי' שר שנתמנה ע"י דוד, ועאכו"כ
 22 אם זה "שר" שאינו שייך למינוי ע"פ שולחן-ערוך, ע"פ תורה.

23 יד. ולכן, בתור הכנה לזמן מ"ת צריך לדעת ב' נקודות שמדגיש הענין של מ"ת:

24 הקב"ה "בחר בנו מכל העמים", כמ"ש "היום הזה נהיית לעם להו"י אלקיך"⁵⁹, "והייתם לי סגולה
 25 מכל העמים"⁶⁰, והיינו, שתחילה היו בנ"י עם בין כל עמי הארץ, ומי שהסתכל בעיני בשר לא ראה הברדל
 26 בינם לבין שאר העמים; ואח"כ בא הקב"ה "לקחת לו גוי מקרב גוי גו' באותות ובמופתים וגו'"⁶¹ (ככל
 27 אריכות הדברים שבפסוק), "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי"⁶², ועי"ז נעשו "סגולה" מכל
 28 עמי הארץ.

29 דבר זה עשה מי שהוא בעה"ב על כל העולם; הוא ברא את העולם, ומהוה ומקיים ומחי' אותו בכל
 30 עת ובכל רגע – "המתחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"⁶³, וקבע גבולות⁶⁴, שמהרגע של מ"ת
 31 ואילך, ישנה ההבדלה "בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים"⁶⁵.

(59) תבוא כז, ט.

(60) יתרו יט, ה.

(61) ואתחנן ד, לד.

(62) יתרו שם, ד.

(63) נוסח ברכות ק"ש.

(64) ראה פרש"י קרח טז, ה.

(65) נוסח "הבדלה".

(52) או"ח ס"ס ס"ד. וש"נ.

(53) שבת קה, א (לגירסת הע"י).

(54) ואתחנן ד, ו.

(55) סנהדרין נט, רע"א. וש"נ.

(56) שם צג, ב.

(57) שמואל-א טז, יח.

(58) שבת נו, א.

1 ואלו שרוצים לקבוע בזה "חוקים" שהם נגד "בחוקתי תלכו"⁶⁶, ועאכו"כ מי שעושה זאת בפועל
 2 [וכיון ש"אין שליח לדבר עבירה"⁶⁷, לא יועיל התירוץ שפלוני או אלמוני צוה עליו, אלא הוא עושה
 3 זאת על אחריותו] ואלו שמסייעים בידו – הרי זה נגד הענין של מתן תורה!
 4 וכן אלו שעומדים מסביב ושותקים – איתא בגמרא⁶⁸ ש"כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה", יש
 5 לו חלק בדבר כמו מי שעושה זאת בפועל.

6 וההסברה שאם לא הוא, יעשה מישהו אחר דבר גרוע יותר – אינה חשבון שמצדיק לעשות היפך
 7 השולחן-ערוך! אין דרך ע"פ שו"ע לעריכת "חשבון" שהוא יעשה איסור שקשור "רק" עם גילוי עריות
 8 ושפיכות דמים ועבודה זרה, כדי שלא יושיבו על כסאו מישהו אחר שיוסיף עוד משהו – אף שאינני
 9 יודע מה יכולים להוסיף יותר מג' ענינים הנ"ל!

10 וכשם שבמ"ת בששה בסיון לא הי' יכול להיות תירוץ, שהיום הוא רוצה לישון... ואינו מוכן עדיין
 11 להבדיל יהודים מגויים, אלא הוא ידחה זאת לאחרי ר"ה, לאחרי יום הדין וכו' וכו' – הנה כן הוא בכל
 12 יום, "בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים"⁶⁹, שבו נותן מלך מלכי המלכים הקב"ה את התורה, שלכן,
 13 "מה להלן באימה ובריאה וברתת ובזיע, אף כאן באימה ובריאה וברתת ובזיע"⁷⁰; ואם הוא עומד בשעת
 14 מעשה ולא זו בלבד שאינו מזדעזע, אלא עושה דבר להכעיס, רחמנא ליצלן, את מלך מלכי המלכים
 15 הקב"ה – הרי זה היפך ממתן-תורה, אפילו אם אומר "אחטא ואשוב", שמחר, מחרתיים או בעוד כמה
 16 חדשים ינסה לתקן זאת, ובפרט לאחרי מה שתורת-אמת אומרת על "כל האומר אחטא ואשוב"⁷¹.

17 טו. והנקודה השני':

18 "מאן מלכי – רבנן". מי יכול לפסוק דין – מי ש"הוי' עמו", כך, שכשכאיים לענין של תומ"צ, אינו
 19 חושב מה אומר פלוני בן פלוני, ומה יגידו לו – אם יתנו לו "יישר-כח" או שיחרפו אותו, או באיזה
 20 אופן שיהי'; נוגע לו רק מה שכתוב בתורתו של הקב"ה!

21 ובתורתו של הקב"ה נאמר גם שמי שלקח שוחד (לפני שנה, שנתיים או שלש שנים או שמיטה), אינו
 22 יכול להבחין אם הוא אומר מה שכתוב בשולחן-ערוך או שאומר להיפך, כי "השוחד יעור גו' ויסלף
 23 גו"⁷², לא עלינו.

24 ויש גם הוראה ברורה בתורה כיצד צריך להתנהג מי שנכשל או שהכשילו אותו בלקיחת שוחד (עכ"פ
 25 בדקות דדקות) – שעליו לומר: "פסילנא"⁷³ לך לדינא! אינני יכול לפסוק דין בענין זה, אפילו אם נראה
 26 לי שהוא דין צדק וכו', לאחרי שנכשלתי (או הכשילו אותי) בלקיחת שוחד! – אין לו לפסוק דינים
 27 בישובו על "כסא" שהגיע אליו ע"י שוחד!...

28 ולא יעזרו כאן הבטחות כו' שיתנהג באופן כך וכך – כי, התורה אומרת שאין זה באופן שיודע הדין
 29 ואעפ"כ אומר להיפך, אלא השוחד מקלקל אותו באופן שנדמה לו שדברים מסולפים הם דברים ישרים;
 30 נדמה לו שהוא רואה, אבל האמת היא ש"השוחד יעור עיני חכמים".

31 ואע"פ שתשובה היא "בשעתא חדא וברגעא חדא"⁷⁴ – הרי יש בתשובה גדרים: לא מספיקה חרטה
 32 על העבר באופן שממשיך לעשות אותו דבר, "טובל וכו'"⁷⁵, אלא צריכה להיות העשי' בפועל, שמכאן
 33 ולהבא הוא מפסיק לעשות זאת. והפירוש ד"מכאן ולהבא" הוא – לא הבטחה שתקויים לאחרי כמה
 34 חדשים, "אחטא ואשוב"... אלא מיד כשמחליט שרוצה לשוב בתשובה ורוצה שידעו שהוא שב בתשובה.

(71) יומא פה, ב (במשנה).

(72) משפטים כג, ח.

(73) כתובות קה, ב.

(74) זח"א קכט, סע"א.

(75) ראה תענית טז, א. רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ג.

(66) ר"פ בחוקותי.

(67) קידושין מב, ב. וש"נ.

(68) ע"ז יח, א. וראה שבת נד, סע"ב ואילך.

(69) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. וש"נ.

(70) ברכות כב, א. וש"נ.

טז. ויהי ששש שלפני מ"ת "כפה הקב"ה עליהם הר כגיגית"⁷⁶, כאמור (ס"ו) שזהו"ע התעוררות
 אהבה רבה, שביטלה את היצה"ר, עם כל ההגבלות והמדידות, והעמידה את כל אחד מישראל על טהרתו,
 שיהי' לומד תורה ומקיים מצוות כרצונו של הקב"ה – כך יהי' גם עתה, שבשעתא חדא וברגעא חדא
 יערה עלינו רוח ממרום, בנוגע לכל אחד ואחת מישראל בעניניהם,
 ונלך כולנו – "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁷⁷, כל עם ישראל, כל ששים ריבוא נשמות
 שהם שרשים, וכל שרש מתחלק לששים ריבוא ניצוצות, שכל ניצוץ הוא נשמה אחת, וכן בנפש ורוח
 כו' (כמבואר בתניא⁷⁸) – לקבל את התורה מנותן התורה בשמחה (ובטוב לבב) ובפנימיות, וללמדה באופן
 של לימוד המביא לידי מעשה.
 ותהי' לנו שנת תורה, שנת אורה ושנת ברכה,
 ושנת גאולה פרטית של כל אחד ואחת – כיון שישרפו השיריים של הגלות הפנימי מצד היצה"ר,
 והגלות הפנימי של יהודים שיש להם רגש נחיתות כלפי כל ענין שקשור עם "גוי'שקייט" רחמנא ליצלן,
 וזו תהי' הכנה קרובה לגאולה הכללית של כל בני וננות ישראל ע"י משיח צדקנו, ש"לחם מלחמת
 ה' וינצח"⁷⁹, ויסיים את זמן הגלות, ואז תתחיל "אתחלתא דגאולה"⁸⁰ – כאשר "הרי זה משיח ודאי",
 לאחרי ש"בנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל"⁷⁹ (קיבוץ גלויות), "והיתה לה' המלוכה"⁸¹.
 [לאחרי אמירת ברכה אחרונה, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאוואָן".]

בס"ד. שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.
 א. התוועדות זו קשורה עם ענינו המיוחד של היו"ט דחג השבועות – "זמן מתן תורתנו", שזהו ענין
 כללי שכולל גם את ענינם של שאר הימים טובים, חג הפסח וחג הסוכות, שהרי כל עניני הימים טובים
 ואופן ההנהגה בהם וכו' – יודעים אנו מהתורה שניתנה בחג השבועות.
 ויתירה מזה, ש"זמן מתן תורתנו" כולל את כל הענינים (לא רק עניני הימים טובים) – כל עניני
 התורה,
 החל מהענינים שהיו לפני מ"ת, כמו מצות מילה, כמ"ש הרמב"ם¹ ש"אין אנו מלין מפני שאברהם
 אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כו"; ועאכו"כ
 הענינים שלאח"ז, כמו פרשת נחלות², וכן ז' מצוות דרבנן, וכל פרטי הענינים שנתבארו ב"ששים המה
 מלכות (ששים מסכתות) .. ועלמות אין מספר" (מימרות האמוראים)³, מנהגי ישראל, ועד ל"כל מה
 שתלמיד ותיק עתיד לחדש" – שהכל ניתן למשה מסיני⁴,
 ולא רק עניני תומ"צ, אלא גם הענינים שעליהם נאמר "כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁵, ו"בכל דרכיך
 דעהו"⁶ – דכיון שזהו פס"ד בתורה, הרי גם זה נכלל ב"זמן מתן תורתנו".

(2) ראה פרש"י פינחס כז, ז. מג"א לסהמ"צ להרמב"ם שרש
 א. ועוד.
 (3) שה"ש ו, ח (ובשהש"ר עה"פ. וראה תו"א שמות מט, ב.
 לקו"ת שה"ש לח, ב. מ, ב).
 (4) ראה לקו"ש ח"ט ע' 252. וש"נ.
 (5) אבות פ"ב מ"ב.
 (6) משלי ג, ו.

(76) שבת פח, א.
 (77) בא יו"ד, ט.
 (78) פל"ז (מח, א).
 (79) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
 (80) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 189. וש"נ.
 (81) עובדי' בסופו.
 (1) פיהמ"ש חולין ספ"ז.

- 1 ובאותיות פשוטות: אע"פ שיש כמה ימים טובים, "זמן חרותנו" ו"זמן שמחתנו" – הרי ימים טובים
 2 הנ"ל הם ענינים פרטיים, ואילו "זמן מתן תורתנו" הו"ע כללי, שכולל כל הענינים.
- 3 ב. וכיון ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"⁷, הרי מובן, שהענין דמ"ת – שכולל את כל הענינים (כנ"ל)
 4 – חוזר ונשנה ב"זמן מתן תורתנו" בכל שנה ושנה, ולא עוד אלא שהוא באופן ד"מעלין בקודש"⁸.
- 5 ובפשטות – שחוזר ונשנה באופן נעלה יותר הענין ד"מתן תורה", "מתן" דייקא, מלשון מתנה, ש"כל
 6 הנותן בעין יפה הוא נותן"⁹.
- 7 ומ"מתן תורה" – ל"קבלת התורה", דכיון ש"אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו"¹⁰, הרי בודאי שנותן
 8 גם את הכחות הדרושים (ובזה גופא ניתוסף עוד יותר ע"ז ש"הבא ליטהר מסייעין אותו"¹¹) לקבל את
 9 התורה – ללמוד תורה בהבנה והשגה באופן של פתיחת המוח, ומפתיחת המוח יומשך גם בפתיחת הלב,
 10 ולבא פליג לכל שייפין¹² – לכל רמ"ח אברים ושס"ה גידים, ועד למעשה בפועל, במשך כל השנה כולה.
- 11 ג. וכל זה צריך להעשות בשמחה ובטוב לבב, ככל עניני התומ"צ שע"פ הוראת התורה צריכים להיות
 12 בשמחה¹³, ועאכו"כ בנוגע לכללות הענין דמ"ת.
- 13 ובפרט ע"פ המבואר בתניא¹⁴ שזהו כמשל "מלך גדול ורב (ש)מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש
 14 הדיוט ונבזה .. המוטל באשפה, ויורד אליו .. ומקימו ומרימו מאשפתו ומכניסו להיכלו .. חדר לפנים
 15 מחדר, מקום שאין כל עבד ושר נכנס לשם, ומתייחד עמו שם ביחוד וקירוב אמיתי וחיבוק ונישוק
 16 ואתדבקות רוחא ברוחא כו",
- 17 וממשיך לבאר, ש"ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה .. עשה לנו אלקינו .. כי הניח הקב"ה את
 18 העליונים ואת התחתונים, ולא בחר בכולם, כי אם בישראל עמו, והוציאם ממצרים כו"¹⁴ – ששם היו
 19 בשפל המצב, ועכ"פ במעמד ומצב של "איש הדיוט", ללא מעלות מיוחדות, שהרי אז הי' ענין הגירות
 20 ש"כקטן שנוול דמי"¹⁵ – "יורד לשם .. כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי .. ואתדבקות רוחא
 21 ברוחא היא השגת התורה וידיעת רצונו וחכמתו דכולא חד ממש"¹⁴,
- 22 שזהו כללות הענין דמ"ת, שהי' באופן ד"יורד הוי' על הר סיני"¹⁶, שעליונים ירדו לתחתונים
 23 ותחתונים יעלו לעליונים¹⁷, שדוגמתו במשל הו"ע הכניסה להיכל המלך, חדר לפנים מחדר, מקום שאין
 24 כל עבד ושר נכנס לשם – הרי מובן עד כמה גדולה השמחה שבדבר!
- 25 ד. וכיון שהתורה ענינה אור, כמ"ש¹⁸ "כי נר מצוה ותורה אור", שאפילו "מעט אור דוחה הרבה
 26 חושך"¹⁹, ועאכו"כ אור גדול, ושמחה גדולה כו' – הנה ע"ז מאירים את כל העולם, עד לפנה נדחת כו'.
 27 ואור זה בכחו לבקוע את גודל חשכת הגלות, ולשרוף את שיירי הגלות²⁰,
- 28 ועד שזוכים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, וללימוד תורתו של משיח – שניתנה אמנם
 29 במ"ת (שהרי מ"ת לא יהי' עוד הפעם²¹), אלא שתתגלה ע"י משיח, שילמד תורה את כל העם²².

(17) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.

(18) משלי ו, כג.

(19) ראה תניא פ"ב. חובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה.

(20) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).

(21) ראה סה"מ תר"ם ח"א ע' קצט. ע' רפד. תרמ"א ע' תיב.

תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג [לב]. ע' תקמו [תשיט]. תער"ב ח"א ע' שסו [ח"ב ע' תקב]. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.

(22) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. ועוד. לקו"ת צו יז, א.

ובכ"מ.

(7) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'

בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(8) ברכות כח, א. וש"נ.

(9) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(10) ע"ז ג, סע"א.

(11) שבת קד, א. וש"נ.

(12) ראה זהר ח"ב קגג, א. ח"ג קסא, ריש ע"ב. רכא, ב. רלב,

א.

(13) ראה רמב"ם הל' לולב בסופן. ועוד. תניא פכ"ו. ובכ"מ.

(14) פמ"ו.

(15) יבמות כב, א. וש"נ.

(16) יתרו יט, כ.

* * *

1

2 ה. אע"פ שבמ"ת ניתנו כל הענינים (כנ"ל), הרי התכלית והכוונה היא שיבוא מן הכלל אל הפרט,
3 ובסדר מסודר, מן המוקדם אל המאוחר.

4 וכמו בנוגע לעשרת הדברות, שכוללים את כל תרי"ג מצוות (כפי שפירש רבינו סעדי' באזהרות שיסד
5 לכל דבור ודבור מצוות התלויות בו²³) – שתכלית המכוון הוא שלאח"ז יומשכו בפרטיות כו'.

6 ועד"ז בנוגע להתכללות כל עשה"ד בשתי דברות הראשונות, "אנכי" ו"לא יהי' לך"²⁴, ש"בדיבור
7 אחד נאמרו ("אחת דיבר אלקים"²⁵), מה שאין הפה יכולה לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע"²⁶ (ועד כפי
8 שכלולים באות הראשונה שבתביבה הראשונה, שזהו הא' ד"אנכי"²⁷) – שתכלית המכוון הוא הפירוט
9 באופן ש"שתיים זו שמעתי"²⁵ (כפי שמצינו בכמה ענינים שנאמרו באופן שיש בו "כדי לשבר את האוזן
10 מה שיכולה לשמוע"²⁸).

11 ומזה מובן, שנוסף על הענין של "זמן מתן תורתנו" כפי שהוא הכלל של כל עניני התורה (כנ"ל),
12 ישנו גם הענין ד"זמן מתן תורתנו" כפי שהוא ענין פרטי,

13 – ע"ד שמצינו בכמה ענינים, כמו "טהרות", שזהו שם של סדר שלם במשניות, וגם שם של מסכת
14 פרטית בסדר זה; ועד"ז בכוכבים, שזהו שם כללי לכל הכוכבים, ויש גם כוכב פרטי שנקרא בשם זה²⁹ –

15 ולכן יש להתבונן ולבאר גם ענינו הפרטי של "זמן מתן תורתנו" – העילוי שבו לגבי "זמן חרותנו"
16 ו"זמן שמחתנו".

17 ו. והענין בזה:

18 "זמן חרותנו" – אע"פ ש"אין חבוש מתיר עצמו כו"³⁰, הרי זה קשור עם האדם, שהוא זה שיצא
19 לחירות משעבוד מצרים (או באופן שמעמיד את עצמו במעמד ומצב שלא יבוא לידי שעבוד כו'), ובמילא
20 הרי זה לפי ערכו, גדריו והגבלותיו כו'.

21 ועד"ז "זמן שמחתנו" – אע"פ ששמחה פורצת גדר³¹, הרי זו עדיין שמחה שקשורה עם האדם כו"³².

22 משא"כ "זמן מתן תורתנו" – אע"פ שגם כאן נאמר שזוהי "תורתנו" (תורה שלנו), הנה ההדגשה היא
23 לא על קבלת התורה, אלא על נתינת התורה – "מותן תורתנו", שניתנה מהקב"ה באופן ש"כל הנותן בעין
24 יפה הוא נותן"⁹, לאחרי שהכניס בה את עצמותו, כמרומו בר"ת ד"אנכי": "אנא נפשי כתבית יהבית"³³,
25 כך, שאין זה מוגדר בהגבלות של האדם, אלא באופן שלמעלה לגמרי ממדידה והגבלה, וכמ"ש³⁴ "ארוכה
26 מארץ מדה ורחבה מני ים".

27 וענין זה מרומז גם בכך שחג השבועות הוא יום אחד (לא כמו חג הפסח וחג הסוכות שהם
28 שבעה-שמונה ימים), שזהו"ע שלמעלה מהתחלקות כו"³⁵.

29 ז. וההוראה מזה:

30 כאשר יהודי מקבל את התורה ב"זמן מתן תורתנו", הנה לכל לראש רוצה לראות ולבחון את תוכנה

קרוב לסופו). וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ה ע' 306
הערה 64. וש"נ.
30 ברכות ה, ב. וש"נ.
31 ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
32 חסר קצת (המו"ל).
33 שבת קה, א (לגירסת הע"י).
34 איוב יא, ט.
35 ראה תו"א יתרו בהוספות קט, סע"ד ואילך.

23 פרש"י משפטים כד, יב.
24 תניא רפ"כ.
25 תהלים סב, יב.
26 יל"ש ירמ"י רמז רסו. וראה מכילתא דרשב"י יתרו כ, א.
27 ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 117 הערה 17.
וש"נ.
28 פרש"י יתרו יט, יח.
29 ראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש (ד"ה והחלק הששי –

1 ולהתחיל ללמדה – כפי שנגשים לכל ענין שכלי, כולל גם התורה, ש"היא חכמתכם ובינתכם לעיני
2 העמים"³⁶.

3 ועל זה אומרים לו, שיש בתורה ענין מיוחד שאין בכל שאר החכמות – "מתן תורתנו", שניתנה
4 מהקב"ה, כך, שזהו ענין שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי.

5 אבל עפ"ז נשאלת השאלה: מהי השייכות שלו – בהיותו במעמדו ומצבו, בתכלית ההגבלה כו', כאשר
6 זה עתה מקבל את התורה – לתורה שהיא למעלה ממדידה והגבלה לגמרי?!

7 והמענה לזה, שכיון שהתורה היא בלי גבול, הנה כל פרט בתורה הוא בלי גבול, והראי', שבתוכה
8 "אנכי" כלולה כל התורה כולה, וכיון שכן, הנה מיד כשמתחיל באות א' ד"אנכי" – אות א' בלבד, שאין
9 בה ענין של הבנה והשגה – הנה בשעתא חדא וברגעא חדא יש לו כבר את כל התורה כולה!

10 והרי זה כמו שנותנים לאדם אוצר יקר, הוון עתק³⁷, שגם אם עדיין לא קיבל את המפתחות, הרי הוא
11 כבר שמח שמחה גדולה על כך שהאוצר הוא בבעלותו!

12 וכך נגשים – מתוך שמחה וטוב לבב – גם ללימוד כל ענין בתורה באופן של הבנה והשגה כו'³⁸.

13 * * *

14 ח. כתיב³⁹ "זכרו תורת משה עבדי", ואמרו רז"ל⁴⁰ "לפי שמסר נפשו עלי' נקראת על שמו".

15 ולכאורה אינו מובן: כיון שהקב"ה "נתן לנו את תורתו"⁴¹ – למה לקרותה בשם "תורת משה", ולא
16 כפי שנקראת⁴² "תורת ה'"?!

17 וכן צריך להבין במאמר המשנה בהתחלת מסכת אבות (שלומדים בתור הכנה למ"ת): "משה קיבל
18 תורה מסיני" – דלכאורה, כשרוצים להדגיש מעלת ויוקר התורה, מתאים יותר לומר שהקב"ה נתן תורה
19 לבנ"י?!

20 ט. והענין בזה:

21 כאשר הקב"ה רוצה ליתן תורה לאדם פשוט שזה עתה יצא ממצרים – הנה מצד הקב"ה אין מדידה
22 והגבלה כלל כו', כך, שיכול ליתן ברגע אחד את כל התורה כפי ש"ארוכה מארץ מדה וגו'"³⁴; אבל מצד
23 האדם שמקבל את התורה, הנה כיון שהתורה היא בלי גבול, עליו להתבטל ממציות של אדם ("ווערן
24 אויס מענטש") ולהפוך למלאך (ולמעלה מזה כו'), שדוקא אז יוכל לקבל את התורה כפי שהיא אצל
25 הקב"ה, או שישאר במציות של אדם, "תחתונים", אבל באופן שיעלה "לעליונים" – אם בציור של
26 נשמה בלי גוף, "פרחה נשמתו"⁴³, או בציור של נשמה בגוף אבל באופן שאין לו שייכות למציות
27 העולם, כמו אליהו הנביא שעלה בסערה השמימה⁴⁴.

28 ועל זה אומרת המשנה "משה קיבל תורה מסיני":

29 בודאי ברור הדבר שהקב"ה נתן את התורה; המשנה רוצה ללמד ענין נוסף בנוגע לקבלת התורה –
30 שמה קיבל תורה מסיני, היינו, לא ברקיע, אלא בארץ למטה מעשרה טפחים, בהיותו במעמד ומצב
31 של נשמה בגוף שזקוק לאכילה ושתי' כו',

32 – ורק בארבעים יום שלאח"ז הי' במעמד ומצב ש"לחם לא אכל ומים לא שתה"⁴⁵, משא"כ לפני"ז

(41) נוסח ברכת התורה.

(42) תהלים א, ב.

(43) שבת פח, ב. שמו"ר פכ"ט, ד.

(44) מלכים"ב ב, א.

(45) תשא לד, כח.

(36) ואתחנן ד, ו.

(37) ראה תניא פל"ג.

(38) חסר הסיום (המו"2).

(39) מלאכי ג, כב.

(40) ראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו, א. שמו"ר פ"ל, ד.

וש"נ.

1 הי' במעמד ומצב שזקוק לאכילה ושתי' (אף שבודאי לא הי' במעמד הר סיני ענין של אכילה ושתי'
2 בפועל ח"ו, מצד גודל הביטול שהי' אז בכללות העולם, עד כדי כך ש"שור לא געה וכו" 46) –
3 כיון שהכוונה והתכלית של נתינת התורה היא – לפעול בעולם דוקא.

4 י. אבל השאלה היא: איך מתחברים שני ענינים אלו – התורה, ש"ארוכה מארץ מדה גו", לא רק
5 בכמות, אלא גם באיכות, באין ערוך לגמרי לכל הדברים הגשמיים שבעולם, עם אדם שצריך להשאר
6 נשמה בגוף (שלכן, גם כש"פרחה נשמתן", הנה תיכף ומיד החזירה להם הקב"ה בטל תחי" 47) ולקבל
7 את התורה!?

8 והמענה על זה: "זכרו תורת משה עבדי" – שיש כאן מציאות של עבד, בעל רמ"ח אברים ושס"ה
9 גידים, שהרי "אי אפשר לנפש האלקית לבטא (דברי תורה) בשפתיים ופה ולשון ושיניים הגשמיים (ה'
10 מוצאות הפה) כי אם ע"י נפש החיונית הבהמית המלוכשת באברי הגוף ממש" 48; אבל זהו באופן
11 שמתבטל מציאותו, שאינו מציאות לעצמו כלל, גם לא מציאות של עבד ("אויס עבד"), אלא כל
12 מציאותו היא מציאות האדון, שלכן, "מה שקנה עבד קנה רבו" 49, ולא באופן שתחילה קונה העבד,
13 ואח"כ קונה רבו, אלא באופן שמלכתחילה קנה רבו" 50.

14 וזוהי פתיחת הדרך לקבלת התורה אצל כל אחד מישראל, עי"ז שכל נפש ונפש מבית ישראל יש בה
15 מבחי' משה רבינו (כמבואר בתניא" 51), כך שיש אצלו גם הענין ד"משה עבדי".

16 וזהו גם מה שהתורה נקראת "תורת משה" – כיון שענינו של משה הוא ממוצע המחבר" 52, כידוע
17 שיש ב' אופנים בממוצע: יש ממוצע המפסיק, שעל ידו נשתנה הדבר מכמו שהי' לפני"ז, ועי"ז יוכל
18 לירד לדרגת תחתונה יותר, אך יש גם ממוצע המחבר, שמאפשר להתחבר עם הדבר היותר נעלה כמו
19 שהוא, ללא שינוי כלל ח"ו.

יא. וההוראה מזה:

21 יש לזכור שהענין דמ"ת לא הי' באופן שהגביהו את בני' למעלה מעשרה טפחים, אלא אדרבה: "וירד
22 ה' על הר סיני" 16; ובאופן שגם אם "פרחה נשמתן", החזירה להם הקב"ה בטל תחי'.

23 ולכן, כשיהודי מקבל את התורה בזמן מ"ת, ויודע שכיון שהתורה "ארוכה מארץ מדה וגו", צריך
24 להתמסר ללימוד התורה מתוך שקידה והתמדה עצומה, באופן ש"באהבתה תשגה תמיד" 53 – הנה ביחד
25 עם זה צריך גם לשמור על בריאות הגוף, ע"י שמירת זמני האכילה והשינה כו', שהרי "אי אפשר שיבין
26 וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה וכו" 54.

27 – "לחם לא אכל ומים לא שתה", אינו סדר עבודה. זהו סדר הנהגה רק בשעה שמשה הי' בשמים,
28 אבל לאח"ז הוצרך להיות גם אצלו ענין של אכילה ושתי', אע"פ שזהו מהענינים שבהם דומים להיפך
29 מאדם" 55.

30 אלא שצריך להזהר מעניני מותרות כו', וכדברי המשנה" 56: "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל
31 ומים במשורה תשתה כו' ובתורה אתה עמל", וכמו"כ ישנו הענין ש"מאחר סעודתו . . כדאיתא בגמרא" 57
32 שעה רביעית מאכל כל אדם, שעה ששית מאכל ת"ח, והיו מרעיבים עצמם שתי שעות . . אף שגם אחר
33 הסעודה היו לומדים כל היום" 58; אבל כל זה צ"ל באופן שיבטיח שיהי' הגוף בריא ושלם.

(53) משלי ה, יט. וראה עירובין נד, ב. רמב"ם הל' תשובה
פ"י ה"ג ואילך. הל' איסור"ב בסופן.
(54) רמב"ם הל' דעות ספ"ג.
(55) ראה חגיגה טז, א.
(56) אבות פ"ו מ"ד.
(57) שבת יו"ד, א. וש"נ.
(58) תניא ספכ"ז.

(46) שמו"ר שם, ט.
(47) ראה שבת שם. תניא ספ"ו.
(48) תניא רפ"ז.
(49) פסחים פח, ב. קידושין כג, ב.
(50) ראה ח"י הרשב"א קידושין שם.
(51) רפמ"ב.
(52) ראה סה"ש תורת שלום ע' 158.

1 זוהי הדרך לקבלת התורה בכל שנה ובכל יום – ללמוד תורה מתוך מסירה ונתינה, ובאופן שמתאחד
2 עם התורה ב"יחוד נפלא"⁵⁹,

3 ונעשית אצלו שנת אורה ("א ליכטיקע יאָר"), ע"י "תורה אור"¹⁸ שמאירה את דרכו בחיים, הן בעניני
4 "נר מצוה"¹⁸, והן בעניני הרשות שנעשים "לשם שמים"⁵, וממשיכה ברכות ה' בכל המצטרך בגשמיות
5 וברוחניות, כך, שכל מי שמסתכל עליו רואה ש"אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם
6 הבא"⁵⁶, אושר אמיתי בגשמיות וברוחניות, בטוב הנראה והנגלה, במשך כל השנה כולה.

* * *

8 יב. נהוג לאחרונה שביו"ט הולכים לבתי-כנסת לשמח ולהתאחד עם יהודים נוספים, והיינו, לפי
9 שביו"ט מודגש הענין ש"כל איש ישראל . . . כאיש אחד חברים"⁶⁰ (כפי שנוגע גם להליכה בפועל⁶¹), אלא
10 שיכול להיות שיש הפסק ביניהם מצד ריחוק המקום (אף שאינו אלא ריחוק מקום גשמי, ולא ריחוק
11 אחר ח"ו), ולכן, כאשר מבטלים הפסק זה ע"ז שעוברים ובאים ממקום למקום, אזי נעשה בגלוי הענין
12 ד"כאיש אחד חברים".

13 וענין זה הוא באופן ד"הוי רץ למצוה"⁶², ובפרט בנוגע למצוה שתלוי בהליכה ברגל, והיינו,
14 שההליכה היא באופן שזהו רצונו וחפצו מצד עצמו (ולא באופן שצריכים להבטיח לו דבר-מה, "מדליי"
15 וכיו"ב), שלכן עושה זאת בזריזות וחפזון, שזהו ענין הריצה.

16 יג. ולהעיר:

17 ענין ההליכה ברגל מצינו בהדגשה בנוגע לחג הפסח – כמ"ש "מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם
18 וגו'"⁶³, "והדריך בנעלים"⁶⁴.

19 ועד"ז בנוגע לחג הסוכות, "זמן שמחתנו", שאז ישנו הענין דשמחת בית השואבה שבה מודגש ענין
20 הריקוד ברגליים – "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין כו"⁶⁵, והיינו, שהשמחה היא באופן שחודרת
21 בכל מציאותו עד שניכרת גם בריקוד ברגליים, שאז יודעים ששמח באמת.

22 אבל בנוגע לחג השבועות לא מצינו לכאורה ענין מיוחד שקשור עם (הליכה ב)רגליים⁶⁶. – מצינו
23 במ"ת הדגשה מיוחדת בנוגע לענין של ראי' ושמיעה, כמ"ש⁶⁷ "וכל העם רואים וגו'", "רואין את הנשמע
24 ושומעין את הנראה"⁶⁸; אבל שאר חלקי הגוף עמדו בתנועה של ביטול כו'.

25 מצינו אמנם את הענין ד"משכני אחרין נרוצה וגו'"⁶⁹, כפי שמבאר רבינו הזקן⁷⁰ ש"משכני קאי על
26 יצי"מ, "אחרין נרוצה" קאי על ספירת העומר, ו"הביאני המלך חדריו"⁶⁹ קאי על מ"ת, אבל ענין זה הוא
27 רק בנוגע להכנה למ"ת, ולא בנוגע למ"ת עצמו בששה בסיון, לאחר ש"ביום הזה (ר"ח סיון) באו מדבר
28 סיני . . . נגד ההר"⁷¹, שמאז נשאר באותו מקום.

29 ובכל אופן, כבר נקבע המנהג ללכת לשמח יהודים בכל הימים טובים, ומנהג זה מביא לידי הוספה
30 בתומ"צ, באהבת ה' ואהבת ישראל, כך שזהו בודאי (ללא ספק) מנהג טוב, שהוא בכלל "מנהג ישראל

(67) יתרו כ, טו.

(68) מכילתא עה"פ.

(69) שה"ש א, ד.

(70) שיחת ליל א' דחה"ש תש"ג ס"ב (סה"ש תש"ג ס"ע

118). וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ה ס"י ואילך (תורת

מנחם – התועדויות חמ"ג ע' 371 ואילך). וש"נ.

(71) יתרו יט, א"ב (ובפרש"י).

(59) שם פ"ה.

(60) ס' שופטים כ, יא.

(61) ראה חגיגה כו, א. ירושלמי שם פ"ג סה"ו.

(62) אבות פ"ד מ"ב.

(63) בא יב, יא.

(64) ישע"י יא, טו.

(65) סוכה נא, טע"א.

(66) ראה לקמן סט"ז.

1 תורה היא⁷², שניתוסף דוקא מצד המעמד ומצב ד"אכשור דרא" (בתמ"י)⁷³, אע"פ שבדורות שלפנ"ז לא
2 היו זקוקים לכך.

3 יד. ויש להוסיף בנוגע לענין השמחה שבדבר:

4 ובהקדים – שמצינו שדוקא ניסוך המים בחג הסוכות ה' בשמחה גדולה, כמארז"ל⁶⁵ "מי שלא ראה
5 שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו", עוד יותר מאשר ניסוך היין (אע"פ שלכאורה דוקא יין
6 קשור עם ענין השמחה, שהרי "אין אומרים שירה אלא על היין"⁷⁴). וע"פ המבואר בחסידות⁷⁵ שדוקא
7 מצד גודל העילוי שבניסוך המים לא ניתן להכתב בתושב"כ כמו ניסוך היין – מבואר גם שיש עילוי
8 גדול יותר בענין ההקפות שבשמע"צ, שלא נכתבו אפילו בתורה שבע"פ, ואינו אלא מנהג.

9 ובהתאם לכך, אינני רואה עוול... אם המנהג דהליכה לבתי-כנסיות ביו"ט יהי' בשמחה גדולה יותר
10 אפילו מהשמחה שבהקפות, שהרי המנהג דהקפות נזכר לכל-הפחות בשו"ע⁷⁶, ואילו המנהג דהליכה
11 לבתי-כנסיות ביו"ט הוא נעלה כ"כ, שלא נזכר אפילו בשו"ע!

12 ובודאי תנוצל שמחה זו לשמחה של מצוה, החל מזמן מ"ת, וממנו יומשך על כל השנה כולה –
13 לשמח את עצמו ויהודים מסביבו בעניני תומ"צ, ובאופן שבכל ענין שבו צ"ל ענין של ריצה ברגליים,
14 ירוצו הרגליים – ועאכו"כ בעל הרגליים – מתוך שמחה וטוב לבב.

15 ושמחה זו תפרוץ את כל הגדרים של מדידה והגבלה³¹, ותמשיך ברכת ה' בכל המצטרך על כל השנה
16 כולה, שתהי' שנה של שמחה בכל העינים, החל מלימוד התורה ובאופן שמביא לידי מעשה, ועד לענין
17 ד"בכל דרכיך דעהו"⁶, למטה מעשרה טפחים.

18 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שכל אלו שהשתתפו בתהלוכה יאמרו לחיים בשמחה,

19 ואלו שמאיזו סיבה לא השתתפו, יקבלו על עצמם שבשנה הבאה ישתתפו בזה ביתר שאת וביתר עוז,
20 ובאופן דכפלים (כמובא באגה"ת⁷⁷) בנוגע להליכה למקום רחוק... ואז יצטרפו גם הם לאמירת לחיים,
21 וימשיכו חיים וברכה על כל השנה כולה].

המשך השיחה נדפס בדבר מלכות לפרשת בהעלותך

(74) ברכות לה, א. וש"נ.
(75) לקו"ת דרושי סוכות פ, ב. ואילך.
(76) או"ח סתרס"ט (ברמ"א).
(77) ספ"ט.

(72) ראה תורה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא
ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע
אדה"ז או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז.
ועוד.
(73) יבמות לט, ב (ובפרש"י). וש"נ.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ותשעה לעומר עמוד א

9 וְרֹעַ וּבְעֵלֵי לְשׁוֹן, וְאִין דּוֹרֵשׁ לִישְׂרָאֵל וְאִין מְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים,
10 וְאִין שׂוֹאֵל בְּשֵׁלֹם חֲבִירוֹ, וְאִם כֵּךְ, עַל מִי לָנוּ לְהִשְׁעָה, עַל אֲבִינוּ
11 שְׂבִשְׂמִים.
12 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אָמַר, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שָׁרָו
13 חֲבִימִיָּא לְמַהוּי בְּסַפְרֵיָא – הַתְּחִיל עֵרֶךְ הַחֲכָמִים לֵהִיּוֹת כְּמִלְמִדֵי
14 תִּינוּקוֹת, וְסַפְרֵיָא כְּתוּנֵיָא – וְעֵרֶךְ מִלְמִדֵי הַתִּינוּקוֹת הַתְּחִיל לֵהִיּוֹת
15 כְּשִׁמְשֵׁי הַצְּבוֹר, וְתוּנֵיָא כְּעֵמָא דְאַרְעָא – וְעֵרֶךְ שִׁמְשֵׁי הַצְּבוֹר הַתְּחִיל
16 לֵהִיּוֹת כְּעַם הָאָרֶץ, וְעֵמָא דְאַרְעָא

1 חולשה לעולם ועוסקים בה בישיבה, וּמְתָה מְתָרְה וּפְרִישׁוֹת.
2 מְשַׁמֵּת רַבִּי יִשְׁמְעֵאל בֶּן פֶּאֲבִי, בְּמַלְתָּה זִיו תְּהוֹנָה – שֶׁהִיָּה חֲכָם
3 וְעֵשִׂיר וְכַהֲנִים רַבִּים אוֹכְלִים עַל שׁוֹלְחָנוֹ. מְשַׁמֵּת רַבִּי, בְּמַלְתָּה עֲנָה
4 וְיִרְאֵת הַמָּא.
5 [גְּמָרָא. תְּנִי רַבְּנִין], רַבִּי פְּנִיחָס בֶּן יֵאִיר אָמַר, מְשַׁחֲרַב בֵּית
6 הַמִּקְדָּשׁ בּוֹשֵׁוּ חֲבָרִים – תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים וּבְנֵי חוֹרֵין – מִיּוֹחֲסִים,
7 וְחָפְזֵי רֵאשִׁים לְפִי שְׁהִיוּ הַמְּזוּרִים וְעִזֵּי הַפְּנִים בְּגִדּוּלָה וְעוֹשֵׂר,
8 וְהַתְּלַמִּידִים הַמְּיּוֹחֲסִים בְּעִנְיּוֹת, וְנִדְלָדְלוּ אֲנָשֵׁי מַעֲשָׂה, וְנִבְרְזוּ בְּעֵלֵי

בס"ד. שיחת ש"פ נשא, ט' סיון, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.
- 2 א. עומדים אנו ביום השבת שלאחרי חג השבועות, שלהיותו נעלה יותר (לא רק מימות החול, אלא)
- 3 גם מימים טובים (כדמוכח מזה שמלאכת אוכל נפש מותרת ביו"ט ואסורה בשבת), נעשית בו עלי'
- 4 ושלמות בכל עניני חג השבועות, באופן ד"ויכולו גו"י¹, מלשון עלי' וכליון עד לבחי' התענוג², שזהו
- 5 כללות ענינו של יום השבת (במשך כל פרטי הזמנים שבו שנחלקים לג' הסעודות עד לסעודה השלישית),
- 6 כמ"ש³ "וקראת לשבת עונג".
- 7 ולכל לראש – מתבטאת העלי' בנוגע לענין העיקרי דחג השבועות, שהוא "זמן מתן תורתנו" (אף
- 8 שבזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי' היתה יכולה להיות הקביעות דחג השבועות לא ביום מ"ת, ששה
- 9 בסיון⁴), כמובן גם מדברי הר"ן בסוף מסכת פסחים: "בהגדה . . אמרו, בשעה שאמר להם משה (בנוגע
- 10 ליצי"מ) תעבדון את האלקים על ההר הזה⁵, אמרו לו ישראל, משה רבינו, אימתי עבודה זו, אמר להם,
- 11 לסוף חמישים יום, והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו, מכאן קבעו חכמים לספירת העומר . . מחשבין נ'
- 12 יום לשמחת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן" (שאז לא היתה הספירה לעומר, כי אם) מצד גודל
- 13 תשוקתם למ"ת כו'.
14 ב. והענין בזה:
- 15 מלבד "זמן מתן תורתנו" – יש לחג השבועות עוד כמה שמות⁶: "חג הביכורים"⁷ ו"חג הקציר"⁸,
- 16 שכל אחד מהם הוא ענין עיקרי לעצמו (ולא כמו שם אחד שיש בו כמה פרטים כו'); וע"פ תורת הבעש"ט
- 17 הידועה בנוגע לענינו של השם שהוא מחי' את הדבר הנקרא בשם זה⁹, מובן, שכל אחד משמות אלו
- 18 מורה על עוד ענין עיקרי בפ"ע שיש ביו"ט זה.
- 19 אבל אעפ"כ, הענין הפנימי של כל עניני חג השבועות הוא הענין של מ"ת, שלכן קבעו לומר בנוסח
- 20 התפלה "זמן מתן תורתנו" (כמו בחג הפסח, שיש לו כמה שמות¹⁰, אבל ענינו העיקרי הוא כפי שנקרא
- 21 בנוסח התפלה: "זמן חרותנו"), ואין כאן המקום להאריך בזה.
- 22 ג. ובפרטיות יותר – ג' השמות של חג השבועות הם כנגד ג' הענינים שעליהם העולם עומד, כדברי
- 23 המשנה בריש מסכת אבות¹¹ (וכפי שמביא רבינו הזקן בסידורו שיש נוהגין לומר פרקי אבות בכל שבתות
- 24 הקיץ): "על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים" (בדוגמת ב"ד
- 25 שצ"ל בו ג' דינים¹²):

מנחם – התועדויות חס"ח ע' 324).

(7) פינחס כת, כו.
(8) משפטים כג, טז.
(9) ראה תניא שעהייהו"א ספ"א.
(10) ראה גם לקר"ש חי"ז ע' 71. ועוד.
(11) משנה ב. – שאומרים בשבת זו.
(12) ראה טושר"ע חו"מ רס"ג. ועוד.

(1) בראשית ב, א.
(2) ראה אוה"ת עה"פ (כרך א – מב, ב ואילך. כרך ג – תקח, א ואילך).
(3) ישע"י נח, יג.
(4) ראה גם לקר"ש חכ"ב ע' 146 ובהנסמן שם.
(5) שמות ג, יב.
(6) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש דאשתקד בתחלתה (תורת

1 חג הביכורים – שביכורים הם החלק היפה והשמן והמובחר מכל הפירות¹³ שצריך להביא לביהמ"ק
2 – הוא כנגד קו הימין, חסד, שהו"ע הגדולה, "חד אריך"¹⁴.

3 חג הקציר – שענינו קצירת התבואה ממקום יניקת חיותה – הוא כנגד קו השמאל, גבורה, אלא שענין
4 הגבורה הוא רק בגלוי, אבל בפנימיות, הרי אדרבה: דוקא ע"י קצירת התבואה יכולים לעשות ממנה
5 "לחם לבב אנוש יסעד"¹⁵, שנעשה דם ובשר כבשרו. וע"ד שמצינו ש"עיקר ומקור כל הברכות לעולם
6 ("מטל השמים ומשמני הארץ גו"¹⁶, ובאופן ד"יתן ויחזור ויתן"¹⁷) המשך יצחק דוקא, "לפי שעיקר
7 ההשפעה בריבוי אור וחיות ביותר אינו אלא ע"י בחי' הגבורות דוקא, לפי שיש בהם תגבורת אור וחיות
8 בכח עצום יותר מכח החסדים. . כמו הגשמים שיורדים בגבורה"¹⁸ – "גבורות גשמים"¹⁹.

9 ונוסף לזה יש בו גם קו האמצעי, שנקרא בשם תפארת, לפי שהיא כלולה מב' גוונים לובן ואודם
10 המרמזים לחו"ג (כמבואר באגה"ק²⁰) – שזהו ענינו של חג השבועות, ע"ש "שבעה שבועות גו"²¹,
11 ובספירות הם כל פרטי הספירות מחד שבחסד עד מלכות שבמלכות, כפי שנכללים כולם ביום אחד,
12 שזהו ענינה של ספירת התפארת שכוללת את כל הספירות, ולכן עולה עד הכתר²²; ופנימיות ענינו של
13 חג השבועות הוא "זמן מתן תורתנו", שהרי גם התורה היא בקו האמצעי, ומצינו בה הענין דתפארת²³
14 כו'.

15 ד. וכיון שהתורה היא בקו האמצעי – הרי היא כוללת ב' הקצוות:

16 מחד גיסא – צריך להיות לימוד התורה באופן המביא לידי מעשה²⁴, והיינו, שהיסוד לכל ענין הלימוד
17 הוא (כמודגש בלימוד השו"ע) בכדי לידע "את המעשה אשר יעשון"²⁵, ובאופן שיהי' המעשה כדבעי,
18 ועד למ"ש בגמרא²⁶ שהלומד שלא על מנת לעשות הרי זה ענין של היפך החיים.

19 וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר במענה לשאלה מדוע אי אפשר ללמוד ולפסוק הלכות בתורה ללא קיום
20 המצוות בפועל – שזהו כמשל אדם רעב וצמא, שלא יוכל להבין היטב ענין שכלי²⁷, ועד"ז ברוחניות
21 הענינים, שקיום המצוות בפועל הו"ע של אכילה ושתי' שהיא חיות לנשמה, ודוקא עי"ז יוכל להיות
22 לימוד התורה כדבעי.

23 ולכן מצינו שעיקר הלימוד בזמן הזה הוא רק בארבעה סדרים, כלשון הגמרא²⁸: "בארבעה לא מצינא
24 (בגירסא דארבעה סדרין, כגון מועד ישועות (נזיקין²⁹) נשים, שהן נוהגות בזמן הזה כבזמן הבית, וקדשים
25 נמי, כדכתיב³⁰ ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי, ואמרינן³¹ אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה
26 בכל מקום מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בביהמ"ק), בשיתא מצינא" (בתמיהה, זרעים אינו
27 נוהג בחוצה לארץ, וכן טהרות), שזוהי גם הסיבה שב' הסדרים זרעים וטהרות אין עליהם גמרא³².

28 ולאידך גיסא – מצינו שהשלימות של לימוד התורה היא "לשמה" דוקא, לשם התורה עצמה³³, היינו,
29 אפילו לא בשביל לידע את ההלכה למעשה [שכן, לאחר כל העילויים שבלימוד התורה בשביל לידע

(23) ראה ברכות נח, סע"א. וראה גם תורת מנחם –
התועודיות חס"ח ע' 258 ואילך. וש"נ.
(24) קידושין מ, ב. וש"נ.
(25) יתרו יח, כ.
(26) ירושלמי ברכות פ"א ה"ב.
(27) ראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.
(28) ב"מ קיד, ב (ובפרש"י).
(29) שבת לא, סע"א.
(30) מלאכי א, יא.
(31) מנחות קי, א.
(32) ראה יש"ש חולין בהקדמה שני' (בשם הר"מ בר חסדאי).
(33) ראה לקו"ת ויקרא ה, רע"א. שלח מז, רע"ג. ובכ"מ.

(13) ראה ביכורים פ"א מ"ג. רמב"ם הל' ביכורים פ"ב ה"ג.
(14) תקו"ז בהקדמה (י, א).
(15) תהלים קד, טו.
(16) תולדות כז, כח.
(17) ב"ר פס"ו, ג. הובא בפרש"י עה"פ.
(18) סידור (עם דא"ח) שער התקיעות בסופו (רמז, א"ב
[שסא, ג ואילך]).
(19) משנה ריש תענית. וראה לקו"ת ואתחנן יג, ג. תו"א
שמות בהוספות קז, ב. ובכ"מ.
(20) ס"י"ב.
(21) פ' ראה טז, ט.
(22) ראה תו"ח נח סה, ב. המשך תער"ב ח"א ע' רכ [רחצ]
ואילך. סה"מ תש"ז ע' 152. ועוד.

1 את המעשה, שאז מתייגע בעומק יותר כו' כדי לכיין לאמיתתה של תורה³⁴, הרי לימוד זה אינו לשם
2 התורה עצמה], כדאיתא בגמרא במסכת חולין³⁵ שישנו אופן בלימוד התורה שאינו נוגע כלל למעשה
3 בפועל, כי אם באופן ד"גדיל תורה ויאדיר³⁶.

4 וב' קצוות אלו מצינו גם בהכנה למ"ת ע"י הקדמת נעשה לנשמע³⁷ – שמחד גיסא, מודגש ענין
5 המעשה, שזוהי הדרגא היותר תחתונה, ולאידך גיסא, מודגש ענין הביטול לבעל הרצון³⁸, שזהו תכלית
6 העילוי.

7 ועד"ז ישנם ב' קצוות בעשרת הדברות שנאמרו במ"ת – שמחד גיסא, מדובר אודות ענינים הכי
8 נעלים, כמו אנכי ולא יהי' לך, ולאידך גיסא, מדובר אודות ענינים הכי פשוטים, כמו לא תגנוב ולא
9 תרצח³⁹.

10 וכללות הענין בזה – שהחידוש של מ"ת הוא חיבור ב' הקצוות של עליון ותחתון, ובלשון חז"ל⁴⁰
11 (שהובא ברמב"ם⁴¹) "כל התורה לא ניתנה אלא לעשות שלום בעולם", שענין השלום הוא חיבור הפכים⁴²,
12 שזהו לפי שהתורה היא למעלה משניהם, ולכן בכחה ויכלתה לחבר את שניהם.

13 ה. וההוראה מזה:

14 מחד גיסא – תובעים מיהודי ללמוד תורה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, שדוקא באופן כזה יכול
15 לקבל את התורה כפי שהיא "ארוכה מארץ מדה גו"⁴³; ולאידך גיסא – תובעים ממנו שבה בשעה שלומד
16 באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, עליו לדייק בקיום כל מצוה בכל פרטי' ודקדוקי' כפי שנתבארו בשו"ע.

17 וכאשר טוען: איך יכולים לדרוש ממנו שתי קצוות בבת אחת, לעמוד בתנועה שלמעלה ממדידה
18 והגבלה, וביחד עם זה לדייק בפרטי המדידות וההגבלות שבקיום כל מצוה? – אומרים לו, שכיון שהוא
19 עושה זאת ע"פ תורה, נותנת לו התורה כח על זה, כאמור, שכל ענין התורה הוא חיבור הפכים כו'.

20 ובכללות הרי זה החיבור של ב' התנועות דרצוא ושוב, כהסיפור הידוע⁴⁴ אודות רבינו הזקן ור' אברהם
21 המלאך, שלאחרי שעמדו בתנועה של התלהבות ודביקות כו', עמד רבינו הזקן ולקח "בייגל" כו', וכאשר
22 שאלו אותו: מאי האי?! השיב, שהוכרח להתקשר עם דבר גשמי, כדי שלא יהי' ענין של כלות הנפש,
23 שהרי הכוונה היא שלא להשאר במעמד ומצב של רצוא, אלא לבוא לבחי' שוב כו', והיינו, שמחד גיסא
24 צ"ל תנועה של רצוא, אבל ביחד עם זה צריך להזהר שלא יהי' ענין של כלות הנפש, אלא לבוא לבחי'
25 שוב דוקא.

26 וזהו גם הביאור בדברי הגמרא⁴⁵ בענין ארבעה שנכנסו לפרדס, ומכולם הנה רק רבי עקיבא "נכנס
27 בשלום ויצא בשלום" – דלכאורה, החילוק ביניהם הי' רק בענין היציאה בשלום, ולמה נזכר גם ענין
28 הכניסה בשלום? אך הענין הוא⁴⁶, שכדי שתהי' היציאה בשלום, צ"ל גם הכניסה בשלום, וזהו החילוק
29 שבין ר"ע לכל השאר, שאצל כל השאר הי' ענין הרצוא ללא הגבלות, ואילו אצל ר"ע הי' ענין הרצוא
30 מלכתחילה באופן שאח"כ יוכל לבוא לידי שוב.

31 אמנם, עדיין אינו מובן, איך יכול להיות ענין הרצוא באופן ד"נכנס בשלום" – דלכאורה, הרי כל
32 ענין הרצוא הוא באופן של יציאה ממדידה והגבלה, וא"כ, איך יכולים לדרוש ממנו שבאותה שעה יחשוב

(34) ראה המשך תרס"ו ע' שצ [תקטן] ואילך.
(35) סו, ב. וש"נ.
(36) ישע"י מב, כא.
(37) שבת פח, א.
(38) ראה לקו"ת במדבר יד, א. שה"ש כב, א. ובכ"מ.
(39) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ג ס"ע 257
(40) ראה תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ס"ע 96 ואילך.
(41) הלי' חנוכה בסופן.
(42) ראה תניא אגה"ק סוס"ל. ובכ"מ.
(43) איוב יא, ט.
(44) ראה סה"ש תרפ"ח ע' 20, ובהנסמן שם.
(45) חגיגה יד, סע"ב. טו, סע"ב (ע"פ גירסת הע"י). ירושלמי
שם פ"ב ה"א.
(46) ראה סה"מ תרמ"ט ע' רנט ואילך. וראה גם תורת מנחם
– התוועדויות חל"ג ע' 385. וש"נ.

1 על התכלית שבענין השוב, וממה-נפשך: אם הוא חושב אודות ענין השוב, אזי אינו עומד בתנועה של
2 רצוא שלמעלה ממדידה והגבלה; ואם הוא עומד בתנועה של רצוא שלמעלה ממדידה והגבלה, אזי
3 בטלים כל החשבונות וההחלטות להגביל את עצמו כו'?

4 אך הענין הוא – שכאשר כל זה נעשה ע"פ התורה, אזי התורה עצמה נותנת כח שיוכלו לעמוד בשתי
5 קצוות בבת אחת, מחד גיסא, לעמוד בתנועה של רצוא שלמעלה ממדידה והגבלה, ומאידך גיסא, שהרצוא
6 יהי' באופן שאח"כ יוכל לבוא למעמד ומצב של שוב, במדידה והגבלה דוקא.

7 ו. ואע"פ שהעמידה בשתי קצוות עבודה גדולה היא – יש על זה הוראה מפרשת בהעלותך
8 שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה:

9 על הפסוק⁴⁷ "ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותי' כאשר צוה ה' את משה", מפרש רש"י:
10 "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה".

11 ולכאורה אינו מובן כלל: מאי קמ"ל ומהו גודל השבח של אהרן שלא שינה – בה בשעה ששמע
12 בעצמו ממה רבינו ציווי הקב"ה!?

13 וידוע הביאור בזה⁴⁸, שבשעה שאהרן הדליק את המנורה, הי' צריך לכוון את כל הכוונות שבהדלקת
14 המנורה ברוחניות הענינים – להעלות את שבעת הנרות שרומזים לשבעת הסוגים שבנש"י כו'⁴⁹; וזהו
15 החידוש שבבחו של אהרן, שלמרות גודל ההפלאה שברוחניות הענינים, "לא שינה" בכל מה שקשור
16 להדלקת המנורה בפועל ממש – למלא שמן בכל נר במילואו מבלי לשפוך טיפה אחת, וכיו"ב בכל
17 הענינים הגשמיים הקשורים עם הדלקת המנורה בפשטות!

18 וכיון שאהרן הוא א' משבעת הרועים של בני⁵⁰, שושבינא דמטרוניתא⁵¹ – הרי גם הענין ד"ויעש
19 כן אהרן", "שלא שינה", שייך לכל אחד מישראל (ע"ד המבואר בנוגע לענינו של משה שישנו בכל אחד
20 מישראל⁵²), כך, שיכולים לדרוש ממנו שתי קצוות הנ"ל: לעמוד בתנועה שלמעלה ממדידה והגבלה,
21 וביחד עם זה, לעשות כל הענינים בפועל ממש בתכלית הדיוק.

22 וע"י אהרן, שהוא איש החסד, נמשכת ברכת ה' בכל המצטרך, בבני חיי ומזוני רויחי, וכמ"ש⁵³
23 "יברכך ה' וישמרך וגו'", ככל פרטי הענינים שבפירוש רש"י, וללא מניעות ועיכובים – "עד מהרה ירוץ
24 דברו"⁵⁴, ובאופן שנמשך על כל הדורות.

* * *

25 ז. המשך הביאור בענין הנצחיות דבנ"י (צבור לא מת) מצד הבחירה במ"ת (בתור השתתפות בכינוס
26 תורה) – נכלל בשיחת יום ב' דחג השבועות סכ"ד ואילך⁵⁵.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

27 ומזה מובן חומר הענין של "מיהו יהודי" – שכאשר רוצים לרשום גוי בתור יהודי, הנה נוסף על
28 הפגיעה בעניני תומ"צ, גורמים בכך בלבול ("א טומל'ניש") בעניני העולם, שהרי החידוש של מ"ת הוא
29 לא רק בנוגע לענינים רוחניים, עניני הנשמה, אלא גם בענינים הגשמיים שבעולם, כיון שמ"ת פעל
30 ש"עליונים ירדו לתחתונים"⁵⁶, שע"ז נעשה שינוי בדבר גשמי, כמו בנתינת צדקה ע"י היד הגשמית כו'.

(52) תניא רפמ"ב.

(53) פרשתנו ו, כד ואילך.

(54) תהלים קמו, טו. וראה במאמר שנאמר בהתוועדות פ"ב
ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 330 ואילך). וש"נ.

(55) תורת מנחם שם ע' 314 ואילך.

(56) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.

(47) בהעלותך ח, ג.

(48) ראה תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 231. וש"נ.

(49) ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

(50) כ"ה בלקו"ת שם. וראה תורת מנחם – התוועדויות חנ"ג
ריש ע' 110. וש"נ.

(51) זהר ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג, ב.

ערה, ב.

1 וברור הדבר שסוכ"ס "דבר אלקינו – "דבר הוי' זו הלכה" 57 – יקום לעולם" 58, ו"אמת מארץ
2 תצמח" 59, ועד שיפעל גם על אלו שבשביל כבוד המדומה כו' (בה בשעה שאלו ש"מכבדים" אותם –
3 בזים להם, ע"ד ש"סהדי שקרי אאוגרייהו זילי" 60) לוחמים נגד התורה – שגם הם ישובו להיות במעמד
4 ומצב ד"אתם הדבקים בה' אלקיכם גו" 61, ובאופן ד"ברכנו אבינו – בכל הברכות, בבני חיי מזוני רויחי
5 – כולנו כאחד" 62, ע"י התורה שפועלת שלום בעולם" 63.

6 * * *

7 ח. מאמר (כעין שיחה) ד"ה כה תברכו את בני ישראל.

8 * * *

9 ט. הביאור בענין שלא נתפרש בפירושו רש"י – בנוגע לנדבת הנשיאים, שהביאו רק "שש עגלות צב
10 גו' עגלה על שני הנשיאים" 64, אף שהוצרכו לשאת משא כבוד של ריבוי קרשים וכו' 65, כיון שצריך לנצל
11 כל עגלה בתכלית השלימות, שלא ישאר מקום מיותר ללא צורך הקרשים. וההוראה לכל אחד מישראל
12 שצריך לנצל כל פרטי ענינו בשלימות – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס" 66 בלקו"ש חכ"ח ע'
13 40 ואילך.

14 י. בהערות על הזהר דפרשת השבוע מתעכב אאמו"ר 67 על מאמר הזהר" 68 "כה תברכו את בני
15 ישראל" 69, ולא לשאר עמין . . למלך דבעי לאזדווגא במטרוניתא . . מאן מטרוניתא דא כנסת ישראל, מאן
16 כ"י כנסת ישראל סתם", ש"לכאורה מהו השאלה מאן מטרוניתא, הכי אינו ידוע שמטרוניתא הוא מל',
17 ומה מוסיף בזה מה שאמר דא כנס"י. גם מהו השאלה מאן כ"י, הרי ידוע שכ"י הוא מל'. ומהו התשובה
18 כנסת ישראל סתם, מה נתפרש בזה יותר על מה שאמר מקודם דא כנסת ישראל".

19 ומבאר ע"פ קבלה, ש"מה שמל' נקראת מטרוניתא . . הוא מצד שמל' שם אד' מקבלת משם הוי'
20 דמ"ה דז"א . . והוא היחוד דהוי' אד', שזהו למטה מן החוזה. כנסת ישראל, ישראל הוא בחי' ז"א
21 שלמעלה מהחוזה . . וכנסת ישראל הוא לאה המקבלת מבחי' ז"א שלמעלה מהחוזה. והוא היחוד דהוי'
22 אלקים . . כנסת ישראל סתם הוא בינה. והוא היחוד דהוי' אהי', ששם אהי' הוא בבניה . . והיינו שיש
23 כל הג' יחודים וכו'".

24 אך עדיין צריך להבין מ"ש בזהר "ולא לשאר עמין" – דלכאורה, מהו הקס"ד ש"שאר עמין" יהיו
25 שייכים לברכה שניתנת מלכתחילה לישראל דוקא, כמ"ש "כה תברכו את בני ישראל"?

ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים
למצרים ונטעם, וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים",
ומזה מובן, שלא היו להם ריבוי עצים חזקים (ועוד יותר מקרשי
המשכן, שיוכלו לשאת אותם) באופן שיוכלו לעשות מהם יותר
משש העגלות שהביאו הנשיאים.

66 בשילוב שיחות מוצאי ש"פ נשא תשל"ח, וי"ב סיון
תשמ"ב.

67 לקוטי לוי"צ לזח"ג ע' שסט ואילך.

68 ח"ג קמו, א.

69 פרשתנו ו, כג.

57 שבת קלח, ב.

58 ישעי' מ, ח.

59 תהלים פה, יב.

60 סנהדרין כט, א.

61 ואתחנן ד, ד.

62 נוסח ברכת "שים שלום" בסוף תפלת העמידה. וראה

תניא פל"ב.

63 חסר הסיום (המו"ק).

64 פרשתנו ז, ג.

65 בפשטות י"ל, ע"פ מ"ש רש"י בפ' תרומה (כה, ה) בנוגע

לנדבת "עצי שטים", מאין היו להם במדבר* . . יעקב אבינו צפה

(* ושאינו נצי המערכה עבור הקרבת הקרבנות נ"ג המזבח. ובאופן ש"האש על המזבח תוקד בו לא תכבה" (צו ו. ה ובפרש"י). שבשביל זה הוצרכו לריבוי עצים עבור כל ל"ט השנים שהיו במדבר – כיון שלזה אין צורך בעצים חזקים (כמו ארזים וכיו"ב) דוקא. שהרי שינו (תמיד כט, א) ש"כל הנצים כשרין למערכה" (חזק מאלו שיש בהם קשרים (שם, ב ובפרש"י). או עץ שנמצא בו תולעת (ראה מדות פ"ב מ"ה)). ומספיק אפילו סוגי עצים כמו קוץ ודרדר שצומחים גם במדבר.

1 יא. ויובן בהקדם הביאור בנוגע לכללות הענין דברכת כהנים – שנוסף על הברכה כשלעצמה, יש
 2 צורך להדגיש ולפעול את המשכת הברכה למטה באופן הראוי:
 3 בברכת כהנים כתיב⁵³ "יברכך ה' וישמרך", ומפרש רש"י: "יברכך, שיתברכו נכסיך, וישמרך, שלא
 4 יבואו עליך שודדים ליטול ממונך".
 5 ולכאורה אינו מובן: מהו הצורך לשלול מציאות של שודדים כו' בנוגע לברכתו של הקב"ה?!
 6 אך הענין הוא, שגם כאשר ישנה המשכת ברכתו של הקב"ה, יש מקום למניעת ועיכוב המשכת הברכה
 7 מצד ב"ד של מעלה, בגלל התערבות ענינים צדיים, כמו ענין של חטא וכיו"ב – ע"ד שמצינו ביעקב
 8 אבינו שאמר⁷⁰ "קטנתי מכל החסדים וגו'", "אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא כו"⁷¹. ומזה
 9 מובן בנדודי, שגם לאחרי "שיתברכו נכסיך", יכולה להתערב סיבה צדדית שבגללה "יבואו עליך שודדים
 10 ליטול ממונך" (שאינן זה אלא מפני שכך נגזר עליו מלמעלה, ובלשון רבינו הזקן בתניא⁷²: "על הניזק
 11 כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום").
 12 ועז"נ "וישמרך" – שהשמירה נמשכת ממקום נעלה ביותר, למעלה גם ממקור הברכה⁷³, שממש
 13 נמשכת שמירת הברכה, שאפילו במקום של חטא וכיו"ב, תומשך ותתקיים הברכה למטה בפועל ממש.
 14 וע"ד שמצינו ביעקב, שכאשר התיירא שמא יגרום החטא כו', התפלל להקב"ה וביקש "הצילני נא וגו"⁷⁴
 15 – כי, ע"י התפלה פועלים המשכה ממקום נעלה ביותר, למעלה גם ממקור הברכה⁷⁵, שאפילו במקום
 16 שיש חשש לגרימת החטא, יומשך קיום הבטחת הברכה למטה בפועל ממש.
 17 וזהו גם מש"נ בברכת כהנים "ישא ה' פניו אליך"⁵³, שכללות הענין דנשיאת פנים הוא לפנים משורת
 18 הדין⁷⁶, היינו, שאפילו כאשר יש מקום לדין כו', תהי' ההמשכה לפנים משורת הדין – כיון שהמשכת
 19 הברכה היא ממקום נעלה ביותר, למעלה מסדר ההשתלשלות⁷⁷.
 20 יב. ועוד ענין בזה – "וישם לך שלום"⁵³:
 21 שלום – הו"ע הכי עיקרי, כמארז"ל⁷⁸ "השלום שקול כנגד הכל". ועפ"ז צריך להבין, למה נזכר ענין
 22 השלום רק בסיום הברכה, ולא בתחלתה?
 23 אך הענין הוא, שכאשר ההמשכה היא ממקום נעלה ביותר שלמעלה גם ממקור הברכה [שלכן נמשך
 24 משם שמירת הברכה, והענין דנשיאת פנים (כנ"ל סי"א)] – יש צורך להבטיח שהמשכה זו תבוא למטה
 25 באופן שיהיו יכולים לקבל הברכה.
 26 והענין בזה – שריבוי הברכה יכול לגרום למטה ענין בלתי-רצוי. וכפי שמצינו⁷⁹ בחוני המעגל
 27 שביקשוהו שיתפלל שירדו גשמים, "עג עוגה וכו'", וירדו גשמים בריבוי גדול ביותר, עד שהוצרך
 28 להתפלל שיפסקו הגשמים, באמרו, "השפעת להם [רוב] טובה אינן יכולים לעמוד" – דלכאורה אינו
 29 מובן דיוק הלשון "השפעת להם [רוב] טובה" (ולא "השפעת להם גשמים"), בה בשעה שמדובר אודות
 30 גשמי זעף שיורדין לאבד את העולם?! – כי, גם כאשר ישנו (לא רק ריבוי גשמים, אלא) ריבוי בענין
 31 של "טובה", היינו, שגם ביחס לעולם ה"ז ענין של טובה, מ"מ, מצד ריבוי הטובה, יכולה להיות התוצאה
 32 באופן הפכי.
 33 והמשל לזה – מאור המאיר במקום החושך, שכאשר מדליקים נר, או שנכנס אור הלבנה, או אור
 34 השמש, אזי יכולים לראות. אבל כאשר יכנס ריבוי אור גדול וחזק ביותר, ה"ז מסנוור את עיני האדם

(75) ראה אוה"ת פרשתנו ע' ערה.

(76) ראה ברכות כ, ב.

(77) ראה לקו"ת פרשתנו כו, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(78) תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, ו.

(79) תענית כג, א (לגירסת הע"י).

(70) וישלח לב, יא.

(71) פרש"י עה"פ.

(72) אגה"ק סכ"ה (קלח, ב).

(73) ראה מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע' רלח.

(74) שם, יב.

1 שלא יוכל לראות באותה שעה, וגם איזה משך זמן לאח"ז. והיינו, שאף שפעולת האור היא שיהי אפשר
 2 לראות, מ"מ, כשישנו ריבוי אור גדול ביותר, ה"ז גורם פעולה הפכית.

3 ועד"ז בנוגע לגילוי אור רוחני – כפי שמצינו במתן-תורה ש"על כל דיבור ודיבור פרח נשמתן"⁸⁰,
 4 "מפני גילוי רצונו ית' . . (באופן ש) אין שם הסתר פנים כלל"⁸¹. ולכאורה אינו מובן: כיון שכללות
 5 החידוש דמ"ת הוא בענין ההמשכה והגילוי למטה בגוף גשמי דוקא – הי' הגילוי דעשה"ד צריך לפעול
 6 חיזוק הגוף? אלא, שכאשר מתגלה אור גדול ביותר, ה"ז פועל ענין הפכי – "פרחה נשמתן"⁸².

7 וזהו מש"נ בסיום ברכת כהנים "וישם לך שלום" – דכיון שברכה זו נמשכת ממקום נעלה ביותר,
 8 יש צורך להבטיח שההמשכה תהי' באופן שתוכל להתקבל למטה, וענין זה נפעל ע"י ה"שלום", שבכחו
 9 להגביל את האור, שלכן ה"ה "כלי מחזיק ברכה"⁸³.

10 יג. ועפ"ז יש לבאר גם הצורך בשלילת שייכותה של הברכה לשאר עמין – "ולא לשאר עמין":
 11 כאשר המשכת הברכה היא ע"פ סדר השתלשלות – אזי ההמשכה היא לישראל, ואין צורך אפילו
 12 לשלול שייכותה לשאר עמין.

13 אבל כאשר מדובר אודות ברכה שלמעלה מסדר השתלשלות, כברכת כהנים, שהיא באופן ד"ישא ה'
 14 פניו גוי" (כנ"ל ס"א) – יש צורך לפעול שברכה זו תומשך לישראל דוקא, "ולא לשאר עמין", שהרי
 15 ידוע⁸⁴ שמבחי' שלמעלה מסדר השתלשלות יכולים גם הם לקבל יניקה.

16 [ומזה באים גם לענין של מיהו יהודי (הנ"ל ס"ז) – שגוי מצד עצמו אין לו שייכות ליהודים, אא"כ
 17 כאשר יהודי דוחף ומכניס אותו כו'].

18 ושלילת היניקה דשאר עמין ("ולא לשאר עמין") – נפעלת גם היא (כמו פעולת ההמשכה באופן
 19 שתוכל להתקבל למטה) ע"י ענין השלום.

20 יד. ויש לקשר כהנ"ל עם תוכן הביאור בהערות אאמו"ר – שבברכת כהנים ישנם כל ג' היחודים,
 21 הוי' אהי' (בבינה), הוי' אלקים (בז"א), הוי' אד' (במלכות):

22 ידוע שההמשכה מבחי' שלמעלה מהשתלשלות נעשית בדרך כלל ע"י ענין היחוד, שבו נמשך ונתגלה
 23 כח האין-סוף. ובזה גופא ישנם כל ג' היחודים, בבינה בז"א ובמלכות, היינו, שההמשכה שלמעלה מסדר
 24 השתלשלות נמשכת בכל פרטי הדרגות עד למטה.

25 ונמצא, שבג' היחודים מודגשים ב' הקצוות הנ"ל – שההמשכה היא ממקום נעלה ביותר, למעלה
 26 מסדר השתלשלות; וביחד עם זה, נמשכת ובאה למטה בהכלים של המקבל הראוי דוקא.

27 ועד כדי כך נוגעת ההמשכה למטה דוקא – שעם היות שסדר היחודים הוא שתחילה הוא היחוד
 28 בבינה, אח"כ בז"א ואח"כ במלכות, מ"מ, העיקר הוא (כמ"ש אאמו"ר) היחוד במלכות (הוי' אד'), אלא
 29 שבזה נמשך גם היחוד שבז"א ובבינה (הוי' אלקים והוי' אהי'), כיון שהעיקר הוא ההמשכה למטה דוקא.

30 ולהעיר גם מהמבואר בדרושי חנוכה⁸⁵ בענין בתי אחותי אמי ("לא זו מחבבה עד שקראה בתי כו'
 31 עד שקראה אחותי כו' עד שקראה אמי"⁸⁶), היחוד במלכות (בתי), בז"א (אחותי) ובבינה (אמי) – ש"הכל
 32 נרמז בנר חנוכה (שיש בו) ג' יחודים, הוי' אהי' (בבינה), הוי' אלקים (בז"א) הוי' אדני, גימ' נר"⁸⁷ –
 33 שתכלית השלימות הו"ע ד"בת ציון"⁸⁸ (מלכות) דוקא, ו"אשת חיל עטרת בעלה"⁸⁹, כיון שהעיקר הוא

(85) ראה תו"א מקץ לו, א ואילך. ובכ"מ.

(86) שמו"ר ס"פ פקודי. שהש"ר ספ"ג.

(87) תו"א שם, ד.

(88) זכרי' ב, יד.

(89) משלי יב, ד.

(80) שבת פח, ב.

(81) תניא פל"ו (מו, סע"א).

(82) ועפ"ז יומתק דיוק הלשון "פרחה נשמתן", ולא "כלות

הנפש".

(83) עוקצין בסופה.

(84) ראה תורת מנחם – סה"מ אדר ע' סח. וש"נ.

1 ההמשכה למטה דוקא. וכמודגש גם בנר חנוכה כפשוטו, ש"מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוח"90, 2
 2 להאיר בחוץ דוקא. וכמו שבכללות העבודה העיקר הוא ענין העשי' דוקא, כמודגש גם במתן-תורה
 3 שהקדימו נעשה לנשמע³⁷.

4 *

5 טו. כיון שמפקחין על צרכי ציבור בשבת⁹¹, הנה כאן המקום לעורר עזה⁹² בנוגע לימי החופש
 6 הבאים לקראתנו, שצריך לנצל אותם בנוגע לחינוך ילדי ישראל במלוא המדה, שהרי כאן לא שייך ענין
 7 של רחמנות שלא ליתן יותר מדי... אלא אדרבה כו'.

8 ובענין זה צריכים לעסוק לא רק כל אלו ששייכים לענין החינוך, אלא גם בעלי עסק שאינם שייכים
 9 לענין החינוך, צריכים לעורר את המחנכים שיעסקו בזה מיד לאחרי השבת כו'.

10 ובנוגע לצורך באמצעים כספיים כו' – אין מה לדאוג, כיון שברור הדבר שנמשכת ברכה מלמעלה,
 11 אלא שצריך לפעול בזה בדרך הטבע, ואז יקיים הקב"ה הבטחתו: "וצויתי את ברכתי וגו'"⁹³, וכפי
 12 שרואים בפועל בכל הענינים, ש"אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה"⁹⁴.

13 ועד שנעשה הענין ד"בהעלותך את הנרות", להדליק את ה"נר" שבכל אחד מישראל שיאיר "אל מול
 14 פני המנורה", באופן "שתהא השלהבת עולה מאלי"⁹⁵, ועד להדלקת הנרות כפשוטם ע"י אהרן הכהן,
 15 כש"משה⁹⁶ ואהרן יהיו עמהם"⁶³.

16 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "יפרח בימיו צדיק". ולאחרי מנחה התחיל לנגן הניגון "ניעט
 17 ניעט ניקאוואָ"].

93 בהר כה, כא.

94 ראה יומא לט, רע"א. תניא ספכ"ז.

95 ר"פ בהעלותך ובפרש"י.

96 ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד – פסחים קיד, סע"ב.

90 שבת כא, ב.

91 ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ו סי"ב. וש"נ.

92 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 325 ואילך.

וש"נ.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד א

14 פורעניות לעולם, שנאמר, "הוי משכימי בבקר שכר ורדפו,
 15 מאחרי בנשף יון ודליקם, והיה כנור ונבל תוף וחליל ויון
 16 משתיקם, ואת פועל ה' לא יביטו", הרי ארבעה מיני זמר בין,
 17 כנור ונבל תוף וחליל. מה פורענות פתיב אחריו, 'לכן גלה עמי
 18 מכלי דעת', זו פורענות אחת שגורמין גלות לעולם. 'וכבודו מתי
 19 רעב', זו פורענות שניה שמביאין רעב לעולם. 'והמונו צחה צמא/
 20 זו פורענות שלישית שגורמין לתורה שתשתפח מלומדיה,
 21 שנמשלה תורה למים. 'וישח אדם וישפל איש', זו פורענות רביעית
 22 שגורמין כביכול שפלות לשונאיו של תקדוש ברוך הוא בלשון סגי
 23 נהור, ואין איש האמור כאן אלא תקדוש ברוך הוא, שנאמר 'ה'
 24 איש מלחמה'. 'ועיני גבוהים תשפלנה', זו פורענות חמישית
 25 שגורמין שפלות של ישראל. ומה פתיב אחריו – אחר כל חמש
 26 הפורעניות. 'לכן

1 במחיר זוו, ומאה טאה חיטים בזוו, ולא איפעי – ולא רצו לקנותם
 2 אפילו בכך, אתא רב חסדא, ולגיל ביה – זלזל בגורתו של רב הונא,
 3 ולא הקפיד למחות במזמרים, עקב כך הופסק השפע, איבעאי אווא
 4 ביווא ולא משתפח – התבקש אווז אחד בזוו ולא נמצא.
 5 אמר רב יוסף, ומרי גברי ועני נשי – מזמרים אנשים ועונות להם
 6 נשים, הרי זה בגדר פריצותא, לפי שקול באשה, ערוה, ואילו ומרי
 7 נשי ועני גברי – מזמרות נשים ועונים להן אנשים, הרי זה מבעיר
 8 את היצר באש שנאחות בנעורת, שואלת הגמרא. מאחר ששני
 9 הדברים אסורים, למאי נפקא מינה עלינו לדעת איזה יותר חמור,
 10 עונה הגמרא, לבטולי הא מקמי הא – להעדיף לבטל את החמור
 11 מפני הקל, שאם אין בכוחנו לבטל את שניהם, עלינו לבטל את זמר
 12 הנשים ועניית האנשים, שהוא כאש בנעורת.
 13 אמר רבי יוחנן, כל השותה יין בארבעה מיני ומרי, מביא המש

לקוטי שיחות

הג השבועות

כרך כג, ג

מתורגם ללשון הקודש

18 תוספת⁹, "התורה הזאת אין חוקיה ומשפטיה משתנים
19 לעולם ולעולמי עולמים"¹⁰.

20 בציוויים ובהוראות שלפני מתן תורה היו שינויים
21 מהותיים ותוספות, כפי שרואים אצל נח לעומת אדם,
22 אברהם לעומת נח וכדומה¹¹,

23 ויש לומר, שאז היתה עיקר הכוונה לצורך תועלת
24 האדם, ולכן¹² כאשר היו שינויים, עליות וכדומה, באדם,
25 נגרמו שינויים גם בציוויים של הקדוש-ברוך-הוא, ככיכול,
26 לאדם.

27 ואילו במתן תורה¹³, כאשר הקב"ה הכניס את עצמו
28 בתורה – "נפשי כתבית יהבית", הרי מובן, שמצוות התורה
29 אינן אמצעי לקבלת שכר בלבד, או נועדו רק כדי "לצרף
30 בהן את הבריות"¹⁴, או כדי להגיע לדרגה הנעלה של
31 "סגולה... ממלכת כהנים וגוי קדוש"¹⁵, שאז ייתכן
32 שבעקבות שינויים במקיימי המצוות יחולו שינויים
33 במצוות עצמן, אלא המצוות הן גם המטרה והתכלית, כי
34 הן "נפשי" של הקב"ה. ולכן, כשם¹⁶ שלא ייתכן שינוי
35 ב"נפשו" של הקדוש-ברוך-הוא ח"ו, כך לא ייתכן שינוי
36 בתורה ובמצוות¹⁷, כמוסבר במקום אחר בהרחבה¹⁸.

א.

מתן תורה – "נפשי כתבית יהבית"

1 ידוע, שבמתן תורה¹ נתחדש שישאל נצטוו אז על כל
2 תרי"ג המצוות ונאמרה (ניתנה) להם כל התורה כולה, לכל
3 אחד ואחד מישאל, וכן, שהתורה והמצוות ניתנו מאת
4 "אנכי ה' אלקיך", באופן – כדברי הגמרא³ על "אנכי",
5 שאלה הן ראשי תיבות של "אנא נפשי כתבית יהבית", –
6 שהקדוש-ברוך-הוא "כתב" ו"הכניס" את עצמו לתוך
7 התורה.

8 אמנם, גם לפני מתן תורה למדו תורה, וכמפורש⁴
9 "בית מדרשו" של שם "ובית מדרשו" של עבר, וכבר
10 מאדם הראשון נצטוו על מספר מצוות⁵, ויותר מכך –
11 האבות קיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה⁶, אך
12 בכל זאת הענינים הנ"ל נתחדשו דוקא במתן תורה.
13 וכיון⁷ שהתורה היא "נפשו" (ובלשון החסידות –
14 רצון⁸ עצמי) של הקדוש-ברוך-הוא, מובן (וזהו עיקר
15 באמונתנו), ש"התורה הזו לא תהיה מוחלפת", וכדברי
16 הרמב"ם "דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת
17 לעד ולעולמי עולמים אין לה שינוי ולא גרעון ולא

ע' 294; 299). וראה גם הלי' מעה"ק ספ"ב.

11) כברמב"ם (הלי' מלכים רפ"ט): על ששה דברים נצטוו אדה"ר
כו' הוסיף לנח כו'.

12) כ"ה בעקרים מאמר ג ספ"ד ואילך. אמנם הוא חולק על
הרמב"ם וס"ל דגם התורה אפשר שתשתנה ע"י הבורא, עיי"ש (פ"ד
ואילך). ומביא רא"י מהמצות דלפני מ"ת. וע"פ המבואר בפנים מתורצת
קושיתו על הרמב"ם כי גם לדעת הרמב"ם המצוות שלפני מ"ת שאני.
וראה ראש אמנה להר"י אברבנאל פ"א.

13) ראה ראש אמנה שם. ובארוכה (אבל אינו מחלק בין לפני מ"ת
ואח"י) – בית אלקים (להמבי"ט) שער היסודות פל"ד ואילך. ועוד.

14) תנחומא שמיני ח (וראה שם ז). ב"ר רפמ"ד. וש"נ. וראה מו"נ
ח"ג פכ"ו. וראה בהנסמן בהערה 18.

15) יתרו יט, ה"ו.

16) בית אלקים שם פל"ד.

17) עפ"ז יש להעיר בכמה פרטים שבראש אמנה שם. ואכ"מ.

18) ראה לקו"ש [תמורגם] ח"ט ע' 197 ואילך. וש"נ.

1) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 89 ואילך) ועוד – דזה
שע"י מ"ת קדושת המצות נקבעת "בהחפצא" בגשם העולם הוא תוצאה
מהחידוש דמ"ת המבואר לקמן בפנים.

2) ב"ר פס"ג, יוד. פרשי' תולדות כה, כז.

3) ראה רמב"ם רפ"ט מהלכות מלכים.

4) ראה יומא כח, ב. קידושין פב, א (במשנה).

5) יתרו כ, ב.

6) שבת קה, א. וכגירסת הע"י. וראה לקו"ש שלח מח, סע"ד ואילך.
7) ראה רמב"ם בפירושו המשניות סנהדרין הקדמה לפרק חלק היסוד
התשיעי. אבל בהעתקת הר"י קאפה לא נזכר ביסוד זה הענין דהתורה
מועתקת מאת הבורא. ע"ש.

8) מלשון אין נפשי אל העם הזה (ירמי' טו, א).

9) רפ"ט מהלי' יסוה"ת. וראה גם הקדמת הרמב"ם לפיה"מ (הובא
בפירושו לסנהדרין שם) ד"ה החלק הראשון (המתנבא בשם) ואילך.

10) הלכות מלכים פ"א סה"ג (לפנינו ובכמה דפוסים – בשינויים
והשמטות מצד בקורת הצנזור. וראה בהנסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ט

ב.

הרפואות והסגולות – אינן נצחיות?

21 שמא שתה נחש מהם והטיל בהם ארס³¹ – מוכן, שהרי
22 זה כאילו נאמר בתורה במפורש שהאיסור חל במקום
23 ובתקופה שבהם נפוצים נחשים³², ומשום כך "עכשיו
24 שאין נחשים מצויים בינינו – מותר"³¹. וכך לגבי ענינים
25 אחרים דומים.

26 וזאת בדומה לכך שאין סתירה בין נצחיות התורה לבין
27 הימצאותם של מצוות ודינים רבים אשר חובתם חלה רק
28 בזמן ומקום מסויים – כמו מצוות התלויות ביום, בזמן
29 שבית המקדש קיים, מצוות התלויות בארץ וכדומה, כי
30 התורה עצמה קבע מלכתחילה זמן ומקום מסויים לקיום
31 המצוה, בדומה למצוות עשה שהזמן גרמא.

32 אבל עניני הרפואה והסגולה בתורה, שאותם לא
33 הגדירה התורה בהגבלות של זמן ומקום, אלא הם נאמרו
34 באופן כללי – שכאשר מתנהגים באופן מסויים זוהי סכנה,
35 ואילו נוהג אחר הוא רפואה וכדומה – כיצד ייתכן לומר
36 שאלה אינם ענינים נצחיים ואינם חלים בתקופתנו, משום
37 שנשתנה טבע בני האדם³³, ועד כדי כך, שנאמר, שאסור
38 להשתמש בדרכי הרפואה המפורטים בגמרא?

39 וכפי שיש מפרשים האומרים³⁴ אודות מספר ענינים,
40 שמכיון שאיסורם הוא מצד הלכה למשה מסיני לא
41 ייתכן שיחול בהם שינוי עקב שינוי בתקופות וכדומה, כי
42 "דבר אלקינו יקום לעולם".

1 כיון שהנצחיות בתורה קשורה בכך שהיא "נפשית"
2 אשר "יהבית" ונתלבשה ב"חכמתו ורצונו של הקדוש-
3 ברוך-הוא"¹⁹, מוכן בפשטות, שהנצחיות בתורה איננה רק
4 בתורה שבכתב, אלא גם בתורה שבעל-פה²⁰, אשר "כל
5 המצוות שניתנו לו למשה בסיני (שהתחלת הניתנה –
6 "אנכי") בפירושו ניתנו"²¹, ובכל חלקיה²², כי "מקרא²³
7 משנה תלמוד ואגדה²⁴ אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד
8 להורות²⁵ לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני", "דברי תורה
9 כולם אחת"²⁶.

10 יוצא, שגם כל הענינים בגמרא הקשורים לתכונות
11 הטבעיות של בני האדם, אופני רפואה²⁷ וכדומה, כיון
12 שהם חלק בתורה שבעל פה הרי גם הם²⁸ נכללים²⁹
13 בנצחיות התורה, אשר אינה משתנה²⁹.

14 לפי זה יש להבין את הנאמר לגבי כמה סגולות
15 ורפואות שבתורה שבעל-פה, שבימינו הן שונות מאשר
16 בימים ההם (בתקופת הגמרא וכדומה), כי השתנה טבעם
17 של בני אדם³⁰?

18 לגבי ענינים המהווים איסור שהסבירו זאת חכמים
19 מפני סכנה מסויימת –

20 ולדוגמא: דינם של מים מגולים אשר "אסרום חכמים

בתושב"כ ובתושבע"פ הן בהלכה והן באגדה .. כולם ממש אמר ה' ובאותו
הלשון ממש שנאמרו כמו שהוא ממש.

(29) להעיר מרבינו בחיי פתיחה לפירוש התורה, שבילי אמונה הנתב
השמיני ובכ"מ – דכל החכמות כלולות בתורה ובאות ונמשכות ממנה.
ידועה הראי' מר"י בן חנניא (בכורות ח, סע"א ואילך). ועוד. וראה
לקו"ש ח"י"ב ע' 197 ואילך (ובמכתב שלא"ח).

(29*) ומ"ש בכ"מ (ר' שריא גאון (אוצר הגאונים גיטין תשובות
סשע"ו), הרמב"ם במו"ג (ח"ג ספ"ד), ר"א בן הרמב"ם מאמר על דרשות
רו"ל (נרפס בהקדמת עין יעקב דפוס ווילנא)) לכאורה דלא כהנ"ל –
נחבאר בשיחות חגה"ש וש"פ נשא תשמ"ג.

(30) ראה רמ"א אה"ע סקני"ו ס"ד. מג"א או"ח סקע"ג סק"א. שו"ע
אדה"ז או"ח סו"ס קעט. ובכ"מ. וראה שד"ח כ"ך א י"א, א ואילך. כ"ך
י"ד ע' קצד [ב' ר"א].

(31) שו"ע י"ד ר"ס קטז.

(32) כמפורש בתורה"ה חרא בסופו (ע"ז לה, א) ובמג"א או"ח ר"ס
תסח הטעם, כי "מתחלה לא נאסר בכל המקומות רק במקומות שיש
נחשים וכן כל כיו"ב". וראה גם ט"ז י"ד שם ובסקט"ו סק". ולהעיר
מפתחי תשובה שם בשם השל"ה דמ"מ שומר נפשו ירחק מהם.

(33) ראה שד"ח כ"ך א שם. חלק ג תרנח, סע"א ואילך. וש"נ.

(34) שו"ת מהר"ם שיק י"ד סי' רמד. וראה שו"ת הרשב"א ח"א
סצ"ח – הובאו בשד"ח ח"א שם.

(19) לשון התניא פ"ד. ועוד.

(20) ראה רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ שם, וסנהדרין שם. בית אלקים
שם.

(21) הרמב"ם בריש הקדמתו לספר היד.

(22) התורה כולה נצחיית בכללה ובפרטה, שגם פרטי ההלכות כו'
(תניא קו"א סד"ה ולהבין פרטי).

(23) ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. מגילה פ"ד ה"א. וראה בהגסמ"ן בלקו"ש
שבעה ע"ה.

(24) ראה גם שו"ת הרדב"ז ח"ד סר"ב (אלף שני).

(25) כ"ה בירושלמי שם. ובכ"מ הלשון הוא "לח"ה" – ראה לקו"ש
[המתורגם] ח"י"ע ע' 271 והערה 20-21 שם.

(26) ספרי האזינו (לב, ב), וממשיך שם: "רפואת הנזכרים בגמ' זה גדר
הלכות ואגדות. וראה ע"ד אגדות – אנציקלופדי' תלמודית כ"ך א ערך
אגדה.

(27) להעיר מצפע"נ על הרמב"ם ה' שבת פ"י הכ"ה בהשמטות "דזה
הוי ספר רפואות מה דמבואר בפסחים דף נ"ו (רע"א) דזה ג"כ הוה מסיני".

וראה שו"ת צפע"נ (דווינסק ח"א ס"ד): "רפואת הנזכרים בגמ' זה גדר
חלק מן התורה שבע"פ המסור לנו בקבלה ובאמת זה גדר ספר רפואות
אשר מבואר בפסחים .. ולא כמ"ש הרמב"ם בפה"מ בפסחים". ע"ש
בארוכה.

(28) ראה לקוטי לוי"צ – אגרות קודש ע' רסו: שכל מה שנאמר

ג.

התנהגות בעניני הבריאות - חלק מן התורה

1 בדומה לכך מתעוררת השאלה על דברי הרמב"ם:
2 בהלכות דעות מקדיש הרמב"ם פרק שלם³⁵ להתנהגותו
3 של האדם בעניני אכילה ושתייה וכדומה "הואיל והיות
4 הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא"³⁶. מכך שהרמב"ם
5 כלל זאת בספרו היד החזקה, ספר של "הלכות הלכות"³⁷,
6 מובן, שהוראות אלו (אינן כהוראות של רופא, שהחולה
7 צריך לציית להן משום "ונשמרתם מאד לנפשותיכם"³⁸
8 וכדומה, ועם זאת אין דברי הרופא כדברי התורה³⁹ - אלא
9 דברים אלו) הם חלק⁴⁰ ממשי של ההלכה⁴¹ והתורה⁴².

10 ובמיוחד שהרמב"ם אינו מסתפק בדבריו "הואיל והיות
11 הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא שהרי... לפיכך צריך
12 האדם להרחיק עצמו מדברים המאבדין את הגוף ולהנהיג
13 עצמו בדברים המבריין והמחלימים", ובציון ההפניה לעיין
14 בספרי הטבע ובספרי הרפואה וכדומה ולראות אלו הם
15 הדברים המזיקים, כפי שהוא כתב בסיום הפרק עצמו⁴³,
16 שהחולה זקוק להנהגות אחרות "כמו שיתבאר בספרי
17 הרפואה".

18 מכך שהרמב"ם מפרט ומרחיב מה וכיצד צריך לאכול
19 וכדומה⁴⁴, מובן, שכל הפרטים הללו הם "הלכות הלכות"
20 - דברי תורה כפרטים אחרים בספר היד החזקה.

21 ותוצאה נוספת מכך הלכה למעשה - כאשר יהודי
22 לומד בהלכות דעות את הפרטים העוסקים באופן האכילה
23 והשתייה וכדומה הוא מקיים את מצות תלמוד תורה וחייב
24 לברך לפני כן את ברכת התורה, וכך מובן לגבי ההלכות
25 שכותב הרמב"ם בפרק ג' וברוב פרק ד' של הלכות יסודי
26 התורה, אודות הכוכבים והמלאכים וכדומה, ועל-אחת-

27 כמה וכמה הפרקים הרבים העוסקים בעניני התכונה
28 המופיעים בהלכות קידוש החדש⁴⁵, וכדומה.

29 ואין מובן: הרמב"ם לא כלל בספרו היד החזקה
30 הלכות המתאימות רק לתקופה מסוימת, אלא דוקא את
31 ההלכות הנהוגות לדורות⁴⁶, אך בין הלכות דעות הנ"ל יש
32 הלכות רבות - כגון אופן האכילה וכדומה - אשר אינן
33 מתאימות לתקופתנו, מפני שהשתנה טבעו של האדם. כיון
34 שטבע הגוף ותכונותיו תלויים ומשתנים ממקום למקום
35 ומתקופה לתקופה, כפי שנשתנה טבע הגוף מתקופת
36 הגמרא ועד לתקופת הרמב"ם, אשר משום כך אין הרמב"ם
37 מביא פרטים רבים בעניני בריאות המפורשים בגמרא⁴⁷ -
38 ואם כך, לא היה צריך הרמב"ם, לכאורה, לכלול פרטים
39 בנושאים אלו בספרו היד החזקה. אלא, לציין רק את
40 ההוראה הכללית, שצריך האדם להרחיק עצמו... וכו',
41 ובכל תקופה ומקום ינהגו בהתאם לדרוש באותו זמן
42 ומקום לפי הוראות המדע והרפואה.

43 בדרך הצחות יש לומר, שכתובת הלכות אלו מבטאת
44 את החשיבות הרבה של בריאותו של היהודי, שכדי
45 לשמור על בריאותם של יהודים, אף כאשר התועלת מכך
46 היא רק למספר דורות או שניים, כולל הרמב"ם הוראות
47 אלו ביחד עם הלכות אחרות.

48 ברם, נדרש הסבר: בכל אופן שהוא, צריך היה
49 הרמב"ם להדגיש שהפרטים באופן השמירה על הבריאות
50 נכתבו רק לפי הטבע ותכונות הגוף שבדורו, ולא לכתוב
51 זאת באופן סתמי כהלכות הקבועות לדורות.

ד.

הציווי קיים, אך המציאות השתנתה

52 ויש לומר שההסבר לכך הוא, שזאת בדומה לביאורו

(41) ראה רמב"ם הל' דעות שם ה"כ "כל המנהיג עצמו בדרכים אלו שחורינו" - ראה נמוקי מהרא"י שם.

(42) להעיר מוש"ת הרמ"א סי' ז (שמביא מבעל בחינות עולם) גם בנגע לספר המורה להרמב"ם, "מ"מ כבר נתפשטו ספריו בכל חכמים האחרונים ז"ל וכולן עשו אותן לראשם עטרה להביא ראי' מתוך דבריו כהלכה למשה מסיני". והרמ"א עצמו מביאו בהתחלת שו"ע ריש או"ח. וראה לקו"ש חט"ז ע' 529 בהערה.

(43) הלכה כא.

(44) ולא כעניני רפואה לחולה שכתבם בספרי הרפואה שלו.

(45) מפרק יא ואילך. למרות מ"ש שם בספ"י. וראה לקו"ש שבהערה

29.

(46) ראה לח"מ הל' ת"ת פ"ד ה"א: שרבינו אינו אומר הדינים הנהיגים בזמן הזה בלבד אלא הדינים שינהגו בכל זמן אפי' אחר ביאת משיחנו בע"ה. וראה שד"ח (כרך ט) כללי הפוסקים ס"ה אות יא.

(47) ראה ספר קובץ לרמב"ם שם ה"ח. שד"ח כרך ג שם.

(35) פ"ד.

(36) לשון הרמב"ם שם בתחלת הפרק. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 225 הערה 12. ח"ג [המתורגם] ס"ע 60 ובהערה 9.

(37) כמ"ש בסוף) הקדמתו לספרו עיי"ש.

(38) ואתחנן ד, טו.

(39) להעיר מצפ"ג שם: אם רפואה הוה גדר דין או כו'.

(40) אפילו את"ל שמקורו לכמה ענינים בפרק זה הוא לא מש"ס (וראה כס"מ שם ה"ח) [אבל ראה מגדל עוז בריש הפרק "כל הדברים שבפ" זה כלולים מדברי הרפואות במאמרי חז"ל מפורים בכל התלמוד כו" (וראה לשיטתו ער"ז - בהל' ע"ז רפ"ב). וראה "עלה לתרופה" להמלבי"ם (נדפס בספרו ארץ חמדה עה"ת סוף חומש במדבר) מקורות בש"ס לפרק זה. ועד"ז בהגהות בני בנימין, נמוקי מהרא"י, צפ"ג ועבודת המלך לרמב"ם כאן], הרי עי"ז שכתבו בספרו - נעשה חלק מדברי תורה (ראה לשון הרמב"ם סוף הל' קדוש החדש. תומים שהובא לקמן בפנים סעיף ז).

ה.

עיקר התורה והמצוות – ברוחניות

כדי להסביר זאת, יש להקדים ולבאר ענין כללי לגבי התורה והמצוות:
 ידוע הכלל המופיע בדברי חז"ל⁵² ש"התורה (ש)מדברת בעצם בעליונים ורוממות⁵³ בשניות בתחתונים", ובעל השל"ה מרחיב את הדיבור על כך⁵⁴. משמעות הדברים היא: לא שהענינים המופיעים בתורה אמורים "בעצם" כפי שהם למטה בגשמיות, ומהווים רמז בלבד לענינים אלו כפי שהם ברוחניות – "הכתוב יגיד בתחתונים וירמוז בעליונים"⁵⁵, אלא להיפך: בעצם מדברת התורה "בעליונים" – על הענינים כפי שהם ברוחניות, והיא רק רומזת לכך לענינים כפי שהם בגשמיות, "בתחתונים".
 כלומר, בודאי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁵⁶, ואין לומר שהתורה מתכוונת רק לענין ברוחניות⁵⁷. תמיד ישנו הפשט של המקרא, כפי שהוא מפורש "בתחתונים". אך בעצם עוסקת התורה בעליונים.
 וכך גם לגבי המצוות: המצוות הן בתחתונים – מעשה המצוה כפשוטו, ובעליונים – המשמעות הרוחנית של המצוה⁵⁸. משמעות הדברים היא: לא שבנוסף למצוה המקריימת בפשטות, יש למצוה גם משמעות רוחנית, אלא להיפך: כאשר מפרטת התורה את המצוות, הכוונה היא "בעצם" למצוות "בעליונים", ברוחניות, והמצוות המקריימות בגשמיות הן המשך ותוצאה של מהותן הרוחנית.
 וכדברי חז"ל המפורשים⁵⁹ על הפסוק⁶⁰ "מגיד דבריו ליעקב .. הקב"ה .. מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמור".
 אין דברים אלו סותרים את הכלל שהמעשה הוא העיקר⁶¹, וכן לגבי התורה את הכלל⁶² ש"תורה לא בשמים היא"⁶³ – כי רצון העליון הוא שיעקר קיום המצוה

1 של הרמב"ם עצמו בספר המצוות שלו⁴⁸ אודות הסיבה
 2 לכך שהוא מונה בין המצוות גם את מצות השמדת שבע
 3 האומות, למרות שלכאורה אין זו מצוה הנוהגת לדורות,
 4 אשר מצוות כאלו אינן נכללות במנין המצוות, ואלה
 5 דבריו⁴⁹: "הענין שנשתיים השגת מטרתו בלי שיהא
 6 אותו הדבר תלוי בזמן מסויים אין אומרים בו אינו נוהג
 7 לדורות, לפי שהוא נוהג בכל דור שבו נמצאת אפשרות
 8 אותו הדבר .. כללו של דבר אתה צריך להבין ולהתבונן
 9 בהבדל בין המצוה ובין הדבר אשר נצטוה עליו, כי יש
 10 שתהא נוהגת לדורות, אלא שהדבר שנצטוה עליו כבר
 11 נעדר בדור מן הדורות...".

12 בדומה לכך ניתן היה, לכאורה, לומר בעניננו⁵⁰:
 13 השינוי בתכונות הגוף ובטבע בני האדם בתקופתנו, ואשר
 14 משום כך אין מועילות חלק מן התרופות של תקופת
 15 הגמרא וכן חלק מן ההוראות של הרמב"ם לשמירת
 16 הבריאות אינו משנה את העובדה שענין זה או הלכה זו
 17 בגמרא וברמב"ם מהווים הוראה לדורות, חלק מן התורה
 18 הנצחית – כי ההוראה שבכך היא נצחית, אלא ה"דבר
 19 שנצטוה עליו" הוא "נעדר" והשתנה – אין זה אותו גוף
 20 כפי שהיה בזמן הציווי.

21 בדומה להדגשת הרמב"ם עצמו⁵¹, שהבטחתו "אני
 22 ערב לך" ש"המנהיג עצמו בדרכים אלו... אינו בא לידי
 23 חולי כל ימיו" אינה אמורה כלפי מי ש"היה גופו רע
 24 מתחילת ברייתו או...". והוא מפרט מספר תנאים נוספים.
 25 אך גם לפי הסבר זה עדיין אין מובן כל כך: בציווי
 26 על השמדת שבע האומות או על מחיית עמלק, מפרטת
 27 התורה בציווי את ה"דבר שנצטוה עליו" (שבע אומות,
 28 עמלק) – זהו חלק מן הציווי.

29 אך לא כן בעניננו: בדברי הגמרא והרמב"ם אין
 30 מפורטים התנאים הטבעיים של גוף האדם, של סממני
 31 הרפואה וכדומה.

י"ל שאין הכרח לומר שהרמב"ן פליג. ואכ"מ.

(56) שבת סג, א. וש"נ.

(57) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ז.

(58) בלשון החינוך (בסוף הקדמתו) "רמו .. משרשי המצוה הנגלה .. ובסתום מגיד כו".

(59) שמור"ר פ"ל, ט. וראה ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג.

(60) תהלים קמו, יט.

(61) אבות פ"א מ"ז. וראה שו"ת הרשב"א שם.

(62) ב"מ נט, ב. תמורה טז, א. רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.

(63) לשון הכתוב נציבים ל, יב.

(48) מ"ע קפז.

(49) הועתק כאן ע"פ העתקת הר"י קאפח. ולפנינו (והעתקת הר"ח העליר) בשינוי לשון.

(50) להעיר מראש אמנה שם.

(51) בהל' דעות שם ה"כ.

(52) עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב.

(53) כ"ה בעש"מ שם.

(54) יג, ב ואילך. קסא, א ואילך. וראה ל"ת להאריז"ל ר"פ בראשית (וראה סה"מ ת"ש ע' 68 בהערה). לקו"ת תוריע כב, סע"ב ואילך. ובהנסמן לקמן הערה 78.

(55) לשון הרמב"ן בראשית א, א (בסופו) – הובא בעש"מ שם. אבל

24 שינוי. רק באופן שבו משתלשלים הענינים למטה
25 בגשמיות ייתכנו הבדלים: בתקופה ששנים כתיקונם, יש
26 גם לענינים למטה משמעות זהה כמהותם למעלה, ולכן
27 מועילות הרפואות והסגולות הללו גם בפשטות.

28 ואילו כאשר חלים שינוי וירידה בעולם – אז אין
29 הענינים הרוחניים יורדים למטה בשלימותם⁷¹, ולכן חל
30 שינוי בהשפעתם על בריאות הגוף – וההוראות הללו
31 נשארות רק ברוחניות⁷².

32 וכדוגמא לכך ניתן להביא את המצוי בענין ה"רפואה"
33 הנפשית שישנה במצוות מסוימות: בזמן שבית המקדש
34 היה קיים והקריבו בו קרבנות, הרי באמצעות הבאת קרבן
35 גשמי התכפר ליהודי, "ושב ורפא לו"⁷³, רפואה על
36 החטא. אך כאשר השתנה הטבע והמצב "ומפני חטאינו
37 גלינו מארצנו" ו"חרב בית מקדשנו" – הרי במצב זה אין
38 מועילה הרפואה הזאת, הקרבת הקרבן, ולהיפך: אסור
39 להקריב קרבנות, אלא מגיעים לרפואה ולכפרה על ידי
40 הקרבת הקרבן ברוחניות – תפילה תשובה וכדומה⁷⁴.

ז.

הוראות הרמב"ם משפיעות תמיד ברוחניות

41 בדומה לכך יש לבאר גם לגבי הפרק בהלכות דעות
42 ברמב"ם:

43 ידועים דבריו של ה"תומים"⁷⁵ על לשון ה"בית יוסף"
44 וה"רמ"א", ש"הכל בכתב מיד ה' השכיל .. רוח ה' נוססה
45 בקרבם להיות לשונם מכוון להלכה בלי כוונת הכותב
46 וחפץ ה' בידם הצליח"⁷⁶.

1 יהיה דוקא כאן למטה וכפשוטה, וכך סגור ההלכה בתורה
2 יהיה דוקא למטה, "לא בשמים היא"⁶⁴.

3 אבל לגבי התורה והמצוות מצד עצמן, הרי להיפך:
4 המקור וההתחלה של התורה והמצוות הוא למעלה
5 ברוחניות – כנאמר⁶⁵ "ואהיה אצל... שעשועים..."
6 וכנאמר חז"ל⁶⁶ "חמודה גנוזה שגנוזה לך", ועוד – ומן
7 הרוחניות הם נמשכים ו"משתלשלים" למטה בגשמיות⁶⁷,
8 וכמו שנאמר⁶⁸ "מן השמים דברתי עמכם", "מן השמים
9 השמיעך את קולו... ועל הארץ...". ולכן, כל הענינים
10 המופיעים בתורה, הרי מהותם "בעצם" היא כפי שהם
11 בעליונים וברוחניות⁶⁹.

ו.

עניני הבריאות ברוחניות – נצחיים

12 לפי זה ניתן להבין גם בעניננו, לגבי עניני רפואה וכו':
13 כאשר התורה מדברת על הוראות בעניני בריאות
14 וסגולות וכדומה, היא "מדברת בעצם בעליונים". כלומר,
15 בראש ובראשונה הכוונה היא לרוחניות, ורק לאחר מכן,
16 כתוצאה מכך, משתלשלים הענינים הללו למטה בגשמיות
17 – "ורומזות בשניות בתחתונים".

18 והענינים ברוחניות הם נצחיים⁷⁰, ומשום שרשם
19 הרוחני הרי תועלתם ורפואתם קיימים תמיד.

20 ובפשטות: עניני הגוף – אופן האכילה, הרפואה
21 וכדומה – "משתלשלים" מאותם ענינים כפי שהם בנפש.
22 ולגבי ה"אכילה" וה"בריאות" הרוחנית של הנפש, יש
23 לרפואות וסגולות אלו ברוחניות תוקף נצחי, שאין בו

המספר שהיו אז – והלא התורה היא נצחית, כי המספר הזה הוא תמיד
בשורש נש"י למעלה (אוה"ת במדבר ס"ע כט ואילך. ד"ה שאו תרע"ח.
ובכ"מ). וראה אוה"ת שם ע' לב, דע"י הקריאה בתורה – נמשך הענין
(דלמעלה) גם למטה.

71 ראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 105 ואילך – עד"ז בנוגע
לכמה ענינים.

72 וראה בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' עג שמפרש מ"ש רז"ל (חולין
צ, ב. ספרי (ופרש"י) דברים א, כח. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע'
19 שוה"ג להערה 23) דברה תורה בלשון הבאי "כי ערים גדולות
ובצורות בשמים (דברים שם) הוא כמשמעו שהן בצורות במרום שאין ע'
שרים של מעלה נכנסים באיורה של א"י כו" (וראה שם הר"ת ד"ה הבאי
– תנה ברכו את ה' .. שאין בדבריהם דבר בטל").

73 ישע"י ו, יוד.

74 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 450 ובהערות שם.

75 בביאורו ל"ס תקפו כהן בס"ק קכד בסופו (הובא בשו"ת צ"צ
י"ד סי' קעו ח"ג בתחלתו (קטז, ב)).

76 ולהעיר מהמשך בששה"ק תער"ב ח"ג ס"ע א'שפה: שמעתי
בשם רבינו נ"ע שכל המחברים עד חט"ז ושי"ך והם בכלל עשו חיבוריהם

64 ראה אגה"ק סכ"ו (קמד, ב ואילך) בנוגע לבירור הלכה ולבירור
ספקות בתורה – עוד טעם בזה. ואכ"מ.

65 משלי ח, ל. נתבאר באגה"ק (קו"א) קסא, א. לקו"ת פרשתנו יז,
ג ואילך.

66 שבת פח, ב.

67 יתרו כ, יט. ואתחנן ד, לו.

68 ראה תניא פ"ד: התורה ירדה ממקום כבוד שהיא רצונו וחכמתו
כו' ומשם נסעה כו' עד שנתלבשה בדברים גשמיים כו'.

69 וראה ביאורו"ז ושלח כ, א ואילך. לקוטי לוי"צ אגרות-קודש ע'
רסה ואילך.

70 ראה תניא בקו"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות בסופו (קס, א):
"וע"כ התורה כולה נצחית בכללה ובפרטה שגם פרטי ההלכות דש"ס
מל"ת הן ענפים מהכללות ויש לכולם שורש למעלה". אלא דשם
מבואר הוא לגבי "פרטי ההלכות דלא שכיחי כלל ואפשר שלא היו
מעולם במציאות מכש"כ שלא יהיו לע"ל כו" (שם בתחילתו), והיינו
הלכות כאלו שהתורה אומרת אם יהי' כך וכך כו', משא"כ המדובר
בנינים, כשהתורה מדברת בדברים שבמציאות. ולהעיר, שעד"ז מבואר
בנוגע המנין דששים רבוא בני" (שכ"פ במדבר), דזה שכתוב בתורה

22 למטה⁸⁰, אך התורה מדברת בעצם בעליונים, עצם התורה
 23 הוא כפי שהיהודי לומד אותה בפנימיותה, וזה מביא אור
 24 וחיות גם ללימוד התורה באופן של "רומזות בשניות
 25 בתחתונים", בלימוד הנגלה שבתורה.
 26 עד אשר כפשוטו, בנוסף לכך שיש לו אמונה פשוטה,
 27 גורם לימוד פנימיות התורה ליהודי לחוש בעת לומדו את
 28 הנגלה שבתורה כפי שהיא כאן למטה – "נתלבשה
 29 בדברים גשמיים ובעניני העולם הזה"⁸¹ – שהיא חכמתו
 30 ורצונו של הקדוש ברוך הוא⁸².
 31 ועל ידי הוספה בשני הסוגים, הן בפנימיות התורה והן
 32 בנגלה שבתורה, זוכים לגילוי תורתו של משיח, שאז "לא
 33 יהיה עסק התורה והמצוות לברר בירורין, כי אם ליחד
 34 יחודים עליונים יותר... והכל על ידי פנימיות התורה לקיים
 35 המצוות בכוננות עליונות... ולכן יהא גם עיקר עסק התורה
 36 גם כן בפנימיות המצוות וטעמיהן הנסתרים"⁷⁹,
 37 ובלשון הרמב"ם⁸³ בספרו, שהוא "הלכות הלכות"
 38 אודות לימוד התורה בימות המשיח: "נתאוו החכמים
 39 והנביאים ימות המשיח... כדי שיהיו פנויים בתורה
 40 וחכמתה... יהיה עסק כל העולם"⁸⁴ אלא לדעת את הוי'
 41 בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים
 42 הסתומים⁸⁵ וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם..."
 43 כביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
 (משיחות חג"ש תשכ"ה, ד' אייר תשמ"ג)

1 מכך מוכן, שכאשר כתב הרמב"ם הלכות אלו, אודות
 2 ההנהגות המבטיחות את היות הגוף בריא ושלם, הרי
 3 "רוח ה' נוססה בקרבנו" לכוונו להלכה, כולל – לנצחיות
 4 התורה. כלומר, אף כאשר מגיעה תקופה, שבה לא כל
 5 הוראותיו בעניני אכילה וכדומה גורמות לגוף הגשמי
 6 להיות בריא ושלם, כי טבעו של הגוף השתנה עקב שינוי
 7 כללי בעולם, כדלעיל, הרי בכל זאת הוראות אלו הן
 8 נצחיות ומשפיעות על ידי האכילה והשתיה וכדומה
 9 ברוחניות⁷⁷, על נפש האדם – ותוכן רוחני זה, הוא הענין
 10 לאמיתו, "בעצם", למרות שבגלוי ובחיצוניות עוסקים
 11 דברי הרמב"ם בבריאות הגוף בגשמיות.

ח.

מהות התורה – לימוד פנימיותה

12 הענין שהובא לעיל (בסעיף ה'), שהתורה מדבר בעצם
 13 בעליונים, אמור גם לגבי לימוד התורה על ידי האדם:
 14 ישנו לימוד התורה בתחתונים, הנגלה שבתורה, וישנו
 15 לימוד התורה בעליונים, פנימיות התורה, שהוא עיקר
 16 עיסוק הנשמות בגן עדן⁷⁸ – הן לימוד פנימיותם של
 17 ההלכות שבנגלה, "פנימיות המצוה וטעמיהם
 18 הנסתרים"⁷⁹, והן הידיעה והלימוד בעניני סדר
 19 ההשתלשלות ואחדות ה' וכו' –
 20 ועל כך אומרים, שאמנם, את פסק ההלכה לומדים
 21 דוקא מן הלימוד בנגלה שבתורה, על ידי נשמה בגוף

(81) תניא פ"ד. וראה שם פ"ה.

(82) צ"ע אם אפשר דנוהעון שזהו "נפש" וע"ד – אילו ידעתיו הייתי
 (ס' העקרים מ"ב ספ"ל. מדרש שמואל פ"ו מ"ז. וראה מ"ג ח"א פ"א ח.)
 ואכ"מ.

(83) סיום וחזתם ה' מלכים.

(84) לכאורה כוונתו ברורה – כל העמים (משא"כ "חכמים כו' וישיגו
 כו") (דלקמן) שזהו רק "ישראל") וכ"מ גם בכתוב שמביאו לדא"י "ומלאה
 הארץ דעה" –

חידוש גדול. וראה רמב"ם שם ספ"א. וראה לקמן ע' 210, לקו"ש
 חכ"ז ע' 246 ואילך.

(85) ועיין פרש"י שה"ש א, ב סד"ה כי טובים: .. נתן להם תורתו
 ודבר עמהם פא"פ כו' ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם
 סוד טעמי' ומסתר צפונותי' ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות
 פיהו.

ברוה"ק. – ובס' שארית ישראל (מהרה"צ כו' הר"ר ישראל דוב בער
 מווילענדיק) דרוש לסוכות עפ"י פרדס (מאמר א בתחלתו): בשם הריב"ש
 שכל החיבורים שהיו עד המהרש"א ועד בכלל היו ברה"ק וכיון שהוא
 ברה"ק הוא תורה עצמה ואמר שרק הגילוי הוא ע"י רוח"ק אבל כיון
 שנתגלה ונעשה תורה באמת תורה בעצם גבוה יותר ברוה"ק וכיון שהוא
 תורה אפשר לפרש ע"פ פרד"ס. ובלקוטי לוי"צ אגרות קודש שם "שכל
 מה שנאמר .. ובכל הספרים שחיברום חכמים צדיקים שלמדו תורה
 לשמה .. כולם ממש אמר ה' ובאותו הלשון ממש כו", כנ"ל בהערה 28.
 עיי"ש.

(77) ראה ברכות נו, סע"א. ולהעיר מקה"ר ב, כד. וש"נ.

(78) ראה תניא פמ"א (נח, סע"א). אגה"ק סכ"ט (קמט, סע"ב). וראה
 קונטרס לימוד החסידות אות יא ואילך. סה"מ ת"ש ע' 75 ואילך. ועוד.

(79) אגה"ק סו"ס כו.

(80) כנ"ל סעיף ה' ובהערה 62; 64.

לקוטי שיחות

פרשת נשא

כרך כג, ב

מתורגם ללשון הקודש

18 הראשון, אינם בבחינת "חנוכת המזבח", כי המזבח כבר
19 נחנך על ידי הקרבנות של ה"מקריב ביום הראשון"⁸ –
20 ולכן מבהיר המדרש שכל נשיא נחשב כאילו הוא הקריב
21 ראשון⁹ והוא חנך את המזבח.

22 אך נדרש הסבר: מהי המעלה והחידוש בכך ש"העלה
23 עליהם .. כאילו כולם הקריבו ביום אחרון"¹⁰?

ב.

"חנוכת המזבח" – באופן שונה על ידי כל נשיא

24 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
25 הקרבת הקרבנות על המזבח, ה"עבודה"¹¹ באופן
26 כללי, מביאה לידי "התקרבות" המקריב אל הקדוש-ברוך-
27 הוא – "קרבנות" מלשון "קירוב"¹² – כמוזכר במספר
28 מקומות¹³.

29 ידוע¹⁴, שחלוקתם של ישראל לשנים עשר שבטים
30 קשורה להבדל באופן שבו כל אחד מהם "משמש את קונו",
31 "איש אשר כברכתו ברוך אותם"¹⁵, "לשמש" על ידי כל
32 מעשיך וכו', אשר הם שונים (כמפורש בהברכות) וכן
33 בעבודתם הרוחנית¹⁶. עבודת ה' נחלקת לשנים עשרה דרכים
34 כלליות, ולכל נשיא ושבת יש דרך מיוחדת בעבודת ה'.
35 ויש לומר, שזוהי הסיבה לכך ש"חנוכת המזבח"

א.

קרבנות הנשיאים – כאילו כולם הקריבו ביום הראשון
וביום האחרון

1 לאחר שמסיימת התורה לספר אודות הקרבנות
2 שהביאו הנשיאים "לחנוכת המזבח", נאמר¹: "זאת חנוכת
3 המזבח ביום המשח אותו מאת נשיאי ישראל, קערות כסף
4 שתיים עשרה (ט) כל הקערות של כל שנים עשר
5 הנשיאים)...".

6 נאמר על כך במדרש²: "והלא קערה אחת... הקריבו
7 ביום המשח אותו .. אלא העלה עליהם הכתוב כאילו כולם
8 הקריבו ביום ראשון (והמדרש אינו מסתפק בכך, אלא
9 ממשיך ואומר): וכאילו כולם הקריבו ביום אחרון".

10 המפרשים³ מסבירים על כך, שהענין "כאילו .. הקריבו
11 ביום אחרון" נלמד מכך שלאחר סיום כל קרבנות הנשיאים
12 אומרת התורה⁴: "זאת חנוכת המזבח אחר המשח אותו".
13 יש להבין: המעלה של "כאילו .. הקריבו ביום ראשון"
14 מובנת: הן מצד ה"גברא" – המקריב לראשונה מוכיח על
15 היותו "חביב יותר"⁵ והוא "גדול"⁶ מן האחרים. והן מצד
16 ה"חפצא", מצד "חנוכת המזבח"⁷ – אפשרי לומר
17 שהקרבנות של הימים המאוחרים יותר, שלאחר היום

שהקרבת אחרון]. וראה אליך פרשתנו שם. אבל נוסף על הדוחק
(שהרי כיוון ש"כולם הקריבו ביום ראשון" אין מעלה לא' על השני) –
אינה מובנת המעלה שב"אחרון" בענין חנוכה – התחלה! וראה במדב"ר
פי"ד (שבערה 7): שכל השבטים הם שוים וחביבים כולם כאחד לפני
הקב"ה שהעלה עליהם הכתוב כאלו ביום ראשון הקריבו (ותו לא).

(11) ראה אבות פ"א מ"ב ובמפרשים שם. ובכ"מ.
(12) להעיר מכתובות (י, סע"ב) ובפרש"י שם: מזבח כו' מחכב את
ישראל אל אביהם.

(13) ס' הבהיר ס"י קט (מו). ועייג"כ זח"ג ה, רע"א. בחיי ויקרא א,
ט. של"ה מס' תענית (ריא, ב). פע"ח שער התפלה פ"ה. ועוד.
(14) ראה פע"ח בהקדמה לשער א'. ועוד. עמה"מ ש' עולם הבריאה
פי"א (בהגהה). שער הכולל בהקדמתו. וש"נ. ועוד. וראה לקו"ש
[המתורגם] ח"ו ע' 11 (בהערה). לקו"ש ח"ו ע' 304. לקו"ש ח"ו ע' 97
ואילך. לעיל ע' 7. וש"נ.

(15) ויחי מט, כח. וראה מפרשים שם.
(16) ראה תו"א ר"פ ויחי. אוה"ת שם (כרך ה תתקצו, א ואילך. כרך
ו תתשלח, ב ואילך).

(1) פרשתנו ז, פד.

(2) במדב"ר פי"ד, יג (בסופו). ועד"ז שם לפני פי"ג, ט. – ביאור
המדרש ע"ד החסידות ראה לקו"ת פרשתנו כט, ב.

(3) מתנות כהונה פי"ג שם.

(4) פרשתנו שם, פח.

(5) ל' המדרש – במדב"ר שם, ח.

(6) במדב"ר שם, ט.

(7) ויש לומר שזהו החילוק בין ב' המד"א במדב"ר (פי"ג, ט) אם
נלמד מן הפסוק (ז, יג) "וקרבנו", או מן הפסוק "זאת חנוכת המזבח גו":
הלימוד מ"וקרבנו" הוא בנוגע להמעלה בה"ראשון" (שמצד הגברא),
כלשון המדרש "אין זה גדול מזה" (ועד"ו הדרשה – שם, ח); משא"כ
הלימוד מ"זאת חנוכת המזבח" הוא בנוגע להמעלה שמצד החנוכה
(שמצד החפצא) (וראה במדב"ר פי"ד, יב (בסופו)).

(8) ראה עד"ז אליך פרשתנו כאן.

(9) או שכולם הקריבו כאחד.

(10) בדוחק אפ"ל שזה מרגיש יותר "שאין זה גדול מזה" (במדב"ר
פי"ג, ט) [ועד" מ"ש במדב"ר (שם, ח) בנוגע ליהודה "אתה הוא

30 של המזבח עבור כלל ישראל, ככלל ובפרט²³.
 31 וזוהי כוונת המדרש "העלה עליהם הכתוב כאילו כולם
 32 הקריבו ביום ראשון וכאילו כולם הקריבו ביום אחרון":
 33 כל נשיא לא חידש רק את הפרט של חנוכת המזבח הקשור
 34 לקרבנות שלו, אלא כאילו יש לכל נשיא את המעלה של
 35 החינוך בכלל, גם את החינוך ב"כוח" של כל הפרטים, וכן
 36 את חנוכת המזבח בכללות למעשה.

ד.

קרבנות הנשיאים - קרבנות ציבור

37 מובן, שכאשר תורת אמת אומרת "כאילו כולם הקריבו
 38 ביום ראשון .. אחרון", הרי זה משום שכל נשיא הוא
 39 לאמיתו של דבר, חלק של "כולם", הן במעלה של "יום
 40 ראשון", והן במעלה של "יום אחרון".
 41 בכך מסבירים המפרשים²⁴ את דברי המדרש²⁵ לפני כן,
 42 בסמוך לדברים שלעיל - "ולא הקריב אחד מהן יותר על
 43 חבירו, שאילו הקריב אחד מהן יותר על חבירו לא היה
 44 קרבן אחד מהן (הקרבן של שבט אפרים שהוקרב בשבת)²⁶
 45 דוחה את השבת".

46 הסיבה לכך שהקרבנות של חנוכת המזבח דחו את
 47 השבת²⁶ הוא משום ש"העלה עליהם הכתוב כאילו כולם
 48 הקריבו ביום ראשון... ביום אחרון" ולכן "היה נחשב
 49 לקרבן ציבור שדוחה שבת". וההוכחה לזה היא מכך
 50 ש"לא היה קרבן אחד מהן יותר על חבירו": כיון שהביאו
 51 בכל יום אותם קרבנות, מוכיח הדבר, שכל אחד מהם לא
 52 היה קרבן מיוחד רק של נשיא זה, אלא גם קרבנות ציבור,
 53 ומשום כך היו אותם קרבנות לכל השבטים²⁷.

ה.

קרבנות ציבור, אך "לדעתו הקריב"

54 אך יש להבין: כיצד מתאים ענין זה, שכאילו כל הנשיאים
 55 הקריבו את הקרבנות בכל יום ויום כקרבנות ציבור, לנאמר
 56 במדרש שלעיל ש"כל אחד ואחד הקריבו לפי דעתו"²⁸?

1 נעשתה דוקא על ידי שנים עשר הנשיאים¹⁷, ולא על ידי
 2 משה ואהרן¹⁸, כי כל נשיא "חנך" את המזבח בהתאם
 3 לעבודה הרוחנית שלו, על ידי הבאת קרבנות המתאימים
 4 במהותם לדרכו בעבודת ה'.

5 כמוסבר במדרש¹⁹, שלמרות שכל הנשיאים הביאו
 6 אותם קרבנות, היו לכל נשיא כוונות אחרות, בהתאם
 7 לדעתו ולשבטו שלו (כברכתו - ברכה שלו) - "כל אחד
 8 ואחד הקריבו לפי דעתו" והמדרש²⁰ מפרט את הכוונות
 9 השונות של כל פרטי הקרבנות, השונות אצל כל נשיא.

10 לפי זה מובן ש"חנוכת המזבח" היתה בכל יום משנים
 11 עשר הימים²¹, בכל יום באופן חדש, אשר לא היה כלל
 12 באחד עשר הימים האחרים.

13 חנוכת המזבח לא הושלמה עד אשר כל נשיא וכל
 14 הנשיאים הביאו את כל קרבנותיהם - "לפי דעתו", שהם
 15 חנכו את המזבח באופן העבודה המסויים הזה, ורק אז
 16 היתה "חנוכת המזבח". לדוגמא: רק ביום השנים עשר
 17 נחנך המזבח לקרב את היהודים אשר משבט נפתלי, אשר
 18 חייהם הם כ"אילה שלוחה הנותן אמרי שפר"²².

ו.

המעלה של היום הראשון והיום האחרון

19 לפי זה ניתן להבין את דברי המדרש "העלה עליהם
 20 הכתוב כאילו כולם הקריבו ביום ראשון וכאילו כולם
 21 הקריבו ביום אחרון":

22 למרות שבכל יום משנים עשר הימים התחדש פרט שונה
 23 בחנוכת המזבח, על ידי הקרבנות של הנשיא שהקריב ביום
 24 זה, בכל זאת יש מעלה מיוחדת ביום הראשון וביום האחרון:
 25 ביום הראשון היתה (ההתחלה ו) הפתיחה של חנוכת המזבח,
 26 ועוד ועיקר - אז היה ענין כללי, בנוסף לפרט של שבט יהודה,
 27 שאז התחדשה עצם המציאות של מזבח "מחונך". ואילו
 28 ביום האחרון יש מעלה, כי ביום זה נחנך המזבח עבור
 29 השבט האחרון, שבט נפתלי. ועל ידי כך התחדשה חנוכתו

17 ראה לקי"ת ברכה צח, ג.

18 ראה אזה"ח פרשתנו ז, י.

19 במדב"ר פי"ג, יד. - אבל לדעת ר' פנחס בן אייר (שם פי"ד, יב)

הקריבו כולם לכוונה אחת. וראה פרש"י פרשתנו שם, יט ואילך - נת'

בארוכה בלקר"ש [המתורגם] ח"ח ע' 41 ואילך.

20 פי"ג (שם ואילך) ופי"ד (א"יא).

21 וכפשוטו לשון הכתובים (שם) - י; יא; פד; פח) שקרבנות כל

הנשיאים היו לחנוכת המזבח. ובלשון המדרש (במדב"ר פי"ד שבהערה

10): עד מלאת י"ב יום לא נגמרה חנוכת המזבח.

22 ויחי מט, כא. וראה במדב"ר פי"ד, יא עניני ורמזי קרבנות נשיא

נפתלי.

23 כי בכח - הרי כאילו כולם הקריבו ביום ראשון.

(ולחידודא) "ל נפק"מ בנוגע לכוונת "לשם בעלים" דקרבן המיד

בימים הראשונים.

24 ידי משה (ועד"ז במהר"ז) לבמדב"ר פי"ד, יג. וראה גם זית רענן

ליל"ש פרשתנו רמז תשיו וראה פנים יפות פרשתנו (ז, ב. שם, יא).

25 פי"ד שם.

26 ראה בארוכה בזה לעיל ע' 50 ואילך.

27 ראה דעת רפבי" הובא לעיל הערה 19.

28 ולכאורה דוחק לומר שמדרש זה אתי כדעת רפבי" שס"ל

שהקריבו לכוונה אחת (כבהערה הנ"ל).

28 באופן שהשור הוא "דבר חלקי", הוא "מוכרח" להזדקק
29 לשור נוסף, שתי בהמות לכל עגלה⁴⁰?

ז.

שני הסוגים במעלותיהם של ישראל

30 ויש לומר, שההסבר לכל זאת בפנימיות הענינים
31 וברמז, הוא:

32 לכל יהודי יש באופן כללי שני סוגי מעלות:

33 א) המעלות שבהן הוא שווה לכל ישראל משום שאב
34 אחד לכולנה, ויותר מכך – מצד שרש הנשמות כל ישראל
35 הם אצטד⁴¹.

36 ב) מעלות פרטיות, בהתאם לדרגות השונות שיש
37 בישראל, ראשיכם... ועד שואב מימין⁴², "יש בכל אחד
38 ואחד בחינות ומדרגות מה שאין בחבירו"⁴³.

39 שגם מעלות מסוג זה מביאות לאחדות בין כל ישראל,
40 כי כאשר יודעים וחשים ש"כולם צריכים זה לזה" ואף
41 לאחד אין "שלימות בלי חבירו"⁴³, מגיעים לידי אחדות
42 עם יהודי אחר, עם יהודים נוספים, ועל ידי כך משלים את
43 זה. וכידוע שכל ישראל נצבים ביחד "קומה אחת
44 שלימה"⁴³.

45 ובכל אחד משני הסוגים הללו יש יתרון לעומת הסוג
46 האחר⁴⁴:

47 מצד הסוג הראשון האחדות היא רבה יותר, כי היא
48 נובעת מכך שכל ישראל הם מלכתחילה דבר אצטד. ואילו
49 בסוג השני האחדות היא תוצאה של התבוננות בצורך
50 ובהזדקקות של יהודי אחד לזולתו, ולכן נשאר כל אחד
51 כשלעצמו, נפרד מהזולת.

52 מצד שני יש יתרון באופן השני של האחדות, כי
53 ההתאחדות בדרך זו היא גם בענינים המיוחדים לכל יהודי,
54 שבהם הוא נבדל מזולתו, שאפילו בפרט שלו, שבו

1 ומצד שני: אם קרבנות הנשיאים הם גם קרבנות
2 הציבור, היו יכולים כולם להקריב ביום אחד? ובמיוחד,
3 שאכן, מלכתחילה חשבו הנשיאים לנהוג כך²⁹, כנאמר³⁰
4 "ויקריבו הנשיאים את חנוכת המזבח ביום המשח אותו
5 ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח" – ולמרות זאת,
6 צייה הקדוש-ברוך-הוא, שדווקא "נשיא אחד ליום נשיא
7 אחד ליום יקריבו את קרבנם"³¹?

8 הכרחי, אפוא, לומר, שיש כאן שני ענינים³²: קרבנות
9 הנשיאים היו קרבנות הציבור – "כולם" – אך יחד עם זאת
10 דוקא "משלו הביא"³³, ואין מוצאים שצריך להיות "מוסרו
11 יפה יפה"³⁴, ואדרבה: לדעתו הקריב, ומודגש בתורה "זה
12 קרבן נחשון בן עמינדב"³⁵ וכדומה שההקרבה למעשה של
13 כל נשיא שונה בהתאם לדעתו, ולכן הם הוקרבו ביום נפרד,
14 כפי שיוסבר להלן.

ו.

הנדבה "לשאת המשכן"

15 יש ענין נוסף בקשר לנדבת הנשיאים הטעון הסבר:
16 בטרם הביאו הנשיאים "את קרבנם לחנוכת המזבח",
17 אך יחד עם זאת הם הביאו, לפני כן, "שש עגלות צב ושני
18 עשר בקר"³⁶. והקדוש-ברוך-הוא הורה למשה³⁷ שאת
19 העגלות והבקר יתנו לבני לוי "לשאת המשכן".

20 ואין מובן: נדבה זו אינה קשורה, לכאורה לעבודה
21 בתוך המשכן, לחנוכת המזבח, ומדוע הביאו הנשיאים
22 נדבה זו באותו זמן³⁸?

23 בנוסף לכך אין מובן: כיצד ייתכן, שהנשיאים, אשר
24 כל אחד מהם הביא באופן מודגש של נדבת הלב³⁹, לא
25 הביאו דבר המושלם כשלעצמו, אלא: א) ("עגלה אצטד")
26 על שני הנשיאים³⁶ ולא כל נשיא עגלה לעצמו, (ב) גם
27 לגבי ה"שור", שכל נשיא הביא בפני עצמו³⁶, היתה הנדבה

למשה שיקח אותם לשאת המשכן). אבל בפרש"י (שם, ז) מוכח שהיו ב' נדבות שונות. וכן מפורש בכמדב"ר (פי"ב, טז) ש"התנדבו העגלות שתהיו נושאים אותו (המשכן) בהם".

(39) במדב"ר שם. ועוד. פרש"י פרשתנו שם, ג (ולעיל ויקהל לה, כז – אבל שם הכוונה להקרבת "לחנוכת המזבח" (ולא להעגלות כ"ר). וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 453 הערה 3).

(40) ואף שמצינו עדי"ז בתרומת המשכן "מחצית השקל" – שם הי' הציווי דמחצית, משא"כ בנדו"ז שהי' נדבת לבס.

(41) ראה תניא פרק לב. קונטרס אהבת ישראל. וש"נ.

(42) נצבים כט, ט"י.

(43) לקו"ת ר"פ נצבים.

(44) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 120 ואילך.

(29) רמב"ן פרשתנו ז, ב. אה"ח שם, י. פנים יפות שם, יא. וראה גם במדב"ר ספי"ב. רא"ם לפרש"י פרשתנו שם. ועוד.

(30) פרשתנו שם, י.

(31) שם, יא.

(32) ולפי המבואר בלקו"ש (שבהערה 19) בדעת רש"י – גם בהכוונת עצמן היו ב' קצוות אלו.

(33) ספרי ופרש"י פרשתנו ז, יב. במדב"ר פי"ג, ז. שם, יג (כסופר).

(34) כמו שצ"ל ביחיד כשמוסרו לענין דצבור (ר"ה ז, ריש ע"ב. ועוד).

(35) ז, יז.

(36) פרשתנו שם, ג.

(37) שם ד ואילך.

(38) ראה גם פנים יפות פרשתנו (שם, ב). – ברמב"ן שם (כפי' הב')

שהביאו קרבנותיהם לחנוכת המזבח בעגלות אלו (אלא שאח"כ צייה ה'

31 כלל ישראל⁴⁸: כל המעלות הפרטיות של כל ישראל
 32 יוצרות ביחד "קומה אחת שלימה", משום שכל ישראל הם
 33 בעצם מציאות אחת מצד שרש נפשם, כיון שממקור זה
 34 נובעות המעלות הפרטיות של כל אחד, כדלעיל. ולכן גם
 35 המעלה הפרטית של יהודי כלשהו מכילה בתוכה את כל
 36 המעלות האחרות של כל ישראל.

37 וכך נוצרת אחדות גם מצד המעלות הפרטיות של
 38 ישראל באופן של "מבלי ימצא האדם ראש וסוף", כי
 39 באופן זה אין שום יתרון של יהודי אחד על פני האחר.
 40 אצל כל היהודים נמצאות כל המעלות, וההבדל הוא רק
 41 לגבי הגילוי וההעלם: אצל יהודי אחד נמצא ענין ה"ראש"
 42 בגלוי, וכל שאר המעלות נכללות בכך בהעלם, ואילו אצל
 43 זולתו נמצאת מעלה אחרת בגלוי, וכל שאר המעלות הן
 44 בהעלם בתוכה.

45 בדומה למוסבר⁴⁹ בענין של "עוסק במצוה פטור מן
 46 המצוה"⁵⁰, שזאת משום שכל המצוות כלולות מכל
 47 המצוות, ולפיכך, למרות שבגלוי מקיים האדם רק מצוה
 48 מסויימת, הרי זה כאילו הוא מקיים גם את כל שאר
 49 המצוות, כיון שהן כלולות במצוה זו בהעלם.

י.

איחוד שני קצוות בקרנת הנשיאים

50 וזהו ההסבר גם לאופן הבאת נדבת הנשיאים לחנוכת
 51 המזבח:

52 כדי שחנוכת המזבח תהיה מושלמת ביותר, היה צורך
 53 באיחוד של שני הפכים:

54 העבודה של כל נשיא שבט מצד ענינו הפרטי – "כל
 55 אחד ואחד הקריבו לפי דעתו", ולכן היתה הקרבה זו שונה
 56 גם בזמנה: כל הקרבה ביום נפרד.

57 אך מצד שני היה צריך לחוש בהקרבה זו עצמה, שגם
 58 מצד העבודה הפרטית של נשיא שבט זה וזהי מציאות
 59 אחת עם כל שאר הנשיאים והשבטים.

60 ועל כך אומר המדרש "כאילו כולם הקריבו ביום
 61 ראשון .. ביום אחרון" (וכאמור לעיל בסעיף ד', שזאת
 62 משום שהקרבות של כל יום היו קרבות ציבור), כי

1 מודגשת המעלה שלו, גם בזה ניתן לחוש שאין הוא
 2 מושלם ללא יהודי נוסף.

ה.

אחדות "מבלי ימצא האדם ראש וסוף"

3 המטרה היא, שיהיה איחוד של שני סוגי המעלות –
 4 שגם כאשר יהודי מכיר במעלה מסויימת המיוחדת לו, הוא
 5 יחוש בו זמנית שלא זו בלבד שהוא זקוק ליהודי אחר
 6 משום שאין בו מעלה שיש בחבירו, אלא שהוא אחד עם
 7 היהודי האחר, באחדות מוחלטת.

8 ההסבר לכך הוא: כאשר אדמו"ר הזקן מסביר⁴³ שאצל
 9 ישראל "כולם צריכין זה לזה", כי אף לאחד אין "שלימות
 10 בלי חבירו", הוא מתבטא בביטוי, שעל ידי כך תיווצר
 11 אחדות "מבלי ימצא האדם ראש וסוף" (וכפי שמוסבר שם
 12 קשור הענין ל"בחנית עיגולים", שעיגול "אין לו בחינת
 13 ראש וסוף").

14 ולכאורה, אין מובן: העובדה שכל יהודי משלים את
 15 זולתו, עד אשר אפילו למי שנמצא בדרגה של "רגלים"
 16 יש מעלה שאיננה קיימת בראש – "שצריך להלך בהם וגם
 17 הם מעמידי הגוף והראש" – מסבירה רק, שחבירו הוא
 18 ראש לעומתו.

19 אך כיצד נוצרת על ידי כך אחדות באופן של "מבלי
 20 ימצא האדם ראש וסוף"⁴⁵?

ט.

האחדות והשוויון המוחלט בישראל

21 ויש לומר, שבכך רומז אדמו"ר הזקן לענין נעלה יותר,
 22 המקשר את שני הסוגים הללו של האחדות: המעלות
 23 והכוחות הפרטיים של היהודים אינם דבר נפרד מעצם
 24 הנשמה, אלא הם קשורים ונובעים מעצם הנשמה, אשר
 25 כוללת בתוכה את כל הפרטים⁴⁶. מכך נובעת גם התכללות
 26 הכוחות, שכל כוח מסויים כולל בתוכו את כל הכחות.

27 וכיון שהשרש והמקור של כל כוח הוא בעצם הנפש
 28 המכילה בתוכה את כל הכחות, לפיכך מכיל כל כוח,
 29 משום ה"עצם" שבו, את כל הכחות האחרים⁴⁷.

30 ודומה לכך גם הענין של "קומה אחת שלימה" של

ואילן. ד"ה החלצו תרנ"ט פ"ו. וראה במקומות שנשמנו בס' הערכים-
 חב"ד (ח"א) ע' אברים סעיף ו. ערך אדם סעיף א. ועוד.
 48) בהבא לקמן ראה סה"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל פ"א.
 49) צפע"ג כללי התורה והמצוות ע' עוסק במצוה כ"ו. וע"ד החסידות
 – המשך תרס"ו ע' סח. תרכב. ד"ה לסרבה המשרה הי"ת פ"ג. ועוד.
 50) סיכה כה, א.

45) ולא משמע שזוהי האחדות באופן ד"אחד" (שלמעלה
 מהתחלקות – ראה לקו"ש ח"ד שם) – כי הלשון שבפנים בא בהמשך
 הביאור איך שכ"א משלים את השני. ע"ש.
 46) ראה גם לקו"ש ח"ט [המתורגם] ע' 166. ח"ח [המתורגם] ע'
 126. חכ"א [המתורגם] ע' 287.
 47) ראה מאמרי אדה"ו – פרשיות נח ע' עב. תו"ח נח עב, סע"ג

21 זאת מאתם, לא ראו שום הבדלים בין נדבת נשיא אחד
22 למשנהו⁵⁴.

23 ורק לאחר מכן⁵⁵ באה חנוכת המזבח, שכל נשיא בפני
24 עצמו הביא את הקרבנות בנפרד – ובהבאה זו עצמה⁵⁶
25 "המשיכו" הנשיאים אחדות גמורה.

יב.

שלושת הענינים בקדושת המשכן

26 כשם ששלושה ענינים אלו קיימים אצל יהודי: (א)
27 שהוא מלכתחילה מציאות אחת עם כל ישראל ללא
28 "התחלקות", (ב) מעלתו הפרטית, (ג) האיחוד שבין עצם
29 המציאות לבין פרט, כדלעיל.

30 – נמצאים בדומה לכך שלושה ענינים אלו גם
31 במשכן⁵⁷:

32 (א) הקדושה הכללית של המשכן, המקיפה את כל
33 המשכן, על כל חלקיו ופרטיו, בשווה.

34 (ב) הקדושות הפרטיות והמסוימות של חלקי המשכן:
35 קדושת החצר, קדושת אהל מועד וקדושת קדש הקדשים.

36 (ג) האחדות של שתי קדושות אלו ביחד, ואשר על
37 ידה נוספת קדושה יתירה על הקדושה הפרטית.

38 ולפי זה ניתן להסביר את דברי המדרש על
39 הקרבנות של נשיא שבט שמעון⁵⁸, שהוא הקריב "על

1 הקרבנות של כל יום הכילו בתוכם גם את עבודות הציבור
2 – ה"הקרבנות" – של "כולם".

3 ומסיבה זו עצמה הקריבו כל הנשיאים את אותם
4 הקרבנות – בכל אחד מן הקרבנות נמצאת ברמז העבודה
5 של הציבור, של כולם, וההבדל הוא רק לגבי סוג העבודה
6 הגלוי, כדלעיל⁵¹.

יא.

נדבת העגלות – הכנה של אחדות מוחלטת

7 כך יובן גם הקשר שבין נדבת העגלות לבין חנוכת
8 המזבח:

9 כדי שתוכל להיווצר אחדות מלאה, עד לאופן של
10 "מבלי ימצא האדם ראש וסוף", גם תוך כדי היותנו
11 עסוקים בעבודה הפרטית והמסוימת, הביאו הנשיאים
12 תחילה נדבה המבטאת את האחדות שמעל להתחלקות⁵²,
13 וזה איפשר ונתן כח להגיע לידי התאחדות מוחלטת גם
14 בעבודות הפרטיות.

15 וזוהי המשמעות של ההקדמה של נדבת העגלות:
16 הנשיא מביא רק חצי עגלה, ואף בשורו אפשר להשתמש
17 רק ביחד עם שורו של רעהו, כדלעיל בסעיף ו'. דבר זה
18 מבטא⁵³ שכל נשיא בפני עצמו יכול לפעול רק כאשר
19 חבירו משלימו⁵³. ולפיכך הביאו הנשיאים את העגלות
20 וכדומה ב'חד, כנדבה אחת כללית, וגם כאשר משה קבל

51 ע"פ אולי יש להוסיף ביאור בהוראת אדנ"ע (היום יום א' ניסן) שאפילו כהן או לוי צריך לומר ה"יהי רצון" שלאחרי אמירת הנשיא (מ"ח ניסן ואילך) – אף ששבט לוי לא הביאו קרבנות לחנוכת המזבח; וגם: מכיון שיועד בודאי שהוא משבט לוי איך יתפלל שבאם אני עבדך משבט פלוני כו' שיאירו עליו מהאורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט (2א דלוי)?

52 כי כל שבט כלול מכל השבטים, ולכן אפשר לכאור"א מאיזה שבט שהוא, לקבל מהאורות הכלולות בכל שבט ושבט (ובהיום יום שם: כי זה שייך לעיבוד).

53 [ומה שאומר "שבאם אני משבט (פלוני) כו" – אף שכנ"ל יש בו כל שבט ושבט בודאי – ה"ז מפני שבאם הוא משבט פלוני כפשוטו, מקבל מהאורות דשבט זה בגלוי, ביתר שאת ויתר עז (משא"כ אם הוא משבט אחר מקבל רק מעין כו').

יש לומר, שע"י שמתפלל "שבאם אני משבט כו", ה"ז גופא מסייע לגלות שייכותו לשבט דיום זה. ולכן גם כהן או לוי מתפלל בנוסח זה כי ע"י התפילה מתגלה שייכותו לשבט פלוני. ועצ"ע].

52 ראה סד"ה אתה הבדלת תש"ב. ועוד. ולהעיר מסד"ה וידבר אלקים (הא') תרצ"ט. ועוד.

53 ע"ד הענין ד"מוחצית השקל" (ראה לעיל הערה 40) – ראה לקו"ש ח"כ (ע' 189) ועוד שזוהו מהרמזים במחצית השקל.

*53 הכוונה כאן היא לא (רק) להענין דחבירו משלימו מצד המעלה בפניו – אין כל סברא לחלק ביניהם.

54 פרטית שיש בכאור"א (כנ"ל סעיף ז), כ"א (בעיקר) מצד זה שכולם (יחד) הם מציאות אחת שלמעלה מהתחלקות, שלכן הביאו נדבה אחת כו', כבפנים.

55 ויש לומר שזוהו ג"כ מש"נ (שם, ו) "ויקח משה את העגלות גר' ויתן אותם אל הלוים" (ספס), ורק לאח"כ (שם, דח) מפרש כמה עגלות כו' נתן לבני גרשון ולבני מררי – כי מכיון שהיא נדבה אחת, לכן גם הנתינה ללוים היתה באופן כזה: (מקודם) נתינה כללית ללוים, ואח"כ חלקו אותם לבני גרשון ולבני מררי.

56 ע"פ המבואר בפנים יומתק (גם בפנימיות הענינים) מ"ש הרמב"ן (ראה לעיל הערה 38) שקרבנות דחנוכת המזבח הביאו הנשיאים בתוך העגלות.

57 ולכן גם בחנוכת המזבח, מקודם (ביום ראשון) הקריבו כל הנשיאים את קרבנם לפני המזבח (שם, י), כולם ביחד (ע"ד נדבת העגלות כו'), אלא שאח"כ בא הציודי (שם, יא) נשיא אחד ליום גר', שהקריבה בפועל צ"ל כל אחד ביום בפ"ע –

כי ע"י שהתחלת ההקריבה (דחנוכת המזבח) היתה באופן של אחדות גמורה (כולם ביחד), נמשך האחדות גם אח"כ, בהקרבת כל יום ויום בפ"ע. ולהעיר מפנים יפות (שציון לעיל הערה 24).

57 ראה בארוכה בזה לקו"ש [המתורגם] חכ"א ע' 281 ואילך.

58 שמוזה מוכן גם לשאר השבטים, שהרי בענין המבואר לקמן בפנים – אין כל סברא לחלק ביניהם.

- 32 המשכן באחד.
- 33 כאשר רוצים להדגיש את הקדושות הפרטיות של
34 המשכן, מחשבים את "חצר בלא המשכן" (שבעים אמה)
35 בהתייחסות לקדושה של החצר בפני עצמה.
- 36 והצירוף של שתי הקדושות מתבטא במספר ק"ל; ישנו
37 כאן גם הכלל – "מאה", שבו אין שלושים האמות של
38 המשכן נחשבים כקדושה בפני עצמם, אלא הן חלק מן
39 הכלל. וכן ישנן כאן שלושים האמות של המשכן כפי שהן
40 כקדושה בפני עצמה.
- 41 ולפיכך, כאשר נשיא שבט שמעון הקריב את הקרבנות
42 לחנוכת המזבח – דבר הקשור לשלשת הענינים הנ"ל לגבי
43 ישראל, כאמור לעיל בהרחבה – הוא "כיוון" בקרבנותיו
44 "כנגד מעשה המשכן" גם כלפי אותם ענינים כפי שהם
45 מתבטאים לגבי המשכן.
- י.ד.**
שתי הדעות לחישוב "שבעים"
- 46 וזהו גם ההסבר לשתי הדעות אם מחשבים את
47 "שבעים השקלים" "כנגד החצר בלא המשכן" או
48 שמחשבים את מאה אמה ארכו ונ' אמה רחבו כאילו הוא
49 עשוי "ארכו כרחבו":
- 50 לפי הדעה הראשונה, מושם הדגש על חנוכת המזבח
51 – על מעלת הפרט, שגם בכך "ממשיכים" את ענין
52 האחדות, ולפיכך אין כאן חשיבות רבה כל כך לקדושה
53 כללית בפני עצמה, אלא היא קשורה ונרמזת בנדבת
54 העגלות וכו', כדלעיל.
- 55 ואילו לפי הדעה השניה, מושם הדגש העיקרי על
56 מעלת הכלל, והחידוש שבחנוכת המזבח הוא ההדגשה
57 שגם בפרטים מורגשת מעלת הכלל.
- 58 ולפי דעה זו אין רומזים לקדושה הפרטית, כפי שהיא
59 בפני עצמה, ולפיכך סוברים כאן ש"שבעים" זהו החישוב
60 של כללות שטח החצר – מעלת הכלל, ללא שטח המשכן
61 שקבל קדושה נוספת – פרטית.
- (משיחות ש"פ צו תש"מ. יום שמח"ת תשמ"ב
ש"פ וקרא. ה' ניסן, תשמ"ג)
- 1 סדר מעשה המשכן, וכך נאמר⁵⁹: "קערת – כנגד חצר
2 המשכן שהיה מקיף את המשכן .. שלשים ומאה
3 משקלה כמה דתימא⁶⁰ (=כמו שנאמר): אורך החצר
4 מאה באמה והמשכן שהיה בתוכו שלשים אמה ארכו
5 הרי מאה ושלשים. מזרק אחד כסף – כנגד החצר
6 בלא המשכן שהיתה ע' אמה (וכן משקל המזרק
7 שבעים שקל, מתורת כהנים) .. דבר אחר: החצר היה
8 ארכו ק' אמה ורחבו נ' אמה .. טול חמישים .. ועשה
9 ממנו רצועות⁶¹ .. בריבוע יהיה ארכו כרחבו ע' אמה...
10 ועל זה אמר שבעים שקל...".
- 11 ולכאורה, אין מובן:
- 12 (א) שלושים האמה של אורך המשכן הרי נכללות בתוך
13 מאה אמה של אורך החצר. כיצד מחשבים אפוא שוב את
14 שלשים האמה כתוספת למאה, ומסכמים ט' הכל: מאה
15 שלשים אמה?
- 16 (ב) כיון שכבר קיים כאן מספר של ק"ל, המדה של
17 החצר עם המשכן, מדוע צריך היה להקריב קרבן נוסף
18 "כנגד החצר בלא המשכן"?
- 19 (ג) מהי הדעה של הסובר ש"שבעים השקל" אינם
20 "כנגד החצר בלא המשכן", אלא כנגד החצר כולה,
21 ובמיחד שבעקבות זאת יש לחדש, ולא לחשב⁶² את
22 ה"שיריים"?
- י.ג.**
**ג' האופנים לחישוב אורך החצר בהתאם לג' הקדושות
במשכן**
- 23 לפי האמור לעיל ניתן להסביר, ששלושת האופנים
24 הללו של חישוב אורך החצר.
- 25 (א) שלשים ומאה – מספר המכיל את המדה של החצר
26 והמשכן ביחד, ועם זאת את מדת המשכן בפני עצמו, (ב)
27 ה"חצר בלא המשכן שבעים אמה", (ג) מאה אמה של
28 החצר, שבתוכן נכלל אורך המשכן) –
- 29 הם במקביל לשלושת הענינים הללו בקדושת המשכן:
- 30 כאשר מדובר על הקדושה הכללית של המשכן,
31 מחשבים את אורך החצר כמאה אמה, וזה כולל את כל

61 ראה רש"י עירובין כג, ב (נעתק בעץ יוסף לבמדב"ר שם).

62 ראה בהמצויין בהערה הקודמת.

59 במדב"ר פ"ג, יט.

60 תרומה כז, יח.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בדרום, ואחד במזרח. שבדרום שער הדלק, שני לו שער הבכורות, שלישי לו שער המים. שבמזרח שער נקנור, ושתי לשכות היו לו, אחת מימינו ואחת משמאלו, אחת לשכת פנחס המלביש, ואחת לשכת עושי חבתין. מדות פרק א משנה ד

שער הדלק, על שם שהיו מכניסים דרך שם עצים של מערכת הדולקים על המזבח נקרא שער הדלק. שני לו שער הבכורות, גרסינו, שישם היו מכניסים הבכורות ששחיתתן בדרום. שער המים, כדכתיב בספר יחזקאל (מז, ב) והנה מים מפכים מן הכתף הימנית והיינו דרום שקרוי ימין כדכתיב צפון וימין. וראה יחזקאל בנבואה שהיו מים יוצאים מבית קודש הקדשים דקים כקרני חגבים וכשמגיעים לשער זה נעשים כמלוא פי פך קטן, והיינו דקרי להם מים מפכים. שער נקנור, מפורש במסכת יומא (לה, א). פנחס המלביש, ממונה היה להלביש הכהנים בשעת עבודה ולהפשיטן אחר עבודה ולשמור בגדי כהונה. לשכת עושי חבתין, בה היו עושין המנחה שכהן גדול מקריב בכל יום מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, ועל שם שנאמר בה (ויקרא ו) על מחבת בשמן תיעשה, נקראת חבתין.

פי' הרע"ב

שמות כה, ח - ועשו לוי מקדש ושכנתי בתוכם

ח

ביאור המשנה (מדות פ"א מ"ד) "שבעה שערים היו בעזרה . . שבמזרח שער נקנור, ושתי לשכות היו לו אחת מימינו ואחת משמאלו, אחת לשכת פנחס המלביש, ואחת לשכת עושי חבתין", ומבאר "חמש עשרה" שאלות ודיוקים

שבעה' שערים היו בעזרה, שלשה בצפון, ושלשה

(1) וז"ל [עם ביאור משניות מבוארות]: שבעה שערים היו בעזרה (בחומת העזרה), שלשה בצפון, ושלשה בדרום, ואחד במזרח (כמו שהמשנה מפרטת והולכת). שבדרום (השערים שבדרום הם) שער הדלק (שדרכו היו מכניסים עצים למערכת המזבח), שני לו שער הבכורות (שדרכו היו מכניסים את הבכורות, ששחיתם כשרה גם בדרום), שלישי לו שער המים (שדרכו היו מכניסים בחג הסוכות צלוחית של מים שנשאבו ממימין השילוח לשם ניסוך המים. ויש אומרים, שדרך שער זה יצאו המים שניבא עליהם יחזקאל (מז, א-ב) "וישיבני אל פתח הבית, והנה מים יוצאים מתחת מפתח הבית קדימה . . ויוציאני דרך שער צפונה, ויסבני דרך חוץ אל שער החוץ דרך הפונה קדים, והנה מים מפכים מן הכתף הימנית" (עין ברטנורא)). שבמזרח (השער שבמזרח), שער נקנור (על שם נקנור, שהביא דלתותיו ממזרים (עין משנה יומא פ"ג מ"י; גמרא יומא לה, א. מובא לקמן הערה 12)), ושתי לשכות היו לו (לשער נקנור), אחת מימינו ואת משמאלו, אחת לשכת פנחס המלביש (הממונה על בגדי כהונה), ואחת לשכת עושי חבתין (שהיו עושים בה את מנחת החבתין של הכהן הגדול).

המשך ביאור למס' בבא מציעא ליום שישי עמ' א

15 וביאור המשך הפסוקים לרבי יוחנן הוא כך: מה שכתוב 'בְּרִיךְ אֲתָהּ
16 בְּשִׁרְתָּהּ' הכוונה היא שִׁיחֵה נִכְסֶיךָ מְשׁוּלְשֵׁין - שיהיו שדותיך
17 מחולקים לשלשה מיני זרעים, שְׁלִישֵׁי מִהֵן יהיו זרועים בְּתַבּוּאָה,
18 וְשִׁלִישֵׁי בְּיִוְתֵיב, וְשִׁלִישֵׁי בְּנִפְנִים, כדי שגם אם ילקח אחד מן מינים
19 אלו או שנים, ישאר המין השלישי לפליטה. ומה שכתוב 'בְּרִיךְ
20 אֲתָהּ בְּבוֹאֶיךָ וּבְרִיךְ אֲתָהּ בְּצֵאתְךָ', ביאור הברכה היא שְׁתֵּהא
21 יִצְיֵאתְךָ מִן הָעוֹלָם - פטירתך בְּבִיאַתְךָ לְעוֹלָם - כהולדתך, מֵה
22 בִּיאַתְךָ לְעוֹלָם היתה בְּלֵא חָטָא, אִף יִצְיֵאתְךָ מִן הָעוֹלָם תהא בְּלֵא
23 חָטָא, כלומר שלא תחטא כל ימי חיך.
24 מבואר, שדעת רב היא שעדיף שתהא שדהו של אדם קרובה לעיר
25 כדי שלא יטרח בהבאת הפירות ממנה לעיר, ואין חוששים שמא
26 יפסידוה אנשי העיר, ולא כדברי רבי יהודה לרבין שלא יקנה קרקע
27 הסמוכה לעיר, משום דברי רב שאסור לאדם להסתכל על שדה
28 בחירו העומדת בקמותיה שמא יתן בה עין רעה ויפסידנה.

1 לטרוח טירחה מרובה להביא מהן פירות, ומה שכתוב 'בְּרִיךְ אֲתָהּ
2 בְּבוֹאֶיךָ' הכוונה היא שְׁלֵא תצטער כשתמַצֵּא אֲשֶׁתְךָ כשהיא בְּסִפְק
3 שמא היא נְדָה, בְּשַׁעַת בִּיאַתְךָ מִן הָרֶדֶךְ, אלא תהא טהורה, ומה
4 שכתוב 'בְּרִיךְ אֲתָהּ בְּצֵאתְךָ' כוונת הברכה שִׁיחֵה צִאֲצֵאי מַעֲיָד -
5 בניך בְּמוֹתְךָ, בתורה, בעושר ובכבוד.
6 וְאִמְרָ לְהוֹ רַבִּי אַבָּא לתלמידי רב, רַבִּי יוֹחֲנָן לֹא אִמְרָ הָכִי - לא דרש
7 פסוקים אלו כפי שדרש רב, אֶלָּא דרש פסוקים אלו כך, מה שכתוב
8 'בְּרִיךְ אֲתָהּ בְּעִיר' הכוונה היא שִׁיחֵה בֵּית הַכֶּסֶף מוֹנֵךְ לְשׁוֹלְחֵינְךָ
9 כלומר סמוך לביתך, ולא תצטרך להרחיק לבית הכסא שבשדות
10 כדי להפנות, ועל ידי כך לא תבוא לחשש מחלה. אֶבְל בֵּית הַכֶּנֶסֶת
11 לֹא יסבר רבי יוחנן שאין זו מעלה שהוא קרוב לביתו של אדם,
12 רַבִּי יוֹחֲנָן סבר כן לְפִי מַעֲמִיהָ, וְאִמְרָ (סוטה כב.) שֶׁבְּרַב פְּסִיעוֹת יֵשׁ
13 לאדם המטריח עצמו ללכת לבית הכנסת שהוא רחוק ממנו,
14 ונמצא שאין ברכה במה שבית הכנסת קרוב לביתו.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

שְׁלוֹם לְעַד

בְּיָמֵינוּ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, שֶׁחֻקְמָתוֹ הִיָּתָה גְדוּלָה כָּל כָּךְ עַד שֶׁכָּל מַלְכֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם הִתְבַּטְּלוּ בְּפָנָיו, שָׁרַר הַשְׁלוֹם בְּעוֹלָם. אֲלָא שְׁבֹסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר לֹא הַמְּשִׁיחַ שְׁלוֹם זֶה בְּדוֹרוֹת הַבָּאִים, וְהָעוֹלָם נִקְלַע שׁוֹב וְשׁוֹב לְמַצְבֵי שְׁנָאָה וּמְלַחְמָה, שֶׁהוֹבִילוּ בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר לְחַרְבוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

בְּגֵאֻלָּה הַקְּרוּבָה דְרָגַת הַשְׁלוֹם תִּהְיֶה גְבוּהָה אֲף יוֹתֵר מִן הַשְׁלוֹם שֶׁשָׁרַר בְּעוֹלָם בְּיָמֵי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה. הַהֲבִדֵל יִהְיֶה נְעוּץ בְּכֵךְ שֶׁשְׁלוֹם זֶה יִהְיֶה נִצְחִי וְשׁוֹם דָּבָר לֹא יוֹכֵל לְבִטְלוֹ לְעוֹלָם!

(ע"פ שיחת ש"פ אמור תנש"א. מתוך לקראת שבת)

שׁוֹקָא דְבִרְסָקִי

עַל הַפְּסוּק "וְאִם גַּם זֹאת בְּהִיוֹתְם בְּאֶרֶץ אֲרִיבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גַעְלַתִּים לְכַלְתֶּם" (בְּחֻקְתָּי כו, מד) פָּרְשׁוּ בַזֶּהר (סוף פְּרֻשַׁת בְּחֻקְתָּי): בְּזִמְן הַגְּלוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם כְּכֹלָה הַמְּצוּיָה בְּשׁוֹקָא דְבִרְסָקִי, שְׁרִיחוּ רַע, וְהַחֲתִן (הַקֶּב"ה), מִצַּד גְּדֹל אֲהַבְתוּ אֶל הַפְּלָה, . הוֹלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁסָּם הִיא מְצוּיָה, . מִבְּלִי לְהִתְחַשֵּׁב עִם הָרִיחַ הָרַע, וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׁדוּמָה עֲלוּי כְּשׁוֹק שֶׁל בְּשָׂמִים.

כָּל זֶה הוּא סֹדֵר שֶׁל זְמַן הַגְּלוּת. אֲבָל עֲכָשׁוּ כְּבָר הִגִּיעַ הַזְּמַן שִׁיְהִי "דְּאֵלָאֵי גְלוּת" (קוץ הַגְּלוּת). וְעֲלִינוּ לְהִיֹּת מוֹכְנִים וּמְזַמְנִים לְגֵאֻלָּה הָעֲתִידָה. מוֹכֵן, . אִם כֵּן, . שְׁלֹא יִתְכַן "לְלַכֵּת אֶל הַחֲפָה" עִם הַקֶּב"ה עִם אוֹתָם הַלְבוּשִׁים שְׂדֵי בְּהֵם כְּאֲשֶׁר הִרְחוּב הוּא שׁוֹקָא דְבִרְסָקִי...

(לקוטי שיחות כ עמ' 178. מתוך לקראת שבת)

"כְּנַפֵי נְשָׂרִים" וְ"עֲנַנֵי שְׂמַיָּא"

כְּשֶׁם שְׁנֵאֵלֶת מְצָרִים הִיָּתָה בְּאֶפֶן שֶׁכָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּאַחֲדוּת (כִּי כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּמָקוֹם אֶחָד - בְּאֶרֶץ מְצָרִים), וּבְהִיוֹתָם בְּמַצָּב זֶה הוֹצִיאָם הַקֶּב"ה מִמְּצָרִים "עַל כְּנַפֵי נְשָׂרִים" ... - כְּמוֹ כֵּן בְּנוֹעֵץ לְגֵאֻלָּה מֵהַגְּלוּת הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁעַל יָדֵי זֶה שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּמַעֲמָד וּבְמַצָּב שֶׁל אֲחֵדוּת, מוֹצִיאָם הַקֶּב"ה מֵהַגְּלוּת בְּאֶפֶן דְּ"אָרוּ עִם עֲנַנֵי שְׂמַיָּא".

(תורת מנחם תשמ"ג ח"ב עמ' 803. מתוך לקראת שבת)

עַד שִׁיכְלוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבְּגוּף

תְּכֵלִית הַכְּוִנָּה שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא שִׁיְהִיָּה לְהַקְב"ה "דִּירָה בְּתַחְתּוּנִים" לְכֵן לֹא דִי בְּכֵךְ שֶׁהַנְּשָׁמוֹת נִמְצָאוֹת לְמַעְלָה, אֲלָא עֲלִיהֶם לְרִדַת לְמַטָּה דוֹקָא, שֶׁהוּא מָקוֹם הַ"דִּירָה". וְכִשְׁיָרְדוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת לְמַטָּה דוֹקָא, יָבִיא הַדְּבָר לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ וְתִשְׁלֵם הַכְּוִנָּה שֶׁל "דִּירָה בְּתַחְתּוּנִים".

הָיִי אוֹמֵר: כְּאֲשֶׁר נוֹלַד תִּינוּק יְהוּדִי, אֵין זֶה שְׁמֻחָה פְּרֻטִית שֶׁל הוֹרֵיו וּמִשְׁפַּחְתּוֹ בְּלִבְדּוּ; זֶה שְׁמֻחָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְעַבּוּר כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּמַשְׁךָ כָּל הַדּוֹרוֹת! שְׁפֹן כָּלֶם צְמָאִים וּמְתָאִים לְהִגִּיעַ לְתַכְלִיתָם וּשְׁלֵמוֹתָם, שֶׁהִיא בִיאַת הַמְּשִׁיחַ, וְלִבַּת כָּל יָלֵד יְהוּדִי מְקַרְבָּת וּמְזַרְזָת אֶת הַגֵּאֻלָּה.

(שיחת ש"פ במדבר תשי"ז. מתוך לקראת שבת)

"בֵּית מְלֵא סְפָרִים" בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת

בְּגֵאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה יְתוּסַף גַּם בְּהֶעֱנִין שֶׁל "בֵּית מְלֵא סְפָרִים" בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת - שְׁהָרִי, לְאַחֲרֵי כָּל מָה שְׁנִתְגַּלָּה בְּהַפְתָּבִים וְהַסְּפָרִים דְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת עַד לְיָמֵינוּ אֵלֶּה, אֵין זֶה בְּעֶרְךָ לְגִלּוּי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה לְעֵתִיד לְבוֹא, עַל יָדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ שִׁיְלַמֵּד תּוֹרָה אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוֹל, וְעַד לְתוֹרָה חֲדָשָׁה מְאֵתִי תִצָּא, מֵהַקֶּב"ה בְּעֲצָמוֹ, וּבְוִדָּאֵי כִתְבוּ הַ"תּוֹרָה חֲדָשָׁה" שִׁישְׁמְעוּ מֵהַקֶּב"ה בְּעֲצָמוֹ, וּבְמֵילָא יְתוּסַף עוֹד יוֹתֵר בְּהֶעֱנִין דְּ"בֵית מְלֵא סְפָרִים".

(תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 104. מתוך לקראת שבת)

עוֹלָם חֲדָשׁ

מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יְלַמֵּד בְּגֵאֻלָּה חֲדוּשֵׁי תּוֹרָה מְפֻלְאִים. בְּמַקְבִּיל, יִתְגַּלָּה גַּם חֲדוּשׁ עֲצוּמִים בְּשָׂמִים וּבְאֶרֶץ: תִּתְגַּלָּה בְּהֵם הַנוֹכְחוֹת שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ. בְּאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁחֲדוּשֵׁי הַתּוֹרָה הַצְּפוּיִים יִהְיוּ כֹה נִשְׁגָּבִים, עַד שְׁאוּמְרִים חַז"ל "תּוֹרָה שְׁאֵדָם לְמַד בְּעוֹלָם הַזֶּה - הַכֵּל הִיא לְפָנֵי תּוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ" - כֵּךְ גַּם הַתְּגַלּוֹת נוֹכְחוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּבִרְיָאָה תְּחוּלָּל שְׁנוּי כֹה מֵהוֹתִי, עַד שֶׁהַנְּבִיא מְכַנֶּה אֶת הָעוֹלָם שֶׁלְעֵתִיד לְבוֹא "שְׂמִים חֲדָשִׁים וְאָרֶץ חֲדָשָׁה".

(על פי שיחת שבת פרשת נשא תנש"א. מתוך לקראת שבת)

ענינו של הרצון לצאת מהגלות

בזמן הגלות בכלל ובדורותינו אלה בפרט, אשר מצר הגלות מעיק ביותר מתאנים כל ישראל לביאת המשיח, בכדי לצאת מן המצר אל המרחב בגשמיות וברוחניות.

וזהו פנות מאמר רבותינו זכרונם לברכה אין בן דוד בא אלא בהסח הדעת. דעת הוא מלשון התקשרות

שמקשר דעתו בחזק ואמץ (תניא פרק ג) והתקשרות הדעת הוא בענינים הנזעמים בפנימיות הלב.

וזהו "אלא בהסח הדעת" - שהרצון והחפץ לביאת המשיח צריך להיות, לא מצד ענינים שנוגזע לעצמו, בחינת דעת, כי אם בכדי שישלם רצון וכןנת הבורא, "דנתאנה הקב"ה להיות לו יתברך דינה בתחתונים".

(משיחת ש"פ עקב תשי"ג, מתוך לקראת שבת)

המשך ביאור למס' ובא מציאת ליום שלישי עמ' 1

43 הבעלים, לא היו חפצים למסורה לאיש.
 44 מוסיפים בני ישיבת נהרדעא ואומרים: השתא דאמרינן פלגא מלוה
 45 - עתה לאחר שנתבאר שמחצית מן הסחורה נידונה כהלואה, אי
 46 בעי למשתי ביה שכרא - אם חפץ מקבל הסחורה לקנות בדמי
 47 חציה שיכר לשתות, דהיינו, להוציאה בהוצאות ביתו, שפיר דמי
 48 - רשאי הוא לעשות זאת, שמאחר חציה נידון עליו כהלואה
 49 רשאי הוא לעשות בו ככל אשר יחפוץ.
 50 דעת החולק: רבא אמר, להכי קרו ליה עיסקא - לפיכך נקראת
 51 סחורה זו בשם 'עיסקא' ולא 'הלואה', דאמר ליה בעל הסחורה
 52 למקבל, כי יהבינא לך לאיעסוקי ביה ולא למשתי ביה שכרא - נתתי
 53 לך סחורה זו על מנת לעסוק בה ולהרויח, שמתוך שאתה מרויח
 54 בחלקך תטרח ותעסוק בה יפה, ונמצא שאף אני נשכר מכך, אך לא
 55 נתתיה לך כדי להוציאה בהוצאות ביתך.
 56 הגמרא מביאה מחלוקת אם ניתן לגבות מעות עיסקא מיתומים:
 57 אמר רב אידי בר איבי, ואם מת המקבל והסחורה קיימת ביד בניו,
 58 נעשה חצי הממון שהיה מלוה כמפלגין אצל בניו, ואין הבעלים
 59 יכולים לגבותו מהם, שהרי מטלטלים של יתומים אינם
 60 משתעבדים לבעל חוב.
 61 דעת החולק: רבא אמר, להכי קרו ליה עיסקא - לפיכך נקראת
 62 סחורה זו בשם 'עיסקא', כדי שתהא קיימת תמיד לצורך עשית
 63 עיסקאות, דאם מת המקבל לא נעשה חציה כמפלגין אצל בניו,
 64 שהרי הבעלים סומכים על כך שיוכלו לגבות את ממונם מסחורה
 65 זו אם ימות המקבל.
 66 עוד בעניני עיסקא: אמר רבא, חדא עיסקא ותרי שטרי פסידא
 67 דמלוה - עיסקא אחת שמחלקים אותה וכותבים עליה שני
 68 שטרות, יש בכך הפסד למלוה. מאחר שבסתם עיסקא נוטלים
 69 הבעלים שליש ברווחים חציה בהפסדים, ולפיכך, אם מחלקים
 70 עיסקא אחת לשני שטרות נמצא בעל הבית נפסד, שאם יהא ריוח
 71 בשטר אחד והפסד בשני יטול חלק בהפסד יותר מחלקו ברווחים,
 72 ואילו היה זה בשטר אחד, היה ההפסד יורד משיעור הרווח.
 73 כגון, אם נתן אדם לחבירו שתי חבילות בגדים בשווי מנה על מנת
 74 לסחור בהם, והרויח המקבל באחת מהן חמשה עשר דינרים
 75 ובשניה הפסיד חמשה, אם היתה עיסקא זו בשטר אחד, אין
 76 מחשבים כל חבילה בפני עצמה, אלא מחשבים את התוצאה
 77 הסופית שיש בעיסקא זו ריוח של עשרה דינרים, ונטול בעל הבית
 78 שליש מן הרויח שהוא שלש דינרים ושליש. אמנם אם נתחלקה
 79 עיסקא זו לשני שטרות, נמצא, שבשטר אחד היה הפסד של
 80 חמשה דינרים, ומהם מפסיד בעל הבית מחצה, שנים וחצי דינרים,
 81 ואילו בשטר השני נוטל בעל הבית שליש מן הרויח של חמשה
 82 עשר דינרים, שהוא חמשה דינרים, ונמצא שבסופו של דבר לא
 83 נותר בידו אלא שנים וחצי דינרים.

1 נברא דקביל ארעא לשומשמי - שקיבל קרקע באריסות על מנת
 2 לזרוע בה שומשמין, שהוא מין זרע היקר יותר מן החיטים, וזרעו
 3 מכחישה את הקרקע יותר מזריעת חיטים. ורעה חיטי - אך אותו
 4 אדם זרע חיטים ולא שומשמין, ולבסוף עבדא חיטי בשומשמי -
 5 עשתה הקרקע חיטים בשווי שומשמין, מאחר שהצליחה זריעת
 6 החיטים, ואף התייקר מחירם. ונמצא שלא הפסיד בעל הבית
 7 מאומה, ואף הרויח בכך שלא הכחישה הקרקע כל כך.
 8 כבר רב פהנא למימר, דגנפי ליה פהשא דארעא - שיכול האריס
 9 לנכות לבעלים מחלקם מה שנשכתרו בכך שלא הכחישה הקרקע,
 10 ולא יטלו מן החיטים כפי שהיה ראוי להם ליטול מן השומשמין.
 11 אמר ליה רב אשי לרב פהנא, אין הדין כן, אלא חייב האריס ליתן
 12 לבעל הבית כפי שקצבו ביניהם מתחילה, משום דאמר אינשי -
 13 דרך בני אדם לומר, פהשא ארעא ולא לחוש מרה - שתכחיש
 14 האדמה ולא יכחישו בעליה. דהיינו, שבעל השדה מעדיף שירוע
 15 האריס שומשמין המכחישים את הקרקע יותר מחיטים, ובלבד
 16 שלא יכחיש הוא ובני ביתו ברעב, על ידי שיטול עכשיו פחות ממה
 17 שהיה נוטל בזריעת שומשמין.
 18 במעשה נוסף. ההוא נברא דקביל ארעא לשומשמי - שקיבל קרקע
 19 באריסות על מנת לזרוע בה שומשמין, ורעא חיטי - זרע האריס
 20 חיטים ולא שומשמין, ועבדא חיטי מפי מן שומשמי - ועשתה
 21 הקרקע חיטים השוים יותר משומשמין, מאחר שהצליחה זריעת
 22 החיטים מאד, ואף התייקר מחירם בשוק.
 23 כבר רבינא למימר, דהויב ליה שבתא דביני בניי - שמוטל על בעל
 24 הקרקע ליתן לאריס לבדו את השבח שהשיבוהו החיטים יותר מן
 25 השומשמין, ולא יחלוק עמו בריוח זה, שהרי האריס הוא שגרם
 26 לשבח זה.
 27 אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא, אטו הוא אשבה ארעא לא
 28 אשפכה - וכי רק האריס השיבוהו והקרקע לא השיבוהו, הרי שניהם
 29 יחדיו גרמו לשבח זה, ולפיכך יש לאריס לחלוק אף בריוח זה עם
 30 בעל הקרקע.
 31 הגמרא מביאה כמה הלכות בדניי 'עיסקא', שאף בהם מצינו
 32 מחלוקת בין בני ישיבת נהרדעא לרבא: אמר נהרדעי, האי עיסקא
 33 - אדם המקבל סחורה מחבירו על מנת להוליכה למקום שבו היא
 34 נמכרת ביוקר, ולחלוק עמו ברווחים, פלגא מלוה ופלגא פקדון -
 35 חצי מן הסחורה נידונה כהלואה, וממילא אחריות אונסיה מוטלת
 36 על המקבל, וחציה השני נידון כפקדון, ולפיכך אם אירע בו אונס
 37 מפסיד בעל הסחורה.
 38 והטעם בזה הוא, דעבדו רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה
 39 לפלוה - תיקנו חכמים תקנה שתהא נוחה הן למלוה והן ללוה,
 40 שאילו היתה כל הסחורה נידונה כהלואה והיה מתחייב המקבל
 41 בכל אונסיה, לא היו מוצאים הבעלים אדם שיסכים לסחור בה,
 42 ואילו היתה כל הסחורה נידונה כפקדון והיה הפסד האונסים על

חומש יומי

פרשת נשא

~ יום ראשון ג' סיון ~

כא ומליל יי עם משה למימר:

ד (כא) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כב קבל ית חשבון בני גרשון אף אנון לבית אביתך להזרעהו לזרעתהו:

(כב) נשא את-ראש בני גרשון גם-הם לבית אבתם למשפחתם:

כג «נשא את-ראש בני גרשון גם-הם • כמו שצויתיד על בני קהת, לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה.

כד מבר תלתין שניו ולעלא עד בר חמשין שניו תמני ותהון כל דאתי לחילא חילא למפלח פלחנא במשפון זמנא:

(כג) מבן שלשים שנה ומעלה עד בן-חמשים שנה תפקד אותם פל-הבא לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד:

כה דין פלחון זרעית גרשון למפלח ולמטול:

(כד) זאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא:

כו ויטלון ית זרעית משפנא וית משפון זמנא חופאה וחופאה דססגונא די עלוהי מלעלא וית פרסא דתרע משפון זמנא:

(כה) ונשאו את-זרעית המשפון ואת-אהל מועד מכסהו ומכסה אשר-עליו מלמעלה ואת-מסך פתח אהל מועד:

כז «את-זרעית המשפון • עשר התחונות. ואת-אהל מועד • זרעיות עזים העשויות לאהל עליו.

מכסהו • עורות אילים מאדמים. מסך פתח • וילון המזרחי.

כח ונת סודי דרתא ונת פרסא דמעלנא דתרע דרתא די על משפנא ועל מדבחה סחור סחור ונת אשוניהו ונת כל מגי פלחנהו ונת כל די יתמסר להו ויפלחון:

(כז) ואת קלעי החצר ואת-מסך פתח ואת-החצר אשר על-המשפון ועל-המזבח סביב ואת מיתריהם ואת-כל-כלי עבדתם ואת פל-אשר יעשה להם ועבדו:

כט «אשר על-המשפון • כלומר, הקלעים והמסך של חצר, הסוככים ומגנים על המשפון ועל מזבח

הנחשת סביב. ואת פל-אשר יעשה להם • כתרגומו: "ונת כל די יתמסר להון" – לבני גרשון.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

והמזבחות, לכך הזכיר על בני גרשון גם הם, כלומר לא הנחשתים לגמרי מלמנות אלא גם הם תמנה: תורה כג

(בראשית מז יא) ובני לוי גרשון קהת ומררי, ובמנין זה דמבן שלשים ומעלה נמנו בני קהת תחילה, לפי שציקר העבודה עליהם, הארון

(כב) נשא את ראש בני גרשון גם הם. לפי שבמנין דלעיל (ג יד-לט) דמבן חודש ומעלה נמנו בני גרשון תחילה, לפי שהיה [ה]גדול מבני לוי, שנאמר

(כו) **עַל־פִּי אֱהָרֹן וּבְנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרָשִׁי
לְכָל־מִשְׁאֵם וְלִכְל עֲבֹדָתָם וּפְקֻדָּתָם עֲלֵהֶם
בְּמִשְׁמֶרֶת אֶת כָּל־מִשְׁאֵם:**

כ"ו - על-פי אהרן ובניו • ואיזה מהבנים ממנה עליהם? ביד איתמר בן-אהרן הכהן.

(כח) **זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגֵּרָשִׁי בְּאֶהֱל מוֹעֵד
וּבְמִשְׁמֶרֶתָם בְּיַד אֵיתָמָר בֶּן־אֱהָרֹן הַכֹּהֵן: ׀**

כח דיון פלחן זרעית בני גרשון במשכן זמנא
במטרתהון בידי דאיתמר בר אהרן כהנא:

~ יום שני ד' סיון ~

(כט) **בְּנֵי מִרְרֵי לְמִשְׁפַּחַתֶּם לְבֵית־אֲבֹתֶם תִּפְקֹד
אֹתָם:**

כט בני מררי לזרעיתיהון לבית אבהתהון
תמני יתהון:

~ נקודות משיחות קודש ~

— "לי לשמי", בלי פניות אישיות. וזה בא לידי בטוי
במררי (לשון מרירות ובוטול), שנשא את הקרשים. לכן
לא נאמר בו נשיאת ראש, כי מעלתו היא הבטול
והפשטות.

(ספר השיחות תשמ"ח כרך ב עמ' 465)

בני מררי . . . תפקד אתם (ד, כט)
לא נאמר בהם נשיאת ראש, כפי שנאמר בקהת ובגרשון.
וגש לכאר, דהנה עבודת המשכן דרשה שני תנאים.
מציאות — נדיבת הלב וחקמת לב. וזה בא לידי בטוי
בקהת ובגרשון, שנשאו את הכלים היותר חשובים. בטול

ל מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשיין
שנין תמנניין כל דאיתי לחילא למפלח ית
פלחן משפן זמנא:

(ל) **מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
תִּפְקְדֶם כָּל־הַבָּא לִצְנֹא לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֱהֹל
מוֹעֵד:**

לא ודא מטרת מטולהון לכל פלחנהון
במשפן זמנא דפי משפנא ועברוהי
ועמודוהי וסמכוהי:

(לא) **זֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֶהֱל
מוֹעֵד קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאֲדָנָיו:**

לב ועמודי דדרתא סחור סחור וסמכיהון
וסביהון ואטוניהון לכל מגיהון ולכל
פלחנהון ובשמקן תמנון ית מגי מטרת
מטולהון:

(לב) **וְעַמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֲדָנֵיהֶם וַיִּתְּדֹתָם
וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל־כְּלֵיהֶם וְלִכְל עֲבֹדָתָם וּבְשִׁמַּת
תִּפְקְדוּ אֶת־כָּלִי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם:**

תגביהם הרוח, ויתדות ומיתרים היו לעמודים סביב
לתלות בהם הקלעים בשפתם העליונה בכלונסות
וקנדסין, כמו ששנויה ב"מלאכת המשכן".

כ"ג - ויתדתם ומיתריהם • של עמודים, שהרי יתדות
ומיתרי הקלעים, במשא בני גרשון היו; ויתדות
ומיתרים היו ליריעות ולקלעים מלמטה, שלא

לג דין פלחן ורעצת בני מררי לכל פלחנהון
במשפן זמנא בינא דאיתמר בר אהרן
פנהא :

לד ומנא משה ואהרן וברכי כנשתא ית בני
קהת לזרעיתהון ולבית אבטההון :

לה מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשין
שנין כל דאתי לחילא לפלחנא במשפן
זמנא :

לו ויהו מנגייהון לזרעיתהון תרין אלפין
שבע מאה וחמשין :

לז אלין מנגיני ורעצת קהת כל דפלח במשפן
זמנא די מנא משה ואהרן על מימרא דזי
בינא דמשה :

לח ומנגיני בני גרשון לזרעיתהון ולבית
אבטההון :

לט מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשין
שנין כל דאתי לחילא לפלחנא במשפן
זמנא :

מ ויהו מנגייהון לזרעיתהון לבית אבטההון
תרין אלפין ושית מאה ותלתין :

מא אלין מנגיני ורעצת בני גרשון כל דפלח
במשפן זמנא די מנא משה ואהרן על
מימרא דזי :

מב ומנגיני ורעצת בני מררי לזרעיתהון לבית
אבטההון :

(לג) זאת עבדת משפחת בני מררי לכל עבדתם
באהל מועד ביד איתמר בן אהרן הפהון :

(לד) ויפקד משה ואהרן ונשיאי העדה את בני
הקהתי למשפחתם ולבית אבתם :

(לה) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה
כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד :

(לו) ויהיו פקדיהם למשפחתם אלפים שבע מאות
וחמשים :

(לז) אלה פקודי משפחת הקהתי כל העבד באהל
מועד אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה
ביד משה : ס

(לח) ופקודי בני גרשון למשפחתם ולבית אבתם :

(לט) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה
כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד :

(מ) ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים
ושש מאות ושלשים :

(מא) אלה פקודי משפחת בני גרשון כל העבד
באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה :

(מב) ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית
אבתם :

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

משה היה. אכל גבי בני גרשון כתיב
למעלה (פסוק בא) וידבר ה' אל משה,
אכל אהרן לא נזכר כלל, לפיכך לא
הוצרך גבי בני גרשון 'ביד
משה': תורה לח

אהרן, לפיכך כתיב כאן דמשה פקד
ומפי הגבורה נאמר למשה, ובבני
מררי דלא כתיב בהו וידבר ה' אלא
בני מררי למשפחתם וגו' (פסוק בט),
פירש בסוף הפרשה דעל פי ה' ביד

(לז) על פי ה' ביד משה. בבני קהת
ובני מררי כתיב ביד משה, ובבני
גרשון לא נאמר אלא על פי ה', ויש
לומר שבפרשה של מעלה דאל
תכריתו וגו' משפחת הקהתי (לעיל פסוק
יח) כתיב וידבר ה' אל משה ואל

מג מבר תלתין שניו ולעלא ועד בר חמשין שניו כל דאתי לחילא לפלחנא במשפן זמנא:

(מג) מִבְּרַתְּ לְשָׁנִים שָׁנָה וּמַעֲלָה וְעַד בְּרַחֲמֵשִׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לְצַבֵּא לְעִבְדָּהּ בְּאֵהָל מוֹעֵד:

מד ויהו מנגניהו לזרעיתהו תלתא אלפין ומאתן:

(מד) וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמְאָתָיִם:

מה אליו מנגני זרעית בני מררי די מנא משה ואהרן על מימרא זיי בידא דמשה:

(מה) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

מו כל מנגנינא די מנא משה ואהרן וברכבי ישראל ית לואי לזרעיתהו ולבית אבהתהו:

(מו) כָּל־הַפְּקָדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵי־אִיִּי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחְתָּם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

מז מבר תלתין שניו ולעלא ועד בר חמשין שניו כל דאתי למפלח פלחן פלחנא ופלחן מטול במשפן זמנא:

(מז) מִבְּרַתְּ לְשָׁנִים שָׁנָה וּמַעֲלָה וְעַד בְּרַחֲמֵשִׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לְעַבְדֹּת עִבְדָּהּ וְעִבְדַת מִשְׂא בְּאֵהָל מוֹעֵד:

ז"ע ◀ עִבְדַת עִבְדָּה • הוא השיר במצלתים וכןורות, שהיא עִבְדָּה לְעִבְדָּה אַחֲרָת. וְעִבְדַת מִשְׂא • כְּמִשְׁמְעוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

שירת הלויים במצלתים וכןורות דוקא

ובלילים וכיו"ב, היא עִבְדָּה קְלָה בְּיוֹמָהּ, וְאִין צְרִיכִים לְעִבְדָּה זו כּוּחַ רַב, וְאִ"כּ מְדוּעַ רְאוּיִים לְעִבְדָּה זו רַק אֵלּוּ שְׁהֶם פְּחוּתִים מִחֲמִשִּׁים שָׁנָה, הֲרִי גַם הַמְּבַגְרִים יוֹתֵר יְכוּלִים לְשִׁיר בְּפָה, או לְנִשְׁף בְּחִלְלִים וּבְנִבְלִים? וְלִכֵּן מְתַרְץ רַש"י, שְׁבִדְרָךְ הַפֶּשֶׁט אִין הַמְּדַבֵּר כָּאִן עַל שִׁירָה בְּפָה או בְּנִבְלִים, אֶלּא רַק בְּגִינָה "בְּמִצְלָתִים וְכִנּוּרוֹת", שְׁהֶם עִבְדוֹת הַקְּשׁוּרוֹת עִם עֲשִׂיָּה וּמְלָאכָתָּהּ, וּבְפֶרֶט מִצְלָתִים שְׁהֶם "ב' חֲתִיכוֹת רַחְבּוֹת שֶׁל מִתְּכַת" (רש"י ד"ה עֵבִידָתָא, עֵרְכִין יג, ב), וְהָעִבְדָּה בְּהֶם מְצִרִיכָה כַח רַב. וְלִכֵּן רַק הַלְוִיִּים הַצְּעִירִים מ"כֵּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה רְאוּיִים לְמְלָאכָה זו. וְק"ל.

מִבְּרַתְּ לְשָׁנִים שָׁנָה וּמַעֲלָה וְעַד בְּרַחֲמֵשִׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לְעַבְדֹת עִבְדָּהּ וְעִבְדַת מִשְׂא בְּאֵהָל מוֹעֵד
הוא השיר במצלתים וכןורות, שהיא עִבְדָּה לְעִבְדָּה אַחֲרָת (ד, מז. ובפרש"י)
יש לענו, מדוע אין רש"י מביא פֶּלַל אֶת הַשִּׁירָה בְּפָה? כֵּן יֵשׁ לְדוּק מַה שֶׁהִבִּיא רַש"י רַק "מִצְלָתִים וְכִנּוּרוֹת", וְהֲרִי בַּמְּקַדָּשׁ הָיוּ הַלְוִיִּים מְנַגְּנִים בְּעוֹד כו"כ בָּלִים (ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ד)?
יש לומר בְּזֶה בְּאֶפֶן מְתַדַּשׁ, דְּהִנֵּה זֶה שָׂרָק הַלְוִיִּים הַצְּעִירִים מִחֲמִשִּׁים שָׁנָה הָיוּ רְאוּיִים לְעִבְדוֹת הַמְּשָׁפָן, מְפָרֵשׁ רַש"י (במדבר ד, ג ד"ה נשא) כִּי "הַיּוֹתֵר עַל כֵּן חֲמִשִּׁים כַּחוֹ מְכַחֵשׁ".
ולְכַאֲוָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, הֲרִי שִׁירָה בְּפָה, או בְּנִבְלִים

(ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 44 ואלך - מתוך 'לקראת שבת')

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(מז) לְעַבְדֹת עִבְדָּהּ. שְׁחִיטָה וְזֶה הָיוּ עוֹשִׂין הַלְוִיִּים כְּדַכְּתִיב בְּעִזָּרָא (שם) הַפֶּשֶׁט וְנִיתִיחַ שְׁהֶם עִבְדוֹת הַכְּהֻנִּים, (ו, ב), וּבְדַבְרֵי הַיָּמִים (ב' לה יא), וְגַבְרֵי פֶסַח (בט לד): תורה מח

מח וְהוּוּ מְנַגְיָהוּן תְּמַנְיָא אֶלְפִין וְחֻמֵּשׁ מְאָה (מה) וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם שְׁמֹנֶת אֲלָפִים וְחֻמֵּשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים:

מט על מִימְרָא דְיֵי מְנָא יְתְהוּן בִּידָא דְמִשָּׁה גְבַר גְּבַר עַל פְּלָחְנָה וְעַל מְטוּלָה וּמְנַגְיָהוּ דִּי פְקִיד יֵי יְת מִשָּׁה: (מט) עַל-פִּי יְהוָה פָּקַד אֹתָם בְּיַד-מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל-עֲבֹדָתוֹ וְעַל-מִשְׁאָו וּפְקֻדָּיו אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: פ

כט"ו « וּפְקֻדָּיו אֲשֶׁר-צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה • וְאוֹתָן הִפְקִידִים הָיוּ בַּמִּצְוָה "מִכֵּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד כֵּן חֲמִשִּׁים" •

~ יום שלישי ה' סיון ~

ה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב פְּקַד יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּשְׁלַחוּן מִן מְשֻׁרְתָא כָּל דְּסִגְרִי וְכָל דְּדָאָב וְכָל דְּמִסְאָב לְטָמִי נַפְשָׁא דְאַנְשָׁא: (ב) צו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מִן-הַמַּחֲנֶה כָּל-צְרוּעַ וְכַל-זֹב וְכַל טָמֵא לְנַפֵּשׁ:

חויז לְכַלן; הַזֵּב מִתַּר בְּמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וּמְשַׁלַּח מִן הַשְּׂפִתִים. וְטָמֵא לְנַפֵּשׁ מִתַּר אִף בְּשַׁל לִוְיָה, וְאִינוּ מְשַׁלַּח אֶלָּא מְשַׁל שְׂכִינָה. וְכָל זֶה דְרָשׁוּ רַבּוּתֵינוּ מִן הַמִּקְרָאוֹת בְּמִסְכַּת פְּסָחִים (דף סו). טָמֵא לְנַפֵּשׁ • דְּמִסְאָב לְטָמִי נַפְשָׁא דְאַנְשָׁא. אֹמֵר אֲנִי, שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲצָמוֹת אָדָם בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה' (פ"ח): אֲדַרְיָאנוּס שְׁחִיק טָמֵא – שְׁחִיק עֲצָמוֹת.

כט"ו « צו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' • פְּרָשָׁה זוֹ נֹאמְרָה בַּיּוֹם שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן, וּשְׁמוֹנֶה פְּרָשׁוֹת נֹאמְרוּ בוֹ בַּיּוֹם, כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת גֻּטִין בְּפֶרֶק 'הַנְּזֻקִין' (דף ס). וַיִּשְׁלְחוּ מִן-הַמַּחֲנֶה • שְׁלַח מַחֲנוֹת הָיוּ שֵׁם בְּשַׁעַת חֲנֻיָתָן: תוֹךְ הַקְּלָעִים הָיָא מַחֲנֶה שְׂכִינָה, חֲנֻיָת הַלְוִיִּם סָבִיב – כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּפְרָשַׁת "בְּמִדְבַר סִינַי" – הָיָא מַחֲנֶה לִוְיָה. וּמִשָּׁם וְעַד סוֹף מַחֲנֶה הַדְּגָלִים לְכָל אַרְבַּע הַרוּחוֹת הָיָא מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל. הַצְּרוּעַ נִשְׁתַּלַּח

ג מְדַבֵּר עַד נִוְקָא תְּשַׁלְחוּן לְמִבְּרָא לְמְשֻׁרְתָא תְּשַׁלְחוּן וְלֹא יִסְאָבוּן יְת מְשֻׁרְתָהוּן דִּי שְׂכַנְתִּי שְׂרָיָא בְּנִיְהוּן: (ג) מְזַכֵּר עַד-נִקְבָּה תְּשַׁלְחוּ אֶל-מַחֲוִין לְמַחֲנֶה תְּשַׁלְחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת-מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם:

ד וַיַּעֲשׂוּכֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אֹתָם אֶל-מַחֲוִין לְמַחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) וַיַּעֲשׂוּכֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אֹתָם אֶל-מַחֲוִין לְמַחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

ה (ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ו מְלַל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אוֹ אֲתָתָא אַרְי וַעֲבָדוּן מְכַל חוֹבֵי אֲנָשָׁא לְשִׁקְרָא שְׁקַר גְּדָם יֵי וְיַחֲזִיב אֲנָשָׁא הַהוּא: (ו) דִּבְרֵי אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל-חַטֹּאת הָאֵדָם לְמַעַל מִעַל בִּיהוָה וְאִשְׁמָה תִּנְפֹשׁ הַהוּא:

שכתוב "והתודו", לומר שאינו חזב חמש ואשם על-פי עדים עד שידוה בדבר. והשני - על גזל הגר שהוא נתן לפהגים.

כ"י- למעל מעל בה'. הרי חזר וכתב פאן פרשת גזל ונשבע על שקר, היא האמורה בפרשת ויקרא (ויקרא ה): "ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו'", ונשנית פאן בשביל שגני דברים שנתחדשו בה: האחד

זוידון ת חוביהון די עבדו ונתב ת חובתה ברישה וחמשה יוסף עלוהי ויתן לדחב לה:

(י) והתודו את-חטאתם אשר עשו והשיב את-אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו:

כ"י- את-אשמו בראשו • (ב"ק קיא) הוא הקרן שנשבע עליו. לאשר אשם לו • (כתובות ט) למי שנתחב לו.

~ נקודות משיחות קודש ~

תשובה כמצוה כללית

אם חסר מצוה אחת או פגם בה, הרי נעשה מחסר איבר" (לקוטי תורה, נצבים מה, א).
אף מצות התשובה בלחה לתקן את האיברים הפגומים, כי התשובה מגיעה מעמקא דלבא ומעצם הנפש, שהוא מקור החיות של ה"תרי"ג מיני כחות וחיית". ולכן נמשך משם חיות חדשה לתקן האבר הפגום.
ולכן לא נמנית מצות התשובה שבלב במנין המצות, כי נמנו רק המצות שהן כנגד כחות הנפש, אף מצות התשובה מגיעה מעמק הנפש שלמעלה מכחות הנפש, עד שבכחה לתקן את הפגמים שבכחות, ורק מצות הודוי שהיא בפה יכולה להמנות במנין המצות.

והתודו את-חטאתם אשר עשו (ה, ז)
צננו להתודות על העוונות. . ולאמר אותם עם התשובה . . והוא אמרו . . והתודו (סהמ"צ להרמב"ם מ"ע עג)
כבר הקשו בכמה מקומות על הרמב"ם (מנ"ח מצוה סוד. ועוד), מדוע מנה רק הודוי למצוה, ואת התשובה עצמה לא מנה. ובארו באופנים שונים.
ויש לכאר זה בדרך הדרוש:
אמרו תו"ל שרמ"ח מצות-עשה הם כנגד רמ"ח איבריו של אדם (מכות כג, ס"ב) ו"ס"ה מצות לא-תעשה הם כנגד ש"ס גידים (זח"א קע, ב). ומבאר בספרי חסידות, שיש בכל נשמה "תרי"ג מיני כחות וחיית" (תניא פרק נא), וכאשר האדם הוא שלם בשמירת כל התרי"ג מצות, אז הוא "תמים ושלם בכל איברי הנפש כו", מה-שאין-כן

(ע"פ לקו"ש כרך לח עמ' 18 ואילך)

ח ואם לית לגבר פריק לאתבא חובתא לה חובתא דמתב גדם יי לכהנא פר מדבר כפוריא די יכפר בה עלוהי:

(ח) ואם-אין לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב ליהוה לכהן מלבד איל הכפרים אשר יכפר-בו עליו:

עד יעקב? אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים. האשם המושב. זה הקרן והחמש. לה' לכהן. קנאו השם, ונתנו לכהן שבאותו משמר. מלבד איל הכפרים. האמור ב'ויקרא' שהוא צריך להביא.

כ"י- ואם-אין לאיש גאל. שמת התובע שהשביעו ואין לו יורשים. להשיב האשם אליו. כשנמלה זה להתודות על עונו. ואמרו רבותינו: וכי יש לה אדם בישראל שאין לו גואלים, או בן, או בת, או אח, או שאר-בשר הקרוב ממשפחת אביו למעלה

ט וכל אפרשותא לכל קודשיא דבני ישראל די יקרבו לכהנא דלה יהי:

(ט) וכל-תרומה לכל-קדשי בני-ישראל אשר-יקריבו לכהן לו יהיה:

סג
בית ה' אלהיך, ואיני יודע מה יעשה בהם? תלמוד-לומר: "לכהן לו יהיה", בא הכתוב ולמד על הבכורים שיהיו נתנין לכהן.

כ"י וְכַל-תְּרוּמָה רְגוּ' • אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: וְכִי תְרוּמָה מִקְרִיבֵין לַכֹּהֵן? וְהֲלֹא הוּא הַמְחֻזָּר אֲחֵרֶיהָ לְבֵית הַגְּרָנוֹת? וְמָה תִלְמוּד-לוֹמַר "אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לַכֹּהֵן"? אֵלּוּ הַבְּכוֹרִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות כג): "תָּבִיא

יֹגֵבֵר יְת מַעֲשֵׂר קוֹדֶשֶׁה דְּלֵה יְהוֹן גָּבֵר דִּיתָן לְכַהֲנָא דְּלֵה יְהִי:

(י) וְאִישׁ אֶת-קִדְשׁוֹ לֹ יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר-יִתֵּן לַכֹּהֵן לֹ יִהְיֶה:

אֶת-קִדְשׁוֹ לֹ יִהְיוּ, מִי שֶׁמַּעֲכָב מַעֲשָׂרוֹתָיו וְאִינוֹ נוֹתֵן, לֹ יִהְיוּ הַמַּעֲשָׂרוֹת, סוֹף שְׁאִין שְׂדֵהוּ עוֹשֶׂה אֶלָּא אֶחָד מַעֲשָׂרָה שְׁהִיתָה לְמוֹדָה לְעִשׂוֹת. אִישׁ אֲשֶׁר-יִתֵּן לַכֹּהֵן • מִתְּנוֹת הַקְּרָאוֹת לוֹ. לֹ יִהְיֶה • מִמּוֹן הַרְבֵּה.

כ"י וְאִישׁ אֶת-קִדְשׁוֹ לֹ יִהְיוּ • לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַרוּ מִתְּנוֹת כֹּהֲנָה וְלוֹיָהּ, יְכוֹל יְבוֹאוּ וְיִטְלוּם בְּזוֹעַ? תִלְמוּד-לוֹמַר: "וְאִישׁ אֶת-קִדְשׁוֹ לֹ יִהְיוּ", מִגִּיד, שְׂטוּבַת הַנְּאֻתָן לְבַעֲלִים, וְעוֹד מִדְּרָשִׁים הַרְבֵּה דְרָשוּ בּוֹ בְּסִפְרֵי. וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה (תחומא פ' ראה): "וְאִישׁ

~ יום רביעי ו' סיון ~

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יב מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן גָּבֵר גָּבֵר אַרְי תִּסְטִי אֲתַתָּה וְתִשְׁקֹר בֵּה שְׁקֹר:

(יב) דִּבְרַל אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל:

נֹאֲפִין עַד שֶׁתִּכְנַס בְּהֵן רוּחַ שְׂטוֹת, דְּכְתִיב: "כִּי־תִשְׁטֶה", וְכְתִיב בּוֹ (משלי ז): "נֹאֲפָ אִשָּׁה חֲסֵר-לֵב". וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "כִּי־תִשְׁטֶה" - תַּט מִדְּרָכֵי צְנִיעוּת וְתַחֲשַׁד בְּעֵינָיו, כְּמוֹ (שם ז) "שְׂטֵה מַעֲלִיו וְעֵבֵר" (שם ח): "אֵל יִשָּׁט אֶל-דְּרָכֶיהָ לְבָד". וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל • וְמָהוּ הַמַּעַל?.

כ"י וְאִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ • מָה כְּתוּב לְמַעֲלָה מִן הַעֲנִין? "וְאִישׁ אֶת-קִדְשׁוֹ לֹ יִהְיוּ", אִם אֲתָה מַעֲכָב מִתְּנוֹת הַכֹּהֵן, חֲיִיד שֶׁתִּצְטַרֵּף לְבֵא אֶצְלוֹ לְהִבִּיא לֹ אֶת הַסּוּטָה. אִישׁ אִישׁ • לְלַמֵּד, שֶׁמוֹעֲלַת בְּשִׁתִּים: בְּאִישׁ מִלְחָמָה שֶׁל מַעֲלָה, וְאִישָׁה מִלְמָטָה. כִּי־תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ • שְׁנוּ רְבוּתֵינוּ: אֵין הַמִּנְאָפִין

~ נקודות משיחות קודש ~

חשיבות הנהירות בצווי הקב"ה

לְשׁוֹן קִצְוֹת), וּמוֹכֵן שֶׁבְּזָה נֹגַע שְׁלֵא לְעֵבֵר אֶפִּילוֹ עַל רְצוֹן קַל, שֶׁהָרִי אֶפִּילוֹ אִם מְשִׁנִּים קִצְוֹת מִרְצוֹן הַכַּעַל הָרִי אֵין זֶה "עוֹשֶׂה רְצוֹן בְּעֵלָה", הָרִי כֵן הוּא בִּישְׂרָאֵל וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁכֵּל עֲבָרָה נֹגַעַת, מִכִּינֵן שְׁגַם עַל-יְדֵי עֲבָרָה קֵלָה נִפְרָדִים רַחֲמָנָא-לְצֵלָן מִהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְלָכֵן לֹמְדִים עֲנִין זֶה מִהַפְּסוּק "כִּי תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ", עַל-מִנְתּוֹ לְהַדְגִּישׁ שְׁגַם עֲבָרָה קֵלָה נֹגַעַת - עַל-דֶּרֶךְ אִשָּׁה וּבַעַל. (על-פי לקוטי שיחות כרך ב עמוד 311 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ (ה, יב) אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבָרָה אֶל־אִם-כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׂטוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ, "תִּשְׁטֶה" כְּתִיב (סוטה ג, א). יֵשׁ לְבָאָר מָה שֶׁהָרִיָּה לְעִנֵּן דָּאֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבָרָה כּוֹי נִלְמַד מִדִּין סוּטָה: דִּין סוּטָה שֶׁיֵּדֵךְ רַק בְּאִשְׁתׁ אִישׁ וְלֹא בַּפְּנוּיָהּ. וְהִגָּה, יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁלוּ לְאִשָּׁה וְהַקְּב"ה לְבַעַל, וּמִכִּינֵן שֶׁ"אִיזוּהִי אִשָּׁה כְּשֶׁרָה הָעוֹשֶׂה רְצוֹן בְּעֵלָה" (תנא דבי אליהו רבא פֶּרֶק ט (בשנוי

יג וישכב גבר יתה שכבת זרעא ויהי מכסא מעיני בעלה ומטמא והיא מסאבא וסהיד לית בה והיא לא אתאחזת:

(יג) וְשָׁכַב אִישׁ אֶת־הַשְּׂכֵבֶת־זָרַע וְנִעְלַם מֵעֵינֵי אִשְׁהָ וְנִסְתָּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעַד אֵין בָּהּ וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׂה:

בודקין אותה. ונסתרה. שעור שתראה לטמאת ביאה. ועד אין בה. הא אם יש בה אפלו עד אחד שאמר: נטמאת! לא היתה שותה. ועד אין בה. בטמאה, אבל יש עדים לסתירה. נתפשה. נאנסה, כמו (דברים כב): "ותפשה ושכב עמה".

כ"י - וְשָׁכַב אִישׁ אֶת־הָאִשׁ, פָּרַט לְקִטּוֹן וּמִי שְׂאִינוּ אִישׁ. אֶת־הַשְּׂכֵבֶת־זָרַע. (יבמות צה) שְׂכִיבְתָהּ פּוֹסְלֵת אוֹתָהּ וְאֵין שְׂכִיבֵת אַחֲוֹתָהּ פּוֹסְלֵת אוֹתָהּ, כַּמַּעֲשָׂה בְשִׁפְי אַחֲוִית שֶׁהִיוּ דוֹמוֹת זו לזו. וְנִעְלַם מֵעֵינֵי אִשְׁהָ. (סוטה כז) פָּרַט לְסוּמָא. הָא אִם הָיָה רֹאֵה וּמַעֲמָעַם (סְפָרִים אַחֲרִים: וּמַעְלִים), אֵין הַמִּים

יד ויעבר עליו רוח קנאה ויקני ית אתמה והיא מסאבא או עבר עלוהי רוח קנאה ויקני ית אתמה והיא לא מסאבא:

(יד) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קְנָאָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ־קְנָאָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה:

עליו וגו'. כלומר, הוא התרה בה ועברה על התראתו, ואין ידוע אם נטמאה אם לאו.

כ"י - וְעָבַר עָלָיו. קָדַם לְסִתְיָהּ. רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא. פָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ (סוטה ג): לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, שְׂמִתְרָה בָּהּ: אַל תִּסְתְּרֵי עִם אִישׁ פְּלוּנִי. וְהוּא נִטְמָאָה אוֹ עָבַר

טו ויניתי גברא ית אתמה לנות פהנא ויניתי ית קרבנה עלה חד מן עסרא בהלת סאין קמחא שערין לא יריק עלוהי משחא ולא יתן עלוהי לבנתא ארי מנחת קנאתא הוא מנחת דוקרנא מדפרת חובא:

(טו) וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַפֶּתַח וְהִבִּיא אֶת־קַרְבְּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירֵת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא־יִצַק עָלָיו שָׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה כִּי־מִנְחַת קְנָאָתָהּ הוּא מִנְחַת זָכָר וּמִזְבֵּחַת עֹז:

שנאמר (שיר ד): "אל גבעת הלבונה", (סוטה ה) והיא פירשה מדרכיהן. כי מנחת קנאת הוא. הקמח הזה. קמח - לשון זכר. מנחת קנאת. מעוררת עליה שתי קנאות: קנאת המקום וקנאת הבעל.

כ"י - קֶמַח. שְׁלֹא יִהְיֶה מִסְלֵת. שְׁעָרִים. וְלֹא חֲטִים (סוטה יב); הִיא עֲשֵׂתָה מַעֲשָׂה בְּהֵמָה, וְקַרְבְּנָה מֵאֲכַל בְּהֵמָה. לֹא־יִצַק עָלָיו שָׁמֶן. שְׁלֹא יִהְיֶה קַרְבְּנָה מִהַדָּר, שֶׁהַשָּׁמֶן קָרוּי "אֹר", וְהִיא עֲשֵׂתָה בַחֲשׂוֹן. וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה. שֶׁהָאֵמָהוּת נִקְרָאוֹת "לְבוֹנָה",

טז ויקרב יתה פהנא ויקימנה קדם יי:

(טז) וְהִקְרִיב אֶת־הַפֶּתַח וְהַעֲמִדָה לִפְנֵי יְהוָה:

יז ויסב פהנא מי כיור פמן דחסף ומן עפרא די יהי ביסודי משפנא יסב פהנא ויתן למיא:

(יז) וְלָקַח הַפֶּתַח מִיָּם קֹדְשִׁים בְּכִלֵי־חָרֶשׁ וּמִן־הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן יִקַּח הַפֶּתַח וְנָתַן אֶל־הַמִּים:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ה (טו) מִזְבֵּחַת עֹז. שָׂאָר מִנְחוֹת בָּאוֹת לְכַפֵּר עֹז, מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת נֶדְבָה, וְנוֹתְנִין בָּהֶן שָׁמֶן לְבוֹנָה כְּדִי שִׁיֵּהָ הַקְּרָבָן מִתְמַר וְעוֹלָה לְרִיחַ גִּיחִית, אֲבָל זֶה שְׂאִינָה בָּאָה לְהַזְכִּיר זְכוּת אֱלֹא לְגַלְגַּל עֹז, לְפִיכֵף לֹא יִהְיֶה קַרְבְּנָה מִהַדָּר (ראח סוטה טו): תורה טז

ככלי-חרש • (סוטה ז) היא השקתה את הנוֹאֵף יין משֶׁבַח בְּכֹסוֹת מְשֻׁבָּחִים, לְפִיכֶךָ תִּשְׁתֶּה מִיַּם הַמָּרִים בְּמִקְדָּה בְּזוּזָה שֶׁל חָרֵס.

כְּיָמֵי מַיִם קִדְּשִׁים • שֶׁקִּדְּשׁוּ בְּפִיּוֹר, (כתובות עב) לְפִי שֶׁנַּעֲשֶׂה (הפִּיּוֹר) מִנְחָשֶׁת – מְרָאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, וְזוֹ פִּירְשָׁה מְדַרְבֵּיחֵן, שֶׁהָיוּ נִבְעָלוֹת לְבַעֲלֵיהֶן בְּמִצְרַיִם תַּחַת הַתַּפּוּסִים, וְזוֹ קָלְקְלָה לְאַחַר – תִּבְדָּק בּוֹ.

יח וימים פהנא ית אתמא קדם יי ויפרע ית רישא דאתמא ויהב על ידהא ית מנחת דוקרנא מנחת קנאתא היא ובידא דכהנא יהו מלא מרידא מלטטיא:

(יח) וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לְפָנָי יְהוָה וּפְרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֵּיהָ אֶת מִנְחַת הַזֶּבֶן מִנְחַת קִנְיָתָהּ הוּא וּבִיד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים:

דעֲתָה וְתוֹדָה, וְלֹא יִמְחָה שֵׁם הַמִּיחֵד עַל הַמַּיִם. הַמָּרִים • עַל שֵׁם סוֹפֵן שֶׁהֵם מָרִים לָהּ. הַמְאָרְרִים • הַמְחַסְרִים אוֹתָהּ מִן הָעוֹלָם, לְשׁוֹן (יחזקאל כד): סוֹן מִמַּאִיר. וְלֹא יִתְכַן לְפָרֵשׁ מִיַּם אַרְוּרִים, שֶׁהָרִי קְדוּשִׁים הֵן. וְלֹא "אַרְוּרִים" כְּתַב הַכְּתוּב, אֲלֵא "מְאָרְרִים" אֶת הָאַחֲרִים. וְאַף אוֹנְקְלוֹס לֹא תַרְגֵּם "לִיטְיָא", אֲלֵא "מְלִטְיָא", שֶׁמְרָאוֹת קָלְקְלָה בְּגוּפָהּ שֶׁל זֹה.

כְּיָמֵי וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן וְגו'. וְהֲלֹא כָּבֹד נֶאֱמַר "וְהַעֲמִיד לְפָנָי ה'" ? אֲלֵא מִסִּיעִין הָיוּ אוֹתָהּ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם כְּדִי לִיגָעָה וְתִטְרַף דַּעֲתָהּ וְתוֹדָה. וּפְרַע • (שם יד. ספר) סוֹתֵר אֶת קְלִיעַת שַׁעֲרָה כְּדִי לְבַזּוֹתָהּ. מִכָּאֵן לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁגִּלּוּי הָרֹאשׁ גָּנְאִי לָהֶן. לְפָנָי ה' • (ספר) בְּשַׁעַר נְקִיבוֹר, הוּא שַׁעַר הַעֲזָרָה הַמְּזוּרְחִי, דְּרָף כָּל הַנְּכַנְסִים. וְנָתַן עַל־כַּפֵּיהָ • לִיגָעָה, אוֹלֵי תִטְרַף

יט ויומי יתה פהנא ויימר לאתמא אם לא שכיב גבר יתיד ואם לא סטית לאסתאבא בר מבעליד הוי זכאה ממיא מרידא מלטטיא האלין:

(יט) וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ וְאִם־לֹא שָׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישׁךָ הִנְקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה:

לא תנקי, שֶׁמִּכְלָל לֹא אוֹתָהּ שׁוֹמֵעַ הֵן, אֲלֵא שֶׁמַּצְוָה לְפָתַח בְּדִינֵי נְפִשׁוֹת תַּחֲלָה לְזָכוֹת.

כְּיָמֵי וְהִשְׁבִּיעַ וְגו'. וּמָה הִיא הַשְּׁבוּעָה? אִם לֹא שָׁכַב – הִנְקִי, הֵא אִם שָׁכַב – הִנְקִי (סְפָרִים אַחֲרִים):

כא ואת ארי סטית בר מבעליד וארי אסתאבא ויהב גבר ביד ית שכבתה בר מבעליד:

(כ) וְאֵת כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישׁךָ וְכִי נִטְמָאת וַיִּתֵּן אִישׁ בֶּךָ אֶת־שְׁכַבְתּוֹ מִבְּלַעְדֵי אִישׁךָ:

כְּיָמֵי וְאֵת כִּי שָׁטִית • "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אִם".

כב ויומי כהנא ית אתמא במומתא דלנוט ויימר כהנא לאתמא יהב יי יתיד ללוט ולמומי בגו עמיד בדיהב יי ית ירפיד מסיא וית מצכי נפיהין:

(כב) וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה וְאָמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתְךָ לְאֵלֶּה וְלִשְׁבַעַה בְּתוֹךְ עַמְּךָ בְּתַת יְהוָה אֶת־יְרִכְךָ נִפְלֹת וְאֶת־בִּטְנְךָ צָבָה:

לְשׁוּבָה לְבַחֲרֵי, שֶׁהַצְדִּיקִים נִשְׁבָּעִים בְּפָרְעוֹתָן שֶׁל רָשָׁעִים, וְכֵן לְעִנְיַן הַבְּרָכָה (בראשית יא): "וְנִבְרַכְו וְגו'" (שם מח): "כֶּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאָמֹר". אֶת־יְרִכְךָ • בְּקַלְלָה הַקְדָּיִם יָרַךְ לְכַטֵּן, לְפִי שֶׁבַה הַתַּחֲלִילָה בַּעֲבָרָה תַּחֲלָה. צָבָה • כְּתַרְגוּמוֹ: נְפוּחָה.

כְּיָמֵי בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה • שְׁבוּעָה שֶׁל קָלְלָה. יִתֵּן ה' אוֹתְךָ לְאֵלֶּה וְגו' • שִׁיחֵיו הַכֹּל מִקְלָלִין בִּיד: יְבוֹאֵף כְּדָרְךָ שְׂבָא לְפָלוּנִית. וְלִשְׁבַעַה • (סוטה יח, שְׁבוּעוֹת כד) שִׁיחֵיו הַכֹּל נִשְׁבָּעִין בִּיד: לֹא יֵאָרַע לִי כְּדָרְךָ שְׂאָרַע לְפָלוּנִית. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה סה): "וְהִנַּחְתֶּם שִׁמְכֶם

(כב) וּבָאוּ הַיָּמִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לְצַבּוֹת בְּטָן וְלִנְפֵל יֶרֶךְ וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן:
 כב וַיַּעֲלוּן מִיָּא מְלִטְטָא הָאֵלִין בְּמַעֲיָבִי לְאַפְחָא מְעִין וְלִאֲמַסָּאָה יֶרְכָא וְתִימְר אַתְתָּא אָמֵן אָמֵן:

כִּשְׁהוּא אוֹמֵר "אֶת-יֶרֶכְךָ נִפְלַת וְאֶת-בְּטָנְךָ צָבָה"; הֲרִי שֶׁל נִבְעֵלַת אָמור. אָמֵן אָמֵן. קִבְּלַת שְׂבוּעָה: "אָמֵן" עַל הָאֵלֶּה, "אָמֵן" עַל הַשְּׂבוּעָה. "אָמֵן" אִם מֵאִישׁ זֶה, "אָמֵן" אִם מֵאִישׁ אֲחֵר. "אָמֵן" שֶׁלֹּא שְׂטִיתִי אַרוּסָה וְנִשְׁוָאָה, שׁוֹמְרַת יָכֵם וְכַנּוּסָה.

כִּי"א ◀ לְצַבּוֹת בְּטָן • כִּמוֹ לְהַצְבּוֹת בְּטָן. זֶהוּ שְׁמוֹשׁ פִּתְחֵה שְׁהִלְמֵ"ד נְקוּדָה בּוֹ. וְכֵן (שְׁמוֹת יג): "לְנַחֲתֶם הַיֶּרֶךְ", (דְּבָרִים א): "לְרִאֲתֶכֶם בְּיֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ-בָהּ". וְכֵן "לִנְפֵל יֶרֶךְ", לְהַנְפִּיל יֶרֶךְ, שֶׁהַיָּמִים מְצַבִּים אֶת הַבְּטָן וּמְפִילִים אֶת הַיֶּרֶךְ. לְצַבּוֹת בְּטָן וְלִנְפֵל יֶרֶךְ • בְּטָנוֹ וְיֶרְכּוֹ שֶׁל בּוֹעַל. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁל נִבְעֵלַת?

(כג) וְכָתַבְתָּ אֶת-הָאֵלֶּת הַפְּהֵן בַּסֵּפֶר וּמַחָה אֶל-מֵי הַמָּרִים:
 כג וַיִּכְתּוֹב יֵת לְוִטְיָא הָאֵלִין פְּהֵנָא בַּסֵּפֶרָא וַיִּמְחֹק לְמֵיָא מְרִירָא:

כד וַיִּשְׁקֵי יֵת אַתְתָּא יֵת מִיָּא מְרִירָא מְלִטְטָא וַיַּעֲלוּן בַּהּ מִיָּא מְלִטְטָא לְמִרִירוֹ:

כִּי"א ◀ וְהַשְׁקָה אֶת-הָאִשָּׁה אֶת-מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָהּ הַיָּמִים הַמְאָרְרִים לְמָרִים:

כִּי"א ◀ וְהַשְׁקָה אֶת-הָאִשָּׁה • אֵינִן זֶה סֵדֵר הַמַּעֲשֵׂה, שֶׁהֲרִי בְּתַחֲלָה מְקַרֵּיב מִנְחָתָהּ, אֶלָּא הַכְּתוּב מְבַשְּׂרֵךְ שְׂכָשְׁשֵׁי שְׂקָנָה יָבֵאוּ בָהּ לְמָרִים, לְפִי שְׁנֵאֲמַר: בְּטָן וְיֶרֶךְ, מִנֵּיִן לְשֶׁאֵר כָּל הַגּוּף? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "וּבָאוּ בָהּ",

בְּכֻלָּהּ. אִם כֵּן, מָה תִּלְמוּד-לוֹמֵר "בְּטָן וְיֶרֶךְ"? לְפִי שֶׁהֵן הַתְּחִילוֹ בַּעֲבָרָה תַּחֲלָה, לְפִיכֵךְ הַתְּחִיל מֵהֵם הַפְּרָעָנוֹת. לְמָרִים • לְהִיּוֹת לָהּ רָעִים וּמָרִים.

כֵּה וַיִּסַּב פְּהֵנָא מִיָּא דְאַתְתָּא יֵת מִנְחָתָהּ קִנְאָתָא וִירִים יֵת מִנְחָתָא קָדָם יֵי וַיִּקְרַב לְתֵיהּ לְמַדְבָּחָא:

(כד) וְלָקַח הַפְּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקִּנְאוֹת וְהִנִּיף אֶת-הַמִּנְחָה לְפָנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל-הַמִּזְבֵּחַ:
 כד וַיִּסַּב פְּהֵנָא מִיָּא דְאַתְתָּא יֵת מִנְחָתָהּ קִנְאָתָא וִירִים יֵת מִנְחָתָא קָדָם יֵי וַיִּקְרַב לְתֵיהּ לְמַדְבָּחָא:

זו היא הגשמתה בקרן דרומית מערבית של מזבח קדם קמיצה, כשאר מנחות.

כִּי"א ◀ וְהִנִּיף • מוֹלִיף וּמְבִיא, מַעֲלָה וּמוֹרִיד, וְאַף הִיא מְנִיפָה עִמוֹ, שֶׁיָּדָה לְמַעֲלָה מִיָּדוֹ שֶׁל כְּהֵן. וְהִקְרִיב

(כו) וְקִמֵּץ הַכְּהֵן מִן-הַמִּנְחָה אֶת-אֲזִפְרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת-הָאִשָּׁה אֶת-הַיָּמִים:
 כו וַיִּקְמֹץ כְּהֵן מִן-הַמִּנְחָתָא מִן מִנְחָתָא יֵת אֲדָפְרָתָהּ וַיִּסַּק לְמַדְבָּחָא וַיִּכְתֵּר כֵּן יִשְׁקֵי יֵת אַתְתָּא יֵת מִיָּא:

כִּי"א ◀ אֲזִפְרָתָהּ • הוּא הַקִּמֵּץ, שֶׁעַל-יְדֵי הַקְּטִירָתוֹ, הַמִּנְחָה בָּאָה לְזָכְרוֹן לְגִבְהָ.

כז וַיִּשְׁקָנָה יֵת מִיָּא וְתֵהִי אִם אִסְתָּאבַת וְשִׁקְרַת שְׁקָר בְּבַעֲלָהּ וַיַּעֲלוּן בַּהּ מִיָּא מְלִטְטָא לְמִרִירוֹ וַיִּפְחוּן מְעָהָ וְתַתְּמִסִּי יֶרְכָה וְתֵהִי אַתְתָּא לְלוֹט בְּגוֹ עֲמָה:

(כז) וְהַשְׁקָה אֶת-הַיָּמִים וְהִיְתָה אִם-נִטְמָאָה וְתַמְעַל מַעַל בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָהּ הַיָּמִים הַמְאָרְרִים לְמָרִים וְצַבְתָּהּ בְּטָנָהּ וּנְפִלָה יֶרְכָהּ וְהִיְתָה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה בְּקָרֵב עֲמָה:
 כז וַיִּשְׁקָנָה יֵת מִיָּא וְתֵהִי אִם אִסְתָּאבַת וְשִׁקְרַת שְׁקָר בְּבַעֲלָהּ וַיַּעֲלוּן בַּהּ מִיָּא מְלִטְטָא לְמִרִירוֹ וַיִּפְחוּן מְעָהָ וְתַתְּמִסִּי יֶרְכָה וְתֵהִי אַתְתָּא לְלוֹט בְּגוֹ עֲמָה:

הזכיר ירד תחלה, המים אינן בודקין אלא כדרך כניסתן בה. והיתה האשה לאלה. כמו שפרשתי, שיהיו הכל אלין בה. בקרב עמה. הפרש יש בין אדם המתגול במקום שגבר, לאדם המתגול במקום שאינו נכר.

כִּי"א ◀ וְהַשְׁקָה אֶת-הַיָּמִים • לְרַבּוֹת שְׂאֵם אֲמָרָה: אֵינִי שׁוֹתָה! לְאַחֵר שְׁנִמְנַחְקָה הַמְּגַלָּה, מְעַרְעְרִין אוֹתָהּ וּמְשַׁקֵּינִין אוֹתָהּ בְּעַל-כְּרִחָה, אֶלָּא-אִם-כֵּן אֲמָרָה: טַמְאָה אֲנִי (סוֹטָה כז). וְצַבְתָּהּ בְּטָנָהּ וּגו' • אֶף-עַל-פִּי שֶׁבִקְלָלָהּ

(כה) וְאִם-לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְטַהְרָה הִוא וְנִקְתָּהּ
 כח וְאִם לֹא אִסְתָּאֵבַת אֶתְמָא וְדִכְנָאָה הִיא
 וְתִפּוֹק זַכָּאָה וְתַעֲדֵי עֵדוּי:
וְנִזְרְעָה זֶרַע:

כ"ט «ואם לא נטמאה האשה. בסתירה זו. וטהרה היא. ממקום אחר. ונקתה. ממים המאָררים, ולא עוד אלא "וְנִזְרְעָה זֶרַע" – אם היתה

יולדת בצער, תלד ברוח, אם היתה יולדת שחורים, יולדת לבנים (סוטה כח).

(כט) זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאָת אֲשֶׁר תִּשְׁמָטָה אִשָּׁה תַּחַת
 אִשָּׁה וְנִטְמָאָה:
 כט דא אורימא דקנאמא די תסטי אתמא בר
 מפעלה ותסתאב:

(ל) או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא
 את אשתו והעמיד את האשה לפני יהוה ועשה
 לה הפהין את פל־התורה הזאת:
 כ"ט «או איש. כמו (שמות כא): "או נודע". כלומר, אם איש קנאי הוא, לךך "והעמיד את-האשה".

לא או גבר די תעבר עלוהי רוח קנאה ויקני
 ית אתמה ויקם ית אתמא קדם יי ויעבד לה
 פהנא ית כל אורימא הדא:

(לא) וְנִקְתָּה הָאִשָּׁה מֵעֹן וְהָאִשָּׁה הִיא תִשָּׂא אֶת-
 עוֹנָה:
 לא ויהי זפאה גברא מחובא ואתמא הדיא
 תקבל ית חובה:

כ"ט «וְנִקְתָּה הָאִשָּׁה מֵעֹן. אם בדיקה המים, אל
 ידאג לומר: "חבתי במיתתה!" נקי הוא מן הענש.

דבר אחר: משישקנה, תהא אצלו ביהתר "ונקה
 מעון", ששהסוטה אסורה לבעלה (ספרי).

ו (א) וַיִּדְבֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דִּבַּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ
 או־אִשָּׁה כִּי יִפְלֹא לְגִדּוֹ גִדְרָה נָזִיר לְהַזִּיר לַיהוָה:
 ב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר או
 אתמא ארי פרש למדר גדר נזירו למיזר
 קדם יי:

כ"ט «כִּי יִפְלֹא. יפריש. למה נסמכה פְרִשַׁת נָזִיר
 לפרשת סוטה? לומר לך: שכל הרואה סוטה
 בקלקולה נזיר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי

ניאוף (סוטה ב). גדר נזיר. אין נזירה בכל מקום אלא
 פרישה, אף כאן שפירש מן היין. להזיר לה.
 להבדיל עצמו מן היין לשם שמים.

(ג) מִיַּיִן וְשִׁכָר יִזְיֵר חֲמִץ יַיִן וְחֲמִץ שִׁכָר לֹא יִשְׁתָּהּ
 וְכָל-מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּהּ וְעֲנָבִים לַחִים וַיִּבְשִׂים
 לֹא יֵאָכֵל:
 ג מתמר חדת ועתיק יזר חל דחמר חדת
 וכל דחמר עתיק לא ישתה וכל מתרות
 ענבין לא ישתה וענבין רטיבין ויבשין לא
 ייכול:

כ"ט «מִיַּיִן וְשִׁכָר. כתרגומו: "מתמר חדת ועתיק",
 שהיין משפר פשהוא ישן. וְכָל-מִשְׁרַת. לשון צביעה

במים או בכל משקה. ובלשון משנה יש הרבה: "אין
 שורין דיו וסממנים", "נזיר ששרה פתו בנין".

(ד) כָּל יַמֵּי נִזְרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִזֶּגֶן הַיַּיִן מִחֲרָצִים
 וְעַד-זֶג לֹא יֵאָכֵל:
 ד כל יומי נזרה מכל דיתעבד מגפנא
 דחמרא מפורצנין ועד עצורין לא ייכול:

כ"ט «חֲרָצִים. (מיר לד) הם הגרעינין. זג. הם הקלפות שמבחוץ, שהחרצנים בתוכן כענבל בזוג.

ה) פְּלִימֵי נְדָר נִזְרוּ תַעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־רֵאשׁוֹ עַד־מִלֵּאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יִזְיֹר לַיהוָה קֹדֶשׁ יְהוָה גְּדֹל פָּרַע שְׁעַר רֵאשׁוֹ:

ה כל יומי נדר נזרה מספר לא יעבר על רישה עד משלם יומיא דנזר קדם יי קדיש יי מרבי פרוע שער רישה:

כט"ו ◀ קֹדֶשׁ יְהוָה • (ספר) הַשְּׁעַר שְׁלוֹ, לְגֹדֶל הַפָּרַע שֶׁל שְׁעַר רֵאשׁוֹ. פָּרַע • נְקוּד פִּתּוּחַ קָטָן (סגול), לְפִי שֶׁהוּא דְבוּק לְשַׁעַר רֵאשׁוֹ – פָּרַע שֶׁל שְׁעַר. וּפְרוּשׁ

שָׁל "פָּרַע": גְּדוּל שֶׁל שְׁעַר. וְכֵן (ויקרא כא) אֵת רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרַע. וְאֵין קְרוִי 'פָּרַע' פְּחוּת מְשַׁלְשִׁים יוֹם.

ו) פְּלִימֵי הַזִּירוֹ לַיהוָה עַל־נַפְשׁ מֵת לֹא יָבֵא:

ו כל יומין דנזר קדם יי על נפשא דמתא לא ייעול:

ז) לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאָחֹתוֹ לֹא־יִטְמָא לָהֶם בְּמַתָּם כִּי נִזְר אֱלֹהֵיו עַל־רֵאשׁוֹ:

ז לאבוי ו לאמו ולאחיו ולאחותו לא יטמא להם במתתם כי נזר אלהיו על רישה:

ח) כָּל יְמֵי נִזְרוֹ קֹדֶשׁ הוּא לַיהוָה:

כט"ו ◀ כָּל יְמֵי נִזְרוֹ קֹדֶשׁ הוּא • זו קדשת הגוף מלהטמא למתים.

ט) וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בִּפְתַע פְּתָאִם וְטָמָא רֵאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֵאשׁוֹ בַּיּוֹם טְהַרְתּוּ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְגִלַּחְגּוֹ:

ט ונארי זמות מתא עלוהי בתכף שלו ויטמא ריש נזרה ויגלח רישה ביומא דדכותה ביומא שבועא ויגלחה:

כט"ו ◀ בִּפְתַע • זֶה אָנֹס. פְּתָאִם • זֶה שׁוֹגֵג. וַיֵּשׁ אֹמְרִים: פִּתַע פְּתָאִם, דְּבַר אֶחָד הוּא: מִקְרָה שֶׁל פְּתָאִם. וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו • בְּאֵהָל שֶׁהוּא בּוֹ. בַּיּוֹם טְהַרְתּוּ • בַּיּוֹם הַזֶּה. אוֹ אֵינוֹ אֵלָא בְּשִׁמְנֵי, שֶׁהוּא

טהור לגמרי? תלמוד לומר: "ביום השביעי". אי שביעי, וכול אפלו לא הזה? תלמוד לומר: "ביום טהרתו".

י) וּבַיּוֹם הַשְּׂמִינִי יָבֵא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנַי בְּנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֶהָל מוֹעֵד:

י וביומא תמינא ייתי תרין שפנינין או תרין בני יונה לות פהנא לתרע משפן זמנא:

כט"ו ◀ וּבַיּוֹם הַשְּׂמִינִי יָבֵא שְׁתֵּי תָרִים • לְהוֹצִיא אֵת הַשְּׂבִיעִי. אוֹ אֵינוֹ אֵלָא לְהוֹצִיא אֵת הַתְּשִׁיעִי? קָבַע זְמַן לְקַרְבִּין וְקָבַע זְמַן לְמַקְרִיבִין: מַה קְרָבִין הַכָּשִׁיר

שמיני ומשמיני והלאה, אף מקריבין – שמיני ומשמיני והלאה.

יא) וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחֻטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכִפָּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנֶּפֶשׁ וְקָדֵשׁ אֶת־רֵאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא:

יא ויעבד פהנא חד לחטאתא וחד לעלתא וכפר עלוהי מדקב על מתא ויקדש ית רישה ביומא ההוא:

כט"ו ◀ מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ • שְׁלֹא נִזְהַר מִטְּמַאת הַמֵּת, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אָמַר: שְׁצַעַר עֲצָמוֹ מִן הַיֵּין. וְקָדֵשׁ אֶת־רֵאשׁוֹ • לְחֹזֵר וּלְהַתְחִיל מִנֵּזֵן נִזְרוֹתוֹ.

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

ו (יא) מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ. יֵשׁ חֻטָּא (שופטים כ טו), שֶׁהַחֻטָּא אֵת הַנֶּפֶשׁ וּמִנְעָה מִן הַיֵּין. וְקָרֹב הוּא לְדָרְשׁת רַבּוּתֵינוּ ו'ל' (תענית יא). עַל שְׂצִיעַר עֲצָמוֹ מִן הַיֵּין: תורה יב

(יב) וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יְמֵי נְזוּרוֹ וְהִבִּיא פְּבַשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ
 לְאִשָּׁם וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ פִי מִמָּא נְזוּרוֹ:
 יב וְנִזְרָה קָדְם יְיָ יְת יוֹמֵי נְזוּרָה וְיִזְתִּי אֲמַר פֶּר
 שְׁתֵּה לְאִשָּׁמָא וְיוֹמֵיָא קִדְמָי יִבְטְלוּן אַרְי
 אִסְתָּאב נְזוּרָה :

כ"י◀ וְהִזִּיר לַה' אֶת־יְמֵי נְזוּרוֹ • יִזְזוּר וְיִמְנָה נְזוּרוֹתוֹ כְּבִתְחִלָּה • וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ • לֹא יַעֲלוּ מִן
 הַמִּנְיָן •

(יג) וְזֹאת תּוֹרַת הַנְּזוּר בְּיוֹם מְלֵאת יְמֵי נְזוּרוֹ יָבִיא
 אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
 יג וְזֹא אִוְרַתָּא דְנְזוּרָא בְּיוֹם מְשַׁלְּם יוֹמֵי
 נְזוּרָה וְיִזְתִּי יְתֵה לְתַרְע מְשַׁפְּן זְמַנָּא :

כ"י◀ יָבִיא אֹתוֹ • יָבִיא אֶת עֲצָמוֹ ; וְזֶה אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה
 'אֲתִי"ם' שֶׁהֵיָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ בֶּן, פִּיּוּצָא בּוֹ (וּיקרא
 כב) : 'וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עוֹן אֲשָׁמָה' — אֶת עֲצָמוֹ ; פִּיּוּצָא
 בּוֹ (דְּבָרִים לד) : 'וַיִּקְבַּר אֹתוֹ בְּגִי', הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ •

(יד) וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה פְּבַשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָּמִים
 אַחַד לְעֹלָה וְכִבְשֶׁה אַחַת בַּת־שָׁנָתָה תְּמִימָה
 לַחֲטָאת וְאֵיל־אֶחָד תָּמִים לְשִׁלְמִים:
 יד וְיִקְרִיב יְת קָרְבָּנָה קָדְם יְיָ אֲמַר פֶּר שְׁתֵּה
 שְׁלִים חַד לְעֹלְתָא וְאִמְרַתָּא חַדָּא בַת שְׁתֵּה
 שְׁלִמְתָּא לַחֲטָאָתָא וְיִדְכַר חַד שְׁלִים לְנִכְסַת
 קוּדְשִׁיא :

(טו) וְסֵל מִצּוֹת סֵלַת חֵלֶת בְּלוּלַת בְּשֶׁמֶן וְרִקְיָקִי
 מִצּוֹת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם:
 טו וְסֵל פְּטִיר סִלְתָּא גְרִיצָן דְּפִילָן בְּמִשַׁח
 וְאִסְפּוּגִין פְּטִירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשַׁח
 וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְפֵיהוֹן :

כ"י◀ וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם • שֵׁל עוֹלָה וּשְׁלָמִים • לְפִי
 שְׁהִיוּ בְּפִלֵל וְיִצְאוּ לְדוֹן בְּדָבָר חַדָּשׁ — שְׁיִטְעִינוּ לְחֶם
 — הַחֲזוּרִין לְכַלְלֵן שְׁיִטְעִינוּ נְסָכִים כְּדִין עוֹלָה
 וּשְׁלָמִים • חֵלֶת בְּלוּלַת וְרִקְיָקִי מִצּוֹת • (מִנְחוֹת עז) עֶשֶׂר
 מִפְּל מִין •

(טז) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֶׂה אֶת־חֲטָאתוֹ
 וְאֶת־עֹלָתוֹ:
 טז וְיִקְרִיב כְּהֵנָּא קָדְם יְיָ וְיַעֲבַד יְת חֲטָאָתָה
 וְיֵת עֹלְתָה :

(יז) וְאֶת־הָאֵיל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סֵל
 הַמִּצּוֹת וַעֲשֶׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ:
 יז וְיֵת דְּכָרָא יַעֲבַד נִכְסַת קוּדְשִׁיא קָדְם יְיָ עַל
 סֵלָא דְּפִטְרִיא וְיַעֲבַד כְּהֵנָּא יְת מִנְחָתְהוֹ וְיֵת
 נִסְכָּה :

כ"י◀ זֶבַח שְׁלָמִים לַה' עַל סֵל הַמִּצּוֹת • יִשְׁחַט אֶת הַשְּׁלָמִים עַל־מִנְתָּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַלְחָם • אֶת־מִנְחָתוֹ
 וְאֶת־נִסְכּוֹ • שֵׁל אֵיל •

(יח) וְגִלַּח הַנְּזוּר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נְזוּרוֹ
 וְלָקַח אֶת־שַׁעַר רֹאשׁ נְזוּרוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־
 תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים:
 יח וְיִגְלַח נְזוּרָא בְּתַרְע מְשַׁפְּן זְמַנָּא יְת רִישׁ
 נְזוּרָה וְיִסַּב יְת שַׁעַר רִישׁ נְזוּרָה וְיִתֵּן עַל
 אֲשֶׁתָּא דִּי תַחַת דְּוּדָא דְנִכְסַת קוּדְשִׁיא :

כ"י◀ וְגִלַּח הַנְּזוּר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • (ספרי) יְכוּל
 יִגְלַח בְּעוּרָה? הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ בְּזִיוֹן! אֲלֵא "וְגִלַּח הַנְּזוּר"
 — לְאַחַר שְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים, שְׁכַתוּב בָּהֶן (וּיקרא א):
 "וַיִּשְׁחֹטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד". אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח

הַשְּׁלָמִים • תַּחַת הַדּוּד שֶׁהוּא מְבַשְּׁלֵן בּוֹ, לְפִי שְׁשִׁלְמֵי
 נְזוּר הִיוּ מִתְבַּשְּׁלִין בְּעוּרָה שְׁצָרִיד לְטַל הַכֹּהֵן הַזְּרוּע
 אַחַר שֶׁנִּתְבַּשְּׁל וְלִהְיוֹת לְפָנֵי ה' •

יט ויסב כהנא ית דרעא בשלא מן דוכרא
וגרצתא פטירתא חדא מן סלא ואספוג
פטיר חד ויתן על ידי גזירא בטר דגלח ית
גזרה:

(יט) ולקח הכהן את־הזרע בשלה מן־האיל וחלת
מצה אחת מן־הפל ורקיק מצה אחד ונתן על־כפיו
הנזיר אחר התגלחו את־גזרו:

כ"ט - הזרע בשלה • לאחר שנתבשלה.

כ וירים יתהון כהנא ארמא קדם יי קודשא
הוא לכהנא על חדיא דארמותא ועל שקא
דאפרשותא ובטר כן ישתי גזירא חמרא:

(כ) והניף אותם הכהן תנופה לפני יהוה קדש
הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה
ואחר ישתה הנזיר יין:

הזרוע הזה. לפי שהיו שלמי נזיר בכלל, ויצאו לדון
בדבר החדש - להפרשת זרוע - הצרף להחזיר
לכללן, לדון אף בחזה ושוק.

כ"ט - קדש הוא לכהן. החלה והרקיק והזרוע -
תרומה הן לכהן. על חזה התנופה • מלבד חזה
ושוק הראויים לו מכל שלמים, מוסף על שלמי נזיר

כא דא אורייתא דגזירא די ידר קרבנה קדם
יי על גזרה בר מדתדבק ידה כפום גזרה די
ידר כן יעבד על אורייתא דגזרה:

(כא) זאת תורת הנזיר אשר ידר קרבנו ליהוה
על־גזרו מלבד אשר־תשיג ידו כפי נדרו אשר ידר
כן יעשה על תורת גזרו: פ

גזרו - על תורת הנזיר, מוסף ולא יחסר, שאם אמר:
הריני נזיר חמש גזירות על־מנת לגלח על ג' בהמות
הללו, אין אני קורא בו: "כאשר ידר כן יעשה".

כ"ט - מלבד אשר־תשיג ידו • שאם אמר: הריני נזיר
על־מנת לגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים.
כפי נדרו אשר ידר כן יעשה • מוסף על תורת

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

כג מלל עם אהרן ועם בנוהי למימר פדין
תברכוני ית בני ישראל תימרין להון:

(כג) דבר אל־אהרן ואל־בניו לאמר כה
את־בני ישראל אמור להם: ס

אמור • (תחומא) מלא, לא תברכם בחפזון ובכהלות,
אלא בכונה ובלב שלום.

כ"ט - אמור להם • כמו זכור, שמור. בלע"ז דישנ"ט
אמור להם • (ספר) שיהיו כלם שומעים.

~ נקודות משיחות קודש ~

שבאים לסטים ונוטלים אותה ממנו מה הנאה יש לו
במתנה זו, כי, לכאורה, זהו דבר פשוט, ומה רש"י
מוסיף בקד?

אלא בכך מדגיש רש"י ש"יברכך וישמרך" אינם שני
ענינים שונים, אלא ברכה אחת "שיתברכו נכסיד" באופן
שהקדוש־ברוך־הוא שומר את הנכסים, כי לולא
"ישמרך", הרי "מה הנאה יש לו", אין שום ברכה
ב"יברכך".

בדומה לכך "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" אינם שני

שתי הדגמות שמביא רש"י ל"אמור להם" - "כמו זכור
שמור" - אינן מסבירות רק את המלים "אמור להם",
אלא גם מהוות הקדמה לברכת כהנים:

את "יברכך" מפרש רש"י "שיתברכו נכסיד", ועל
"ישמרך" אמר רש"י "שלא יבואו עליך שודדים ליטול
ממונך (ורש"י מרחיב ביצד מתרחש ענין זה אצל
בשר־גדס) שהנותן מתנה... מה הנאה יש לו במתנה זו,
אבל הקדוש־ברוך־הוא הוא הנותן הוא השומר".

ולכאורה אינה מובנת הצריכות בפירוש רש"י "בין

ענגינים שונים, אלא ברכה אחת הכוללת חיוב ושלילה, "וישם לך שלום" יתכן רק בפֿאָשר "ישא ה' פֿניו אליך" – יקבש בעסו.

לכן מפרש רש"י על "אמור להם" (אמירת הברכות), שברכה זו היא "כמו זכור שמור": הַזְכִּירָה וְהַשְׁמִירָה בְּשֵׁבֶת אֵינֶם שְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים, אֶלֶּא עֲנִין אֶחָד, עַד-כִּדְּי כִּף ש"זכור ושמור בדבור אחד נאמרו" הַזְכִּירָה הַיָּהּ מְשֻׁלְּמַת פֿאָשֶׁר יִשְׁנָה שְׁמִירַת שְׁבֵת. וְכֵן גַּם "אמור להם": כֹּל בְּרָכָה שְׁמִבְּרָכִים הַפְּהִינִים אֶת יִשְׂרָאֵל כּוֹלֵלַת חֵיב וּשְׁמִירָה (שְׁלִילָה), וְזֶהוּ עֲנִין אֶחָד, כִּדְּלַעֲלֵל, ש"יְבָרְכֶךָ – יתברכו נכסיד" הוא באופן של "וישמך" – "הוא הנותן הוא השומר", ורק אז הברכה משלמת. ובהמשך לכה, מפרש רש"י "אמור להם, שיהיו פֿלֶם וּשְׁמַעִים", שֶׁהֶחֱנָה לְכֵךְ שֶׁהֶבְרָכָה תִּהְיֶה בְּאִפְּן כֶּזֶה –

בְּרָכָה אַחַת הַכּוֹלֵלַת חֵיב וּשְׁמִירָה – הַיָּהּ פֿאָשֶׁר אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, וְאֶצֶל כּוֹנֵן הַפְּהִינִים יִהְיֶה שְׁנֵי הָעֲנִינִים: הַחֵיב – הַבְּרָכָה הַיָּהּ בְּלִשׁוֹן יַחֲדָה לְכָל אֶחָד בְּמִיָּחָד, הֵן בְּאִמִּירַת הַפְּהִינִים וְהֵן בְּשְׁמִיעַת וּבְהִרְגָשָׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמִצַּד שְׁנֵי: "שִׁיְהִיו בְּלֶם שׁוֹמְעִים", כֹּל יַחֲדָה שׁוֹמֵעַ שְׁמִבְּרָכִים אֶת הַיְהוּדִי הָאֶחָד וְאֶת כָּל הָאֲחֵרִים, כִּדְּלַעֲלֵל, וְזֶהוּ עֲנִין שֶׁל שְׁלִילָה, הַתְּבַשְׁלוּת מִצִּיאֻתוֹ הָעֲצֻמִּית. וּכְאֲשֶׁר "כִּלְנֹו כְּאֶחָד" – זֶהוּ הַכְּלִי לְ"בְּרָכְנוּ אֲבִינוּ", עַד לְכִלְלוֹת הַבְּרָכָה "וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם", שֶׁהוּא "שְׁקוּל כְּנֹגַד הַכֹּל", וְעַד לְשִׁלְמוֹת בְּכֵךְ בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ ש"שְׁלוֹם" שְׁמוֹ, שְׂאֵז יִהְיֶה "אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים בְּלֶם שְׁפָה בְּרוּחָה לְקִרָא בְּלֶם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד" – כִּי מְלָאָה הָאֶרֶץ דְּעָה אֶת ה' פְּמִים לִים מְכַסִּים".

(לקוטי שיחות' פרשת נשא, חלק י"ח)

כד יברכך יי ויטריך :

(כד) יברכך יהוה וישמך :

ליקטים עליו ונוטלין אותה ממנו, מה הנאה יש לו במתנה זו? אבל הקדוש-ברוך-הוא הוא הנותן, הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו ב'ספרי'.

כש"י יברכך • שיתברכו נכסיד • וישמך • שלא יבואו עליך שודדים לטל ממונך, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מפל אדם, וכיון שבאים

כה יגבר יי שכנתה לותך וירחם יתך :

(כה) יאר יהוה פניו אליך ויחנך :

כש"י יאר ה' פניו אליך • יראה לך פנים שוחקות, פנים צהבות. ויחנך • (ספרי) יתן לך חן.

כו יסב יי אפה לותך וישוי לך שלם :

(כו) ישא יהוה פניו אליך וישם לך שלום :

כש"י ישא ה' פניו אליך • יקבש בעסו.

כז וישוין ית ברפת שמי על בני ישראל ואנא אברכנין :

(כז) וישמו את-שמי על-בני ישראל ואני אברכם :

כש"י וישמו את-שמי • (ספרי) יברכום בשם המפרש. ואני אברכם • (חולין מט) לישאל, ואספים עם הפהנים. דבר אחר: "ואני אברכם" – לפהנים.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כד) יברכך ה' וישמך • יברכה בעושר, וישמרה שתעשה המצוות, כדרךשינן (מכילתא מס' דפסחא ט) ושמרתם את המצוות (שמות יב ז). דבר אחר, יברכה בבנים, וישמרה בכנות, שהנקבות צריכות שמירה (תנחומא ז) תורה כח

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התנועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

א ויהי | בשלשים שנה בשנת חיובל האחרון שגלו בו ברכיעי בחודש הרכיעי בחמשה לחדש ואני או הייתי בתוך אנשי הגולה חזין לארץ ישראל עלינהר בשם כפר נפתחו השמים ואראה מראות אלהים מראות השכינה: בחמשה לחדש האמור, היא היתה השנה

החמישית לגלות המלך ויכין: ג אחר סיפור הפרעה של פסוק הבא היה היה דברי'הוה אלי'חזקאל בן'בוזי הכתן להם את הגלים שדעו שהשכינה עמם גם בהיותם בארץ פשדים והפראות ראה כשעמד על'נהר'כבר במקום מהור על המים ותהי עליו שם יד'יהוה כח הנבואה: ד וארא והנה רוח סערה באה מ'הצפון ענן גדול ואש מתלקחת מתלהב וכו'ע ונגה וזריחה לו סביב ומתוכה פעין כענן החשמל שהוא האש הוד בלי העשן מתוך האש: ה ומתוכה מתוך הננה ראה דמות ארבע חיות וזה תואר מראיהן דמות גוף אדם להנה: ו וארבעה פנים אדם וארה ושור ונשר, אחד לכל רוח לאחת לכל מיה, וארבע כנפים לאחת להם לכל פרצוף: ז ורגליהם רגל ישנה שרה, מבלי עקום פרקים וכה תחתיות רגליהם ככה דמות פה רגל עגל ונצצים כאילו משליכים ניצוצות אש פעין נחשת קלל מונקק: ח ידים וידי כירי אדם מתחת כנפיהם על

עטרת מרים

ארבעת רכיעיהם צדדיהם ופניהם וכנפיהם לארבעתם היו שנים לארבעת החיות זה פנה: ט כנפיהם היו הברת מחוברות ונונעות אשה אל'אחותה לכפות בהם הפנים, כנפיהם לא'יסבו בלכתן מצד אל צד איש אל'עבר מול פניו ילכו כי יש להם פנים לכל רוח: י ודמות פניהם

מראה פני החיות, אחת הנה לפניו פני אדם ופני אריה אל'הזמין הפנים לארבעתם ופני'שור מהשמאול לארבעתן ופני'נשר באחריו לארבעתן: יא ופניהם של החיות וכנפיהם היו פרדות פרושות מלמעלה להם להיות מכופות בהם, לאיש לכל פנים הנה שתיים שתי כנפים חברות נוגעות איש אל אחיו לכפות בהם הפנים, ושתיים ושתי כנפים היו מכפפות את גויתיהנה את גופתן: יב ואיש כל מיה תחתיות אל מול עבר פניו ילכו כי הנה להם פנים בכל רוח, אל המקום אשר יהיה'שמה הרצון של הרוח ללכת ילכו הלכו ולא יסבו מצד

הפטרה ליום ראשון של שבועות

יחזקאל פרק א

א ויהי | בשלשים שנה ברכיעי בחמשה לחדש ואני בתוך הגולה על'נהר'כבר נפתחו השמים ואראה מראות אלהים: בחמשה לחדש היא השנה החמישית לגלות המלך ויכין: ג היה היה דברי'הוה אלי'חזקאל בן'בוזי הכתן בארץ פשדים על'נהר'כבר ותהי עליו שם יד'יהוה: ד וארא רוח סערה באה מ'הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב ומתוכה פעין החשמל מתוך האש: ה ומתוכה דמות ארבע חיות וזה מראיהן דמות אדם להנה: ו וארבעה פנים אדם וארה ושור ונשר, אחד לכל רוח לאחת לכל מיה, וארבע כנפים לאחת להם לכל פרצוף: ז ורגליהם רגל ישנה וכה רגליהם ככה רגל עגל ונצצים פעין נחשת קלל: ח וידי אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רכיעיהם ופניהם וכנפיהם לארבעתם: ט חברות אשה אל'אחותה כנפיהם לא'יסבו בלכתן איש אל'עבר פניו ילכו: י ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל'הזמין לארבעתן ופני'שור מהשמאול לארבעתן ופני'נשר לארבעתן: יא ופניהם וכנפיהם פרדות מלמעלה לאיש שתיים ושתיים מכפפות את גויתיהנה: יב ואיש אל אשר יהיה'שמה הרוח ללכת ילכו לא

גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב ומתוכה פעין החשמל מתוך האש: ה ומתוכה דמות ארבע חיות וזה מראיהן דמות אדם להנה: ו וארבעה פנים אדם וארבע כנפים לאחת להם לכל פרצוף: ז ורגליהם רגל ישנה וכה רגליהם ככה רגל עגל ונצצים פעין נחשת קלל: ח וידי אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רכיעיהם וכנפיהם לארבעתם: ט חברות אשה אל'אחותה כנפיהם לא'יסבו בלכתן איש אל'עבר פניו ילכו: י ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל'הזמין לארבעתן ופני'שור מהשמאול לארבעתן ופני'נשר לארבעתן: יא ופניהם וכנפיהם פרדות מלמעלה לאיש שתיים ושתיים מכפפות את גויתיהנה: יב ואיש אל אשר יהיה'שמה הרוח ללכת ילכו לא

אל צד בלכתן: יגודמות החיות כמראה הלפדים המראה ההיא היתה מתהלכת בין החיות לכן היתה המראה ההיא ונגה האנה ומידה ומרובה היתה לאש ומן מראה האש היה יוצא בעין ברק: יד והחיות לא עמדו במקום אחד אלא היו רצוא ושוב

ללכת והאופנים כאשר ינשאו החיות למעלה לעמתם גם האופנים ינשאו כי רוח החיה תקועה באופנים: כא בלכתם בעת ולכו החיות ולכו גם האופנים ובעמדם יעמדו ובהנשואם מעל הארץ ינשאו האופנים לעמתם כי רוח החיה באופנים: כב ודמות השטות ופרוש

במחירות רב כמראה הנקו: מן וארא הסתפלותי אל החיות וראיתי והנה דמות אופן אחד בארץ למטה מן החיות אצל כל אחד מהחיות עמד אופן אחד לארבעת פניו לא היה אלא אופן אחד: מן מראה האופנים ומעשיהם בעין תרשיש בעין מן המכלת וד בחיר עד שראה בו מעבר אל עבר ודמות אחד לארבעתן לארבעת האופנים ומראהם תואר פניהם ומעשיהם ופועלהם היה כאשר יהיה האופן בתוך האופן להתגלגל לכל רוח מכלי סבוב והחורה: יז מכיון שהיו מתגלגלים לכל צד על ארבעת רבעיהן אדניהן בלכתם בחפץ לקחם ילכו לא יסבו בלכתן: יח וגביהן וגב שלהם ונכה להם ויראה להם אשר מאמיים הם לזואה אותם ונבתם ונבות עינים שלהם מלאת עינים סביב לראות לכל רוח לארבעתן: יט ובלכת החיות ילכו גם האופנים אצלם ובהנשוא החיות עצמן מעל הארץ לעלות למעלה ונשאו גם האופנים: כ על אל המקום אשר יהיה שם הרוח הרצון מהאל וחדד הרוכב בה ללכת ולכו החיות כי שמה גם רצון הרוח

יסבו בלכתן: יג ודמות החיות מראהם כגחלי-אש בערות כמראה הלפדים היא מתהלכת בין החיות ונגה לאש ומן האש יוצא ברק: יד והחיות רצוא ושוב כמראה הנקו: מן וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו: מן מראה האופנים ומעשיהם בעין תרשיש ודמות אחד לארבעתן ומראהם כאשר יהיה האופן בתוך האופן: יז על-ארבעת רבעיהן בלכתם ילכו לא יסבו בלכתן: יח וגביהן ונכה להם ויראה להם ונבתם מלאת עינים סביב לארבעתן: יט ובלכת החיות ילכו האופנים אצלם ובהנשוא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים: כ על אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת והאופנים ינשאו לעמתם כי רוח החיה באופנים: כא בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו ובהנשואם מעל הארץ ינשאו

על-ראשי החיה של רקיע בעין כגון הקרח הנורא הפסיל אימה על רואיו בעבור הפלגת והרו היה נטווי על-ראשיהם מלמעלה: כג ותחת הרקיע פניהם של החיות היו ישרות מכונות אשה אל-אחותיה לאיש לכל אחד ואחד היו שתיים מכסות להנה להם, ולפנים זה היו ולאיש שתיים מכסות להנה להם את גויתיהם: כד ואשמע את-קול הרעשת פניהם פקול מים רבים השוטפים ופקול-שדי בדברו כמיני, פקול שהוא שמעתי בלכתם פקול המלה המיה ושאו פקול מחנה מהמון עם בעמדם תרפינה כנפיהן לא הרעישו אז כנפיהם להשמיע קול: כה ויהי מתי עמדו החיות ולא הרעישו, פשהיה הקול יוצא מעל לרקיע אשר על-ראשם פשהיה המקום בחד-הוא מדבר אל הנביאים, אבל בעמדם אז תרפינה כנפיהן: כו ומפעל לרקיע אשר על-ראשם ראיתי דבר מוזרי כמראה אבן-ספיר והוא בדמות פסא ועל דמות הפסא ראיתי דמות כמראה אדם עליו מלמעלה: כז כאשר הסתפלותי לראות מראה האדם הישעב

האופנים לעמתם כי רוח החיה באופנים: כב ודמות על-ראשי החיה רקיע בעין הקרח הנורא נטווי על-ראשיהם מלמעלה: כג ותחת הרקיע פניהם ישרות אשה אל-אחותיה לאיש שתיים מכסות להנה ולאיש שתיים מכסות להנה את גויתיהם: כד ואשמע את-קול כנפיהם פקול מים רבים פקול-שדי בלכתם קול המלה פקול מחנה בעמדם תרפינה כנפיהן: כה ויהי-קול מעל לרקיע אשר על-ראשם בעמדם תרפינה כנפיהן: כו ומפעל לרקיע אשר על-ראשם כמראה אבן-ספיר דמות פסא ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה: כז וארא | בעין

עטרת מרים

על הכפא וְאָרָא | כַּעֲזוֹ כַּנָּז
חֲשַׁמְלָה כְּמִרְאֵה־אֵשׁ זָד וְנָקָה וְהָיָה
לָהּ כַּעֲזוֹ בַּיּוֹם כְּמִרְאֵה אֵשׁ לָהּ
סָבִיב כִּן הוּא מִמִּרְאֵה מִתְנַוֵּי
וְלִמְעַלָּה אָבֵל וּמִמִּרְאֵה מִתְנַוֵּי
וְלִמְטָה רֵאִיתִי כְּמִרְאֵה־אֵשׁ
וְנִגְנָה הָאֵרָה חֲרִיקָה הִיָּה לֹא סָבִיב:
כַּח כְּמִרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהוָה
בַּעֲזוֹ בַּיּוֹם הַהוּא הַנֶּשֶׁם כִּן מִרְאֵה
הַנִּגְנָה סָבִיב הוּא מִרְאֵה דְמוּת
כְּבוֹד־יְהוָה נִסַּע מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ
כְּדָמוּת מִלֶּךְ יוֹשֵׁב עַל הַפֶּרֶכְבָּה וְנִסַּע

עטרת מרים

וְאָרָא אֵת כָּל יְהוָה אִוּ וְאָפֵל
עַל־פְּנֵי הַשְּׂתִיחוֹת מוֹל ה' וְאֲשַׁמְעֵ
קוֹל מְדַבֵּר וַיֹּאמֶר אֵלַי כִּן אָדָם
עֲמוּד עַל רִגְלָיִךְ וְגו': יב לְאַחַר שְׁמֹר
דְּכָרוֹ צִוָּה אֶל הַרְחֹק לְשִׂאתוֹ אֶל
הַמְּקוֹם אֲשֶׁר כָּנִי הַגּוֹלָה שֵׁם וְתִשְׁאַנִּי
רוּחַ וְאֲשַׁמְעֵ אַחֲרַי מִמְּקוֹם
הַנְּבֻאָה שְׂתִיחֵי שֵׁם קוֹל רַעֲשׁ
גְּדוֹל שֶׁהָיָה אוֹמֵר בְּרוּךְ כְּבוֹד־
יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּהוֹתוֹ
בְּמִקְוֵי בַּיּוֹם קִדְשׁ הַתְּרָשִׁים אֶרְעֵל־פִּי
שְׁפָר מִמְּקוֹמוֹ:

חֲשַׁמְלָה כְּמִרְאֵה־אֵשׁ בֵּית־לָהּ סָבִיב מִמִּרְאֵה
מִתְנַוֵּי וְלִמְעַלָּה וּמִמִּרְאֵה מִתְנַוֵּי וְלִמְטָה רֵאִיתִי
כְּמִרְאֵה־אֵשׁ וְנִגְנָה לֹא סָבִיב: כַּח כְּמִרְאֵה
הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהוָה בַּעֲזוֹ בַּיּוֹם הַהוּא הַנֶּשֶׁם כִּן מִרְאֵה
הַנִּגְנָה סָבִיב הוּא מִרְאֵה דְמוּת כְּבוֹד־יְהוָה
וְאָרָא וְאָפֵל עַל־פְּנֵי וְאֲשַׁמְעֵ קוֹל מְדַבֵּר:
ג יב וְתִשְׁאַנִּי רוּחַ וְאֲשַׁמְעֵ אַחֲרַי קוֹל רַעֲשׁ
גְּדוֹל בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

~ יום חמישי ז' סיון ~

עטרת מרים

כּ אֹלָם ה' אֲשֶׁר בְּרִיתָם אוֹתוֹ וְחִלְלָתָם כָּל־יְהוָה עֲדוּן שׁוֹכֵן הוּא
בְּהִיבֵל קִדְשׁוֹ בְּשִׁמְשׁוֹ מִמְּעַל, עִם כָּל יְהוָה הֵם שׁוֹתֵקִים מִכְּפִי אוֹתוֹ
כָּל־הָאָרֶץ כִּי הוּא מְשַׁנֵּית בָּהֶם וְרוֹאֵה כָּל מַעֲשֵׂיהֶם: א תִּפְלָה לְחִבְקוֹק
הַנְּבִיא עַל שְׂגִינּוֹת בַּעֲבוּר שְׁשֻׁנָּה וְהִתְרַעַם מוֹל ה': ב יְהוָה שְׁמַעְתִּי

עטרת מרים

שְׁהָיָה נִחְבָּא עַד הַיּוֹם הַזֶּה עֲזוֹ הַלְלוֹת: ה כִּכְבוֹשׁ הָאָרֶץ לְפָנָיו לְפָנֵי
הָאָרֶץ יִלְךְ הַלֵּךְ הַדְּבָר הַצָּרָה לְהַרְוֹת אֶת הַכְּנַעֲנִים וַיֵּצֵא רֶשֶׁף וַיִּזַּק אֵשׁ
הַמְּבִיאִים אֶת הַדְּבָר הַלֵּךְ קְרוֹב לְרִגְלָיו: ו כַּאֲשֶׁר עָמַד הָאָרֶץ בְּכִשּׁוֹ
אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל וַיִּמְדַּד אֶרֶץ וְחִלְקִיהָ לְשִׁבְטִים כְּמִדָּה, פֹּאֶשֶׁר רָאָה הָאָרֶץ וְשֵׁם
עֵינָה בְּאָרֶץ וַיִּתֵּר הָיָה מַעֲתִיק גּוֹזִים
אֶת הַכְּנַעֲנִים לְנֶרְשָׁם מֵאֲרָצָם
וַיִּתְּפָצְצוּ וַנִּשְׁתַּבְּרוּ הַרְרֵי־עַד שָׂר
הַכְּנַעֲנִים שָׁחוּ כָּרְעוּ וַנְּפֹלוּ גְבָעוֹת
עוֹלָם הַמִּסְקִיפִים וְהַרְעִיצִים שָׁלָחַם,
מֵאֲחֵר שָׁכַל הַלִּיכּוֹת עוֹלָם מוֹלִיכֵי
וַיִּמְהַיְוּ הָעוֹלָם לֹא שֶׁל הַמְּקוֹם בְּרוּךְ
הוּא לְעִשׂוֹת בָּהֶם כְּרִצּוֹ: ז הַזִּכִּיר עֲתָה
גְּבוּרוֹת שְׁעִשָּׂה לָנוּ בְּמִלְחָמוֹת בּוֹשֵׁן
רַשְׁעִים עַל יְדֵי עֲתִנְאֵל כִּן קָנִי
וּבְמִלְחָמָה גִּדְעוֹן עִם מִדְּוֹ, וַיֹּאמֶר תַּחַת
אֲוֹן בְּמִקְוֵי שִׁלָּה הָיָה לָהֶם הַעֲמִידָה
וְקוֹים כִּי הָקִים ה' אֶת עֲתִנְאֵל וְהַפִּיל
אוֹתָם אֱהָלִים רֵאִיתִי אֱהָלֵי כּוֹשֵׁן
יִרְגָּזוּ וַיַּעֲזוּ אֶרֶץ מִדְּוֹ:

הפטרה ליום שני של שבועות בחו"ל

חבקוק פרק ב

ב כִּי־יִהְיֶה בְּהִיבֵל קִדְשׁוֹ הֵם מִכְּפִי כָּל־
הָאָרֶץ: ג א תִּפְלָה לְחִבְקוֹק הַנְּבִיא עַל
שְׂגִינּוֹת: ב יְהוָה שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְךָ יְרֵאִיתִי יְהוָה
פִּעֲלֶךָ בְּקִרְבֵּי שָׁנִים תִּיְהִי בְּקִרְבֵּי שָׁנִים תוֹדִיעַ
בְּרָגְזוֹ רַחֵם תִּזְכּוֹר: ג אֲלוֹהֵי מִתִּימֹן יָבֹאוּ וְקִדְשׁ
מִהַר־פָּאֶרֶן סֵלָה כִּסֵּה שָׁמַיִם הוֹדוּ וְתִהְלָתוּ
מִלֵּאָה הָאָרֶץ: ד וְנִגְנָה כְּאֹרֶךְ תִּהְיֶה קִרְנֵים

מִיָּדוֹ לֹא וְשֵׁם חֲבִינּוֹן עֲזוֹ: ה לְפָנָיו יִלְךְ דְּבַר וַיֵּצֵא רֶשֶׁף לְרִגְלָיו: ו עָמַד |
וַיִּמְדַּד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹזִים וַיִּתְּפָצְצוּ הַרְרֵי־עַד שָׁחוּ גְבָעוֹת עוֹלָם
הַלִּיכּוֹת עוֹלָם לֹא: ז תַּחַת אֲוֹן רֵאִיתִי אֱהָלֵי כּוֹשֵׁן יִרְגָּזוּ וַיַּעֲזוּ אֶרֶץ

שהיה עני מעוזה ולכלותם במסכתך במדבר, כמו מצרים שרדפו אחריהם לכלות את ישראל בצאתם מצרים: **טו דרכת בנים סוסיך הם העניים עליהם חמר ובערמת מים רבים באת להלחם עמם ולאבדם: טז אמר הנביא שמעתי מהצרה שיהיו בה ישראל בעת ההיא ביום בא גוג,**

ובעבודה ותרגו ותתיר בתירך במני לקול השמועה צללו רעיו שפתי, מרוב הצער יבוא רקב בעצמי ותחתני בכל מקום עמדי ארגו אחר, כי שמעתי אשר אנוח הייתי חשוב שאנח בארצי אחר שוכי מהנלות לארצי, והנה נהפכה מנחתו ליום צרה כי הוא היום שחשב גוג לעלות לעם וירשלים וישראל וגונו ויבאי עליו גודי העמים: **זו כיר תאנה ישראל לאתפרח עדן לא קני גבורה ואמוצות חלב לעמוד במלחמה למלם ואין יבול עדן אין פרי בגפנים כחש כחש מעשה-זית ושדמות ושרות תבואה לאעשה אכל עדן לא הצמיחו מאכל גור ממכלה צאן דין הצאן נכרת ממקום בלאו כי מעטו ואין בקר ברפתים הנה ישראל בהיותם כבבל נתמעטו, ואך ועמדו מול המון הרב הזה: יח עם כל זה ואני נקסת ישראל ביהנה אעלוזה אגילה אשמה במשענת ה' ובגבורות באלהי ישעי: יט עם כי אנחנו המעט, הנה יהנה אדני לי במקום חילי וישם רגלי קלות כאילות לרדוף אחר האויב ועל-במותי ידריכני ידרוך אותי לרדוף על גבהי ההרים אשר סביבות וירשלים, למנצח לכן לוי המנצח בשיר בניגונתי לנגנה בנגון אשר יסדתי לה:**

ביהנה אעלוזה אגילה באלהי ישעי: יט יהנה אדני חילי וישם רגלי כאילות ועל-במותי ידריכני למנצח בניגונתי:

ח הכנהרים וכי בנהרים חרה אף יהוה כשקרע את הירדן לפני ישראל **אס-בנהרים אפך להחריב מימיו, אס-בנים עברתך להחריב מימיו כשקרע את הים, אלא חספה היתה כי תרפב לפי שרבת על-סוסיך מרפבתוך ישועה להושיע עמך ולכן בקעת המים ללכת דרך הפקעה, והכל ענו מליצה:**

ט עריה תעור גלה גלית קשתך גבורתך, שבעות מטות בשבועות שנשבעת לשבטים אמר סלה הוא מאמר המתקם לעולם, וכמו נהרות תבסע בקעת להם הארץ לתת להם מים רבים: י באשר ראוד הרי ארנון עובר לפני ישראל יחילו חלו ורערו הרים ונתקרבו זה לזה והרגו את הנסתרים בבקעי ההרים ורם מים מי הפאר עבר בין ההרים והעלה מאברי ההרועים להודיע הגם לישראל נתן תהום קולו מהעומק השמימי מי הפאר קולו לפרסם הגם רום וקומות ידיו פה יד המקום נשא או עד למעלה כי כלם הפירו בנפלאותיו: יא בימי הושיע שמש ירח כל אחד מהם עמד זבלה כמורד שלה ולא הלכה מהלכה אלא לאור חציך חצי המקום ברדף הוא יחלכו לנגה ברק חניתך: יב בועם בעמך על שבעה גוים תצעד רמסת יושבי הארץ באף תרוש גרשת את שבעת גוים: יג מעולם יצאת לישע להושיע את עמך לישע את-משיחך חוקקו מלך יהודה כי מחצת כל ראש מבית רשע מפתה סחריב על ידי הפלאה ערות גלית את ה'סוד ער-צונאר האבדת כל המחנה סלה עד עולם ולא יסופו לקום: יד סחריב, נקבת במטיו בממד כל ראש אנשוד היושבים בערי פריוו בלי חוקה, כי מרוב אנשו לא יוכלם מקום מוקף חוקה, הם יסערו באו ברוח סערה להפיצני בארצות אחרות, אבל עליצתם סוף שמחת הצלחתם היה כמו אלו שחשבו לאכל את ישראל

ז (א) וַיְהִי בַיּוֹם בָּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשַׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם:

א וַיְהִי בַיּוֹם בָּיוֹמָא דְשִׁיבִי מֹשֶׁה לְאַקְמָא יְתָ מִשְׁכְּנָא וְרַבִּי יְתָה וְקַדִּישׁ יְתָה וְיָת כָּל מְנוּהַי וְיָת מְדַבְחָא וְיָת כָּל מְנוּהַי וְרַבְנֵי וְקַדִּישׁ יְתָהוּן:

“זכור ה' לְדוֹד אֵת כָּל עֲנֹתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְהַ' וְגו'”, לְפִיכָּךְ נִקְרָא עַל שְׁמוֹ, שְׁנֶאֱמַר (מלכים א יב): “רָאֵה בֵיתְךָ דָּוִד”. בַּיּוֹם בָּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים • וְלֹא נֶאֱמַר “בַּיּוֹם הַקִּים”, מִלְּמַד, שְׁכָל שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּלוּאִים הָיָה מֹשֶׁה מְעַמִּידוֹ וּמְפָרְקוֹ, וּבָאוּתוֹ הַיּוֹם הַעֲמִידוֹ וְלֹא פָּרְקוֹ, לְכַךְ נֶאֱמַר: “בַּיּוֹם בָּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים”, אוֹתוֹ הַיּוֹם כִּלּוֹ הַקְּמוּתוֹ, וְרֹאשׁ־חֲדָשׁ נִסָּן הָיָה (גיטין טו). בְּשָׁנֵי נִשְׁרָפָה הַפָּרָה, בְּשָׁלִישֵׁי הַזֶּה הִנְיָה רֹאשׁוֹנָה, וּבְשָׁבִיעֵי גִלְחֹו.

כש"י ◀ וַיְהִי בַיּוֹם בָּלוֹת מֹשֶׁה • (במדבר רבה) “בָּלוֹת” כְּתִיב (רְצָה לֹמַר בְּפִתְחָ וְלֹא “בָּלוֹת” בְּשָׂוֵא וְדו"ק) יוֹם הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן הָיָה יִשְׂרָאֵל כְּכֹלָה הַנִּבְנָסָת לְחִפְּהָ. בָּלוֹת מֹשֶׁה • בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל חֲכָם לֵב עָשׂוּ אֵת הַמִּשְׁכָּן וַתִּלְאוּ הַפְּתוּב בְּמֹשֶׁה, לְפִי שְׁמִסַּר נִפְשׁוֹ עָלָיו לְרֹאוֹת תְּבִנִית כָּל דָּבָר וְדָבָר, כְּמוֹ שֶׁהֲרָאָהוּ בְּהָר לְהוֹרוֹת לְעוֹשֵׁי הַמְּלָאכָה וְלֹא טָעָה בְּתְבִנִית אַחַת. וְכֵן מְצִינוּ בְּדוֹד, לְפִי שְׁמִסַּר נִפְשׁוֹ עַל בְּנֵי בֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֶאֱמַר: (תהילים קלב):

~ נקודות משיחות קודש ~

העגלות היו מגדרי המשכן עצמו

שְׁעַל־יְדֵי הַתְּנַדְּבוֹת הַעֲגָלוֹת, נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּן מִמִּשְׁכָּן “פּוֹרַח בְּאֹוִיר” לְמִשְׁכָּן נִשְׂא, הָרִי אֵין הַעֲגָלוֹת אֵינָה אֲמָצְעֵי לְסִיוַע לְמִשְׁכָּן, כִּי־אִם תְּרוּמָתָם הַיְתָה חֵלֶק מִהַמִּשְׁכָּן עֲצָמוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה לְמִשְׁכָּן הַנִּשְׂא בְּעֲגָלוֹת, דְּכִיּוֹן שֶׁהַמִּשְׁכָּן הָיָה “אֶהֱל מוֹעֵד”, שֶׁעֲנִינּוּ שֶׁהוּא נִשְׂא מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, הָרִי שְׂאֵלוּלֵי הַעֲגָלוֹת הָיָה חֶסֶר בְּשִׁלְמוֹת הַמִּשְׁכָּן עֲצָמוֹ.

וּבְזֶה יוֹכֵן הַטַּעַם שֶׁהִבִּיאוּ רַק שֵׁשׁ עֲגָלוֹת, שְׁכָּשֶׁם שְׁכָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן הֶצְרָכּוֹ לְהִיּוֹת מְדַבְּקִים בְּתַכְלִית לְלֹא כָּל יְתוּר כְּכַמוֹת וּבְגִדְל הַכְּלֵי, עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הַעֲגָלוֹת, כִּיּוֹן שְׁמִטְרָתָם שְׁלֵמוֹת הַמִּשְׁכָּן, הֶצְרָכּוֹ לְהִיּוֹת בְּתַכְלִית הַדִּיּוּק כְּפִי הַצֶּרֶךְ דֶּהַמִּשְׁכָּן, וּלְכַךְ לֹא הִפְלִיגוּ הַנְּשִׂאִים בְּתְרוּמָתָם.

(ע"פ לקו"ש ה"כ עמ' 40 - מתוך 'לקראת שבת')

וַיְהִי בַיּוֹם בָּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן . . נִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל . . וַיְבִיאוּ אֶת־קִרְבָּנָם לְפָנָי ה' . . עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים (ז, א)

וְלְכֹאוּרָה דְּבַר פְּלֵא הוּא, שֶׁהָרִי מְצִינוּ שְׂאֵת נְדָבַת הַמִּשְׁכָּן תְּרָמוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנִדְיבוֹת לֵב גְּדוּלָה בִּיּוֹתָר (וְכִלְשׁוֹן הַפְּתוּב “דַּיִם . . וְהוֹתָר” (ויקהל לו, ז)), וְדוּקָא נִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל יְתְרָמוּ בְּצַמְצוּם גְּדוּל כָּל־כָּךְ – עֲגָלָה אַחַת עַל ב' נְשִׂאִים? [וּבַפְּרָט שְׁתְּרוּמָתָם בַּיּוֹם זֶה הִיְתָה בְּנִרְיוֹת גְּדוּלָה, עַל מְנַת לְתַסָּן עַכּוּבָם בְּנִדְבּוֹת מְלֹאכַת הַמִּשְׁכָּן, וּמַדּוּעַ צִמְצָמוּ בְּכַמוֹת הַתְּרוּמָה].

וְהַבְּאוּר בְּזֶה: אֵיטָא בְּמִדְרָשׁ (במדבר"ר פי"ב, טז): “וַיְמִי גִתָּן לְהֵם הַעֲצָה הַזֹּאת שֶׁבָטוּ שֶׁל יִשְׁשָׁכָר, שְׁכָּךְ אֲמָרוּ לְהֵם: מִשְׁכָּן שֶׁעֲשִׂיתָם פּוֹרַח הוּא בְּאֹוִיר, אֲלֹא הַתְּנַדְּבוֹ עֲגָלוֹת שֶׁתְּהִיּוּ נוֹשְׂאִים אוֹתוֹ בְּהֵם”. וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לֹמַר, שְׁכִיּוֹן

ב) וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּפְתָּה הֵם הָעֲמִידִים עַל־הַפְּקָדִים:

ב וַיִּקְרִיבוּ רַבְרָבֵי יִשְׂרָאֵל רִישֵׁי בֵית אֲבֹתָהוּן אֲנָוּ וּרְבָרְבֵי שְׁבִטָא אֲנָוּ דְקָנְמִין עַל מְנִינָא:

שְׁעַמְדוּ עִם מֹשֶׁה וְאַתְרָן כְּשָׁמְנוּ אֵת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֶאֱמַר (במדבר א): “וְאֲתָכֶם יְהִי וְגו'”.

כש"י ◀ הֵם נְשִׂאֵי הַמִּפְתָּה • (ספרי) שֶׁהָיָה שׁוֹטְרִים עַל־יְהֵם בְּמְצָרִים, וְהָיָה מְכִים עַל־יְהֵם, שְׁנֶאֱמַר (שמות ה): “וַיִּכּוּ שְׁטָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'”. הֵם הָעֲמִידִים עַל־הַפְּקָדִים •

~ נקודות משיחות קודש ~

בכל פרט צריך להשתמש לעבודת ה'

מנצל לגמרי לתכליתו ובכל פרטיו, מבלי שהיה אפילו פרט אחד מיותר. וכדאיתא בספרי (פרשתנו ז, פה) "היו כלי המקדש מכונים במשקלן בלן פאחד, לא ריבה כו'".

ואם-כן, מפיון שארבע עגלות הספיקו לנשיאת הקרשים, הרי אם היו משתמשים בעוד עגלות, לא היו עגלות אלו מנצלות לגמרי ולכל תכליתן.

ומזה יש ללמד הוראה נפלאה בדרך עבודת השם

יתברר, ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה" (שבת עו, ב). דאל יאמר האדם: הרי רב

שעות היום הקדשתי לעבודת ה', ומה בכך אם ילכו כמה

רגעים לבטלה? אלא עליו לדעת שכל רגע ופרט בחייו

צריך להיות מנצל לגמרי לעבודת ה' ולכבודו יתברר.

(על-פי לקוטי שיחות כרך כח עמוד 40 ואילך - מותר לקראת שבת)

ויקריבו נשיאי ישראל . . שש-עגלת צב.. עגלה על-שני הנשאים (ז, ב"ג)

עגלות אלו שנדבבו הנשיאים השתמשו בהם לצורך נשיאת הקרשים והמשכן, וכמו שכתוב (ז, ד"ח) "את שתי העגלות גו' נתן לבני גרשון כפי עבודתם. ואת ארבע העגלות גו' נתן לבני מררי כפי עבודתם".

ולכאורה תמוה הדבר ביותר, דאף שבנוגע למשכן ולבית המקדש יש כלל ש"אין עניות במקום צעירות" (שבת קב, ב), מפל-מקום נדבבו הנשיאים רק ארבע עגלות לצורך נשיאת הקרשים המרבים, שרק ברחק הספיקו לנשיאת הקרשים (עיין שבת צט, א).

ויש לבאר בזה, דאף שבמשכן היה הכל צריך להיות ברחבות ובעשירות, מפל-מקום היה כל דבר במשכן

(ג) ויביאו את-קרבתם לפני יהוה שש-עגלת צב וישני עשר בקר עגלה על-שני הנשאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן:

הנשיאים: יתנדבבו צבור מה שיתנדבבו ומה שמחפזין אנו משלימין, כיון שראו שהשלימו צבור את הכל, שנגאמר (שמות לה): "והמלאכה היתה דים", אמרו: מעתה מה לנו לעשות? הביאו את אבני השהם והמלוואים לאפוד ולחשן, לכך התנדבבו כאן תחלה.

כ"י- שש-עגלת צב • אין "צב" אלא מחפים, וכן (ישעיה סו): "ובצבים ובפרדים" - עגלות מכסים קרויים "צבים". ויקריבו אותם לפני המשכן • שלא קבל משה מידם עד שנגאמר לו מפי המקום. אמר רבי נתן: מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה? אלא כך אמרו

ד ואמר יי למשה למימר: (ד) ויאמר יהוה אל-משה לאמר:

ה קבל מנהו ויהוין למפלה ית פלחן משפן זמנא ותמן יתהוין ללואי גבר כמסת פלחנה:

(ה) קח מאתם והיו לעבד את-עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל-הלויים איש כפי עבדתו:

ו יונסיב משה ית עגלתא וית תורי ויהב יתהוין ללואי:

(ו) ויקח משה את-העגלות ואת-הבקר ויתן אותם אל-הלויים:

ז ית תרתין עגלתא וית ארבעא תורי יתב לבני גרשון כמסת פלחנהו:

(ז) את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבודתם:

כ"י- כפי עבודתם • שהיה משא בני גרשון קל משל מררי, שהיו נשאים הקרשים והעמודים והאזנים.

ח וְיַת אַרְבַּע עֲגָלוֹת וְיַת תְּמַנְיָא תּוֹרֵי יֵהב לְבַנְי מְרַרֵי כְּמַסַּת פְּלַחְנֵהוּן בִּידָא דְאִתְמַר בְּר אַהֲרֹן בְּהֵנָּה :

(ח) וְיַת אַרְבַּע הָעֲגָלוֹת וְיַת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לְבַנְי מְרַרֵי כְּפִי עֲבַדְתֶּם בְּיַד אִיתְמַר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן :

ט וְלְבַנְי קָהַת לֹא יֵהב אַרְי פְּלַחַן קוּדְשָׁא עֲלִיהוֹן בְּכַתְּפָא נְטָלִין :

(ט) וְלְבַנְי קָהַת לֹא נָתַן כִּי־עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בְּכַתְּפֵי יְשָׁאוּ :

כ"ט - כי-עבדת הקדש עליהם • משא דבר הקדשה: הארון והשלחן וגו', לפיכך "בכפתף ישאו".

י וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻפַת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמּוֹשֶׁחַ אֹתוֹ וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קַרְבָּנָם לְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ :

(י) וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻפַת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמּוֹשֶׁחַ אֹתוֹ וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קַרְבָּנָם לְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ :

יא וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻפַת הַמִּזְבֵּחַ • כִּי לֹא קָבַל מֹשֶׁה מִיָּדָם עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה .

כ"י - ויקריבו הנשאים את חנפת המזבח • לאחר שהתנדבו העגלות והבקר לשאת המשכן, נשאם לפם להתנדב קרבנות המזבח לחנכו. ויקריבו הנשאים

יב וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה רַבָּא חַד לַיּוֹמָא רַבָּא חַד לַיּוֹמָא וְקָרְבִין יַת קַרְבְּנֵהוּן לְחֲנֻפַת מִדְּבָחָא :

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְשִׂיא אַחַד לַיּוֹם וְיִקְרִיבוּ אֶת־קַרְבָּנָם לְחֲנֻפַת הַמִּזְבֵּחַ : ס

יג תּוֹלְדוֹתֵם, אִם כְּסֹדֶר הַמַּסְעוֹת, עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא : יִקְרִיבוּ לַמַּסְעוֹת אִישׁ יוֹמוֹ .

כ"ג - יקריבו את-קרבנם לחנפת המזבח • (ובחים כא) ועדין לא היה יודע משה האיך יקריבו; אם כסדר

יד וַיְהִי וַיְהוּדָה דְּמִקְרַב בְּיוֹמָא קַדְמָאָה יַת קַרְבְּנָהּ נְחֹשֶׁן בְּר עַמִּינְדָב לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה :

(יד) וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קַרְבָּנוֹ נְחֹשֶׁן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמַטֵּה יְהוּדָה :

טו עַל שִׁבְטוֹ, וְלֹא שֶׁגָּבַהּ מִשְׁכָּטוֹ וְהַקְּרִיב. אִו אֵינּוּ אֹמֵר "לְמַטֵּה יְהוּדָה", אֲלֵא שֶׁגָּבַהּ מִשְׁכָּטוֹ וְהִבִּיא ? תְּלַמּוּד־לוֹמֵר : "זֶה קָרְבַּן נְחֹשֶׁן", מִשְׁלוֹ הִבִּיא .

כ"ד - ביום הראשון • אותו היום נטל עשר עטרות: ראשון למעשה בראשית, ראשון לנשאים וכו' כדאיתא ב'סדר עולם'. למטה יהודה • יחסו הכתוב

טז וְקַרְבְּנָהּ מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וְחֲמֵלִין סְלַעִין הָיָה מִתְקַלָּה מִזְרְקָא חַד דְּכֶסֶף מִתְקַלָּה שְׁבַעִין סְלַעִין כְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא תְרוּוִיהוּן מִלַּן סְלַתָּא דְפִילָא בְּמֹשֶׁה לְמַנְחָתָא :

(טז) וְקַרְבָּנוֹ קְעֵרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אַחַד כֶּסֶף שְׁבַעִים שְׁקָל בְּשִׁקְל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמַנְחָה :

כ"ה - שניהם מלאים סלת • למנחת נדבה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

נמי לא הוזכר בו 'נשיא' כמו באחרים (שם יג ט): קערת כסף אחת [שלשים ומאה משקלה]. כנגד יוכבד שהיתה בת מאה ושלשים שנה [בפעת שנולד משה] (במדבר יג ט): מזרק אחד כסף [שבעים שקל

ביום הראשון. [אחד] בניסן ה'ה: תורה יג (יג) וקרבתו. וא"ו תיירה, שלא יגיס דעתו על שזכה להקריב ראשון, לכך פתיב וקרבתו, דמשמע שיש אחר שקדמו, דנא"ו מוסרף על ענין ראשון (במדבר יג ח). ולכך

(יב) ויהי המקריב ביום הראשון. משמע אף על פי שאינו ראוי להקריב ראשון שאינו גדול שבשבטים, שהרי ראובן ושמעון גדולים ממנו, אלא שהוא תחילה לכל דבר כדפרישית לעיל. אי נמי, לפי שהיה נשיא וגיסו של אהרן כהן גדול:

(יד) **כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:** יד וְלִנְכַסֵּת קוֹדֵשׁ תּוֹרִין תְּרִין דְּכַרִּי חֻמַּשׁ אֶלְפֵי עָשָׂר מִתְּקֵל עָשָׂר סְלַעִין הִיא

דְּרַבָּה מְלֵאָה קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא :

כְּטַחְטְוֵהוּ עֶשְׂרֵה זָהָב • כְּתִרְגוּמוֹ: מִשְׁקַל עֶשְׂרֵה שְׁקָלִי | לִיחִיד וְלֹא עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן, אֲלֹא זוּ בְּלִבְדּוֹ. וְהוֹרָאתָ
הַקֹּדֶשׁ הִיָּה בָּהּ. מְלֵאָה קְטֹרֶת • לֹא מְצִינּוּ קְטֹרֶת

(טו) **פֶּר אַחַד בִּין־בִּקֹּר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בִּין־שְׁנַתּוֹ לְעֹלָה:** טו תּוֹר מַד בֶּר תּוֹרֵי דְכַר מַד אֱמַר מַד בֶּר שִׁתָּה לְעֹלָתָא :

כְּטַחְטְוֵהוּ פֶּר אֶחָד • מִיחֵד שְׁבַעֲדֵרוֹ.

(טז) **שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:** טז צָפִיר בֶּר עִזִּין מַד לַחֲטָאתָא :

כְּטַחְטְוֵהוּ שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת • לְכַפֵּר עַל קִבְר הַתְּהוֹם (עִין בְּרֵא"ש) וְטִמְאַת סָפֵק.

(יז) **וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בִּקֹּר שְׁנַיִם אֵילִם חֻמֶּשֶׁה עֲתוּדִים חֻמֶּשֶׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֻמֶּשֶׁה זֶה קֶרְבֵּן נַחֲשׁוֹן בִּין־עַמִּינְדָב: פ** יז וְלִנְכַסֵּת קוֹדֵשׁ תּוֹרִין תְּרִין דְּכַרִּי חֻמַּשׁ אֶלְפֵי עָשָׂר מִתְּקֵל עָשָׂר סְלַעִין הִיא דְּרַבָּה מְלֵאָה קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא : קְרַבְנָא דְנַחֲשׁוֹן בֶּר עַמִּינְדָב:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

בְּשֻׁקֵי הַקֹּדֶשׁ. כְּנֻגָד מוֹשֶׁה שֶׁהָיָה שְׂקוּל כְּשֻׁבָעִים זִקְנִים (ראה במדבר יד ט):
שְׁנֵיהֶם מְלֵאָים. יָכוֹל אֶהְרֵן אֵינּוּ כִּמּוֹהוּ, תְּלֻמוּד לומֵד שְׁנֵיהֶם מְלֵאָים, שְׁנֵיהֶם שְׂוִים (לקוט רמז תשיח): תורה יד
(יד) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב [מְלֵאָה קְטֹרֶת]. כְּנֻגָד עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת שֶׁקִּבַּל מוֹשֶׁה, שֶׁמֵּלֵאוֹת רִיחַ טוֹב כִּקְטוֹרֶת (במדבר יג טו). וַיֵּשׁ לְהוֹכִיחַ מִכַּאן מַה שְׁאֶמְרוּ חַו"ל (חולין פו), כּוֹס שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוּז שֶׁנּוּה אַרְבָּעִים זְהוּבִים, וְהָכִי פִירוּשׁוֹ דְקָרָא, אַחַת מִכָּה, דְּהֵינֵינוּ מֵאָה בְּרָכוֹת שֶׁחַיִּיב אָדָם לְבָרוֹךְ בְּכָל יוֹם כְּמַגֵּן כַּף, עֶשְׂרֵה זָהָב, שְׁנֵה עֶשְׂרֵה זְהוּבִים, וְאִם בֵּן כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבַּע בְּרָכוֹת שְׁנֵה אַרְבָּעִים זְהוּבִים: תורה טו
(יז) וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים. כְּנֻגָד כָּל הַתּוֹרָה, שְׁנֵימָר (משלי ג יז) וְכָל נְתִיבֵיהֶּה שְׁלוֹם: בְּקָר שְׁנַיִם. שֶׁכְּתוּבָה בִּשְׁנֵי לוֹחֹת: אֵילִם חֻמֶּשֶׁה עֲתוּדִים חֻמֶּשֶׁה. חֻמֶּשֶׁה כְּנֻגָד חֻמֵּשׁ דְּבָרוֹת עַל לוח זֶה וְחֻמֵּשׁ עַל לוח זֶה. כֶּבֶשִׁים וּבְנֵי שָׁנָה

יח) בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הַקָּרִיב נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעָר נְשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר:

יה בְּיוֹמָא תְּנַנְא קָרִיב נִתְנָאֵל בַּר צוּעָר רַבָּא

דִּישְׁשַׁכָּר:

כט"ו ◀ הקריב נתנאל בן צוער:

יט קריב ית קרבנה מגסטא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין פסלעי קודשא תרניהון מלן סלתא דפילא במשה למנחתא:

יט) הַקָּרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ קֶעֶר־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלְּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:

עצה זו. קערת כסף. מגן אותיותו בגימטריא תתק"ל, כנגד שנותיו של אדם הראשון. שלשים ומאה משקלה. על שם שפשהעמיד תולדות לקיום העולם, בן מאה ושלשים שנה היה, שנאמר (בראשית ה): "ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדםותו וגו'". מזרק אחד כסף. בגימטריא תק"כ, על שם נח שהעמיד תולדות, בן ת"ק שנה, ועל שם עשרים שנה שנגזרה גזרת המבול קדם תולדותיו – כמו שפרשתי אצל (שם ה): "והיו ימיו מאה ועשרים שנה", לפיכך נאמר: "מזרק אחד כסף" ולא נאמר: "מזרק כסף אחד" כמו שנאמר בקערה, לומר שאף אותיות של "אחד" מצטרפות למגן. שבעים שקל. כנגד שבעים אמות שיצאו מבניו.

כט"ו ◀ הקריב את קרבנו. מה תלמוד לומר "הקריב בשבטו של יששכר, מה שלא נאמר בכל השבטים? לפי שבא ראובן וערער ואמר: דיי שקדמני יהודה אחי, אקריב אני אחריו! אמר לו משה: מפי הגבורה נאמר לי שיקריבו כסדר מסען לדגליהם, לכה אמר: "הקריב את קרבנו", והוא חסר יו"ד, שהוא משמש: "הקריב" לשון צווי, שמפי הגבורה נצטוו: "הקריב" ומהו "הקריב, הקריב" שתי פעמים? שבשביל שני דברים זכה להקריב שני לשבטים: אחת שהיו יודעים בתורה, שנאמר (דברים יח): "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים", ואחת – שהם נתנו עצה לנשיאים להתנדב קרבנות הללו. וביסודו של רבי משה הדרשן מצאתי: אמר רבי פנחס בן יאיר: נתנאל בן צוער השיאן

כ בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטרת בוסימא:

כ) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

תרי"ג מצות, ובלבד שתחליף קו"ף בדל"ת על ידי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק.

כט"ו ◀ כף אחת. כנגד התורה שנתנה מידו של הקדוש ברוך הוא. עשרה זהב. כנגד עשרת הדברות. מלאה קטרת. גימטריא של "קטרת"

כא תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר שמה לעלתא:

כא) פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:

ו"יקח את האיל וגו'". כבש אחד. כנגד יעקב (שם ז): והכשבים הפריד יעקב."

כט"ו ◀ פר אחד. כנגד אברהם, שנאמר בו (בראשית יח): "ויקח בן בקר". איל אחד. כנגד יצחק (שם כב):

כב צפיר בר עזין חד לחטאתא:

כב) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

כט"ו ◀ שְׁעִיר־עִזִּים. לכפר על מכירת יוסף, שנאמר בו (שם לו): "וישחטו שעיר עזים".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הקרב, רחוק היה ונתקרב (תנחומא יד). ורש"י פירש בענין אחר, וגם פירש למאה הקרב חסר יו"ד: תורה כ

יח"ט) ביום השני הקריב וגו' נשיא יששכר. לפי ששבטו של יששכר היו חקמים בתורה, שנאמר

כג ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרי חמשא
גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין
קרפן נתנאל בר צוער:

(כג) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים
חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן נתנאל
בן־צוער:

חמשיות כנגד חמשה חמשיין, וחמש הדברות
הכתובין על לוח אחד וחמש הכתובין על השני,
עד כאן מיסודו של רבי משה הדרשן.

כט"א ולזבח השלמים בקר שנים • כנגד משה ואהרן
שנתנו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. אילים
עתדים כבשים • שלשה מינים – כנגד כהנים ולוים
וישראלים, וכנגד תורה נביאים וכתובים; שלש

כד ביומא תליתאה רבא לבני זבולן אליאב
בר חלון:

(כד) ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן־חלון:

והקרבתו, ובשאר – שלא נאמר בהן "הקריב", נופל
עליהן לשון זה "נשיא לבני פלוני", אותו היום היה
הנשיא המקריב לשבט פלוני.

כט"א ביום השלישי נשיא וגו' • ביום השלישי היה
נשיא המקריב לבני זבולן, וכן פלם, אבל בנתנאל
שנאמר בו: "הקריב נתנאל", נופל אחריו הלשון
לומר "נשיא יששכר", לפי שפבר הזכיר שמו

כה קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין פסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

(כה) קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

כו בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מליא קטרת בוסמיא:

(כו) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

כז תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

(כז) פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו
לעלה:

כח צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(כח) שעיר־עזים אחד לחטאת:

כט ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא
דין קרבן אליאב בר חלון:

(כט) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן
אליאב בן־חלון:

ל ביומא רביעאה רבא לבני ראובן אליעזר
בר שדיאור:

(ל) ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליעזר
בן־שדיאור:

לא קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין פסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

(לא) קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

לב בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מליא קטרת בוסמיא:

(לב) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(ג) פֶּר אֶחָד בֵּין בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ אֶחָד בֵּין שְׁנֵתוֹ
לְעֵלָה:

לג תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

(ד) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

לד צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(ה) וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן
אֱלִיצוֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: פ

לה ולנקסת קודשיא תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנא חמשא
דין קרבן אליצור בר שדיאור:

(ו) בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לְבָנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁלֹמִיאֵל
בֶּן־צוּרִישָׁדִי:

לו ביומא חמישא רבא לבני שמעון
שלמיאל בר צורישידי:

(ז) קֶרֶבֶנּוֹ קָעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

לז קרבנה מגסתא דכסף תדא מאה ותלתין
סלעין תרה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

(ח) כֹּהֵן אֶחָד עֹשֶׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

לח בזיקא תדא מתקל עשר סלעין היא
דדבב מליא קטרות בוסמיא:

(ט) פֶּר אֶחָד בֵּין בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ אֶחָד בֵּין שְׁנֵתוֹ
לְעֵלָה:

לט תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

(מ) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

מ צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(מא) וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן
שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישָׁדִי: פ

מא ולנקסת קודשיא תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנא חמשא
דין קרבן שלמיאל בר צורישידי:

~ יום שישי ח' סיון ~

(מב) בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי נָשִׂיא לְבָנֵי גֵר אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

מב ביומא שתיחא רבא לבני גר אליסף בר
דעואל:

(מג) קֶרֶבֶנּוֹ קָעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

מג קרבנה מגסתא דכסף תדא מאה ותלתין
סלעין תרה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

(מד) **בַּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:**

מד בְּזֵיקָא חֲדָא מְתַקֵּל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא
דְּרֵהב מְלֵיאָ קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא:

(מה) **פֶּרֶ אֶחָד בְּוַבְקָר אֵיל אֶחָד פִּבְשֵׁי אֶחָד בְּוַשְׁנָתוֹ
לְעֵלָה:**

מה תּוֹר חֲד בַר תּוֹרֵי דְכַר חֲד אָמַר חֲד בַר
שְׁתֵּיהּ לְעֵלְתָא:

מו צָפִיר בַר עֲזִין חֲד לְחֻטָּאתָא:

(מו) **שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:**

~ נקודות משיחות קודש ~

או יש לומר, כְּדִי לְכַפֵּר עַל יַעֲקֹב אָבִיו, שְׁשַׁלַּח אֶת יוֹסֵף
לְשָׂכָם. וְשְׁנֵי הַדְּבָרִים שְׂכָיִם לְכָל שְׂבָט וְשְׂבָט.

לְכַפֵּר עַל מַכִּירַת יוֹסֵף (רש"י ז, כב)
יש לשאל, מדוע הביא גם נְשִׂיא בְּנִימִין שְׁעִיר־עִזִּים
לְכַפֵּר, וְהָרִי בְּנִימִין לֹא הָיָה קָשׁוּר כְּלָל לְמַכִּירְתּוֹ שֶׁל
יוֹסֵף. וְיֵשׁ לֹמַר, עַל שְׁלֹא חָפַשׂ אוֹתוֹ כָּל אוֹתָן הַשָּׁנִים.

(לקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 46)

מז וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשֶׁת תּוֹרִין תְּרִין דְּכָרֵי חֲמִשָּׁא
גְּדִי חֲמִשָּׁא אֲמַרִין בְּגִי שְׁנָא חֲמִשָּׁא דִּין
קָרְבַן אֱלִיסָף בַר דְּעִוְאֵל:

(מז) **וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֵתָדִים
חֲמִשָּׁה פִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַן אֱלִיסָף
בְּיַדְעִוְאֵל: פ**

מח מִח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה רַבָּא לְבָנֵי אֶפְרַיִם
אֱלִישָׁמַע בַּר עַמְיָהוּד:

(מח) **בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי נִשְׂיָא לְבָנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע
בְּיַדְעִוְאֵל:**

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וביום השביעי נשיא לבני אפרים. ושבת היתה, שהרי ביום הראשון ראשון היתה למעשה בראשית (שבת פז). ולפי שיוסף היה שומר שבת קודם שניתנה התורה, שגאמר (בראשית מג טז) וטבת טבת והכן, ואין הנכה אלא לשבת שגאמר (שמות טז טז) והיה ביום הששי והכיניו את אשר יביאו, אמר לו הקדוש ברוך הוא הוא שבוכות זה יכין בנך קרבנו ביום השבת, שאין קרבן יחיד דוחה את השבת. וזהו שאמר הכתוב (תהלים ס ט) לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחקגי. ואמר ריש לקיש אם יאמר לך אדם למה בנה אליו במה בהר הכרמל בשעת איסור הבמות, 'לי גלעד', כלומר על פי הדבר היתה. ואם יאמר לך אדם

שבועה דברים עשה גדעון, פר הנעבד, ופר המוקצה, והנה מזבח, וכרת עצים מן האשירה, והקריב קרבן בלילה, ועל ידי עצמו בלא כהן, והיה בין הכוהנים. כל מה שעשה על פי הגבורה עשה, שגאמר (שופטים ו כה-כז) ויהי בלילה ההוא ויאמר לו ה' קח את פר השור אשר לאביך וגו' והעלית עולה בעצי האשרה אשר תכרת, ובנית מזבח לה' אלהיך על ראש המעוז הזה. והיינו דכתיב 'לי מנשה', שגדעון משבט מנשה הוא. 'ואפרים מעוז ראשי', אם יאמר לך אדם יהושע חילל את השבת ביריחו, על פי הגבורה עשה, דכתיב (יהושע א ו) וסבתם את העיר וגו' כה תעשה ששת ימים וגו', וכתיב (שם פסוק ד)

וביום השביעי תסבו את העיר שבע פעמים, ואי אפשר שבועה ימים בלא שבת. ולפי שכבשה ביום שבת קודש אמר תהא בלא קודש לה'. וכן עתה התיר לשבט אפרים לחלל את השבת בשביל קרבן יחיד. 'יהודה מחקגי', אם יאמר לך אדם דוד עבר על לא תעשה, אמר הקדוש ברוך הוא דוד הבא משבט יהודה למד הבעלי תשובה כסופר מחוקק המלמד תינוקות, שגאמר (תהלים נא טו) אלמדה פשעים דרביך וחסאים אליך ישובו (תנחומא כח). וכן מסיק בריש עבודה זרה (ד), לא היה דוד ראוי לאותו מעשה דבת שבע, אלא כְּדִי לִיתֵן פְּתִיחוֹן פֶּה לְבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה: חסלת פרשת נשא

מט קרבנה מגסתא דכסף תדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סלתא דפילא במשה למנחתא :

נד בויזא תדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטרת בוסמיא :

נא תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתה לעלתא :

נב צפיר בר עזין חד לחטאתא :

נג ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קרבן אלישמע בר עמיהוד :

נד ביומא תמינאה רבא לבני מנשה גמליאל בר פדהצור :

נה קרבנה מגסתא דכסף תדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סלתא דפילא במשה למנחתא :

נו בויזא תדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטרת בוסמיא :

נז תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתה לעלתא :

נח צפיר בר עזין חד לחטאתא :

נט ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קרבן גמליאל בר פדהצור :

ס ביומא תשיעאה רבא לבני בנימן אבידן בר גדעני :

(מט) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה מזרקא אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת פלולה בשמן למנחה :

(נ) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת :

(נא) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה :

(נב) שעיר-עזים אחד לחטאת :

(נג) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן-עמיהוד : פ

(נד) ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן-פדהצור :

(נה) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרקא אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת פלולה בשמן למנחה :

(נו) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת :

(נז) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה :

(נח) שעיר-עזים אחד לחטאת :

(נט) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן-פדהצור : פ

(ס) ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבידן בן-גדעני :

סא קרבנא מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סלתא דפילא במשה למנחה:

(סא) קָרְבָּנוֹ קֶעֱרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

סב בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא דדבה מליא קטרת בוסמיא:

(סב) כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

סג תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

(סג) פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:

סד צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(סד) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

סה ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קרבן אבידן בר גדעוני:

(סה) וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אֲבִידָן בֶּן־גְּדֻעֹנִי: פ

סו ביומא עשיראה רבא לבני דן אחיעזר בר עמישדי:

(סו) בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא לְבָנֵי דָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדִּי:

סז קרבנא מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סלתא דפילא במשה למנחה:

(סז) קָרְבָּנוֹ קֶעֱרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

סח בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא דדבה מליא קטרת בוסמיא:

(סח) כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

סט תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

(סט) פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:

ע צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(ע) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

עא ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קרבן אחיעזר בר עמישדי:

(עא) וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדִּי: פ

עב ביומא חד עשר יומין רבא לבני אשר פגעאל בר עכרון:

(עב) בַּיּוֹם עֲשֵׂתִי עֶשֶׂר יוֹם נָשִׂיא לְבָנֵי אֲשֵׁר פְּגַעִיאֵל בְּוַעֲכָרוֹ:

עג קרבנָו קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
 מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
 מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
 לְמִנְחָתָא:

עד בזיכא תדא מתקל עשר סלעין היא
 דדִּהֵב מִלֵּא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא:

עה תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
 שתה לעלתא:

עו צפיר בר עזין חד לחטאתא:

עז ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא
 גדדי חמשא אמרין בגי שגא חמשא דין
 קרבן פגעיאל בר עכרון:

עח ביומא תרי עשר יומין רבא לבגי נפתלי
 אחירע בר עינן:

עט קרבנָו קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
 מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
 הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
 לְמִנְחָתָא:

פ בזיכא תדא מתקל עשר סלעין היא דדִּהֵב
 מִלֵּא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא:

פא תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
 שתה לעלתא:

פב צפיר בר עזין חד לחטאתא:

פג ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא
 גדדי חמשא אמרין בגי שגא חמשא דין
 קרבן אחירע בר עינן:

(עג) קֶרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
 מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
 מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(עד) כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

(עה) פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
 לְעֹלָה:

(עו) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

(עז) וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים
 חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן פְּגְעִיאַל
 בְּיַד־עַכְרֹן: פ

(עח) בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה יוֹם נָשִׂיא לְבָגֵי נִפְתָּלִי אַחִירֵע
 בֶּן־עִינָן:

(עט) קֶרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
 מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
 הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(פ) כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

(פא) פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
 לְעֹלָה:

(פב) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

(פג) וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים
 חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אַחִירֵע
 בְּיַד־עַיִנָן: פ

~ שבת קודש ט' סיון ~

פר דא חננת מדבְּחָא בְּיוֹמָא דְּרַבִּינָא יְתֵה מִן רַבְרַבִּי יִשְׂרָאֵל מְגִיסי כְּסָפָא תְּרַתָּא עֲשָׂרִי מְזַרְקֵי כְּסָפָא תְּרִין עֲשָׂר בְּזִיכֵי דְּדִבְחָא תְּרַתָּא עֲשָׂרִי:

(פר) זאת חננת המזבח ביום המשח אתו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרקי כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה:

למדנו שנמשח ביום. ומה תלמוד-לומר: "ביום המשח אתו"? ביום שנמשח – הקריב. קערת כסף שתים עשרה • (ספרי במ"ד) הם הם שהתנדבו ולא ארע בהם פסול.

כ"ג • ביום המשח אתו • בו ביום שנמשח הקריב, ומה אני מקים "אחרי המשח"? שנמשח תחלה ואחר-כך הקריב, או "אחרי המשח" – לאחר זמן, ולא בא לתלמוד "ביום המשח" אלא לומר שנמשח ביום? כשהוא אומר (ויקרא ט): "ביום משחו אתם",

פה מאה ותלתין סלעין הנה מתקלא דמגיסתא חדא דכספא ושבעין דמזרקא חד כל כסף מגיאת תרין אלפין וארבע מאה בסלעי קודשא:

(פה) שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הכלים אלפים וארבע מאות בשקל הקדש:

כל כסף הכלים וגו' • (ספרי) למדך שהיו כלי המקדש מכונים במשקלן, שוקלן אחד אחד ושוקלן כלן כאחד, לא רבה ולא מעט.

כ"ג • שלשים ומאה הקערה האחת וגו' • מה תלמוד-לומר? לפי שנאמר: "שלשים ומאה משקלה", ולא פירש באיזו שקל, לכך חזר ושנאה כאן וכלל בכלן "כל כסף הכלים בשקל הקדש".

פו בזיכי דדבְּחָא תְּרַתִּי עֲשָׂרִי מִלְּזֵן קִטְרֵת בּוֹסְמִינָא מִתְּקַל עֲשָׂר סְלַעִין הִנֵּה מִתְּקַלָּא דְּבִזְיָא בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא כֹּל דְּהַב בְּזִיכְנָא מְאָה וְעֶשְׂרִין:

(פו) כפות זהב שתים-עשרה מלאות קטורת עשרה עשרה הפך בשקל הקדש כל-זהב הכפות עשרים ומאה:

אחת של כסף ומשקלה עשרה שקלי זהב, ושקלי זהב אין משקלם שווה לשל כסף? תלמוד-לומר "כפות זהב" – של זהב היו (ספרי).

כ"ג • כפות זהב שתים-עשרה • למה נאמר? לפי שנאמר "כף אחת עשרה זהב" – היא של זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף. או אינו אלא כף

פו כל תורי לעלתא תרי עשר תורין דכרין תרי עשר אמרין בני שגא תרי עשר ומנתהון וצפירי בר עזין תרי עשר לחטאתא:

(פו) כלהבקר לעלה שנים עשר פרים אילים שנים-עשר כבשים בני-שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת:

פח וכל תורי לנכסת קודשא עשרין וארבעא תורין דכרין שתיין גזן שתיין אמרין בני שגא שתיין דא חננת מדבְּחָא בְּתֵר דְּרַבִּינָא יְתֵה:

(פח) וכל בקר וזבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילים ששים עתדים ששים כבשים בני-שנה ששים זאת חננת המזבח אחרי המשח אתו:

פט וכד עליל משה למשפן זמנא למלא עמה ושמע ית קלא דמתמלל עמה מעלו כפרתא די על ארונא דסהדותא מבין תרין כרובינא ומתמלל עמה: פ פ פ

(פט) וכבא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על-ארן העדת מבין שני הכרובים וידבר אליו: פפפ

שְׁנֵי הַפְּרוּבִים, וּמִשָּׁם יֵצֵא לְאֶהָל מוֹעֵד. מִדְּבַר • כְּמוֹ
 "מִתְדַבֵּר". כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַעֲלֵה לֹמֵר בֶּן: מִדְּבַר בֵּינוּ
 לְבֵין עֲצָמוֹ, וּמִשָּׁה שׁוֹמֵעַ מֵאֱלֹו. וַיְדַבֵּר אֵלָיו • (ספרי)
 לְמַעַט אֶת אֶהֱרֹן מִן הַדְּבָרוֹת. וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל •
 יְכוּל קוֹל נְמוּד? תְּלַמּוּד-לֹמֵר: "אֶת-הַקּוֹל", הוּא
 הַקּוֹל שֶׁנְּדַבֵּר עִמּוֹ בְּסִינַי, וְכִשְׁמָגִיעַ לְפָתַח הָיָה נִפְסָק
 וְלֹא הָיָה יוֹצֵא חוּץ לְאֶהָל (במדבר רבה) :

זֶה, וּבָבֵא מִשָּׁה • שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְּכַחֲשִׁים זֶה אֶת
 זֶה, בָּא שְׁלִישִׁי וְהַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר:
 (ויקרא א): "וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֶהָל מוֹעֵד" – וְהוּא חוּץ
 לְפָרְכָת, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (שמות כח): "וַיְדַבְּרָתִי אֶתְךָ
 מֵעַל הַכַּפְּרֹת". בָּא זֶה וְהַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: מִשָּׁה בָּא אֶל
 אֶהָל מוֹעֵד, וְשָׁם שׁוֹמֵעַ אֶת הַקּוֹל הַבָּא מֵעַל הַכַּפְּרֹת.
 מִבֵּין שְׁנֵי הַפְּרוּבִים • הַקּוֹל יוֹצֵא מִן הַשָּׁמַיִם לְבֵין

~ נקודות משיחות קודש ~

שׁוֹלֵל אֶת עַנְיָן הַעֲבוּדָה הַתְּלוּיָה בְּכַחֲרֵתֶם הַחֲפָשִׁית שֶׁל
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי בְּהַגְלוֹת הַקּוֹל גְּדוּל' "אֲנֹכִי הֲרִי" –
 אֲלֵקִיד" – אֵין מְקוֹם לְבַחֲרָה בְּאֶפֶן הַפְּכִי,
 – בֶּן הוּא גַם בְּהַפְּסָקוֹת הַקּוֹל שְׁבַמְשָׁבֵן (במקום) שֶׁ"הוּא
 הַקּוֹל שֶׁנְּדַבֵּר עִמּוֹ בְּסִינַי": אֵילוֹ הָיָה קוֹלוֹ וְדַבּוּרוֹ שֶׁל
 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם (בְּקַבְּעוֹת וּבְתַמִּידוֹת)
 גַּם מִחוּץ לְאֶהָל מוֹעֵד, הֲרִי אֲזִי הָיָה נַעֲשֶׂה הַעוֹלָם כְּלוֹ
 בְּכַחֲרֵת אֶהָל מוֹעֵד, וְלֹא הָיָה מְקוֹם וְאֶפְשָׁרוֹת לְבַחֲרָה
 חֲפָשִׁית.

וְעוֹד: נִתְאַוָּה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהֵיטִיב לוֹ יִתְבַּרְךָ דִּיךָ
 בְּתַחֲתוּנִים דְּוָקָא, הֲיָנוּ שְׁדוּקָא "תַּחֲתוּן" כְּזֶה שְׁמַצַּד-עֲצָמוֹ
 אֵין בּוֹ (בְּגִילוּי) קוֹלוֹ וְדַבּוּרוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
 יִמְשִׁיכוֹ וַיִּגְלוּ בּוֹ אֶת קוֹלוֹ יִתְבַּרְךָ, וַיַּעֲשֶׂה עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת
 הָאָדָם לְדִירָה לוֹ יִתְבַּרְךָ.

(לקוטי שיחות, כרך יג, פרשת נשא)

מִ"יָּנָה שֶׁל תּוֹרָה" שֶׁבְּפָרוּשׁ רִשׁ":
 לְכַאוּרָה זֶה עֲצָמוֹ דּוֹרֵשׁ בְּאוֹר: מִכֵּינן שַׁעַל-פִּי טָבַע הָיָה
 הַקּוֹל צְרִיף לְהֵיטִיב נִשְׁמַע לְמַרְחוּק גַּם מִחוּץ לְאֶהָל מוֹעֵד,
 לְמָה נִפְסָק כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפָתַח (וּמִשׁוּם כֶּף הַזֶּזְקָק מִשָּׁה לְבוֹא
 "אֶל אֶהָל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ")? וּבְפָרֵט שֶׁהָיָה בְּזֶה גַם
 מִיָּתֵד לְהַפְּסִיק אֶת הַקּוֹל!
 וְהַהֲסָבְרָה בְּזֶה (בְּפָנִימִיּוֹת הַעֲנִינִים) מְבֹאֲרֶת בְּמָה שֶׁכְּתַב
 רִשׁ"י "הוּא הַקּוֹל שֶׁנְּדַבֵּר עִמּוֹ בְּסִינַי":

בְּקוֹל "שֶׁנְּדַבֵּר עִמּוֹ בְּסִינַי" מְצִינּוֹ גַם בֶּן עַנְיָן שֶׁל הַפְּסָק,
 אֲלֹא שֶׁהַפְּסָק זֶה הָיָה לֹא בְּמְקוֹם כְּמוֹ בְּקוֹל שְׁבַמְשָׁבֵן,
 אֲלֹא בְּזִמְנָן. שְׁלֹאֲחֵרִי מִתֵּן תּוֹרָה, "בְּמִשְׁךָ הַיּוֹבֵל", נִפְסָק
 הַקּוֹל דְּמִתֵּן תּוֹרָה, וְכִמוֹ שֶׁפָּרֵשׁ רִשׁ"י: "כְּשִׁימְשָׁךְ הַיּוֹבֵל
 הוּא סִימָן סְלוּק שְׁכִינָה וְהַפְּסָקֶת הַקּוֹל".

וְכִשֶּׁם שֶׁטַעַם הַפְּסָקֶת הַקּוֹל דְּמִתֵּן תּוֹרָה (בְּזִמְנָן) מוּבָן
 הוּא, כִּי אֵילוֹ הָיָה נִמְשָׁךְ גַּם לְאַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, הָיָה זֶה

קע"ו פסוקים, עמו"ס סימן. חסלת פרשת נשא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעט - רפב

המשך ביאור למט' בנא מציעא ליום שני עמ' 1

נמרא
 הגמרא מבררת איזה מעיין התייבש: היכי דמי, אילימא דייבש נהרא
 רבא - אם באופן שהתייבש הנהר הגדול שכל השדות משקים
 ממנו, אם כן אמאי אינו מנגפה לו מן חבורו, נימא ליה - הרי יכול
 הוא לומר לבעל השדה מפת מדינה היא, ושנינו להלן (קה):
 שבמכת מדינה מנכה החובר למחכיר מן דמי החכירות. אמר רב
 פפא, המשנה עוסקת באופן דייבש נהרא וימא - שנתייבש הנהר
 הקטן, דהיינו אמת המים המוליכה את המים מן הנהר הגדול אל
 השדות שבבקעה, שבזה אין רשאי החובר לנכות מדמי החכירה,
 משום דאמר ליה המחכיר לחובר,

השליחין - קרקע יבישה שאין די לה במי גשמים, ומשקים אותה
 ממעיין הנובע בתוכה, או בית האילן - שצומחים בה אילנות
 הנותנים פירות, ולאחר מכן יבש המעיין ונקצין האילן, אינו מנגפה לו
 המקבל לבעל הבית מן חבורו - מן סכום החכירות שקצבו
 מתחילה, מפני שלא גילה דעתו כשקיבל השדה שרק מחמת
 המעיין או האילנות הוא מתרצה לקיצבה זו.
 אבל אם אמר לו המקבל לבעל השדה חבור ו-החכרו לי שדה בית
 השליחין זו, או שאמר לו החכר לי שדה בית האילן זה, אם יבש
 המעיין ונקצין האילן מנגפה לו מן חבורו - מן הדמים שקצבו
 מתחילה, שהרי גילה דעתו מתחילה שהעלה בדמי שדה זו משום
 המעיין או האילן שבתוכה.

לוח תהלים

יום ראשון, ג' סיון < פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב

יום שני, ד' סיון < פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח

יום שלישי, ה' סיון < פרק כ, מפרק כט עד סוף פרק לד

יום רביעי, ו' סיון < פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח

יום חמישי, ז' סיון < פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג

יום שישי, ח' סיון < פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח

שבת קודש, ט' סיון < פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון ג' סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עד, פרק נג והנה כשהיה... עד עמ' 148, כנודע ל"ח].

מְלָכוֹת דְּאֶצִּילוֹת, שְׁהִיא בְּחִינַת גְּלוּי אֹר אֵין-סוֹף
בְּרוּךְ-הוּא, – שאור שהוא בעצם "אין-סוף" ולמעלה
מ"עולם" – מתגלה בעולם, הרי שכינה זו היתה – שוֹרָה
שָׁם, – בקדשי-קדשים שבבית המקדש, וּמְלֻבָּשֶׁת בְּעֶשְׂרֵת
הַדְּבָרוֹת, – שבלוחות
הברית, שהיו מונחים
בארון שבקדשי-קדשים,
בְּיַתֵּר שְׁאֵת וַיִּתֵּר עֵז,
בְּגִלּוּי רַב וְעֶצוֹם יוֹתֵר,
מְגִלּוּיָהּ – של השכינה,
בְּהִיבְלוֹת קְדֻשֵׁי-קְדֻשִׁים
שְׁלֻמְעֵלָה בְּעוֹלָמוֹת
עֲלִיוֹנִים. – הכוונה
לעולמות "עשיה"

ו"יצירה"¹, כי גם ב"עולם היצירה" הרי מאירה רק מדריגת
שכינה כפי שהיא לאחרי התלבשותה בהיכל קדשי-קדשים
שב"עולם הבריאה", ולאחרי התלבשותה ב"מלכות"
שב"בריאה" (שהתלבשות זו, מאפשרת שתוכל להאיר בהיכל
קדשי-קדשים של "עולם היצירה"). ואילו, השכינה ששרתה
בבית המקדש הראשון, הגם שאף שם, היה זה על-ידי
התלבשותה ב"מלכות" שב"עולם הבריאה", אך היה זה
באופן שהסתרה מהתלבשות זו, היתה מעטה יותר, ואותו
אור שהאיר (בבית המקדש) אחרי הסתרה זו, עדיין שייך רק
ל"עולם הבריאה" ולא ל"עולם היצירה". – ולמרות שבית
המקדש הוא הרי בעולם הזה הגשמי, ואם-כן כיצד האירה
שם מדריגת שכינה, בצורה נעלה, וחזקה יותר וביתר גילוי,
מאשר בעולמות העליונים? – הרי זה, משום: כִּי עֶשְׂרֵת
הַדְּבָרוֹת הֵן בְּלָלוֹת הַתּוֹרָה בְּלָהָ, – הן כוללות את כל
התורה כולה, כפי שמוסבר באזהרות רבי סעדיה גאון, כיצד

פָּרַק נג. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שאור השכינה,
שהוא אור שלמעלה מהעולם בכלל, זקוק ל"לבוש" כדי
שיוכל להאיר בעולם. לבוש זה, הוא – "תורה"; ובכל עולם,
מהווים המוחין והתורה, שהם החכמה, בינה ודעת של אותו
עולם – "היכל קדשי
קדשים" של אותו עולם,
שבו שורה שכינה;
ולאחרי שחכמה-בינה
דעת של אותו עולם
(שבהן שורה השכינה)
יורדות בבחינת "מלכות"
של אותו עולם –
מתהווים הנבראים
והענינים של אותו עולם.

ליקוטי אמרים

פרק נג והנה כשהיה בית ראשון קיים שבו היה
הארון והלוחות בבית ק"ק היתה
השכינה שהיא מלכות דאצילות שהיא בחי' גילוי אור
א"ם ב"ה שורה שם ומלובשת בעשרת הדברות ביתר
שאת יותר עז בגילוי רב ועצום יותר מגילוייה בהיכלות
ק"ק שלמעלה בעולמות עליונים כי עשרת הדברות הן
כללות התורה כולה דנפקא מגו חכמה עילאה דלעילא

על-ידי ההתלבשות ב"מלכות" של אותו עולם, נמשך ויורד גם
אור השכינה, שיוכל להאיר ב"היכל קדשי קדשים" של אותו
עולם, שהוא למטה במדריגה. כך מוסברים הדברים ביחס לכל
העולמות, עד לעולם העשיה הרוחני. בפרק נ"ג, אותו אנו
מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שאור השכינה מאיר גם
בעולם הזה הגשמי. בזמן שבית המקדש היה קיים האיר אור
השכינה ב"היכל קדשי קדשים" שבבית המקדש. ואילו, לאחרי
חורבן בית המקדש – התורה שיהודי לומד והמצוות שיהודי
מקיים, הן הם "היכל קדשי קדשים", שבו שורה השכינה כיום.
בהמשך פרק נ"ג, יסביר רבנו הזקן, את ההבדלים שבין
מדריגת אור השכינה שהאירה בבית המקדש הראשון, לבין
מדריגת אור השכינה שהאירה בבית המקדש השני, ולבין
מדריגת השכינה המאירה כיום על-ידי תורה ומצוות.

וְהֵנָּה, בְּשִׁתְּיָהּ בֵּית רֵאשׁוֹן קָיָם, שְׁבוּ הָיָה הָאָרוֹן
וְהַלּוּחוֹת בְּבֵית קְדֻשֵׁי-קְדֻשִׁים – הָיְתָה הַשְּׂכִינָה, שְׁהִיא

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כן משמע מפשטות הלשון (דהכוונה רק ליצירה ועשי) וכשהטעם "כי עשה"ד כו' דאצי'
ובריאה לבדן והן לבדן כו'", (אלא 1) עפ"ז צע"ג כל האריכות שעשה"ד הן כללות כו', 2) צ"ע האריכות שלפ"ז "ביתר שאת יותר עז
בגילוי רב ועצום" איך זה ביתר וכו' וכו' באם החילוק רק ההתלבשות במלכות דיצירה, 3) ועיקר – בשער הת"ת (סידור צ"ח, ד)
משמע כמעט כפי' שהפ"י בתניא – דעל"י קאי – שזהו למע' מכל עולמות עליונים, וכ"מ ג"כ באוה"ת לבמדבר (סוף ע' ט"ז) וצע"ק
שם ריש ע' רלג. ולכן נלפענ"ד – דמפרש בתניא ב' מעלות שבביהמ"ק: 1) מצד האור – עשה"ד הן כללות כו' (ראה ג"כ בביאור
הר"י ש' קארג). 2) מצד אופן המשכתו ("וכדי לחקקן") – לא ירדה כו' [בסי' שם – מעלה שלישית – שבדברים תחתונים]. והמעלה
לגבי כל עולמות העליונים: 1) גילוי עצמות או"ס כו' "מפני הלוחות שהיו שם ומטעם הנ"ל" (פי' שם אלא שהלוחות פעלו שע"ז
ניתוסף גם בהיכל ק"ק דבריאה – כצ"ל כדי שלא יוקשה בסי' מינ"י ובי', וכמוש"כ באוה"ת (עט"ז) בחילוק – בריאה מצ"ע או כשמאיר
מאצי'), 2) השגת המהות לא רק ידיעת המציאות (כ"מ באוה"ת עט"ז), 3) בחי' שלמע' מסובב וממלא, בחי' עונג העליון (כ"מ באוה"ת
ערל"ג) [וכיון שמממלא נמשך מקום, ומסובב – למע' ממקום, הרי הבחי' שלמע' משניהם ממנה נמשך: מקום ארון (וביחד עם זה)
אינו מן המדה]."

השכינה שבהיכל קדשי קדשים דעשיה, שממנה – מהארת שכינה זו, – נמשך אור וחיית לעולם העשיה, שגם עולם הנה בכללו, – העולם הזה הגשמי, שהוא הוא העולם הזה, כלול ב"עולם העשיה" המקבל את חיותו מהארת

השכינה שבהיכל קדשי קדשים של "עולם העשיה" (לאחרי התלבשותה ב"מלכות ד"עשיה"); אך, ב"לוחות", לא היה כך, אלא בחינת חכמה עילאה – חכמה עליונה, דאצילות, שיהיא כללות התורה שבעשרת הדברות, נתלפשה במלכות דאצילות ודבריה לבדן, – בעלדי התלבשותה בעולמות שלמטה מהם, והן לבדן – "חכמה דאצילות" כפי שהיא מלוכשת במלכות

דאצילות ובמלכות דבריה, בעלדי ההתלבשות שלאחריהן, המיוחדות באור אינסוף שפתוכן – הן הנקראות בשם "שכינה", השורה בקדשי קדשים דבית ראשון, על ידי התלבשותה – של השכינה, בעשרת הדברות החקוקות בלוחות שפארון בנס – האותיות החקוקות בלוחות, היה בהן משום ענין של "נס", כמאמר חכמינו ז"ל, שהאותיות "מ" ו"ס" שבלוחות – "בנס היו עומדים", כי בהיותן חקוקות מעבר לעבר, לא יכלו לעמוד – רק בנס, שהרי לא ניתן להן במה להתפס, ועשרת הדברות שבלוחות, היו ו"מעשה אלהים חיים" – הוא השם שבספירת "בינה" של "עולם האצילות", המאיר ב"עולם הבריאה", כדלהלן: [הוא – "אלקים חיים" בספירות, הוא ספירת בינה של עולם האצילות, הנקראת "עלמא דאתבסאי", – העולם המכוסה, המקנן – ומאיר, בעולם הבריאה, בנדע לידעי תן – חכמה נסתרה, היא תורת הקבלה] בספירת "בינה" של "עולם האצילות", מאירה ב"עולם הבריאה", שהוא עדיין ענין של "עלמא דאתבסאי" (עולם מכוסה ונעלם), כלומר: "בריאה" הוא "עולם", אבל עדיין לא במציאות של "יש", דבר שבהתגלות.

כלולת בעשרת הדברות, כל תרי"ג מצוות התורה, (ולהעיר מהתחלת פרק כ'), דנפקא מגו חכמה עילאה, – שהיא (התורה) באה מ"חכמה עילאה" (חכמה שב"עולם האצילות"), דלעילא לעילא מעלמא דאתגליא, –

שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות, כמו "מלכות" של "עולם האצילות", בחינת ה"שכינה", הנקראת "עלמא דאתגליא", כי זוהי ההתגלות של אור אינסוף בעולמות – והרי, תורה היא למעלה מ"עלמא דאתגליא", למעלה מ"שכינה"; ולכן יש בכוח התורה להיות "לבוש" שלא יתבטל בפני אור השכינה המתלבש באותו לבוש. אך, לבוש המסתיר, הוא דוקא כשהוא יורד בענין שלמטה משכינה, שלכן הוא מסתיר על אור השכינה שיוכל להתקבל; ברם, התורה, כפי שבאה בעשרת הדברות שבלוחות, איננה באופן שתהיה כמו הענינים שב"עולם הגשמי", אלא – כפי שיוסבר להלן – היא נשאה באותה מדרגה שלמעלה מהעולמות העליונים האמורים. וכדי לחקקן – את עשרת הדברות, בלוחות אבנים גשמיים – לא ירדה למדרגה, בלוחות האצילות, שבהן נמשך אור וחיית לעולם העשיה שגם עוה"ו בכללו אלא בחי' חכמה עילאה דאצילות שהיא כללות התורה שבי' הדברות נתלפשה במלכות דאצי' ודבריא' לבדן והן לבדן המיוחדות באור א"ס שבתוכן הן הנקראות בשם שכינה השורה בק"ק דבית ראשון ע"י התלבשותה בי' הדברות החקוקות בלוחות שבארון בנס ומעשה אלהים חיים [הוא עלמא דאתבסאי המקנן בעולם הבריאה כנודע ל"ח]

הוא מסתיר על אור השכינה שיוכל להתקבל; ברם, התורה, כפי שבאה בעשרת הדברות שבלוחות, איננה באופן שתהיה כמו הענינים שב"עולם הגשמי", אלא – כפי שיוסבר להלן – היא נשאה באותה מדרגה שלמעלה מהעולמות העליונים האמורים. וכדי לחקקן – את עשרת הדברות, בלוחות אבנים גשמיים – לא ירדה למדרגה, בלוחות האצילות, שבהן נמשך אור וחיית לעולם העשיה שגם עוה"ו בכללו אלא בחי' חכמה עילאה דאצילות שהיא כללות התורה שבי' הדברות נתלפשה במלכות דאצי' ודבריא' לבדן והן לבדן המיוחדות באור א"ס שבתוכן הן הנקראות בשם שכינה השורה בק"ק דבית ראשון ע"י התלבשותה בי' הדברות החקוקות בלוחות שבארון בנס ומעשה אלהים חיים [הוא עלמא דאתבסאי המקנן בעולם הבריאה כנודע ל"ח]

~ יום שני ד' סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 148, ובבית שני... עד עמ' 148, יסד ברתא.

השכינה, אין לו להקדוש־ברוך־הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" – תורה, היא ה"היכל קדשי־קדשים" המאחדת את הקב"ה עם העולם, ש"הקדוש", אור שהוא קדוש ומובדל, אור השכינה, יהיה "ברוך" (מלשון המשכה) – יימשך בעולם. ו"אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו", כדאיתא – כמו שכתוב בברכות פרק קמא, – בפרק ראשון של מסכת ברכות²⁰ – פרוש "שכינה עמו" – שבהיותו נברא של עולם הזה הגשמי, מאיר בו אור השכינה, – באיוו מדריגה של הארת השכינה, מדובר? – כדרך השתלשלות והתלבשות מלבנות דאצילות בבריא ויעירה ועשיה.

– שלא כהשראת השכינה בקדשי־קדשים (אפילו) של בית שני, שלא היתה עלידי התלבשות במלכות ד"עשיה". ההבדל שבין השראת השכינה שבתורה לבין המשכת והארת השכינה בעולם בכלל, שבאה גם כן דרך אותו סדר השתלשלות – מתבטא בכך שבעולם, זה בא עלידי לבוש של "קליפת נוגה", מה־שאי־כן בתורה ומצוות. טעמו של דבר, מדוע השראת השכינה שעלידי תורה, צריכה גם כן לעבור דרך ההתלבשות במלכות של "עולם העשיה" – יוסבר להלן, שהוא, מפני שהמצוות והתורה, הן ברובן הגדול, מצוות מעשיות – מצוות שיש לעשותן ב"מעשה" – הרי שאור השכינה בא כאן בענין של "מעשה" ו"עשיה", לכן זה צריך להיות עלידי התלבשות גם ב"מלכות" שב"עולם העשיה"; פי תר"ג – 613, מצוות התורה, רפן פכלן הן מצוות מעשיות, ונם – המצוות, התלויות בדיבור ומחשבה, כמו תלמוד תורה וברכת המזון וקריאת־שמע ותפלה – שהגם שמצוות אלו קשורות במחשבה – לחשוב ולהבין מה שלומדים ולחוש ולהרגיש בכונה שבקריאת שמע ושבתפילה – הרי שאין הן לכאורה

ובבית שני, שלא היה בו הארון והלוחות, – בין חמשת הדברים שחסרו בבית שני, היו הארון והלוחות, אמרו רבותינו וזרונם־לברכה, שלא היתה שכינה שורה בו, פרוש – לא, שבבית המקדש השני לא היתה השראת השכינה כלל, אלא הכוונה: מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון שלא כדרך השתלשלות העולמות, – אותה מדרגת השכינה – לא היתה שורה בבית השני, אלא בחינה קטנה יותר של שכינה, שאינה בערך כלל למדריגת השכינה שבבית ראשון, אלא בבית שני היתה שורה – השכינה, כדרך השתלשלות והתלבשות מלבנות דאצילות – כפי שהיא מתלבשת בבריא, ודבריה – מלכות של עולם הבריא, במלבנות דיצירה, ודיצירה – ומלכות של "עולם היצירה" כפי שהיא מתלבשת בְּהיכל קדשי־קדשים דעשיה, – בחכמה־בינה־דעת, הנקראות "היכל קדשי־קדשים", של עולם העשיה, ונקדשי־קדשים דעשיה – בלי ההתלבשות של מלכות של "עולם העשיה", הנה מתלבש פקדשי־קדשים שבבית המקדש שלמטה, ושרתה בו – בבית המקדש השני, השכינה – אותה מדרגת שכינה של מלבנות דיצירה המלבשת בבריא ויעירה ועשיה. ולכן – מפני שבקדשי־קדשים שבבית המקדש, היתה השראת השכינה, לא היה רשאי שום אדם לכנס שם, – בקדשי־קדשים שבבית ראשון ושני, לבר בהן גדול – היה מותר לו להיכנס שם, פיום הפפורים. ו"משחרב בית המקדש – כולל גם "היכל קדשי־קדשים" שבבית המקדש, הרי באיוו היכל של קדשי־קדשים מתלבשת השכינה? שהרי, כאמור, התלבשות השכינה היא רק ב"היכל קדשי־קדשים" שהוא לבוש לאור השכינה – יסביר רבנו הזקן להלן, שתורה ומצוותיה הן הם "היכל קדשי־קדשים" וה"לבוש" לאור

ליקוטי אמרים

ובבית שני שלא היה

בו הארון והלוחות אמרו"ל שלא היתה שכינה שורה בו. פי' מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון שלא כדרך השתלשלות העולמות אלא בבית שני היתה שורה כדרך השתלשלות והתלבשות מלכות דאצי' במלכות דבריא ודבריא' במלכו' דיצירה ודיצי' בהיכל ק"ק דעשי' וק"ק דעשי' היה מתלבש בק"ק שבבמה"ק שלמטה ושרתה בו השכינה מלכות דיצירה המלוכשת בק"ק דעשיה. ולכן לא היה רשאי שום אדם ליכנס שם לבר כהן גדול ביה"כ ומשחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד ואפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו כדאית' בברכו' פ"ק פי' שכינה עמו כדרך השתלשלות והתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריא ויעירה ועשיה כי תרי"ג מצות התורה רובן ככולן הן מצות מעשיות וגם התלויות בדבור ומחשבה כמו ת"ת ובהמ"ז וק"ש ותפלה הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמו

כלל, אלא הכוונה: מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון שלא כדרך השתלשלות העולמות, – אותה מדרגת השכינה – לא היתה שורה בבית השני, אלא בחינה קטנה יותר של שכינה, שאינה בערך כלל למדריגת השכינה שבבית ראשון, אלא בבית שני היתה שורה – השכינה, כדרך השתלשלות והתלבשות מלבנות דאצילות – כפי שהיא מתלבשת בבריא, ודבריה – מלכות של עולם הבריא, במלבנות דיצירה, ודיצירה – ומלכות של "עולם היצירה" כפי שהיא מתלבשת בְּהיכל קדשי־קדשים דעשיה, – בחכמה־בינה־דעת, הנקראות "היכל קדשי־קדשים", של עולם העשיה, ונקדשי־קדשים דעשיה – בלי ההתלבשות של מלכות של "עולם העשיה", הנה מתלבש פקדשי־קדשים שבבית המקדש שלמטה, ושרתה בו – בבית המקדש השני, השכינה – אותה מדרגת שכינה של מלבנות דיצירה המלבשת בבריא ויעירה ועשיה. ולכן – מפני שבקדשי־קדשים שבבית המקדש, היתה השראת השכינה, לא היה רשאי שום אדם לכנס שם, – בקדשי־קדשים שבבית ראשון ושני, לבר בהן גדול – היה מותר לו להיכנס שם, פיום הפפורים. ו"משחרב בית המקדש – כולל גם "היכל קדשי־קדשים" שבבית המקדש, הרי באיוו היכל של קדשי־קדשים מתלבשת השכינה? שהרי, כאמור, התלבשות השכינה היא רק ב"היכל קדשי־קדשים" שהוא לבוש לאור השכינה – יסביר רבנו הזקן להלן, שתורה ומצוותיה הן הם "היכל קדשי־קדשים" וה"לבוש" לאור

4. יומא ט, ב. 5. ברכות ו, א.

בְּהָרַר דְּ"אַבְא – חכמה, יִסְדַּ בְּרַתְא – מלכות; שהיא תורה שבעל-פה, "מלכות פה, תורה שבעל-פה קרינן לה". להלן, מסיים רבנו הזקן, מה שהחל להסביר (בפרק נ"א) בתוספת ביאור, לשון ה"ינוקא" ב"זוהר", שאמר שאור

השכינה המאיר על ראש האדם – צריך ל"משחא", לשמן, והינוקא מוסיף, "ראינון עובדין טבין" – ואלה הם מעשים טובים, מעשה המצוות; בכל מקום מציין "שמן" את הענין ה"חכמה" – איזו שייכות, איפוא, יש למעשה המצוות,

ל"חכמה הנקראת "משחא" – שמן? – יוסבר להלן, שעל אור השכינה להתלבש בחכמה, שהיא שמן, מפני שחכמה, מוחין, היא כלי ולבוש לאור השכינה, והיא החכמה המלובשת בתורה; ברם, כדי להמשיך את אור השכינה שיאיר בנפשו האלקית של יהודי – צריכים לא רק לשמן (חכמה) הנהפך כולו לאור, אלא גם ל"פתילה" שהיא (על-ידי השמן) פועלת שהאש (שטבעה להימשך למעלה) תחזיק עצמה בנר – ה"פתילה" בנפש האדם, היא הנפש החיונית המחיה את הגוף, בחיים גשמיים, זוהי הפתילה הנשרפת על-ידי תורה ומצוות: כמו ב"פתילה" גשמית, שהחלק העליון שלה – נשרף מהאש, כך גם באדם, שעל-ידי תורה ומצוות, נשרפים הלבושים של מחשבה, דיבור ומעשה של הנפש הבהמית, באש של אור השכינה, על-ידי המחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות; ולכן, על ה"שמן" להתבטא ב"עובדין טבין", מעשה המצוות, הבאים מחכמתו יתברך, ולא די בתורה בלבד (שהיא הרי חכמה) שתשמש ל"שמן", כי מעשה המצוות דוקא מביאים לכך שאור השכינה יימשך ב"פתילה" – בנפש החיונית, וזאת על-ידי שהנפש החיונית נשרפת באור השכינה המאיר על ראשו. ובלשון ה"תניא":

שייכות ל"עשיה", הָא קַיְמָא לָן – מקובל עלינו, דְּ"הַרְהוּר לְאוּ בְּדַבּוּר דְּמִי", – מחשבה איננה כמו דיבור, וְאִינּוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּהַרְהוּר וְכוּנָה לְבַד – גם לא בהרהור הקרוב לדיבור, לחשוב כיצד לדבר, שזה נקרא "הרהור", עַד שְׂוִיצֵיא

ליקוטי אמרים

וְאִינּוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּהַרְהוּר וְכוּנָה לְבַד עַד שְׂוִיצֵיא בְּשַׁפְתֵּי וְקוֹ"ל דְּעֻקִּימַת שַׁפְתֵּי הוּי מַעֲשֵׂה וְתִרְי"ג מִצְוַת הַתּוֹרָה עִם שִׁבְעַת מִצְוַת דְּרַבְנָן בְּגִימְטְרִיא כְּת"ר שֶׁהוּא רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן ב"ה הַמְּלוּבֶשׂ בְּחֻמְתּוֹ יִתְבַרֵךְ הַמְּיוֹחָדוֹת בְּאוֹר א"ס ב"ה בְּתַכְלִית הַיְחוּד וְה' בְּחֻמְתָּהּ יִסְדַּ אַרְץ הָיָא תּוֹרָה שְׂבַעֲלָ פַּה דְּנַפְקָא מִחֻמְתָּהּ עֵילָאָה כְּמ"שׁ בּוֹהַר דְּאַבְא יִסְדַּ בְּרַתְא.

של הלכה דוקא בא במקום קה"ק, ולא עוסק בתורה סתם אף שגם אז השכינה עמו – ומבאר שבוה יש גם מעלת הרצון, – בארוכה באגה"ק סכ"ט. וְתִרְי"ג – 613, מִצְוַת הַתּוֹרָה עִם שִׁבְעַת מִצְוַת דְּרַבְנָן בְּגִימְטְרִיא "כְּת"ר", 620, שֶׁהוּא רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּדְ"הוּא – רצון נקרא כתר, כי רצון הוא ענין של מקיף, כמו הכתר שהוא מקיף על הראש והמוחין – ראה בארוכה לקמן ב"אגרת הקודש" סימן כ"ט, הַמְּלַבֵּשׁ – הרצון העליון מלובש, בְּחֻמְתּוֹ יְתַבַּרְךָ, – כלומר: לזה שהתורה היא חכמתו יתברך – שביירתה בהשתלשלות העולמות, היא מהווה "היכל קדשי קדשים" לשכינה – מיתוסף כאן גם הענין של רצון העליון שהוא למעלה מחכמה, וזהו במיוחד ב"דבר הלכה" ומצוות שהם רצון הקב"ה, הַמְּיֻחָדוֹת – חכמתו ורצונו יתברך המאוחדות, פְּאוּר אִינּוּ סוּף בְּרוּדְ"הוּא בְּתַכְלִית הַיְחוּד. – בהקשר למה שלמדנו שתורה באה מ"חכמה עילאה" – יסביר רבנו הזקן להלן, שגם תורה שבעל-פה באה מ"חכמה", ובלשון ה"תניא": וְה' בְּחֻמְתָּהּ יִסְדַּ אַרְץ" – הָיָא תּוֹרָה שְׂבַעֲלָ פַּה – שנקראת "ארץ", ו"ארץ" זו "יסד" הקב"ה ב"חכמה", דְּנַפְקָא – "ארץ" זו, שהיא תורה שבעל-פה, יוצאת מְחֻמְתָּהּ עֵילָאָה – מחכמה העליונה, כְּמֹו שְׂפָתוֹב

~ יום שלישי ה' סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 148, וז"ש הינוקא... עד עמ' עה, ית' וית'.

שְׂכִינְתָא – אֲצַמְרִידַּ לְמִשְׁחָא, – האור העליון המאיר על ראשו (של יהודי), שהוא "שכינה" – צריך

ליקוטי אמרים

וּז"ש הַיְנוּקָא דְּנִתּוּרָא עֵילָאָה דְּאִדְלִיק עַל רִישֵׁיהּ הָיָא שְׂכִינְתָא אֲצַמְרִידַּ לְמִשְׁחָא פִּי' לְהַתְּלַבֵּשׂ בְּחֻמְתָּהּ הַנֵּק'

וְזוֹ שְׂאֵמֵר הַיְנוּקָא: – ב"זוהר", מובא לעיל בפרק ל"ה: "דְּנִתּוּרָא עֵילָאָה דְּאִדְלִיק עַל רִישֵׁיהּ" – הָיָא

שלמדנו בפרק י"ב, שב"בינונים" לא נהפכות מהות ועצמות הנפש הבהמית לטוב ולקדושה, כפי שהדבר בצדיקים, אלא רק הלבושים, מחשבה, דיבור ומעשה של הנפש הבהמית, נהפכים לטוב על-ידי מחשבה, דיבור ומעשה של התורה והמצוות שלהם – וביחס ל"בינונים" זה נקרא כליון ה"פתילה", של הנפש החיונית שלהם, הנהפכת לאור ולקדושה. **כִּי עַל־יְדֵי הַתְּהַפְּכוֹת נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית הַבְּאָה מִקְּלֵפַת נְגוּהָ, מִחֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא וְכוּ' –** הנהפכת מחושך הקליפה לאור הקדושה, **נַעֲשֶׂה בְּחִינַת "הַעֲלָאת מִזֵּן נִוְקְבִיז",** – כפי שכבר למדנו, והכוונה להתעוררות שהעבודה של המקבל, מעוררת למעלה, **לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ הַשְּׂכִינָה,** – לא רק שמן-חכמה – תורה – שהוא כלי לאור השכינה, "לקלוט" את האור, אלא היא ממשיכה את אור השכינה, **הִיא**

בְּחִינַת גְּלוּי אֹרֶךְ אֵינִסוֹף בְּרוּךְ־הוּא, עַל נִפְשׁוֹ הַאֱלֹהִית שֶׁבְּמַחֲוִין שֶׁבְּרֵאשׁוֹ – שלכן אומר ה"ינוקא" "ההוא נהורא דעל רישיה" – האור שעל ראשו (על המוחין) של יהודי – "איצטריך למשחא" – צריך ל"שמן", "ואינון עובדין טבין" – ואלה הם מעשים טובים. **וְכוּהָ יוֹכֵן הֵיטֵב מֵה שְׂבֵתוֹב:** "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֵלָה הוּא", – כלומר: כמו שאי אפשר לאש להיאחז בדבר, רק על-ידי שאותו דבר נשרף ונכלה על-ידי האש – כך מאיר אור השכינה, שה' יהיה אלקין – אלקה שלך, שיאיר על נפש יהודי – הרי זה דוקא על-ידי שהוא "אש אוכלה", אש שורפת ומכלה את הפתילה של הנפש החיונית, שהנפש החיונית היא באה מקליפה – נשרפת ונהפכת לאש של קדושה, **וְכַמּוֹ שְׁנַתְּבָאָר בְּמַקּוֹם אַחֲרֵהּ –** שדוקא התבטלותו של יהודי, שמבטל את עצמו להקב"ה, ומבטל ממציותו – כמו דבר ש"נשרף" ומאבד את מציותו – דבר זה דוקא ממשיך עליו את אור השכינה:

ל"שמן", פְּרוּשׁ: **לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּחֻמָּה, הַנִּקְרָא "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קִדְשׁ",** – "קדש" זה "חכמה", **כְּמוֹ שְׂבֵתוֹב בְּיָהָר –** ש"שמן משחת קדש" הוא "חכמה" – ואור השכינה ש"על ראשו", צריך ל"שמן", כלומר: עליו להתלבש בחכמה שהיא

הלבוש, הכלי, לאור השכינה – וה"זוהר" מסיים שם, את דברי הינוקא: **וְ"אינון עוֹבְדִין טַבִּין" –** ואלה (השמן) הם, מעשים טובים, מעשה המצוות, הֵן תְּרִי"ג – 613, **מִצְוֹת –** לכאורה, צריך להבין: איזו שייכות יש למעשה המצוות – ל"שמן", חכמה? אלא, מפני שהן תרי"ג המצוות, **הַנִּמְשָׁכוֹת מִחֻמָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ,** – ומדוע לא מספיקה לכך, תורה בלבד, שהיא שמן, חכמה, וצריכים גם ל"עובדין טבין" – למעשה המצוות הנמשכים מחכמה? – **כְּדִי לְאַחֲזֵן אֹרֶךְ הַשְּׂכִינָה**

בְּפִתִּילָהּ, הִיא נֶפֶשׁ הַחִיּוֹנִית שֶׁבְּנוּף, הַנִּקְרָאת פְּתִילָה עַל־דְּרָדְרָמִשְׁל. כִּי כְּמוֹ שֶׁבְּנֵר הַנִּשְׁמִי הָאֹרֶךְ מְאִיר עַל־יְדֵי כְּלִיזוֹן וְשִׂרְפַת הַפְּתִילָה הַנִּהַפְּכַת לְאֵשׁ – כֵּן אֹרֶךְ הַשְּׂכִינָה שׁוֹרֵה עַל נֶפֶשׁ הַאֱלֹהִית – שהיא "נר" – "נר ה' נשמת אדם", **עַל־יְדֵי כְּלִיזוֹן נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְהַתְּהַפְּכוֹתָהּ מִחֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא –** מחושך (הקליפה) לאור (הקדושה), **וּמְמַרִירוֹ לְמַתְקָא –** ממרירות (הקליפה) למתיקות (הקדושה) **בְּצַדִּיקִים,** – שבהם הדבר כך, כאמור לעיל פרק י', שהם מהפכים את מהות ועצמות נפש הבהמית, מדותיה ושכלה, מרע לטוב וקדושה, **אוֹ לְפַחֲוֹת עַל־יְדֵי כְּלִיזוֹן לְבוּשִׁתָּה –** של הנפש הבהמית, **שֶׁהֵן מִחֲשָׁבָה דְּבִדּוּר וּמַעֲשֵׂה,** – שהיו לפני כן לבושים של הנפש הבהמית, שהיא נפש של קליפה, **וְהַתְּהַפְּכוֹתָן מִחֻשְׁךְ הַקְּלִיפּוֹת לְאֹרֶךְ ה' אֵינִסוֹף בְּרוּךְ־הוּא –** הַתְּלַבֵּשׁ וּמִיָּחַד בְּמַחֲשָׁבָה דְּבִדּוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה, בְּבִינּוּנִים – כפי

ליקוטי אמרים

שמן משחת קדש כמ"ש בזהר ואינון עובדין טבין הן תרי"ג מצות הנמשכות מחכמתו ית' כדי לאחוז אור השכינה בפתילה היא נפש החיונית שבנוף הנקראת פתילה עד"מ כי כמו שכבר הנשמי האור מאיר ע"י כליון ושריפת הפתילה הנהפכת לאש כך אור השכינה שורה על נפש האלהית על ידי כליון נפש הבהמית והתהפכותה מחשוכא לנהורא וממרירו למתקא בצדיקים או לפחות ע"י כליון לבושיה שהן מחשבה דבור ומעשה והתהפכותן מחשך הקליפות לאור ה' א"ם ב"ה המלוכש ומיוחד במחשבה דבור ומעשה תרי"ג מצות התורה בבינונים כי ע"י התהפכות נפש הבהמית הבאה מקליפ' נוגה מחשוכא לנהורא וכו' נעשה בחי' העלאת מ"ן להמשיך אור השכינה היא בחי' גילוי אור א"ם ב"ה על נפשו האלהית שבמוחין שבראשו וכוה יוכן היטב מ"ש כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא וכמ"ש במ"א:

נשלה חלק ראשון בעז"ה ית' וית'

7. דברים ד, כד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להנדפס בלקו"ר ר"פ אחרי".

~ יום רביעי ו' סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עה, ליקוטי אמרים... עד עמ' עו, יתברך ויתעלה.

חינוך קטן

לקוטי אמרים חלק שני הנקרא בשם 'חנוך קטן' מלקט מפי ספרים ומפי סופרים – כך הוא גם לשונו הקדוש של רבנו הזקן בדף-השער של החלק הראשון – "מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים" –

וכפי שהרבי הקודם נשמתי-עדן מביא בשיחותיו הקדושות, מקובל שהכוונה ב"ספרים" לספרי השל"ה הקדוש והמהר"ל מפראג, וב"סופרים" – לבעל-שם-טוב ולהרב המגיד ממזריטש, קדושי עליון נשמתם-עדן, מוסד על פרישה ראשונה של קריאת שמע* – לפי דברי רבנו הזקן להלן, באות מילים אלו כדי להסביר שני אופני ההבנה באחדות ה',

המתבטאים ב"שמע ישראל" וב"ברוך שם כבוד מלכותו כו", עליהם נאמר בזהר, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – הפן הנעלה יותר בהבנת אחדות ה', ו"ברוך שם" – "יחודא תתאה" – הפן הנמוך יותר בהבנת אחדות ה'. על שני אלה מיוסד החלק השני של "לקוטי אמרים", הנקרא "שער היחוד והאמונה".

(מלות כותרת אלו, הן גם כן לשון המחבר, רבנו הזקן): "חנוך לנער על פי דרבו, גם כי זקין לא יסוד ממנה"י. הנה, מדברתיב – ממה שהפסוק אומר: "על פי דרבו", – שיש לחנך את הנער לפי הדרך שלו, משמע שאינה – דרך זו, דרך האמת לאמתו, – זוהי דרך לנער בלבד, ואינה הדרך האמיתית, ואם-כן מאי מעליותא – מהי המעלה בכך עד, שגם כי זקין לא יסוד ממנה"? – אדרבה, כשיתבגר – אכן, עליו לסור מדרכו של הנער, כדי להגיע לדרך האמיתית. מהי המעלה, איפוא, שלא יסוד מדרך זו? אף, הנה מודעת זאת, – דבר ידוע הוא, כי

שרשי עבודת ה' ויסודותיה: הן דחילו ורחימו, – יראת ה' ואהבת ה' הן השרשים והיסודות של עבודת ה', המתבטאת בקיום תורה ומצוות במחשבה דיבור ומעשה – להיזהר מכל מצוות לא-תעשה ולקיים כל מצוות-עשה: יראת ה' משפיעה ופועלת שיהודי יישמר מכל לא-תעשה, ואהבת ה' משפיעה ופועלת שיקיים כל מצוות-עשה מתוך רגש פנימי של הנפש (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: כדלעיל רפ"ד), כפי המוסבר להלן:

ליקוטי אמרים חלק שני

הנקרא בשם חינוך קטן

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע מיוסד על פרישה ראשונה של קריאת שמע:

חנוך

הן דחילו ורחימו היראה שרש ויסוד לסוד מרע והאהבה לועשה טוב וקיום כל מ"ע דאוריית' ודרבנן כמו שיתב' במקומן (ומצות החינוך היא ג"כ במ"ע כמ"ש בא"ח סימן שמ"ג): והנה באהבה כתיב בס"פ עקב אשר

היךא – שרש ויסוד ל"סוד מרע", – שלא לעשות מה שאסור לעשות, והאהבה – היא שורש ויסוד ל"ועשה טוב", וקיום כל מצוות-עשה דאורייתא ודרבנן, –

מצוות שמן התורה ומצוות שמדרבנן, כמו שיתבאר במקומן. – בחלק הראשון של ספר ה"תניא". כפי המקובל בין חסידים, היתה סברא אצל רבנו הזקן, שחלק זה (השני מספר ה"תניא") יהיה החלק הראשון, וחמישים ושלשה הפרקים של החלק הראשון, יהיו החלק השני. לכן, כשהוא מתייחס כאן לחלק הראשון, הוא משתמש בלשון "כמו שיתבאר" להלן. (ומצות החינוך – לחנך את הקטן, היא גם-כן במצוות-עשה, כמו שכתוב ב'ארח חיים' סימן שמ"ג): – כיוון שיש לחנך את הקטן לא רק במצוות לא-תעשה אלא גם במצוות-עשה, ומאחר שאהבת ה' היא השורש והיסוד לכל מצוות-עשה, (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נוסף ע"ז שאהבה עצמה – וכן יראה – הן מ"ע פריטיות") יש לומר שקיימת בחינת אהבה המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה שמקיימים מצד חינוך. כלומר, אהבה זו אינה דומה למדריגת האהבה המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה הנעשות על-ידי האדם במצב של תמידיות, בהיותו

* הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאי להוסיף שבסו"ס פלח הרמון ח"א (קה"ת, תשי"ד) הערות מר"ה מפאריטש ע"ז. מראי מקומות – נמצאו באוה"ת להצ"צ (לחנוכה)".

1. משלי כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' ה' יל"ה: שרש – שממנו נמצאים ונמשכים. יסוד – שגם בשעת מעשה המצוה מתקיים ע"ז [ובפ"ד: נמשכות... קיום אמיתי]". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצ"ע שלא הוסיף כאן "כל מל"ת" כדלקמן באהבה. וכדלעיל בפ"ד. ואולי נשמטה תיבה אחת וצ"ל לקמן 'כל מ"ע ומל"ת דאורייתא"'. "

הצורה על החומר". וכשהנפש השכלית יוצרת השפלת והכנעת חומר הגוף – **אזי תתלהב ותתלהט** – הנפש, **בשלהבת העולה מאליה**, – לא שלהבת של אהבה הנוצרת על-ידי התבוננות, אלא שלהבת של אהבה המתלקחת בנפש עצמה; שכן, בנפש קיימת אהבה זו, אלא שבתחילה כיסה עליה חומר הגוף ולא היה באפשרותה להתגלות – ועתה היא מתגלה, **ותגל ותשמח בה' עושה, ותתענג על ה'** – בקב"ה, **תענוג נפלא**. – בעבודה מסוג אחר משמש התענוג כשכר על העבודה, ואילו באהבה ועבודה זו, התענוג הוא באהבה ובעבודה עצמן.

והזוכים למעלת אהבה רבה זו – הם **התקראים צדיקים**, – אופן האהבה של צדיקים הוא בתענוג ושמחה, **בדרכיב: כמו שכתוב: "שמחו צדיקים בה'"** – כלומר, אופן העבודה בצדיקים הוא אהבה בשמחה ותענוג. למרות שכאמור לעיל, זוהי אהבה שמצד הנפש האלקית הנמצאת בכל אחד מישראל, ואם כך, הרי היתה צריכה להיות יכולת בכל יהודי להגיע לאהבה כזו – מוסבר מיד להלן, שלא כל אחד יכול להגיע לכך, כי לשם כך נדרשת עבודה רבה ועבודה גדולה מאד, כדי לזכך את החומר שלא יפריע ליכולת קליטת אהבה כזו. **אך, לא כל אדם זוכה לזה**, – להגיע לאהבה זו, שאז הוא במדרגת צדיק, **כי לזה צריך** – לשם כך נדרש, **זבון החמר** – של הגוף, **במאד מאד, וגם** – נדרשים לשם כך, לימוד תורה ומעשים טובים הרבה, כדי לזכות לנשמה עליונה שלמעלה ממדרגת רוח – שעל-ידיה זוכה האדם לדרגת "נשמה" שהיא העליונה בין שלש הדרגות: "נפש", "רוח", "נשמה", שכן, מצד מדרגת ה"רוח" העבודה היא במדות שבלב, **ונפש**, – מצד ה"נפש" אופן קיום המצוות הוא בקבלת עול – אלא זו מדרגה של נשמה, שמבחינתה העבודה היא של שכל – כלשון הכתוב: "ונשמת שדי תבינם" – המשפיע על החומר להכניעו ולזככו. **כמו שכתב בראשית חכמה' שער האהבה**. – אהבה כזו קשורה במדרגה של נשמה דוקא – על-כל-פנים מובן, שעל אהבה זו לא מתאים לומר שהאדם יפעל וייצר אותה בתוכו – שכן, אין באפשרותו ליצור אותה; הוא יכול רק להכשיר ולזכך את עצמו, כך שהאהבה שמהנפש תתגלה בתוכו, וכן אין ביכולת כל אחד להגיע לכך. **והשנית**, – הבחינה השניה של אהבה היא **אהבה שכל אדם יוכל להגיע אליה**, – כל אדם יכול להגיע

גדול ומחוייב במצוות. אלא, מכיון שאהבה זו משמשת שורש לקיום מצוות-העשה שמקיימים אותן בתור חינוך בלבד, נכללת גם אהבה זו בסוג של חינוך – לא אהבה יציבה, שאפשר להישאר אתה לתמיד. להלן יוסבר אופן החינוך

לאהבה זו, שגם עליה מתאים לומר "חנוך לעזר על פי דרכו", שכן, קיימת כאן מעלה שגם "כי יזקין" לא יסור ממנה. **והנה, באהבה בתיב** – כתוב, **בסוף פרשת עקב: "אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה, לאהבה את ה' וגו'".** **וצריך להבין איך שר' לשון "עשיה" גבי אהבה** – שהיא רגש

ליקוטי חלק שני אמרים

אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' וגו' וצריך להבין איך שצריך לשון עשייה נבי אהבה שבלב אך הענין הוא דיש שני מיני אהבת ה' האחת היא בלות הנפש כמבטעה אל בוראה כאשר תתגבר נפש השכלית על החומר ותשפלהו ותכניעוהו תחתיה אזי תתלהב ותתלהט בשלהבת העולה מאליה ותגל ותשמח בה' עושה ותתענג על ה' תענוג נפלא והזוכים **שבלב** –? – הלשון "עשיה" מתאים על דבר של מעשה. כיצד, איפוא, מתאים להשתמש בלשון עשייה לגבי אהבה שהיא רגש שבלב? – להלן יוסבר, שישנה אהבה שאדם משיג אותה על-ידי התבוננות, על-ידי התעמקות בענינים המעוררים אהבה זו. לכן מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של עשייה – ליצור ולפתח בתוכו אהבה זו. דבר זה יוסבר להלן אחרי הדיון במדרגה העליונה יותר של אהבה, שלגביה לא מתאים להשתמש בלשון עשייה, מפני שאין זו אהבה הנוצרת ונפעלת על-ידי האדם: הוא רק עושה הכנה שאהבה זו תוכל להתגלות אצלו. **אך הענין הוא, דיש שני מיני אהבת ה'.** **האחת, היא בלות הנפש כמבטעה אל בוראה**, – בטבע הנפש ישנה אהבה כזו של "כלות הנפש". שהרי הנפש האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש", היא חלק מעצם ה"אין-סוף" – לכן יש בה, מצד הטבע, אהבה כזו של כליון לעצמותה, ל"אין-סוף" ברוך-הוא. הרי מובן שאהבה זו אין צורך ליצור – ואף אין יכולת ליצור אותה – כיוון שהיא נמצאת בטבע הנפש האלקית; אך יש לגלות אהבה זו של הנפש האלקית, שגם לב הבשר הגשמי ירגיש באהבה ובכלות הנפש אלו. כיצד היא אכן מתגלה? **באשר תתגבר נפש השכלית על החמר** – של הגוף, **ותשפלהו ותכניעוהו תחתיה**, – דבר המתבטא בעבודת הנפש האלקית – לתקן את הנפש הבהמית ולזכך את הגוף על-ידי הנפש השכלית: על-ידי שהשכל מביין עניני אלקות. שכן, השכל של הנפש האלקית והשגתו באלקות הם במצב מרומם ונעלה יותר מאשר להשפיע על הגוף, ואילו הנפש השכלית שהיא השכל הטבעי של האדם, כאשר הוא מביין אלקות, הרי זה כבר קרוב לגוף ומשפיע על חומר הגוף, להכניעו אל הנפש באופן של "הגברת

הַבְּרִיל, שְׁהוּא הַ"סְטְרָא-אַחְרָא" רַחֲמֵנָא לְצִלָּן, – בַּהּ הִיוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂקוּעִים רַחֲמֵנָא-לִיצִלָּן בְּהִיוּתָם בְּמִצְרַיִם – וְהוּא
יִתְבַרַךְ הוֹצִיאָנוּ מִשָּׁם, לְקַרְבָּנוּ אֱלֹהֵינוּ וְלְדַבְּקָנוּ בְּשִׁמּוֹ מִמֶּשֶׁ,
וְהוּא וְשִׁמּוֹ אַחֲרָה, – וְעַל-יְדֵי הִיוּתָנוּ דְּבוּקִים בְּשִׁמּוֹ הִתְדַבְּקָנוּ
בּוּ יִתְבַרַךְ דְּהֵינָנוּ, –

כלומר: שְׂרׁוּמְמָנוּ
מִתְבְּלִית הַשְּׁפִלוּת
וְהַטְּמָאָה לְתַבְלִית
הַקְּדוּשָׁה וְגִדְלָתוֹ וְתַבְרִיךְ
שְׂאִין לָהּ קִיץ וְתַבְלִית,
– ואחרי שיבין במפורט
את גדלות הקב"ה,
ולאחרי שיתעמק באהבת
הקב"ה הגדולה לבני
ישראל – אָזוּ "כְּמִים
הַפְּנִימִים אֶל פְּנִימִים" – הרי
"לב האדם לאדם", הלב,
האהבה שחש אדם
לזולתו, מעוררת אהבה
חוזרת מהזולת אליו; כך

גם בענינו, האהבה שהראה ומראה הקב"ה לבני ישראל,
תשפיע "כמים הפנים לפנים", שתתעורר האהבה בלב כל
משכיל ומתבונן בענין זה בעמקא דלְבָא, – בעומק הלב,
לאהב את ה' אהבה עזה, ולדבקה בו בלב ונפש, כמו
שיתבאר במקומה באריכות.

– היכן שמדובר אודות האהבה שבכחית "כמים הפנים", והוא
בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרקים מ"ו עד מ"ט.

וְהִנֵּה, עֲנִין אַהֲבָה זו – האהבה הבאה מהתבוננות, רְצוּה
מִשָּׁה רַבָּנוּ עֲלֵיוֹהֶשְׁלוֹם לַעֲמֵ – לטעת, בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל,
בְּפִרְשָׁה: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל וְגו'", בְּפָסוּק: "הֵן לְה' אֱלֹהֶיךָ
הַשְּׂמַיִם וְגו'", – בְּפָסוּק זֶה מְדוּבָר אֲדוּתָה גְדוּלָּתָה; וּבְפָסוּקִים
הַבָּאִים אַחֲרָיו מוּבָאִים עֲנִינִים הַמְרָאִים עַל אַהֲבָתוֹ הַגְּדוּלָּה שֶׁל
הַקְּב"ה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: רַק פְּאַבְרָהָם חֶשֶׁק וְגו', וּמִלְתָּם וְגו',
בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ וְגו', – יִרְדוּ אַבְרָהָם מִצְרִימָה וְעַתָּה שִׁמְךָ ה'
אֵלֶיךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרוּב, דְּבַר הַדּוֹרֵשׁ, כְּפִי שֶׁהַפְּסוּק אֹמֵר
לְהֵן, אַתְּ הַעֲנִין שֶׁל: וְאַהֲבָתְךָ וְגו'". – לַהֲגִיעַ לַאֲהֲבַת ה',
וְלִבְּנֵי סוּם דְּבָרָיו – בְּפִרְשָׁה זֶה, עַל אַהֲבָה זֶה: "אִשְׁרָא אֲנִי
מִצְוָה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹתָה", – שֶׁלְכֹארוּרָה לֹא מוּבָן, כִּיצַד מֵתָאִים
לוֹמַר עַל אַהֲבָה – שֶׁהִיא רִגֵּשׁ שֶׁבֵּלֵב – לְשׁוֹן עֲשִׂיהָ? – אֵלָּא,
מִפְּנֵי שֶׁמְדוּבָר עַל אַהֲבָה הַבָּאָה מֵהַתְּבֻנָּה, עֲלֵיהָ מֵתָאִים
הַלְשׁוֹן "לַעֲשׂוֹתָה", מִשׁוּם, שֶׁהִיא אַהֲבָה עֲשׂוּיָה בְּלֵב,
עַל-יְדֵי הַיְבִינָה וְהַדְּעָת – הַהֲבִנָה וְהַעֲמָקָה, בְּדַבְּרִים

למדריגת אהבה זו, – כיצד? – כְּשִׁיתְּבֻנֵן הַיָּטִב בְּעִמְקָא
דְּלְבָא – בְּעוּמָק הַלֵּב, שֶׁהַתְּבֻנָּה הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁהִיא בָּאָה
בְּלֵב, בְּדַבְּרִים תְּמַעֲרָרִים אֶת הָאֲהֲבָה לְה' בְּלֵב כָּל
יִשְׂרָאֵל. – יִשְׁנֵם עֲנִינִים הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאֲהֲבָה (הַשְּׁנִיָּה)
לְהַקְב"ה בְּלֵב יְהוּדִי –

וכאשר הוא יתבונן
בענינים אלה – הֵן דְּרִיךְ
בְּלֵל, – גַּם כִּשְׁהוּא
מִתְבֻּנֵן בְּאוֹפֵן כִּלְלִי, כִּי
הוּא – הַקְּב"ה, תִּיֵּינּוּ
מִמֶּשֶׁ, – הַעֲרַת כ"ק
אֲדַמּוּר – שְׁלִיט"א:
"כְּמִבּוּאָר לְעֵיל פְּמ"ד",
וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם אֹהֵב
אֶת נִפְשׁוֹ וְחַיּוֹ – כֵּן
יֹאֲהֵב אֶת ה', כַּאֲשֶׁר
יִתְבֻּנֵן וְיִשִּׁים אֶל לְבוֹ
כִּי ה' הוּא נִפְשׁוֹ
הָאֲמִתִּית וְחַיּוֹ מִמֶּשֶׁ, –
שֶׁהִי הַקְּב"ה הוּא הַנֶּפֶשׁ
וְהַחַיּוּת שֶׁל נִפְשׁוֹ, וּמִמִּילָא הַקְּב"ה הוּא חַיּוֹ הָאֲמִתִּיִּים – לְכֵן
הַהֲתַעֲמָקוּת בּוֹ תְּעוֹרֵר בּוּ אַהֲבָה לְהַקְב"ה, כַּאֲהַבַת הָאָדָם
לְנִפְשׁוֹ וְלַחַיּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב בִּיחָר עַל פְּסוּק: "נִפְשִׁי אֲוִיתָךְ
וְגו'". – הַזוּהָר מִפְּרֵשׁ, שֶׁ"נִּפְשִׁי" הַכוּוּנָה עַל הַקְּב"ה: "נִפְשִׁי",
מִפְּנֵי שֶׁאֲתָה, רִיבּוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוּא נִפְשִׁי וְחַי, לְכֵן "אֲוִיתָךְ",
אֲנִי אֹהֵב אוֹתָךְ וּמֵתְאוּרָה לָךְ. וְהֵן דְּרִיךְ פְּרָטִי, – וְגַם כִּשִׁיתְּבֻנֵן
בְּאוֹפֵן פְּרִטִי – "כְּמִבּוּאָר לְעֵיל פְּמ"ו" – הַעֲרַת כ"ק אֲדַמּוּר
שְׁלִיט"א, שֶׁבְּשִׁבְיָנוּ וְיִשְׁכִּיל בְּגִדְלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמַּלְכִּים הַקְּדוּשִׁים בְּרוּךְ-הוּא דְּרִיךְ פְּרָטִית – כְּגוֹן, בְּפִרְטֵי
גְדוּלוֹת הָאֵלֻקוֹת, שֶׁהַקְּב"ה הוּא "מִמְלָא כֹל עֲלִמִין וְסוּבֵב כֹּל
עֲלִמִין, וְכוּלָּא קָמִיה כֹּלָּא חֲשִׁיבִי" – הִרִי כִּשִׁיתְּבֻנֵן בְּפִרְטֵי
הַגְּדוּלוֹת, כַּאֲשֶׁר יוּכַל שְׂאֵת בְּשִׁבְלוֹ וְמָה שֶׁלְּמַעְלָה מְשֻׁבָּלוֹ.
– עֲנִינִים שֶׁבְּכּוּחַ שְׁכּוּחַ הַלְּבִין, יִבִּין אוֹתָם בִּ"דִּיעַת הַחַיּוּב" –
וְעֲנִינִים שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַבְּנוּתוֹ, יִבִּין אוֹתָם בִּ"דִּיעַת הַשְּׁלִילָה", שְׂאִין
הוּא מִבֵּין אֶת הַדְּבַר עֲצוּמוֹ, אֵלָּא רַק כְּפִי שֶׁהַדְּבַר מוֹשַׁלל מֵעֲנִינִים
וְגַדְרִים מְסוּיִימִים. כְּלוּמַר, עֲנִינֵי הָאֵלֻקוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַבְּנוּתוֹ,
יִבִּין אוֹתָם לְכַל-הַפְּחוּת אֵיךְ שֶׁהַקְּב"ה מוֹשַׁלל מֵעֲנִינֵין וּמוֹשֵׁג זֶה
זוֹה – בְּכַךְ יֵשׁ כְּבֵר גַּם מֵדָה מְסוּיִימַת שֶׁל יִדְעָה בְּאֵלֻקוֹת;
וְאַחֲרֵי-כֵן – אַחֲרֵי שִׁיתְּבֻנֵן בְּפִרְטֵי גְדוּלוֹת ה', יִתְבֻּנֵן בְּאַהֲבַת
ה' הַגְּדוּלָּה וְנִפְלְאוֹת אֱלֹהֵינוּ, – בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אַהֲבָה שֶׁהִיבִיאָה
לְכַמָּה פְּרִטֵי עֲנִינִים: לִירֵד – לְרֹדֵת, לְמִצְרַיִם "עֲרֹת הָאֲרָץ",
– שֶׁם "יִרְד" כְּבִיכּוּל הַקְּב"ה, לְהוֹצִיא נִשְׁמוֹתֵינוּ מִ"בּוֹר

5. הַעֲרַת כ"ק אֲדַמּוּר שְׁלִיט"א: "שִׁכ"ז הוּא עֲנִין כִּלְלִי – חַיִּים וְאַהֲבַת חַיִּים. וְאִין שִׁיךְ בּוֹה (כ"כ) חִילוּקֵי דְּבִקּוֹת וּפְרִטִים וְכו'".
6. הַעֲרַת כ"ק אֲדַמּוּר שְׁלִיט"א: "וּכְכֹל שִׁדְעָה בְּפִרְטִיּוֹת יוֹתֵר רִיחּוּק הָעֵרֶךְ וְכו' תְּגַדֵּל יוֹתֵר אַהֲבָה – עֵינִין פְּמ"ו". 7. עֵקֶב י, יב – יד
– טו – טז – כד. 8. שֶׁם יא, א. 9. יא, כב.

בהשוואה למדריגה העליונה יותר של אהבה, שהיא עצמותית ותמידית (והשייכת לצדיקים בלבד) – הרי יש בה (באהבה של "חינוך") מעלה, שגם כשנמצא במדריגת צדיק, הכוללת מדריגת האהבה העליונה יותר – עליו להזדקק גם אז לאהבה של "חינוך" הבאה על-

ידי התבוננות. שכן, גם בצדיק יכול להיות אי-פעם, שהמדריגה העליונה שלו באהבה בתענוגים לא תהיה אצלו בגילוי; במיוחד משום שכשעולים ממדריגה למדריגה, נדרש, לפני שמגיעים למדריגה העליונה יותר, לסגת

מהמדריגה הקודמת, וזאת כדי שהיא לא תפריע להגיע למדריגה העליונה יותר – ואז, כשחסרה לו המדריגה שלו באהבה, הוא עובד את ה' במה שנשאר לו ממדריגת האהבה הראשונה שלו, האהבה של "חינוך" הבאה על-ידי התבוננות, בה "התחנך" לפני שהגיע למדריגת צדיק.

אך הנה ידוע ליודעים, מעמא דקרא מאי דבתיב: – טעם הפסוק מה שנאמר: **"כי שבע ופול צדיק וקם"**¹⁴, – שגם בצדיק שייך ענין ה"נפילה", שהוא נופל ממדריגתו ועולה לאחר מכן שוב – כך, שישנו זמן שאין הוא במדריגת אהבה בתענוגים, ובפריט – שמצד סדר העבודה נדרש שבזמנים מסויימים לא יעמוד הצדיק במדריגתו, מפני שהאדם נקרא **"מהלך"** ולא **"עומד"**, – האדם נקרא **"מהלך"**, הוא הולך ועולה ממדריגה למדריגה, ובאופן שהמדריגה אליה הגיע היא באין-ערוך למעלה מהמדריגה הקודמת, זהו ענינו האמיתי של **"מהלך"**, ולא **"עומד"** הנמצא תמיד במדריגה אחת, או גם כשהעליונות של המדריגה השניה היא ביחס מסויים למדריגה הראשונה, שאז לא נדרש (כפי שיוסבר להלן) שלפני שהוא מגיע למדריגה השניה, הוא מוכרח לסור ממדריגתו הראשונה. להיפך, המדריגה הראשונה מסייעת למדריגה השניה. ואילו ב"מהלך" אמיתי, ההולך ועולה ממדריגה אחת למדריגה שניה, שהיא עליונה שלא בערך – מפריעה אז המדריגה הראשונה למדריגה העליונה השניה, ולכן מן ההכרח שיסור לגמרי ממדריגתו הראשונה, כדי שיוכל להגיע למדריגה השניה¹⁵, וצריך – האדם המהלך, לילך – ללכת, ממדריגה למדריגה, ולא לעמוד במדריגה אחת לעולם, – שכאמור, גם כשהמדריגה (העליונה) השניה היא בערך למדריגה הראשונה, הן נקראות שתייהן מדריגה אחת, ובין מדריגה למדריגה טרם

המעוררים את האהבה. – ברם, לכאורה אפשר לשאול: מכיוון שיש לעורר אהבה זו על-ידי התבוננות, היה על הפסוק להורות בתחילה שצדיקים להתבונן? מעיר רבנו הזקן מיד, שאכן: **ועל זה צוה כבר תחלה** – בפרשה ראשונה של "קריאת שמע": **"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך"**¹⁰, **כדי שעל-ידיה תבא לאהבה את ה', כדאיתא** – כפי שמובא ב"ספרי" על פסוק זה¹¹. והנה, על אהבה זו השנית – הבאה מהתבוננות, שייך לשון מצוה וגיווי,

ליקוטי חלק שני אמרים

את האהבה וע"ז צוה כבר תחלה והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך כדי שיע"ז תבא לאהבה את ה' כדאיתא בספרי ע"פ זה. והנה על אהבה זו השנית שייך לשון מצוה וגיווי דהיינו לשום לב ודעתו בדברים המעוררים את האהבה אבל באהבה ראשונה שהיא שלתבת העולה מאליה לא שייך לשון צווי ומצוה כלל

כלשון הפסוק "אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה". שהרי, לכאורה, לא מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של ציווי, כיוון שאהבה היא הרי רגש הלב, וממה נפשך: אם יש לו רגש זה, מיותר הרי הציווי; ואם חסר לו רגש זה, מה יועיל הציווי? – ברם, לגבי אהבה זו מכיון שהיא באה מהתבוננות, מתאים להשתמש בלשון ציווי: ציווי שיתבונן ויעורר את האהבה. דהיינו – כלומר, כוונת הציווי היא: **לשום לב ודעתו בדברים המעוררים את האהבה. אבל באהבה ראשונה**, – לגבי מדריגת האהבה הראשונה אודותה דובר לעיל, **שהיא שלתבת העולה מאליה**, – ואין היא אהבה שיוצרים אותה, **לא שייך לשון צווי ומצוה כלל. ולא עוד**, – לא זו בלבד שמדריגת אהבה ראשונה זו אי אפשר ליצור על-ידי התבוננות, שלכן לא מתאים לגביה לשון ציווי, **אלא שהיא** – אהבה זו היא מתן שבתן של צדיקים, למעם מעין עולם-הקבא בעולם הזה, – העולם-הבא הוא הרי הענין של "נהנין מזוי השכינה" – תענוג מאלקות, ומזה נהנים צדיקים בעולם הזה, באהבה זו, שעליה – על מדריגת אהבה זו, נאמר¹²: **"עבודת מתנה אתן את פהנתכם"**¹³, – שישנו אופן עבודה שבה כמתנה מלמעלה, כמו שיתבאר במקומה – היכן שמדובר אודות מדריגת אהבה בתענוגים. להלן מסיים רבנו הזקן את אשר התחיל להסביר במה מתבטאת מעלת "הנוך לנער על פי דרכו". עד ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה", כלומר, כש"יזקין", כשיגיע למדריגה עליונה יותר, לא יסור מדרך העבודה שהיא ענין של "הנוך לנער" בלבד. כדי להקל על הבנת הענין, הרי הביאור בקצרה הוא: למרות שהאהבה הנמוכה יותר, הבאה על-ידי התבוננות, היא בבחינה של "חינוך" (דרך העבודה של "נער" שכל אחד יכול להגיע אליה)

10. ואתחנך ו, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז מובנים דברי הספרי הסתומים שם: איני יודע כו' ת"ל כו' לבכך – מה מוסיף בזה על משי"ג (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל לבבך וק"ל". 12. קרח יח, ז. 13. על הפירוש שבחינת כהונה בעבודת האדם היא מדריגת אהבה בתענוגים, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם כן הוא – ויל"ע אגה"ק רס"ח". 14. משלי כד, טז. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בידוגמא דר"צ עם דלישכח בבלי כו' (ב"מ פה, א)".

שזה "כי יזקין", שהוא בתהליך של התבגרות ושל התעלות למדרגה עליונה יותר) – לא יסור אז מהדרך (מהאבה) בה נתחנך בנערותו. וְהָנָה, רֵאשִׁית הַדְּבָרִים הַמְעוֹרְרִים הָאֲחֵבָה וְהִתְרַאָּה וְיִסוּרָן – אהבה ויראה הן הרי, כאמור, השורש והיסוד לעבודת

ה', וראשית ויסוד האהבה והיראה¹⁷, היא הַאֲמוּנָה הַמְהוֹרָה וְנִאֲמָנָה בְּיַחְדוּ וְאֲחֵדוּתוֹ וְיִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה: – "אחדותו" היינו מה שכל הנבראים מאוחדים אתו ובטלים לגמרי אליו. – אמונה טהורה, היינו ש"לוקחים" באמונה את הענינים שלמעלה מהשכל

ונתפסים בכוח האמונה בלבד. שכן, זה הרי ענין כוח האמונה לתפוס מה שלמעלה מהשכל. שהרי דבר שהשכל יכול לתפוס ו"לוקחים" אותו באמונה, אין זו תפיסה בחוש ובכוח הנכון, כי "כל חוש תופס מוחשו": על שכל "לקחת" ענינים של שכל, ועל אמונה "לקחת" ענינים שלמעלה מהשכל. וכיוון שבענינים שהוא מאמין בהם ישנם כאלה שאפשר להבין אותם – אין זו אמונה טהורה. דוקא כשבשכל מבינים מה שניתן להבנה, והאמונה היא רק במה שלמעלה מהבנה, אז היא אמונה טהורה. כמו בענין אחדות ה', שישנם בו ענינים שהשכל יכול וצריך להבין אותם, וישנם בו ענינים שהם למעלה מהבנה, צריכים אפוא להסביר את הענינים שביכולת השכל להבינם, כדי שהאמונה תהיה טהורה ונקיה רק בענינים שלמעלה מהבנה.

שִׁנְיַע לְמִדְרָגָה עֲלִיּוֹנָה מִמֶּנָּה, הוּא בְּבַחֲנֵית "נְפִילָה" מִמִּדְרָגָה הָרְאשׁוֹנָה. – כך, שאז אין לו את מדרגתו הגבוהה של אהבה בתענוגים. אִךְ "כִּי יִפֹּל לֹא יִמָּלֵךְ" בְּתִיבָה, – גם כשהוא נופל, אין הוא ניטל לגמרי מעבודתו, וְאִינָה נִקְרָאת

נְפִילָה – מה שאומרים "כי יפול" ו"שבע יפול צדיק", שלפעמים הצדיק הוא במצב של נפילה, אין זה נקרא נפילה, אֲלָא לְגַבִּי מִדְרָגָתוֹ הָרְאשׁוֹנָה, – בהשוואה למדרגתו המעולה הקודמת לפני ה"נפילה", זה נקרא נפילה, וְלֹא לְגַבִּי שָׂאֵר כֹּל אֲדָם חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה, – שיהיה

חלילה למטה מאלה שאינם במדרגת צדיק, שְׂאֵף־עַל־פִּיכֶן – למרות ה"נפילה" שלו, הוּא לְמַעְלָה מִכָּל הָאָדָם בְּעִבּוּדָתוֹ, כִּי נִשְׂאָר בָּהּ – בעבודתו, בְּחֵינֵית רְשִׁימוֹ – רושם, מִמִּדְרָגָתוֹ הָרְאשׁוֹנָה. אִךְ עֲקָרָה – עיקר עבודתו באה אז מֵאֲחֵבָה שְׁנֵתְחַנֵּךְ וְהַרְגֵּל בָּהּ מְעוֹרְרִיו, בְּמַרְם – לפני, שְׁהִינֵעַ לְמִדְרָגַת צְדִיק. – ולמדרגה העליונה יותר של אהבה; שאז היתה עבודתו באהבה הזאת האה מהתבוננות, האהבה של "חינוך" – הנה גם כעת עיקר עבודתו הוא באהבה זו. וְהוּא שְׂקָתוֹב: "גַּם כִּי יִזְקֵן וְגו'". – "מדרכו", בה מחנכים את ה"נער". – לא נאמר "גם בזקנתו לא יסור ממנה", שגם כשהיה קשיש לא יסור מהדרך בה נתחנך, אלא כתוב "כי יזקין" – כשהוא בתהליך של התבגרות, כלומר: בהליכתו ועלייתו ממדרגה למדרגה, ובהיותו בין מדרגה אחת לשניה

ליקוטי חלק שני אמרים

הראשונה אך עיקרה מאהבה שנתחנך והרגל בה מנעוריו בטרם שהגיע למדרגת צדיק וז"ש גם כי יזקין וגו'. והנה ראשית הדברים המעוררים האהבה והיראה ויסודן היא האמונה הטהורה ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך וית':

16. תהלים לו, כד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"מ (קצת) הפי' גם בפלח הרמון, אלא שלפי' זהו סותר הנ"ל – שבאים ע"י הבינה ודעת כו' (היפך, דאמונה, ובפרט – טהורה), או ע"י האהבה העליונה – (דרך באבותיך גו'). – וכנראה הפי' שצ"ל האמונה הטהורה ביחודו כו' (יחוד' ויתו' וכו'). שבא לבארם (עתה) ואיך מעוררת האהבה? ע"י הבינה ודעת ככו' (ושאעפ"כ באבותיך חשק גו' והוא חייו כו') וכו'. ולפי' הפי': 'ראשית הדברים' – שכמה 'דברים' ישנם (שה' חייו, גדלות ה' וכו' – כדלעיל) וראשית כולם האמונה כו'. והוא ע"ד מש"כ פ"ג 'כשיעמיק כו' באמונה כו' באמונתו ביחוד ה' כו' כל התרי"ג מצות'. ועד"ז באגה"ק להצ"צ (דרמ"צ סוף ע' 226): אמונת ה' אחד כו' אך כדי שיבוא... בגילוי כו' ע"י התבוננות כו' (עיי"ש). ועיי"ג הקדמה לשער האמונה (ע' 14): ואחר חיזוק האמונה כו' התבוננות ביחוד' ויתו' כו' אהוי"ר כו'."

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ותשעה לעומר עמוד ב

7 אָנָּא – שהרי יש אותי, שאני עניו. אָמַר לִיָּה רַב נַחֲמֵן לְתַנָּא, לֹא תִיתַנֵּי בְּמִשְׁתַּךְ יְרֵאת חָטָא, דְּאִיבָא אָנָּא – שהרי יש אותי, שאני ירא חטא.

הַדְרֵן עֲלָךְ עֲגֵלָה עֲרוּפָה
וּסְלִיקָא לָהּ מִפְּקַת סוּמָה

1 בְּמֵלֹ חֲסִידִים, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אָבָא יוֹסִי בֶן קַטְוִנְתָּא, שְׁתִּיהּ
2 מִקְטַנֵּי וְסוּפָם שֶׁל חֲסִידִים. מִשְׁמַת בֶּן עֲזַאי, בְּמֵלֹ חֲשִׁקְדִּינִי.
3 מִשְׁמַת בֶּן זֹמְבָא, בְּמֵלֹ חֲדָשִׁין. מִשְׁמַת רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן
4 נְמִלְיָאֵל, עֲלָה נוֹבָא וְרַבּוּ צְרוּת. מִשְׁמַת רַבִּי, הוֹכְפְלוּ צְרוּת.
5 שִׁנְיַע בְּמִשְׁנֵה מִשְׁמַת רַבִּי, בְּמֵלֹ עֲנָה וְיִרְאֵת חָטָא. אָמַר לִיָּה רַב
6 יוֹסֵף לְתַנָּא הַשּׁוֹנֵה אֶת הַמִּשְׁנָה, לֹא תִיתַנֵּי בְּמִשְׁתַּךְ עֲנָה, דְּאִיבָא

~ יום חמישי ז' סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 152, שער היחוד והאמונה... עד עמ' עז, וקב"ה כולא חד:

שער היחוד והאמונה

(השורות דלהלן, משמשות כמבוא ל"שער היחוד והאמונה")
 לְהִבְיֵן מַעַט מוֹעַר מֵהַ שְׁפָתוֹב בְּזַהַר, ד' שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כּו"ו – הוּא יְחִוּדָא עֲלֵאָה, ו' דְּרִיךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וְעַד" – הוּא יְחִוּדָא תְּתַאָּה. – הערת כ"ק

שער היחוד והאמונה

להבין מעט מוער מ"ש בזהר דשמע ישראל כו' הוא יחודא עילאה ובשכמל"ו הוא יחודא תתאה:

פרק א וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. וצריך להבין וכי תעלה על דעתך שיש אלהים נשרה במים מתחת לארץ שצריך להזהיר כ"כ והשבות אל לבבך. הנה כתיב לעולם ה' דברך נצב בשמים ופי' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוּבשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב ודבר אלהינו יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר יהי רקיע כו' ממש וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים ואפי' ארץ הלוו הגשמית ובחי' דומם ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות

נאמר מכבר, לפני כמה אלפים שנה" – פְּדָכְתִּיב: – כמו שכתוב⁵: "וְדַבֵּר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם", "וְדַבְּרֵינוּ חַיִּים וְקַיָּמִים לְעַד כּו"ו" – ולא זו בלבד שהדברים מתייחסים לנברא כמו "בשמים", הקיים תמיד (השמים וצבא השמים שמש וירח כו' "קיימים באיש": כל פרט שבהם קיים תמיד) – אלא גם צבא הארץ (ה"קיימין במין": המין בלבד קיים, ואילו הנבראים הפרטיים מתחלפים) מן ההכרח שבכל נברא תתקיים תמיד החיות האלוקית שבראה אותו, ותיצור ותחיה אותו מחדש, כפי שהדבר הוא לגבי "שמים", שהדיבור מוכרח לעמוד בו תמיד, כפי שהוא מבאר להלן, כפי אלו היו האותיות – של המאמר האלקי שברא את השמים, מְסַתְּלָקוֹת בְּרַגְעַת חַסֵּד וְשִׁלּוּם וְחִוּוּדוֹת לְמַקְוֵן – לאותה דרגה באלקות

שממנה באות האותיות, הֵיוּ כָּל הַשְּׁמַיִם – כל הרקיעים, אֵין וְאִפְסֵם מִמֶּשׁ, וְהָיוּ כְּלֵא הָיוּ כְּלֵא, וְכִמוּ קִדְם מֵאִמֵר "יְהִי רְקִיעַ כּו"ו" מִמֶּשׁ – שאז לא הייתה קיימת כלל שום מציאות של רקיע, כך גם עתה לא הייתה קיימת שום מציאות של רקיע אילו האותיות היו מסתלקות ממנו. להלן מסביר רבנו הזקן, שהדברים אמורים לא רק לגבי רקיע, אלא כך הדבר גם בכל הנבראים: וְכֵן כָּבֵל הַבְּרֹאִים שְׂבָבֵל הַעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְאִפְלוּ אֶרֶץ הַלּוֹז הַגְּשָׁמִית וְבַחִינַת דוּמָם מִמֶּשׁ, – הדברים הדוממים שבהם לא נראית שום תנועה של חיות ושל רוחניות, גם לא החיות הנראית ב"צומח" כשגדל מקטן לגדול, ואילו ב"דומם", כמו אדמה, אבנים וכדומה, לא נראית שום חיות, אלא חומר בלבד – אף-על-פי-כן גם ב"דומם" קיים תמיד הכוח האלקי שברא אותו, אֵלוּ הָיוּ מְסַתְּלָקוֹת מִמֶּנָּה בְּרַגְעַת חַסֵּד וְשִׁלּוּם הָאוֹתוּתוֹת מַעֲשָׂה

פְּרָק א. כתוב¹: "וְיַדְעָתָּה

הַיּוֹם וְהַשְּׁבֹתָתָא לְלִבְבְךָ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת – אֵין עוֹד"² – פירושו הפשוט של הפסוק הוא, שאין א-ל נוסף בשמים ממעל ועל הארץ ומתחת לארץ. וְצָרִיךְ לְהִבְיֵן: וְכִי תַעֲלֶה עַל דְּעַתְךָ שִׁישׁ אֱלֹהִים נִשְׂרָה – שרוי בַּמִּים מִתַּחַת לָאָרֶץ, שְׁצָרִיךְ לְהַזְהִיר כְּלֵא בְּרָךְ "וְהַשְּׁבֹתָתָא לְלִבְבְךָ"? – כלומר, להתבונן היטב ולשים לב כי אין הדבר כך? הַנְּהָ, בְּתִיבֵי: "לְעוֹלָם, ה', דְּרִיךְ נִצָּב בְּשָׁמַיִם", וּפְרַשׁ הַפַּעַל-שֵׁם-טוֹב ז"ל: – הסביר באריכות, ובביאור באופן של הפצה³ שפירושו הפסוק הוא: כִּי דְרִיךְ – של הקב"ה, שְׁאֵמֶרְתָּ "יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְגו'" – שמדיבור ואותיות אלו נברא רקיע השמים, תְּבוֹת וְאוֹתוּתוֹת אֵלוּ, הֵן נִצָּבוֹת וְעוֹמְדוֹת לְעוֹלָם בְּתוֹךְ רְקִיעַ הַשְּׁמַיִם, וּמְלַבְּשׁוֹת בְּתוֹךְ כָּל הַרְקִיעִים לְעוֹלָם לְהַחְיֹתָם, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ול"ק – שהדבר

1. ואתחנן ד, לט. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שוה בא בהמשך לקודמו אתה הראת (בעת מ"ת), שאז וידבר גו' (ד, יב) פן תשחיתן גו' (י' מלמטה מטה) דגה אשר במים מתחת לארץ (ועד למעלה) תשא עיניך השמימה גו'". 3. תהלים קיט, פט. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמובא בלקו"ת ר"פ אחרי שנקודת הענין היא במד"ת" [על הפסוק]. 5. ישעי' מ, ח.

מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית – בתחילת בריאת העולם, היתה – הארץ, חוזרת לאין ואפס ממש, כמו לפני ששת ימי בראשית ממש – שאז הרי לא היתה קיימת שום מציאות של ארץ, כך לא הייתה קיימת גם עתה שום מציאות של ארץ. וזהו שכתב: הארץ ו'ל, שגם בדומם ממש, כמו אבנים ועפר ומים, – בהם לא נראית שום חיות ושום רוחניות, יש בחינת נפש וחיות רוחנית. דהיינו, חיות רוחנית שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית ומתלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרו' האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י חילופים ותמורות האותיות ברל"א שיערים פנים ואחור כמ"ש בס' יצירה עד שמשתלשל מעשרה מאמרות ונמשך מהן צירוף שם אבן והוא חיותו של האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור המשתלשלו ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י חילופים ותמורות האותיות ברל"א שיערים עד שמוגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו לפי שאין פרטי הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה שהחיות הנמשך מהן עצמן גדול מאד מבחי' הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י שיוורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגומטריאות שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתצמצם ולהתלבש ולהתהוות חיותו לו

מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית – בתחילת בריאת העולם, היתה – הארץ, חוזרת לאין ואפס ממש, כמו לפני ששת ימי בראשית ממש – שאז הרי לא היתה קיימת שום מציאות של ארץ, כך לא הייתה קיימת גם עתה שום מציאות של ארץ. וזהו שכתב: הארץ ו'ל, שגם בדומם ממש, כמו אבנים ועפר ומים, – בהם לא נראית שום חיות ושום רוחניות, יש בחינת נפש וחיות רוחנית. דהיינו, חיות רוחנית שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית ומתלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרו' האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י חילופים ותמורות האותיות ברל"א שיערים פנים ואחור כמ"ש בס' יצירה עד שמשתלשל מעשרה מאמרות ונמשך מהן צירוף שם אבן והוא חיותו של האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור המשתלשלו ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י חילופים ותמורות האותיות ברל"א שיערים עד שמוגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו לפי שאין פרטי הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה שהחיות הנמשך מהן עצמן גדול מאד מבחי' הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י שיוורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגומטריאות שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתצמצם ולהתלבש ולהתהוות חיותו לו

שער היחוד והאמונה

שמשתלשל מעשרה מאמרות ונמשך מהן צירוף האותיות המהוות שם "אבן", והוא – צירוף האותיות המשתלשלות מ"עשרה מאמרות" ומצטרפות למלה "אבן", הן חיותו של האבן. וכן בכל הנבראים שבעולם, השמות שנקראים בהם – הנבראים, בלשון הקדש היא הלשון שבה נברא העולם – והשמות בלשון הקודש של הדברים קשורים למהותם – שלא כמו בשפות אחרות, שהן שפות-הסכמה בלבד, שבני אדם החליטו לקרוא לדבר מסויים בשם מסויים – הרי השמות בהם נקראים הנבראים בלשון הקודש – הן הן אותיות הדבור המשתלשלות ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה, על-ידי חילופים ותמורות האותיות ברל"א שיערים, עד שמוגיעות ומתלבשות באותו נברא לתחיותו. לפי שאין פרטי הנבראים – (לא הנבראים הכלליים כמו שמים, ארץ, או שמש

מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית ומתלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרו' האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י חילופים ותמורות האותיות ברל"א שיערים עד שמוגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו לפי שאין פרטי הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה שהחיות הנמשך מהן עצמן גדול מאד מבחי' הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י שיוורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגומטריאות שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתצמצם ולהתלבש ולהתהוות חיותו לו

באמצעות האותיות של "עשרה מאמרות" – ואם כן, האותיות של "עשרה מאמרות" הן הנפש והחיות הרוחנית של ה"דומם". ואף שלא הזכיר שם "אבן" בעשרה מאמרות שבתורה, כיצד, איפוא, אנו אומרים שב"אבן" נמצאות האותיות של "עשרה מאמרות" שבתורה? אף-על-פי-כן נמשך חיות לאבן – מ"עשרה מאמרות", על-ידי צרופים וחילופים אותיות, – אות אחת מחליפה את השניה, לדוגמה: האות אל"ף מתחלפת באות ה"א, כי שתיהן הן ממוצא אחד, וכדומה, המתנגלות ברל"א שיערים פנים ואחור, – המתנגלות ומתחלפות לפי מאתים שלושים ואחד אופנים, באופן של "פנים ואחור", כמו שכתוב בספר יצירה, עד

וירח, אלא) הנבראים הפרטיים, אינם יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה, שהחיות הנמשך מהן – מ"עשרה מאמרות" עצמן – גדול מאד מבחינת הנבראים פרטיים, – מלהיות החיות של הנבראים, ואין פתח בהם – בנבראים הפרטיים, לקבל חיות, אלא על-ידי שיוורד חיות ומשתלשל ממדרגה – שלה, למדרגה פחותה ממנה, – וירידה זו נעשית על-ידי חילופים ותמורות האותיות, וגימטריאות שהן חשבון האותיות, – החיות היא לא רק על-ידי חילוף אות אחת בשניה, אלא גם על-ידי חישוב חשבון האות, עד שיוכל – שתוכל החיות, להתצמצם ולהתלבש ולהתהוות ממנו – מהחיות, נברא פרטי. וזה שמו אשר יקראו לו – השם שקוראים לנברא,

וירח, אלא) הנבראים הפרטיים, אינם יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה, שהחיות הנמשך מהן – מ"עשרה מאמרות" עצמן – גדול מאד מבחינת הנבראים פרטיים, – מלהיות החיות של הנבראים, ואין פתח בהם – בנבראים הפרטיים, לקבל חיות, אלא על-ידי שיוורד חיות ומשתלשל ממדרגה – שלה, למדרגה פחותה ממנה, – וירידה זו נעשית על-ידי חילופים ותמורות האותיות, וגימטריאות שהן חשבון האותיות, – החיות היא לא רק על-ידי חילוף אות אחת בשניה, אלא גם על-ידי חישוב חשבון האות, עד שיוכל – שתוכל החיות, להתצמצם ולהתלבש ולהתהוות ממנו – מהחיות, נברא פרטי. וזה שמו אשר יקראו לו – השם שקוראים לנברא,

ואף שלא הזכיר שם "אבן" בעשרה מאמרות שבתורה, כיצד, איפוא, אנו אומרים שב"אבן" נמצאות האותיות של "עשרה מאמרות" שבתורה? אף-על-פי-כן נמשך חיות לאבן – מ"עשרה מאמרות", על-ידי צרופים וחילופים אותיות, – אות אחת מחליפה את השניה, לדוגמה: האות אל"ף מתחלפת באות ה"א, כי שתיהן הן ממוצא אחד, וכדומה, המתנגלות ברל"א שיערים פנים ואחור, – המתנגלות ומתחלפות לפי מאתים שלושים ואחד אופנים, באופן של "פנים ואחור", כמו שכתוב בספר יצירה, עד

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מע"ח ש"ג (פ"ב, יוד)". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אויסגערעכנט בפרטיות בס' הפרדס ש' הצירוף פ"ה" – מפורטים בפרוטרוט בספר הפרדס שער הצירוף פרק ה.

בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ, הוּא כְּלִי לַחַיִּית הַמְצֻמָּצֵם בְּאוֹתֵיזוֹת שֵׁם זֶה, יֵשׁ בְּהֵם כַּח זֶה? – הָרִי זֶה מִפְּנֵי דְאִוְרֵיזוֹתָ וְכִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא –
 הַתּוֹרָה וְהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 מַעֲשֶׂה שֵׁשׁ
 מֵאֲמֵרוֹת שְׁבַתוֹרָה, שֵׁשׁ
 בָּהֵם – ב"עֲשֶׂה
 מֵאֲמֵרוֹת, בַּח וְחַיִּית
 לְבָרָא יֵשׁ מֵאִין,
 וְלַחַיִּיתוֹ – אֵת ה"יֵשׁ"
 הַנִּבְרָא, לְעוֹלָם, – מִדּוּעַ

שַׁעַר הַיַּחְוּד וְהָאֲמוּנָה

בלה"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה
 שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה שיש בהם כח
 וחיות לברוא יש מאין ולהחיותו לעולם דאורייתא
 וקב"ה כולא חד:

~ יום שישי ח' סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עז, פרק ב. והנה... עד עמ' 154, המים אינו כן.

מְשׁוּוִים, הַסְּכָלִים הָאֵלּוּ מַעֲשֶׂה שְׁמִים וְאֶרֶץ. – שֶׁאֲחֵרִי
 שֶׁהַקְּב"ה בְּרָא שְׁמִים וְאֶרֶץ, אֵין הֵם צְרִיכִים לְהוֹדֵק יוֹתֵר,
 חֲלִילָה, לְהַקְּב"ה, בּוֹרֵאם, וְלִכֵּן הֵם כּוֹפְרִים בְּהַשְׁגַּחַת פְּרִטִית
 וּבִאֲוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים שְׁבַתוֹרָה הַמְרָאִים שֶׁהַקְּב"ה מַשְׁגִּיחַ עַל
 הַנִּבְרָאִים וּלְפַעֲמִים גַּם
 מִשְׁנָה, עַל-יְדֵי נִסִּים
 וּמוֹפְתִים, אֵת טִבְעַ
 הַנִּבְרָאִים. אֲדָךְ מִטָּח
 מְרָאוֹת עֵינֵיהֶם, – אֵת,
 הַהֶבְדֵּל הַגְּדוֹל שֶׁבֵּין
 מַעֲשֶׂה אֲנוּשׁ
 וְתַחֲבֹלוֹתָיו, שֶׁהוּא –
 מַעֲשֶׂה הָאֲנוּשׁ, יֵשׁ מִיֵּשׁ,
 – מְדַבֵּר שֶׁכֵּב קִיִּים יוֹצֵר
 הָאָדָם יְצִירָה נּוֹסֶפֶת, כְּפִי
 הַמִּשַׁל הַמוּבָא לְחֵלֶן, עַל
 כְּלֵי הַנּוֹצֵר מַחֲתִיכַת כֶּסֶף,
 שֶׁהַכֶּסֶף הוּא דְבַר שֶׁכֵּב
 קִיִּים, רַק שְׁמִשְׁנָה –

הָאוֹמֵן אֵת הַצּוֹרָה וְהַתְּמוּנָה – שֶׁל הַחֹמֵר: מְתַמוּנָה
 חֲתִיכַת כֶּסֶף לְתַמוּנַת כְּלִי, – הָרִי כִּיוּן שֶׁלֹּא יֵצֵר כֵּאֵן
 מְצִיאוֹת חֲדָשָׁה, שֶׁהָרִי הַמְצִיאוֹת, הַחֹמֵר שֶׁל הַכְּלִי, הֵיתָה
 קִיִּימַת גַּם לְפָנֵי עֲשִׂיַת הַכְּלִי; וְגַם הַצּוֹרָה וְהַתְּבוּנָה שֶׁל הַכְּלִי
 שֶׁיֵּצֵר הָאוֹמֵן מַחֲתִיכַת הַכֶּסֶף, אֵין בְּהֵם בְּאֵמַת מִשׁוּם חִידוּשׁ
 בְּכֶסֶף, כִּי מְצִיאוֹת הַכֶּסֶף נִבְרָאָה כֵךְ, שֶׁהֵיא נִיתַנַּת לְעִיצוּב בְּכֹל
 מִינֵי צוּרוֹת וְתַבְּנוּתוֹת שֶׁל כְּלִים – הָרִי שֶׁהָאָדָם לֹא חִידַשׁ חִידוּשׁ
 מְהוּתִי בְּמְצִיאוֹת הַכֶּסֶף, וְלִכֵּן אֵין הַכְּלִי, אַחֲרֵי יְצִירָתוֹ, צָרִיךְ
 לְהוֹדֵק לְיַדֵּי הָאָדָם שֶׁיֵּצֵר אוֹתוֹ – וְאֵלּוֹ ה"מִינִים" אֵינִים רוֹאִים
 כִּיֵּצֵד אֵי אֲפֶשֶׁר לְהַשׁוּוֹת יְצִירַת כְּלִי – לְמַעֲשֶׂה שְׁמִים וְאֶרֶץ,
 שֶׁהוּא יֵשׁ מֵאִין. – לְפָנֵי שֶׁנִּבְרָאוּ הַשְּׁמִים וְהָאֶרֶץ, הֵם הֵיוּ אֵין
 וְאִפְסֵי, הֵם לֹא הֵיוּ קִיִּימִים כְּלָל, וְעַם הַתְּהוּוּתָם הֵם נַעֲשׂוּ
 בְּבַחֲנַת "יֵשׁ" דְבַר מִמִּשֵׁי – הָרִי שֶׁנִּתְחַדַּשׁ כֵּאֵן דְּבַר חֲדָשׁ שֶׁלֹּא
 הֵיא קִיִּים מְקוּדָם כְּלָל. וּמְכִיוּן שֶׁנּוֹצֵרַת כֵּאֵן יְצִירָה מְהוּתִית

פְּרָק ב. בְּפֶרֶק הַקּוּדָם, פֶּרֶק א', הַסְּבִיר רִבְנוּ הַזֶּקֶן, שֶׁהַכּוּחַ
 הָאֱלֹקִי שֶׁבְּרָא כֹל נִבְרָא, חַיִּיב לְהַתְקִיִּים תְּמִיד בְּנִבְרָא, לְבְרֹא
 אוֹתוֹ וְלַחַיִּיתוֹ מַחֲדָשׁ. שֶׁכֵּן, אִם הַכּוּחַ הָאֱלֹקִי שֶׁבְּרָא אֵת
 הַנִּבְרָא הֵיא חוּזֵר לְמַקּוּרוֹ, הֵיא הוֹפֵךְ הַנִּבְרָא ל"אֵין וְאִפְסֵי", הוּא
 הֵיא מְתַבְטֵל מִמְצִיאוֹתוֹ,
 כְּפִי שֶׁהֵיא לְפָנֵי שֶׁנִּבְרָא.

וְהֵנָּה, מְבָאֵן – מִמָּה
 שֶׁהוֹסֵבֵר עַד עַתָּה, שֶׁהַכּוּחַ
 הָאֱלֹקִי שֶׁבְּרָא אֵת הַנִּבְרָא
 חַיִּיב לְהַתְקִיִּים תְּמִיד
 בְּנִבְרָא, לְבְרֹא וְלַחַיִּיתוֹ
 מַחֲדָשׁ, תְּשׁוּבַת הַמִּינִים
 – הַתְּשׁוּבָה לְמִינִים, וְגַלּוּי
 שְׂרֵשׁ מְעוֹתָם, – שֶׁל
 הַמִּינִים. הַכּוּוֹנָה ב"מִינִים"
 כֵּאֵן, הֵיא לֹא לֹא לֵאלֹהִים
 שֶׁכּוֹפְרִים בְּחִידוּשׁ הָעוֹלָם,
 שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא עַל-יְדֵי
 הַבּוֹרֵא – בְּכֵךְ הֵם מוֹדִים,

אַלֵּא הַכּוֹפְרִים בְּהַשְׁגַּחַת פְּרִטִית וּבְאֲוֹתוֹת וּמוֹפְתֵי
 הַתּוֹרָה, – הֵם כּוֹפְרִים בְּכֵךְ שֶׁהַקְּב"ה מַשְׁגִּיחַ בְּהַשְׁגַּחַת
 "פְּרִטִית" עַל כֹּל נִבְרָא וְיֵצֵר, וְכּוֹפְרִים גַּם בְּאֲוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים
 הַכְּתוּבִים בְּתוֹרָה; מִדּוּעַ הֵם אֵכֵן כּוֹפְרִים בְּכֵךְ, לְמִרוֹת שֶׁהֵם
 מוֹדִים שֶׁהַקְּב"ה בְּרָא אֵת הָעוֹלָם? הָרִי זֶה מִפְּנֵי שְׁמוֹעִים
 בְּדְמוּיָנָם הַבּוֹזֵב, – הֵם טוֹעִים בְּהַשׁוּוֹתָם הַכּוּזָבִת וְהֵם
 טוֹעִים גַּם בְּנוֹסֵף לְכֵךְ. שֶׁכֵּן, גַּם לְפִי הַשׁוּוֹתָם הַכּוּזָבִת צָרִיךְ
 לְהִיּוֹת אַחֲרַת מְכַפֵּי שֶׁהֵם חוֹשְׁבִים, כְּפִי שֶׁמוּבָן מִהַסְּבִיר הַבֵּא:
 שְׁמִדְמִין – שֶׁהֵם מְשׁוּוִים מַעֲשֶׂה ה' "עֲשֶׂה שְׁמִים וְאֶרֶץ"
 לְמַעֲשֶׂה אֲנוּשׁ וְתַחֲבֹלוֹתָיו, כִּי כֵּאֲשֶׁר יֵצֵא לְצוֹרָף כְּלִי
 – כִּשְׁכֵלֵי יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי הָאוֹמֵן, שׁוֹב אֵין הַכְּלִי צָרִיךְ לְיַדֵּי
 הַצּוֹרָף, כִּי – שֶׁהָרִי, אֲפֶשֶׁר שֶׁיֵּצֵר – שֶׁל הָאוֹמֵן, מְסַלְקוֹת
 חֵימָנוּ – מִהַכְּלִי, וְהוֹלֵךְ לֹא בְּשׁוֹק – הַכְּלִי כִּיִּים בְּתַבְּנוּתוֹ
 וְצִלְמוֹ מִמִּשֵׁי כֵּאֲשֶׁר יֵצֵא מִיְּדֵי הַצּוֹרָף, כֵּךְ מְדַמֵּין –

שעליהם להיות ממילא דבר שניגר מלמעלה למטה (כמו למשל, הענין מה שנברא תופס מקום, הרי זה ענין עצמי בנברא, באופן שעל תפיסת המקום שלו אין בריאה מיוחדת "יש מאין", אלא עם יצירת נברא הוא ממילא באופן שהוא תופס מקום, ואילו מה

שהמים ניגרים אינו כך), אלא טבע זה עצמו הוא בריאה "יש מאין" – על כך מביא רבנו הזקן מיד להלן ראייה ממה שישנם נבראים, כמו קיר, חומה, העומדים מעצמם מבלי להודקק לכוח אחר

שיחזיק אותם – שְׁהָרִי חוֹמַת אֲבָנִים נִצְבֶּת מֵעֲצָמָה בְּלִי רוּחַ – שיחזיק אותה, רַק שְׁטַבְעַת הַמַּיִם אֵינּוּ כֵן; – ואם למים יש טבע לא להיות עומדים, אלא להיות ניגרים מלמעלה למטה, הרי שטבע זה הוא בריאה "יש מאין" במים עצמם, הרי שהכוח האלקי שברוח, לא היה צריך ליצור מציאות חדשה "יש מאין", דבר חדש שלא היה לפני כן בנבראים, אלא רק שינוי "יש" אחד ל"יש" שני – מן הטבע להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה – ואף-על-פי-כן יש בכך משום פלא-חידוש גדול, עד שלשם כך מוכרח הכוח מחדש לברוא תמיד את החידוש (ובאם לאו – מתבטל החידוש מיד), הרי מכל-שכן וקל-וחומר שבחידוש של "יש מאין", שזה התהוותם של כל הנבראים, על הכוח האלקי שברא אותם, לברוא את החידוש תמיד ובלי הפסק, שיהיו "יש" ולא יחזור ל"אין" כלפני בריאתם – הרי שגם לפי ההשוואה הכוזבת, מה שהמינים מדמים מעשה שמים וארץ ("יש מאין") ליצירתו של אדם שהיא רק "יש מיש", צריכים לומר שגם בשינוי מ"יש" אחד ל"יש" שני ובאופן של חידוש (כמו מטבע המים להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה) מוכרח הכוח לחדש זאת באופן תמידי; דבר זה עצמו כבר מחייב, שהכוח האלקי שברא את הנברא חייב לעמוד תמיד בנברא ולברוא אותו תמיד בלי הפסק. כך, שנוסף על הכוזב שבהשוואתם, הם גם טועים, בחשבם שהכוח המחודש אינו מוכרח לעמוד תמיד בחידוש – ואם בקריעת ים סוף, שינוי "יש" אחד לשני בלבד, מן ההכרח שהכוח המחודש יברא את החידוש תמיד ובלי הפסק –

חדשה – יסביר להלן – מן ההכרח, איפוא, שהכוח שיצר חידוש זה יהווה תמיד את החידוש, שאם לא כן – יתבטל הדבר ממציאיותו. וְהוּא – בהתהוותם של שמים וארץ "יש מאין", פְּלֵא גְדוֹל יוֹתֵר מִקְרִיעַת יַם סוּף עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל,

– שהיתה על-ידי שְׁהוֹלִיךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזוּה פֶּלַח הַלְיָלָה – כלומר, הכוח שבקע את הים התלבש ברוח הקדים וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם, וַנִּצְבּוּ כְּמוֹ גֵד וּבְחוֹמָה, – שלא זו בלבד שהמים לא המשיכו

בווימתם הטבעית, אלא גם עמדו כחומה בצורה. וְאֵלוּ הַפְּסִיק ה' אֶת הַרוּחַ בְּרִנְעָה – הָיוּ הַמַּיִם חוֹזְרִים וְנִגְרִים בְּמִוֶּרֶד בְּדֶרֶכָם וּמִבְּעָם, וְלֹא קָמוּ בְּחוֹמָה בְּלִי סִפְקָה, – כלומר, אין מקום לחשוב כלל, שהמים היו נשארים עומדים כחומה אחרי שהרוח היתה מפסיקה לנשוב עליהם בחזקה, אלא בודאי היו המים חוזרים לטבעם וניגרים מלמעלה למטה. אֶף שְׁהַטְבַּע הָיָה בַּמַּיִם גַּם בִּן נִבְרָא וּמְחֻדָּשׁ יֵשׁ מֵאֵין, – שבמקום שמקודם היה "אין", שלא היה טבע כזה – נעשה "יש", נתהווה טבע כזה. כלומר, כפי שמפרש הרבי שליט"א – שטבע זה במים, הניגרים תמיד ואינם עומדים כחומה, גם הוא נברא "יש מאין": לא רק מציאות המים נבראה "יש מאין", אלא שגם נברא במים הטבע להיות ניגרים ולא לעמוד כחומה. הרי כשהרוח החזקה משפיעה על המים שיעמדו כחומה, אין זה באופן שנוצר דבר חדש לגמרי, "יש מאין", אלא רק שינוי "יש" אחד (טבע המים להיות ניגרים) ל"יש" שני (לעמוד כחומה); ואף על פי כן, כדי שהמים יעמדו באופן של חידוש, מן ההכרח שעל הכוח הפועל חידוש זה, לברוא את החידוש בלי הפסק – הרוח מוכרחה תמיד ובאופן סדיר לעשות את המים עומדים כחומה – וכשכוח זה מפסיק לרגע פעילותו זו, מתבטל החידוש. אם כן מוכיח הדבר שגם בחידוש של "יש" מ"יש", מן ההכרח שהכוח המחודש לא יפסיק מלברוא את החידוש. וכלפי מה שדובר שטבע המים להיות ניגרים הוא בריאה "יש מיש" ולא ענין עצמי במים – כלומר, שנאמר, שאם נוצרת מציאות של מים, מן ההכרח

שער היחוד והאמונה

שְׁהוֹלִיךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזוּה כֹּל הַלְיָלָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם וַנִּצְבּוּ כְּמוֹ גֵד וּבְחוֹמָה וְאֵלוּ הַפְּסִיק ה' אֶת הַרוּחַ בְּרִנְעָה הָיוּ הַמַּיִם חוֹזְרִים וְנִגְרִים בְּמִוֶּרֶד כְּדֶרֶכָם וּשְׁבַעֵם וְלֹא קָמוּ כְּחוֹמָה בְּלִי סִפְקָה אֶף שְׁהַטְבַּע הָיָה בַּמַּיִם גַּם בִּן נִבְרָא וּמְחֻדָּשׁ יֵשׁ מֵאֵין שְׁהָרִי חוֹמַת אֲבָנִים נִצְבֶּת מֵעֲצָמָה בְּלִי רוּחַ רַק שְׁטַבְעַת הַמַּיִם אֵינּוּ כֵן

~ שבת קודש ט' סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 154, וב"ש וק"ו בבריאת... עד עמ' 154, בעולם הבריאה:

שער היחוד והאמונה

מֵהַטְבַּע, וְהַפְּלֵא וְהַפְּלֵא יוֹתֵר מִקְרִיעַת יַם סוּף, עַל-אֲחַת-בְּמִהוֹת-וּבְכֹחָהּ

וב"ש וק"ו

בבריאת יש מאין שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא

וְכָל-שֶׁבֶן וְכָל-וְחָמֵר בְּבְרִיאת – הנבראים, יֵשׁ מֵאֵין, שְׁהָיָה לְמַעְלָה

האותיות, הן מחיות כל הנבראים באופן של התהוות "יש מאין", שהתהוות "יש מאין" באה בעיקר מצד האותיות, ולא מצד האור המאיר עליידי האותיות. **וְאֵף שְׂאִין לוֹ** – להקב"ה, דמות הגוף – כיצד, איפוא, אומרים אנו שקיים ענין

האותיות למעלה, ואשר מהן דוקא באה ההתהוות "יש מאין"? – הרי **מְקַרָא מְלֵא דְכֵר הַתְּנוּבָה: "וְיִדְבֵר ה'", "וְיֵאמֵר ה'",** – ענין של דיבור ושל אותיות, והיא – מה שכתוב "וידבר ה', ויאמר ה'", הכוונה ל**בְּחִינַת הַתְּנֻלוֹת הַכ"ב** אֲוֹתוֹת עֲלִיוֹנוֹת לְנִבְיָאִים, וּמִתְלַבְּשׁוֹת – האותיות העליונות, **בְּשִׁכְלָם וְהִשְׁתַּנְּתָם** – של הנביאים, **בְּמִדְרָא הַנְּבוּאָה**, – ולא רק בשכלם ובהשגתם, אלא **וּבְמַחְשַׁבְתָּם** וּבְדַבְרָם, כְּמֹו שְׂבִתוּבָה: "רוח ה' דבר בי, ומלתו על לשוני",

וּכְמֹו שְׂבִתָּב הָאֵרִי ז"ל [בְּשִׁעַר הַנְּבוּאָה]. – הרי, שקיים למעלה ענין של אותיות, השייכות להתלבש עד במחשבתם ודיבורם של הנביאים. **וְכַעֲנִין זֶה** – דומה לכך, הֵיֵא הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאוֹתוֹת – שלמעלה, **בְּנְבוּאִים, בְּדַבְּתוּבָה:** – כמו שכתוב: **"בְּדַבְּרֵי ה' שְׁמִים נַעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּי – נִבְרָאוּ, כָּל צְבָאִים"**, – הרי זה ענין של "דיבור" ו"רוח פה", כמו שבנבואה הוא ענין של "דיבור" ו"רוח ה'" **רַק שֶׁהֵיֵא** – מה שהדיבור מתלבש בנבראים, הוא **עַל־יְדֵי הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת רְפוּת וְעִצּוּמוֹת, עַד שְׁיִוְרְדוֹת לַעֲשִׂיָה גּוֹפְנִית**, – בעולם העשיה, שהוא עולם גופני בעל נבראים גופניים **מֵה־שְׂאִין כֵּן הַשְּׂנֵת הַנְּבִיָאִים הֵיֵא** – בעולם **בְּאֲצִילוֹת הַמִּתְלַבְּשׁוֹת בְּעוֹלָם הַבְּרִיָאָה:** – וממדריגה עליונה זו, מאיר ומתגלה לנביאים. ברם, על כל פנים, מדובר כאן על האותיות שלמעלה המתלבשות בנבראים להחיותם באופן של התהוות יש מאין.

שְׂבִתָּב הַתְּלַקוֹת כַּח הַנְּבִרָא מִן הַנְּבִרָא חֲסִדוֹשְׁלוֹם – יֵשׁוּב הַנְּבִרָא לְאִין וְאִפֹּס מִמֶּשׁ. אֵלֵא צְרִיךְ לְהִיֵּוֹת כַּח הַפּוֹעֵל – המהווה את הנברא, בְּנַפְעֵל – בנברא, תְּמִיד, לְהַחְיִיתוֹ וּלְקַיְיֵמוֹ. וְהֵן הֵן בְּחִינַת אוֹתוֹת הַדְּבִוּר מַעֲשֵׂרָה מֵאֲמֵרוֹת שְׂבִתָּב נְבִרָאוּ –

הנבראים. לכן אומר הפסוק: **"לעולם הוי' דברך נצב בשמים"** – הדיבור, שהוא הכוח האלקי שברא את הנברא, מוכרח לעמוד תמיד בנברא לברוא אותו ולהחיותו מחדש* **וְעַל זֶה נֵאמַר:** – על מה שדובר לעיל, שהחיות האלקית שבראה את הנברא מוכרחת לעמוד תמיד בנברא לברוא ולהחיותו מחדש, אומר הפסוק: **"וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כָּל־מַחְיָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְאֶת כָּל הַנְּבִרָאִים שְׂבִתוּכֶם – הַנּוֹכְרִים בַּתְּחִילַת הַפְּסוּקָה, אֵל**

תְּקַרִי מְחַיֶּה אֵלֵא מְחַיֶּה", – כך נאמר ב"ראשית חכמה" ובשלה"ה (מת, ב. ע, א) שלמרות שנאמר "מחיה", אין הכוונה שהקב"ה מחיה בלבד את הנבראים, שבתחילה ברא אותם ועתה הוא רק נותן להם חיים בלבד, כמו מה שהשגמה נותנת לגוף, אלא הכוונה היא שהחיות גם מחדשת את קיומו של הנברא, **דְּהֵינּוּ יֵשׁ מֵאִין**, – דבר קיים מדבר שלא היה קיים, ובלעדי החיות האלקית לא היה הדבר נמצא כלל, ועל-ידי החיות הדבר הוא "יש", דבר קיים. **וְאַתָּה** – המלה "אתה", הֵן בְּחִינַת הָאוֹתוֹת מֵאֵלֶּף – האות הראשונה באותיות – **וְעַד תִּי"ו**, – האות האחרונה באותיות – זהו הא' והת' שבמלה "אתה", **וְהֵה"א** – שבמלת "אתה", הֵיֵא – רומזת על **ח' מוֹצְאוֹת הַפֶּה**, – חמשת המוצאות של הדיבור, **מְקוֹר הָאוֹתוֹת**. – זהו פירוש "ואתה מחיה את כולם", ש"אתה" – האותיות שלמעלה, הבאות מה' המוצאות שלמעלה, מקור

* על השאלה, כיצד אפשר לשכנע את ה"מינים" הכופרים במופתי התורה וגם בקריעת ים סוף, על ידי השתמשות בדוגמה של קריעת ים סוף? – ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין זה מכוון אליהם – שהרי אומרים להד"ם – כ"א זהו מעין מאמר המוסגר, המבאר אליבא דאמת – איך שזהו פלא גדול וכו' [כן בזה מסולקת קושיא עצומה לכאורה ודוקא אצל המאמינים דאין לדמות מעשה ה' עושה שו"א למעשה כו' ולכן מעשיו עצמאים לגמרי אחרי שבראם – אלא שקרי"ם שהולך ה' מוכיחה שאינן]".

1. נחמיה ט, ו. 2. שמואל ב, כג, ב. 3. תהלים לג, ו.

לוח היום יום ...

יום ראשון	יום ראשון	ג סיון, מז לעומר	ה'תש"ג
	<p>שיעורים. חומש: נשא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: יח-כב. תניא: פרק נג. והנה . . . 148- ל"ח.</p> <p>בְּשִׁבְעֵי יָמֵי הַגְּבֻלָּה, קָדָם עָרַב חַג הַשְּׁבִיעוּת, לֹא הָיְתָה רוּחַ אֲדוֹנֵי-אֲבֵי-מִוְרֵי-יָרְבֵי (הַרְש"ב) בּוֹחָה מְזִיחָה.</p> <p>הַמְצִיץ בְּשִׁיטַת 'תּוֹסְפוֹת' דְּבוּר־הַמַּתְחִיל "תּוֹרָה" (שְׁבַת פ.ט. א) יְבִין, שְׁחַג הַשְּׁבִיעוּת הוּא זְמַן עֵת רְצוֹן לְמַעְלָה, וְהוּא יִתְבָּרַךְ מִטְרִיד אֶת הַמְּקַטְרֵג עַל עַם יִשְׂרָאֵל, כְּדָגְמַת הַטְּרִידוֹ בְּשַׁעַת הַתְּקִיעוֹת בְּרֵאשֵׁי הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ דְּצוּם כְּפוּרִים.</p>		
יום שני	יום שני	ד סיון, מח לעומר	ה'תש"ג
	<p>שיעורים. חומש: נשא, שני עם פירש"י. תהלים: כג-כח. תניא: ובבית שני . . . 148- ברתא.</p> <p>חַג הַשְּׁבִיעוּת הוּא זְמַן הַמְּכַשֵּׁר לְעִשׂוֹת הַכֹּל לְטוֹבַת לְמוּד הַתּוֹרָה וְהַעֲבוּדָה בְּיַרְאֵת שָׁמַיִם, וְכֵן לְהַתְּעַסֵּק בַּתְּשׁוּבָה בַּהַנּוֹגֵעַ לְתוֹרָה בְּאִין מְפָרִיעַ מִשְׁטָן הַמְּקַטְרֵג, כְּדָגְמַת זְמַן הַתְּקִיעוֹת בְּרֵאשֵׁי הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ דְּצוּם הַכְּפוּרִים.</p>		
יום שלישי	יום שלישי	ה סיון, עחה"ש, מט לעומר	ה'תש"ג
	<p>שיעורים. חומש: נשא, שלישי עם פירש"י. תהלים: כט-לד. תניא: וז"ש הינוקא . . . במ"א.</p> <p>עָרַב חַג הַשְּׁבִיעוּת תְּקַנ"ז אִמְר רַבִּינוּ הַזֶּקֶן תּוֹרָה:</p> <p>וּקְדַשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמַחֲר גו' וּקְדַשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמַחֲר זֶהוּ מִלְּמַעְלָה, אֲבָל וּכְבִּסוּ שְׂמִלּוֹתֵיכֶם דְּאָס דַּאֲרַף מֵעַן אֲלֵיין. דְּאָס אִיז גַּעוּוֹעַן דִּי גַּאנְצַע תּוֹרָה. דַּעַר צ"צ הָאָט מְבַאֵר גַּעוּוֹעַן: וּקְדַשְׁתֶּם אִיז גַּעזְאָגַט גַּעוּוֹאָרַעַן צו מִשְׁה'ן, אִוֵן אַתְּפִשְׁטוֹתָא דְּמִשְׁה בְּכָל דְּרָא וְדָרָא, וּוְאָס זֵי קַענַעַן הַיִּלִּיג מֵאֲכַעַן דַּעַם הַיִּינַט אִוֵן דַּעַם מֵאָרְגַעַן, אָבַעַר מ'דַּאֲרַף דַּעַרְצוֹ וּכְבִּסוּ שְׂמִלּוֹתֵיכֶם – לְבוּשֵׁי מַחֲשַׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשָׂה, וּוְאָס דְּאָס דַּאֲרַף מֵעַן אֲלֵיין.</p>		
	<p>תרגום</p>		
	<p>עָרַב חַג הַשְּׁבִיעוּת תְּקַנ"ז אִמְר רַבִּינוּ הַזֶּקֶן 'תּוֹרָה': "וּקְדַשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמַחֲר גו'". "וּקְדַשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמַחֲר" זֶהוּ מִלְּמַעְלָה, אֲבָל "וּכְבִּסוּ שְׂמִלּוֹתֵיכֶם" זֶה צָרִיף [לְעִשׂוֹת] לְבַד. זֶה הָיְתָה כָּל ה'תּוֹרָה'. ה'צִמַח צֶדֶק" בְּאֵר: "וּקְדַשְׁתֶּם" נֶאֱמַר לְמִשְׁה, וְאַתְּפִשְׁטוֹתָא דְּמִשְׁה בְּכָל דְּרָא וְדָרָא – שְׁהֵם יְכוּלִים</p>		

לְקַדֵּשׁ אֶת הַיּוֹם וְאֶת הַמָּחָר; אַךְ נַחֲוִץ לְךָ "וְכַבְּסוּ שְׂמֹלֶתֶם" – לְבוּשֵׁי מַחְשָׁבָה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה, שְׁזֶה צְרִיף [לְעִשׂוֹת] לְבַד.

יום רביעי	<p>יום רביעי ו סיון, א דחה"ש ה'תש"ג</p> <p>בְּשַׁעַת קְרִיאַת עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת עוֹמְדִים וּפְנִיָּהֶם אֶל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, אֵין אוֹמְרִים אַקְנָמוֹת. שִׁיעוּרִים. חוּמֵשׁ: נִשָּׂא, רַבִּיעִי עִם פִּירְשֵׁי. תְּהִלִּים: לַהֲלַח. תְּנַיִא: לְקוּטֵי אִמְרִים .. הַנִּקְרָא בְּשֵׁם . . . וְאֶחָדוֹתוֹ יֵת'.</p> <p>הַסֵּתֵלְקוֹת הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב – בְּיוֹם הַרְבִּיעִי א דַּחַג הַשְּׁבוּעוֹת תַּק"ך, וּמְנוּחָתוֹ כְּבוֹד בְּמַעֲזִיבוֹשׁ. אֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן אָמַר עַל זֶה – יוֹם ד כ בְּכִסְלוֹ תַקנ"ט בְּפַעֲטַעַרְבוּרָג – בְּיוֹם הַרְבִּיעִי בְּטַלּוֹ הַמְּאֹרוֹת.</p>
-----------	---

יום חמישי	<p>יום חמישי ז סיון, ב דחג השבועות [בחול"ל] ה'תש"ג</p> <p>שִׁיעוּרִים. חוּמֵשׁ: נִשָּׂא, חֲמִישִׁי עִם פִּירְשֵׁי. תְּהִלִּים: לַט־מַג. תְּנַיִא: שַׁעַר הַיַּחֲוֹד . . . כּוֹלָא חַד.</p> <p>בְּשִׂיאֹת בְּפִים:</p> <p>כְּשִׂאוֹמְרִים תַּבַּת יְבָרְכֶךָ – הַמִּתְבָּרֵךְ רֵאשׁוּ בְּאַמְצַע. ה' – מִסֵּב רֵאשׁוּ לְיַמִּינוּ, שֶׁהִיא שְׂמַאל הַמְּבָרֵךְ. וְיִשְׁמְרֶךָ – בְּאַמְצַע. יָאֵר – לְשִׂמְאָלוֹ שֶׁהִיא יָמִין הַמְּבָרֵךְ וְכו'. שְׁלוֹם – רֵאשׁוּ בְּאַמְצַע. אֲמִירַת רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם – בְּשַׁעַת שְׁהַכְּהֲנִים מְנַגְנִים דּוֹקָא, אָבֵל כְּשִׂאוֹמְרִים הַתְּבוֹת צְרִיף לְשִׁמוּעַ. כְּשִׂמְנַגְנִים לְ"וִישָׁם", אוֹמְרִים רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם . . . הַצְּדִיק. כְּשִׂמְנַגְנִים לְתַבַּת לְ"ךָ" – וְאִם . . . אֵלִישַׁע. לְ"שְׁלוֹם" – וְכִשֵּׁם . . . לְטוֹבָה. כְּשִׂאוֹמְרִים [הַכְּהֲנִים] "שְׁלוֹם" – אוֹמְרִים [הַקְּהָל] "וְתִשְׁמְרֵנִי וְתִתְחַנְנֵי וְתִרְצַנִּי". "אֲדִיר בְּמָרוֹם" אוֹמְרִים אַחַר עֲנִית אָמֵן, כְּשִׁעֲדִין הַטְּלִית עַל פְּנָיו.</p>
-----------	--

יום שישי	<p>יום שישי ח סיון, אסרו חה"ש [בחול"ל] ה'תש"ג</p> <p>שִׁיעוּרִים. חוּמֵשׁ: נִשָּׂא, שֵׁשִׁי. תְּהִלִּים: מִד־מַח. תְּנַיִא: פֶּרֶק ב. וְהִנֵּה . . . 154" אֵינוֹ כֵּן.</p> <p>דַּעַר עוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי אֵיז א גַּעֲמִישׁ פּוֹן גִּינוּנֵיא שֶׁל הַקַּב"ה (א צוֹזַאמַעֲנוֹקִנּוּפֵט פְּלֶאָץ, וּוְאוֹ הַשִּׁי"ת כְּבִיכּוֹל קוֹמֵט זִיךְ צוֹזַאמַעֲן מֵיט דַּעַם אַדָּם בַּחִיר הַנְּבִרָאִים) אֹן גַּנַּת אַגּוּז (בְּגִימְטְרִיא חֵטָא). אֹן הַשִּׁי"ת גִּיט א בַּחִירָה חַפְּשִׁית צוּם מַעֲנַשְׁעַן, אֹ דַּעַר מַעֲנַשׁ קַעַן זִיךְ אֵלֵיִן אוֹיִסְקִלֵיבֵן א וּוְעַג אֵין לַעֲבַעַן.</p> <p style="text-align: right;">תְּרַגּוּם</p> <p>הַעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי הוּא תַּעֲרַבַת שֶׁל "גִּינוּנֵיא" שֶׁל הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא (מְקוּם מַפְגָּשׁ, שְׁבוּ ה' יִתְבָּרֵךְ כְּבִיכּוֹל מְזַדְּמָן עִם הָאָדָם בַּחִיר הַנְּבִרָאִים) וְ"גַנַּת אַגּוּז" [=הַמְּלָה 'אַגּוּז' עִם הַכּוֹלָל] (בְּגִימְטְרִיא חֵטָא). וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְעַנֵּיק בַּחִירָה חַפְּשִׁית לְאָדָם, שֶׁהָאָדָם יְכוֹל לְבַחַר בְּעַצְמוֹ דְרָף בְּחַיִּים.</p>
----------	--

שיעורים. חומש: נשא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: מט-נד.
תנאי: וכ"ש . . . 154- הבריאה.

די וועלט דארף האָבען טהרת האויר. טהרת האויר איז נאָר דורך אותיות התורה. די אותיות שבתורה זיינען א שמירה כללית און א שמירה פרטית. חלוקת השתא סדרי משנה (בעל-פה) איז א "ובלכתך בדרך" דיקער. די משנה משניות וואָס מען וועט חזר'ן וואו מען וועט זיין, אין וואָס פאר א פלאַץ מען וועט זיין, וועט באלייכטען די פארבינדונג פון ישראל מיט קוב"ה. משנה איז אותיות נשמה. עס איז זייער שווער צו געפינען די ווערטער אויסצודריקען דעם גרעסטען תועלת בעזה"י אין דער שמירה כללית און דער שמירה פרטית, וואָס דער כסדר'דיגער חזר'ן משניות וועט בעזה"י בריינגען. און עס פעלען אויס די ווערטער צו באַשרייבען דעם גרויסען נחת רוח, וואָס מען וועט פארשאַפען דעם בורא עולם ב"ה.

תרגום

הָעוֹלָם זָקוּק לְטַהֵרֵת הָאוֹיֵר. טַהֲרַת הָאוֹיֵר הִיא רַק עַל יְדֵי אוֹתוֹת הַתּוֹרָה. הָאוֹתוֹת שֶׁבַתּוֹרָה הֵן שְׁמִירָה כְּלָלִית וְשְׁמִירָה פְּרָטִית. חֲלֻקַּת הַשְּׂשֵׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה (בְּעַל־פֶּה) הִיא "וּבְלַכְתָּךְ בַּדֶּרֶךְ". הַמִּשְׁנָה־מִּשְׁנֵיּוֹת שֶׁיִּשְׁנֶנּוּ אוֹתָם הֵיכָן שְׁיִמְצְאוּ, בְּאִיזָה מְקוֹם שְׁיִמְצְאוּ – יֵאִירוּ אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁל יִשְׂרָאֵל עִם קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא. מִשְׁנָה הִיא אוֹתוֹת נְשֵׁמָה. קֶשֶׁה מְאֹד לְמַצֵּא אֶת הַמְּלִים לְהַבִּיעַ אֶת הַתּוֹעֵלַת הַגְּדוּלָה בְּיוֹתֵר, בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרֵךְ, בְּשְׁמִירָה הַכְּלָלִית וּבְשְׁמִירָה הַפְּרָטִית, שֶׁהַחֲזֵרָה הַסְּדִירָה שֶׁל מִשְׁנֵיּוֹת תְּבִיא, בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרֵךְ, וְחֲסֻרוֹת הַמְּלִים לְתֵאָר אֶת גְּדֻלַּת נַחַת הַרוּחַ שְׁיִגְרְמוּ לְבוֹרָא עוֹלָם בְּרוּךְ־הוּא.

המשך ביאור למס' נבא מציעא ליום שבת קודש עמ' ב

21 ת. היתה הקרקע שרצה לקנות סמוכה לקרקע של אחר, אלא
22 שבין הקרקעות אפסיק משוניתא או ריבבא דדיקלא – היה מפסיק
23 שן של סלע, או שמפסיקה רכובת הדקלים. הוינא – מעיינים בגבול
24 זה שבין השדות, אם יכול בן המצר להקנים משדהו קה – בתוך
25 שדה זו אפילו רק תלים אחד – שורת חרישה אחת, אינו חשוב
26 הפסק, ושדהו סמוכה לקרקע הנמכרת, ואית קה – יש בשדה זו
27 משום דינא דבר מצרא להקדים את בן המצר, ואי לא – ואם אינו
28 יכול לעשות כן, הרי דברים אלו נחשבים הפסק בין הקרקעות,
29 ואין שדהו חשובה סמוכה לקרקע זו, ולכן לית קה משום דינא דבר
30 מצרא, ואינו יכול לעכב שלא יקנה אותה אחר.
31 הגמרא דנה בארבעה בני מצר, ששדותיהם סמוכות לשדה
32 הנמכרת: הני ארבעה בני מצרני הנמצאים בגבול שדה העומדת
33 להמכר, דקדים חד מיניהו וזבני – שאחד מהם קדם לשאר בני
34 המצר וקנה את השדה, וזבניה זבני – קנייתו קנייה, ואין אחד מהם
35 יכול לעכב בעדו, שהרי שדהו סמוכה לה כמותם, ואי בוליהו אתו
36 ביהדי דדי – ואם כולם באו יחד ותבעו לקנותה מחמת היותם
37 מצרנים, מוכר אותה לכולם יחד, ופלגו לה בקרנויל – ומחלקים
38 אותה ביניהם בארבעה קוי אלכסון, וכל אחד מהם נוטל את החלק
39 הסמוך לו על פני כל רוחב השדה.

1 ה. ארעא דחד וכתלי דחד – היתה הקרקע שייכת לאחד, והבנין
2 שעליה לאדם אחר, שמכרם לו בעל הקרקע לזמן מסוים, מרי
3 ארעא מעכב אמרי כתי – בעל הקרקע יכול לעכב על בעל הבנין
4 שימכור אותו דווקא לו, שיותר טוב שיהיה הבנין שבקרקעו שייך
5 לו ולא לאחר, אבל מרי כתי לא מעכב אמרי דארעא – בעל הבנין
6 אינו יכול לעכב מטעם זה על בעל הקרקע שימכור אותה דווקא
7 לו, משום שאינו חשוב בן מצר הסמוך לקרקע, כיון שאין הבנין
8 שלו אלא לזמן מסוים.
9 ו. ארעא דחד ודיקלי דחד – היתה הקרקע שייכת לאחד, והדקלים
10 שעליה היו שייכים לאדם אחר, שמכרם לו בעל הקרקע לזמן
11 מסוים, מרי דארעא מצי מעכב אמרי דיקלי – בעל הקרקע מעכב
12 על בעל הדקלים שלא למכרם לאחר, שטוב יותר שהדקלים
13 שבקרקעו יהיו שלו, אבל מרי דיקלי לא מצי מעכב אמרי דארעא –
14 בעל הדקלים אינו יכול לעכב על בעל הקרקע שלא ימכור אותה
15 אלא לו, משום שאינו חשוב בן מצר הסמוך לקרקע, כיון שאין
16 הדקלים שלו אלא לזמן מסוים.
17 ז. היו שנים רוצים את הקרקע, אחד רוצה ארעא לבתי – קרקע כדי
18 לבנות בתים, והמצרן לה רוצה הארעא לזרעא – כדי לזרוע בה,
19 ישוב הארץ על ידי בניית בתים בה עדיה, ולית קה משום דינא דבר
20 מצרא.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ג' סיון ~

מכירת קרקעות לגביית הכתובה

בין באלמנה ובין בגרושה, אך לפי ההסבר השני הרי דווקא באלמנה, ואילו אחרי גירושין כבר אין רגש קרבה ביניהם ואין לומר שהבעל מעוניין להקל עליה את הגבייה. והרמב"ם פוסק כטעם השני, ולכן כתב "הגרושה לא תמכור אלא בבית-דין מומחין".

אך במקום אחר הרמב"ם אכן מעניק משקל לסברת 'חן האשה' – לגבי התובעת את כתובתה כשהיורשים עדיין קטנים, שבדרך כלל אין גובים חוב מנכסי קטנים אלא לאחר שיגדילו, אך כאן גובים מהם "משום חן האשה, כדי שיהיה לה כלום שתינשא בו האשה לאחר" (הל' מלוה ולוה פ"ב ה"א). ומכל מקום כאן נוקט הרמב"ם שאין להתחשב בטעם של חן האשה (ולכן בגרושה אינה מוכרת שלא בבית דין), כי הקילו מטעם זה רק כדי למנוע ממנה הפסד, כגון במקרה שהיתומים קטנים, כדי שלא תישאר בידיים ריקות עד שיגדלו, אולם כאן יש באפשרותה לבוא לבית-דין ולמכור אלא שהדבר כרוך בחוסר נוחות, ומשום כך אין לשנות מעיקר הדין שאין בעל-חוב מוכר שלא בפני בית דין (מגיד משנה).

הלכות אישות פרק יז, הלכה יג: אֲלֵמְנָה, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִן הָאֵרוּסִין - נִשְׁפָּעַת וּמוֹכֶרֶת מִקְרָקָע בְּעֵלָה וְנִפְרָעַת כְּתֻבָּתָהּ, בֵּין בְּבֵית דִּין מְמַחֵין, בֵּין שְׁלֵא בְּבֵית דִּין מְמַחֵין... אֲכָל הַגְּרוּשָׁה לֹא תִמְכֹּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין מְמַחֵין.

ברין זה שונה גביית הכתובה על ידי האשה מגביית שאר חובות, שבעל-חוב הבא לגבות מנכסי הלווה יכול למכורם רק באמצעות בית דין, אך האשה יכולה למכור גם שלא בפני בית דין אלא בפני כל שלושה אנשים.

ובטעם הדבר הובאו בגמרא (כתובות צז, ב) שני הסברים: א. 'משום חן', כדי שתמצא האשה חן בעיני אנשים ויסיכמו להינשא לה כאשר לא תבוא בידיים ריקות, ולכן הקלו עליה את גביית הכתובה שתוכל למכור מהנכסים בעצמה ולא תזדקק לבית דין (ראה ר"ן וריטב"א כתובות שם, וראה מגיד משנה).

ב. יש להניח שהבעל הסכים מלכתחילה שהאשה תמכור את הנכסים בעצמה, כי אין זה מכבדה להופיע בבית הדין ("אין אדם רוצה שתתבוה אשתו בבית דין").

ו'נפקא מינה' בין ההסברים: לפי ההסבר הראשון הרי זה

~ יום שני ד' סיון ~

ירושת הבעל באשה האסורה לו

ותירצו:

הנושא אשה שאסורה לו היתה דעתו בנישואין לבוא עליה אף שאסורה לו, והרי זו חופה הראויה לביאה ולכן יורש אותה, מה שאין כן המקדש את הנדה אין דעתו בשעת הכנסתה לחופה לבוא עליה אלא רק לאחר שתטיהר, ולכן הרי זו לגביו חופה שאינה ראויה לביאה.

וה'מעשה רוקח' כתב:

הנושא אשה שהיא מחייבי לאוין (או אסורה מדרבנן) – היות שאין איסורה לכל העולם ואין בהם חיוב כרת, תיקנו חכמים שהבעל יורש אותה, מה שאין כן נדה שאסורה לכל העולם ויש בה חיוב כרת, ולכן גם אם הכניסה לחופה, עדיין היא כארוסה ואין הבעל יורש אותה.

הלכות אישות פרק כב, הלכה ד: הַנְּשׂוּאָה אִשָּׁה שְׁהִיא אֲסוּרָה לוֹ - הוּאֵיל וְיֵשׁ לוֹ בָּהּ קְדוּשִׁין - אִם מִתָּה תִּתְּקַו, יִירָשָׁנָה.

ה'מגיד משנה' הביא מתוספתא שאשה האסורה על אדם בחייבי לאוין, קידושין תופסים בה (לעיל פ"ד ה"ד) ואם מתה בחיי בעלה הרי הוא יורשה, אך אם היא מחייבי כריתות שאין קידושין תופסים בהן, אינו יורשה.

והקשו אחרונים (ירישה אה"עו ז' ס"ב, בית שמואל שם סקט"ו): המקדש את הנדה הרי זו מקודשת קידושין גמורין (לעיל פ"ד ה"א), ועם זאת, לדעת הרמב"ם גם אם הכניסה לחופה נחשבת כארוסה כיון שאינה ראויה לביאה ואינו יורשה (לעיל פ"י ה"ב ובמ"מ שם), ומדוע אם כן אשה שאסורה לו (מחייבי לאוין), ואינה ראויה לביאה - בעלה יורשה?

~ יום שלישי ה' סיון ~

האם צריך לשלם על מכשול?

מעיקר הדין, ולא מצד קנס למוכר, כי אכילת איסור אינה חשובה הנאה כלל, ואם-כן מדוע כאן הבעל חייב בדמי הכתובה?

ויש לומר: באכילת איסור אין הלוקח נהנה, כי אע"פ שהעבירה היתה באונס, מאכל אסור גורם לטמטום הלב "ומוליד טבע רע" (רמ"א יו"ד סי' ס"ז. וראה תניא פ"ח: "מכל מאכל ומשקה נעשה תיכף דם ובשר מבשרו") ונמצא שנגרם לו נזק, מה שאין כן בביאה אסורה.

ועוד יש לחלק על פי דברי הרמב"ם בהלכה הבאה שהאשה אינה מפסידה את תוספת הכתובה, כי היא עצמה מוכנה לקיים את חלקה בהסכם, והמניעה איננה מצידה: "הרי היא עומדת לפניו, אבל התורה אסרה אותה עליו ומה היא יכולה לעשות?" כלומר שהקנתה לו את עצמה ואי קיום ההסכם איננו בגללה, ועל הבעל לשלם לה את דמי הכתובה, מה שאין-כן במאכל אסור הלוקח לא ביקש לקנות חתיכת בשר מסוימת אלא חתיכה סתם, וכאשר המוכר נותן לו חתיכה אסורה הרי לא מילא את חלקו בהסכם ואינו זכאי לתשלום.

(זוהם סופר כתובות ב, ב ד"ה אין לה)

הלכות אישות פרק כד, הלכה ב: הַנּוּשָׂא אִשָּׁה, וְלֹא הִכִּיר בָּהּ, וְנִמְצְאוּת אֵילּוּנִית אוּ מַחֲבִי לְאוּנוּ... בֵּין הִכִּיר בָּהּ בֵּין לֹא הִכִּיר בָּהּ - אֵין לָהּ עֵקֶר בְּתֻבָּה... אֲבָל תּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ.

בהלכות מכירה (פס"ז הי"ב-יד) נפסק שהמוכר לחברו מאכל ולאחר שהלוקח אכלו התברר שהיה אסור באכילה מהתורה, פטור הלוקח מתשלום, ואם כבר שילם צריך המוכר להחזיר לו את הדמים. וצריך ביאור: אם כן, מדוע צריך הבעל לשלם את דמי הכתובה כאשר התברר שהאשה הכשילה אותו באיסור?

ויתכן לומר: מעיקר הדין אין סיבה לפטור את הלוקח מתשלום, שהרי קיבל את החפץ ונהנה ממנו, אלא שחכמים קנסו את המוכר שהכשיל את הלוקח באיסור. וכיון שאין זה מצוי שהאשה תכשיל את הבעל בביאה אסורה כי גם היא עצמה עוברת איסור, לא ראו חכמים צורך לגזור על כך. אך במוכר מאכל אסור המוכר עצמו אינו נכשל באכילה אסורה, ואע"פ שעובר על 'לפני עור לא תיתן מכשול', איסור זה אינו חמור כל כך בעיני אנשים ויש יותר מקום לחשש שהמוכר יכשיל את הלוקח, ועל כן ראו חז"ל לקנוס במקרה זה.

אך הסמ"ע (תו"מ סי' רלד סק"ד) ביאר שהלוקח פטור מתשלום

~ יום רביעי ו' סיון ~

נתנית הגט כשאין מכירים את המגרש

גט לאשתו, נקב בשמו ובשם אשתו (כדי לדעת מי הוא האומר), ואם ידוע לעדים שאדם זה הוא הבעל של אשה זו, יכולים הם לתת את הגט אף שלא הכירוהו.

וְהַצְמַח צֶדֶק (אהע"ז סי' רעד סק"ב) ביאר:

מה שכתב הרמב"ם שיתנו את הגט אף שלא הכירוהו, היינו שכעת אינם מזהים את האדם שנקב בשמו, אך זאת בתנאי "שידעו אותו", שמכירים אותו מקודם, כיון שהשליח צריך להכיר את המשלח (גיטין סג, א). ואם אינם מכירים אדם בשם זה, אינם יכולים להיות שלוחיו לנתנת הגט.

וה'ערך לנר' (יבמות קכב, א. וכו' ב'מרחשת' ח"ב סי' ו סק"ז) ביאר: כוונת הרמב"ם בדבריו "והוא שידעו אותו" היינו שהם מזהים את האדם על פי 'טביעות קולו', ואף שאינם מזהים את פניו ('העלוהו ולא הכירוהו'), הרי הם יכולים לתת את הגט לאשה כי יתכן שפניו התעותו כתוצאה מחבלה, ובשעת סכנה סומכים על 'טביעות קולו' בלבד. ולפי זה, לדעת הרמב"ם אף אם לא נקב בשמו, סומכים על הכרת העדים על פי טביעות קולו.

הלכות גירושין פרק ב, הלכה יג: מִי שְׁהָיָה מְשַׁלֵּךְ בְּבוֹר וְאָמַר: 'כָּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹלִי יִתְּבֵן גִּט לְאִשְׁתִּי' - הֲרֵי אֱלוֹ יִתְּבֵנוּ וְהָיָה שִׁדְעוֹ אוֹתוֹ. וְאִם עַל פִּי שְׁהָעֵלוּהוּ וְלֹא הִכִּירוּהוּ - הֲרֵי זֶה בָּשָׂר; שְׁוֵה בְּשַׁעַת הַסַּכָּנָה הוּא, שְׁבוֹתָבִין וְנוֹתְנִין אֵת עַל פִּי שְׂאִין מִכִּירִין.

כתב ה'לחם משנה':

בגמרא (גיטין סו, א) מבואר שאין חוששים שמא הקול שנשמע מתוך הבור האומר לכתוב גט לאשתו הוא קולו של שד, כי העדים ראו 'בבואה דבבואה' (צל של הצל) של דמות האדם וזו ישנה רק באדם ולא בשד. אך לדעת הרמב"ם (וכן פירש הר"ן), מסקנת הגמרא היא שבשעת הסכנה ('שהוא מסוכן לאשתו', רש"י) כותבים ונותנים את הגט אף שלא ראו את האדם ולא ראו 'בבואה דבבואה' שלו.

ולפי זה, הקשה על דברי הרמב"ם שהעדים "יכתבו ויתנו לה, והוא שידעו אותו", הרי העדים לא ראו את האדם ולא הכירוהו, ואם-כן איך ידעו אותו?

וביאר: לדעת הרמב"ם האדם שהושלך בבור ואמר לכתוב

~ יום חמישי ז' סיון ~

כתיבת גט על דבר אסור בהנאה

או נייר אלא אפשר לכתוב אפילו על עשבים ועלים הגדלים מההפקר, ונמצא שאינו חוסך כלום כי בלאו־הכי היה יכול לכתוב את הגט בלא להוציא על כך פרוטה. ולגבי הטעם השני, שנהנה מזה שמגרש אשה רעה מביתו, יש ליישב על פי דברי הריטב"א (סוכה לא, ב), שהאיסור ליהנות מאיסורי הנאה אינו אלא כשנהנה מגופו של האיסור, ולא כאשר האיסור גורם לו רווח והנאה ממקום אחר. ולכן, אדם שנדר שלא ליהנות ממעין, מותר לו לטבול בו בימות הגשמים כאשר אינו נהנה מגוף המים, למרות שבטבילה זו נטהר מטומאה והוא מרוויח בכך כמה דברים (כגון אכילת תרומה לכהן, שכל עוד הוא טמא הדבר אסור עליו), כי אין זו הנאה ישירה מהמים עצמם. והוא הדין בענייננו, שההנאה מכך שמגרש אשה שאינו חפץ בה, אינה הנאה ישירה מגוף הגט ולכן מותר לכתוב גט על דבר אסור בהנאה (בית אהרן גיטין כ, א).

הלכות גירושין פרק ד, הלכה ב: על הכל פותחין את הנמ, אפילו על אסורי הנאה. בגמרא (גיטין כ, א) נאמר: 'כתבו על איסורי הנאה – כשר', וכתבו התוספות (שם כ, ב) שאף שהגט כשר אסור לעשות כן שהרי נהנה מדבר האסור בהנאה. וה'חלקת מחוקק' (אהע"ז סי' קכד, א) מוסיף ומבאר, כי כתיבת הגט נחשבת הנאה משתי סיבות: א. זו הנאה ממונית שהרי בכך חוסך את הממון שהיה צריך לשלם עבור קלף אחר. ב. מעצם העובדה שמגרש מביתו אישה שאינו חפץ בה. אך מלשון הרמב"ם 'על הכל כותבין את הגט ואפילו על איסורי הנאה' משמע שחולק על שיטת התוספות, וסובר שלכתחילה מותר לכתוב גט על איסורי הנאה, וצריך לומר שלדעת הרמב"ם אין זה נחשב כהנאה. וטעם הדבר: לגבי הטעם הראשון: כדי לכתוב גט לא צריך דוקא קלף

~ יום שישי ח' סיון ~

תנאי נצחי

לתנאי באופן תמיד! ולכן פירש הרשב"א כי מדובר הוא באופן שאמר לה 'שלא תיכנסי לבית זה של אביך', ואז נאסרת להיכנס אליו לעולם, גם אם ייצא מבעלות האב. אך הרמב"ם כתב "על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם" ולא הזכיר "בית זה", ולשיטתו קשה: מדוע לא יחול הגט, הרי לאחר מות האב תוכל להיכנס אליו? ויש לומר כי מאחר ובעודו 'בית אביה' אסורה להיכנס אליו לעולם, אין הגט חל, שכן האיסור המוטל עליה מחמת הגט אינו ניתר לעולם ואף שתוכל להיכנס לבית לאחר מותו, הרי אז כבר אינו 'בית אביה' ונמצא שב'בית אביה' בו היא נאסרה לא תותר לעולם. והאמור בהלכה הקודמת שבתנאי לזמן הגט חל, היינו רק כאשר באותו דבר עצמו שבו נאסרה תחזור להיות מותרת, כגון באומר "על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני", שהדבר שבו נאסרת (שתיית יין) יהא מותר לאחר מות פלוני (רשב"א גיטין שם, פג, ב).

הלכות גירושין פרק ח, הלכה יא: הרי זה נטף על מנת... 'שלא תלכי לבית אביך לעולם' - אינו נמ, שאין זה כריתות. בהלכה הקודמת מבואר שאם הבעל התנה את הגט בכך שהאשה תימנע מדבר מסוים במשך 'כל ימי חיי פלוני', הגט חל כי די בכך שלאחר מיתת אותו אדם תשתחרר מכבלי התנאי. מאידך, בהלכה זו נאמר שאם התנה את הגט בכך שלא תלך לבית אביה לעולם, אין הגט חל. ולכאורה, הרי גם כאן האיסור חל רק בחיי אביה, ואילו לאחר מותו שוב אינו נקרא 'בית אביה' ויהא מותר לה להיכנס אליו, ומדוע לא יחול הגט? יש שתירצו כי האשה אמנם נאסרת להיכנס לבית לעולם, גם לאחר מיתת האב, כי גם אז הבית קרוי על שמו, כמו שנאמר בתמר "שבי אלמנה בית אביך" למרות שאביה כבר מת (תוספות גיטין כא, ב, רשב"א שם). והרשב"א (שם) הקשה על כך, הרי אם ימכור את הבית לאחר בוודאי כבר לא יקרא על שמו, ונמצא שאיננה מחויבת

~ שבת קודש ט' סיון ~

הסיבות המצדיקות גירושין

ס"ק"ב. וכל זה באשתו הראשונה, "אבל שניה – אם שנאה ישלחנה", וכן למדו בגמרא (גיטין ז, ב) מן הפסוק (מלאכי ב, טז) "כי שנא - שלח", אמנם בית הלל (במשנה שם ז, א) נקטו "אפילו הקדיחה תבשילו" רשאי לגרש, ומכך משמע לכאורה שאם לא עוותה מאומה, אין היתר לגרש בגלל שנאה שאין לה הצדקה.

ויתכן לפרש כי הרמב"ם אכן מדבר במקרה שפשעה כנגדו, ומה שכתב "אם שנאה ישלחנה" הרי זה כדי להורות שאפילו במצב כזה ראוי שיעביר על מידותיו וימחל, ורק אם אינו מסוגל להימנע מתחושת השנאה, יגרש (חלקת מחוקק שם ס"ק"ג).

אך למעשה נקטו הפוסקים שאף אם לא פשעה ואינה אשמה כלל ברגש השנאה שלו, רשאי לגרשה, ולא נקטו בלשון "אפילו הקדיחה תבשילו" אלא כדוגמא לפעולה שעוררה את הריב והשנאה (ראה חלקת מחוקק שם, ובית שמואל שם ס"ק"ד), ומן הדין רשאי לגרש אפילו אם מצא אשה אחרת נאה ממנה, אך לגרש ולהינשא לאחרת מחמת עושרה - אסור (פרי חדש, שם).

הלכות גירושין פרק י, הלכה כא: ולא יגרש אדם אשתו ראשונה, אלא אם כן מצא בה ערות דבר, שנאמר: "כי מצא בה ערות דבר" וגו'. ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה; אבל שניה, אם שנאה ישלחה.

לכאורה, דברי הרמב"ם סותרים מתחילתם לסופם: תחילה הוא כותב "לא יגרש אדם אשתו ראשונה" ומשמע שיש בכך איסור, ובהמשך הוא כותב "ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה", ומשמע שאין איסור בדבר אלא רק "אינו ראוי"!

ויש לפרש: כאשר מגרשה שלא ברצונה זהו איסור גמור, וכדברי הנביא (מלאכי ב, יג) "וזאת שנית תעשו כסות דמעה... אשת נעורין אשר בגדת בה", אולם אם הגירושין נעשים בהסכמתה, אין כאן בגידה ואינם אסורים, ומכל-מקום אין ראוי למהר ולגרש אלא יש להשתדל להמשיך את הנישואין. ועוד יש לפרש כי בתחילת ההלכה נאמר שלא יגרש אלא אם כן מצא בה ערות דבר, ועל כך מוסיף ומסייג הרמב"ם שגם במקרה כזה "אין ראוי לו למהר" "להאמין לשמועות ולגרש מיד אלא יחקור וידרוש היטב, ורק אם יתברר בוודאות כי הדברים נכונים, יגרש" (חלקת מחוקק אה"ע"ו סי' קיט).

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום ראשון עמ' 1

23 הבכור אחר שלושים יום מלידתו על ידי שיתן לכהן חמשה
24 סלעים, ודרשו חכמים (קדושין כט). ממה שנאמר 'פדה תפדה'
25 שבכור שלא פדאו אביו, חייב לפדות את עצמו. אם מת האב של
26 הבכור בתוך שלושים יום ללידתו, אותו בכור פחוקת שלא נפדה,
27 כיון שחוקק אין אדם פורע חובו תוך זמנו ולואי שיפרע בזמנו, ומן
28 הסתם לא פרע אביו את חובו לכהן בתוך שלושים יום, וחייב הבן
29 לפדות את עצמו, עד שיקרא ראה שנפדה. אבל אם מת אביו לאחר
30 שלושים יום ללידתו, אותו בכור פחוקת שנפדה, כיון שמן הסתם
31 פדאו אביו בזמנו לאחר שלשים ללידתו, עד שיאמרו לו - השכנים
32 לבכור שלא נפדה, וכגון שאמרו ידוע לנו שלא פדאך אביך שכך
33 ציוה לפני מותו. נמצא מפורש במשנה זו שבתוך הזמן ודאי אין
34 אדם פורע חובו, וכן לאחר זמנו ודאי פורע, ואם כן באיזה אופן
35 נסתפק החכמים בסוגייתנו. משיבה הגמרא: לא צריקא - לא
36 הוצרכו החכמים להסתפק אלא באופן שתבע המשכיר לשוכר
37 ביומא דמשלם זמניה - ביום שמסתיימת השכירות שזהו יום
38 הפרעון, והשוכר טוען ששילם את השכירות בתחילת היום, ועל
39 כך נסתפק, מי עביד איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה - אם עשוי
40 אדם לפרוע חובו בתוך יום שהושלם זמן השכירות, או לא - או
41 שאין דרך אדם לפרוע אלא לאחריו.
42 מביא רבי יוחנן משנה לפשוט ממנה את הספק: אמר להו רבי יוחנן
43 לחכמים, תניתיה - יש לפשוט ספק זה ממה ששינו במשנה (לקמן
44 קיא).

1 לחודש' ולכן חייב את השוכר לשלם על כל החודש, אם כן היינו
2 דרב - אלו היו דברי רב לעיל, ומה חידש רב נחמן בכך. משיבה
3 הגמרא: אין טעמו של רב נחמן משום תפוס לשון אחרון, אלא אף
4 על גב דאסיף מיפך - אף באופן שאמר להיפך, תחילה דינר
5 לחודש' ואחר כך 'שנים עשר דינרים לשנה', שלדעת רב יש
6 לפטור את השוכר מחודש העיבור, שהרי בסוף דבריו אמר בעל
7 הבית שנים עשר דינרים לשנה, סבר רב נחמן שחייב השוכר הכל,
8 משום שמסופק הוא בדבר אם יש לתפוס לשון ראשון או לשון
9 אחרון, ומספק יש להעמיד את הקרקע בחוקת בעליה.
10 מסתפקת הגמרא בנידון אחר בדיני שכירות: בעו זמניה מרבי ינאי,
11 שוכר ומשכיר שבאו לדין, שוכר אמר נתתי את דמי השכירות של
12 כל השנה, ומשכיר אמר לא נטלתי, על מי להביא ראה על השוכר
13 או על המשכיר. מבררת הגמרא באיזה אופן הסתפקו: אימת - מתי
14 השוכר טוען ששילם, אי בתוך זמנו - אם טען שפרע בתוך שנת
15 השכירות, והיינו לפני הזמן שחייב לפרוע, שהרי שכירות אינה
16 משתלמת אלא בסוף השנה, הלא תנינא - שינו בפירוש שאין
17 התבע נאמן לומר פרעתי בתוך הזמן. ואי לאחר זמנו - ואם טען
18 ששילם בסוף שנת השכירות שכבר הגיע זמן פרעון השכירות, גם
19 דין זה תנינא בפירוש שנאמן לומר פרעתי. תתן - שהרי שינו
20 במשנה (בכורות מט). גבי פדיון הבן, נאמר בתורה (במדבר יח
21 ט"ט) 'אף פדה תפדה את בכור האדם וגו', ופדיון מכן חדש
22 תפדה, ולמדים מכך שמצוה על כל איש ישראל לפדות את בנו

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ג' סיון ~

הלכות אישות

פרק שבועה עשרי

1) ביאר בו רכינו שהקודמת לנישואין קודמת לגבות כתובתה, טענות בנכסי צאן ברזל, הניח נשים רבות ואין לו כדי כל הכתובות, ערב כתובת אשה, מכר בעלה בהסכמתה, מכירת קרקעות לצורך הכתובה, מוכרת או מוחלת כתובתה. א. מי שהיה נשוי נשים רבות ומת - כל שנשאת בתחלה² קודמת לטל כתובה. ואין אחת מהן נוטלת אלא בשבועה³. ואין לאחרונה אלא מה ששירה שלפניה, וגם היא נשבעת⁵ ונוטלת השאר. וכן אם היה עליו שטר חוב: אם היה החוב קודם - גובה בעל חוב תחלה; ואם הפתה קדמה⁶ - גובה האשה בתחלה⁷, והנשאר לבעל חוב.

2) זומן כתובתה קודם לזמן כתובת השנייה. 3) אף באופן שאין יתומים שישבעון, בכל זאת נשבעת הראשונה לשנייה, כי השנייה טוענת: "השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום כי אולי לא יישאר לי ממה לגבות כתובתי", וכן השנייה לשלישית והשלישית לרביעית מאותו הטעם, שמה לא יישאר למאוחרת ממה לגבות כתובתה. 4) האחרונה. 5) כי שמה תמצא שדה אחת מאלו השדות, שגבו שלוש הנשים הראשונות - שאינה שלו (של הבעל) כי גזלה, וסוף שיבואו הבעלים ויטלו ממנה, ואף על פי שתחזור ותוציא מידי האחרונה את השדה שגבתה, שהרי בעל חוב מאוחר שקדם מוציאם מידו - יכולה היא לטעון כי זאת האחרונה כבר קבלה כתובתה ויודעת היא כי סוף סוף יטלו ממנה שדה זו ולא תשים עין על השדה לעובדה ולשמרה כראוי ותיפסד, ולכן תשבע שלא קבלה עוד את כתובתה. 6) שנשא אשה וכתב לה כתובה ואחרי כן לווה. 7) כי שעבודה על הקרקע קדם לשעבוד בעל חוב.

ב. במה דברים אמורים? פשהיתה הקרקע שפאו לגבות ממנה קנייה לו בשעת נשואים ובשעה שלוה הוא; שהדין נותן, שכל הקודם בשטר תחלה זכה תחלה. אבל אם נשא נשים זו אחר זו ולוה, בין קדם נשואין בין אחר נשואין, ואחר שנשא ולוה קנה קרקע - כלן חולקין כאחד; ששעבוד כלן כאחד פא, שבשעה שקנה היה משעבד לכל⁸, ואין פאן דין קדימה⁹.

8) בשעה שקנה הקרקע כבר היה חייב לשניהם, ונשתעבדה לשניהם כאחד. 9) כל זה כשהנכסים מספיקים לכולם, אבל אם אינם מספיקים - המלווה קודם לאשה, והיא נדחית לגמרי.

ג. וכן אם היה זמן הפתחות והשטרות כלן יום אחד או שעה אחת, במקום שפותבין שעות¹⁰ - חולקין כאחד, שאין שם קודם. ולעולם, כל שקדם זכה במטלטלין כדי חובו או כדי כתובה - אין מוציאין מידו, שאין דין קדימה במטלטלין¹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאיין דין קדימה במטלטלין".

יש לבאר דין זה על פי פנימיות הענינים שכאשר אדם מחשיב ועושה את עצמו ואת עניניו החומריים כ"מטלטלין" היינו כדברים חשובים פחות, הרי ש"אין דין קדימה במטלטלין" וממילא מתבטלת טענת היצה"ר שהוא "אקדמי" טענתי" שכיון שמדובר במטלטלין אין בהם דין קדימה ואין יצה"ר שולט בהם בטענת "אקדמי" טענתי".

(יין מלכות ספר נשים סימן יא מתוך רמב"ם "פורס המלך")

10) כגון ירושלים, שהיו כותבים בשטרותיהם ביום פלוני בשעה פלונית. 11) שאין המטלטלין משועבדים לבעל חוב. כי אילו נשתעבדו, אין לך אדם שיקנה מטלטלים מחבירו שמה יטרפו ממנו בעלי חוב של המוכר, שהרי אין להם קול, שידעו הלוקחות להזיזה בקנייתם.

ד. מי שגרש את אשתו ועליו שטר חוב, ובא בעל חוב והאשה לגבות, והיה לו מעות וקרקע כדי החוב והפתה - בעל חוב נוטל מעות¹², והאשה נוטלת כתובה מן הקרקע¹³. ואם אין לו אלא קרקע שאין בה כדי לגבות שניהם, ולא היה בה דין קדימה¹⁴ - נותנין אותו לבעל חוב. ואם נשאר לאשה פלוס - תטל, ואם לאו - תדחה מפני בעל חוב. שהרי בעל חוב הפסיד והוציא מעותיו, והאשה לא חסרה דבר; שיותר משהאיש רוצה לשא, אשה רוצה להנשא.

12) שהרי הלווה לו מעות. 13) שהרי לא נתנה לו כלום, וסמכה רק על שיעבוד הקרקע. 14) כגון שהיה זמן הכתובה והשטר חוב מיום אחד. או שנשא ולוה ואחרי כן קנה קרקע.

ה. וכן מי שמת¹⁵ והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה דין קדימה - האשה נדחית מפני בעל חוב, והוא גובה חובו תחלה.

15) אף על פי שבמקרה זה לא היינו צריכים לייפות את כוחו של בעל חוב, כי אין לחוש לנעילת דלת בפני לוויין, הואיל ומיתה אינה שכיחה, ולא יעלה המלווה על דעתו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20) כי נישאו כולן ביום אחד וזמן כתובותיהן שווה. או שלא נשאר אלא מטלטלין שאין בהם דין קדימה. 21) בעלת הכתובה הפחותה. 22) שכל הכסף משועבד לבעלת המאה כדרך שמשועבד לשאר חברותיה. 23) אם הניח פחות מארבע מאות זוז. 24) שלוכות כל אחת משלושתן מגיע סכום של לא פחות ממאה זוז. 25) יחד עם המאה שלקחה בחלוקה הראשונה.

ט. הערב לאשה בכתבתה²⁶ - אף-על-פי שקנו מידו²⁷, אינו חייב לשלם; שמצוה עשה²⁸, והרי לא חסרה כלום²⁹. ואם ערב של כתבת בנו הוא, וקנו מידו - חייב לשלם; שהאב בגלל בנו משעבד עצמו וגומר ומקנה³⁰. וקבלן של כתבה - חייב לשלם, אף-על-פי שלא קנו מידו. ואי זה הוא קבלן? זה שאמר לאשה: הנשאי לזה, ואני נותן³¹ כתבה זו. אבל אם אמר לה: הריני ערב כתבה זו, אני פורע כתבה זו, אני חייב בה, וכיוצא בזה - פטור, אלא אם בן היה אביו. המגרש את אשתו - ידינה הנאה³² ואחר כך תפגע בכתבה מן הקבלן או מאביו, אם היה ערב; שקרא יחזירנה, ונמצאו עושין קנוניא³³ על נכסיו של זה.

26) שאמר לאשה: "הנשאי לפלוני ואני ערב בעד תשלומי כתובתך אם בעלך לא ישלם לך". 27) קבלו קניין על התחייבותו. 28) אין דעתו לפרוע ערבותו אבל מתכוון לזווגן שעל ידי ערבותו מתרצין. 29) שלא הוציאה משלה. ואמנם, אם ערב לנדוניה שהכניסה לבעלה, הרי הוא חייב כשאר ערב. 30) לחיבת חיתוני בנו גמר בליבו ומקנה עצמו לעמוד בהתחייבותו. 31) לא "ואני ערב" אלא "ואני נותן" ועדיף קבלן מערב, כי בקבלן - מאיזה שירצה יפרע תחילה, ואילו ב"ערב" לא יתבע את הערב תחילה, אלא כשתבע את הלווה ולא נפרע חוזר אצל הערב ונפרע ממנו. שקבלנות, משמעותה שהמלווה עשה שליחותו של הקבלן ולפיכך יכול הוא לתבעו תחילה. 32) על דעת רבי, שאין הפרה מועילה לנדר כזה. 33) הערמה, שלא התכוונה להתגרש אלא להוציא את הכתובה מידי הקבלן. אבל כשנדר הבעל הנאה מאשתו לא יחזירנה עולמית.

י. וכן המקדיש נכסיו³⁴ וגרש את אשתו - ידינה הנאה ואחר כך תפגע מן הפודה מיד ההקדש³⁵; שקרא יעשו קנוניא על ההקדש. אבל המגרש את אשתו ובאה לטרף מן הלקוחות - אין מחיבין אותו להדירה, אלא נשבעת וטרפת. ואם רצתה, תחזור לבעלה. שכבר ידעו הלקוחות שיש עליו כתבת אשה, והם הפסידו על עצמם שלקחו נכסים שתחת שעבודה.

34) לתיקון בדק הבית. 35) אין היא גובה מההקדש עצמו שהלכה היא "הקדש מפקיע השעבוד שקדם, אלא כאשר ימכור גובר ההקדש רקעקע זו ותצא לחולין יש לאשה לגבות מן הפודה שהרי שעבודה עומד על רקעקע זו.

שמה ימות הלווה ואשתו תחלוק עימו בנכסים - משמיענו רבינו שגם בזה נדחית האלמנה, הואיל והפסיד כנ"ל.

ו. וכיון שתקנו הגאונים, שתגבה האשה ובעל חוב מן המטלטלין¹⁶, והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין, אם לא הניח מטלטלין כדי לתן לשניהם - נותנין לבעל חוב כל חובו תחלה¹⁷; ואם נשאר לאשה מה שתטל בכתבתה - תטל, ואם לאו - תדחה.

16) של היתומים. 17) כי הוא הפסיד והוציא מעותיו.

ז. היו פתובין בכתבתה נכסי צאן ברזל, וטענה שאבדו או שלקחם הבעל¹⁸ - הרי היא בנכסי צאן ברזל שלה כשאר בעלי חובות, ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מחלה, וחולקת עם בעלי חובות¹⁹.

18) לעצמו. 19) שנכסי צאן ברזל אינם ככתובה, אלא כחוב אחר, שהרי הפסידה מעותיה.

ח. מי שמת או גרש, ויש לו נשים רבות, ואין שם דין קדימה²⁰, ואין לו כדי כל הכתבות - פיחד הן חולקות? רואים: אם פשיחלק הממון על מבין הנשים, יגיע לפחותה שבהן²¹ כדי כתבתה או פחות - חולקות בשוה²²; ואם היה הממון יותר על זה - חולקים ממנו כדי שיגיע לפחותה שבהן פשעור כתבתה, וחזרות וחולקות את המותר בין הנותרות על דרך הראשון. פיחד? מי שהיה נשוי ארבע נשים, כתבתה של ראשונה ארבע מאות, ושל שניה שלש מאות, ושל שלישית מאתים, ושל רביעית מאה, נמצא הכל אלה, וגרש פלן או מת: אם הניח ארבע מאות או פחות - חולקות בשוה, וכל אחת נוטלת מאה או פחות²³. הניח שמונה מאות - אם תחלק בין פלן בשוה, נמצאת הרביעית נוטלת מאתים, והרי אין בכתבתה אלא מאה. אלא פיחד עושין? לוקחין ארבע מאות זוז וחולקין אותן ביניהן בשוה מאה מאה²⁴, נמצאת הרביעית נוטלה כדי כתבתה והלכה לה. נשאר פאן ארבע מאות זוז ושלש נשים, שפיד כל אחת משלשתן מאה זוז. אם תחלק הארבע מאות בין שלשתן בשוה, נמצא השלישית נוטלת מאתים ושלשים ושלש ושלש, והרי אין בכתבתה אלא מאתים. לפיכך לוקחין מארבע המאות שלש מאות, וחולקין בין שלשתן בשוה, שנמצאת השלישית שנטלה מאתים שלה²⁵ והלכה לה. נשאר פאן מאה ושתי נשים. חולקין את המאה בשוה בין ראשונה ושניה. נמצא פיד הראשונה מאתים וחמשים, וכן פיד השניה, ונמצא פיד השלישית מאתים, ופיד הרביעית מאה. ועל דרך זו חולקות לעולם, אפלו הן מאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) סביב, שוב ושוב, באותו אופן. חלילה – מגזרת חול (משורש זה "מחול") ועניינו היקף וסייבו.

יג. אֶלְמֶנָה, בין מן הנשואין בין מן הארוסין, נִשְׁבַּעַת⁴⁷ ומוכרת מקרקע בעלה ונפרעת כתבתה בין בבית דין ממחזין בין בבית דין שאינן ממחזין⁴⁸. והוא, שהיה השלשה האנשים נאמנין ויודעין בשומת הקרקע. ואחריות המכר על נכסי יתומים⁴⁹. אבל הגרושה לא תמכר אלא בבית דין ממחזין⁵⁰. וכל המוכרת בבית דין - לא תמכר אלא בהכרזה⁵¹. ובהלכות הלואה⁵² יתבאר משפט מכירת בית דין היאך היא. אבל המוכרת שלא בבית דין - אינה צריכה הכרזה⁵³. ואף-על-פי-כן צריכה שלשה שהם נאמנים ויודעים בשומא.

47) שלא הניח לה בעלה כלום לכתובתה. (48) שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ואם בכתובה אמרו כן קל וחומר בנכסי צאן ברזל שהביאה מבית אביה. (49) אם נמצאת השדה גזולה וטרפה הנגזל מהלוקח, חזור הלוקח על היתומים יורשי בעלה שהאלמנה הייתה שליח היתומים. (50) כי לא אכפת לו לאדם אם תתבזה גרושתו בבית דין. (51) שמכריזים על שדה זו העומדת למכירה, בכמה היא שומה, ומפני מה רוצים למכרה. (52) פרק יב, הלכה ח'. ושם הלכה י' מבואר: "בית דין שמכר שלא בהכרזה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ומוכר בהכרזה". (53) כי אם טעה בית דין בפחות משישית המקח - המקח קיים לפיכך צריך הכרזה לדקדק בשומה ובמכירה, אבל כאשר אלמנה מוכרת שלא בבית דין אפילו מכרה שווה מנה ודינר, במנה - מכרה בטל, ואין היתומים מפסידים על ידה.

יד. אֶלְמֶנָה שְׁמַכְרָה קֶרְקַע בְּכִתְבֹתָהּ⁵⁴ בִּינָה לְבִין עֲצָמָהּ⁵⁵, אִם מְכַרָה שְׂוֶה בְּשָׂוֶה⁵⁶ - מְכַרָה קִיָּם, וְנִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת אֶלְמֶנָה אַחֵר שְׁמַכְרָה. והוא, שְׁמַכְרָה לְאַחֵר; אָבָל אִם שְׂמָה לְעֲצָמָהּ⁵⁷ - לֹא עֲשֶׂתָה פְּלוּם, וְאֶפְלוּ הַכְרִיזָהּ⁵⁸.

54) לצורך גביית כתובתה. (55) שלא נכחו אפילו שלושה הדייטות האמורים בהלכה הקודמת. (56) שלא טעתה במכירה. (57) לקחת שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה. (58) על מכירה פומבית ולא טעתה בשומתה, בכל זאת אם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חוזרים ונוטלים השדה ממנה.

טו. הֵיחָה כְּתֻבָתָהּ מֵאֵתֵם, וּמְכַרָה שְׂוֶה מֵאָה בְּמֵאֵתִים, או שְׂוֶה מֵאֵתִים בְּמֵאָה - נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָתָהּ וְאֵין לָהּ פְּלוּם⁵⁹, וּבִלְבַד שֶׁתִּשָׁבַע שְׁבוּעַת אֶלְמֶנָה. הֵיחָה כְּתֻבָתָהּ מֵאָה, וּמְכַרָה שְׂוֶה מֵאָה וְדִינָר בְּמֵאָה - מְכַרָה בְּטֵלָה⁶⁰, וְאֶפְלוּ אִמְרָה: אֲנִי אֲחִזֵּר אֵת הַדִּינָר לְיִורְשִׁים.

59) כי היתומים אומרים לה: "את הפסדת לעצמך", ואין

יא. הִבְעֵל שְׁמַכְרָה נֶכְסֶיהָ⁶¹, וְאַחֵר כָּף פְּתָחָה אֶשְׁתּוֹ לְלוֹקַח: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְהִסְפִּימָה לְמַעֲשָׂיו⁶² - אָף-עַל-פִּי שְׁקֵנוּ מִמֶּנָּה⁶³, הָרִי זֶה טוֹרְפַת⁶⁴; שְׁלָא כְּתֻבָּה לֹא אֶלָּא שְׁלָא תִהְיֶה בִּינָה לְבִין בְּעֵלָה קִטְטָה, וַיֵּש לָהּ לִזְמַר: נִחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעֲלִי⁶⁵. אָבָל אִם קִנּוּ מִיַּד הָאִשָּׁה תְּחִלָּה שְׂאֵין לָהּ שְׁעִבּוּר עַל מְקוֹם זֶה, וְאַחֵר כָּף מְכָר אוֹתוֹ הִבְעֵל - אֵינָה טוֹרְפַת אוֹתוֹ⁶⁶. וְכֵן אִם מְכָר הִבְעֵל, וְאַמֵּר לְאֶשְׁתּוֹ לְכַתֵּב לְלוֹקַח: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְלֹא כְּתֻבָּה וְלֹא הִסְפִּימָה לְמַעֲשָׂיו, וְנִפְסַד הַמְכָרָה⁶⁷, וְחָזַר הִבְעֵל וּמְכָר לְאִישׁ אַחֵר, בֵּין אוֹתָהּ שָׂדָה בֵּין שָׂדָה אַחֵר, וְאַחֵר שְׁמַכְרָה הִבְעֵל הִסְפִּימָה לְמַעֲשָׂיו, וְקִנּוּ מִיַּד שְׂאֵין לָהּ שְׁעִבּוּר עַל שָׂדָה זֶה - אֵינָה יְכוּלָה לְטַרְף; שְׂאֵינָה יְכוּלָה לִזְמַר 'נִחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעֲלִי', שֶׁהִרִי בְּרֵאוּשׁוֹנָה, כְּשֶׁלָּא רָצְתָה, לֹא הֵלְכָה בְּרָצוֹן בְּעֵלָהּ⁶⁸.

36) המשועבדים לכתובתה "שאפילו כתובתה מנה ויש לו קרקע באלפים זהובים הכול תחת שעבוד הכתובה". (37) למעשה המכירה. (38) קבלו קניין ממנה על כתיבתה זו. (39) לכשתתגרש או תתאלמן ולא יהיו לבעלה נכסים בני חורין הרי זו גובה כתובתה מהנכסים המכורים. (40) אבל עד בוא שעת גבייתה המכירה קיימת. ויש נכסים שמכירתם בטלה לאלתר והם: "קרקע שהכניסה לו אשתו בכתובתה, קרקע שהכניס לה (בכתובה) שום משלו, קרקע שייחד לה (לגבות) בכתובתה, אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו, כל מה שעשה בטל מפני שהיא אומרת: נחת רוח עשיתי לבעלי". (41) שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי קנו מידה קודם שבעלה מכר. (42) נתבטל המכר בגלל סירובה לכתוב. (43) ואין אומרים הואיל ונפסד המכר בראשונה, ודאי התקוטט עמה בעלה על כך והוכרחה להודות לו במכירתו השנייה, והרי זו אנוסה, אלא מתוך שהסכימה בשנייה, המכירה קיימת.

יב. מִי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים⁶⁹, וּמְכָר אֵת שְׂדָהּ, וְקִנּוּ מִיַּד הָרֵאשׁוֹנָה שְׂאֵין לָהּ שְׁעִבּוּר עַל שְׂדָה זֶה וְאֵינָה טוֹרְפַת אוֹתוֹ מִן הַלוֹקַח, וְהֵיחָה הַקְּנִין הַמוֹעִיל⁷⁰ שְׂאֵינָה יְכוּלָה לְטַעֵן בּוֹ 'נִחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעֲלִי', וְאַחֵר כָּף מֵת הִבְעֵל אוֹ גֵרֵשׁ שְׁתֵּיהֶן - הַשְּׂנָיָה מוֹצִיאָה מִיַּד הַלוֹקַח, שֶׁהִרִי לֹא קִנּוּ מִיַּד לְלוֹקַח, וְהֵרֵאשׁוֹנָה מוֹצִיאָה מִיַּד הַשְּׂנָיָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְדָמָה, וְלֹא הִסִּירָה שְׁעִבּוּדָה אֶלָּא מֵעַל הַלוֹקַח. וְכִשְׁתַּחֲזַר הַשְּׂדָה לְרֵאשׁוֹנָה, חָזַר הַלוֹקַח וּמוֹצִיאָה מִיַּד, שֶׁהִרִי קִנּוּ לוֹ. וְחֻזְרוֹת חֲלִילָה⁷¹, עַד שְׁיַעֲשׂוּ פְּשָׂרָה בִּיגִיחֵן.

44) וקדמו נישואי הראשונה לשנייה. (45) כגון שקנו ממנה תחילה ואחרי כן מכר הבעל כמבואר לעיל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברזל, ואחרי כן חולקים שאר הירושא עם אחיהם (בני נשים אחרות) בשווה". (74) ונראה מדברי רבינו שאפילו בחייו אינה ניוזנת ממנו. (75) קבלת קניין הדרושה בכחירה או במתנה. (76) אלא אם היא מודה – מחילתה מחילה, "כי לא הצריכה התורה עדים בידי ממונות אלא לכופר". (77) ואין המוחלת יכולה לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי שמחלתי לו כתובתי", שהרי כל הנשים יש להן כתובה ואין כאן איבה אם לא תמחול לו, ואדרבה היא יכולה לומר לו: "עיניך נתת בגירושין שאתה מבקש ממני שאמחול לך כתובתי". (78) ש"יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן", שאם אמר "הן" בלשון תמיהה, הרי זה לאו.

פרק שמונה עשר

(1) ביאר בו רבינו זכויות האלמנה כלפי היורשים וזכויותיהם אצלה, מתה ולא נשבעה, דיני תפיסה, אלמנה שנפלה לפני היבם ממי ניוזנת, יחד קרקע במזונותיה, אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות, מעשה ידיה, עניה או עשירה ששהו זמן ולא תבעו מזונות, אלמנה שתבעה מזונות מהיורשים.

א. אלמנה נזונת מנכסי יורשין² כל זמן אלמנותה³ עד שתטל כתבתה⁴. ומשתתבע כתבתה בבית דין, אין לה מזונות⁵. וכן אם מכרה כתבתה⁶ פלה, או משכנה כתבתה, או עשיתה כתבתה⁷ אפותיקי⁸ לאחר, והוא שתאמר לו: פה תגבה חובך⁹ - בין שעשיתה דברים אלו בבית דין ממחין בין שלא בבית דין, בין שעשיתה בחיי בעלה בין שעשיתה לאחר מיתת בעלה - אין לה מזונות מן היורשים¹⁰. אבל אם מכרה מקצתה - יש לה מזונות. ומשתתארס האלמנה אבדה מזונותיה¹¹.

(2) שירשו מבעלה. (3) שכן התחייב לה בכתובה, כמבואר לעיל פי"ב ה"ב. ותנאי בית-דין הוא שאע"פ שלא נכתב בכתובה, הרי זה כאילו נכתב (כתובות נב:). (4) אבל אין היורשים יכולים לפרוע לה כתובתה ולסלקה מן המזונות (שם נד:). (5) שגילתה דעתה שרוצה להינשא, והוא לא כתב לה אלא: "את תהי יושבת בביתי ותתני מנכסי כל ימי משך אלמנותיך" שהיא אלמנה בשביל כבודו (רש"י גיטין לה:). (6) העיקר והתוספת, ראה לקמן הכ"ח. (7) קרקע המיוחדת לכתובתה (רש"י כתובות נד:). (8) מילה יונית: היפותיקו, משכנתא, שעבוד קרקע או בנין - שאמרה לבעל-חובה: "לא יהא לך פרעון אלא מזה". ובפירוש רש"י (בבא-קמא יא:): "אפותיקי - אפה תהא קאי". (9) כתובות נד, א. שבכל אלה הרי היא כאילו גבתה כתובה, וכל שגבתה הסתלקה מבית בעלה ואין לה מזונות (ר"ן כתובות פי"א). (10) אבל בחיי בעלה יש לה מזונות, שהרי חיוב מזונות הוא מן התורה (למעלה פי"ב ה"ב). (11) כיון שנתארסה, "אשת איש" היא, ופסקה מלהיות אלמנה, והוא לא כתב לה אלא: "כל ימי משך אלמנותיך" (מגיד-משנה).

ב. כשם שניזונת אחר מותו מנכסיו, כך נתנין לה כסות וכלי תשמיש, ומדור (או יושבת במדור)

אומרים ייבטל המכר, כי אין דין אונאה לקרקעות. וכשמכרה שווה מאה במאתיים, אינה יכולה לומר אני הרווחתי והרווח שלי, כי הלכה היא: השולח שליח לשוק לסחורה ולקח בזול, הכול לבעל המעות - בדבר שאין לו קצבה, כמו קרקע הנמכרת באומדן, זה בפחות וזה ביוקר. (60) שאותו דינר אין לה רשות למכור, נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה.

טז. היתה כתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה במנה ולזה במנה שנה בשנה, ולאחרון שנה מאה ודינר במאה - של אחרון בטל, ושל פלם קיים⁶¹.

(61) ואם מכרה לראשון שווה מאה ודינר במאה אין המכר בטל, אלא ההפסד על חשבונה.

יז. יש⁶² לאשה למכר כתבתה⁶³ או לתנה במתנה. אם מת הבעל או גרשה - יבוא הלה ויטל⁶⁴; ואם מתה היא בחיי בעלה⁶⁵ או קדם שנשבעה⁶⁶ - אין לו פלוס⁶⁷.

(62) יכולה, רשאית. (63) העיקר והתוספת. (64) הלוקח יטול את הראוי להינתן לאשה בתור אלמנה או גרושה. (65) לא באה לידי גוביינא שהרי לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. (66) שאין לה כלום עד שתישבע, ואין אדם מוריש שבעה לירשיו. (67) והפסיד מעותיו. ולפיכך נותן הלוקח בעד מכר זה דבר מועט.

יח. הרי שמכרה מקצת כתבתה, או משכנה מקצת כתבתה, או נתנה לאחר מקצת כתבתה - מוכרת מקרקע בעלה⁶⁸ ותגבה השאר בין בבית דין ממחין בין בשלשה נאמנים. ומוכרת לכתבתה אפלו פעמים רבות בין בבית דין בין בשלשה נאמנים ויודעים שומת הקרקע.

(68) מוכרת קרקע לגבוי כתובתה.

יט. המוכרת כתבתה⁶⁹, בין לאחרים בין לבעלה⁷⁰, לא אבדה שאר תנאי כתבתה⁷¹. ואם היה לה בן זכר - יורש פגנד הכתבה הזאת שנמכרה מנכסי אביו⁷² יותר על חלקו, כדין תנאי זה⁷³. אבל המוחלת כתבתה לבעלה - אבדה כל תנאי כתבתה, ואפלו מזונות אין לה עליה⁷⁴. ומוחלת כתבתה אינה צריכה קניין⁷⁵ ולא עדים⁷⁶; פשאר כל המוחלים, שאינן צריכים לא עדים ולא קניין, אלא בדברים בלבד. והוא, שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן⁷⁷, ולא יהיו דברי שחוק והתול או דברי תמה⁷⁸, אלא פדעת נכוניה.

(69) כלומר כל כתובתה. (70) שאם ימות או יגרשנה לא תגבה כתובתה. (71) כגון רפואתה ופדיונה ושאר התנאים המנויים לעיל. וכשתאלמן אבדה מזונותיה כיוון שמכרה כל כתובתה. (72) כשימות. (73) "שהיו הבנים הזכרים יורשים כתובת אמם ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25) שהיא חולה תדיר, וזקוקה תמיד לטיפול רפואי.
26) שגם להן אין קצבה. (27) הזקוקה לאחד מן האחים שייבמו אותה לאשה - בכל זאת אינם חייבים לפדותה כל זמן שלא ייבמו אותה.

ו. מתה האלמנה²⁸ - יורשיה הפעל חיבין בקבורתה. ואם נשבעה שבויעת אלמנה ואחר פך מתה - יורשיה יורשין כתבתה והן חיבין בקבורתה, אבל לא יורשיה הפעל. מעשה ידי האלמנה - ליורשין. יורש שאמר לאלמנה: טלי מעשה ידיך במזונותיך - אין שומעין לו; אבל היא שרצתה בזה - שומעין לה²⁹.

28) ולא גבתה כתובה מהיורשים, וגם לא הספיקה להשבע שבועת אלמנה. (29) כי המזונות לטובתה תוקנו כנגד מעשי ידיה, ואם היא מוותרת על תקנת חכמים שומעים לה ('ירושלמי' כתובות פ"א, ה"א).

ז. וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה³⁰, אלמנה עושה ליתומים, חוץ ממזיגת הפוס והצעת המטה והרחצת פגיו ודין ורגליו³¹.

30) המנויות לקמן פכ"א, ה"ז. (31) כתובות צו, א. שהן מלאכות המקרבות חיבה והרגל דבר (רש"י) וראה לקמן פכ"א, ה"ח.

ח. מציאת האלמנה ופרות נכסים שהכניסה לפעל - לעצמה, ואין ליורש בהם³² פלוג.

32) שהרי כל הטעם שתיקנו מציאת אשה לבעלה הוא כדי שלא תהא איבה בינה לבין בעלה, וזה לא שייך בנוגע ליורשים, שעל כרחם הם נותנים לה מזונותיה (כתובות צו). ואשר לפירות נכסיה, הואיל ואינם חייבים בפדיונה אין להם פירות, שהרי "תיקנו פירותיה כנגד פדיונה" (רי"ף כתובות פ"ד), וראה למעלה הערה לב.

ט. והנכסים עצמם שהם נדונתה³³ - נוטלת אותן בלא שבועה, ואין ליורשים בהם דין לעולם³⁴, אלא אם פן הותירו³⁵ בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהמותר לפעל. ואם מתה האלמנה בלא שבועה - יורשיה יורשין נדונתה, אף-על-פי שהיא נכסי צאן ברזל³⁶. ואם היה בהן מותר - המותר ליורשיה הפעל.

33) ועדיין קיימים. (34) שהרי שלה הם. (35) נתיקרו או נשתבחו. (36) ושמו אותם בסכום כסף, וקיבל עליו אחריות על אותו סכום - בכל זאת אינם חשובים כנכסיו, שיצטרכו להשבע ליתומים - אלא בחזקת האלמנה הם, וממילא היא מורישתם ליורשיה. ואם ייחד לה בעלה קרקע לכתובתה או מטלטלין ועדיין הם קיימים - נוטלתם בלא שבועה, וממילא מורישתם לבניה, כמבואר לעיל פט"ז, ה"ג.

י. אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהן³⁷ - בין

שהיתה בו בחיי בעלה, ומשתמשת בפרים וכסותות בעבדים ובשפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה. נפל המדור - אין היורשין חיבין לבנותו¹². ואם אמרה: הניחו לי ואני אבננו משלי - אין שומעין לה¹³. וכן לא תחזק בדין¹⁴ ולא תטחה אותו¹⁵, אלא תשב בו כמה שהוא או תצא. ויורשין שמכרו מדור אלמנה - לא עשו ולא פלו¹⁶.

12) אלא שוכרים לה מדור לפי כבודה, כדלהלן הלכה ג. (13) שמכיון שנפל, נסתלקה זכותה ממנו (כתובות, שם). (14) תתקן סדקו וביקעו. מלשון הכתוב (מלכים ב יב, ו): "והם יחזקו את בדיק הבית". (15) תטוחנו בטיח של טיט וסיד וכדומה. (16) שהמדור משועבד לאלמנה עוד מחיי בעלה (כתובות, שם) שהרי ישבה בו לפני מותו.

ג. נפל הבית או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר¹⁷ - נותנין לה¹⁸ מדור לפי כבודה. וכן מזונותיה וכסותה - לפי כבודה¹⁹. ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה - נותנין לה לפי כבודו; מפני שעולה עמו, ואינה יורדת אפלו לאחר מיתה²⁰.

17) שגר בדירה שכורה. (18) שוכרים לה ('ירושלמי' כתובות פ"ד, ה"ג). (19) כשם שהיתה גרה וניזונית ובעלה במדינת הים ('ירושלמי' כתובות פ"ב, ה"ג). (20) כתובות מח, א.

ד. ברפת הבית מרבה. פיצד? חמשה שהיה מזונות כל אחד מהן קב²¹ בשיאכל לבדו, אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלין בערויב - מספיק להן ארבע קבין. והוא הדין לשאר צרכי הבית. לפיכך, אלמנה שאמרה: איני זזה מבית אבי, פסקו לי מזונות ותנו לי שם - יוכלין היורשין לומר לה: אם את אצלנו - יש לך מזונות, ואם לאו - אין אנו נותנים לך אלא פפי ברפת הבית. ואם היתה טוענת: מפני שהיא ילדה²² והם ילדים - נותנין לה מזונות המספיקין לה לבדה והיא בבית אביה²³. ומותר מזונות האלמנה ומותר הפסות - ליורשין²⁴.

21) מדת היבש, והוא ששית הסאה, ונזכר במלכים ב ו, כה. (22) צעירה. ושמה יצא עליה שם רע, אם תדור עמהם. (23) כתובות קג, א. (24) שם סה, ב. והראב"ד חולק.

ה. אלמנה שחלתה: אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה²⁵ - הרי זו במזונות²⁶ ויורשין חיבין בה; ואם היא צריכה רפואה שיש לה קצבה - הרי זו מתרפאה מתבתה. נשפית - אין היורשין חיבין לפדותה. אפלו היתה יבמה²⁷, ואפלו נשפית בחיי בעלה ומת והיא בשביה - אין חיבין לפדותה מנכסיו; אלא נפדית משל עצמה, או תטל כתבתה ותפדה עצמה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ג' סיון - ספר נשים - הלכות אישות ק"ז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48) ואין אומרים: הקודמת בזמן קודמת במזונות (ירושלמי פ"ג, ה"א). (49) לפי שהלווה יכול למכור ולהפקיעם מידי שעבוד המלוה, כך אין דין קדימה במזונות, שהרי הוא יכול למכור נכסיו ולהפקיעה משעבוד מזונותיה (מגיד-משנה).

טו. אֶלְמָנָה שֶׁנָּפְלָה לִפְנֵי יָבֵם, בְּשָׁלְשָׁה חֳדָשִׁים הִרְאוּשׁוּנִים⁵⁰ - נְזֻנָּת מְשָׁל בְּעַל⁵¹. וְאִם הִכּוּ הַעֲבָרִים⁵², וְכֵן אִם הִנִּיחָה מְעַבְרַת⁵³ - נְזֻנָּת וְהוֹלֵכֶת עַד שְׁתָּלַד⁵⁴. וְלִדָּה בֶּן שָׁל קָמָא⁵⁵ - נְזֻנָּת וְהוֹלֵכֶת כָּל יְמֵי אֶלְמָנוּתָהּ, כְּשֶׁאָר כָּל הַנְּשִׁים⁵⁶. לֹא נִמְצָא מְעַבְרַת אַחֵר שְׁלֵשָׁה חֳדָשִׁים, אוּ שֶׁהִפִּילָה⁵⁷ - אֵינָה נְזֻנָּת לֹא מְשָׁל בְּעַל⁵⁸ וְלֹא מְשָׁל יָבֵם⁵⁹, אֲלָא תוֹכְעַת בְּמָה לְכָנֵס אוּ לְחָלֵץ.

50) שאינה ראויה אז ליבום ולא לחליצה, כמבואר בהל' יבום וחליצה פ"א ה"ט, וממילא שאינה יכולה להנשא לאחרים. (51) יבמות מא, ב. שהרי מעוכבת היא להנשא בגללו. (52) אחרי שלושת החדשים הראשונים (יבמות לו.). (53) שבמותו כבר ידעו שהיא מעוכבת. ובכת"י אברבנאל, הנוסח: "משל בעל, אם לא הוכר העובר, ואם הניחה". (54) שעד אז אינה ראויה לא ליבום ולא לחליצה (כמבואר שם לו.). וקל-וחומר שאינה יכולה להנשא לאחר, והואיל ומעוכבת היא מבעלה - נזונת ממנו. (55) ראוי לחיות, שאינו נפל. (56) שאין זו זקוקה ליבום, והרי היא כאלמנה אחרת. (57) ומעתה ודאי שהיא זקוקה ליבם, שהרי נתברר שבעלה המת לא הניח אחריו בן. (58) שכבר אינה מעוכבת להנשא ממנו, אלא מחמת שאגודה היא ביבם ואין לה על נכסי בעלה כלום, ואינה דומה לשאר אלמנה שכל זמן שלא נשאת לאחר ואומרת: "מחמת פלוני בעלי שכבודו גדול עלי" - נזונת מנכסיו, וכאן כל העיכוב הוא רק מצד היבם (יבמות מא: וברש"י). (59) שעדיין לא נתייבמה לו.

טז. תְּבַעָה בְּמָה לְכָנֵס אוּ לְחָלֵץ, וְעַמְד בְּבֵית דִּין, וּבְרַח⁶⁰ אוּ שִׁחְלָה, אוּ שֶׁהִיָּה יָבֵם בְּמִדַּיְנַת הַיָּם⁶¹ - הָרִי זוּ נְזֻנָּת מְשָׁל יָבֵם בְּלֹא שְׁבוּעָה כְּלָל⁶².

60) אחר שעמד בבית-דין (ירושלמי כתובות פ"ה, ה"ד). 61) ושם תבעתו לדין מעצמה או ע"י שליחה, מיד חייב במזונותיה ואפילו לא ברח, הואיל והוא במדינה אחרת (כסף-משנה). 62) כי אין לחוש שהניח לה צרור כסף, שעדיין אין היא מקורבת לו, וגם מעשי ידיה אינם משועבדים לו (כתובות קז:).

יז. נָפְלָה לִפְנֵי יָבֵם קָטָן⁶³ - אֵין לָהּ מְזֻנֹת עַד שִׁיגְדַל וְיִהְיֶה כְּשֶׁאָר הַיָּבָםִין.

63) ואינו ראוי לייבם או לחלוץ עד שיהיה בן שלש-עשרה ויביא שתי שערות.

יח. מִי שִׁיָּחַד קֶרְקַע לְאִשְׁתּוֹ בְּמְזֻנוּתֶיהָ בְּשַׁעַת מִיתָהּ⁶⁴, וְאָמַר: יִהְיֶה מְקוֹם פְּלוֹנִי לְמְזֻנֹת - הָרִי רְבָה לָהּ מְזֻנֹת. וְאִם הִיָּה שְׁכָרוֹ⁶⁵ פְּחוֹת מְמֻזֻנֹת

שֶׁתְּפָסָה מִחַיִּים בֵּין שֶׁתְּפָסָה אַחֵר מוֹתוֹ³⁸, אֶפְלוּ תְּפָסָה כְּפָרוֹ³⁹ זָהָב - אֵין מוֹצִיאִין מִדָּה; אֲלֵא פוֹתֵבִין עֲלֶיהָ בֵּית דִּין מָה שֶׁתְּפָסָה, וּפּוֹסְקִין לָהּ מְזֻנֹת, וּמְחַשְׁבִּין עִמָּה, וְהִיא נְזֻנָּת מִמָּה שֶׁבִּידָה עַד שֶׁתָּמוּת אוּ עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָהּ מְזֻנֹת⁴⁰, וַיִּקְחוּ הַיּוֹרְשִׁין אֶת הַשְּׁאָר⁴¹.

37) אע"פ שמצד הדין אין המזונות נגבים מן המטלטלין (כתובות ט:). תפיסתה מועילה לה (שם צו.). (38) שכבר זכו בהם היתומים, ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים לשום חוב. (39) מפורש לעיל פ"ג, ה"ז. ואע"פ שהוא יתר מכדי כתובתה או מכדי מזונותיה הראויים להנתן לה בכל שלשים יום, כמבואר להלן הכ"א. (40) כגון אם תגבה כתובתה או אם תתארס, כמבואר לעיל ה"א. (41) וכן אמרו ב"ירושלמי" (כתובות פ"א, ה"א): שעליה להראות ליתומים מה תפסה, כדי שנדע לחשב עמה כנ"ל.

יא. וְכֵן אִם תְּפָסָה מְטַלְטְלִין בְּכַתְּבֹתָהּ בְּחַיֵּי בְּעָלֶיהָ⁴², וְקָמַת - גּוֹבָה מֶהֶן; אֲבָל אִם תְּפָסָה אַחֵר מוֹתוֹ לְכַתְּבֹתָהּ - אֵינָה גּוֹבָה מֵהֶן⁴³, אַף-עַל-גַּב שֶׁתְּקַנּוּ הַגְּאוּנִים שֶׁתְּגַבֶּה הַכְּתֻבָּה וְתַנְאִי הַכְּתֻבָּה מִן הַמְטַלְטְלִין. לְפִיכֵן תִּזְוֹן הָאֶלְמָנָה מִן הַמְטַלְטְלִין אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא תְּפָסָה.

42) שעדיין לא זכו בהם יורשים. (43) שכבר זכו בהם יורשים, ואין תפיסתה מועילה כלפי היורשים, שכבר אמרנו אין מטלטלין של יתומים משועבדים לבעל-חוב, כמבואר בפסחים לא, א.

יב. וְאִם⁴⁴ הִנִּיחַ בְּעָלֶיהָ מְטַלְטְלִין וְלֹא תְּפָסָה אוֹתָן - הַיּוֹרְשִׁין נוֹטְלִין אוֹתָן⁴⁵ וְהֵן מַעְלִין לָהּ מְזֻנֹת, וְאֵינָה יְכוֹלָה לְעַכֵּב עֲלֵיהֶן לְוּמַר: יִהְיוּ הַמְטַלְטְלִין מְנַחִין בְּבֵית דִּין עַד שֶׁאִזְוִן מֵהֶן, שְׁמָא יֵאָבְדוּ וְלֹא יִהְיוּ לִי מְזֻנֹת⁴⁶. וְאֶפְלוּ הַתֵּנְתָּה עֲלָיו כְּפַרְוֹ⁴⁷ שֶׁתִּזְוִן מִן הַמְטַלְטְלִין - אֵינָה מְעַפָּת. וְכִזָּה דְּנִין תְּמִיד בְּכָל פְּתֵי דִינָין.

44) בכת"י התימנים: "אם" וכן בדפוס רומי. ואין כאן התחלת הלכה, והכל מחובר למה שלמעלה: "אע"ג שתיקנו כו' ולפיכך תזון כו' אם הניח כו'. (45) לעצמם. (46) שאם בקרקע שניזונת ממנה מדין התלמוד - אם מכרוה היתומים אינה טורפת (ראה להלן ה"ג) - במטלטלין שאינה אלא תקנת הגאונים - ודאי אינה יכולה לעכב מכירתם (מגיד-משנה). (47) בשעת כתיבת כתובתה.

יג. אֲבָל אִם הִנִּיחַ קֶרְקַע - יְכוֹלָה הִיא לְעַכֵּב עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא יִמְכְּרוּ. וְאִם מְכָרוּ - אֵינָה מוֹצִיאָה מִיַּד הַלְּקוֹחוֹת; שְׁאִין הָאִשָּׁה וּהַבָּנוֹת נְזֻנֹת אֲלֵא מִנְּכָסִים כְּגֵי חָרִין.

יד. הִנִּיחַ נְשִׁים רְבוֹת, אַף-עַל-פִּי שֶׁנְּשָׂאָן זוּ אַחֵר זוּ - נְזֻנֹת בְּשֻׁרָה⁴⁸, שְׁאִין דִּין קְדִימָה בְּמְטַלְטְלִין⁴⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחשבין עמה⁷⁷ על מעשה ידיה, עד שיבואו הירשים ויתבענה. אם מצאו לה מעשה ידיה - נוטלין אותה⁷⁸, ואם לאו - הולכין לדרבם. ואני אומר, שאם היו הירשים קטנים - בית דין מחשבין עמה⁷⁹, ופוסקין מעשה ידיה, כדרך שפוסקין לה מזונות.

(77) לבדוק אם מעשי ידיה מספיקים למזונותיה. (78) שהוא שלהם תחת מזונותיה, כמבואר לעיל ה"ו. (79) בודקים אחריה אם היא עושה המוטל עליה לעשות, ואם היא נותנת אותו ליורשים.

כג. אלמנה שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה - אין לה מזונות; שמה מחלה כתובה, או מקרה או משכנה אותה⁸⁰. אף-על-פי שלא טען יורש - טוענין אנו לו ואומרים לה: הביאי כתובתיך והשבעי⁸¹ וטלי מזונותיך. אלא אם אין דרבם לכתב כתבה.

(80) ובכל אלה אין לה מזונות, כמבואר להלן הכ"ח. (81) שלא עיכבת משל בעלך כלום, כדן הבא להפרע מנכסי יתומים, כמבואר לעיל ה"ט. וראה למעלה פ"ב, ה"ח: "ולעולם טוענים ליורש".

כד. האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובאה ואמרה: מת בעלי - רצתה - נזונת כדן פל האלמנות, רצתה - נוטלת כתובה⁸². אמרה: גרשני בעלי - אינה נאמנת⁸³, ונזונת מנכסיו עד כדי כתובה מפל פנים: שאם עדין היא אשתו - יש לה מזונות, ואם גרשה כמו שאמרה - יש לה כתובה, שהרי כתובה בידיה. לפיכך נוטלת מזונות עד כדי כתובה והולכת לה⁸⁴.

(82) כתובות קז, ב. שהאשה נאמנת לומר מת בעלי להנשא, שאם הוא חי עשוי הדבר להגלות (להלן פ"ב מהל' גירושין הט"ו), ומכיון שנאמנת להנשא - נאמנת גם ליטול כתובתה (למעלה פ"ז הל"א). (83) שבוזה היא יכולה לשקר, שאין הדבר עשוי להגלות כמו ב"מת בעלי" שלמעלה. (84) כתובות, שם.

כה. האשה שהיה לה ספק גרושין⁸⁵ ומת בעלה - אינה נזונת מנכסיו, שאין מוציאים מיד הירש מספק. אבל בחיי בעלה - יש לה מזונות⁸⁶ עד שתתגרש גרושין גמורין.

(85) כגון זרק לה גיטה ספק קרוב לו (ואינה מגורשת) ספק קרוב לה (ומגורשת). (86) שעדיין אסורה להנשא לאחרים - שמה אינה מגורשת, וכל שמעוכבת להנשא מחמתו - יש לה מזונות (כתובות צז: וברש"י, וכן ברשב"ם לב"ב מ:ז).

כו. אלמנה עניה ששהתה שתי שנים ולא תבעה מזונות, או עשירה ששהתה שלש שנים ולא תבעה

הראיות לה - נוטלת השאר משאר נכסים; ואם היה שכרו יותר מן הראוי לה - נוטלת הכל⁶⁶. אבל אם אמר לה: יהיה במקום⁶⁷ פלוני במזונותיה⁶⁸, ושתקה⁶⁹ - אין לה אלא פרות אותו מקום בלבד, שהרי קצין⁷⁰ לה מזונות.

(64) ובעדים, כדן מתנת שכיב-מרע (חולה סמוך למיתתו) שאינה צריכה קבלת קנין ולא תעודה בכתב, שדבריו ככתובים וכמסורים הם, מתקנת חכמים כדי שלא תטרף דעתו עליו כשידע שאין דבריו קיימים (מלשון רבינו הל' זכיה פ"ח, ה"ב). (65) ריוח המקום. (66) לא נתכוין זה אלא ליתן לה מזונות בריוח מהמקום ההוא. (67) ובכת"י התימנים: "מקום". וכן בדפוס רומי. (68) משמעה: בחוב מזונות שיש לך עלי, תהא זו פרעון לך. (69) ולא מיחתה, כי אילו לא עמדה שם, או נכחה ומיחתה - אינו יכול לגרוע ממזונותיה שלא בהסכמתה. (70) קצב (כתובות נד:).

יט. אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות - יש מי שהורה, שפוסקין לה מזונות ואין משביעים אותה⁷¹. ואין ראוי לסמך על הוראה זו, מפני שנתחלה לו הדבר באשה שהלה למדינת הים. ורבתי הורו, שאין לה מזונות מבית דין עד שתשבע; שהרי זו פאה להפרע מנכסי יתומים, וכל הנפרע מנכסי יתומים - לא תפרע אלא בשבועה. ולזה דעתי נוטה, וכן ראוי לדון.

(71) שלא עיכבה משל בעלה כלום.

כ. אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות - משביעין אותה בתחלה, ומוכרין בלא הכרזה⁷², ונותנין לה מזונות. וכן יש לה למכר למזונות שלא בבית דין ממתין, אלא בשלשה אנשים נאמנים, בלא הכרזה. וכן אם מקרה למזונות בינה לבין עצמה שנה בשנה - מקרה קים. וכשיבואו הירשין להשביע אותה - נשבעת⁷³.

(72) מכירה פומבית. (73) שבועת אלמנה שלא עיכבה משל בעלה כלום, הואיל ולא נשבעה לפני המכירה.

כא. וכמה מוכרין למזונות? כדי לזון מהם ששה חדשים, לא יותר על זה⁷⁴. ומוכרין על מנת שיהיה הולקח נותן לה מזון שלשים יום⁷⁵. וחוזרת ומוכרת פעם שניה לששה חדשים. וכן מוכרת והולכת לעולם, עד שישאר מן הנכסים כדי כתובה, גובה כתובה⁷⁶ מן השאר והולכת לה.

(74) כתובות צז, א. שמה תתארס או תתבע כתובתה ותפסיד מזונותיה. (75) שאם תינשא לאחר, יחזיר מה שבדו ליורשים (רש"י שם). (76) ואפילו כתובתה עולה יותר ממזון כדי ששה חדשים - מוכרת השאר ביחד (שם).

כב. אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות - אין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחר כך מת הוא, והניח אלפים. בנו מן הראשונה ירש אלף שבכתבת אמו,⁹ ובנו מן השנייה ירש מאתים שבכתבת אמו, והשאר¹⁰ יורשים אותו בשוה¹¹. נמצא ביד בן הראשונה אלף וארבע מאות¹², וביד בן השנייה שש מאות¹³.

(5 שכתב לה משלו. (6 שהכניסה לו משלה. (7 הרי ירש בעלה את נדונייתה, וכתובתה לא באה לידי גבייה. (8 לאו דוקא אחרי מות הראשונה, אלא אפילו נשא שתיהן כאחת – הדין כן, כמבואר בסמוך ה"ד. (9 בתורת בנין דכרין. (10 שמונה מאות וזו. (11 כדין בניס היורשים את אביהם. (12 אלף מכתובת האם, וארבע מאות מירושת האב. (13 מאתיים מכתובת האם, וארבע מאות בירושה מהאב (כתובות צא.).

ג. במה דברים אמורים? בשהניח יותר על פדי שתי כתבות דינר אחד או יותר פדי שיהלקו השאר¹⁴ בשוה¹⁵; אבל אם לא הניח יותר דינר – חולקים הפל בשוה. שאם יירשו אלו כתבת אמן ואלו כתבת אמן, ולא ישאר דינר אחד לחלק אותו בין היורשים, נמצא תנאי זה מבטל חלוק ירשה בין הבנים בשוה שהוא מן התורה¹⁶.

(14 את הדינר הנשאר. (15 לפי הגולגולת, ובו מקיימים דין ירושה האמורה בתורה (כמדבר כו, ח"א). (16 ולא תיקנו חכמים כתובת בנין דכרין במקום שנעקרת נחלה שבתורה על-ידם (כתובות נב:).

ד. והוא הדין למי שנשא נשים רבות, בין בזו אחר זו בין בבת אחת, ומתו כלן בחייו, ולו מהן בנים זכרים, אם היתה שם יותר על פדי כל הכתבות דינר – כל אחד ואחד ירש כתבת אמו, והשאר חולקין בשוה.

ה. אמרו היתומים¹⁷: הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יותר דינר¹⁸, פדי שיהטלו כתבת אמן – אין שומעין להם, אלא שמין את הנכסים בבית דין פמה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן. ואף-על-פי שנתרבו או נתמעטו¹⁹ אחרי מיתת אביהן קדם שניבאו לחלק – אין שמין אותן אלא בשעת מיתת אביהן²⁰.

(17 בני הכתובה הגדולה. (18 מעלים דמיהם לקבלם עלינו ביוקר, שישאר דינר לחלוק בשוה. (19 שהוקרו או שהוולו. (20 כתובות צא, א.

ו. היתה שם יותר על פדי כל הכתבות דינר או יותר, אף-על-פי שיש עליו²¹ שטר חוב כנגד היותר – אינו ממעט²², אלא כל אחד מהן ירש כתבת אמו.

(21 על אביהם, שחייב דינר או יותר למלוה. (22 אין לך ירושה גדולה מזו, שכשמת נפלו נכסים לפני יורשים

- ותרה, ואין לה מזונות בשנים שעברו, אלא משעה שתבעה. ואם שהתה פחות מזה אפלו ביום אחד – לא ותרה, אלא תבעת ונטלת מזון השנים שעברו.

כז. אלמנה שתבעה מזונות מן היורשים, הם אומרים: נתנו, והיא אומרת: לא נטלתי – כל זמן שלא נשאת – על היתומים להביא ראיה, או תשבע שבועת הסת²⁷ ותטל; משנשאת – עליה להביא ראיה, או ישבעו היורשים שבועת הסת שנתנו לה²⁸.

(87 אם לא הביאו ראיה שכבר נטלה, שהרי היא מוחזקת בנכסים והם באים להוציא ממנה, והרי זה כטוען את חברו: "מנה לי בידך", והלה כופר בכל, נשבע הנתבע שבועת היסת ונפטור (הל' טוען ונטען פ"א, ה"ג) אף כאן היא נשבעת שלא נטלה והנכסים נשארים בחזקתה. שבועת היסת – מפורשת לעיל פט"ו ה"ג. (88 משנשאת עברו הנכסים לרשות היתומים והיא באה להוציא מידם, ישבעו שבועת היסת ויפטרו (כתובות צו: ובמגיד-משנה).

כח. דין תוספת כתבה פדין העקר²⁹. לפיכך, אלמנה שתבעה³⁰ או מקרה או מחלה או משפנה תוספת כתבתה³¹ עם העקר – אין לה מזונות³². ואם תבעה מקצת והניחה מקצת³³ – הרי זו פמי שתבעה מקצת העקר והניחה מקצתו. וכל המוכרת או המוחלת סתם – מקרה ומחלה התוספת עם העקר; ששניהם כתבה שמים בכל מקום.

(89 מנה לאלמנה, ומאתיים לבתולה (כתובות נד:). (90 בבית-דין כמבואר לעיל ה"א. (91 בין בחיי בעלה בין לאחר מותו, כמבואר שם. (92 באלמנותה, ואם מחלה – אפילו בחייו אין לה מזונות, כמבואר לעיל פ"ז ה"ט. (93 תבעה העיקר והניחה התוספת (לחם משנה), וכן פירשו ה'תוספות' (כתובות נד: ד"ה "ולתובעת").

פרק השעה עשרי

(1 ביאר בו רבינו דין "כתובת בנין דכרין", זכויות הבנות מנכסי אביהן, שאין לעקור תנאי הכתובה, בת הממאנת. בת היבמה, בת הארוסה, ובת השנייה לענין מזונות, הבנים והבנות לענין מזונות.

א. מתנאי הכתבה, שהיו בנים הזכרים יורשים כתבת אמן² ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל, ואחר כך חולקין שאר הירשה³ עם אחיהם⁴ בשוה.

(2 העיקר והתוספת שכתב לה אביהם. (3 שנשארה מעובדן האב. (4 שנולדו לאביהם מנשים אחרות.

ב. כיצד נשא אשה, כתבתה⁵ ונדונייתה⁶ אלף, וילדה בן ומתה בחייו⁷. ואחר כך נשא אשה אחרת⁸ כתבתה ונדונייתה מאתים, וילדה בן, ומתה בחייו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכשיצא שטר חוב על אביהם, אלו ואלו עושים מצוה לפרוע חוב אביהם, והיא היא ירושתם (שם צ: וברש"י).

ז. מי שְׁהָיָה נְשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וּמֵתָה אַחַת מֵהֶן בַּחַיֵּי וְאַחַת אַחַר מוֹתוֹ²³, וְלוֹ בָּנִים מִשְׁתֵּיהֶן, אַף־עַל־פִּי שְׂלֵא הַנֵּיחַ יָתֵר עַל שְׁתֵּי הַקְּתָבוֹת: אִם נִשְׁבְּעָה הַשֵּׁנִיָּה שְׂבוּעַת אֱלֻמְנָה²⁴ קִדְּם שְׁתֵּמוֹת - בְּנֵיהָ קוֹדְמִים לִירְשׁוּת²⁵ כְּתֻבָּתָהּ²⁶, מִפְּנֵי שְׂאֵינֶן יוֹרְשֵׁין כְּתַבַּת אִמְן בְּתָנָי זֶה²⁷, אֲלֵא יִרְשֶׁה שֶׁל תּוֹרָה, וְאַחַר כֵּן יוֹרְשֵׁין בְּנֵי הָרֵאשׁוֹנָה כְּתַבַּת אִמְן בְּתָנָי זֶה. וְאִם נִשְׁאָר שָׁם פְּלוּם - חוֹלְקֵין אוֹתוֹ בְּשֹׁה. וְאִם מֵתָה קִדְּם שְׁתֵּשְׁבַע²⁸ - בְּנֵי הָרֵאשׁוֹנָה יוֹרְשִׁים כְּתַבַּת אִמְן בִּלְבַד²⁹, וְהִשְׁאָר חוֹלְקֵין בְּשֹׁה.

23) ולא הספיקה לגבות כתובתה עד שמתה. 24) שלא הניח אצלה כלום, ולא מכרה לו כתובתה, כמבואר לעיל פט"ז ה"ד. 25) ובכת" התימנים: "לירש". 26) המגיעה לאדם מנכסי אביהם. 27) של 'בנין דכרין' הזקוק למותר דינר' (שם צא.). 28) שאין לבני השניה כתובת אמם, כי אין אדם מוריש ממון שחייב עליו שבועה – לבניו, כמבואר לעיל פט"ז ה"ב. 29) ויש כאן 'מותר הרבה' – סכום הכתובה של האשה השניה שלא נשבעה עליה.

יא. פּוֹסְקֵין לַפֶּת מְזוּנוֹת וּכְסוּת³⁹ וּמְדוֹר מִנְכְּסֵי אֲבִיהָ, כְּדֶרֶךְ שְׂפוֹסְקֵין לַאֲלֻמְנָה⁴⁰. וּמוֹכְרֵין לְמֻזוֹן הַבְּנוֹת וּכְסוּתָן בְּלֵא הַכְּרֻזָּה⁴¹, כְּדֶרֶךְ שְׂמוֹכְרֵין לְמֻזוֹן הָאֲלֻמְנָה וּכְסוּתָהּ. אֲלֵא שֶׁהָאִשָּׁה פּוֹסְקֵין לָהּ לְפִי כְבוֹדָהּ וּכְבוֹד הַבְּעַל⁴², וְלַבְּנוֹת פּוֹסְקֵין לְהֵן דְּכָר הַמְּסַפֵּיק לְהֵן בְּלְבַד. וְאֵין הַבְּנוֹת נִשְׁבְּעוֹת.

39) 'ירושלמי' כתובות פ"ב ה"א, שהכל בכלל מזונות. 40) למעלה פ"ח ה"ב. 41) כתובות פז, א. שאי אפשר לעכב מזונותיהן עד תום ימי ההכרזה. הכרזה – מכירה פומבית, ומבוארת למעלה בהרבה מקומות, ראה לעיל פ"ב הט"ו. 42) שאם בעלה עשיר היא עולה עמו וניזונת לפי כבודו, כמבואר למעלה פ"ח, ה"ג.

יב. אֵין הַבְּנִים יוֹרְשֵׁין כְּתַבַּת אִמְן וְלֹא הַבְּנוֹת נְזוּנוֹת בְּתָנָיִם אֵלוּ, עַד שִׁיְהִיָּה שְׁטֵר כְּתַבַּת יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָם. אַבֵּל אִם אֵין שָׁם שְׁטֵר כְּתַבָּה - אֵין לְהֵן פְּלוּם, שְׂמָא מִחַלָּה אִמְן כְּתַבַּתָּהּ. וְאִם אֵין דְּרָבָם לְכַתֵּב כְּתַבָּה - יֵשׁ לְהֵן כְּפִי הַתָּנָיִם.

ח. הִיָּה נְשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וְהָיוּ לוֹ בָּנִים מֵהֶן, וּמֵתָה³⁰, וְאַחַר כֵּן מָתוּ הַנְּשִׁיָּם: אִם נִשְׁבְּעוּ וְאַחַר כֵּן מָתוּ - כָּל אֶחָד וְאַחָד יוֹרֵשׁ כְּתַבַּת אִמְנו בִּירְשָׁה שֶׁל תּוֹרָה³¹, וְלֹא בְּתָנָיִם זֶה. לְפִיכֵן אֵין מִשְׁגִּיחֵין אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתֵר אוֹ אֵין שָׁם. וְיוֹרְשֵׁי הָרֵאשׁוֹנָה קוֹדְמֵין לְיוֹרְשֵׁי הַשֵּׁנִיָּה³². וְאִם לֹא נִשְׁבְּעוּ - חוֹלְקֵין הַבְּנִים הַכֹּל בְּשׂוּה; וְאֵין שָׁם יִרְשׁת כְּתַבָּה, לְפִי שְׂאֵין לַאֲלֻמְנָה כְּתַבָּה עַד שְׁתֵּשְׁבַע³³.

יג. מִי שִׁצְוָה בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ לִעֲקֹר אֶחָד מִתָּנָיִם כְּתַבָּה, כִּגּוֹן שְׂאָמֵר אֵל יְזוּנֵוּ בְּנוֹתָיו מִנְכְּסָיו, אוֹ אֵל תּוֹזוֹן אֲלֻמְנָתוֹ מִנְכְּסָיו, אוֹ אֵל יִירְשׁוּ בְּנָיו כְּתַבַּת אִמְנָן⁴³ - אֵין שׂוֹמְעֵין לָוּ⁴⁴. נִתָּן כָּל נְכְּסָיו בְּמִתְנָה לַאֲחֵרִים⁴⁵ - הוֹאִיל וּמִתְנַתְּ שְׂכִיב מְרַע⁴⁶ אֵינָה קוּבָּה אֲלֵא לְאַחַר מִיתָה⁴⁷, כִּמוֹ שִׁתְּפָאָר⁴⁸, הָרִי הַמִּתְנָה⁴⁹ וְחַיִּיב הַנְּכָסִים בְּתָנָיִן אֵלוּ בָּאֵין כְּאֶחָד, וְלִפְיֵכֵךְ אֲלֻמְנָתוֹ וּבְנוֹתָיו נְזוּנוֹת מִנְכְּסָיו, וּבְנָיו יוֹרְשִׁים כְּתַבַּת אִמְן שְׁמָתָה בַּחַיֵּי בַּעֲלָהּ.

ט. אַחַת נִשְׁבְּעָה וְאַחַת לֹא נִשְׁבְּעָה - זוֹ שֶׁנִּשְׁבְּעָה בְּנֵיהָ יוֹרְשֵׁין כְּתַבַּתָּה תַּחֲלָה³⁴, וְהִשְׁאָר חוֹלְקֵין אוֹתוֹ בְּשׂוּה. וְכָל הַיּוֹרֵשׁ כְּתַבַּת אִמְנו שְׁמָתָה בַּחַיֵּי אָבִיו - אֵינוֹ טוֹרֵךְ מִנְכְּסִים מִשְׁעַבְדִּים³⁵, אֲלֵא מִבְּנֵי חוֹרֵין, כְּכָל הַיּוֹרְשֵׁין.

30) ועל שתיהן לגבות כתובתן מיורשי הבעל שלהן. 31) העוברת ישר מהאם לבנים. 32) שהרי חובה קדם בזמן לחוב השניה, וכמבואר לעיל פ"ז, ה"א. 33) וגם כתובת 'בנין דכרין' אין כאן, כי לא מתו הנשים בחיי הבעל ולא ירש מהן כלום. וממילא לא הוריש לבניו כלום.

43) שמתה בחייו, והיא 'כתובת בנין דכרין' (למעלה ה"א). 44) כתובות סח, ב. שהיה משועבד הוא בתנאי בית דין משעה שנשאה. 45) בשעת מיתתו אמר ליתן נכסיו לאחרים, ולא קנו מידו, ואין לה תוקף כמתנת בריא שהיא בקנין. 46) שכוב חולה, 'חולה שתשש כח כל הגוף, וכשל כוחו מחמת החולי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, והרי הוא נופל על המיטה הוא הנקרא שכיב מרע' (לשון רבינו הל' זכיה פ"ח, א). 47) כי לא נתכוין זה ליתן אלא לאחר מותו. 48) הל' זכיה פ"ח, ה"ח. 49) לאחרים.

יד. פֶּת הַמְּמָאָנֵת⁵⁰ - הָרִי הִיא פִּשְׁאָר הַבְּנוֹת וְיֵשׁ לָהּ

34) כדין בעל חוב, שהוא קודם לירושת הבנים. 35) שנמכרו לאחר בחיי האב.

י. וּמִתָּנָיִם כְּתַבָּה, שְׁתֵּיהֵינָה הַבְּנוֹת נְזוּנוֹת מִנְכְּסֵי אֲבִיהֶן אַחַר מוֹתוֹ³⁶ עַד שִׁתְּאָרְסוּ³⁷ אוֹ עַד שִׁיַּכְּרֹוּ. בְּגֵרָה הַפֶּת אַף־עַל־פִּי שְׂלֵא נִתְאָרְסָה, אוֹ נִתְאָרְסָה אַף־עַל־פִּי שְׂלֵא בְּגֵרָה - אֵין לָהּ מְזוּנוֹת. וּפֶת הַנְּזוּנוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לֹא הֵנִיחַ אֱלֹא מְטַלְטֵלִין - הוֹאִיל וּבְתַקְנַת הַגְּאוּנִים הוּא שְׂיִזוֹנוּ הַבְּנוֹת מִן הַמְטַלְטֵלִין, הֵרִי הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת נִזְוָנוֹת כַּאֲחַד מִן הַנְּכָסִים הָאֵלּוּ הַמוֹעֲטִין, שְׁלֹא תִקְנּוּ לָהֶם כַּמְטַלְטֵלִין אֱלֹא שְׂיִהִיו כַּבְּנִים. וְכֵּן הוֹרֵי הַגְּאוּנִים.

יט. הֵנִיחַ קְרָקַע, וְהָיוּ הַנְּכָסִים מְרֻבֵּין⁶⁶, וְנִתְמַעֲטוּ אַחֵר בְּךָ⁶⁷ - כִּכְּבֹר זְכוּ בְּהֵן יוֹרְשִׁים⁶⁸. הָיוּ מוֹעֲטִין בְּשֻׁעַת מִיתָה, וְנִתְרַבּוּ אַחֵר כֶּף - הַבְּנִים יוֹרְשִׁין אוֹתָן⁶⁹. וְאִפְלוּ לֹא נִתְרַבּוּ, אִם קָדְמוּ הַבְּנִים וּמְכָרוּ נְכָסִים מוֹעֲטִין - מְכָרְן קָיָם.

66 בשעת מיתה. (67 אפילו קודם שבאו לבית-דין. 68 והם זנים את אחיותיהם עד שיכלו הנכסים לשניהם יחד. 69 כי יש לבנים חלק ותפיסת-יד בנכסים, וזכותם בהם לעולם עומדת.

כ. הָיוּ הַנְּכָסִים מְרֻבֵּין וְיֵשׁ עֲלֵיוֹ⁷⁰ חוֹב, אוֹ שֶׁהִתְנַה עִם אִשְׁתּוֹ⁷¹ שְׂיִזוֹן אֶת בְּתוּלָהּ⁷² - אֵין הַחוֹב וְלֹא מְזוּנוֹת בַּת אִשְׁתּוֹ מִמְעֵטִין בְּנְכָסִים⁷³; אֱלֹא יִירָשׁוּ הַבְּנִים הַכֹּל, וְיִתְּנוּ לְבַעַל חוֹב חוֹבוֹ, וְיִזְוֲנוּ בַּת אִשְׁתּוֹ אַבִּיהֶן עַד זְמַן שֶׁפָּסְקוּ, וְיִזְוֲנוּ אַחֲרֵיהֶן עַד שְׂיִבְגְּרוּ אוֹ עַד שְׂיִתְאַרְסוּ⁷⁴ וְיִצְאוּ מִתַּחַת יְדֵיהֶם.

70 על האב שמת. 71 בשעת נישואיה. 72 מאיש אחר, ראה לקמן פכ"ג, יז. 73 להוציא מהם מזונות הבנות עד שיבגרו, והבנים ישאלו על הפתחים. 74 וגם הבנים יזונו עד שיכלו הנכסים לשניהם כאחד.

כא. הֵנִיחַ אֱלִמְנָה וּבַת, מִמְנָה אוֹ מֵאִשָּׁה אַחֲרָת, וְאֵין בְּנְכָסִים כְּדִי שְׂיִזוֹנוּ שְׂתִיחֶיהֶן - הַאֱלִמְנָה נִזְוָנָת, וְהַבַּת תִּשְׁאֵל עַל הַפְּתָחִים⁷⁵. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר, שְׂמִזְוֹנוֹת הַבַּת קוֹדְמִין לִירֵשֵׁת הַבֶּן אֶת כְּתוּבַת אִמּוֹ⁷⁶ שְׂמִתָּהּ בְּחַיֵּי אָבִיו, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂשֻׁנֵיהֶם מִתְּנַאי הַכְּתוּבָה. וְקַל וְחֵמֵר הַדְּבָרִים: אִם נִדְחַת יִרְשָׁה שֶׁל תוֹרָה⁷⁷ מִפְּנֵי מְזוּנוֹת הַבַּת⁷⁸, לֹא תִדְחֶה יִרְשֵׁת הַכְּתוּבָה, שֶׁהִיא תְּנַאי בֵּית דִּין, מִפְּנֵי מְזוּנוֹת הַבַּת?

75 כבוד אלמתו עדיף לו מכבוד בנותיו (ב"ב שם, ובכתובות מג.) 76 היא כתובת 'בנין דכרין' הנזכרת לעיל ה"א-ב. 77 הראויה לבנים הזכרים. 78 שהיא נזונת, והבנים ישאלו על הפתחים, כדלעיל הי"ז.

כב. מִי שְׂמַת וְהֵנִיחַ בְּנוֹת גְּדוּלוֹת וְקִטְנוֹת, וְלֹא הֵנִיחַ בֶּן - אֵין אוֹמְרִים: יִזְוֲנוּ הַקִּטְנוֹת עַד שְׂיִבְגְּרוּ וְיִחַלְקוּ שְׂאָר הַנְּכָסִים בְּשָׂוֶה, אֱלֹא כִּלְךָ חוֹלְקוֹת בְּשָׂוֶה⁷⁹.

79 כי במקום שכל הבנות יורשות כל הנכסים כאחד, לא תיקן להן בית-דין תנאי מיוחד למזונות, שאינו אלא בזמן שיש בנים, הם היוורשים, והבנות נזונות (בבא-בבא קט"ט).

מְזוּנוֹת⁵¹. אֲבָל בַּת הַיְבָמָה⁵² וּבַת הַשְּׂנֵיָה⁵³ וּבַת הָאֵרוּסָה⁵⁴ וּבַת הָאֵנוּסָה⁵⁵ - אֵין לָהֶן מְזוּנוֹת אַחֵר מִיַּת אַבִּיהֶן בְּתַנְאֵי⁵⁶. אֲבָל בְּחַיֵּי אַבִּיהֶן - הוּא חַיֵּב כַּמְזוּנוֹתָן, כְּדִין שְׂאָר הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת בְּחַיֵּי אַבִּיהֶן⁵⁷.

50 הנושא קטנה יתומה ונתעברה ומיאנה בבעל ואחר-כך ילדה בת. 51 לאחר מות האב. 52 שכנס יבמתו וילדה לו בת, ומת. 53 שניה לעריות, ואסורה להנשא לו מדברי סופרים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ו. 54 בא על ארוסתו, וילדה לו בת - ומת. 55 אנס את הנערה ונשאה אח"כ, וילדה לו בת - ומת. 56 כל אלה הן בעיות שלא נפשטו בתלמוד (כתובות נג: נד.) ומספק אין להוציא ממון מנכסי אחי הבת. 57 עד גיל שש, כמבואר לעיל פ"ב, הי"ד.

טו. הַמְאָרַס בַּת הַנְּזוּנָת מִן הָאָחִין - חַיֵּב כַּמְזוּנוֹתֶיהָ מִשְׁעַת הָאֵרוּסִין; שֶׁהָרִי אֵין לָהּ מְזוּנוֹת מֵאִתָּהָ (אֱלֹא עַד שֶׁתְּתַאַרַס אוֹ עַד שֶׁתְּבַגֵּר, וְזוֹ) אֵינָה בּוֹגֶרֶת כְּדִי שְׂתוּזוֹן עִצְמָה, אֱלֹא קִטְנָה אוֹ נַעֲרָה⁵⁸, וְאֵין אָדָם רוֹצֵה שֶׁתְּתַבְּזֶה אֵרוּסָתוֹ וְתִלְךָ וְתִשְׁאֵל עַל הַפְּתָחִים⁵⁹.

58 נמצא שהוא גרם לה להפסיד מזונותיה באירוסי (ר"ן כתובות פ"ד). 59 כתובות נג, ב. ובוודאי על דעת כן אירסה מתחילה.

טז. נִשְׂאֵת הַבַּת וּמֵאִנָּה⁶⁰ אוֹ נִתְגַּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה, אִפְלוּ הִיא שׁוֹמֵרֶת⁶¹ יָבָם - הוֹאִיל וְחֻזְרָה לְבֵית אָבִיהָ וְעַדִּין לֹא בְּגָרָה, הֵרִי זוֹ נְזוּנָת מִנְכָּסֵי אָבִיהָ עַד שֶׁתְּבַגֵּר אוֹ עַד שֶׁתְּתַאַרַס⁶².

60 שעקרה קידושיה למפרע. 61 מצפה וממתנת ליבם שייבמה. 62 שנית (כתובות נג:).

יז. מִי שְׂמַת וְהֵנִיחַ בְּנִים וּבְנוֹת - יִירָשׁוּ הַבְּנִים כֹּל הַנְּכָסִים⁶³, וְהֵם זִנִּין אֶת אַחֲוִיתֵיהֶם⁶⁴ עַד שְׂיִבְגְּרוּ אוֹ עַד שְׂיִתְאַרְסוּ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵנִיחַ נְכָסִים שְׂאִפְשָׁר שְׂיִזוֹנוּ מֵהֶם הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת כַּאֲחַת עַד שְׂיִבְגְּרוּ הַבְּנוֹת. וְאֵלוּ הֵן הַנְּקִרָאִין נְכָסִים מְרֻבֵּין. אֲבָל אִם אֵין בְּנְכָסִים שֶׁהֵנִיחַ אֱלֹא פְּחוֹת מְזָה - מוֹצִיאִין מֵהֶם מְזוּנוֹת לְבָנוֹת עַד שְׂיִבְגְּרוּ⁶⁵, וְנוֹתְנִין הַשְּׂאָר לְבְּנִים. וְאִם אֵין שֵׁם אֱלֹא כְּדִי מְזוֹן הַבְּנוֹת בְּלֶבֶד - הַבְּנוֹת נְזוּנוֹת מִהֶן עַד שְׂיִבְגְּרוּ אוֹ עַד שְׂיִתְאַרְסוּ, וְהַבְּנִים יִשְׁאֵלוּ עַל הַפְּתָחִים.

63 ונושאים ונותנים בהם כרצונם. 64 מזונות יום ביומו, ואינם חייבים להקציב בבת אחת עבור כל מזונותיהן מעתה עד שיבגרו. 65 מפרישים בבת אחת כל הסכום הדרוש למזונותיהן עד שיבגרו, ומניחים אותו ביד בית-דין או ביד אפוטרופוס.

יח. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵנִיחַ קְרָקַע; אֲבָל אִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאַחֲרוֹנִים, אֵינָהּ נוֹטֶלֶת אֶלָּא מִן הַקְּרָקַע. וַיֵּשׁ לָהּ¹¹
לְגִבּוֹת עֶשׂוֹר זֶה מִשְׁכִּירוֹת הַקְּרָקַע¹². וְאִם רָצוּ
הָאֲחִין לִתֵּן לָהּ מְעוֹת כִּנְגֵד עֶשׂוֹר הַקְּרָקַע - נוֹתְנִין¹³.

(11) יכולה. (12) העומדת להגבות (שזה שכבר נגבה הוא מטלטלין). (13) כדין כל בעל חוב הגובה את חובו מהלווה בחייו. ואילו הייתה בעלת חוב של אביהם, הייתה נוטלת רק מהזיבורית ובשבועה כדין הבא להיפרע מנכסי יתומים.

ו. הבת בעשור זה כבעל חוב של אחין היא, לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה. ואם מתו האחין - נוטלת אותו מן בגייהם מזבורית ובשבועה¹⁴; שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים, והבא לפרע מנכסי יתומים - לא יפרע אלא מזבורית ובשבועה, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.

(14) שלא נטלה מן הנכסים כלום.

ז. והאחים שמכרו או משפנו קרקע אביהם - הבת טורפת מן הלקוחות פרנסתה¹⁵, פדרך שטורפים פל בעלי חובות מן הלקוחות¹⁶, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.

(15) ובשבועה. (16) הואיל ופרנסה דבר קצוב הוא, היה להם להיזהר שלא לקנות קרקעות שהם כסכום פרנסתה (אבל מזונות האשה והבנות הואיל ואין להם קצבה אין מוציאים להם מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם).

ח. מי שהשיא בנות גדולות ונשארו קטנות ומת בלא בן - אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר כך חולקות הנכסים, אלא חולקות פלן בשנה¹⁷.

(17) כי לא תוקנה פרנסה לבנות אלא כשיש שם בנים, שהבנות אינן יורשות כלום. אבל בשעה שיוורשות - כולן שוות.

ט. מי שמת והניח שתי בנות וכן, וקדמה ראשונה ונטלה עשור נכסים¹⁸, ולא הספיקה השנית לגבות עד שמת הבן ונפלו פל הנכסים לשתייהן¹⁹ - אין השניה נוטלת עשור, אלא חולקות בשנה²⁰, וזכתה הראשונה בעשור שלה.

(18) כדינה, שהרי הבן יורש הכול. (19) ושתייהן יורשות בשווה. (20) ואין אומרים תיטול השנייה עשור נכסים תחילה כמו שנטלה ראשונה ואחרי כן יחלוקו אלא ראשונה זכתה, ובת על הבת אין לה עשור נכסים שהרי שתייהן שוות בירושה.

י. מי שצוה בשעת מיתה: אל תפרנסו בנותי מנכסי - שומעים לו, שאין זה מתנאי כתבה²¹.

(21) אלא חוב על היתומים, ולפיכך אם ציווה האב שלא לפרנסן אין עליהם חוב כלל.

~ יום שני ד' סיון ~

פְּרָק עֶשְׂרִים

(1) נתבאר בו שחייב האב לתת מעות לבתו להנשא, מת האב והניח בת, ואם צוה בשעת מיתה שלא יתפרנסו בנותיו מנכסיו, אלמנה ובת אי זו קודמת למזונות, יתומה קטנה שהשיאה אחיה ואמה לענין מזונות.

א. צוה חכמים, שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כדי שתנשא בו. וזה הוא הנקרא פרנסה². המשיא את בתו סתם - לא יפחת לה מכסות שפוסקין לאשת עניי שבישראל³, כמו שבארנו. במה דברים אמורים? בשניה האב עני; אבל אם היה עשיר - הרי זה ראוי לתן לה כפי עשור⁴.

(2) והיא נדוניה. (3) "לא יפחות לה מחמשים זוז". (4) אבל אין כופים אותו. ולכן דקדק רבנו וכתב "הרי זה ראוי ליתן".

ב. פרוש על הבעל שאין לה כלום ושיכניסנה ערמה - אין לה כלום. ולא יאמר הבעל: כשתבוא לביתי אכנסנה, אלא מכנסנה והיא בבית אביה.

ג. האב שמת והניח בת - אומדין דעתו כמה היה בלבו לתן לה לפרנסה ונותנין לה⁵. ומנין יודעין אמדין דעתו? מרעיו ומידעיו ומשאו ומתנו וכבודו. וכן אם השיא בת בחייו - אומדין בה⁶. ואם לא ידעו לו בית דין אמדין דעת⁷ - נותנין לה מנכסיו עשור⁸ לפרנסתה.

(5) אפילו אם היה יותר מעישור נכסיו. (6) יינתן לשנייה כדרך שנתן לראשונה בחייו. (7) שלא גר בינינו ולא עמדנו על סוף דעתו אם וותרן או קמצן היה. (8) חלק עשירי.

ד. הניח בנות רבות - פל שתבוא להנשא⁹, נותנין לה עשור הנכסים. ושל אחריה - עשור מה ששירה ראשונה. ושל אחריה - עשור מה ששירה שניה. ואם באו פלן להנשא פאחת - ראשונה נוטלת עשור, והשניה - עשור מה ששירה ראשונה, והשלישית - עשור מה ששירה שניה, וכן אפלו הן עשור, וחוזרות וחולקות פל העשורים בשנה¹⁰, ושאר הנכסים לאחים.

(9) כי אין הבת נוטלת לפרנסתה אלא לזמן נישואיה. (10) וכל זה כדי לברר חלק הבנים ולהניח להם ירושה כדין תורה, כי אילו היו הבנות נוטלות כל אחת עשור נכסים ממש לא היה נשאר לבנים כלום ונמצאת ירושה של תורה נדחית מפני פרנסת הבנות שאינה אלא תקנת חכמים.

ה. עשור זה שהוא לפרנסה אינו מתנאי כתבה. לפיכך, אפלו לפי תקנת חכמים (הראשונים)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. מי שמת והניח אלמנה וכת - פָּכָר בְּאַרְנוּ שְׁמֻזְזוֹת הָאֵלְמָנָה קוֹדְמִין לְמֻזְזוֹת הַבֵּת. וְכֵן אִם נִשְׂאת הַבֵּת - אֵינָה נוֹטֶלֶת עִשׂוֹר נְכִסִּים מִפְּנֵי מֻזְזוֹת הָאֵלְמָנָה. וְאֶפְלוּ מִתָּה הַבֵּת אַחֵר שֶׁנִּשְׂאת - אֵין הַבֵּעַל יוֹרֵשׁ פְּרֻנְסָה הָרְאוּיָה לְהַנְתֵּן לָהּ²²; שֶׁהָרִי הַנְּכִסִּים פֶּלֶן בְּחֻזְקַת הָאֵלְמָנָה שֶׁתְּהֵא נְזוּנָת מִהֶן.

(22) ואין אומרים איש נכרי הוא זה, ואינו יורש של אב אלא של אשתו, ויש לו דין לוקח, ואין מוציאים למזון האלמנה מנכסים משועבדים, אלא לטובת האשה, עשאוהו כיוורש. ומיורש מוציאים למזון האלמנה.

פָּרָק אַחַד וְעֶשְׂרִים

1) כולל דיני מציאת האשה ומעשה ידיה, מלאכות שעושה לבעלה, המדיר אשתו שלא תעשה מלאכה, השימוש שהאשה עושה בעצמה לבעלה, מלאכות שהנדה עושה לבעלה, האשה ששברה כלים בשעת מלאכתה, אשה שמנעה עצמה מכל המלאכות, דיני מינקת וחיובי הנקה, התובעת בנה או בתה עמה אחרי שגמלתו.

א. מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה². ומה היא עושה לו? הכל כמנהג המדינה. מקום שדרפן לארג - אורגת, לרקם³ - רוקמת, לטוות צמר או פשתים - טווה. ואם לא היה דרף נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו - אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד, שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתים. והטווה היא המלאכה המיוחדת לנשים, שנאמר: וכל אשה חכמת לב בידיה טוו.

2) משנה, כתובות סה, ב. מציאה - משום איבה, שהרי בעלה נותן לה מזונות, ואם תעכב מציאתה לעצמה יבואו לידי קטטה. (3) תפירת צורות שונות על האריג בחוטים צבעוניים לשם נוי וקישוט.

ב. דחקה⁴ עצמה ועשתה יותר מן הראוי לה - המותר לבעל. היה לו ממון הרבה, אפלו היה לה כמה שפחות - אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה, שהבטלה מביאה לידי זמה. אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום כלו, אלא לפי רב הממון ממעטת במלאכה.

(4) התאמצה.

ג. המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל - יוציא ויתן כתובה, שהבטלה מביאה לידי זמה. וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו, ומוזגת לו את הפוס, ומצעת לו את המטה, ועומדת ומשמשת בפני בעלה, כגון שתתן לו מים או כלי או תטל מלפניו וכיוצא בדברים אלו. אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו.

ד. ומלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה. ואפלו היו לה כמה שפחות - אין עושין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו.

לב. קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה²³, ונתנה לה מאה או חמשים וזו - יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסה הראויה לה, או באמון דעת²⁴ האב או בעשור הקרקעות²⁵. ואפלו לא היו האחים זנין אותה²⁶, ואף-על-פי שלא מחתה בשעת נשואין, מפני שהקטנה אינה בת מחאה²⁷.

(23) בהסכמתה. (24) כמה היה ברעתו ליתן לה לפרנסה. (25) אם לא ידע לו בית דין אומדן דעת. (26) ולא היה לה להתבייש ולמחות. (27) אינה יודעת למחות ואין מחילתה מחילה ואפילו גדלה משנשאת ולא תבעה תיכף, לא אבדה פרנסתה כשתמחה, שכל שלא אבדה בשעת נשואיה שוב אינה צריכה למחות.

ג. נשאת הבת אחר שגדלה, בין נערה בין בוגרת, ולא תבעה פרנסתה - אבדה פרנסתה²⁸. ואם מחתה בעת נשואיה²⁹ - הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתראה. בגרה ועודה בבית אביה, בין שפגרה אחר מותו בין שהניחה בוגרת, אם פסקו האחים מלתת מזונותיה, שהרי אין לה מזונות כמו שבארנו, ושתקה ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה; לא פסקו האחים מזונותיה וזנו אותה בפגרה³⁰, אף-על-פי שלא מחתה, לא אבדה פרנסתה כל זמן שהן זנין אותה; שיש לה לטען: מפני שהן זנין אותה אף-על-פי שאינן חביבין, והיא עדין לא נשאת³¹, מפני זה לא תבעה פרנסתה³².

(23) בהסכמתה. (24) כמה היה ברעתו ליתן לה לפרנסה. (25) אם לא ידע לו בית דין אומדן דעת. (26) ולא היה לה להתבייש ולמחות. (27) אינה יודעת למחות ואין מחילתה מחילה ואפילו גדלה משנשאת ולא תבעה תיכף, לא אבדה פרנסתה כשתמחה, שכל שלא אבדה בשעת נשואיה שוב אינה צריכה למחות.

ג. נשאת הבת אחר שגדלה, בין נערה בין בוגרת, ולא תבעה פרנסתה - אבדה פרנסתה²⁸. ואם מחתה בעת נשואיה²⁹ - הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתראה. בגרה ועודה בבית אביה, בין שפגרה אחר מותו בין שהניחה בוגרת, אם פסקו האחים מלתת מזונותיה, שהרי אין לה מזונות כמו שבארנו, ושתקה ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה; לא פסקו האחים מזונותיה וזנו אותה בפגרה³⁰, אף-על-פי שלא מחתה, לא אבדה פרנסתה כל זמן שהן זנין אותה; שיש לה לטען: מפני שהן זנין אותה אף-על-פי שאינן חביבין, והיא עדין לא נשאת³¹, מפני זה לא תבעה פרנסתה³².

(28) שתיקה זוהי מחילתה. (29) כנערותה. (30) מרצונם הטוב, ולא מחמת חיוב. (31) אבל אם בגרה ונשאה צריכה למחות אף על פי שהם זנים אותה. (32) מפני הבושה.

יד. מי שצנה לתת לבתו כף וכף מעות לפרנסתה לקח בהן קרקע, בין שהיה שכיב מרע בין שהיה פריא, ומת, והרי המעות ביד השליש³³, ואמרה הבת: תנו אותם לבעלי, כל מה שירצה יעשה בהן - אם היתה גדולה ונשאת - הרשות בידה, ואם עדין מארסת היא - יעשה שלישי מה שהשליש בידו³⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13) כתובות סא, א. כי אלו הם דברים של קירוב וחיבה. (14) שם.

ט. האשה ששברה בלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך ביתה - פטורה. ואין זה מן הדין, אלא תקנה. שאם אין אתה אומר פן - אין שלום בתוך הבית לעולם, אלא נמצאת נזהרת ונמנעת מרב המלאכות, ונמצאת קטטה ביניהם.

י. כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת לעשותן - כופין אותה ועושה, אפלו בשוטט¹⁵. טען הוא שאינה עושה, והיא אומרת שאינה נמנעת מלעשות - מושיבין אשה ביניהן או שכנים. ודבר זה כפי מה שיראה הדין שאפשר בדבר.

15) והראב"ד כותב: "מעולם לא שמעתי ייסור שוטים לנשים".

יא. האשה כל זמן שהיא מניקה את בנה - פוחתין לה ממעשה ידיה, ומוסיפין לה על מזונותיה יין ודברים שניפין לחלב. פסקו לה מזונות הראויות לה, והרי היא מתאנה לאכל יותר או לאכל מאכלות אחרות מפני חלי התאנה שיש לה בכטנה - הרי זו אוכלת משלה כל מה שתראה. ואין הבעל יכול לעכב ולומר, שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכלים רעים - ימות הילד, מפני שצער גופה קודם.

יב. ילדה תאומים - אין כופין אותה להניק שניהם, אלא מניקה אחד ושוכר הבעל מניקה לשני. הרי שרצתה האשה להניק פן חברתה עם בנה - הבעל מעכב, ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד.

יג. נדרה שלא להניק את בנה - כופה אותה ומניקתו עד שיהיה בן ארבעה ועשרים חדש, אחד הזכר ואחד הנקבה. היא אומרת: אני אניק את בני, והוא אינו רוצה שתניק אשתו כדי שלא תהגול - אף-על-פי שיש לה כמה שפחות, שומעין לה; שצער הוא לה לפרש מבנה.

יד. היתה עניה שהיא חייבת להניק את בנה, והרי הוא עשיר שראוי לו שלא תניק אשתו¹⁶, אף-על-פי שאין לו שפחות, אם לא רצתה להניק - שוכר מניקה או קונה שפחה; מפני שהאשה עולה עם בעלה, ואינה יורדת.

16) כגון שיש לו נכסים הראויים לקנות מהם שתי שפחות. טו. היא אומרת: ראוי הוא לשכר או לקנות שפחה,

ה. יש מלאכות אחרות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהן עניים, ואלו הן: אופה הפת בתנור. ועזרא תקן, שתהיה אשה משכמת ואופה, כדי שתהיה הפת מצויה לעניים. ומבשלת את התבשילין. ומכבסת את הבגדים. ומניקה את בנה. ונותנת תבן לפני בהמתו, אבל לא לפני בקרו¹⁷. ומטחנת. כיצד מטחנת? יושבת ברחים¹⁸ ומשמרת¹⁹ הקמח, ואינה טוחנת²⁰. או מחמרת אחר הבהמה²¹, כדי שלא יבטלו הרחמים. ואם היה דרפן לטחן ברחים של יד - טוחנת²².

5) והטעם בזה הוא: לפי שבהמה מיוחדת לו לרכיבה, ולכן נותנת היא תבן לפניו, שזהו לצורך גופו של הבעל, אבל לפני בקרו העומד לחרוש שאינו לצורך גופו של הבעל - אינה נותנת תבן (שיטה מקובצת' שם). 6) בבית הטחנה. 7) מנפה. ולדעת ה'טור' (אהע"ז סי' ס) הכוונה לשמירה ממש. 8) אין היא בעצמה טוחנת בריחיים גדולים במקום בהמה - שזה טורח גדול, אלא "מטחנת" מכינה צרכי טחינה. ובכתי' התימנים, הנוסח: "ואצה בטוחנת". 9) מנהיגה את הבהמה המסובכת את הריחיים. 10) כתובות נט, ב.

ו. במה דברים אמורים? בעניים; אבל אם הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראוי לקנות מהן שפחה אחת, או שהיתה לו שפחה אחת או שהיה לו קמחן כדי לקנות ממנו שפחה אחת - אינה מטחנת, ולא אופה, ולא מכבסת, ולא נותנת תבן לפני בהמתו. הכניסה לו שתי שפחות או נכסים הראויין לקנות מהן שתי שפחות, או שהיו לו שתי שפחות או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות - אינה מבשלת, ואינה מניקה את בנה, אלא נותנת אותו לשפחה להניק.

ז. נמצאו כל המלאכות שכל אשה¹¹ עושה אותן לבעלה - קמש מלאכות: טונה, ורוחצת פניו ידיו ורגליו, ומזוגת את הפוס, ומצעת את המטה, ועומדת ומשמשת בפניו. והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן עושות¹² - שש מלאכות: מטחנת, ומבשלת, ואופה, ומכבסת, ומניקה, ונותנת תבן לפני בהמתו.

11) בין עניה בין עשירה. 12) כשיש להן שפחה.

ח. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה - נדה עושה לבעלה. חוץ ממזיגת הפוס, והצעת המטה, והרחצת פניו ידיו ורגליו¹³. גזרה משום הרהור שמא יבא לבעל. לפיכך מצעת מטתו כשהיא נדה שלא בפניו ומזוגת את הפוס ואינה נותנת אותו בידו כדרך שהתמיד אלא מנחת אותו על הארץ או על הכלי או על השלחן והוא נוטלו¹⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(26 בתורת צדקה. כמבואר לעיל (פי"ב, הט"ו). 27) עד שבתגר, כמבואר למעלה פי"ב הט"ו.

פָּרַק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

1) ביאר בו רבינו דין ירושת הבעל בנכסי אשתו ואשה האסורה לו, וקטנה וחרשת לענין זה, דיני נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל לענין מכירת האיש, ומכירת האשה ושומרת-יבם, כתובת יבמה, מתנה לאשה על מנת שלא יאכל הבעל פירות, מוכרת כתובתה בטובת הנאה, כפל שמשלם הגנב עבור ולד בהמת מלוג. החובל באשתו, נזק וצער ובושת למי. פקדונות מנשים, עבדים, קטנים.

א. הבעל קודם לכל אדם בירשת אשתו. ומאימתי יזכה בירשתה? משתצא מרשות האב, ואף-על-פי שעדין לא נכנסה לחפה². הואיל ונעשית ברשות בעלה - יירשנה.

2) היא ההבאה לביתו והייחוד עמה (למעלה פי"א).

ב. כיצד? האשה שנתארסה, ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי בעלה, או מסרה לשלוחי האב לבעלה או לשלוחיו³, ומתה בדרך קדם שתפגס לחפה - אף-על-פי שכתבתה⁴ עדין בבית אביה, בעלה יורשה⁵. וכן אם הלך האב או שלוחי האב עם הבעל, ונכנס עמה בעלה בדרך לחצר ונתיחד עמה שם לשם נשואין, ומתה - הרי זה יירשנה בעלה⁶. אכל אם עדין האב עם הבעל להוליכה לבית בעלה, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או עם הבעל, אפלו נכנס הבעל עמה לחצר לזון בדרך שלנין עוברי דרכים בפנדק אחד - הואיל והאב או שלוחיו עמה, ועדין לא נתיחד עמה לשם נשואין, אם מתה - יירשנה אביה, אף-על-פי שכתבתה בבית בעלה.

3) שהיה האב משלחה לו ע"י שלוחיו, ופגעו בשלוחי הבעל ומסרה להם. (4) מטלטלין שיחד אביה לנדונייתה. (5) כתובות מח, ב. (6) שמשנתייחדה עמו לשם נישואין, הרי היא ברשות בעלה.

ג. וכן אם הייתה בוגרת⁷ או יתומה או אלמנה⁸, והלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה, ואין עמה לא בעלה ולא שלוחיו, ומתה בדרך - אין הבעל יורש אותה⁹.

7) שאין לאביה רשות בה. (8) אע"פ שהיא קטנה, כל שנחאלמנה משנשאת אין לאביה רשות בה, כמבואר למעלה (פ"ג, ה"ב). (9) אע"פ שנתארסה אין בעלה יורשה, כמבואר בכתובות נג, א.

ד. הנושא אשה שהיא אסורה לוי¹⁰ - הואיל ויש לו בה קדושין¹¹, אם מתה תחתיו - יירשנה¹². וכן הנושא את הקטנה¹³, אף-על-פי שאין קדושיה

והוא אומר אינו ראוי - עליה להביא ראיה, ואין כאן מקום לשבועה¹⁷.

17) לומר לו השבע שבועת היסט ותפטר, שהוא אינו חייב לה כלום, אלא היא משועבדת להניק את בנה, וכל שהיא רוצה להפקיע עצמה משעבודה - עליה להביא ראיה (מגיד-משה).

טז. האשה שנתגרשה - אין כופין אותה להניק¹⁸. אלא: אם רצתה - נתן לה שכרה ומניקתו, ואם לא רצתה - נתנת לו את בנו והוא מטפל בו. במה דברים אמורים? שלא הניקה אותו עד שהפירה; אבל אם הפירה, ואפלו הוא סומא - אין מפרישין אותו מאמו, מפני סכנת הולד¹⁹, אלא כופין אותה ומניקה אותו בשכר עד ארבעה ועשרים חדש.

18) שאינה משועבדת לו יותר (כתובות נט:). (19) אע"פ שאינו מכירה בראיה, מכירה בטעם ובריח (שם ס.), ואינו רוצה לינוק מאשה אחרת.

יז. הגרופה אין לה מזונות²⁰ אף-על-פי שהיא מניקה את בנה, אבל נתן לה יותר על שכרה דברים שהקטן צריך להן מפסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה²¹. אבל המעפרת - אין לה קלום²². שלמו חדשיו²³ וגמלתו, אם רצתה המגרשת שיהיה בנה אצלה - אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות, אלא כופין את אביו ונתן לו מזונות והוא אצל אמו. ואחר שש שנים, יש לאב לומר: אם הוא אצלי - אתן לו מזונות, ואם הוא אצל אמו - לא אתן לו מזונות²⁴. והבת אצל אמה לעולם²⁵, ואפלו לאחר שש.

20) כתובות טו, ב. (21) שחייב הוא במזונות בניו עד שיהיו בני שש, כמבואר למעלה יב, יד. (22) ולכשתלה, יתן לה בעלה שכר הנקה. ואם רצתה, ונתנת לו בנו והולכת לה. (23) כ"ד חדשי ההנקה. (24) שמאז והלאה, עליו לחנכו וללמדו תורה. (25) כתובות קב, ב. שהיא צריכה לאמה לטפל בה בגידוליה ובתמרוקי הבנות, שאין האב מצוי בהם, וגם פטורה מתלמוד תורה, כמבואר בהל' תלמוד תורה (א, יג), ולפיכך טובת הבת להתגדל אצל אמה.

יח. כיצד? הנה האב ראוי לצדקה - מוציאין ממנו הראוי לו בעל כרחו²⁶ וזנין אותה²⁷ והיא אצל אמה. ואפלו נשאת האם לאחר - בתה אצלה, ואביה זן אותה משום צדקה עד שיעמות האב. ותזון מנכסיו אחר מותו בתנאי כתבה והיא אצל אמה. ואם לא רצתה האם שיהיו בניה אצלה אחר שגמלתו, אחד זכרים ואחד נקבות - הרשות בידיה. ונתנת אותן לאביהן, או משלכת אותן לקהל - אם אין להן אב - והן מטפלין בהן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. וברש"י. ולענין מכירתה בנכסי צאן ברזל, ראה לקמן הלכה טו.

ח. במה דברים אמורים? בנכסים הידועין לבעל²⁷; אבל אם נפלו לה נכסים במדינה אחרת, ולא ידע בהן הבעל, ומכרה אותן - מכרה קנים²⁸. וכן ארוסה שפמרה קדם הנשואין - מכרה קנים²⁹; שאין לבעל בנכסי ארוסתו פלוס עד שישכנס.

27) שעל מנת כן נשאה, שהיה מצפה שיפלו לה לירושה. (28) כתובות עח, ב. (29) שם.

ט. האשה שכתבה כל נכסיה לאחר, בין קרוב³⁰ בין רחוק, קדם שתנשא³¹ - אף-על-פי שאם נתגרשה או נתאלמנה תפטל המתנה, כמו שיתבאר בהלכות מתנה, אין הבעל אוכל פרותיהן, ואם מתה בחייו - אינו יורשן; שהרי נתנה אותן קדם שתנשא³². וכשתמות בחייו בעלה, יקנה מקבל המתנה מתנתו קנין גמור³³. ולא עוד, אלא אפלו נתנה מקצת נכסיה או פלם קדם נשואיה, וכתבה למקבל: קנה מהיום ולכשאצא³⁴, שהרי לא קנה קנין גמור עד שתצא - אין הבעל אוכל פרות אותה המתנה, ואם מתה - אינו יורשה³⁵.

30) קרבת משפחה. (31) נתכוונה להבריא נכסיה מבעלה, שלא יזכה בהם ובפירותיהם. (32) והרי הם כנכסים שאינם ידועים לבעל, שהרי סבור היה שהמתנה גמורה, ועל-מנת שאין לה נכסים נשאה (שם וברש"י). (33) הואיל ויש לו שטר מתנה, הוא קודם לכל. ואם היתה כותבת לו רק מקצת נכסיה, היה המקבל זוכה בהם מיד, ואפילו נתגרשה או נתאלמנה - אין המתנה חוזרת. כי הואיל ושיירה לעצמה מקצת נכסים, גמרה להקנות נכסיה בלב שלם (שם). (34) אם ארצה, ואמר אח"כ: הן. ויש כאן הברחה מבעלה, שאם יבוא לזכות, תאמר אני רוצה במתנה ונמצאת קיימת למפרע, ואם המקבל יבוא להחזיק, תאמר איני רוצה (שם, וברש"י). (35) שם: "עשאוים כנכסים שאינם ידועים לבעל", שלא סמכה דעתו עליהם.

י. שומרת יבם יש לה למכר ולתן במתנה נכסים שנפלו לה פשהיא שומרת יבם. ואין ליבם פרות, אפלו בנכסי צאן ברזל שהקניסה לאחיו, עד שישכנס. מתה פשהיא שומרת יבם - יורשה מאביה יורשין בנכסי מלוג שלה וחצי נכסי צאן ברזל, ויורשי הבעל יורשים ככתבה³⁶ וחצי נכסי צאן ברזל³⁷. ויורשי הבעל חייבין בקבורתה.

36) עיקר ותוספת, שהם בחזקת הבעל, ועלינו להעמיד ממון בחזקתו. (37) מספק, שמה היא כנשואה, הרי הם בחזקת הבעל שאם פיתתו - פיתתו לו, והוא אחראי להם, ושמה אינה כנשואה, הרי הם בחזקת יורשי האשה שהביאה נכסים אלו מבית אביה.

קדושין גמורים¹⁴, אם מתה תחתיו - יירשנה. אבל הפקח שנשא חרשת, אם מתה - לא יירשנה. והחרש שנשא פקחת ומתה - יירשנה; שהרי היא בת דעת, וילדעיתה נשאת, וזכתה לו כמנהגה.

10) איסור לאו או איסור עשה, וכן ה'שניות' המנויות למעלה (פ"א, ה"ו). (11) בכל אלה קידושין תופסין, כמבואר למעלה (פ"ד הי"ד), פרט לעריות שחייב על ביאתן עונש כרת שאין קידושין תופסין בהן, כמבואר שם הי"ב. (12) תוספתא יבמות פ"ב. (13) יתומה או שיצאת מרשות אביה, כמבואר למעלה (פ"ד, ה"ז). (14) מן התורה, אלא מדברי סופרים, ויכולה למאן ויוצאה בלא גט, כמבואר שם ה"ח.

ה. קטנה שנתקדשה לדעת אביה¹⁵, ונשאת שלא לדעת אביה, בין בפניו¹⁶ בין שלא בפניו¹⁷ - יכול האב למחות, כמו שבארנו¹⁸. ואפלו שתק האב, אם מתה - אין הבעל יורשה¹⁹, אלא אם פן רצה האב בנשואיה²⁰.

15) שלא הודיעתו. (16) שהוא כאן. (17) שהלך לעיר רחוקה. (18) לעיל פ"ג, הי"ג. (19) שאין שתיקתו מוכיחה כלום, כי כועס הוא עליה ושותק (קידושין מה:). (20) בחייה, שהסכים להם בפירוש. והשווה ה' תרומות (פ"ח, הט"ז).

ו. הורו הגאונים, שהאשה שחלתה ובקשה מבעלה שיגרשנה ותצא בלא כתובה, כדי שלא יירשנה - אין שומעין לה. ואפלו אמרה: אני שונאה אותו ואיני רוצה לעמד עמו - אין שומעין לה. ואין דנין אותה כדין מורדת. ודין יפה הוא זה.

ז. כל נכסים שיש לאשה, בין נכסי צאן ברזל²¹ בין נכסי מלוג²² - הבעל אוכל כל פרותיהן בחייה. ואם מתה בחייו בעלה - יורש בעלה הכל. לפיכך, אם מכרה האשה נכסי מלוג אחר שנשאת, אף-על-פי שאותן הנכסים נפלו לה קדם שתתארס²³ - הבעל מוציא פרות מיד הלקוחות²⁴ כל ימי חייה, אבל לא גוף הקרקע; שאין לו פלוס בגוף נכסי מלוג עד שתמות²⁵. מתה בחייו - מוציא הגוף מיד הלקוחות בלא דמים²⁶. ואם הדמים שלקחה מיד הלקוחות קנימין בעצמן - מחזירין ללקוחות, ואינו יכול לומר: שמה מציאה הן.

21) שקיבל הבעל אחריות הנכסים עליו. (22) שלא קיבל עליו אחריותם, ואם פחתו פחתו לה, כמבואר למעלה (פט"ז ה"א). (23) ובזכותה נפלו, שעדיין לא זכה בה. (24) כתובות עח, ב. שהפירות משועבדים לו ואינה זכאית למכרם. (25) ואם ימות הבעל בחייה, זכו הלקוחות בכל. (26) שעשאוהו חכמים כלוקח, והרי הוא לוקח ראשון (שם)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו או לאחרים, ואינה יריאה מבעלה למחות בו, ואם בכל זאת מכרה לו או לאחרים ממכרה קיים (בבא-בתרא שם).

יח. פיעד? האשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכסי צאן ברזל, בין קרקע בין מטלטלין, או שדה שיחד לה בכתובה, או שדה שכתב לה בכתובה, או שדה שהכניס לה שום משלו - לא קנה בעלה. ואף-על-פי שקנו מיד האשה ברצונה - חוזרת בכל עת שתרצה. שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה. לפיכך אין לבעל ראייה בנכסי אשתו לכל חוץ מנכסי מלוג, כמו שבארנו.

יט. נכסי צאן ברזל שאבדו או שנגנבו, ומקלה האשה אותם לבעלה, וקנו ממנה⁴⁴ בעדים - יראה לי, שאינה יכולה לומר: נחת רוח עשיתי לבעלי. הא למה זה דומה? למי שקנו מידה שאין לה אחריות, שהחזירה⁴⁵ נכסים אלו נכסי מלוג⁴⁶. שהרי אין הבעל מביא ראיה לטל כלום ולא להחזיק בנכסים, אלא להפטר מתביעתה מלשלם⁴⁷. אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי צאן ברזל הקימין - לא קנה, מפני שיש לה לומר: נחת רוח עשיתי לבעלי⁴⁸.

44 בקנין סודר (כמבואר למעלה פ"י ה"ט). 45 שהפכה. 46 שאין אחריותם עליו (כמבואר למעלה פט"ז ה"א). 47 אין כאן מתנה אלא מחילת שעבוד. 48 מבואר בהלכה הקודמת.

כ. בעל שמכר קרקע לפרות⁴⁹ - לא עשה כלום; מפני שלא התקינו פרות לאיש אלא כדי להרויח בהוצאת הבית⁵⁰. לפיכך, אם מכר לפרות ולקח אותן המעות לסחורה⁵¹ - שומעין לוי⁵².

49 מכר נכסי מלוג שיאכל הלוקח פירותיהם, וגוף הקרקע ישאר לאשה. 50 שיהא מזון הבית מצוי ויטיב לה (כתובות פ: וברש"י). 51 לישא וליתן בהן, והריוח יהיה להוצאת הבית. 52 שם.

כא. היו לאשה כספים: אם נכסי צאן ברזל הן⁵³ - הרי זה נושא ונותן בהן⁵⁴; ואם נכסי מלוג הן⁵⁵ - בין שהכניסה אותן לוי⁵⁶, בין שנפלו לה בירשה או נתנו לה במתנה, או נפלו לה מטלטלין או נתנו לה - הרי אלו ימכרו, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרותיהן⁵⁷.

53 שקיבל בעלה אחריותם עליו. 54 כדי להרויח ('ירושלמי' כתובות פ"ו ה"ג). 55 שלא קיבל הבעל אחריותם עליו, והם ברשות האשה אם פחתו, פחתו לה וכו' (כמבואר למעלה פט"ז ה"א). 56 בעת הנישואין. 57 כי אם יוציא הכספים או המטלטלין, הרי הוא מכלה את הקרן ולא ישאר לה כלום, לפיכך יקח בהם קרקע שתשאר קרן קיימת לרשות האשה (כתובות עט.).

יא. שומרת יבם - כתובה על כל נכסי בעלה³⁸. לפיכך אין היבם יכול למכר בנכסי אחיו, בין קדם יבום בין אחר יבום. ואם מכר או נתן מתנה או חלק עם אחיו בנכסי המת, בין קדם יבום בין אחר יבום - לא עשה כלום; שפכר נתחייבו נכסים אלו לאלמנה לגבות מהן כתובה.

38 הראשון, שכל נכסיו אחראים לכתובה, והיבם אינו כותב לה כתובה.

יב. פנס את יבמתו והניח אחיו פרות מחברין לקרקע³⁹ - ימכרו, וילקח בהן קרקע, והיבם אוכל פרותיהן⁴⁰.

39 דינם כקרקע, ואף הם משועבדים לכתובה (משנה, שם פ: וכריש לקיש שם פב.). 40 שאפילו הקרקע שלה ממש, הרי בעלה זוכה בפירות.

יג. הניח פרות תלושין מן הקרקע, וכן אם הניח מעות ומטלטלין - הכל של יבם, ומשתמש בהן כמו שירצה, ואינה יכולה לעכב. שהמטלטלין אין הכתובה נגבית מהן אלא בתקנת הגאונים, ואין פח בתקנה זו למנעו מנכסי אחיו ולאסור עליו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם.

יד. יבמה שלא היתה לה כתובה⁴¹, או שמקלה כתובה - זכה בנכסי אחיו, ומוכר ונותן בחפצו. וכשיכנס את יבמתו, יכתב לה כתובה מאה, ויהיו כל נכסיו אחראין לכתובה, כשאר כל הנשים שיש להן כתובה⁴².

41 כגון שהיתה ארוסה ולא כתב לה בעלה כתובה, שאינה גובה כלום (למעלה פ"י ה"א). 42 כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה (כתובות פב:).

טו. האשה שמכרה או שנתנה אחר שנשאת בנכסי צאן ברזל, בין לבעלה בין לאחרים - לא עשתה כלום. וכן בעל שמכר קרקע בנכסי אשתו, בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג - לא עשה כלום.

טז. מכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל, אף-על-פי שאינו רשאי, אם מכר - ממכרו ממכר. מכרו שניהם בנכסי מלוג - בין שלקח מן האיש תחלה ויחזר ולקח מן האשה, בין שלקח מן האשה ויחזר ולקח מן האיש - מקרן קנים.

יז. וכן האשה שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה - ממכרה ומתנתה קימין; ואינה יכולה לומר בנכסי מלוג: נחת רוח עשיתי לבעלי⁴³. אבל בשאר נכסים - יש לה לומר.

43 כיון שהם שלה ממש, לא תהיה לו איבה אם לא תמכרם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כז. הנותן מתנה לאשתו, בין שנתן לה קרקע בין שנתן לה מעות, ולקחה בהן קרקע - אין לפעול פרות במתנה זו. וכן הנותן מתנה לאשה על מנת שלא יהיה הפעל אוכל פרותיה, אלא יהיו פרותיה לאשה למה שתצצה - אין הפעל אוכל פרות מתנה זו. וכן המוכרת פתחה בטובת הנאה⁷¹ - אותן הדמים לאשה, ואין הפעל אוכל פרותיהן.

71) שאם ימות בעלה בחייה, יהיה כסף כתובתה ללוקה, ואם היא תמות בחיי בעלה - אין ללוקה כלום, שהרי לא באה לידי גבייה ובעלה יורשה (כמבואר למעלה פי"ז הי"ד).

כח. ולד בהמת מלוג שנגנב, ונמצא הגנב ושולם שנים - הפפל לאשה; שאין זה פרי שתקנו לו חקמים. החובל באשתו - כל הנזק והצער והבשת שלה, ואין הפעל אוכל פרות, כמו שיתבאר בהלכות חובל.

כט. המוכר קרקע לאשתו: אם היו המעות שלקחה בהן את הקרקע מפעלה גלוזין וידועין לפעל - קנתה, והפעל אוכל פרות אותה הקרקע; ואם היו מעות טמונין - לא קנתה, שהפעל אומר: לא מכרתי אלא כדי להראות המעות שטמנה. ואותן המעות שגראו - ילקח בהן קרקע, והפעל אוכל פרות.

ל. הרי שנמצאו מעות או משלטלין ביד האשה, היא אומרת: במתנה נתנו לי, והוא אומר: ממעשה ידיך הם שהם שלי - הרי זו נאמנת. ויש לו להחרים על מי שטוענת דבר שאינו פן. וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות. ואם אמרה: על מנת פן נתנו לי, על מנת שלא יהיה לבעלי רשות בהן, אלא אעשה בהן כל מה שארצה - עליה להביא ראיה; שכל ממון שנמצא ביד האשה - בחזקת הפעל הוא שיאכל פרותיו, עד שתביא ראיה.

לא. אמרה לו: אתה נתת לי במתנה - נשבעת שבועת הסת שנתן לה הפעל, ואינו אוכל פרותיהן.

לב. אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן הקטנים. ואם עבר וקבל מן האשה - יחזיר לאשה. מתה - יחזיר לבעלה. קבל מן העבד - יחזיר לעבד. ואם מת - יחזיר לרבו. קבל מן הקטן - יקנה לו בו ספר תורה⁷² או דבר שאוכל פרותיהם. וכלם שאמרו בשעת מיתתן: פקדון זה של פלוני הוא - אם היו בחזקת נאמנין אצל זה שהפקדון אצלו - יעשה כמו שצווי, ואם לא - יתן ליורשיהם.

כב. וכן האשה שחבלו⁵⁸ בה אחרים - כל המעות הראויות לתת לה⁵⁹ ילקח בהן קרקע, והפעל אוכל פרותיהן כמו שיתבאר בהלכות חובל⁶⁰.

(58) שהיכו אותה והזיקוה. (59) כתשלומי נזקה, כגון: צער, בושת ופגם (כמבואר בכתובות סה:). (60) פ"ד הט"ו. וראה להלן הלכה כת.

כג. נפלו לה עבדים, אף-על-פי שהם זקנים⁶¹, לא ימכרו מפני שבח בית אביה⁶². נפלו לה זיתים ויגפנים ולא יהיה בגוף הקרקע שהאילנות בה כלום⁶³ - אם עושין כדי טפולם⁶⁴ - לא ימכרו, מפני שבח בית אביה⁶⁵; ואם לאו - הרי אלו ימכרו לעצים, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות⁶⁶.

(61) ונמצא שהקרו כלה מהר. (62) כי כל זמן שהם קיימים אצלה - הרי הם לשם ולתפארת לה ולבית אביה, ולפיכך היא יכולה לעכב (כתובות עט:). (63) שאביה קנה זיתים בלא קרקע על-מנת שיהיו בקרקע המוכר, והוא יאכל פירות עד שייבשו (שם וברש"י). (64) שמכניסים דמי הוצאתם. (65) שכל עוד שלא יבשו, הרי הם לה לשבח (ירושלמי כתובות פ"ח ה"ו, וכן ברי"ף). (66) הואיל ואינם עושים כדי טפולם, אין להתחשב עם 'שבח בית אביה', ומוטב לקנות בהם קרקע, שהקרו תשאר לרשות האשה. ואם האילנות היו בקרקע שלה והם זקנים - לא ימכרו, משום שבח בית אביה, שהרי הקרקע אינה כלה והיא תשמש לה קרו (כתובות עט:).

כד. נפלו לה פרות מחברין לקרקע - הרי אלו של בעל⁶⁷; תלושין מן הקרקע - שלה, וימכרו, וילקח בהן קרקע⁶⁸, והוא אוכל פרות. אבל המגרש את אשתו והיו לה פרות מחברין לקרקע בשעת גרושין - הרי אלו שלה⁶⁹; ואם היו תלושין - הרי אלו שלו⁷⁰.

(67) אע"פ שלא גדלו ברשותו, תורת 'פירות' להם ויאכלם, הואיל והקרקע קיימת לה. (68) שאם יאכלם, הרי הקרו כלה, ומה ישאר לאשה? (כתובות עט:). (69) הואיל ולא תשלם בעודה תחתיו, לא זכה בהם. (70) שם, שמשתלם זכה בהם מדין פירות נכסי מלוג.

כה. עבדי נכסי מלוג ובהמת נכסי מלוג - הפעל חייב במזונות שלהן ובכל צרכיהם, והן עושין לו, והוא אוכל פרותיהם. לפיכך: ולד שפחת מלוג - לפעל, ולד בהמת מלוג - לפעל. ואם גרשה, ורצתה האשה לתן דמים ולטל ולד השפחה מפני שבח בית אביה - שומעין לה.

כו. הכניסה לו שני בלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל, ושמו אותן עליו באלף זוי, והוקרו ועמדו באלפים, וגרשה - נוטלת אחד באלף שלה. והשני, אם רצתה שתתן דמיו ותטל משום שבח בית אביה - שומעין לה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זכויות הבעל בנכסי מלוג שלה, מנהגי הנדונייא, פיסוק המעות בשידוכין, מזון בת אשתו.

א. האשה שהתנית על בעלה לבטל זכות מדברים שזוכה בהן הבעל: ² אם פתב לה³ ועודה ארוסה קדם הנשואין - אינו צריך לקנות מידו, ⁴ אלא כל מה שפתב לה קדם⁵; ואם פתב לה אחר הנשואין - צריך לקנות מידו⁶.

(2) כגון אכילת פירות נכסיה או ירושתה שהוא זוכה בהן. (3) כתב ויתור על זכויותיו. (4) להקנות לו סודר, ועם קבלת הסודר הוא מקנה לאשתו את זכותו, (5) הואיל ואז עדיין לא זכה בנכסים יכול הוא להתנות שלא יזכה בהם לכשישאנה. (6) כי אז כבר זכה בנכסים והרי הוא כשותף עמה, ואינו יכול להסתלק מהם בלי קניין, כדין כל שותף המסתלק משותפותו שאין סילוקו מועיל אלא כאשר יקנו מידו.

ב. התנה עמה⁷ שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה⁸, אם מקרה ונתנה - מקרה ומתנתה קדם, אבל אוכל פרותיהן כל זמן שהן ברשותה⁹. ואם קנו מידו כשהיא ארוסה שאין לו דין ודברים בנכסיה - הרי סלק עצמו מגוף הקרקע, ואין לו בנכסיה פרות לעולם. ואפלו ערער על קנינו ואמר: לא עלה בדעתי שאין לי פרות מפני קנין זה, אלא שאם מקרה - מקרה קדם, שאין אדם נושא אשה בלא נכסים - אין שומעין לו, אלא כבר סלק עצמו מגוף הקרקע.

(7) עם הארוסה בלא קניין, או אחרי הנשואין וקנו מידו. (8) ולא פירש ממה הסתלק, שהרי בשלושה דברים זוכה הבעל בנכסי אשתו, אכילת הפירות, ושאם תמכור מכרה בטל, ואם תמות יירשנה. (9) שלא ויתר אלא על הפחות שבזכויותיו, והיא: תוקף מכירתה, כי חשב שמא לא תמכור כלל כי אין זה מצוי שתמכור נכסיה. וכלל הוא: "יד בעל השטר על התחתונה" - כל המוציא שטר על המוחזק בדבר אם השטר סתום מורידים אותו לפחות שבמשמעות השטר. וכן אם מתה - יורשה.

ג. התנה עמה¹⁰ שלא יאכל פרות נכסיה - הרי זה אינו אוכל פרותיהן, אבל מוכרין את הפרות¹¹, ולוקחין¹² בהן קרקע, והוא אוכל פרותיה; שלא סלק עצמו אלא מפרות נכסים אלו בלבד¹³.

(10) עם הארוסה ואפילו בלא קניין. (11) בעל כורחה. (12) וקונים. (13) ולא מפירי פירותיהם.

ד. התנה עמה שלא יאכל פרות נכסיה ולא פרי פרותיהן - לוקחין הפרות וקונין בהם קרקע, ולוקחין פרות קרקע זו וקונין בהם קרקע שניה, והוא אוכל פרות אלו שהן פרי פרי פרות¹⁴. וכן הדבר תמיד, עד שנתנה עמה שלא יהיו לו לא פרות

(72) לא יחזיר לקטן שאינו יודע לשמור, והרי זה כמשליך לאיבוד, אלא יקנה לו ספר-תורה ללמוד בו - הרי פירות, והקרן קיימת (שם נב).

לג. האשה שהיו לה כספים הראויות לבעל לאכל פרותיהם, הוא אומר: כך וכך ילקח בהם, והיא אומרת: איני לוקחת בהן אלא כך וכך - לוקחים דבר שפרותיו מרבים וציאתו מעוטה, בין שהיה הדבר פרצונו או שהיה פרצונה. ואין לוקחין אלא דבר שגזעו מחליף⁷³, שמא יאכל הפל ונמצא הקרן אבד.

(73) שפירותיו נאכלים, והגזע אינו כלה אלא מתחלף ובה לשנה הבאה, כגון יער וכדומה (שם).

לד. האשה שהכניסה לבעלה עז לחלבה⁷⁴ ורחל לגזתה ודקל לפרותיו, אף-על-פי שאין לה אלא פרות אלו בלבד. הרי זה אוכל והולף עד שתכלה הקרן. וכן אם הכניסה לו כלי תשמיש⁷⁵ בתורת נכסי מלוג, הרי זה משתמש בהן ולובש ומציע ומכסה עד שיכלה הקרן. וכשיגרש - אינו חייב לשלם הפלאות⁷⁶ של נכסי מלוג.

(74) שלא העז היתה שלה אלא החלב היה שלה, וכן כולם.

(75) כגון בגד ללבוש. (76) השחקים, אע"פ שהקרן כלה, כיון שאין בלוייו ניכר כל שעה, אין חוששים לו (כתובות עט: ע"פ רבינו אלפס ור"ן שם).

לה. הורו הגאונים⁷⁷, שנקסי צאן ברזל, אף-על-פי שפחיתתן על הבעל⁷⁸, אם היו הפלאות קניין והיו עושין מעין מלאכתן⁷⁹ - נוטלת עליה כמה שהן⁸⁰; ואם לא היו עושין מעין מלאכתן - הרי הן כמו שנגנבו או אבדו, שהוא חייב לשלם בדמיהם ששמו אותן עליו בשעת נשואין. ומנהג⁸¹ פשוט הוא זה, וכל הנושא - על מנהג זה קבל עליו אחריות הנדוניא. וכשם שאינו משלם הפחת, כך אינו נוטל את השבחה, אם הותרו דמיהן, לפי מנהג זה. יש לבעל לכף מקצת עבדי אשתו ואמהותיה שהיו משמשין אותו בבית אשה אחרת שנושא, בין שהיו עבדי מלוג בין שהיו עבדי צאן ברזל. אבל אינו יכול להוליכן לעיר אחרת שלא מדעת אשתו.

(77) הובאה דעתם ברי"ף יבמות ריש פ"ז. (78) כגון שמתו, או פחתו באופן שאין עושים מלאכתם. (79) דומה למלאכתם. (80) ואינו משלם את ההפרש. (81) נפוץ ומקובל.

~ יום שלישי ה' סיון ~

פרק שלשה ועשרים

(1) נתבאר בו דיני תנאי להפקעת זכויות האיש באשתו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָכַל, או שְׁאָכַל פְּחוֹת מִפְּשְׁעוֹר - שְׂמִינ פְּמָה שְׁהַשְׁבִּיחוּ, וְשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ פְּמָה הוֹצִיא. אִם הַשְּׁבַח יָתַר עַל הַהוֹצָאָה - יִשְׁבַּע בְּנִקְיַת חִפְץ²⁷ פְּמָה הוֹצִיא, וְנוֹטֵל הַהוֹצָאָה; וְאִם הַהוֹצָאָה יָתַרָה עַל הַשְּׁבַח - אֵין לוֹ מִן הַהוֹצָאָה אֲלֵא כְּשַׁעוֹר הַשְּׁבַח, וּבְשָׁבוּעָה.

(27) "הנשבע אוחד ספר תורה בזרועו ועומד ונשבע".

י. פְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים²⁸? בְּמִגְרָשׁ; אָכַל הָאִשָּׁה שְׂמִרְדָּה עַל בַּעֲלָהּ²⁹ - אָפְלוֹ אָכַל הַרְבָּה, שְׂמִינ לוֹ פְּמָה אָכַל, וּפְחוֹת אוֹתוֹ מִמָּה שְׂרָאוּי לְתָן לוֹ מִן הַהוֹצָאָה אַחַר שִׁישְׁבַּע וְנוֹטֵלוֹ; שְׁלֵא הַקְּנָה לָהּ פְּדִי שֶׁתַּטֵּל וְתִצֵּא מֵעַצְמָהּ. וְכֵן הַמוֹצִיא הוֹצִיאָתוֹ עַל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ קִטְנָה, וּמֵאָנָּה בּוֹ - רּוֹאִין פְּמָה אָכַל וְכִמְהָ הוֹצִיא וְכִמְהָ הַשְּׁבִיחַ, וְשְׂמִינ לוֹ פְּאָרִיס; שְׁהַרִי בְּרִשׁוֹת יָרֵד.

(28) שאנו אומרים: מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל.

(29) והיא דורשת גט.

יא. מִנְהַגוֹת רַבּוֹת יֵשׁ בְּנְדוּנָא. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ, שְׁיִקְתְּבוּ בְּפִתְבוֹת הַנְּדוּנָא יָתַר עַל דְּמִיָּה בְּשְׁלִישׁ אוֹ בְּחָמֵשׁ אוֹ בְּמִחְצָה, כְּגוֹן שְׁתֵּהִיָּה הַנְּדוּנָא מְאָה וְכוּתְבִים שְׁהַכְּנִיסָה מְאָה וְחֲמִשִּׁים, פְּדִי לְהַרְבּוֹת בְּפְגִי הַעֵם. וּכְשֶׁתְּבוֹא לְגַבּוֹת - לֹא תִגְבֶּה אֲלֵא מְאָה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְכַתֵּב פְּחוֹת, וְאִם פְּסָקָה לְהַבִּיא לוֹ בְּמְאָה פְּלִים - נוֹתְנָת שׁוּה מְאָה וְעֶשְׂרִים אוֹ מְאָה וְחֲמִשִּׁים, וְכוּתְבִין שְׁהַכְּנִיסָה לוֹ מְאָה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְכַתֵּב שׁוּה מְנָה בְּמְנָה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ, שְׁתֵּינן הָאִישׁ מַעוֹת לְפִי הַנְּדוּנָא דְּבַר קַצּוֹב, שְׁתֵּתַקְשֵׁט בּוֹ הַפְּלָה וְתִקְנָה בּוֹ בְּשָׂמִים וְכוּצָא בְּהֵן. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁיִכְנִיס הָאִישׁ שׁוּם מְשֻׁלוֹ לְאִשָּׁה וְיִצְטָרֵף לְנְדוּנָתָה לְהַתְנָאוֹת בּוֹ.

יב. הַנוּשָׂא סֶתֶם - כּוֹתֵב וְנוֹתֵן פְּמְנֵהַג הַמְּדִינָה. וְכֵן הִיא שְׂפִסְקָה לְהַכְּנִיס - נוֹתְנָת פְּמְנֵהַג הַמְּדִינָה. וּכְשֶׁתְּבוֹא לְגַבּוֹת כְּתִבְתָּה - מַגְבִּין לָהּ מַה שְּׁכַתְּבְתָּה פְּמְנֵהַג הַמְּדִינָה. וּבְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ וְכוּצָא בְּהֵן, מְנֵהַג הַמְּדִינָה עֵקֶר גְּדוֹל הוּא וְעַל פְּיוֹ דְּנִין. וְהוּא, שְׁיֵהִיָּה אוֹתוֹ מְנֵהַג פְּשׁוּט בְּכָל הַמְּדִינָה.

יג. אִישׁ וְאִשָּׁה שְׁהִיוּ בִּינֵיהֶם שְׁדוּכִין, וְאָמַר לָהּ: פְּמָה אַתְּ מְכַסֶּת לִי? פְּךָ וְכָךְ! וְאָמְרָה לוֹ: וְכִמְהָ אַתָּה נוֹתֵן לִי אוֹ כּוֹתֵב לִי? פְּךָ וְכָךְ! וְכֵן הָאָב שְׂפִסַּק עַל יְדֵי בְנוֹ וְכֵתוֹ: פְּמָה אַתָּה נוֹתֵן לְבִנְךָ? פְּךָ וְכָךְ! וְכִמְהָ אַתָּה נוֹתֵן לְבִתְךָ? פְּךָ וְכָךְ! עֲמַדוֹ וְקַדְשׁוֹ - קְנִי אוֹתָן הַדְּבָרִים, וְאָף-עַל-פִּי שְׁלֵא הִיָּה בִּינֵיהֶן קְנָן. וְאֵלוֹ הֵן הַדְּבָרִים הַנִּקְנִים בְּאַמְרָה.

וְלֹא פְּרִי פְּרוּתֵיהֶן עַד לְעוֹלָם. וְאַחַר כֶּף לֹא יֵהִיוּ לוֹ פְּרוֹת בְּחֵיָּהּ, אָכַל אִם מְתָה - יִירֵשׁ הַכֹּל.

(14) כי לא הזכיר בויתורו אלא סילוקו מפירי פירות בלבד, ועל מה שלא הזכיר – זכותו קיימת.

ה. הַתְּנָה עִמָּה שְׁלֵא יִירְשָׁנָה - הָרִי זֶה לֹא יִירְשָׁנָה, אָכַל אוֹכַל פְּרוֹת בְּחֵיָּהּ. וְכֵן אִם הַתְּנָה עִמָּה שְׁיִירֵשׁ מְקַצֵּת נִכְסִים, וְכֵן אִם הַתְּנָה עִמָּה שְׂאָם מְתָה בְּלֹא בְּנִים וְיִחְזְרוּ נִכְסֵין לְבֵית אָבִיָּהּ - הַכֹּל קָיָם.

ו. פְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים¹⁵? שְׁהַתְּנָה עִמָּה קֶדָם שְׁתַּנְּשָׂא, שְׁהַנְּחִלָּה הַבָּאָה לוֹ לְאָדָם שְׁלֵא מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ¹⁶ מְתַנָּה עָלֶיהָ שְׁלֵא יִירְשָׁנָה קֶדָם שְׁתֵּהָא רְאוּיָה לוֹ¹⁷; אָכַל אִם הַתְּנָה עִמָּה אַחַר שְׁנִשְׁנָאוֹת - תִּנְאוֹ בְּטַל¹⁸ וְיִירְשָׁנָה, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ¹⁹.

(15) שאינו יורשה. (16) מירושת אבותיו, אלא על ידי מעשיו, כגון נחלת אשתו הבאה לו על ידי נישואיו. (17) לפני הנישואין, כי עד הנישואין אפילו אם מתה אינו ראוי ליורשה. ולפיכך יכול הוא לומר לה: לא יהיה לי חלק באותו ממון העתיד לבוא לו. שאין מזכים לאדם בעל כורחו. (18) כיוון שהירושה ראוייה לו אילו מתה עכשיו, אינו יכול לוותר עליה. (19) "כל תנאי שבירושה בטל אף על פי שהוא ממון, שנאמר בה: "לחוקת משפט".

ז. הַתְּנָה עִמָּה אַחַר נְשׂוֹאִין²⁰ שְׁלֵא יֵהִיוּ לוֹ דִּין וּדְבָרִים בְּנִכְסֵיהָ, וְלֹא בְּפְרִי פְּרוּתֵיהָ עַד עוֹלָם, בְּחֵיָּהּ וּבְמוֹתָהּ - הָרִי זֶה אֵינוֹ אוֹכַל פְּרוֹת כָּלְ; אָכַל אִם מְתָה - יִירְשָׁנָה²¹, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ.

(20) וגם קנו מידו. (21) וכן אם מכרה או נתנה, מכרה ומתנתה קיימים.

ח. הַבְּעַל שְׁהוֹצִיא הוֹצִיאָתוֹ עַל נִכְסֵי מְלוּג - בֵּין שְׁהוֹצִיא מַעַט וְאָכַל פְּרוֹת הַרְבָּה, בֵּין שְׁהוֹצִיא הַרְבָּה וְאָכַל פְּרוֹת מַעַט, וְאָפְלוֹ אָכַל גְּרוּגְרָת²² אַחַת דְּרָף כְּבוֹד²³, אוֹ שְׂאָכַל דִּינָר אֶחָד²⁴ אָפְלוֹ שְׁלֵא דְרָף כְּבוֹד, וְאָפְלוֹ לֹא לְקַח בְּפְרוֹת מְמָה שְׁהוֹצִיא אֲלֵא חֲבִילָה אַחַת שֶׁל זְמוּרֹת²⁵ - מַה שְׁהוֹצִיא הוֹצִיא, וּמַה שְׂאָכַל אָכַל²⁶.

(22) תאנה יבשה. (23) בביתו על שולחנו, ולא בשוק או בשדה דרך עראי. (24) שווה דינר. (25) ענפי הגפן, שהם מאכל לפילים, והאכיל מהם את בהמתו. ומכל מקום צריך שתהא החבילה שווה דינר, כי אכילת בהמה אינה אכילת כבוד. (26) וכשהוא מגרשה אינו יכול לתבוע את הוצאותיו.

ט. וְכֵן אִם נָפְלוּ לָהּ כֶּסֶפִּים בְּמְקוֹם רְחוֹק, וְהוֹצִיא עָלֶיהֶן הוֹצִיאָתוֹ עַד שְׁהַבִּיאַן אוֹ עַד שְׁהוֹצִיאַן מִיַּד מִי שְׁהִיוּ אֲצִלוֹ, וְלִקַּח בְּהֵן קְרָקַע וְאָכַל פְּרוּתֵיהָ כְּשַׁעוֹר - מַה שְׁהוֹצִיא הוֹצִיא, וּמַה שְׂאָכַל אָכַל. הוֹצִיא וְלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זָנִין אוֹתָהּ פְּאֻחַת, אֵלָּא אַחַד זָנָה וְאַחַד נוֹתֵן לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת.

(35) מאיש אחר. (36) שמתוך שמחת חתונתם גמר ומקנה. (37) ולפני הנישואין ואז מועיל הקניין. (38) כלומר, אם הייתי מקיים את אמה הייתי זן אותה. (39) כלומר, במקום ששם האמא שלה.

יח. נשאת הבת בתוך זמן זה - הפעל חיב במזונותיה, ובעלי אמה שניהם פל אחד ואחד נותן לה דמי מזונות. מתו אלו שפסקו לזון אותה: אם קנו מידן או שהיב עצמו בשטר - הרי זו פבעל חוב בשטר, וטורפת מזונותיה מנכסיהן המשעבדים⁴⁰ עד סוף הזמן שפסקו; ואם פסקו בשעת הקדושין ולא היה שם קנין - הרי הם דברים שלא נתנו לפתב, ואינה טורפת במזונותיה⁴¹.

(40) שנמכרו ללקוחות על ידי בעלי אמה. (41) מנכסים משועבדים, אבל גובה היא מן היורשים כדין מלווה בעל פה.

פָּרָק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

(1) כולל בו דין אילוני, ממאנת, ונשים האסורות עליו - לענין כתובה. היוצאת משום שם רע, העוברת על דת אם כופין בעלה להוציאה, האשה שאמרה לבעלה שזנתה תחתיו ברצון, אשת ישראל שזנתה תחת בעלה בשגגה או באונס, אשת כהן שנבעלה בשוגג או באונס, ואשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי.

א. הנושא את האילונית², ולא היו לו בנים ולא אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה - אף-על-פי שכופין אותו ומוציא³, הרי היא ככל הנשים, ויש לה פתבה⁴ ושאר תנאי פתבה⁵. וכן זוכה הפעל במה שזכה בשאר הנשים⁶.

(2) אשה עקרה שאינה מסוגלת ללדת, וסימניה מפורשים לעיל פ"ב, ה"ו. (3) כדי שישא אשה הראויה לילד, כמבואר לעיל פט"ו ה"ז. (4) הואיל והכיר בה מתחילה, ואין כאן מקח טעות (כתובות ק: במשנה). (5) כגון מזונותיה, רפואתה ופדיונה, המנויים לעיל פ"ב ה"ב. (6) מעשה יריה וירושתה וכו' לעיל פ"ב ה"ג.

ב. אכל הנושא אשה ולא הפיר בה, ונמצאת אילונית או מחיבי לאוין⁷, וכן הנושא שניה⁸, בין הפיר בה בין לא הפיר בה - אין לה עקר פתבה ולא תנאי מתנאי פתבה, אכל תוספת יש לה⁹. ואין לה מזונות, ואפלו לאחר מותו. וכשכופין אותו ומפרישין ביניהם - אין מוציאין מן הפעל פרות שאכל.

(7) כגון גרושה לכהן, ולא הכיר בה כשנשאה. (8) שניה לעריות, האסורה מדברי סופרים. ועשרים נשים הן, כמבואר

יד. במה דברים אמורים? בשפסק האב לבתו, בין קטנה ובין גדולה, ופסק האב לבנו, ובנשואין ראשונים; שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ומרב שמחתו בנשואין הראשונים גמר ומקנה לו באמירה. אבל אם שפסק לאחותו או אשה שפסקה לבתה וכן שאר קרובים, וכן האב שפסק לבנו או לבתו בנשואין שניים - לא קנו אותן הדברים עד שיקנו מידי הפוסק שיתן כף וכו'.

טו. האב שפסק על יד בתו - לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיקנס אותה בעלה. וכן הדין לא קנה עד שיקנס. שכל הפוסק אינו פוסק אלא על מנת לקנס. לפיכך, הפוסק מעות לחתנו, ומת קדם שיקנס, ונפלה לפני אחיו ליבום - יכול האב לומר לכתב: לאחיה הייתי רוצה לתן, ולך איני רוצה לתן. ואפלו היה הראשון עם הארץ והשני חכם, ואף-על-פי שהבת רוצה בו.

טז. הפוסק מעות לחתנו, והלך האב למדינה אחרת³⁰ - יכולה היא לומר לבעל: אני לא פסקתי על עצמי, מה אני יכולה לעשות? או פנס בלא נדוניא או פטרני בגט. אבל אם פסקה היא על עצמה ולא הגיעה ידה - הרי זו יושבת עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות³¹. ולמה לא תפטר עצמה במרדות³²? שהמורדת והיא ארוסה - הפעל רוצה לקנסה והיא אינה רוצה; אבל זו - אין הפעל רוצה בה עד שתתן הנדוניא שפסקה, והיא רוצה בו, שהרי אומרת לו: או פנס או פטר³³. במה דברים אמורים? בגדולה; אבל בקטנה שפסקה על עצמה - כופין אותו לתן גט, או יכנס בלא נדוניא³⁴.

(30) ולא הניח כאן נכסים, אבל אם יש לו כאן נכסים, בית דין יורד לנכסיו ונותן לו. (31) "חשב עד שילבין ראשה". (32) שכל אשה המורדת בבעלה ואומרת מאסתיהו... כופים אותו לגרשה מייד. (33) ודעת הר"ף שם שדינה כמורדת. (34) שאין תנאה כלום.

יז. הנושא אשה ופסקה עמו שיהיה זן את בתה³⁵ כף וכו' שנים - חיב לזון אותם שנים שקבל על עצמו. והוא, שיתנו על דבר זה בשעת הקדושין³⁶; אבל שלא בשעת הקדושין³⁷ - עד שיקנו מידו או עד שיקתב בשטר וכיוצא בו, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר. נתגרשה בתוך השנים שקבל על עצמו לזון את בתה, ונשאת לאחר ופסקה גם עמו שיהיה זן אותה הבת כף וכו' שנים - לא יאמר ראשון: אם תבוא לביתי אזונה³⁸, אלא מוליד מזונותיה למקום שהיא שם אמה³⁹. וכן לא יאמרו שניהם: הרי אנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יוצאת נגד רצונו. 25) כתובות קא, א. מתנה הוא שנתן לה בחיבת ביאה (רש"י שם) והרי ידע מראש שהיא קטנה ויכולה למאן. 26) שם קז, ב. כשם שאין לה כתובה, כך אין לה מזונות שהם תנאי כתובה.

ו. מי שזנתה תחת בעלה - אין לה כתובה²⁷, לא עקר ולא תוספת²⁸ ולא אחד מתנאי כתובה; שהרי מעשיה גרמו לה להאסר על בעלה.

27) כתובות קא, א. ויבמות פז, ב. 28) שהרי לא עמדה בתנאי שלה שתהיה נאמנת לו, כמבואר לעיל ה"ג.

ז. והיאף דין נשים אלו²⁹ בנדוניא שלהם? ³⁰ כל אשה שנדונייתה קימת - אפלו זנתה, נוטלת שלה והולכת³¹. ואם הייתה שניה או אחד מחיבי עשה, בין הפירי בה בין שלא הפירי בה, או שהיתה אילונית או מחיבי לאוין והפירי בה - הרי היא בנדונייתה ככל הנשים.

29) הנדונות בפרק זה כל אחת לעצמה. 30) שהכניסו לבעליהן. 31) כתובות קא, א.

ח. נכסי צאן ברזל, חיב באחריותן³²; ונכסי מלוג, מה שנגנב או שאבד - אבד לה, ואינו חיב לשלם. היתה אילונית או מחיבי לאוין ולא הפירי בה: כל מה שאבד או נגנב או בלה או שנשחק מנכסי צאן ברזל - אין הבעל חיב לשלם, שהרי היא נתנה לו רשות להיותן אצלו³³; וכל מה שאבד או נגנב מנכסי מלוג - חיב לשלם. הפך מפל הנשים. מפגי שאין שם אישות גמורה, לא זכה בנכסי מלוג³⁴.

32) שאם נגנבו או אבדו, חייב לשלם. 33) וידעה אסורה לו, אם כן מחלתם לו מתחילה. ואע"פ שקיבל אחריותם, עם ביטול הקידושין שהיו בטעות - בטלה ממילא אחריותו. 34) והרי זה כאילו קיבלם אחר להנאתו שחייב באחריותם (כתובות קא). והשוו דין אלמנה לכהן גדול - שהיא מחייבי לאוין - לדין אילונית שלא הכיר בה (שם קא:), וכן מבואר ברי"ף שם, וראה ט"ז לאהע"ז סי' קטז ס"ה.

ט. והממאנת - אין לה גליות³⁵ כלל. שאין מוציאין מן הבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסיה, בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל, אלא נוטלת הנמצא לה ויוצאה.

35) נכסיה שבלו ואפסו לגמרי.

י. מי שזנתה תחת בעלה - אין לה כתובה, לא עקר ולא תוספת. ואין מוציאין מהבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסי צאן ברזל שלה, ואין צריך לומר נכסי מלוג. ולא המזנה בלבד, אלא אף העוברת על דת משה או על דת יהודית, או היוצאת משום שם רע - אין לה כתובה, לא עקר ולא תוספת ולא תנאי מתנאי כתובה. וכל אחת מהן נוטלת הנמצא לה

לעיל פ"א ה"ו. 9) שם קא, א. שמתנה היא שנתן לה בחיבת ביאה (רש"י שם).

ג. ולמה אין להם עקר¹⁰ ויש להן תוספת? העקר, שהיא תקנת חכמים פדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה¹¹ - הואיל ולא הפירי בה, אין לה עקר¹²; אבל תוספת, שהוא חיב עצמו בה כל זמן שתראה ותעמד לפניו¹³ - הרי עמדה בתנאי שלה, והרי הקנית לו הנאתה, והרי היא עומדת [לפניו], אבל התורה אסרה אותה¹⁴ עליו, ומה היא יכולה לעשות? לפיכך יש לה תוספת¹⁵, שאין מעשיה הן הגורמין לה¹⁶ להאסר אחר הנשואין, אלא אסורה היתה מקדם.

10) מנה לאלמנה, ומאיתים לבתולה. 11) כמבואר לעיל פ"י ה"ו. 12) ואין כאן תקנת חכמים, שגם הם רוצים שתצא מהר. 13) כי אילו היא רוצה לצאת, ודאי שאין לה תוספת, כי לא הקנה לה על דעת שתצא לרצונה ותיטול את שלו. 14) ובשניה, החכמים אסרוה עליו. 15) ואפילו איילונית שלא הכיר בה יש לה תוספת, כיון שהוסיף לה מדעתו ולא חשש שמא תמצא איילונית רצה לזווק בנכסיו (ר"ן כתובות, פרק יא). 16) = שלא מעשיה הביאה לידי כך.

ד. ולמה לא חלקו בשניה בין שהפירי בה בין שלא הפירי בה, אלא אמרו: אין לה עקר כתובה בכל מקום? ¹⁷ מפני שהיא מדכרי סופרים, עשו בה חזוק¹⁸. אבל אם נשא אחת מחיבי לאוין והפירי בה, או אחת מחיבי עשה, בין הפירי בה בין שלא הפירי בה - יש לה כתובה; שחייבי לאוין שהפירי בה - רצה לזווק¹⁹ בנכסיו, וחייבי עשה - אסורין קל. ויש לשתיקן מזונות לאחר מותו²⁰. וכן אם לויתה ואכלה²¹ - חיב לשלם. ובשכופין אותן להוציא - מוציאין מן הבעל כל פרות שאכל מכל נכסיה²².

17) ואפילו הכיר בה. 18) יבמות פה, ב. אבל דברי תורה אינם צריכים חזוק. 19) לזון אותה מנכסיו, ובכתי" התמינים: לזוק. וכן בדפוס שונצינו. 20) יבמות פה, א. אבל בחייו אין להן מזונות כי עליהן לצאת מבעליהן, משום עבירה. 21) שהלך בעלה למדינת הים ולא הניח לה מזונות. 22) יבמות פה, א. שהרי לא כדין אכלם, שאין לו בהן נישואין, וכן ראוי לקנסם - כשהכירו בהן - שהם הרגילו ושידלו את הנשים לנישואי עבירה.

ה. הממאנת²³ - אין לה כתובה²⁴, אבל תוספת יש לה²⁵. ואין מוציאין מן הבעל פרות שאכל. ואם לויתה פשהיתה תחתיו ואכלה, ואחר כך מאנה - אין מוציאין אותן מזונות מן הבעל²⁶.

23) קטנה יתומה שהשיאוה אמה או אחיה, ויכולה למאן ולצאת בלא גט, כמבואר לעיל פ"ד ה"ח. 24) שמעצמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחר כך תפסיד כתבתה. עברה בינו לבניה, וידע שהיא עוברת על דת, והתרה בה בלא עדים, וחזרה ועברה, הוא טוען ואומר: אחר התראה עברה, והיא אומרת: לא עברתי כלל, או: לא התרה בי, אם רצה להוציא - הרי זה נותן כתבה אחר שתשבע שלא עברה; שאם תודה שעברה אחר התראה זו - אין לה כלום.

(47) שמא תחזור בה. ואם תחזור לא תפסיד כתובתה. (48) על ההתראה ועל העבירה.

טו. כיצד היא יוצאה משום שם רע? כגון שהיו שם עדים שעשתה דבר מכוער ביותר, שהדברים מראין שהיתה שם עברה, אף-על-פי שאין שם עדות ברורה בננות. כיצד? כגון שהיתה פתור לבדה, וראו רובל יוצא⁴⁹, ונכנסו מיד בשעת יציאתו, ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזורת, או שמצאו רק לח למעלה מן הפילה⁵⁰. או שהיו יוצאים ממקום אפל, או מעלין זה את זה מן הבור וכיוצא בו. או שראוהו מנשק על פי חלוקה, או שראו אותו מנשקין זה את זה או מגפפין⁵¹ זה את זה. או שנכנסו זה אחר זה והגיפו דלתות. וכיוצא בדברים אלו. אם רצה הבעל להוציאה - תצא בלא כתבה. ואין זו צריכה התראה.

(49) בירושלמי כתובות פ"ז ה"ו, הגירסא: וכל יוצא מתוך ביתה. וכל - מוכר בשמים לנשים להתקטט בהם. (50) רשת, שפורשים על המיטה להגן על הישן בה מיתושים וזבובים. מי זרק הרוק למעלה? כי אם השוכב ופניו למעלה, הלכך זינתה זו ורקקה בשעת תשמיש (יבמות כד: וברש"י). (51) מחבקים.

טז. עוברת על דת משה או על דת יהודית, וכן זאת שעשתה דבר מכוער - אין כופין את הבעל להוציא, אלא אם רצה - לא יוציא. ואף-על-פי שלא הוציא - אין להן כתבה. שהכתבה תקנת חכמים היא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות; אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה [זו], אלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

יז. מי שראה אשתו שזנתה, או שאמרה לו אחת מקרובותיו או מקרובותיה, שהוא מאמנים וסומכת דעתו עליהם, שזנתה אשתו, בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה - הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת, הרי זה חייב להוציא, ואסור לו לבוא עליה⁵², ויתן כתבה⁵³. ואם הודת לו שזנתה - תצא בלא כתבה. לפיכך משביעה⁵⁴ בנקיטת חפץ שלא זנתה תחתיו, אם ראה אותה בעצמו, ואחר כך תגבה

מנדוניתה ויוצאה, ואין הבעל חייב לשלם כלום, לא מה שפחת ולא מה שאבד.

יא. ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת משה: יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי. או שנודרת או שנושבעת ואינה מקימת. או ששמשה מטתה והיא נדה³⁶. או שאינה קוצה³⁷ לה חלה³⁸. או שהאכילה את בעלה דברים אסורים. אין צריך לומר שקצים ורמשים ונבלות³⁹, אלא דברים שאינן מעשרין⁴⁰. והיאך יודע דבר זה? כגון שאמרה לו: פרות אלו פלוני כהן תקנם לי, ועסה זו פלונית הפרישה לי חלתה, ופלוני החכם טהר לי את הכתם; ואחר שאכל או בא עליה שאל אותו פלוני, ואמר: לא היו דברים מעולם. וכן אם החזקה נדה בשכנותיה⁴¹ ואמרה לבעלה: טהרה אני, ובא עליה.

(36) ואמרה לבעלה: טהורה אני. (37) חותכת ומפרשת, מלשון המשנה (חלה ב, ג). (38) מעיסתה. (39) שאיסורם מן התורה. (40) שאין איסורו בזמן הזה אלא מדרבנן (פ"א מהל' תרומות הכ"ו) - 'מגיד משנה'. (41) שראוה לובשת בגדי נידות, ולבעלה אמרה טהורה אני (כתובות שם, וברש"י).

יב. ואי זו היא דת יהודית? הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל. ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי⁴² מפלשה⁴³ וראשה פרוצ ואין עליה רדיד⁴⁴ ככל הנשים, אף-על-פי ששערה מכסה במטפחת. או שהיתה טוה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה, על פדחתה⁴⁵ או על לחייה, כדרך שעושות העכו"ם הפרוצות. או שטוה בשוק ומראת זרועותיה לבני אדם. או שהיתה משחקת עם הבחורים. או שהיתה תובעת התשמיש בקול רם מבעלה, עד ששכנותיה שומעות אותה מדברת על עסקי תשמיש. או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה.

(42) רחוב צר. (43) פתוח לרשות הרבים. (44) צעיף, מלשון הכתוב (ישעיה ג, כג): "ההצניפות והרדידים". (45) מצחה.

יג. עזרא תקן שתהיה אשה חוגרת בסינר⁴⁶ תמיד בתוך ביתה, משום צניעות. ואם לא חגרה - אינה עוברת על דת משה, ולא הפסידה כתבתה. וכן אם יצתה בראשה פרוצ מחצר לחצר בתוך המבוי - הואיל ושערה מכסה במטפחת, אינה עוברת על דת.

(46) מכנסים (רש"י). או חגורה (פירוש המשנה לרבינו, שבת פ"י מ"ד).

יד. העוברת על דת - צריכה התראה⁴⁷ ועדים⁴⁸,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְתַתָּהּ. אֲבָל בְּדָבָר אַחֵר - אִינּוּ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָה⁵⁵ אֲלֵא עַל יְדֵי גִלְגֹּל⁵⁶.

מִפְתַּתָּהּ כְּלוּם. וְכוּפִין אֶת הַפֶּה לְתֵן לָהּ פְתַתָּהּ וּלְגַרְשָׁה.

כג. אשת פהן שאמרה לבעלה: ונאנסתי, או שנגנתי ונבעלתי לאחר - אינו חושש לדבריה, שמה עיניה נתנה באחר. ואם היתה נאמנת לו, או שאמר לו אדם שהוא סומך על דבריו - יוציא ויתן פתחה.

כד. האומר לאשתו בפני שנים: אל תסתרי עם איש פלוני, ונכנסה עמו לסתר בפני שני עדים, ושהתה כדי טמאה⁶⁴ - הרי זו אסורה על בעלה עד שישקנה מי המרים, כמו שיתבאר בהלכות סוטה⁶⁵. ואם מת קדם שישקנה - אין לה כתובה. ואף-על-פי שלא מצאו דבר מלכר, שאין לה דבר יותר מלכר מזה⁶⁶. והיום שאין שם מי סוטה - נאסרה עליו אסור עולם. ותצא בלא כתובה, לא עקר ולא תוספת, שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר.

64) כדי צליית ביצה וגמיעתה (הל' סוטה פ"א ה"ב).
65) שם. 66) שנסתרה עם החשוד אחרי שבעלה התרה בה.

כה. אמר לה בינו לבינה: אל תסתרי עם איש פלוני, וראה אותה שנסתרה עמו ושהתה כדי טמאה - הרי זו אסורה עליו בזמן הזה שאין שם מי סוטה. וחייב להוציא, ויתן כתובה⁶⁷. ואם הודית שנסתרה אחר שהתרה בה - תצא בלא כתובה⁶⁸. ולפיכך משביעה⁶⁹ על זה, ואחר כך יתן כתובה.

67) כי אינו נאמן להפסידה כתובתה על פי עצמו.
68) הודאת בעל דין כמאה עדים. 69) ראה למעלה הלכה יז, והערה פא.

פְּרֻק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים

1) ביאר בו רבינו דין הנשוא אשה סתם ונמצאו עליה נדרים, או מומים. הרואה דם בשעת תשמיש, או שנולדו בה מומים אחרים, האיש שנולדו בו מומין אחרי הנישואין, היבם שנמצא בו אותו המום שהיה לבעלה.

א. הנשוא אשה סתם, ונמצאו עליה נדרים - תצא בלא כתובה, לא עקר ולא תוספת. באלו נדרים אמרו? שלא תאכל בשר, או שלא תשתה יין, או שלא תתקשט במיני צבעונין, והוא הדין לשאר המינים שדרך כל נשי המקום להתקשט בהן; אבל נמצא עליה נדר אחר חוץ מאלו - לא הפסידה כולם.

ב. וכן הכוונת אשה סתם, ונמצא בה מום ממומין הנשים שכבר בארנום², ולא ידע הבעל במום זה ולא שמע בו ורצה³ - הרי זו תצא בלא כתובה, לא

52) קידושין טו, א. 53) אע"פ שהוא מאמין לדברי העד, אין הוא יכול להפסידה מומן בפחות משני עדים. 54) תובע ממנה שתשבע שאז חייבת להשבע, כמפורש בפ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ב (כסף-משנה, ועי' לעיל הערה ע). 55) שהרי אינו טוען טענת ודאי, ואין נשבעים על טענת ספק. 56) אם נתחייבה לו שבועה ממקום אחר, הוא מגלגל ומוסיף עליה גם שבועה זו שלא זנתה תחתיו.

יח. אמרה לו אשתו שזנתה תחתיו ברצונה - אין משגיחין לדבריה, שמה עיניה נתנה באחר. אבל אבדה כתבתה, עקר ותוספת, ואבדה הבלאות⁵⁷; שהרי הודת בזנות⁵⁸. ואם היה מאמינה וסומך ועתה על דבריה - הרי זה חזב להוציאה. ואין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו, עד שיכואו שני עדים ויעידו שזנתה אשתו זאת בפניהם ברצונה, ואחר כך כופין אותו להוציא.

57) מה שאבד או נגנב מנכסי נדונייתה, כמבואר לעיל הלכה י. 58) והודאתה דומה כמאה עדים (נדרים צא.).

יט. האשה שזנתה תחת בעלה בשגגה⁵⁹ או באנס - הרי זו מתרת לבעלה. שנאמר: והיא לא נתפשה; הא נתפשה - מתרת. בין שאנסה עכו"ם בין שאנסה ישראל. וכל שתחלת ביאתה באנס, אף-על-פי שסופה ברצון, ואפלו אמרה: הניחתי לו, שאלמלי לא אנס אותי הייתי שוכרתו - הרי זו מתרת; שהיצר לבשה, ומתחלה [היתה] באנס.

59) כגון אשתו ואשת איש עמו בבית, ונתכוון לאשתו ונזדמנה לו זו, ואף היא שגגה כסבורה שהוא בעלה (סוטה כח, וברש"י).

כ. נשים שגנבו אותן לסטים⁶⁰ - הרי הן כשבויות⁶¹, שהן אנוסות, ומתרות לבעליהן. ואם הניחום⁶², והלכו ללסטים מעצמן - הרי אלו ברצון, ואסורות לבעליהן⁶³. ודין השוגגת ודין הנאנסת אחד הוא, שהשגגה צד אנס יש בה.

60) שודדים, מתחת בעליהן. 61) שנשבו במלחמה ע"י חיל האויב. 62) ללכת לבעליהן. 63) כתובות, שם.

כא. במה דברים אמורים? בשהיה בעלה ישראל; אבל אשת פהן ששגגה או שנאנסה - אסורה לבעלה, שהרי נעשת זונה מכל מקום, והוא אסור בזונה, כמו שיתבאר בהלכות אסורי ביאה.

כב. אחד אשת ישראל או אשת פהן שנאנסה - כתבתה קיימת, העקר והתוספת, ולא הפסידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11) הובאו דבריהם ברא"ש, כתובות שם. (12) ובכת"י התימנים: אינן.

ד. פיצד היא טענת המומין? אם היו המומין שנומצאו בה מומין שודאי היו בה קדם שתתארס, כגון אצבע יתרה וכיוצא בזה¹³ - על האב להביא ראיה שידע בהן הבעל ורצה, או שחזקתו שידע¹⁴; ואם לא הביא ראיה - תצא בלא כתבה כלל. היו מומים שאפשר שנוולדו בה אחר הארוסין: אם נמצאו בה אחר שנכנסה לבית הבעל - על הבעל להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה, והיה מקחו מקח טעות; ואם נמצאו בה והיא בבית אביה - על האב להביא ראיה שאחר הארוסין נולדו¹⁵, ונסתתפה שדה¹⁶.

13) שנוולדו עמה. ובכת"י התימנים: וכיוצא בה. (14) כגון שהיה המום בפניה, חזקה היא שידע בו הבעל ונתרצה, ואינו נאמן לומר שעצם עיניו או השפילן ולא הכיר באותו מום עד עתה ('בית יוסף' לאהע"ז סי' לט). (15) כי עלינו לומר: "כאן נמצאנו וכאן היו" - כאן היו קודם הארוסין, ולפיכך עליו להביא ראיה (כתובות עה:). (16) מזלו של בעל גרם שתומם. נסתתפה - לשון מטר סוחר (משלי כח, ג), נשטפה שדהו (רש"י לכתובות ב.).

ה. הביא הבעל ראיה שעד שלא תתארס היו בה, או שהודה לו בכך, והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפייס¹⁷, או שחזקתו שידע בהן ונתפייס¹⁸ - הרי זה חייב בכתבה¹⁹.

17) ונתרצה. (18) כגון שהיה המום בפניה, חזקה שידע בו, או שיש שם מרחץ, וכמבואר לעיל ה"ב. (19) כתובות עו, א.

ו. פא על אשתו, ושהה פמה ימים, וטען שמום זה לא נראה לי עד עתה - אפלו היה בתוך הקמטים או בכף הרגל, אין שומעין לו. חזקה שאין אדם שותה בכוס אלא אם פן בודקו ופה, וחזקתו שידע ורצה.

ז. הנושא אשה ונמצא שאין לה וסת קבוע לנדתה, אלא לא תרגיש בעצמה עד שתדע דם נדה - הרי זה לא תשמש אלא בשני עדים²⁰, שבדקת בהן עצמה: אחד לפני תשמיש²¹, ואחד לאחור תשמיש²². חוץ מן העד של איש, שמקנה בו עצמו²³, כמו שיתבאר בהלכות אסורי ביאה²⁴.

20) מטליות שהאשה מקנחת עצמה בהן. (21) לבדוק בו אם ראתה דם נדה ותפרוש מבעלה. (22) שמא ראתה דם בשעת תשמיש (נדה יב:). (23) אחר תשמיש. (24) פ"ד הט"ז: "אבל אחר תשמיש, הכל צריכים שני עדים, אחד לו ואחד לה".

עקר ולא תוספת. פיצד? היה מרחץ בעיר והיו לו קרובים - אינו יכול לומר: לא ידעתי מומין אלו, ואפלו מומין שבסתר; מפני שהוא בודק בקרובותיו, וחזקה ששמע ורצה. ואם אין שם מרחץ או שלא היו לו קרובים - טוען במומין שבסתר. ונכפה⁴ בעתים ידועים⁵ - הרי הוא ממומי סתר. אבל במומין שבגלוי - אינו יכול לטעון; שהרי הכל רואין אותן ואומרין לו, וחזקתו ששמע ונתפייס⁷. דבר ידוע הוא, שאין דין זה אלא באותן המקומות שהיה מנהג הנשים שם להלך בשוק ופניהן גלויות, והכל יודעין אותן ואומרין: זו היא בתו של פלוני, וזו היא אחותו של פלוני, כמו ערי אדום בזמן הזה. אבל מקומות שאין דרך הבנות שם לצאת לשוק כלל, ואם תצא הבת למרחץ - בגלוי תצא, מתנברה⁸, ולא יראה אותה אדם חוץ מקרובותיה - הרי זה טוען אף במומין שבגלוי. והוא, שלא היה שם מרחץ ושלא היה לו קרובה לבדק בה; אבל היה שם מרחץ בעיר זו שאין דרך הנשים לצאת בה ופניהם מגולות, אם יש לו קרובה - אינו יכול לטעון, שהרי הכל רואין אותה ערמה במרחץ. ואם דרפן להתנבר ולהתחבא אף במרחץ, ושתהיה הבת רוחצת בלילה⁹ או בבית קטן במרחץ לבדה, עד שלא תראה ולא תודע - הרי זה טוען אף במומין שבגלוי. והדברים אלו דברים של טעם הם, ואינם גזרת הכתוב¹⁰.

2) למעלה פ"ו ה"ז. (3) והסכים (כלומר, שלא שמע עליו, ולא הסכים). (4) חולי שממנו נופלת לארץ (אפילפסיה). (5) שהמחלה תוקפתה בזמנים קבועים, ונזהרת אז מלצאת בין הבריות (רש"י כתובות עז:). (6) ובנוסח כת"י: "כמומי". (7) כתובות עה, ב. (8) מעלימה את זהותה, מלשון הכתוב (מלכים א יד, ה): "והיא מתנכרה". (9) ואין שם אור. ומקור דברים אלו בדברי הגאונים שהובאו ברא"ש כתובות פ"ז סי' טו. (10) אילו היו גזירת הכתוב, לא היינו מחלקים בין מקום למקום, כיון שכך גזרה תורה (כסף-משנה).

ג. הורו מקצת הגאונים¹¹, שזה שאמר חכמים 'מפני שהוא בודק בקרובותיו', אינו¹² קרובותיו בלבד, אלא אפלו מידעיו. ואפלו היה גר בעיר שאין לו קרוב כלל, אם יש שם מרחץ - אינו יכול לטעון; שאי אפשר שלא יהיו לו רעים, ואומר לאחד מרעיו שתבדק לו אשתו או אחותו על פלונית, ולפיכך חזקתו ששמע ונתפייס. ולא יראה לי דין זה. שאין כל אדם מוציא כל מה שיש בלבו מדברים אלו לכל, אלא לקרוביו. ועוד, שאין דעתו סומכת אלא לדברי קרוביו ביותר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לתתן כעבוד עורות". (40) ממקום מוצאו. (41) כל אלה – מלאכות מאוסות ומסריחות, ויכולה לומר איני יכולה לקבל ריח רע (שם).

יב. נעשה האיש מפה שחין - כופין אותו להוציא ולתן כתובה. ואף-על-פי שהיא רוצה לישב - אין שומעין לה, אלא שפרישין אותן פעל פרחן, מפני שהיא ממקתו⁴². ואם אמרה: אשב עמו בעדים כדי שלא יבוא עליה - שומעין לה.

(42) ממסתו, בשרו נופל חתיכות חתיכות אם תשמע עמו. "ממיקתו" – מלשון הכתוב (זכריה יד, יב): "המק בשרו" (כתובות עז. במשנה).

יג. מי שהיה בעלה פעל ריח הפה או ריח החטם או מלקט צואת פלבים וכיוצא בהן, ומת, ונפלה לפניו אחיו, ויש בו אותו מום שהיה בבעלה - יכולה היא לומר: לא אחיך הייתי יכולה לקבל, ולף איני יכולה לקבל. ויחליץ ויתן כתובה⁴³. וראה בנים לבניך, שלום על ישראל.

ח. ואף-על-פי שמום גדול הוא זה²⁵ - לא הפסידה כלום²⁶, שהרי בודקת עצמה תחלה ומשמשת. הרי שבדקה עצמה ונבעלה, ובעת שקנחה עצמה היא והוא נמצא דם על עד שלה או על עד שלו, אם ארע זה פעם אחר פעם שלש פעמים סמוכות זו לזו - הרי זו אסורה לישב עם בעלה²⁷. ותצא בלא כתבה, לא עקר ולא תוספת²⁸, ואין לה תנאי מתנאי כתבה; שהרי אינה ראויה לתשמיש. ויוציא ולא יחזיר לעולם²⁹; שמה תרפא, ונמצא שלא גמר לגרשה בשעת גרושין. ומתרת להנשא לאחר³⁰, כמו שיתבאר בענין הנדה³¹.

(25) שאסורה לשמש עד שתבדוק בעד. (26) מכתובתה ומשאר זכויותיה. (27) שהרי הוחזקה לראות דם בשעת תשמיש, ומשמשתו נדה. (28) שאין לך מום גדול מזה. (29) נדה יב, ב. (30) שאין כל ה'אצבעות' שוות, ושמה לא תראה אצל בעלה השני (נדה פו.). (31) הל' איסורי ביאה פ"ד, הכ"א.

ט. במה דברים אמורים? בשהיתה כן מתחלת נשואיה, ומבעילה ראשונה ראתה דם; אבל אם ארע לה חלי זה אחר שנשאת - נסתחפה שדה³². לפיכך, אם בעל פעם אחת ולא נמצא דם, ואחר כך חזרה להיות רואה דם בכל עת תשמיש - יוציא³³ ויתן כתבה פלה³⁴. ולא יחזיר עולמית, כמו שבארנו³⁵.

(32) מזלו הרע גרם לו, וראה למעלה הערה כב. (33) שהרי אינה ראויה לעמוד תחתיו מחמת איסור נדה. (34) כמבואר בסמוך הלכה י. (35) בהלכה הקודמת.

י. וכן אשה שנולדו בה מומין אחר שנשאת, אפלו נעשית מפת שחין³⁶: אם רצה לקיים - קיים, ואם רצה להוציא - יתן כתבה³⁷.

(36) מצורעת. (37) נסתחפה שדהו (כתובות עה.). וכן שנינו (שם נא.): "לקתה חייב לרפאותה. אמר הרי גיטה וכתובתה, תרפא את עצמה - רשאי", והשווה לעיל פי"ד הי"ז.

יא. האיש שנולדו בו מומין אחר שנשא, אפלו נקטעה ידו או רגלו או נסמית עינו, ולא רצתה אשתו לישב עמו - אין כופין אותו להוציא ולתן כתבה. אלא: אם רצתה - תשב, ואם לא רצתה - תצא בלא כתבה, כדין כל מורדת. אבל אם נולד לו ריח הפה או ריח החטם, או שחזרו³⁸ ללקט צואת פלבים³⁹ או לחצב נחשת מעקרו⁴⁰ או לעבד עורות - כופין אותו להוציא ולתן כתבה⁴¹. ואם רצתה - תשב עם בעלה.

(38) הפך. (39) ששורים בה הבגדים לפני כיבוסם יום או יומיים (רש"י שם). ובברכות כה, א - פירש"י: "שדרכן

~ נקודות משיחות קודש ~

וראה בנים לבניך, שלום על ישראל.

יש מפרשים שאת הסיום כתב כדי לסיים בדבר טוב, אבל לכאורה קשה שהרי סיום צריך להיות בהמשך לענין הקודם ואילו כאן הוא בסתירה גמורה לו כי "וראה בנים כו" יכול להיות רק על ידי יבום וכאן פסק "מי שהיה בעלה בעל ריח הפה . . . ויוצא בהן (מומין שכופין אותו להוציא) יכולה לומר לא אחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל, ויחלוץ ויתן כתובה".

יתרה מזו: הרי על הפסוק וראה בנים לבניך, אומרת הגמרא "כיון שבנים לבניך - שלום על ישראל דלא אתי לידי חליצה ויבום", ששולל אפילו יבום ואיך מביא פסוק זה כהמשך לדין "יחלוץ ויתן כתובה".

והביאור הוא: בפסוק זה מרמז הרמב"ם חידוש דין בהלכה.

בפרקים שלפניו (פ"ו הט"ו) כתב: "האשה שבאה לבית דין ואמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ כו' יעשו הדיינים פשרה" ואומרים לה שתשאר עמו עוד עשר שנים ואם לא תלד תתבע שנית. "ומגלגלין עמה זה . . . עד שיעשו פשרה".

ועפ"ז נשאלת השאלה מדוע בדין שלנו שטוענת שאינה יכולה לקבל, אומרים "יחלוץ ויתן כתובה" ולא עושים פשרה ובפרט שמאחיו יכולה לקבל ולמה שלא יגלגלו עמה ואולי תוכל לקבל גם מאחיו בינתיים.

ויש לומר שזוהי כוונת הרמב"ם בפסוק שהביא "וראה בנים לבניך שלום על ישראל" לחדש שגם כאן יש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּעֵינָיו - מְלַמֵּד, שְׁאִינוּ מְגַרְשׁ אֶלָּא בְּרִצּוֹנָו¹⁵. וְאִם נִתְגַּרְשָׁה שְׂלֵא בְּרִצּוֹנָו¹⁶ - אֵינָהּ מְגַרְשַׁת. אָכֵל הָאִשָּׁה מִתְגַּרְשַׁת בְּרִצּוֹנָהּ וְשְׂלֵא בְּרִצּוֹנָהּ¹⁷.

להשתדל לשכנעה לקבל ממנו, על ידי שמסבירים לה שעל ידי זה יהיה "וראה בנים לבניך" ובמילא - "שלום על ישראל".

(יין מלכות ספר נשים סימן יד מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(15) "ונתן - מדעתו משמע". (16) על כורחו. (17) על כורחה. אולם "רבינו גרשום מאור הגולה החרים שלא לגרש אשה שלא מדעתה אם לא שעברה על דת".

(43) ואינו יכול לכופה להתייבם או להפסיד כתובתה (שם). סלקו הלכות אישות.

ג. וְכֹתֵב - מְלַמֵּד, שְׁאִינָהּ מִתְגַּרְשַׁת אֶלָּא בִּכְתָב¹⁸. לְהָ - לְשִׁמּוֹה¹⁹. 'סִפֵּר בְּרִיתוֹת' - דָּבָר הַכּוֹרֵת בֵּינוּ לְבֵינָהּ, שְׂלֵא יִשְׁאֵר לוֹ עֲלֵיהָ רְשׁוֹת. וְאִם עָרִין לֹא נִכְרַת בֵּינוּ לְבֵינָהּ²⁰ - אֵינָהּ מְגַרְשַׁת, כִּמּוֹ שְׂיִתְבָּאֵר. 'וְנָתַן בְּיָדָהּ' - מְלַמֵּד, שְׁאִינָהּ מִתְגַּרְשַׁת עַד שְׂיִנְתָן הֶגֶט בְּיָדָהּ אוֹ בְּיַד שְׁלוּחָהּ, שֶׁהוּא כְּיָדָהּ, אוֹ לְחֻצְרָהּ, שֶׁהַכֹּל כְּיָדָהּ כִּמּוֹ שְׂיִתְבָּאֵר. 'וְשִׁלְחָהּ' - שְׂיָהִיהָ עֲנִין הֶגֶט שֶׁהוּא הַמְשַׁלַּח אוֹתָהּ, לֹא שְׂיִשְׁלַח עֲצֻמוֹ מִמְנָה.

~ יום רביעי ו' סיון ~

הלכות גירושין

יש בכללן שתי מצות. אחת - מצות עשה. והיא: שַׁיְגָרֵשׁ הַמְגַרְשׁ בְּסִפֵּר. ואחת - מצות לא תעשה. והיא: שְׂלֵא יַחְזִיר גְרוּשָׁתוֹ מִשְׁנֹשְׂאָתוֹ. ובאור שתי מצות אלו בפרקים אלו:

(18) ולא בכסף. (19) לשם האשה המתגרשת. (20) כגון שאמר לה: "הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין לעולם - אין זו כריתות", שכל ימימה היא קשורה אליו לקיים תנאי זה מחמתו.

פֶּרֶק רִאשׁוֹן
1) נתבארו בו עיקרי הגירושין שמן התורה ושמדברי סופרים, רצון, כתיבה לשמה, גופו של גט, כתיבה במחובר, עדים, קריאת הגט, זמן הגט.

ד. בַּיְצֵד? כֹּתֵב לָהּ: הָרִי אֶת מְשַׁלַּחְתִּי, הָרִי אֶת מְגַרְשַׁתִּי, הָרִי אֶת לְעֲצֻמְךָ, הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם, וְכַיּוֹצֵא בְּזֶה הָעֲנִין - הָרִי זֶה מְגַרְשַׁת. וּגּוֹפֵוֹ²¹ שֶׁל גֵּט: הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם. אָכֵל אִם כֹּתֵב לָהּ: אֵינִי בַעַלְךָ, אֵינִי אָרוּסָךְ, אֵינִי אִישְׁךָ - אֵין זֶה גֵּט. שְׁנֹאֲמַר: וְשִׁלְחָהּ - וְלֹא שְׂיִשְׁלַח אֶת עֲצֻמוֹ²². וְכַן הַכּוֹתֵב לֹא שָׂתוֹ: הָרִי אֶת בֵּת חֲרוּיִן - אֵינוֹ גֵּט²³.

א. אֵין הָאִשָּׁה מִתְגַּרְשַׁת אֶלָּא בִּכְתָב שְׂנִייעַ לָהּ. וְכֹתֵב זֶה הוּא הַנְקָרָא גֵט². וְעֲשֵׂרָה דְבָרִים הֵן עֲקָר הַגְרוּשִׁין מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלוֹ הֵן: (א) שְׂלֵא יִגְרֵשׁ הָאִישׁ אֶלָּא בְּרִצּוֹנָו³. (ב) וְשִׁיְגָרֵשׁ בִּכְתָב וְלֹא בְּדָבָר אַחֵר⁴. (ג) וְשִׂיָּהִיהָ עֲנִין הַכֹּתֵב שֶׁגְרָשָׁהּ וְהִסִּירָהּ מִקִּנְיָנָו⁵. (ד) וְשִׂיָּהִיהָ עֲנִין דָּבָר הַכּוֹרֵת בֵּינוּ לְבֵינָהּ⁶. (ה) וְשִׂיָּהִיהָ נִכְתָּב לְשִׁמּוֹה⁷. (ו) וְשְׂלֵא יִהְיֶה מְחָסֵר מִעֲשֵׂה אַחַר כְּתִיבָתוֹ⁸ אֶלָּא נְתִינָתוֹ לָהּ [בְּלִכְדָן]. (ז) וְשִׂיָּתְנָהּ לָהּ⁹. (ח) שִׂיָּתְנָהּ לָהּ בְּפְנֵי עֲדִים. (ט) וְשִׂיָּתְנָהּ לָהּ בְּתוֹרַת גְרוּשִׁין¹⁰. (י) וְשִׂיָּהִיהָ הַבַּעַל אוֹ שְׁלוּחֹהּ הוּא שְׁנוֹתְנָו לָהּ¹¹. וְשִׁאֵר הַדְּבָרִים שְׁבֻגֵט, כְּגֹוֹן הַזְמַן¹² וְחֻתִּימַת הָעֲדִים¹³ וְכַיּוֹצֵא בֵּהֶן - הַכֹּל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים¹⁴.

(21) עיקר כתב הגט כך יכתבו בו. (22) ממנה. (23) שאין זו לשון גירושין, אלא לשון שחרור מעבדות.

ה. זֶה שְׁנֹאֲמַר בְּתוֹרָה 'וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ' - אֵין עֲנִינָו שְׂלֵא יִגְמְרוּ גְרוּשִׁיָּהּ עַד שֶׁתִּצָּא מִבֵּיתוֹ; אֶלָּא כְּשִׁמְגִיעַ גֵּט לְיָדָהּ גְּמָרוּ גְרוּשִׁיָּהּ²⁴ וְאָף עַל פִּי שְׁעָדִין הִיא בְּבֵיתוֹ, כִּמּוֹ שְׂיִתְבָּאֵר. שְׂלֵא נֹאמַר 'וְשִׁלְחָהּ', אֶלָּא שְׂאִם גְּרַשׁ וְלֹא הוֹצִיאָהּ מִבֵּיתוֹ²⁵ - הָרִי זֶה כִּמּוֹ שְׁגָרֵשׁ וְהַחְזִיר גְרוּשָׁתוֹ²⁶; לְפִיכָךְ צְרִיכָה מְמַנּוּ גֵט, כִּמּוֹ שְׂיִתְבָּאֵר.

(2) שם גט נופל על כל שטר ותעודה שהיא (וכן כתב בערוך ערך גט), ותרגום "ספר כריתות" "גט פטוריין" ורגילים לקרוא לגט אשה "גט" סתם. (3) שאין האשה יכולה לכוף את בעלה לגרשה. (4) כגון כסף וכדומה, בניגוד לקידושין שהאשה מתקדשת בכסף ובשטר. (5) ולא ישלח את עצמו ממנה. (6) שלא תהא קשורה ותלויה בו לאחר הגירושין. (7) לשם אשה זו המתגרשת. (8) פרט לדבר שמחוסר קביעה אחר הכתיבה. (9) או ליד שלוחה או לתוך רשותה. (10) ולא בתורת שטר חוב או מזווה. (11) ולא שתיקה היא מעצמה. (12) תאריך כתיבת הגט. (13) על הגט. (14) תקנת חכמים.

(24) והרי היא פנויה וחלים בה קידושי אדם אחר. (25) ונתיהד עמה. (26) בקידושי ביאה, ואף על פי שלא ראוה שנבעלה, עדי היחוד הסתם עדי ביאה.

ו. וּמִצִּין שְׂלֵא יִהְיֶה מְחָסֵר מִעֲשֵׂה אַחַר כְּתִיבָתוֹ? שְׁנֹאֲמַר: וְכֹתֵב וְנָתַן - מִי שְׁאִינוֹ מְחָסֵר אֶלָּא כְּתִיבָהּ וְנִתְּנָהּ הוּא הֶגֶט הַפְּשׁוּר. יֵצֵא דָבָר שֶׁמְחָסֵר קְצִיעָה אַחַר הַכְּתִיבָהּ. לְפִיכָךְ, אִם כֹּתֵב גֵּט עַל קֶרֶן הַפְּרָה - נִתְּנָן לָהּ הַפְּרָה²⁷. וְאִם חֲתָן הַקֶּרֶן אַחַר שֶׁכְּתָבוֹ,

ב. וּמִצִּין שְׂעֲשֵׂרָה דְבָרִים אֵלוֹ מִן הַתּוֹרָה? שְׁנֹאֲמַר: וְהִיהָ אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו, וְכֹתֵב לָהּ סִפֵּר בְּרִיתָתָן וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ. אִם לֹא תִמְצָא חֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שקידושיה קידושין גמורים, מתגרשת, אף על פי שאין בה דעת. (41) אבל לא התכוון לבטל את הגט.

יא. המגיר צריך שיאמר לה פשייתן לה הגט⁴²: הרי זה גטך, או: הוא גטך, וכיוצא בזה. ואם נתן בידה ולא אמר פלום - הרי זה גט פסול. במה דברים אמורים? בשלא היה מדבר עמה על עסקי גטה; אבל אם היה מדבר על עסקי גטה, ונטל הגט ונתן בידה ולא אמר פלום - הרי זה גט פשוט⁴³.

יב. גט שהיה מנח על הארץ, ואמר לה: טלי גטך מעל גבי קרקע, ונטלתו; או שהיה קשור על ידו או על ירכו, ושלפתו ממנו; אף על פי שאמר לה אחר שבא לידה: הרי זה גטך - אינו גט; שנאמר: ונתן בידה - לא שתקח היא מעצמה, והרי לא נתן לה לא הוא ולא שלוחו. אבל אם הרפין⁴⁴ לה בגופו או הטה ידו עד ששלפה הגט מעליו, ואמר לה: הרי זה גטך - הרי זה גט.

(42) גם אם אמר לה אחר הנתנה - הרי זה גט אלא שלכתחילה טוב יותר שיאמר לה בשעת נתינה. (43) וגם לכתחילה יכול לעשות כן. (44) היטה.

יג. ומניין שיתנו לה בפני עדים? הרי הוא אומר: על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר, ואי אפשר שתהיה זו היום ערוה והבא עליה במיתת בית דין ולמחר⁴⁵ תהיה מתרת בלא עדים. לפיכך, אם נתן לה גט בינו לביתה, ואפילו בעד אחד - אינו גט כלל.

(45) אחרי מסירת הגט.

יד. במה דברים אמורים? פשייה הגט בכתב יד סופר⁴⁶; אבל אם כתב הבעל הגט בכתב ידו⁴⁷, וחתם עליו עד אחד, ונתנו לה - הרי זה גט פסול ופוסל לכהן.

(46) ולא חתם הסופר עליו. (47) וכתב ידו דומה כמאה עדים.

טו. תקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמין על הגט⁴⁸. שמה יתן לה גט בפני שנים וימותו⁴⁹, ונמצא הגט שבידה פתח מחרסי אדמה, שהרי אין בו עדים, לפיכך תקנו שמעידו מתוכו⁵⁰. ואף על פי שהעדים בתוכו, ונתנו לה בפני שנים, בין בפני אותן העדים החתומין עליו בין בפני שנים אחרים, שעקר הגרושין בעדי מסירה⁵¹.

(48) אף על פי שמדין תורה עדי מסירת הגט מידי הבעל לאשה הם עיקר עדי הגירושין ואין צורך כלל בחתימות העדים. (49) או ילכו למדינת הים [=לחור"ל], והבעל יערער ויאמר לא גרשתיה. (50) ואפילו ימותו עדי

ונתנו לה - אינו גט. וכן אם פתב במחבר²⁸, אף על פי שחתמו בו העדים אחר שתלשו, ונתנו לה - אינו גט²⁹.

(27) יחד עם קרנה כשהיא מחוברת. (28) לקרקע, כגון על עלה כאשר הוא מחובר לעץ. (29) הואיל ותורף הגט נכתב במחבר.

ז. אין כותבין במחבר³⁰ אפילו טפס הגט³¹. כתב הטפס במחבר, ותלשו, ואחר כך פתב שם האיש ושם האשה והזמן והרי את מתרת לכל אדם³², וחתמו, ונתנו לה - פשוט³³.

(30) לקרקע, משום שמחוסר קציעה. ואפילו רצה לתת לה אותו המחבר אינו גט, משום שנאמר "ונתן בידה" דבר הניתן מיד ליד ומחובר אינו ניתן מיד ליד. (31) טופס הגט הוא הנוסח הכללי האחיד לכל הגיטין ובו מקומות פנויים למילוי פרטים שהם עיקר הגט, כגון שם האיש והאשה, זמן הכתיבה וכו'. (32) שכל אלה הם עיקר הגט ונקראים "תורף הגט". (33) כלומר, לכתחילה אסור לכתוב במחבר אפילו את טופס הגט, גזירה שמא יכתוב את התורף במחבר ואז הוא בטל לגמרי, אבל אם כבר כתב הטופס במחבר ותלשו, ואחרי כן כתב עליו התורף הרי זה גט כשר.

ח. כתב פל הגט על העלה הזרוע בעציץ נקוב³⁴, אף על פי שנתן לה העציץ פלו - הגט פסול, גזרה שמה יקטום³⁵. אבל פותב הוא על חרסו של עציץ ונותן לה³⁶.

(34) בחתימתו, והריהו יונק מן הקרקע ודינו כמחבר. (35) יתלוש העלה מהעציץ ויתן לה והרי זה קציעה מהמחבר. (36) את העציץ כמו שהוא, ואין לחוש שמא ישבור העציץ ויתן לה חתיכת חרס, שבוודאי לא יפסיד את העציץ.

ט. ומניין שאינו נתנו לה אלא בתורת גרושין? שנאמר: ספר פרייתת ונתן בידה - שיתן אותה בתורת ספר פרייתות. אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב³⁷ או מזוזה; או שנתנו בידה והיא ישנה³⁸, ונעורה והרי הוא בידה - אינו גט. ואם אמר לה אחר כך: הרי הוא גטך - הרי זה גט³⁹.

(37) שאמר לה: כנסי שטר חוב זה. (38) ואין הגט משתמר בידה. (39) הרי זה כנתינה חדשה הואיל והגט בידה בשעת אמירתו.

י. אמר לעדים: ראו גט שאני נותן לה, וחרז ואמר לה: כנסי שטר חוב זה - הרי זה פשוט; שהרי הודיע את העדים שנתנו בתורת גרושין⁴⁰. וזה שאמר לה 'שטר חוב', מפני שנקלם ממנה⁴¹.

(40) ובידיעתה אין צורך, שהרי גם חרשת שהשיאה אביה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**בפניהם, זרקתו לאור או לים - אף על פי שהפעל
אומר: גט פשר היה, הרי זו ספק מגרשת⁶⁵.**

(65) כשם שאינו נאמן לאוסרה, כך אינו נאמן להתירה, והרי זו לא תינשא, ואם נישאת תצא, כדין כל ספק מגורשת.

כב. זרק לה הגט לחצרה לבין החביות בפני עדים⁶⁶, ובקשו ומצאו מזוזה או שטר אחר - אין חוששין לה⁶⁷; שזה שנמצא הוא שזרק⁶⁸. נמצאו שם שתיים שלש מזוזות או שטרות⁶⁹ - חוששין שמא גט שזרק גרוהו עכברים והרי זו ספק מגרשת.

(66) ולא קראוהו תחילה. (67) שתהיה ספק מגורשת. (68) מזוזה בין חביות אינה מצויה, וכמו כן שטרות אחרים אינם מצויים שם ובוודאי הוא זרקה כעת. (69) והרי הוא לא זרק אלא שטר אחד, ועל כרחק היו שם מזוזות ושטרות מקודם.

כג. העדים שחותרין על הגט צריכים להיותם יודעים לקרות ולחתם. ואם אינם יודעים לקרות קוראים בפניהם וחותרים. והוא שיפירו לשון הגט⁷⁰. ואם אינם יודעים לחתם - רושמי להם הנזיר ברק וכיצא בו מדבר שאין רשומי מתקיים⁷¹, והן כותבין על הרשם. ואין עושין כן בשאר שטרות. קל הוא שהקלו בגטי נשים, כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות⁷²; והאיל וחתימת העדים בגט מדבריהם, כמו שבארנו.

(70) אבל אם אינם מכירים לשון הגט אינו מועיל שיתרגמו אותו ללשונם, שהרי זה כעד מפי עד. (71) כי אם רישומו מתקיים אסור להם לחתום, שאין כתב על גבי כתב. (72) הקלו שלא יצטרכו לחזור אחרי עדים הבקיאים לחתום, שמא בתוך כך יפליג בעלה לים או ימות ותיזק ליתם.

כד. אף על פי שחתימת העדים בגט מדבריהם, התקינו שיהיו העדים מפרשין שמוותיהן בגט. וכן התקינו בעדי הגט שאין חותרין אלא זה בפני זה. ואם חתמו זה שלא בפני זה - הרי זה גט פסול. וכן התקינו חכמים שיכתב זמן בגט ומקום כתיבתו, כשאר השטרות. שמא תהיה אשתו קרובתו, ותזנה כשהיא פתחיו⁷³, ויכתב לה גט אחר הזנות ויתן לה⁷⁴; ואם לא יהיה בו זמן, יכולה לומר: קדם הזנות נתגרשת⁷⁵, ולפיכך תקנו זמן בגטין.

(73) כלומר: בעודה אשתו. (74) לחפות עליה שלא תיענש עונש מוות. (75) ופנוייה הייתה.

כה. גט שיש עליו עדים ואין בו זמן, או שהיה מקדם⁷⁶ או מאחר⁷⁷, או שנכתב ביום ונתתם בלילה שלאחריו⁷⁸, אף על פי שעסקין באותו הענין⁷⁹, או כתב את הגט בירושלים וטעה⁸⁰ וכתב בלוד - כל

החתימה אפשר להכיר ולזהות חתימת ידם. (51) הוראים את מסירת הגט ונתינתו מידי הבעל לידי האשה.

טז. חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבינה⁵², או שנמצאו עדי מסירה פסולים⁵³ - הרי זה פשר; הואיל ועדים שבו⁵⁴ פשרין, והרי הגט יוצא מתחת ידיה⁵⁵. ויש שהורה מן הגאונים שהוא פסול⁵⁶.

(52) ללא כל עדי מסירה. (53) קרובים קרבת משפחה זה לזה או שעברו עבירה מדברי תורה. (54) החתומים בתוכו. (55) ואפשר לזהות חתימת יד העדים ואין הבעל יכול לערער לומר לא גרשתה, שאינו נאמן להכחיש חתימת העדים. (56) מדבריהם.

יז. היו עדיו מתוכו⁵⁷ פסולין, אפלו אחד פסול ואחד פשר, ונתנו לה בפני שני עדים פשרין - הרי זה פסול, שנמצא במזוזה⁵⁸ מתוכו.

(57) החתומים בו. (58) כמזויף, לא מזויף וודאי, והואיל ונמסר בעדי מסירה כשרים הרי זה פסול מדבריהם.

יח. הרחיק את העדים מן הכתב⁵⁹ מלא שני שיטין⁶⁰ - פסול. וכמה ירחיק את העדים מן הכתב⁶¹? פחות מכדי שני שיטין, כדי שיהיו נקראין עמו⁶². במה דברים אמורים? כשהיה הגט יוצא מתחת ידיה ולא היה שם עדי מסירה; אבל אם מסרו לה בעדים, אף על פי שהן מרחקין הרבה ואין נקראין עמו ואף על פי שאין חתום עליו עד כלל - הרי זה פשר, שעקר הגרושין בעדי מסירה.

(59) הרחיק את חתימת העדים מהשורה האחרונה של נוסח הגט. (60) מלוא שתי שורות. (61) ויהא הגט כשר לכתחילה. (62) שלא יהא הפסק בין העדים לשטר כדי שיהא ניכר לכל שהם חתומים על השטר.

יט. העדים, שנותן את הגט בפניהם, צריכין לקרותו⁶³ ואחר כך לתנו לה. ואם נתנו לה בפניהם תחלה - חוזרין וקוראין אותו אחר שנתנו לה. קראוהו והוא פיד הבעל או פיד שלוהו, והחזירוהו לו, וחזר הוא והכניסו לתוך ידו, ונתנו לה - חוזרין וקוראין אותו⁶⁴.

(63) לראות מה כתוב בו אם גט כשר הוא או שטר אחר הוא, שכיוון שעיקר הגירושין בעדי מסירה צריכים הם לקרותו. (64) שמא החליפו בשטר אחר.

כ. לא קראוהו, אלא נטלתו וזרקתו לים או לאש - הרי זו מגרשת. הואיל וקראוהו תחלה, אין חוששים לו שהחליפו. ולא עוד, אלא אפלו אמר הבעל: שטר אחר היה ולא היה הגט שקראתם - אינו נאמן והרי היא מגרשת.

כא. הרי שלא קראו הגט בתחלה, ונתן לה הגט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָלוּ פְּסוּלֵינוּ⁸¹, עַד שֶׁיִּחְתְּמוּ בּוֹ בְּזִמְנֵן כְּתִיבְתוּ⁸² וּבְמִקּוֹם כְּתִיבְתוּ.
בָּלוֹד - פּוֹתֵבִין זְמַן הִגַּט מִנִּיסָן וּבְלוֹד שָׁשׂוּם נִכְתַּב
הִגַּט, כְּשֶׁאֲרָ שֶׁטְרוּת.

פְּרָק שְׁנִי

(1) ביאר בו דין שליחות בגט, שכו הסופר, מה בין גט פסול לגט בטל, אמירת "תנו" של הבעל, שיכור או מי שבעתו רוח רעה או נשתתק לענין כתיבת הגט, פקח שנשא ונתחרש או שנשא כשהיה חרש, דיני כפיה בגט.

א. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה: וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ - אַחַד הַכּוֹתָב בְּיָדוֹ אוּ שְׁאָמַר לְאַחַר לְכָתוּב לוֹ, וְאַחַד הַנוֹתֵן בְּיָדוֹ אוּ שְׁאָמַר לְאַחַר לָתֵן לָהּ². לֹא נֶאֱמַר 'וְכָתַב' אֶלָּא הַלּוּדִיעַ שְׂאִין מִתְגַּרְשָׁת אֶלָּא בְּכִתְבֵי, 'וְנָתַן' - שְׁלֵא תִקַּח מִעֲצָמָה⁴.

(2) כי הלכה היא: "שלוחו של אדם כמותו" (ברכות פ"ה מ"ה, וקידושין מא, ב). (3) ולא בכסף כמו בקידושין, וכמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (4) כמבואר לעיל פ"א, ה"ב.

ב. אָמַר לְשָׁנִים: כְּתָבוּ גַט וְחֻתְמוּ וְתָנוּ לְאִשְׁתִּי - הָרִי אֵלּוּ פּוֹתֵבִין⁵ וְחוֹתְמִין וְנוֹתְנִין לָהּ, וְהֵן הֵן שְׁלוּחֵי וְהֵן הֵן עַדְיוֹ. וְכֵן אִם אָמַר לְסוֹפֵר: כְּתַב לִי גַט לְאִשְׁתִּי, וְאָמַר לְעֵדִים לְחֶתֶם⁶ - פּוֹתְבִים וְחוֹתְמִים וְנוֹתְנִים לוֹ, וְהוּא מְגַרֵּשׁ בּוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה⁷.

(5) כלומר, אחד מהם כותבו. (6) ולא אמר להם ליתנו לה. (7) והוא שלא יתייחד עמה אחרי כתיבת הגט, שאם נתייחד עמה - הרי זה גט פסול.

ג. וְכוֹתְבִין גַּט לְאִישׁ אֵף עַל פִּי שְׂאִין אִשְׁתּוֹ עִמוֹ. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה הָעֵדִים וְהַסּוֹפֵר שֶׁכָּתְבוּ וְחֻתְמוּ בּוֹ מְפִירִין וְיודעים שֶׁזֶה הוּא פְּלוּנִי וְאִשְׁתּוֹ הִיא פְּלוּנִית. וְאִם הָיָה פְּאוּתוֹ מְקוֹם שְׁנַיִם שֶׁשְּׂמֹתֵיהֶם שְׁוִים וְשְׂמֹת נְשׁוּתֵיהֶם שְׁוִים - אִין מְגַרֵּשׁ אֶחָד מֵהֶם אֶלָּא בְּמַעֲמַד חִבְרוּ; שְׂמֵא יִכְתֹּב גַּט וְיִלִּיכוּ לְאִשְׁתּוֹ חִבְרוּ וְיִאֲסְרֶנּוּ עָלָיו.

ד. וּבִשְׂעַת הַסְּפָנָה⁸ פּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין אֵף עַל פִּי שְׂאִין מְפִירִים. וְהָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת שָׂכָר הַסּוֹפֵר בְּכָל מְקוֹם.

(8) כגון שהבעל מסוכן למות, ואם לא יכתובוהו עכשיו, אימתי?

ה. וְצִירִף שֶׁיִּאמַר הַבֵּעַל עֲצָמוּ לְסוֹפֵר: כְּתַב, וְלְעֵדִים: חֻתְמוּ⁹. הָרִי שְׂאָמְרוּ לוֹ בֵּית דִּין¹⁰ או שְׁנַיִם: נִכְתַּב גַּט לְאִשְׁתּוֹ, וְאָמַר לָהּ: כְּתָבוּ¹¹, וְכָתְבוּ הֵן עֲצָמוּ¹² וְחֻתְמוּ בּוֹ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר. אֶבֶל אִם אָמְרוּ הֵם לְסוֹפֵר וְכָתְבוּ וְלְעֵדִים וְחֻתְמוּ, אֵף עַל פִּי שְׁחִזְרוּ וְנִתְנוּהוּ לְבַעַל וְחִזְרוּ וְנָתַן גַּט זֶה לְאִשְׁתּוֹ בְּפָנָיו עֵדִים - הָרִי זֶה גַּט כָּטוּל; שְׁהָרִי כְּתָבוּ מִי שְׁלֵא אָמַר לוֹ הַבֵּעַל לְכָתְבוּ.

(76) שנכתב ונחתם במרחשון וכתבו בו זמן של תשרי שלפניו, והרי יש לחוש שהקדימוהו לחפות על זנותה. (77) שנכתב ונחתם בתשרי וכתבו בו זמן של מרחשון שלאחריו, וגם זה פסול. (78) הרי זה גט מוקדם, שכתוב בו זמן היום שלפניו. (79) מהכתיבה ועד שעת החתימה, שבשאר שטרי חוב הרי זה כשר. (80) הסופר. (81) מדבריהם, ולא תינשא בו לכתחילה, אבל אינו "בטל". (82) דקדק לכתבו "בזמן כתיבתו", כלומר בזמן הכתוב בגט, ולא - "ביום כתיבתו", כלומר ביום שנכתב הגט.

כו. חֲתָךְ מִמְּנוּ הַזְּמַן⁸³ וְנָתַנוּ לָהּ; או שְׁלֵא כְּתַב שָׁם הַיּוֹם, אֶלָּא: בְּשַׁבָּת⁸⁴ וְרַאשׁוֹנָה אוּ שְׁנֵי הַמַּחֲדָשׁ פְּלוּנִי, אוּ: בְּחֻדֶּשׁ פְּלוּנִי, אוּ: בְּשַׁנָּה פְּלוּנִית, וְלֹא הַזְּכִיר הַחֲדָשׁ, אֶפְלוּ כְּתַב: בְּשַׁבּוּעַ⁸⁵ פְּלוּנִי - כְּשֶׁר⁸⁶. וְכֵן אִם כְּתַב בּוֹ: הַיּוֹם גְּרֻשְׁתִּיָּהּ - כְּשֶׁר; שֶׁמִּשְׁמָעוֹ: הַיּוֹם הִזָּה שֶׁיֵּצֵא בּוֹ הִגַּט.

(83) לאחר שכתב הזמן בגט וחתמו בו עדים. (84) שבוע. (85) שמיטה פלונית של יובל. (86) להינישא בו לכתחילה. כי חתיכת זמן מהגט היא מעשה רמאות, וכולם ידעו שחתכו כדי לחפות על קרובתו או כדי למכור פירות אשתו אחרי הגט להפסידה ויבואו לבדוק אחריו בראיות ברורות.

כז. וְכֵן תְּקַנּוּ שֶׁיִּהְיֶה מוֹנִין בַּגִּטִּין לְמַלְכוֹת אוּתוֹ הַזְּמַן⁸⁷, מְשׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוֹת⁸⁸. כְּתַב לְשֵׁם מַלְכוֹת שְׂאִינָה מַלְכוֹת אוּתָהּ הַמְּדִינָה, אוּ לְכַנְּנַן הַבֵּיית⁸⁹, או לְחַרְבֵּן הַבֵּיית: אִם דִּרְךְ אָנְשֵׁי אוּתוֹ מְקוֹם לְמְנוֹת בּוֹ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר⁹⁰; וְאִם אִין דִּרְכֵן לְמְנוֹת בּוֹ - הָרִי זֶה פְּסוּל⁹¹. וְכָבֶר נִגְהוּ פַל יִשְׂרָאֵל לְמְנוֹת בַּגִּטִּין אוּ לְיָצִירָה⁹² אוּ לְמַלְכוֹת אֶלְכַסְּנִדְרוּס מְקִדוֹן שֶׁהוּא מַנְיֵן שֶׁטְרוּת. וְאִם כְּתַב לְשֵׁם מַלְכוֹת אוּתוֹ זְמַן בְּמַדִּינָה שִׁישׁ בֵּה רְשׁוּת אוּתָהּ מַלְכוֹת - הָרִי זֶה כְּשֶׁר⁹³.

(87) המלכות [=המלך] השולט בזמן סידור הגט. (88) "שיהא לנו שלום עמהם, שיאמרו חשוכים אנו בעיניהם שכותבים שטרותיהם בשמנו". (89) כך וכך לבניין בית המקדש. (90) שהרי אין המלכות מקפידה על כך. (91) כי המלכות מקפידה על כך, וחושדת שמרדו בה ומחשיבים מלכות אחרת יותר ממנה. (92) לבריאת העולם. (93) כלומר, אחרי שנהגו לכתוב ליצירה, אם כתב היום לשם מלכות אותה מדינה הרי זה כשר.

כח. הָאוּמַר לְשָׁנִים: כְּתָבוּ וְחֻתְמוּ וְתָנוּ גַט לְאִשְׁתִּי, וְנִתְאַחַר הַדָּבָר יָמִים אוּ שָׁנִים; אוּ שְׁנַמְצָא הִגַּט בְּטוּל וְהַצְּרִכּוּ לְכָתַב לָהּ גַט אַחַר כְּשֶׁר אַחַר כְּמָה שָׁנִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר - הָרִי אֵלּוּ פּוֹתֵבִין זְמַן הַכְּתִיבָה וּמְקוֹם הַכְּתִיבָה, לֹא הַזְּמַן שְׂאָמַר לָהּ הַבֵּעַל בּוֹ 'כְּתָבוּ' וְלֹא אוּתוֹ הַמְּקוֹם. כִּיצֵד? הֵיּוּ בִירוּשָׁלַיִם כְּשֶׁאָמַר לָהּ וְהֵיּוּ עוֹמְדִין בְּתַשְׂרֵי, וְנִתְאַחַרוּ עַד נִיֶּסַן וְהָרִי הֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּדָת, עֲשׂוּ לָהּ פְּנִימוֹס, עֲשׂוּ לָהּ פְּרָאוי - לֹא אָמַר כְּלוּם²⁷. וְאִם פְּתָבוּ גִט וְנָתְנוּ לָהּ - הָרִי זֶה גִט כְּטָל.

(22) כלשון הכתוב (דברים כד, א): "ושלחה מביתו". (23) לשון "אגרת שבוקין", הכתוב בנוסח הגט לקמן פ"ד הי"ב. (24) כלומר: גרשוה, "ויגרש את האדם" (בראשית ג, כד) מתרגם אונקלוס: ותרך ית אדם. (25) לשון "אגרת שבוקין" המוזכרת לקמן בנוסח הגט. (26) גיטין סה, ב. (27) שם. שכל אלה, אין במשמעון לשון גירושין. "פטרורה" - לשון פטור וחובה, להקל מעליה חובות שחייבת. "פרנסוה" - לשון עשיית צרכיה, ואין ידוע אם צרכי גט, שלא תהא זקוקה ליבם או צרכי מלבוש. "כנימוס" - כחוק. ואין ידוע אם חוק-גט או חוק מזון וכסות, וכן "כראוי" (רש"י שם) וכן "כדת".

יא. אָמַר לָהֶם: הוֹצִיאֵיהָ, עֲזֹבֶיהָ, הַתִּירוּהָ, הַנִּיחֵיהָ, הוֹעִילוּהָ - הָרִי זֶה סָפֵק אִם מִשְׁמַע מְלוּת אֱלוֹי גִּירוּשִׁין אוֹ עֲנָן אַחֲרָי²⁸. לְפִיכָךְ אֵין פּוֹתְבִין לָהּ. וְאִם פְּתָבוּ גִט וְנָתְנוּ לָהּ - הָרִי זֶה סָפֵק מְגִרְשָׁת²⁹.

(28) כי "הוציאה" אפשר לפרש "גרשוה", כלשון הכתוב (דברים כד, ב): "ויצאה מביתו", או אולי אין זה לשון הכתוב שלא כתוב בו "והוציאה" אלא "ויצאה" - היא מעצמה. וכן "עזובה" לשון "אגרת שבוקין", או שמא אין זו לשון גירושין, שהרי אינה נזכרת בנוסח הגט. וכן "התירוה", לשון: "מותרת לכל אדם" היא, או אולי לשון התרת נדרים, או התרת חגורה (גיטין סה: וברש"י). וכן הניחיה - אפשר לפרש: הניחו לה לנפשה, שתהיה מגורשת ממני, או הניחו לה ואל תכבידו עליה. וכן "הועילוה" - עשו לה תועלת, ואין ידוע אם תועלת גירושין או תועלת אחרת. (29) גיטין שם, בעיא שלא נפשטה, ונשארה בספק.

יב. הָאוֹמַר: פְּתָבוּ גִט לְאִשְׁתִּי - הָרִי אֱלוֹי פּוֹתְבִין וְחוֹתְמִין וְנֹתְנִין לְבַעַל פִּדּוֹ, וְאֵין נֹתְנִין לְאִשְׁתּוֹ עַד שְׂיֹאמַר לָהֶם לְתָן לָהּ. וְאִם נָתְנוּ לָהּ - אֵינוֹ גִּט³⁰. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּכַרִּיא; אָבֵל בְּמִסְפָּן, וְהוּא אֲדָם שֶׁקָּפֵץ עָלָיו הַחֲלִי בְּמִהְרָה וְהַכְּפִיד עָלָיו חֲלִיו מִיָּד, וְהִיּוֹצֵא בְּקוֹלָר³¹ אֶפְלוֹ עַל עֶסְקֵי מְמוּן³², וְהַמְּפָרֵשׁ בֵּינֵם³³, וְהִיּוֹצֵא בְּשִׁרְא³⁴, וְאָמַר: פְּתָבוּ גִט לְאִשְׁתִּי - הָרִי אֱלוֹי יְכַתְּבוּ וְיַחְתְּמוּ וְיִתְּנוּ לָהּ; שֶׁהַדְּבָר יְדוּעַ שְׂלֵא נִתְּבִין זֶה אֲלָא לְכַתְּבֵי וְלְתָן לָהּ³⁵.

(30) שם סו, א במשנה. שכיון שלא אמר: "נתנו לה" - רצה לשחק בה". (31) "שיוצא מבית הסוהר לידון מאת המלך" (לשון רבינו בפירושו למשנה גיטין פ"ו, מ"ה). קולר - שלשלת ברזל בצואר אסיר. (32) על עבירה שאין בה עונש מות אלא עונש ממון, "שכל קולר בחזקת סכנה" (ירושלמי שם). (33) מפליג מן היבשה לים. (34) יוצא למדבריות עם חבורה. (35) ומתוך טרדתו ובהלתו, לא הספיק לומר: "נתנו לה" (גיטין, שם). וראה בהל' זכיה ומתנה פ"ח הכ"ד.

יג. בְּרִיאָ שְׂאֹמַר: פְּתָבוּ גִט לְאִשְׁתִּי, וְכַתְּבוּ וְיַחְתְּמוּ

(9) גיטין עב, א. והטעם יתבאר בסמוך. (10) של שלשה חכמים. (11) וגם אמר להם שיחתמו. (12) אחד מהם.

ו. אָמַר לְשָׁנִים אוֹ לְשָׁלְשָׁה: אָמַרוּ לְסוֹפֵר וְיְכַתְּבוּ גִט לְאִשְׁתִּי וְאָמַרוּ לְעֵדִים וְיַחְתְּמוּ, וְאָמַרוּ לְסוֹפֵר וְכַתְּבוּ וְלְעֵדִים וְיַחְתְּמוּ; אוֹ שְׂאֹמַר לְשָׁנִים: אָמַרוּ לְסוֹפֵר וְיְכַתְּבוּ גִט לְאִשְׁתִּי וְאֵתֶם חֲתָמוּ - הָרִי זֶה גִט כְּטָל¹³. וּמְחַלְשָׁבִין¹⁴ בְּדָבָר זֶה הִרְבָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קְרוֹב לְהִיּוֹת גִּט כְּטָל¹⁵.

(13) מן התורה גט כשר הוא, שהרי בפירוש עשאו שלוחים לכך, אלא שהחכמים פסלוהו, משום חשש שמא תשכור עדים שיאמרו בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים לחתום, והם יסברו שהבעל ציוה. (14) מעיינים בדבר עד שתתישב הדעת (שם סג: ברש"י). (15) מן התורה.

ז. וַמָּה בֵּין פְּסוּל לְכַטְל? שְׂפָל מְקוֹם שְׂנַאֲמַר בְּחַבּוּר זֶה בְּגִט שֶׁהוּא כְּטָל, הוּא כְּטָל מִן הַתּוֹרָה¹⁶; וּבְכָל מְקוֹם שְׂנַאֲמַר פְּסוּל, הוּא פְּסוּל מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים¹⁷.

(16) "ועדיין היא אשת איש, ואם נשאת תצא והולד ממזר" (לקמן פ"י ה"א, ע"י"ש). (17) "ולא תנשא לכתחילה, ואם נשאת לא תצא והולד כשר, וכתבים לה גט אחר כשר ונותנים לה והיא תחת בעלה" (שם ה"ב, ע"י"ש).

ח. הַבַּעַל שֶׁהֵבִיא גִט בְּיָדוֹ חֲתוּם, וְאָמַר: תָּנוּ גִט זֶה לְאִשְׁתִּי - הָרִי אֱלוֹי יִתְּנוּ לָהּ. אָמַר לְאַחֲרַיִם לְכַתְּבוּ גִט וְלַחְתֶּם בוֹ וְלָתְנוּ לְאִשְׁתּוֹ, וְכַתְּבוּ וְיַחְתְּמוּ וְנָתְנוּ לָהּ, וְנִמְצָא הַגִּט כְּטָל¹⁸ אוֹ פְּסוּל - הָרִי אֱלוֹי פּוֹתְבִין גִּט אַחֵר, אֶפְלוֹ מְאֵה¹⁹, עַד שֶׁיִּגְיַע לַיָּדָה גִּט כְּשֵׁר.

(18) שנכתב בטעות, כגון שטעו בשמות האיש והאשה וכדומה. (19) ואין אומרים כבר עשו עדים שליחותם ואינם מורשים עוד לכתוב גט שני, כי לא נתכוין זה לכתוב וליתן לה חרס סתם אלא גט כשר.

ט. אָמַר לָהֶם הַבַּעַל: פְּתָבוּ וְיַחְתְּמוּ וְיִתְּנוּ לְשָׁלִיחַ לְהוֹלִיךָ לָהּ, וְכַתְּבוּ וְיַחְתְּמוּ וְנָתְנוּ לְשָׁלִיחַ, וְנִמְצָא הַגִּט כְּטָל אוֹ פְּסוּל - אֵין כּוֹתְבִים אַחֵר עַד שֶׁיִּמְלְכוּ בַּבַּעַל; שֶׁהָרִי לֹא עָשָׂה אוֹתָן שְׁלוּחִים לְגִירוּשִׁין²⁰, וְשָׂמָא לֹא רָצָה אֲלָא שֶׁיְכַתְּבוּ וְיִתְּנוּ לְשָׁלִיחַ בְּלִבָּד, וְלֹא יִשְׁאַר לָהֶם בוֹ מַעֲשֶׂה אַחֵר, וְהָרִי כְּתָבוּ וְנָתְנוּ²¹, לְפִיכָךְ לֹא יְכַתְּבוּ אַחֵר. וְאִם פְּתָבוּ גִט אַחֵר כְּשֵׁר, וְנָתְנוּהוּ לְשָׁלִיחַ (וְנָתְנוּ לָהּ) - הָרִי זֶה סָפֵק מְגִרְשָׁת.

(20) אלא למסרו לשליח והוא יגרשנה. (21) וכבר עשו כל שליחותם.

י. הָאוֹמַר לְשָׁנִים אוֹ לְיִתֵר מְשָׁנִים: פְּתָבוּ גִט וְיַחְתְּמוּ לְאִשְׁתִּי, גְּרִשׁוּהָ, שְׁלַחְהָ²², שְׁבִקוּהָ²³, תְּרַכּוּהָ²⁴, כְּתָבוּ אֲגָרָת²⁵ וְיַחְתְּמוּ לָהּ - הָרִי אֱלוֹי יְכַתְּבוּ גִט כְּשֵׁר וְיִתְּנוּ לָהּ²⁶. אָמַר לָהֶם: פְּטֹרוּהָ, פְּרִנְסוּהָ, עֲשׂוּ לָהּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וַנְתַּנּוּ לָהּ, וְהָרָג עֲצָמוּ מִיָּד, פָּגוֹן שֶׁהַשְּׂלֵף עֲצָמוּ מִן
הַגָּג אוֹ הַפִּיל עֲצָמוּ לָיִם - הֲרִי זֶה גֵט כְּשֶׁר³⁶. עֲלֵה
לַגַּג וּדְחַפְתּוּ הָרוּחַ וַנְּפַל וַמָּת - אִינּוּ גֵט³⁷. סַפֵּק
הַפִּיל עֲצָמוּ סַפֵּק דְּחַפְתּוּ הָרוּחַ - הֲרִי זֶה גֵט³⁸, עַד
שֶׁיָּוֶדַע לָךְ בְּיָדַי שֶׁהָרוּחַ דְּחַפְתּוּ. וְכֵן מִי שֶׁהָיָה
מִשְׂלֵף בַּבּוֹר, וְאָמַר: כָּל הַשּׂוֹמֵעַ קוּלִי יִכְתֹּב גֵּט
לְאִשְׁתִּי³⁹ - הֲרִי אֵלָיו יִכְתָּבוּ וַיִּתְּנוּ לָהּ. וְהוּא, שֶׁיִּדְעוּ
אוֹתוֹ⁴⁰. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָעֹלֶהוּ וְלֹא הִפְרִיהוּ - הֲרִי
זֶה כְּשֶׁר; שֶׁזֶה כְּשֶׁעַת הַסַּפֵּנָה הוּא, שֶׁפוֹתֵיבִים וְנִתְּנִין
אָף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מִפְרִינָן⁴¹. וְכֵן מִי שֶׁנָּפְלוּ בּוֹ מְכֹת
רַעוּת⁴² שֶׁאֵי אֶפְשֶׁר שִׁיחִיָּה מִהֶן, אַפְלוּ נִשְׁחָטוּ בּוֹ
רַב סִימָנִין⁴³, וְרָמְזוּ וְאָמְרוּ: כְּתָבוּ גֵט לְאִשְׁתִּי - הֲרִי
אֵלָיו יִכְתָּבוּ וַיִּתְּנוּ; שֶׁהָרִי עֲתָה חַי הוּא, אָף עַל פִּי
שֶׁסּוֹפוֹ לְמוֹת.

48) כתוצאה מאיזו מחלה, ניטל ממנו כח הדיבור (משנה בגיטין טז). 49) [כלומר, כיון שאינו אלא אלם, שהוא חרש השומע ואינו מדבר, אפשר שתהא דעתו נכונה, בניגוד לחרש שאינו שומע ואינו מדבר, שהוא כשוטה ואין דעתו נכונה, כמו שכתב רבינו בפ"ט מהל' עדות הי"א]. 50) הטה. וראה למעלה פ"א הערה ו. 51) בהפסקות. ממתנינים בין הרכנה לשאילה שעה מסויימת, וחוזרים ושואלים אותו. וראה בפ"ב מהל' קריאת שמע הי"ב. 52) על דבר שראוי לענות עליו לאו - לאו, ועל דבר שראוי לענות הן - הן. 53) כלומר, שאין דעתו מטורפת עליו. אבל אינו צריך בדיקה שלש פעמים כמו בהרכנת ראש. 54) שאינו שומע ואינו מדבר, שאין סומכים על רמיותו ולא על כתבו (גיטין שם), כמבואר בהלכה הבאה.

יז. מי שנשא כשהוא פקח ונתחרש, ואין צריך לומר נשתטה - אינו מוציא לעולם עד שיכריא. ואין סומכין על רמיות החרש ולא על כתבו, אף על פי שידעתו נכונה ומישבת עליו. אבל אם נשא אשה כשהוא חרש - מגרש ברמיה; שאין קדושינו קדושין מן התורה, כמו שבארנו, וכשם שפונס ברמיה פך מוציא ברמיה.

יח. המקדש קטנה⁵⁵ על ידי אביה⁵⁶, וגרשה כשהיא קטנה - אביה מקבל גטה, ומשיגיע גט ליד האב נתגרשה. גרשה כשהיא נערה⁵⁷, אם הגיע הגט לידה או ליד אביה - נתגרשה. ואין עושה נערה המארסה שליח לקבל גטה מיד בעלה בתי אביה; אבל האב עושה שליח לקבל הגט לכתו המארסה בין קטנה בין נערה.

55) פחותה מבת י"ב שנה ויום אחד. 56) שקיבל אביה קידושיה. 57) כשהגיעה לי"ב שנה והביאה שתי שערות, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ב, ה"ב.

יט. קדשה אביה כשהיא קטנה⁵⁸, ומת: אם מבחנת בין גטה לדרב אחר⁵⁹ - הרי זו מתגרשת משיגיע הגט לידה; ואם לאו - אינה מתגרשת עד שתבחין. ואם גרשה - אינה מגרשת⁶⁰.

58) והרי היא מקודשת קידושי תורה. 59) שנותנים לה צרור וזורתו, אגוז ונותלתו, וממילא יודעת גם לשמור את גיטה (גיטין סה. וכגירסת ה"י"ף שם, וראה 'בית יוסף' לאהע"ז סי' קמא). 60) אבל כשאביה חי, מקבל את גיטה אפילו כשאינה מבחנת, שהרי הוא שומר את גיטה במקומה

36) אף-על-פי שלא אמר להם "תנו". מפני שהוכיח סופו על תחילתו שנתכוין ליתנו לה, והיה בהול מחמת החלטתו להתאבד, ולכן נשמטה ממנו המילה "ותנו" (גיטין טו. במשנה). 37) שאין כאן הוכחה שרצה להתאבד, והריהו כשאר בריא (שם). 38) כגון שנפל מיד אחרי שצויה לכתוב הגט, ויש פנים לכאן ופנים לכאן, כלומר יש סברא שהפיל עצמו, ויש סברא שדחפתו הרוח. 39) ופירש שמו ושם אשתו. 40) שפלוני זה הוא בעל לאשתו פלונית. 41) פניו, כמבואר לעיל ה"ד (גיטין טו). והשווה לקמן פ"ג, ה"ג. 42) שהיה מחותן חתכים הרבה בגופו ע"י חרב וכדומה. 43) הקנה והוושט שבצואר.

יד. מי שהיתה רוח רעה מבצעת אותו, ואמר כשהתחיל בו החלי: כתבו גט לאשתי - לא אמר פלוס; מפני שאין דעתו נכונה ומישבת⁴⁴. וכן שפור שהגיע לשכרותו של לוט⁴⁵. ואם לא הגיע - הרי זה ספק.

44) והריהו באותה שעה כשוטה (גיטין טז). 45) שאינו יודע מה עושה.

טו. אמר כשהוא בריא: כתבו ותנו גט לאשתי, ואחר כך נבעת - ממתניין עד שיכריא וכותבין ונותנין לה⁴⁶. ואין צריך לחזור ולהמלך בו אחר שהכריא. ואם כתבו ונתנו קדם שיכריא - הרי זה פסול⁴⁷.

46) גיטין ע, ב. ולפני שיכריא אי אפשר לכתבו שאז הרי הוא כשוטה, הואיל ואין דעתו מיושבת. 47) מדבריהם, אבל מן התורה כשר הוא, הואיל ובשעת אמירתו היה בריא ושפוי בדעתו (הגר"א לאהע"ז סי' קכא, ס"ק ד, וכן ב'מעשה רוקח').

טז. מי שנשתתק⁴⁸ והרי דעתו נכונה⁴⁹, ואמרו לו: נכתב גט לאשתך, והרכינ⁵⁰ בראשו - בודקין אותו שלש פעמים בסרוגינ⁵¹; אם אמר להם על לאו לאו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאנוס הוא מצד יצרו הרע כי "אין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמשכהו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו וממילא אין כאן ענין של אונס וכו'.

לכן מדגיש כאן "יצרו הוא שתקפו" ולא שאנוס אלא "הוא אנס עצמו בדעתו הרעה" ועל כן אפשר להפריע מן הרשע. מכאן נראה עד כמה יש לדייק בלשונו של הרמב"ם ששינוי של מילה אחת (תקפו או אנסו) יכול להיות נוגע לענין הכי יסודי בתורה.

(תוספות) גיטין סד: ע"פ הירושלמי, וכן בשו"ע אהע"ז ס' קמא, ס"ו).

כ. מי שהדין נותן שפופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש - בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן⁶¹ מכין אותו עד שיאמר: רוצה אני, ויכתב הגט. והוא גט פשר. וכן אם הפוהו עכו"ם ואמרו לו: עשה מה שישאל אומרין לך, ולחצו אותו ישראל⁶⁴ ביד העכו"ם עד שיגרש - הרי זה פשר. ואם העכו"ם מעצמן⁶⁵ אנסוהו עד שכתב - הואיל והדין נותן שכתב, הרי זה גט פסול. ולמה לא בטל גט זה⁶⁶, שהרי הוא אנוס בין ביד עכו"ם בין ביד ישראל? שאין אומרין אנוס אלא למי שנהלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחייב בו מן התורה, כגון מי שהכה עד שמכר⁶⁷ או עד שנתן; אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה, והכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו - אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישאל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העברות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהכה עד שתשש יצרו, ואמר: רוצה אני - כבר גרש לרצונו. לא היה הדין נותן שפופין אותו לגרש, וטעו בית דין של ישראל או שהיו הדיוטות ואנסוהו עד שגרש - הרי זה גט פסול. הואיל וישאל אנסוהו, יגמר ויגרש. ואם העכו"ם אנסוהו לגרש שלא בדין - אינו גט. אף על פי שאמר בעכו"ם: רוצה אני, ואמר לישראל: כתבו וחתמו - הואיל ואין הדין מחייבו להוציא והעכו"ם אנסוהו, אינו גט.

61 כגון נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה, כמבואר לעיל הל' אישות פט"ו ה"ז, וכן כל אלה שנמנו שם פכ"ה הי"א, או גרושה לכהן, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ז ה"ז. 62 בין בארץ בין בחוץ לארץ. 63 אפילו בזמן הזה, שאין לנו דינים מומחים וסמוכים. 64 בית-דין של ישראל. והגויים אינם אלא כמקל של בית-דין וכרצועה שלהם (ר"ן שם). 65 שלא ע"פ הוראת בית-דין של ישראל. 66 שניתן על-ידי כפיה. 67 שעל עצם המכירה הוא אנוס, אלא שאעפ"כ גמר ומקנה, שרוצה הכסף (פ"י מהל' מכירה ה"א).

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1 כלל בו רבינו דין כתיבה שלא לשמה, גט ישן, כתיבת טופסי גיטין, כתיבה לשמה, הכשרים לכתוב הגט, גט שנכתב בשבת ויו"ט.

א. פל גט שלא נכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת - אינו גט. כיצד? סופר שכתב גט ללמד² או להתלמד, וכא הפעל ומצא שם שנכתב בגט זה פשמו, ושם האשה פשם אשתו, ושם העיר פשם עירו, ונטלו וגרש בו - אינו גט³.

2 לתלמידיו, נוסח כתיבת הגט. 3 כיון שלא נכתב לשם גירושין (גיטין כד:).

ב. יתר על זה: פתב לגרש את אשתו ונמלך⁴, ומצא פן עירו ואמר לו: שממי פשמך ושם אשתי פשם אשתך, ונטלו ממנו וגרש בו - אף על פי שנכתב לשם גרושין, אינו גט⁵.

4 חזר בו מלגרש. 5 בכת"י התימנים ובדפוס רומי ודפוס שונצינו: "ומצאו". 6 הואיל ולא נכתב לשם גירושין זוג זה (שם).

ג. יתר על זה: מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוות, וכתב לגרש את הגדולה, ונמלך וגרש בו את הקטנה - אינו גט⁷. אף על פי שנכתב לשם האיש המגרש, לא נכתב לשם זו שנתגרשה בו.

7 שם, ובכל שלש הלכות אלו שכתב רבנו ש"אינו גט" -

~ נקודות משיחות קודש ~

"מכין אותו עד שיאמר: רוצה אני... מאחר שהוא רוצה להיות מישאל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העברות, ויצרו הוא שתקפו".

מדייק לכתוב "יצרו הוא שתקפו" ולא ש"שאנוס" שאם לא כן מתעוררת השאלה איך יתכן בכלל לענוש את העובר עבירה והרי סיבת העבירה היא ש"יצרו אנוס" וא"כ כלל לא יתכן עונש למי שעבר על אחת ממצוות התורה.

בנושא זה מבהיר בהלכות תשובה (פ"ה ה"א - ד) בענין הידיעה והבחירה "רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה... ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה אין מי שיעכב בידו... אלא הוא מעצמו ומדעתו" היינו שאין מקום לסברא שלא לענוש, כיון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשכרו (גיטין כו. וברש"י). (17) נוסח אחד כללי, ובו מקומות פנויים למילוי פרטים ידועים. ומן הדין היה לכתוב גם את הטופס לשמה, גזירה שמא יכתוב גם את התורף (= שם האישי ושם האשה וכו') שלא לשמה, ולפי שאין זה אלא מדרבנן, הקילו משום תקנת הסופר. (18) וישאיר חלק. (19) שם האישי. (20) כי כל אלה הם עיקר הגט ותרפו, ואם לא נכתבו לשם - הגט בטל. (21) כשיצטרך אליו. (22) וראה לקמן הלכות יד.ח.

ח. סופר שכתב הגט לשמו ולשמה פהלכתו, וחתמו העדים שלא לשמה - הואיל ומסרו לה בעדים, הרי זה גט. (אלא שהיא פסול. ולמה אינו בטל?)²³ לפי שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם.²⁴ ויש מי שאומר²⁵, שאם חתמו העדים שלא לשמה - הואיל והוא פמזיף מתוכו, הרי זה גט בטל. וכך אם היה אחד מעדיו פסול²⁶, או שהיה בו עד אחד בלבד פשר, אף על פי שנמסר בעדים - הרי זה גט בטל.²⁷ ולא יראוה לי דבר זה. אלא פמזיף, לא פמזיף ודאי. והואיל ונמסר בעדי מסירה פשרין, הרי זה פסול מדבריהם.²⁸

(23) מן התורה, ראה לעיל פ"ב, ה"ז. (24) תקנת האשה, שמא יתן לה בפני שני עדים וימותו, ונמצא הגט שבירה כחוס, שהרי אין בו עדים (לעיל פ"א, ה"ו), והואיל וכל חתימת העדים בגט אינה אלא מדבריהם, אפילו כשחתמו בו שלא לשמה אינה בטל. (25) דעת גאון, הובאת ברי"ף גיטין פ"ט. (26) לעדות, משום עבירה או שהיה קרוב לבעל או לאשה. (27) ואם נשאת, תצא והולד ממזר. (28) שמא יבוא לסמוך על עדי חתימה בלבד, שהרי לא ניכר פסולם בתוך הגט.

ט. המביא²⁹ גט ואבד ממנו ומצאו³⁰: אם אבד ממנו במקום שאין השירות מצויות, אפלו מצאו לאחור זמן מרבה - הרי זה בחזקת שהגט שאבד ממנו הוא הגט שנמצא ותתגרש בו; אבד במקום שהשירות מצויות, אם מצאו מיד ועדין לא שהה אדם שם מן העוברים, או שמצאו בפלי שהניחו בו ויש לו טביעות עין בארפו ורחבו של גט שהיה פרוף - הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו.

(29) שליח הבעל. (30) אותו השליח.

י. החזק פאותו המקום³¹ איש אחד³² ששמו פשמו שבגט³³ - חוששים שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא, הואיל ועבר אדם שם ואף על פי שלא שהה³⁴. ואם נתגרשה בו - הרי זה ספק מגרשת. אכל אם לא עבר אדם שם - הרי זה בחזקתו, אף על פי שהחזקו שם שנים ששמותיהן שוין.

(31) הכתוב בגט, פלוני בן פלוני שממקום פלוני. (32) ובדפוס שנוצנו ונוציאה: איש אחר. (33) וגם שיירות

אינו פוסלה לכהונה, ואם היה בעלה כהן - לא נאסרה עליו משום גרושה, וכמבואר לקמן פ"י ה"א.

ד. יתר על כן: אמר לסופר: כתב ואי זו שארצה⁸ אגרש בו, וכתב הסופר על דעת זו, וגרש בו אחת מהן - הרי זו ספק גרושין⁹. וכל גט שכתבו שלא לשמה, אף על פי שהעביר עליו קולמוס¹⁰ לשמה - אינו גט¹¹.

(8) מאלה ששמותיהן שוים. (9) ספק הוא, אם אין ברירה (= אין אומרים הוברר הדבר למפרע) שבשעת כתיבה היתה דעתו לזו ונכתב לשמה (שם כה). או, שיש ברירה (= הוברר למפרע שלזו נכתב), ולפיכך הרי זה ספק גירושין, ואם בא אחר וקידשה חוששים לקידושו, שמא יש ברירה, ועלינו להחמיר מספק. (10) = קנה כתיבה. שחזר וכתב כל אות ואות. (11) גיטין כ, א. שכתב על גבי כתב - אינו כתב.

ה. מי שכתב [גט] לגרש את אשתו, ונמלך ולא גרשה, ונתחיד עמה אחר שכתבו - לא יגרשנה באותו הגט פעם אחרת פשירצה לגרשה. ואם גרשה באותו הגט הישן - הרי זו מגרשת, ותנשא בו לבתחלה; שהרי נכתב לשמה, והרי נתן לה עתה בעדים פהלכתו. ולמה לא יגרשנה בו לבתחלה? גזרה שמא יאמרו: גטה קודם לבנה.

ו. אמר לסופר: כתב גט לפלונית ויהיה עמי, לכשאשאנה אגרשנה בו, ונכתב ונשאנה וגרשה בו - אינו גט; מפני שלא היתה בת גרושין ממנו פשונכתב גט זה. ונמצא שנכתב שלא לשם גרושין¹². אבל אמר לו: כתב אותו לארוסתי, לכשאשאנה אגרשנה, וכןסה וגרשה בו - פשר¹³. כתבו ליבמתו¹⁴, ואחר שיפמה גרשה בו - הרי זו ספק גרושין, הואיל ואינה אשתו גמורה פשכתבו¹⁵.

(12) יבמות נב, ב. (13) להנשא בו לבתחילה, הואיל ובידו לגרשה כשהיא ארוסה, נמצא שגט זה נכתב לשם גירושין (שם), אבל לבתחילה ודאי לא יגרשנה בו, כמבואר בהלכה הקודמת. וכן פירש רש"י (שם נב). ועי' ראב"ד ו'תוספות' שם ד"ה לכשאכנסנה. (14) אשת אחיו שנפלה לפניו ליבום, ועדיין לא כנסה. (15) ספק הוא אם יבמתו הזקוקה לו יש לה דין ארוסה, או שמא כל עוד לא קידשה במאמר ("מדברי סופרים שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפירוטה, וזהו הנקרא מאמר". הל' יבום פ"ב, ה"א) אינה כארוסתו (יבמות, שם).

ז. מפני תקנת סופר¹⁶ התירו חכמים לסופר שיכתב טפסי¹⁷ גטין, ויניח¹⁸ מקום האיש¹⁹ ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הרי את מתרת לכל אדם²⁰ כדי שיכתבם לשם האיש המגרש²¹ ולשם האשה המתגרשת, ואחר כך יחתמו העדים לשמו ולשמה²².

(16) שיהיו מזומנים אצלו שטרי גיטין כשיבוא אליו אדם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עפ"ם וְעָבַד וְחָרַשׁ וְשׁוֹטֵה וְקָטָן. אֶפְלוּ אִשָּׁה עֲצֻמָּה כּוֹתֵבֶת אֶת גִּטָּהּ⁴⁵. יִשְׂרָאֵל שֶׁהַמִּיר לְעַפְוִ"ם אוֹ שֶׁהוּא מְחַלֵּל שְׁבָתוֹת בְּפִרְהֶסְיָא - הָרִי הוּא כְּעַפְוִ"ם לְכָל דְּבָרָיו.

(45) ומקנתו לבעל, וחוזר ומסרו לה לגירושין (גיטין כב: וברש"י).

טז. וְלָמָּה אֵין כּוֹתֵבִין אֵלוֹ הַחֲמֻשָּׁה? מִפְּנֵי שְׁצָרִיף הַפּוֹתֵב לְכֹתֵב לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגַרֵּשׁ וּלְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְּתַגַּרֶּשֶׁת, וְהַעַפְוִ"ם עַל דַּעַת עֲצֻמוֹ הוּא כּוֹתֵב⁴⁶, וְחָרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן אֵינָן בְּנֵי דַעְהָ⁴⁷, וְהַעֲבָד אֵינֵוּ בְּתוֹרַת גִּטִּין וְקִדּוּשֵׁינָוּ⁴⁸, לְפִיכֶף הוּא פְּסוּל כְּעַפְוִ"ם לְכָל דְּבָרָיו. וְאֵם כֹּתֵב הַגֵּט אַחַד מִחֲמֻשָּׁה אֵלוֹ - אֵינֵוּ גֵט, אֶף עַל פִּי שְׁחָתְמוּ בוֹ עֲדִים כְּשָׂרִים וְנִמְסָר לָהּ בְּכָשָׂרִים.

(46) ואינו כותב לשמה ('תוספות' גיטין כג. ד"ה עובד כוכבים), ואפילו ישראל עומד על גביו, ומצווהו לכתוב לשם גירושי הזוג, אינו כותב על דעת ישראל אלא על דעת עצמו (גיטין שם) והשווה הל' תפלין פ"א, הי"א. וראה להלן הערה סג. (47) שם. ולא ידעו לכתוב לשמה. (48) שאין קידושי תופסים, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ד הט"ו, והתורה אמרה: "וכתב - ונתן" מי שישנו בנתניה ישנו בכתיבה.

יז. כֹּתֵב אַחַד מִחֲמֻשָּׁה אֵלוֹ טְפָסוֹ⁴⁹ הַגֵּט וְהִנִּיחַ מְקוֹם הַתְּרִיף⁵⁰, שֶׁהוּא מְקוֹם הָאִישׁ וּמְקוֹם הָאִשָּׁה וּמְקוֹם הַזְּמַן וּמְקוֹם ה'הַרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם', וּכְתָבֵן הַפְּקָח הַגְּדוֹל הַיִּשְׂרָאֵלִי לְשֵׁמוֹ - הָרִי זֶה גֵט כְּשָׂרִי⁵¹.

(49) מבואר לעיל ה"ז. (50) עיקר השטח ותמציתו. (51) גיטין כג, א. הואיל ועיקר הגט, שעליו הקפידה תורה: "וכתב לה", שיהא לשמה - נכתב בכשרות.

יח. מִתֵּר לְהִנִּיחַ חָרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן לְכֹתֵב טְפָס הַגֵּט לְכַתְחָלָהּ. וְהוּא, שְׂפִיחָה גְדוֹל הַפְּקָח עוֹמֵד עַל גְּבוֹן⁵². אֲבָל הַעַפְוִ"ם וְהַעֲבָד אֵין כּוֹתֵבִין הַטְּפָס לְכַתְחָלָהּ וְאֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבוֹן⁵³; שְׁלֵא הַתִּירוֹ לְכֹתֵב טְפָסִי גִטִּין שְׁלֵא לְשִׁמָּה לְכַתְחָלָהּ אֵלָּא מִפְּנֵי תַקְנַת סוֹפְרָי⁵⁴, כְּמוֹ שְׁבָאָרְנֵוּ⁵⁵.

(52) ואומר לו כותב לשם פלוני ופלונית (גיטין כג. וברש"י). אבל כשאין גדול עומד על גבם, אין להניחם לכתוב טופס הגט, גזירה משום 'תורף' שלא יבוא לכתוב גם התורף, שאז הוא גט בטל מן התורה. (53) שהם עושים על דעת עצמם, נמצא שהטופס נכתב שלא לשמה, והרי הם כחרש ושוטה, שאין גדול עומד על גבם, שאין כותבים הטופס לכתחילה. (54) הטרוד בכתיבתו, ורוצה שיהיו לו טפסים מזומנים לעת הצורך. (55) לעיל ה"ז.

יט. הַכּוֹתֵב גֵט בְּשֵׁבַת אוֹ בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים בְּשַׁגְּגָה וְנִתְּנוּ לָהּ - הָרִי זֶה מְגַרֶּשֶׁת. כְּתָבוּ וְחָתְמוּ בוֹ בְּיוֹם

מצויות במקום שאבד. (34) כאן הואיל ולפנינו שני ליקויים, שיירות מצויות, והוחזק שם אחר כשם שבגט, החמיר רבינו שאפילו לא שהה אדם אלא רק עבר בלבד, יש לחוש שמא נפל הגט מאיש אחר.

יא. הָיוּ לְעֲדִים בְּגֵט סִימָן מִבְּהֶקֶץ³⁵. כְּגוֹן שְׂאֲמָרוּ: נִקְבַּיִשׁ בוֹ בְּצַד אוֹת פְּלוֹנִי, אוֹ שְׂאֲמָרוּ: מְעוֹלָם לֹא חֲתַמְנוּ אֵלָּא עַל גֵּט אַחַד שֵׁישׁ בוֹ שְׁמוֹת כְּשִׁמוֹת אֵלָּא³⁶ - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתוֹ וְתַתְּגַרֵּשׁ בוֹ, וְאֶף עַל פִּי שְׂמָצָאוֹ אַחַר זְמַן מְרָבָה וּבְמִקּוֹם שֶׁהַשִּׁירוֹת מְצוּיּוֹת וְהַחֻזְקוֹ שָׁם שְׁנַיִם שְׂשִׁמוֹתֵיהֶן שׁוֹיִן.

(35) טוב ומצוין ביותר, בניגוד לסימן רגיל. (36) ולא הוחזקו באותו מקום עדים אחרים ששם כשם. או שהם מכירים חתימותיהם (שו"ע אהע"ז סי' קלב ס"ד).

יב. שְׁנַיִם³⁷ שְׂשָׁלְחוּ שְׁנֵי גִטִּין וְנִתְּעַרְבוּ - נוֹתְנִין שְׁנֵיהֶן לְזוֹ וְשֵׁנֵיהֶן לְזוֹ בְּעֲדֵי מְסִירָה³⁸. לְפִיכֶף, אֵם אֲבָד אַחַד מֵהֶן - הָרִי הַשְּׁנֵי בְּטָל³⁹.

(37) שהם שוים בשמותיהם. (38) השליחים נותנים שני הגיטין זו ולזו, וממילא כל אחת קיבלה את גיטה שנכתב לשמה, ואין צורך שתהיה מסירה מבוררת לשמה (גיטין פו:). (39) שאינו ידוע של מי הוא.

יג. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי שְׁמוֹת, וְכֵן אִשָּׁה שֵׁישׁ לָהּ שְׁנֵי שְׁמוֹת - כְּשֶׁמְגַרֵּשׁ כּוֹתֵב שְׁמוֹ וְשִׁמָּה שֶׁהֵן רְגִילֵין בוֹ וְיִזְדַּעְעִין⁴⁰ בוֹ בְּיוֹתֵר, וְאֹמְרִי: אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שֵׁם שֵׁישׁ לוֹ גֵרַשׁ אִשָּׁה פְּלוֹנִית וְכָל שֵׁם שֵׁישׁ לָהּ⁴². וְאֵם כְּתֵב חֲנִיכְתּוֹ וְחֲנִיכְתָּהּ⁴³ - כְּשָׂר.

(40) בדפוס ויניציאה, וכן בכתי' התימנים: וידועים. (41) רצונו לומר: וכתב. כמפורש לקמן פ"ד הי"ב, בנוסח הגט לרבינו. (42) גיטין לה, ב. שאם לא כן, אתה מוציא לעז על בניה מן השני, שיאמרו לו גירשה בעלה. שאין זה שמו (רש"י שם). וראה בבאורנו לקמן פ"ד, הי"ב. (43) שם לווי של משפחה כולה (רש"י גיטין פז:). "כגון שהוא ממשפחת רוטן ברג והיא ממשפחת ווייל. ולא הזכיר בגט רק שם ראש משפחתו ממשפחה שכתב: מגזע רוטן ברג מגרש אשתו ממשפחת ווייל" (קרבן נתנאל' פ"ט דגיטין סי' ט אות ז). וכשנתן הגט בעדי מסירה, שאם לא כן מה אנו יודעים איזה מן המשפחה מגרש (קרבן נתנאל' שם).

יד. כְּתֵב הַשֵּׁם שְׂאֵינָם יְדוּעִים בוֹ בְּיוֹתֵר, וְכֹתֵב: כָּל שֵׁם שֵׁישׁ לוֹ⁴⁴ - הָרִי זֶה פְּסוּל. שְׁנָה שְׁמוֹ אוֹ שְׁמָה וְשֵׁם עִירוֹ אוֹ שֵׁם עִירָהּ, אֶף עַל פִּי שְׂכַתְּבָהּ: כָּל שֵׁם שֵׁישׁ לוֹ וְכָל שֵׁם שֵׁישׁ לָהּ - אֵינֵוּ גֵט.

(44) שהזכיר הטפל. ואת השם העיקר כָּלל ולא פירשו. אבל אם הזכירו בפירוש אלא שהקדים הטפל לעיקר - כשר (ריב"ש סי' מג, ע"פ גיטין לה:).

טו. הַפֶּל כְּשָׂרִין לְכֹתֵב אֶת הַגֵּט, חוּץ מִחֲמֻשָּׁה:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שתפשן אינו יכול לטעון לבעליהן: מכרתן לי (אם אין לו שטר מכירה), כי יש לומר שמעצמן באו אליו.

ה. הַיָּה הַגֵּט חָקוּק עַל הַטְּבֵּלָא¹⁵ וְהָעֵדִים עָלָיו, וְהוּא יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ¹⁶, אִף עַל פִּי שְׁהָן מְחֻזְקִין בַּטְּבֵּלָא שֶׁהוּא שְׁלָהּ - הָרִי זֶה מְגַרְשֶׁת, שֶׁהָאִשָּׁה עֲצָמָה כּוֹתֶבֶת אֶת גִּטָּהּ¹⁷; שְׁאִין קָיָים הַגֵּט אֲלָא בְּחוֹתְמֵי¹⁸, אִם אֵין שָׁם עֵדֵי מְסִירָה¹⁹.

(15 לוח. 16) וטוענת בעלי גרשני בזה. (17) והיא מקנתו לבעלה שיהא שלו לקיים בו: "ונתן בידה" - משלו, כי אילו לא הקנתה לו איך היא יכולה להתגרש, הרי לא נתן לה כלום. (18) בעדים החתומים בו ובוודאי הקפידו שתקנה לו את הקלף לפני הכתיבה. (19) כי אילו היו לפנינו עדי מסירה, הרי היו יודעים אם הקנתה לו או לא.

ו. חָקַק הַגֵּט עַל הַלּוּחַ או עַל הָאֶבֶן או עַל טַס שֶׁל מִתְּכָת, אִם חִפְּרֵי יִרְכִּיִם²⁰ הָאוֹתִיּוֹת - פְּשָׁר, שְׁזָה פְּתָב הוּא. הָרִי הוּא אוֹמֵר: כְּתוּבָה בְּעַט בְּרוּל. פְּלוֹמֵר, שֶׁהוּא חִפְּרוֹ²¹. וְכֵן אִם חָקַק הַיִּרְכּוֹת מֵאַחֲרֵי הַטַּס²² עַד שֶׁבְּלִטּוֹ בְּפִנֵּי הַטַּס. אֲבָל אִם חִפְּרֵי תוֹף הָאוֹת²³ עַד שֶׁיִּרְאוּ הַיִּרְכּוֹת גְּבוּהוֹת מִכַּפֵּן וּמִכַּפֵּן²⁴, כְּכֶתֶב דֵּינָר זָהָב שֶׁהֶכְתֵּב בּוֹלֵט²⁵ - אֵינוֹ גֵּט, שְׁאִין זֶה פְּתָב²⁶.

(20) גופי. (21) הרי שכתובה שוקעת שמה כתיבה. (22) אף על פי שחקיקת האותיות (מאחורי הטס) נעשית באופן הפוך - הרי נראות כסדרן בפני הטס. (23) החלק הפנימי של האות, החלל שלו. (24) שגם מצדי האותיות שמבחוץ חקק, ונמצאת האות עשויה מאליה. (25) על ידי הכאת חותם המטבע בקורנס על הדינר. (26) כי לא עשה מעשה בגוף האות.

ז. הַמְקַרְעַ עַל הָעוֹר תְּכַנִּית פְּתָב²⁷, או שְׁרָשַׁם עַל הָעוֹר תְּכַנִּית פְּתָב²⁸ - הָרִי זֶה פְּשָׁר²⁹. כּוֹתְבִין אֶת הַגֵּט בְּכָל פְּתָב וּבְכָל לְשׁוֹן. גֵּט שֶׁנֶּכְתַּב בְּכֶתֶב מִן הַלְּשׁוֹנוֹת, וְעֵדֵיו חֲתוּמִין בְּכֶתֶב אַחֵר - פְּשָׁר. וְהוּא, שֶׁיְהִי הָעֵדִים מְפִירִין לְשׁוֹן הֶכְתֵּב וְהֶפְתִּיבָהּ.

(27) שחורץ ומסרט בעור ואינו ממלאו בדיו אלא סריטתו זוהי כתיבתו. (28) אף על פי שרישום על עור אינו מתקיים, כי אפשר לנגבו ולהסירו מהר. (29) הואיל ורישום [=כזה] מתקיים על דבר אחר, וכאן אינו מתקיים מצד גריעות העור [=ולא הרישום עצמו] הרי זה כתב גמור.

ח. אֶחָד מִן הָעֵדִים חֲתָם בְּכֶתֶב (לְשׁוֹן אַחַת), וְהָעֵד הַשֵּׁנִי בְּכֶתֶב לְשׁוֹן אַחֶרֶת - פְּשָׁר. אֲבָל אִם הָיָה מְקַצֵּת הַגֵּט כְּתוּב בְּלְשׁוֹן אַחַת וּמְקַצְתוֹ בְּלְשׁוֹן אַחֶרֶת - פְּסוּל.

ט. כָּל לְשׁוֹן שֶׁיִּכְתַּב בָּהּ הַגֵּט, צָרִיף שִׁיזָהָר הַסּוֹפֵר בְּדַבְרֵי הַגֵּט שֶׁלֹּא יְהִי מְשֻׁמָּעַן שְׁנֵי עֲנָנִים, עַד

בְּדוֹן וְנָתְנוּ לָהּ - אֵינָה מְגַרְשֶׁת, שֶׁהָרִי הָעֵדִים פְּסוּלִין מִן הַתּוֹרָה. כְּתוּבוֹ בְּיוֹם טוֹב בְּדוֹן וְנִמְסַר לָהּ בְּפִנֵּי עֵדִים כְּשֵׁרִים בְּיוֹם טוֹב - הָרִי זֶה גֵּט פְּסוּל.

~ יום חמישי ז' סיון ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) נתבאר בו כמה כותבין הגט ועל מה, נוסח הגט, ודיני כתיבתו.

א. אֵין כּוֹתְבִין אֶת הַגֵּט אֲלָא בְּדָבָר שֶׁרְשׁוּמוֹ עוֹמֵד², כְּגוֹן דִּיּוּ וְסִקְרָא וְקוּמוֹס וְקִנְיָנָתוֹם וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל אִם פְּתָבוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד, כְּגוֹן מִשְׁקִין וְמֵי פְרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינוֹ גֵּט. פְּתָבוֹ בְּאֶבֶן בְּשִׁחּוֹר וּבְשִׁחּוֹר - פְּשָׁר, וְאֵין כּוֹתְבִין בָּהֶן לְכַתְּחֵלָה³.

(2) מתקיים. (3) כנראה שאינם מתקיימים כל כך כמו דיו וסיקרא וכו' וכיוצא בהן.

ב. כּוֹתְבִין בְּמֵי עֲפָצָא לְכַתְּחֵלָה עַל גַּב הַנֶּיָר וְהָעוֹר וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; אֲבָל לֹא עַל גַּבֵּי מְגֵלָה עֲפוּצָה, מְפִנֵּי שֶׁאֵינוֹ נָפֵר⁴. וְאִם פְּתָב - אֵינוֹ גֵּט. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בּוֹ. עַל הַפֶּל כּוֹתְבִין אֶת הַגֵּט, וְאִפְלוּ עַל אֶסְרֵי הַנְּאָה⁵. וְכוֹתְבִין עַל דָּבָר שֶׁיְכוֹל לְהוֹדִיף. וְהוּא, שֶׁיִּתְּנוּ לָהּ בְּעֵדֵי מְסִירָה.

(4) שמראה הקלף כמראה הכתב. (5) כגון עור עגל שהקריבו לעבודה זרה, שכולו אסור בהנאה.

ג. פִּיצָד? כּוֹתֵב (אוֹתוֹ) עַל הַנֶּיָר הַמְּחוּק⁶, עַל הַדִּפְתָּרָא⁷ וְעַל הַחֶרֶס וְעַל הָעֵלִין, וְעַל יָדוֹ שֶׁל עֶבֶד וְעַל קָרְן שֶׁל פְּרָה, וּמוֹסֵר לָהּ הָעֶבֶד וְהַפְּרָה⁸ או הַנֶּיָר הַמְּחוּק וְהַדִּפְתָּרָא וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּפִנֵּי עֵדִים⁹.

(6) שנכתב עליו איזה כתב ונמחק. (7) עור שאינו מעובד כל צרכו, מלוח וקמוח ואינו עפוף, ואין המחק שלו ניכר. (8) ואינו חותך את הקרן לאחר הכתיבה. (9) אלה הם "עדי מסירה".

ד. הַיָּה הַגֵּט חָקוּק עַל יָדוֹ שֶׁל עֶבֶד בְּכַתְּבַת קְעָקַע¹⁰, וְהָיָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ¹¹, וְהָיוּ הָעֵדִים חָקוּקִים עַל יָדוֹ - הָרִי זֶה מְגַרְשֶׁת אִף עַל פִּי שְׁאִין לָהּ עֵדֵי מְסִירָה, שֶׁהָרִי אֵין כּוֹל לְהוֹדִיף¹². אִפְלוּ הָיוּ מְחֻזְקִין בְּעֶבֶד שֶׁהוּא שְׁלוֹ, וְגֵט חָקוּק עַל יָדוֹ, וְהוּא יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, וְהִיא אוֹמְרָת: בְּעֵדִים נִמְסַר לִי¹³ - הָרִי זֶה סֶפֶק מְגַרְשֶׁת, שֶׁמָּא מְעַצְמוֹ נִכְנַס לָהּ, שֶׁהַגּוֹדְרוֹת אֵין לָהֶן חֻזְקָה¹⁴.

(10) חרותה בעור בצבע שאינו נמחק. (11) שהביאתו לפנינו ואומרת בעלי גרשני בו. (12) כי כותבת קעקע אינה נמחקת. (13) ואינם לפנינו. (14) בהמות וכל בעל חי נקראים "גודרות" על שם "גדרות צאן נקנה למקננו" ואדם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משפט יהיה ביני וביניך. ולא יכתב 'ואיגרת' ביו"ד, שפא יקרא הקורא 'ואי גרת'. כלומר, אם זנית. לא יכתב 'לימהך' ביו"ד, שפא יקרא הקורא 'לי מהך'. [וכן ירחיק רגל הה"א מגגה, שפא יקרא 'למהך']. כלומר, לשחוק. ולא יכתב 'תהוין' ו'תצביין' בשני יודין, שפא יקרא הקורא 'תהוין' ו'תצביין'. כלומר, שהוא מדבר עם שתי נשים. ונמצא שאינו מגרש לזו, אלא לשתיים אחרות. וכן יאריך לוי"ו ד'וכדו', שפא תדמה לוי"ד ויהיה משמעו 'וכדי'. כלומר, בתנאי זה אפסוד אותך. וכן יאריך לוי"ו ד'תרוכין' ו'שבוקין', שפא תדמה לוי"ד ויהיה משמע 'תריכין' ו'שבוקין'. כלומר, שהוא אומר לה שהיא שבה וגרשה אותו. ועל דרך זה צריך להזהר בכל לשון ובכל פתב שכתב, שלא יהיה בו משמע שתי עגנות.

שנמצא הקורא אומר: שפא לךך ולךך נתפנן שאין משמעו לשון גרושין, או שפא לענין זה נתפנן שמשמעו לשון גרושין; אלא יהיו הדברים שאין בהן ספק באותו הלשון, אלא משמען ענין אחר, שגרש ושלח פלוני את פלונית.

י. וכן צריך שיהיה אותו הפתב מבאר היטב באותו הפתב שכתב בו, עד שיידעו הקטנים לקרותו שפכירים אותו כתב שאין לא נבונים ולא סכלים (ולא בקטנים) אלא בינונים. ולא יהיה פתב מעקם ומבלבל, שפא תדמה אות לאות ונמצא הענין משתנה.

יא. היה בו משמעות שני ענינים, או שהיה בכתבו עקום או בלבלול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר - הואיל ונקרא לענין הגרושין ויש בו משמע גרושין, הרי זה פסול³⁰. כבר נהגו כל עם ישראל לכתב הגט לשון ארמיו³¹ וכנסח זה, אף על פי שמתר לכתבו בכל לשון לכתחלה.

יד. הרי שכתב בנסח זה ולא האריך ווי"ן אלו, או לא כתב היודין היתרות, או שכתב היודין שאמרנו שלא יכתבו - הרי זה גט פסול³². וכן כל פיוצא בזה בכל לשון - פסול.

30) רק מדבריהם. ואינו בטל מן התורה. 31) וגם במשנה הוא מנוסח בארמית.

יב. וזה הוא נסח הגט:

32) כיון שאמרו חכמים לא לשנות והוא שינה ממטבעם הרי זה פסול ולא תינשא בו לכתחילה.

טו. גט שמחק בו אות או תבה³³, או שתלה בין השטיין³⁴: אם מטפס³⁵ הגט - הרי זה פשר, ואם מן התרף³⁶ - אינו גט³⁷. ואם חזר ופרש בסוף הגט³⁸ שאות פלונית תלויה או על מחק - אפלו מתרף הגט פשר, כשאר שטרות. וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב³⁹, שהוא קרע של בית דין - הרי זה גט בטל, כשאר השטרות. אבל אם נקרע ואינו קרע של בית דין - פשר.

בכך בשבת, בכך וכך לירח פלוני, בשנת כך וכך ליצירה או לשטרות, למניינא דרגילנא למימני בה הכא במקום פלוני. (איה) אנא פלוני בר פלוני דמקום פלוני, וכל שום אחרן וחניכה דאית לי ולאבתי ולאיתרי ולאיתריהון דאבתי, צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ופטריית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי אנת פלונית פת פלוני דממתא פלונית, וכל שום אחרן וחניכה דאית ליכי ולאבתי ויאיתרי ויאיתריהון דאבתי, די הוית אנתתי מן קדמת דנא, וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי, דיתהוין ושלטאה ושלטאה פנפשיכי למיהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין, ואינש לא ימחה בידכי מן שמי מן יומא דנן ולעלם. והרי את מותרת לכל אדם. ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין וגט פטורין ואגרת שבוקין פדת משה וישראל.

33) ונשאר במקומן מקום חלק, או שכתב על מחק. 34) בין השורות. 35) מהמלים שהם נוסח אחיד וכללי בכל הגיטין. 36) מהמלים המיוחדים לגט זה, כגון: שם האיש והאשה ומקום מגוריהם וכן הזמן וכו'. והמלים 'הרי את מותרת לכל אדם'. 37) שפא במקום המחק היה איוה תנאי והוא מחקו. 38) לפני חתימת העדים. 39) לאורכו ולרחבו.

טז. נמוק או שהרקיב או שנעשה ככברה - פשר. נמחק או נטשטש וכבואה שלו קימת: אם יכול לקרות - פשר, ואם לאו - אינו גט.

והעדים חותמים למטה כמו שבארנו: פלוני בן פלוני עד. פלוני בן פלוני עד.

יז. במה דברים אמורים? פשהיה הגט יוצא מתחת ידה בעדי חתימה ואין שם עדי מסירה; אבל אם יש שם עדים שנמסר לה הגט בפניהם והיה פשור⁴⁰ - הרי זה פשר, אף על פי שהיה תרף הגט על

יג. כשכתב הגט בלשון הזה ובנסח זה, לא יכתב 'ודין' ביו"ד, שפא יקרא הקורא 'ודין'. כלומר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48) כגון שחתום תחת הראשון: ראובן בן, ותחת הגט השני: יעקב עד. 49) זה הראשון שחתום בו: ראובן בן (כי "יעקב עד" אינו אלא המשך של החתימה הקודמת), אבל אילו היה חתום תחת הראשון ראובן, ותחת השני: בן יעקב עד, שניהם כשרים, כי אלו הם שני עדים נפרדים, הראשון חותם: ראובן והשני חותם עצמו: בן יעקב עד.

כב. פתב שני גטין בשני דפין זה למעלה מזה, והעדים בין שני הגטין, שנמצאו בסוף הראשון ולמעלה מן השני, אם היה יוצא מתחת יד זו שהעדים נקראין בסוף גטה - הרי זו מגרשת, וזו שהעדים נקראין בראש גטה מלמעלה אינה מגרשת⁵⁰. העדים שהתמו בראש הדף של גט או מצדו או מאחוריו⁵¹ - אינו גט; ואם נמסר לה בעדים - כשר⁵².

50) שצריך שיהיה גג החתימה מכוון כלפי רגלי הכתב כדרך החותמים. 51) מעבר לדף. 52) שאין זה גרוע מגט שלא חתמו עליו כלל ונמסר בעדים, שהוא כשר.

כג. הקיף⁵³ ראש הדף זה לראש דף זה והעדים באמצע⁵⁴, שנמצאו העדים בראש שני הגטין - שניהם בטליו⁵⁵; ואם נמסרו להן בעדים - שניהם כשרים.

53) חיבר. 54) שהתחיל לכתוב גט מאמצע הקלף ועד סופו, וחזר וכתב גט אחר מאמצע הקלף ועד סופו השני. 55) שאין החתימה נקראת לא עם זה ולא עם זה.

כד. שיר מקצת הגט וכתבו בדף השני, והעדים מלמטה בסוף הדף השני - כשר. והוא, שיהיה נפר במגלה שלא נחתך⁵⁶ ושלךך נתפון הסופר שישלים בדף השני; אבל אם אינו נפר, אף על פי שנמסר בעדים - הרי זו ספק מגרשת, שמא שני גטין היו ונחתך מקצת זה מסוף הדף⁵⁷ ומקצת השני מראש הדף⁵⁸.

56) לא מלמעלה ולא מלמטה. 57) מפני תנאי שהיה בו. 58) ונמצא מגרשה בגט שאינו שלו, וגם העדים לא חתמו על גט שלו כי אם על השני שהוא גט של אדם אחר וגם עדי מסירה לא יועילו כאן, שהרי הגט השני לא נכתב לגמרי בשביל זה, אם לא שיעידו, שגט אחד היה מתחילתו.

כה. הרי שקתב הגט, ואחר שקמר כתב: שאלו בשלום פלוני, או: שלום עליך פלוני רעי, וכיוצא בזה, וחתמו העדים מלמטה, והרי גט זה יוצא מתחת ידה - הרי זו ספק מגרשת, שמא לא חתמו העדים אלא על שאילת שלום. אבל אם כתב: ושאלו בשלום פלוני, או: ושלום עליך רעי, וכיוצא בזה, שהרי לזה דברים אלו על דברי הגט⁵⁹ ועל שניהם חתמו - הרי זו מגרשת. ואם נמסר לה בעדים - בין כף ובין כף הרי זה גט כשר⁶⁰.

המחק או בין השיטין או שהיה קרוע שתי וערב כשנתן לה בפניהם⁴¹.

40) שלא היה מטושטש. 41) שהרי אפילו אם כתבו כולו על נייר מחוק כשר כשנתנו לה בעידי מסירה.

יח. חמשה שקתבו גט אחד לחמש נשותיהן: אם קתבוהו בכלל⁴², כגון שקתבו: בכך בשבת גרש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית, וכן אמר כל אחד מהן לאשתו 'ליכי די תהויין', וכל טפס הגט, ושני עדים חותמין מלמטה - הרי זה גט כשר, ונתן לכל אחת מהן בעדי מסירה; ואם אין שם עדי מסירה כלל - כל מי שתצא מגלה זו מתחת ידה מגרשת. אבל אם כתב: בכך בשבת גרש פלוני לפלונית, והשלים הגט, והתחיל תחתיו גט אחר באותה מגלה וכתב: וכיום זה או בכך בשבת גרש פלוני לפלונית, והשלים הגט השני, וכן עד שהשלים כל הגטין, והעדים מלמטה: אם נתנה מגלה זו לכל אחת מהן בעדי מסירה - הרי כלן מגרשות; ואם אין שם עדי מסירה, והיתה מגלה זו יוצאה מתחת יד אחת מהן: אם היתה זו שגטה באחרונה שהעדים נקראין עמו - הרי זו מגרשת, ואם היתה המגלה יוצאה מתחת יד אחת מן הראשונות - הרי זו ספק מגרשת⁴³.

42) בצורה כוללת ובנוסח אחד לכולן. 43) שיש לחוש שחתימת העדים אינה אלא על הגט האחרון.

יט. כתב: אנו פלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלונית, והשלים הגט - אף על פי שנמסר לכל אחת מהן בעדי מסירה, אינו גט. שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד, שנאמר: וכתב לה - ולא לה ולחברתה. חזר ופרטן בתוך הגט, וכתב: פלוני גרש פלונית ופלוני גרש פלונית בזמן פלוני⁴⁴ - הרי אלו כשרים⁴⁵.

44) באותו הזמן האחד לכולן. 45) כל שהזוג מודגש בנפרד אין לו דין של שתי נשים מתגרשות בגט אחד.

כ. פתב שני גטין בשני דפין⁴⁶ במגלה אחת זה בצד זה: אם יש שם שני עדים נקראים בסוף גט זה ושני עדים בסוף גט זה - הרי זה כשר, וכל שתצא מגלה זו מתחת ידה - מגרשת⁴⁷.

46) טורים. 47) ואין השנייה מתגרשת עד שתביא עדי מסירה.

כא. היו שם שני עדים בלבד באים מתחת גט זה לתחת גט זה⁴⁸: אם יצא מתחת יד זו שהעדים נקראים עם גטה⁴⁹ - הרי זו מגרשת; ואם יצא מתחת יד שניה שאין העדים נקראים עמו - אינו גט עד שימסר לה בעדים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(15) ובכת"י התימנים, תיבת "בו" איננה. (16) החצר, שעל-ידי המחיצות יש לה דין של מקום משתמר.

(59) וא"ו החיבור מוספת על עניין ראשון. (60) שאפילו לא חתמו העדים אלא על שאילת שלום בלבד, הרי יש לפנינו עדי מסירה והם העיקר.

פְּרָק חֲמִישִׁי

(1) כלל בו רבינו דיני נתינה לידה, זרק הגט לידה והחוט הקשור בו.

ה. זָרְקוּ לְרִשְׁוֹתָהּ לְתוֹךְ הָאֵשׁ¹⁷ וְנִשְׂרַף אוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם [וְנִמְחַק אוֹ] נֶאֱבָד - אֵינּוּ גֵט¹⁸. אֲבָל אִם הִגִּיעַ לְרִשְׁוֹתָהּ [וְנָח] ¹⁹ וְאַחַר כֵּן בָּא הָאֵשׁ וְשִׂרְפָתָהּ - הָרִי זֶה גֵט²⁰.

א. זֶה שְׁנֵאמַר בַּתּוֹרָה 'וְנָתַן בְּיָדָהּ', אֵין עֲנִין הַכְּתוּב אֲלֵא שְׂגִיעַ הַגֵּט לָהּ, וְאֶחָד יָדָהּ אוֹ חִיקָה² אוֹ חֲצָרָה אוֹ שְׁלוֹחָה שְׁעֻשְׂתָּה יָדוֹ פִּיָּדָה - הַכֹּל אֶחָד הוּא. וְאֶחָד חֲצָרָה הַקְּנוּיָה לָהּ³ אוֹ חֲצָרָה הַמְּשֻׁכֶּרֶת⁴ אוֹ שְׂאוּלָה לָהּ - הַכֹּל רִשְׁוֹתָהּ הוּא, וּמִשְׂגִיעַ גֵּט לְרִשְׁוֹתָהּ נִתְגַּרְשָׁה.

(17) שקדמה דליקה לזריקת הגט. (18) גיטין, שם. "שמתחילה לשריפה הלך" ולא ירד לנוח, וזהו: "אור שאין סופו לנוח" (ראה זכחים כה; וכן בבא-מציעא יב.). (19) כיון שהגיע לרשותה הרי זה כנח, ואפילו לא נח ממש. ובכת"י התימנים, תיבת "ונח" איננה. (20) גיטין, שם.

(2) הריוח שממעל לחגורה בין הבגד ובין החזה. (3) לצמיתות. (4) לזמן קצוב, שגם שכירות הרי היא כקנין, כמבואר במשנה (מעשר שני פ"ה, מ"ט).

ו. זָרְקוּ עַל גְּבֵי קִנְיָהּ אוֹ רִמַּח הַנְּעוּצִים בְּרִשְׁוֹתָהּ²¹ - אֵינּוּ גֵט, עַד שְׂיִנּוּחַ בְּמָקוֹם הַמְּשֻׁתָּמֵר בּוֹ²². שְׂתֵי חֲצָרוֹת זוֹ לַפְּנִימִים מְזוּ, הַפְּנִימִית שְׁלָהּ וְהַחִיצוֹנָה שָׁלוּ, וְכִתְלֵי הַחִיצוֹנָה גְבוּהוֹת עַל הַפְּנִימִית - פִּיּוֹן שְׂזָרַק הַגֵּט לְתוֹךְ אֲוִיר הַחִיצוֹנָה נִתְגַּרְשָׁה; שֶׁהַפְּנִימִית בְּכִתְלֵי הַחִיצוֹנָה מְשֻׁתָּמֶרֶת. מֵה שְׂאִין כֵּן בַּקְּפוֹת.

ב. הַזֶּרֶק גֵּט לְאִשְׁתּוֹ לְתוֹךְ חֲצָרָה: אִם הִיָּתָה עוֹמֶדֶת שָׁם בְּצַד חֲצָרָה - נִתְגַּרְשָׁה; וְאִם לֹא - לֹא נִתְגַּרְשָׁה, עַד שֶׁתַּעֲמִד בְּצַד חֲצָרָה⁵. וְאִף עַל פִּי שְׂהִיא חֲצַר שְׂשִׁישְׁתָּמֵר הַגֵּט בְּתוֹכָהּ⁶. שְׂחוּב הִיא לָהּ הַגְּרוּשִׁין, וְאֵין חֲבִין לְאֶדָם אֲלֵא בְּפָנָיו.

(21) והם גבוהים ממחיצות חצרה. (22) ואלו אינם משתמרים, שרוח תנשבם ותטילם חוץ למחיצות החצר (גיטין שם וברש"י).

(5) שחצרה כידה. מה ידה סמוכה לה, אף חצרה הסמוכה לה (שם). (6) שהיא נעולה.

ז. בֵּיצֵד? שְׂתֵי קְפוֹת²³ זוֹ לַפְּנִימִים מְזוּ, הַפְּנִימִית שְׁלָהּ וְהַחִיצוֹנָה שָׁלוּ²⁴, וְזָרַק לָהּ גֵטָה בְּתוֹכָן²⁵, אֲפִלוּ הִגִּיעַ לְאֲוִיר הַפְּנִימִית - אֵינָה מְגַרְשֶׁת, עַד שְׂיִנּוּחַ עַל צַד הַקֶּפֶה הַפְּנִימִית. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהִיָּתָה מְטָה עַל צֵדָה וְאֵין לָהּ שׁוּלָיִם²⁶; אֲבָל יֵשׁ לָהּ שׁוּלָיִם, אֲפִלוּ נָח בְּקַרְקַעֶיהָ - אֵינָה מְגַרְשֶׁת²⁷. שְׂפִלֵי הָאִשָּׁה בְּרִשְׁוֹת הַבַּעַל אֵינּוּ קוֹנֶה לָהּ הַגֵּט אֲלֵא אִם כֵּן אֵינּוּ מְקַפֵּיד עַל מְקוֹמוֹ.

ג. הִיָּתָה עוֹמֶדֶת בְּרֵאשׁ הַגֵּט שְׁלָהּ וְהוּא מְלַמְטָה בְּחֲצָרוֹ, וְזָרְקוּ לָהּ לְמַעַלָּה - פִּיּוֹן שְׂהִגִיעַ לְאֲוִיר מְחִיצוֹת הַמַּעֲקָה⁷ אוֹ לַפְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה טְפָחִים⁸ סְמוּךְ לַגֵּץ נִתְגַּרְשָׁה¹⁰. וּבִלְבָד שְׂיִנּוּחַ¹¹. אֲבָל אִם נִמְחַק¹² אוֹ נִשְׂרַף קִדָּם שְׂגִיעַ לָהּ, אִף עַל פִּי שְׂנִמְחַק לְאַחַר שְׂהִגִיעַ לְאֲוִיר מְחִיצוֹת אוֹ אַחַר שְׂהִגִיעַ לַפְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה טְפָחִים סְמוּךְ לַגֵּץ¹³, כְּגוֹן שְׂנִשְׁבָּה הַרוּחַ וְהִעֲלֶתָהּ וְנִמְחַק אוֹ נִשְׂרַף - הוּאֵל וְאֵינּוּ הוּלָךְ לְנוּחַ, אֵינּוּ גֵט וְלֹא נִתְגַּרְשָׁה¹⁴.

(23) סלים או חביות. (24) ושתיהן ברשות הבעל (מגיד-משנה). (25) ובכת"י התימנים: לתוכה. (26) ומתוך כך אין הבעל מקפיד על מקומה, הואיל ואינה ראויה לשימוש. (27) הרי היא ראויה לשימוש, והבעל מקפיד על מקומה (מגיד-משנה).

(7) שמסביב לגג, שהוא מקום המשתמר מפני הרוח וכדומה. (8) כל פחות משלשה טפחים סמוך לארץ, הרי הוא כלבד (כמחובר) לארץ. (9) אפילו כשאין שם מעקה. (10) גיטין עט, א. (11) על הגג ממש, ואז הרי היא מגורשת למפרע, שאפילו מת הבעל לפני הנחתו, או אם קידשה אחר בינתיים (משהגיע לאויר מחיצות המעקה) הרי היא מגורשת מראשון ומקודשת לשני (מגיד-משנה). ובדפוס רומי וקושטא: "ובלבד שלא יורד לנוח." (12) ע"י גשמים. (13) ובדפוס רומי וקושטא: כיון. (14) שהרי זה אור שאין סופו לנוח, ואינו כמנוח.

ח. זָרַק לָהּ גֵטָה וְהִיא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ בְּתוֹךְ חֲצָרוֹ - אֵינָה מְגַרְשֶׁת, עַד שְׂגִיעַ הַגֵּט לִידָהּ אוֹ לְכִלְי מִן הַכֵּלִים שְׁלָהּ שְׂאִין הַבַּעַל מְקַפֵּיד עַל מְקוֹמוֹ, כְּגוֹן צְלוּחִית אוֹ כְּפִיפָה²⁸ קִטְנָה אוֹ פִּיּוּצָא כְּהֵן. וְכֵן אִם הִגִיעַ לְמְטָה שְׁלָהּ שְׂהִיא יוֹשֶׁבֶת עֲלֶיהָ, וְהִיָּתָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים - הָרִי זֶה מְגַרְשֶׁת; שְׂהִרִי חֲלָקָה רִשְׁוֹת לְעֶצְמָהּ²⁹, וְאֵין הַבַּעַל מְקַפֵּיד עַל מְקוֹם כְּרַעֲי הַמְּטָה³⁰.

ד. הִיָּה הַגֵּט שָׁלוּ, וְהוּא מְלַמְטָה בּוֹ¹⁵, וְהִיא מְלַמְטָה בְּחֲצַר שְׁלָהּ, וְזָרַק לָהּ גֵטָה - פִּיּוֹן שְׂיִצָּא הַגֵּט מִמְּחִיצוֹת הַגֵּט וְהִגִיעַ לְמְחִיצוֹת¹⁶ מְקוֹמָה שְׂהִיא עוֹמֶדֶת בּוֹ נִתְגַּרְשָׁה.

(28) סל. (29) כל גובה עשרה טפחים מהווה רשות לעצמו, כמבואר בכרכות כה, ב. והל' קריאת שמע פ"ג, ה"ט.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לידה כלל, ואפילו חוץ לארבע אמותיה (אה"ע"ז סי' קלט, סט"ו). (45) כי ארבע אמות של אדם קנות לו "בסמטא או בצדי רשות הרבים או בחצר שאין לה בעלים", כמבואר בהל' זכיה ומתנה פ"ד, ה"ט. (46) שהרי קדמו המים והאש לזריקת הגט, והרי זה אויר שאינו ראוי לנוח (גיטין עח: וברש"י).

יג. זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם: קרוב לו - אינה מגרשת; היה הגט מחצה למחצה וממחצה למחצה עד שיהיה קרוב לה - הרי זה ספק מגרשת; היה קרוב לה פדי שתשח ותטלנו - הרי זה פסול, עד שפגיע גט לידה ואחר כך תנשא בו לכתחלה.

יד. פיצד הוא קרוב לו? היה הוא יכול לשמרו, והיא אינה יכולה לשמרו - זה הוא קרוב לו⁴⁷; שניהם יכולים לשמרו או ששניהם אין יכולין לשמרו - זה הוא מחצה למחצה⁴⁸.

(47) ואפילו במרחק של מאה אמה. (48) והרי היא ספק מגורשת (גיטין, שם).

טו. בא הוא תחלה⁴⁹ ועמד, ואחר כך עמדה היא כנגדו, וזרקו לה, אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו - אינה מגרשת, אף על פי שאם תשח ותטלנו⁵⁰. עמדה היא תחלה, וכא הוא ועמד כנגדה, וזרקו לה, אף על פי שהיא מחצה למחצה⁵¹, הואיל והוא לתוך ארבע אמות שלה - הרי זה גט פסול⁵², עד שפגיע הגט לידה.

(49) לרשות הרבים או לרשות שאינה של שניהם. (50) הואיל וארבע אמות של אדם קנות לו, כבר זכה בהן, ואין זכותה נכנסת לתחומו והרי היא כאילו לא באה (גיטין עח:). (51) שהרי שניהם יכולים לשמרו. (52) מצד הדין הוא גט גמור, אלא פסול הוא מדבריהם משום גזירה, כמבואר לעיל בסוף ה"ג.

טז. זרק הגט לידה, והיה קשור במשיחה⁵³, וקצת המשיחה בידו: אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו - אינה מגרשת, עד שתפסק המשיחה; ואם אינו יכול לנתקו⁵⁴ - הרי זה מגרשת⁵⁵.

(53) חוט, חבל דק. (54) כגון שהגט כבד והחוט דק, ואם ימשוך הגט אליו ינתק החוט. (55) גיטין, שם.

יז. נתן הגט ביד עבדה והוא געור והיא משמרתו: אם היה פפות⁵⁶ - הרי זה גט, וכאלו הגיע לחצרה שהיא עומדת בצדה; ואם אינו פפות - אינו גט⁵⁷. נתנו ביד העבד והוא יצן והיא משמרתו - הרי זה פסול. ואם היה פפות - הרי זה מגרשת.

(56) קשור בידיו או ברגליו ואינו יכול להלך. (57) שהוא

ומעתה אין רשות הבעל מבטלת את רשות מיטתה. (30) רגלי מיטתה, אע"פ שהם למטה מעשרה טפחים - אין הוא מקפיד על מקומם, הואיל והמיטה עצמה גבוהה עשרה, ונוחה להשתמש תחתיה (גיטין שם, וברש"י).

ט. השאיל לה הבעל מקום בחצרו ולא יחדו³¹ [לה], וזרק לה גט והגיע לארבע אמות שלה שהיא עומדת בהן - הרי זה מגרשת³². נתגלגל³³ ונפל על גבי קורה או על גבי סלע רחוק ממנה: אם המקום שנפל עליו אין בו ארבע אמות על ארבע אמות ואינו גבוה עשרה ואין לו שם לוי - הרי זה לא חלק רשות לעצמו, וכאלו הוא והיא במקום אחד; ואם יש שם אחד משלשה דברים אלו - חלק רשות לעצמו³⁴, ומקום אחד השאיל לה, שני מקומות לא השאיל לה, ואינה מגרשת עד שפגיע הגט לידה.

(31) לא סימן את גבולות המקום. (32) אבל הגיע חוץ לארבע אמותיה אינה מגורשת, שהרי אפילו בחצר שלה אינה מתגרשת עד שתעמוד בצדו, קל-וחומר למקום המושאל לה בחצרו שאינה מתגרשת עד שתעמוד בצדו קרוב לו. (33) אחרי שכבר נח מתחילה בארבע אמותיה רגע קט. (34) ואינו בטל לגבי שאר החצר.

י. זרק לה גטה לרשותה, ועבר בתוך רשותה שהיא עומדת בה ונפל חוץ לרשותה, אף על פי שעבר בפחות משלשה³⁶ סמוך לארץ - אינה מגרשת, עד שינוח ברשותה³⁷.

(35) ובדפוס וויניציאה: מתוך. (36) טפחים. (37) שכל אויר שאין סופו לנוח אינו כמנוח.

יא. היתה עומדת על גגה (זו) וזרקו לה ונפל בגג אחר³⁸ סמוך לו, אם יכולה לפשט ידה ולטלו - הרי זה מגרשת. שאף על פי שדיורין³⁹ חלוקין למעלה כשם שהן חלוקין למטה⁴⁰, אין בגי אדם מקפידין על מקום פיוצא בזה⁴¹.

(38) של איש אחר. (39) שיכוני דירה, רשות שכנים. (40) והרי הן שתי רשויות נפרדות, ולענין שבת אסור להוציא או להעביר מנג זה לזה. (41) הואיל והיא עצמה עומדת על גג שלה, אלא שפושטת ידה לקבל גיטה הנזרק לה על גג אחר (גיטין עט:).

יב. היתה ידה קטפרס⁴², וזרק הגט על ידה ונפל לארץ⁴³: אם נפל לתוך ארבע אמות שלה⁴⁴ ונה - הרי זה מגרשת⁴⁵; נפל לתוך היס או לתוך האש - אינה מגרשת. והוא, שהיתה עומדת על גבי המים או סמוך לאש, שמתחלת נפילתו לאבוד היה עומד⁴⁶.

(42) מדרו (מורד, ביוניתי), שראשי אצבעותיה מוטות כלפי קרקע. (43) מתוך ידה. (44) ברשות שאינה שלה, כי ברשות השייכת לה, הרי היא מגורשת ואפילו לא הגיע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. וכן האשה שולחת שליח להביא לה גט מיד בעלה. וזה הוא הנקרא שליח הבאה. ואין שליח הולכה והבאה צריך עדים.

ה. ואין האשה מתגרשת בגט ששלח הפעל או שהביא לה שליח הבאה עד שגייע גט לידה. וכל מקום שנאמר בענין גטין שליח סתם, הוא שליח הולכה או שליח הבאה.

ו. הכל פשוטין לשליחות הגט, בין לשליח קבלה בין לשליח הולכה והבאה, חוץ מן החמשה: העפומים, והעבד, והחרש, והשוטה, והקטן. ואם קבל או הביא אחד מהן - אינו גט.

ז. אבל הנשים והקרובים - פשרים⁹. ואפלו הפסולין מדברי סופרים בעברה¹⁰ - פשוטין לשליחות גט¹¹. אבל הפסולין בעברה מדברי תורה¹² - פסולין להקצות הגט¹³; ואם הביאו - הרי זה פסול¹⁴. במה דברים אמורים? פשנתקים הגט בחותמיו¹⁵; אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי פסול בעברה מן התורה¹⁶ - אינו גט¹⁷.

9) לשליחות הגט, כמבואר בגיטין כג, ב. (10) כגון משחקים בקוביא, מלווים בריבית, ומפריחי יונים, המנויים במשנה (ראש השנה פ"א, מ"ח) שהם גולנים מדבריהם. (11) כשם שכשרים להעיד באשה שמת בעלה להתירה להנשא (ראש השנה כב. ולקמן פ"ב, ה"ז. (12) כגון גולן ממש, או שחילל יום-טוב ראשון, או האוכל נבילות ושקצים בין לתאבון בין להכעיס. (13) שהם חשודים לשקר ואינם נאמנים לומר שהבעל עשאם שליח הולך הגט (משנה למלך, וכן ב'הגהות הגר"א' אה"ע"ו סי' קמא, ע"א). (14) ואם נשאת לא תצא, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב. (15) שהעידו עדים על חתימת עדי הגט שהיא נכונה ואינה מזויפת. (16) שלא נתקיים הגט בחותמיו. (17) בטל לגמרי ואפילו אם נשאת תצא, כל עוד לא יבואו עדים לאשר חתימת עדי הגט. שכל מי שפסול בעבירה מן התורה אינו נאמן בעדות אשה כלל.

ח. הנה השליח קטן פשנתן לו הגט וגדל פשהביאו, חרש ונתפקח¹⁸, שוטה ונשתפה¹⁹, עכו"ם ונתגר, עבד ונשתחרר - הרי זה בטל²⁰. אבל אם נתן לו הגט והוא פקח, ונתחרש ונשתפקח; הנה שפוי²¹ פשנתן לו הגט, ונשתפה ונשתפה פשהביא הגט ליד אשה - הרי זה גט פשר, מפני שתחלתו וסופו בדעת²².

(18) נפקחו אזניו לשמוע ופיו לדבר. (19) חזרה אליו דעתו ונצטללה. (20) שתחילת הנתינה בפסול היתה, ולא הוכשרו להיות שליחי גט. (21) מיושב בדעתו. (22) גיטין כג, א.

כחצר המשתמרת שלא לדעתה, שהעבד משמר את עצמו ואת מה שבידו (שם ע"ח).

יח. כתב הגט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו - פיון שזכתה בעבד זכתה בגט ונתגרשה⁵⁸, אם היה פנות. ואם אינו פנות ונעור - קנתה העבד, ואינה מגרשת עד שגייע הגט לידה. וכן אם נתן הגט בחצרו, ומכר לה החצר או נתנו לה - פיון שקנתה החצר בשטר או בכסף או בחזקה⁵⁹ נתגרשה⁶⁰.

(58) נעשה העבד כחצרה, וגיטה וחצרה באים לה כאחד (גיטין כ"א). (59) שנעלה או גדרה את החצר, כמבואר בהל' מכירה פ"א, ה"ח. (60) גיטין, שם.

פרק ששי

(1) כלל בו רבינו דיני שלוחים לקבלה, להולכה ולהובאה, הכשרים לשליחות, אם האשה עושה שליח לקבל גטה מיד שליח בעלה, קטנה אם עושה שליח לקבלה, והבעל ששינה שליח קבלה להולכה, אם יכול שליח להולכה להיות שליח לקבלה, ביטול הגט, המביא גט והניח הבעל חולה או גוסס.

א. השליח שעושה האשה לקבל לה גטה מיד בעלה, הוא הנקרא שליח קבלה, ומשגייע הגט ליד שלוחה תתגרש כאלו הגיע לידה. וצריכה לעשותו בשני עדים. וצריכה שני עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שלוחה. ואפלו הם הראשונים² או אחד מן הראשונים³ - הרי זו עדות גמורה.

(2) שעדי הקבלה הם עדי האמירה. (3) ואחד מן האחרונים ועד שלישי שראה בזו ובזו מצטרף עמהם (שם), ובדפוס רומי (ר"מ) נוסף: "ואחד מן האחרונים".

ב. במה דברים אמורים? בשאבד הגט או נקרע; אבל אם היה הגט יוצא מתחת ידי שליח קבלה - אינו צריך עדים⁴. בין שנתנו לו הבעל בינו לבינו בין שגמסר לו בעדים - יציאתו מתחת ידו פיצאתו מתחת ידי האשה⁵. ואף על פי כן לא יתן לו הגט לבתחלה אלא בעדי מסירה⁶, כמו האשה עצמה.

(4) עדי קבלה, אבל עדים על מינוי השליח הוא צריך (כסף-משנה). (5) גיטין סד, א. שאם "חתמו בו שנים ועבר ונתנו בינו לבינה - הרי זה כשר" (לעיל פ"א, ה"ז). (6) "שעיקר הגירושין בעדי מסירה" (לעיל שם ה"ח).

ג. הבעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו⁷, אבל יכול לעשות שליח להולכה הגט לאשתו. וזה הוא הנקרא שליח הולכה⁸.

(7) שתהא מגורשת עם קבלתו בידו, שהגט חוב הוא לאשה, ואין חבים לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו (גיטין סב: וברש"י). (8) ולא תתגרש אלא כשיגיע הגט לידה, כמבואר בסמוך.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כאן עקירה, שאם מתרצה הוא בשליחות הבאה, כל-שכן שמתרצה בשליחות קבלה, שהקבלה בכלל הבאה לענין טורח (גיטין שם, וכן בבבא-מציעא עו: וברש"י).

יג. הבעל ששאל גט לאשתו, בא שליח לתנו לה ולא נטלתו, אלא אמרה לו בפני עדים: יהיה (לי) גט זה פקדון אצלך, או שאמרה לו: הרי את שליח לקבלו לי - הרי זו מגרשת בספק עד שיגיע גט לידה, ומשגיע הגט לידה תתגרש ודאי³³.

33) שהרי לא חזר השליח מהיות שליח האיש, ועדיין בשליחותו הוא עומד.

יד. שליח שהביא גט, כשהוא נותנו לה נותנו לה בפני שנים³⁴. ואותן השנים צריכין לקרותו, ואחר כך ינתן לה בפניהם. שדין השליח עם האשה פדיון הבעל עמה³⁵, שתחתיו הוא קם. לפיכך, אם נתנו השליח לה ולא קראוהו עדי מסירה, ונטלתו וזרקתו לים - הרי זו ספק מגרשת³⁶.

34) "שעיקר הגירושין בעדי מסירה", כמבואר לעיל פ"א, הט"ו. (35) שבשעת נתינת הגט צריכים העדים לקרותו, כמבואר לעיל פ"א, ה"ט. (36) שמא לא היה זה גט כלל, והרי אי-אפשר לבדקו אחרי שזרק לים. ואפילו נתנו הבעל לידה וזרקתו לים, אינו נאמן לומר גט כשר היה, כמבואר לעיל פ"א, הכ"א.

טו. עבר השליח ונתן הגט בינו לבניה - ויטלנו מבניה ויחזור וינתנו לה בפני שנים. ואם מת - הואיל והגט יוצא מפתחת ידה מקיים כחותמיו³⁷, הרי זה גט פשר³⁸.

37) מאושר ע"י העדים החתומים בגט כי הן חתימותיהם, או שעדים אחרים יעידו על כך. (38) כשיטת רבינו לעיל פ"א הט"ו, שבדיעבד כשר הגט בעדי חתימה בלבד.

טז. שליח שנטל הגט, וקדם שיגיע ליד האשה חזר הבעל ואמר לו: גט ששלחתי עמך בטל הוא, או שקדם ואמר לאשה: גט ששלחתי לך בטל הוא, או ששאל שליח אחר לבטלו, או שאמר לאחרים: גט ששלחתי לאשתי בטל הוא - הרי זה בטל³⁹, ואף על פי שהגיע גט לידה⁴⁰. וכל המבטל בפני אחרים, צריך שיבטל בפני שנים⁴¹. ואם אחר שהגיע גט לידה או ליד שליח קבלה⁴² - אינו יכול לבטלו. ואף על פי שתזר בתוך פדי דבור⁴³ ובטלו, הואיל ואחר שהגיע לידה או ליד שליח קבלה או לחצרה בטלו - אינו בטל, והרי זה גט פשר.

39) גיטין לב, א. (40) אחרי הביטול. (41) שהם כמו בית-דין. (42) שידו כידה, כמבואר לעיל ה"א. (43) "כדי שיאמר תלמיד לרב: שלום עליך רבי" (הל' שבועות פ"ב, ה"ז).

ט. האשה שעשתה שליח בעדים, ואמרה לו: טל לי גטי ויהא²³ לי בידך - הרי זה שליח לקבלה, וכאלו אמרה לו 'התקבלתי²⁴ גטי'. ויש²⁵ לאשה לעשות שליח קבלה לקבל לה גטה מיד שלוחו של בעלה²⁶. וקטנה אינה עושה שליח לקבלה, אף על פי שתצרה קונה לה גטה כגדולה²⁷. מפני ששליח קבלה צריך עדים, ואין מעידין על הקטן, שאינו בן דעה גמורה.

23) או שאמרה לו: "יהא לי בידך". ובכת"י התימנים, הנוסח: טול לי גטי יהא לי. (24) גיטין סג, ב. ובכת"י התימנים: "התקבל לי". וכן ברפוס רומי: "התקבל (=התקבל) לי". (25) יכולה. (26) שהוא שליח הולכה. ואין בזה בזיון הבעל לומר: קלותי בעיניה שאינה מקבלתו בעצמה (גיטין, שם). (27) שאם ינתן הגט לחצרה, הרי זו מגורשת כאילו נמסר לידה ממש.

י. האשה שעשתה שליח לקבלה, ואמר לו הבעל: אין רצוני שתקבל לה גטה, אלא הרי זה גטה הולך אותו לה - הרשות ביד הבעל, ונעשה זה שליח להולכה ולא שליח לקבלה²⁸. אבל אם אמר לו: התקבל לה גטה, [או: הא לך], או: זכה לה - לא עקר שליחות הקבלה. אבל אם אמר לו: הולך לה - עקר שליחות הקבלה, ונעשה שליח הבעל. וכך אם אמר לו: הולך ותן לה - עקר שליחות הקבלה²⁹.

28) ולפיכך אם רצה הבעל לחזור - חזור, כל עוד שלא הגיע הגט לידה (גיטין סב:). (29) שם. הואיל והזכיר לשון "הולך" גילה דעתו, שאין רצונו אלא למנותו שליח הולכה.

יא. שליח האשה שבא לקבל גט מן הבעל, ואמר לו: שליח קבלה אני, ואומר לו הבעל: הולך גט זה כמו שאמרה, פלומר: איני עוקר שליחותך, אלא בין שעשתה אותך שליח קבלה או שליח הבאה הרי אתה כמו שאמרה, והביא את הגט, ואמרה לו: לא [שליח לקבלה] שמתוך אלא שליח הבאה - אפלו הגיע לידה, אינה מגרשת; שהרי עקר השליח שליחות שאמרה היא, ואמר לבעל: מעולם לא נעשיתי שליח הבאה לה.

יב. אמר שליח לבעל: שליח הבאה אני, ואמר לו הבעל: הולך כמו שאמרה, והביא את הגט, ואמרה לו: שליח לקבלה שמתוך - פיון שהגיע גט לידה מגרשת³⁰; שהרי לא עקר שליחות שאמרה, אלא גרע אותה³¹. שהרי היא אומרת לקבלה, והוא אומר לבעל להבאה בלבד³².

30) ואינה מגורשת עם מסירת הגט לידי השליח, שהבעל סמך על דברי השליח, ולא עשאו אלא שליח הולכה. (31) הכביד עליה לטרוח ולהמציא הגט לידה. (32) ואין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאִין הַמוֹסֵר מוֹדְעָא וְלֹא הַמְבַטֵּל מוֹדְעָא צְרִיף קַנְיָן⁵⁷.

54) ובכת"י התימנים: לבטל גט זה. (55) שדברו האחרון כולל לבטל כל מה שמסר והודיע נגד גט זה. ואחרי דברו האחרון אנו הולכים, שהוא כולל לכל מה שקדם לו והכל בטל. (56) ואז יבוטל הגט, כי הכל הולך אחרי דבריו האחרונים. (57) קנין סודר (המבואר בכיאוורנו לעיל פ"י מהל' אישות ה"ט). ומכיון, שאין זה אלא גילוי דעת בלבד, אין אנו צריכים לקנין.

כא. השולח גט ביד השליח ובטל הגט - הרי הוזר ומגרש בו פשיעה; שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות. לפיכך, אם היה הגט ביד הפועל ובטלו, כגון שאמר: גט זה בטל הוא - אינו מגרש בו לעולם, והרי הוא פתור הנשבר. ואם גרש בו - אינה מגרשת. וכן אם פירש בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר: גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט - אין מגרש בו לעולם.

כב. באי זה לשונות מבטל הגט? אמר: בטל הוא, אי אפשרי בו, גט זה לא יועיל, לא יתיר, ולא יעזב, ולא ישלח, ולא יגרש, יהי פתור, יהי חרס, הרי הוא פתור. ואם⁵⁸ אמר אחד מאלו וכל הדומה להן - הרי זה בטל⁵⁹.

58) ובכת"י התימנים: אם אמר. (59) גיטין, שם. שבכל הלשונות האלו הוא מבטלו מכאן ולהבא.

כג. אכל אם אמר: גט זה אינו גט, פסול הוא, אינו מועיל, אינו מתיר, אינו משלח, אינו מגרש, חרס הוא - לא אמר כלום. שאין זה לשון מבטל, אלא לשון מודיע אמתת הדבר, והרי הודיע לנו דבר שאינו כן⁶⁰, כמי שאומר על דבר אסור שהוא מתיר או על דבר הטמא שהוא טהור.

60) הוא מודיע לנו שהגט פסול, ואנו יודעים בו שהוא כשר, שהרי אין אנו רואים בו שום פסול (שם וברש"י).

כד. אמר: גט זה בטל, שמשמעו פעל שעבר, כגון: חמק עברי⁶¹ - הרי זה ספק⁶². לפיכך, אם נתגרשה בגט זה - הרי ספק מגרשת.

61) שהן בפת"ח. (62) אם משמעו לעתיד שהוא רוצה לבטלו מכאן ולהבא, כמו בטל בצירי ואזי הוא בטל, או משמע לשעבר ואין זה מבטל אלא מודיע דבר שאינו כן ואינו מבוטל, כאמור בהלכה הקודמת.

כה. מי ששלח גט לאשתו, ובא שליח ואמר לו: לא מצאתיה, או: לא רצתה לקח, ואמר הפועל: ברוך ה' הטוב והמטיב⁶³, או פיוצא בדברים אלו שמשמיעין שאין בדתו לגרשה, שהרי שמת

יז. היה מחזר ומבקש שליח⁴⁴ כדי לבטלו, או שהיה מבקש שנים שיבטלנו בפניהם, ובין שהוא מחזר ורודף הגיע גט לידה, ואחר כך בטלו - אינו בטל, אף על פי שהיה מחזר לבטלו קדם שהגיע הגט לידה⁴⁵.

44) שליח שני ששיג את השליח הראשון להודיעו שהגט מבוטל ולא ימסרנו לידי האשה, ובכת"י התימנים הנוסח: מבקש השליח, והכוונה שהבעל מבקש את השליח הראשון לבטל את הגט בפניו. (45) גיטין לב, א. כי דברים שבלב אינם דברים ('תוספות' שם).

יח. אמר לעשרה: כתבו גט ותנו לאשתי⁴⁶ - יכול לבטל לזה⁴⁷ שלא בפני זה⁴⁸. ואפילו בפני שנים אחרים. שלח הגט ביד שנים - הרי זה יכול לבטל זה שלא בפני זה⁴⁹. ואפילו היו עשרה, משבטלו בפני אחד מהם בטל הגט⁵⁰.

46) אחד מהם כותב ושנים מהם חותמים ואחד מהם נותנו לה, כמבואר לקמן פ"ט, הכ"ז. (47) ובדפוס רומי וקושטא, הנוסח: לבטל גט זה שלא בפני זה. (48) לומר לאחד מהם אל תכתבה או אל תתנהו, וממילא בטל הגט. ואפילו התשעה האחרים אינם יכולים לכתבו או ליתנו, שעדות שבטלה מקצתה - בטלה כולה, כמבואר בהל' עדות פ"ה, ה"ג. (49) וממילא הגט בטל, ששליחות שבטלה מקצתה - בטלה כולה (גיטין, שם). (50) זה חוזר גם על "אמר לעשרה כתבו".

יט. וכן מי שאמר לשנים: גט שאני פותבי⁵¹ לאשתי בטל הוא⁵², וכתב אחר כך גט ונתנו לה בפני שנים אחרים - הרי זה בטל. וזו היא מסירת המודיע על הגט. וכן אם אמר להם: כל גט שיכתב לי פלוני בטל, או: כל גט שאכתב בבית דינו של פלוני הרי זה גט בטל, או: כל גט שאכתב מקאן ועד עשרים שנה בטל - הרי גט בטל. וכן אם אמר בפני שנים: כל גט שאכתב לפלוני אשתי בטל הוא, וכל דבר שאכתב בו מודיעא זאת הרי הוא בטל, וכתב אחר כך ונתנו לה, אף על פי שבטל המודיעא קדם שיכתב הגט - הרי הגט בטל⁵³.

51) עומד לכתוב. (52) שאין דעתי נכונה ומסכמת לזה, ואיני כותבו אלא מחמת סיבה מסוימת המניעה אותי לכך. (53) שהרי ביטל מראש את ביטול המודיעה, ואע"פ שביטלה - לא ביטל המודיעה דמודיעה.

כ. אם כן, מהו תקנת דבר זה? שאמרו לו העדים קדם פתיבת הגט: אמר בפנינו שכל הדברים שמשסרת, שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל גט⁵⁴, הרי הן בטלים. והוא אומר: הן⁵⁵. ואחר כך אומר להם לכתב ולחתם ולתן לה. ולא נניחהו לילך עד שגיע הגט לידה, כדי שלא יצא ויבטלו⁵⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

73) שמא קיבל שוחד, ונשאר הנידון חי (גיטין, שם).
74) התמוטטות קיר או תל וכיוצא בזה. כל אלו השלשה, מנויים ב"ירושלמי" גיטין פ"ג, ה"ד. 75) ובמקום יבום, חולצת ואינה מתייבמת. 76) שאין גט לאחר מיתה (גיטין יג.) ומתייבמת, ושלא במקום יבום מותרת אפילו לכהן.

ל. הפעל ששלה גט לאשתו - הרי הוא חיב במזונותיה ובכל תנאי כתובה⁷⁷ עד שגיע הגט לידה⁷⁸ או ליד שליח קבלה.

77) כגון רפואתה או פדיונה, המנויים לעיל ה' אישות פ"ב, ה"ב. 78) שאפילו בספק מגורשת יש לה מזונות מבעלה.

~ יום שישי ח' סיון ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) נכתבו בו דיני הבאת הגט ממקום למקום, ערעור הבעל, שהאשה נעשית שליח להולכה.

א. שליח שהביא גט ממקום למקום בארץ ישראל, אף על פי שלא ראה פתיכת הגט ולא ידע מי הם עדיו²¹, אלא נתן לו הבעל גט ואמר לו: תן גט זה לאשתי - הרי זה נותנו לה בפני עדים³, ואף על פי שאין עדיו⁴ ידועין אצלנו, ותהיה מגרשת ותנשא בו⁵.

2) החתומים בו. 3) "שעיקר הגירושין בעדי מסירה".
4) עדי החתימה. 5) כי אפילו יבוא הבעל ויערער על הגט לומר מזויף הוא, יבואו עדי החתימה או אנשים אחרים המכירים חתימת ידם ויעידו על זהות החתימה ויקיימוהו. ודווקא בארץ ישראל שעדים מצויים לקיימו (לאשרו), הואיל ובתי דינים קבועים שם בכל יום שני וחמישי ומצויות שיירות שהולכות לדון בבית הדין.

ב. בא הבעל ורעור ואמר: לא גרשתי מעולם, וגט שהובא לה מזיף הוא - יתקיים בחותמיו⁶. ואם לא נתקיים ולא נודעו עדיו כלל - תצא והולד ממזר, שהרי אינה מגרשת⁷. אבד הגט - הרי זו ספק מגרשת. לפיכך, נשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו - אין נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו; שמא מזיף הוא, ותתפון לקלקל אותה כדי שתנשא ותאסר על בעלה⁸.

6) יאשר על ידי עדי החתימה, ואין מקבלים דברי הבעל שהוא יחיד, במקום העדים שהם שניים. 7) ועדיין היא אשת איש הואיל והבעל מערער על נכונות הגט וחתימת העדים לא אושרה, והאשה עצמה אינה יודעת בזה שום דבר להשיב, העמד אשה על חזקתה והרי היא אשת איש גמורה מן הראשון. 8) ותצא מזה ומזה.

ג. ואלו הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו: חמותה, ובת חמותה, וצרתה⁹, אפלו היתה צרתה

בעפוב הגט - לא בטל הגט⁶⁴, אלא יתן ותהיה מגרשת, עד שיאמר לו בפרוש: לא תתן לה, או יבטל בפרוש.

63) שלא מסרתו לה. 64) אין זה אלא גילוי דעת שאינו חפץ עוד בשליחות, וכבר אמרנו לעיל הלכה זו שדברים שבלב אינם דברים לענין גט (גיטין לד.).

כו. מי ששלה גט לאשתו וחרז ובטלו בפני שנים אחרים, וכן מי שמסר מודעא על הגט - מפין אותו מפת מרדות⁶⁵, מפני שגורם להיות ממזרים. שהרי גיע גט לידה ותנשא בו, ואחר זמן יצאו עדים שבטלו בפניהם או שמסר מודעא בפניהם קדם שיכתב הגט, ונמצא הולד ממזר.

65) מכות מדבריהם, שהן בלי מספר מסויים אלא לפי ראות עיני בית-דין, בניגוד למלקות מן התורה שהיא שלושים ותשע הלקאות (נייר ד, ג ובפירוש המשנה שם). מרדות - שמרד על דברי סופרים.

כז. שליח שהביא גט ונתנו לאשה - אין אומרים שמא בטלו הבעל, אלא נותנין אותו לה בחזקת שהוא פשר ותנשא בו. ואם נמצא אחר כן שבטלו - תצא והולד ממזר. וכן הכותב גט ונתנו לאשתו - אין אומרים שמא מסר מודעא על גט זה, אלא הרי הוא בחזקת פשרות ותנשא בו.

כח. וכן המביא גט והניח⁶⁶ הבעל חולה או שהיה זקן⁶⁷ - נותנו לה בחזקת שהוא קים⁶⁸. אבל אם הניחו גוסס⁶⁹, שרב גוססין למיתה, ואף על פי שנתנו לה - הרי זה ספק גרושין, שאין גט לאחר מיתה. וכן עיר שהקיפה החיל והיא במצור, וספינה המטרפת⁷⁰ פים, והיוצא לדון⁷¹ - הרי אלו בחזקת חיים. ואם היה גט אחד מהן ביד השליח - נותנו לאשתו ותהיה בחזקת מגרשת⁷².

66) השליח. 67) ואפילו הגיע לגבורות (שמונים שנה). 68) ואין חוששים שמא מת ובטלה שליחותו, אלא העמד השולח בחזקת חיים. 69) חולה סמוך למיתתו הנאבק עם המות. 70) נשלכה בין הגלים בסער, ועדיין לא טבעה. 71) בדיני נפשות, אפילו בערכאות של גויים. 72) שם כח, ב.

כט. אבל עיר שכבשה הגיס והבקעה, וספינה שאבדה פים, והיוצא להרג מבית דין של עפוי⁷³, ומי שגררתו תיה או שטפו נהר או נפלה עליו מפלת⁷⁴ - נותנים עליהם חמרי חיים וחמרי מיתם. ואם היה גט אחד מהם ביד השליח - אינו נותנו לאשתו. ואם נתנו לה - הרי זו ספק מגרשת⁷⁵. ואם נודע שמת הבעל קדם שגיע הגט לידה - אינו גט⁷⁶.

לְפִיכָּהּ²¹ אֶף הַנְּשִׂים שְׁשׁוּנָאוֹת זֹאת זוּ נֶאֱמָנוֹת
לְהַבִּיא גִט זֶה וְלוֹמַר 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם'²².

20) כי השליח נאמן כשניים ואין דבריו של אחד במקום שניים. 21) הואיל ואין הבעל נאמן לפוסלה. 22) שאין מתכוונות לקלקלה בידען שהבעל לא יוכל לערער אחרי עדותן.

ז. וכן שלים שהביא גט בארץ ישראל ואמר 'בפני נכתב ובפני נחתם', אף על פי שאינו צריך, אם יבא הבעל ויערער - אין משגיחין בו. ואם אין השליח עומד בשעת פתיכה וחתומה²³ - לא ינתן לה אלא אם כן נתקיים בחותמי²⁴. ויש²⁵ לשלם להיות מפלל השלשה שקימו אותן בחותמי²⁶. ואם לא נתקיים ונתן לה - הרי זה פסול²⁷ עד שיתקיים. ואם בא הבעל ויערער ולא נתקיים - אינה מגרשת. אבד הגט - הרי זה ספק מגרשת.

23) שאינו יכול לומר: בפני נכתב ובפני נחתם. 24) על ידי עדים המכירים חתימת עדי הגט. 25) ויכול. 26) שקיום שטרות בשלושה דינים. ואף שהשליח הוא בעצמו עד - יכול הוא להיעשות דיין, שכלל הוא, כל דבר שאינו אלא מדבריהם (מדברי חכמים) עד נעשה דיין. וקיום שטרות אינו אלא מדבריהם בלבד. 27) מדבריהם, אבל אינו בטל מן התורה, שקיום שטרות אינו אלא מדבריהם, אבל מן התורה, עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותם בבית דין.

ח. ומפני מה הצריכו לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם' בחוזה לארץ? כדי שלא תהיה האשה צריכה לקימו²⁸ אם יבוא הבעל ויערער. מפני שאין העדים מצויין לקימו ממקום למקום בחוזה לארץ²⁹.

28) לאשר חתימת עדי הגט. 29) שאין שיירות מצויות שם. ואפילו ממקום למקום באותה מדינה, שמצויות שיירות ביניהם - הואיל ואין האנשים מתעכבים זמן רב בכתיבה אלא נודדים מפה לשם וטרודים בסחורתם, אינם מכירים חתימות שביניהם.

ט. בעל שהביא ראיה ברורה שגט זה שגאמר בו 'בפני נכתב ובפני נחתם' מזויף³⁰ הוא - הרי זה בטל. שלא האמינו דבריו של אחד שאמר 'בפני נכתב ובפני נחתם' אלא לדחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה, אבן במקום עדים שמכחישים אותו לא האמינוהו³¹.

30) כגון שהביא עדים שבאותו יום הכתוב בגט לא היה השליח כלל באותו מקום וממילא לא ראה חתימת העדים ושקר העיד. 31) לשלח.

י. הנהרות שבארץ ישראל והנסיון³² שבים הגדול³³:

נְשׁוּאָה¹⁰ לְאַחַר, וּבְמִתָּה¹¹, אֶפְלוּ הֵיטָה אַחוּתָהּ וּבֵת בְּעָלָהּ¹². אֲבָל שָׁאָר כָּל הַנְּשִׂים כְּשִׁרּוֹת.

9) כינוי לשתי נשים הנשואות לבעל אחד. 10) עכשיו. 11) אשת אחי בעלה, יראה שמה סופה להיות צרתה (במקום יבום). 12) שאומרת: זו באה במקום אמי ואוכלת כל עמלה. ובגמרא אמרו: שהוא הדין שאין הכלה נאמנת לחמותה ולא אשת האב לבת הבעל, ש"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" וכשם שאלה שונאות את אלה, כך השונאות חוזרות לשונאות.

ד. המביא גט ממקום למקום בארץ ישראל, והלך או נאנס¹³ - משלחו ביד אחר¹⁴. וכן השני אם הלך - משלחו ביד אחר. ואפלו מאה. ואין צריך עדים לחזור ולעשות שליח בפניהם¹⁵. והאחרון שהגיע הגט לידו נותנו לה בפני שנים ותתגרש בו, אף על פי שמת הראשון¹⁶.

13) שאינו יכול להמשיך בשליחותו. 14) אבל אם לא חלה או נאנס אין שליח עושה שליח, שהבעל מקפיד. 15) שאין זה אלא גילוי דעת בלבד. 16) השליח הראשון, שכל השליחים אינם באים אלא מכוח הבעל, ולפיכך כל עוד שהבעל חי לא בטלה שליחותו, אבל אם מת הבעל בטלה שליחותו כולם.

ה. שליח שהביא גט ממקום למקום בחוזה לארץ¹⁷, או מארץ ישראל לחוזה לארץ, או מחוזה לארץ לארץ: אם היה השליח עומד בשעת פתיכת הגט וחתומתו - הרי זה אומר בפני שנים: בפני נכתב ובפני נחתם¹⁸, ואחר כך יתן לה בפניהם ותתגרש בו. ואף על פי שאין עדי ידועין אצלנו. ואפלו היו שמות עדי פשמות העפוי"ם - אין חוששין להן¹⁹.

17) שאין שם שיירות מצויות וממילא לא יודמנו לה עדים לקיים חתימת עדי הגט. 18) ואף על פי שאין קיום שטר בפחות משני עדים, בכל זאת נאמן השליח כשניים, כי מן התורה "עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותם בבית דין" (שאין אדם חצוף לזייף) וחכמים הם שהחמירו להצריך "עדי קיום", ומשום תקנת עגונה הקילו חכמים להאמין השליח כשני עדים, וכדי שלא יחליפו בקיום שאר שטרות להאמין גם בהם עד אחד. - הצריכוהו לומר גם "בפני נכתב" (אף על פי שאין זה נדרש לצורך קיום הגט) להודיע שזהו דין מיוחד בגט, שלא תישאר עגונה. 19) שמא גויים חתמו בו, מפני שרוב ישראל שבחוץ לארץ שמתיהם כשמות גויים" ובוודאי גם אלו ישראל הם, והואיל ובחוץ לארץ רובם נקראים בשמות גויים, לפיכך אף בארץ ישראל אין לחשוש שמא גויים הם, כי כן המנהג לקרוא ישראל בשמות גויים.

ו. בא הבעל ועמד ויערער - אין משגיחין בו²⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מגִרְשֵׁת. שְׁהָרִי אֵינן הַפְעֵל יְכוּל לְעָרַעַר בְּגֵט זֶה אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ מִקְּיָם, שְׁהָרִי שְׁלוּחֵיו הֵם עֲדִיּוֹ⁴⁶. שְׂאֵלוֹ אָמְרוּ הַשָּׂנִים: בְּפָנֵינוּ נִתְגַּרְשָׁה - הָרִי זֶה מִגִּרְשֵׁת אֶף עַל פִּי שְׂאִין שָׁם גֵּט.

46) ואפילו יערער ויאמר לא שלחתים אינו נאמן נגד שניהם.

טו. בַּמָּה דְּכָרִים אָמְרוּרִים? בְּזִמְן שֶׁהֲגֵט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי שְׂנֵייהֶם⁴⁷; אֲבָל אִם אֵינן הֲגֵט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי שְׂנֵייהֶם⁴⁸ - צְרִיכִין לוֹמַר: בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב וּבְפָנֵינוּ נִחְתַּם. לְפִיכֶן, אִם אָמַר אֶחָד 'בְּפָנֵי נִכְתַּב' וְהָאֲחֵר אָמַר 'בְּפָנֵי נִחְתַּם', וְאֶפְלוּ שְׁנַיִם אוֹמְרִים 'בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב' וְאֶחָד אָמַר 'בְּפָנֵי נִחְתַּם' - הוֹאִיל וְאֵינן יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי שְׂנֵייהֶם, לֹא יִנָּתֵן לָהּ עַד שְׂיִתְקַיֵּם בַּחֲתֻמְיוֹ.

47) שנעשו שניהם שלוחים על ידי הבעל. 48) שלא נעשו שניהם שלוחים.

טז. אָמַר אֶחָד 'בְּפָנֵי נִכְתַּב' וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים 'בְּפָנֵינוּ נִחְתַּם' - כְּשֶׁר, אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵם⁴⁹, שְׁהָרִי נִתְקַיֵּם בַּחֲתֻמְיוֹ⁵⁰.

49) שלא נעשו שלוחים. 50) אושרה חתימת עדי הגט על ידי שני עדים.

יז. שְׁלִיחַ שֶׁהִכִּיָּא גֵּט בַּחוּצָה לְאַרְצָה וְנִתְּנוּ לָהּ בֵּינוּ לְבֵינָה⁵¹, או שְׁנִתְּנוּ לָהּ בְּפָנֵי שְׁנַיִם וְלֹא אָמַר לָהּ 'בְּפָנֵי נִכְתַּב וּבְפָנֵי נִחְתַּם', אֶף עַל פִּי שְׁנִשְׂאֵת - נוֹטְלוּ מִמֶּנָּה וְחִזְרוּ וְנִתְּנוּ לָהּ בְּפָנֵי שְׁנַיִם וְאָמַר בְּפָנֵיהֶם 'בְּפָנֵי נִכְתַּב וּבְפָנֵי נִחְתַּם'⁵². וְאִם לֹא נִטְלוּ מִמֶּנָּה - הָרִי זֶה פְּסוּל עַד שְׂיִתְקַיֵּם בַּחֲתֻמְיוֹ⁵³.

51) וממילא אין ערך לאמירתו: בפני נכתב ובפני נחתם, שהרי אין לפנינו שלושה שקיימהו. 52) אבל אם אינו נוטל ממנה אינו יכול לומר בפני שניים בפני נכתב וכי, שצריך שיאמר סמוך לנתינה, ולא לאחר זמן מרובה. 53) ואפילו נתקיים בחותמיו, עדיין צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתן לה בפני שניים, שעיקר הגירושין בעדי מסירה.

יח. נִתְּנוּ לָהּ וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר 'בְּפָנֵי נִכְתַּב וּבְפָנֵי נִחְתַּם' עַד שְׁנִשְׂאֵת⁵⁴ - הָרִי זֶה יִתְקַיֵּם בַּחֲתֻמְיוֹ וְאֲחֵר כֶּן יִנָּתֵן לָהּ.

54) נאלם, ניטל ממנו כוח דיבורו.

יט. הַסּוּמָא אֵינן יְכוּל לְהִכִּיָּא גֵּט זֶה שֶׁל חוּצָה לְאַרְצָה, מִפְּנֵי שְׂאִינוּ יְכוּל לוֹמַר 'בְּפָנֵי נִכְתַּב וּבְפָנֵי נִחְתַּם'. לְפִיכֶן, אִם נִכְתַּב וְנִחְתַּם בְּפָנֵי כִּשְׁהוּא פְּתוּחָה⁵⁵ וְנִסְתַּמָּא - הָרִי זֶה אָמַר בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה 'בְּפָנֵי

שְׁתוֹף הַתְּחוּם שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - הָרִי הֵן כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל³⁴, וְשְׂחוּף לַתְּחוּם - בַּחוּצָה לְאַרְצָה. וּבִהֲלֹכוֹת תְּרוּמוֹת וְתְבָאָרוֹ תְּחוּמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבְכָל כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִטֵּי³⁵.

32) האיים. 33) הוא הים התיכון שבמערכה של ארץ ישראל. 34) והמביא גט שנכתב בספינה במים הנ"ל הרי הוא כמביא ביבשת ארץ ישראל, כי יש למים הנ"ל תורת ארץ ישראל לענין גיטין. 35) והמביא גט ממקום למקום בבבל אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, הואיל וישיבות קבועות שם.

יא. גֵּט שֶׁכָּתְבוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְחִתְּמוּ בַּחוּצָה לְאַרְצָה³⁶ - צְרִיף שְׂאִימַר 'בְּפָנֵי נִכְתַּב וּבְפָנֵי נִחְתַּם'³⁷. כְּתְבוּ בַּחוּצָה לְאַרְצָה וְחִתְּמוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל³⁸ - אֵינן צְרִיף לוֹמַר 'בְּפָנֵי נִכְתַּב וּבְפָנֵי נִחְתַּם'³⁹.

36) וחזר ונתנו בארץ ישראל. 37) שהרי נחתם בחוץ לארץ. 38) וגם נתנו בארץ ישראל. 39) שהכול הלך אחר מקום החתימה.

יב. נִכְתַּב מִקְצַת הֲגֵט בְּפָנֵינוּ, וְנִחְתַּם כֻּלּוֹ⁴⁰ בְּפָנֵינוּ - אִם מִקְצַתוֹ הִרְאִשׁוֹן הוּא, הָרִי זֶה אוֹמַר 'בְּפָנֵי נִכְתַּב וּבְפָנֵי נִחְתַּם'. אֲפֹלוּ לֹא נִכְתַּב בּוֹ אֵלָא שְׁטָה אַחַת⁴¹ בְּפָנֵינוּ, וְאֶפְלוּ שְׁמַע קוֹל הַקּוֹלְמוֹס⁴² כּוֹתֵב, וְחִתְּמוּ הָעֲדִים בְּפָנֵינוּ - הָרִי זֶה אוֹמַר 'בְּפָנֵי נִכְתַּב וּבְפָנֵי נִחְתַּם'. וְכֵן אִם יוֹצֵא הַסּוּפֵר לְשׁוּק וְחִזְרוּ וְהִשְׁלִימוּ אֵת הֲגֵט - אֵינן חוֹשְׁשִׁים שְׂמָא אַחֵר מְצָאוּ וְאָמַר לוֹ, וְלִשְׁם אִשָּׁה אַחֶרֶת כְּתְבוּ, אֵלָא אוֹמַר 'בְּפָנֵי נִכְתַּב וּבְפָנֵי נִחְתַּם'⁴³.

40) כלומר: שני העדים. 41) שורה אחת. 42) העט. 43) וכל זה אינו אלא בכתיבת הגט, אבל בחתימתו צריך שיראה השליח את חתימת העדים כולה, שעדות החתימה היא העיקר ועדות הכתיבה אינה אלא משום גזירה.

יג. אָמַר: בְּפָנֵי נִכְתַּב אֲבָל לֹא בְּפָנֵי נִחְתַּם, בְּפָנֵי נִחְתַּם אֲבָל לֹא בְּפָנֵי נִכְתַּב, בְּפָנֵי נִכְתַּב כֻּלּוֹ וְחִתְּמוּ עַד אֶחָד אֲבָל לֹא הָעֵד הַשֵּׁנִי, אֲפֹלוּ הָיָה הוּא הָעֵד הַשֵּׁנִי - הָרִי זֶה יִתְקַיֵּם בַּחֲתֻמְיוֹ וְאַחֵר כֶּן יִנָּתֵן לָהּ. וְאִם הָעֵד הוּא וְאַחֵר עַל הָעֵד הַשֵּׁנִי שְׁלֹא חָתַם בְּפָנֵינוּ⁴⁴ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר וְיִנָּתֵן לָהּ. וְאִין צְרִיף לוֹמַר אִם הָעֵדֵינוּ שְׁנַיִם אַחֵרִים עַל כְּתֵב הָעֵד הַשֵּׁנִי שִׁזָּה כְּשֶׁר⁴⁵.

44) שהם מכירים חתימתו. 45) שהרי על חתימת הראשון העיד השליח שראוהו חותם והוא נאמן כשניים, ועל חתימת השני ישנם שני עדים.

יד. שְׁנַיִם שֶׁהִכִּיָּאוּ גֵּט בַּחוּצָה לְאַרְצָה, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא נִכְתַּב וְנִחְתַּם בְּפָנֵיהֶם - הוֹאִיל וְנִתְּנוּ לָהֶם הַפְעֵל לָתֵנוּ לְאִשְׁתּוֹ, הָרִי אֵלוֹ נוֹתְנִין לָהּ וְתִהְיֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לומר פלום, והרי היא בחזקת מגרשת, הואיל וגט שבידה פתוב מהלכת⁶³ והעדים חתומים עליו. ואף על פי שאין אנו מפירין כתב אותן העדים ולא נתקנם - אין חוששין לה שפא זיפה אותו, שהרי אינה מקלקלת על עצמה⁶⁴. ועוד, שהעדים החתומים על הגט הרי הן כמי שגזקרה עדותן בבית דין עד שיהא שם מערער⁶⁵, לפיכך נצמיד הגט בחזקתו ותנשא, ואין חוששין שפא ימצא מזיף; כמו שנצמיד הגט בחזקת פשר פשיביא אותו השליח⁶⁶, עד שיערער הבעל או עד שיביא ראיה שהוא מזיף או בטל⁶⁷. שאם נחוש לדברים אלו וכיוצא בהן, כף היה לנו לחוש לגט שיתן הבעל בפנינו שפא בטלו ואחר כך נתנו, או שפא עדים פסולים חתמו בו והרי הוא כמזיף מתוכו, או שפא שלא לשמה נכתב. וכשם שאין חוששין לזה וכיוצא בו, אלא נצמידנו על חזקתו עד שיינדע שהוא בטל, כף לא נחוש לא לשליח⁶⁸ ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת ידה⁶⁹. שאין דיני האסורין פדיני הממונות⁷⁰.

61) שהיא צריכה לומר בפני נכתב. 62) שתהיה רק שליח להולכה לפני בית דין, ועליה לקיים תנאי זה ככל תנאי אחר. 63) ואפילו לא נתן לה בעדי מסירה אלא בינו לבניה, גם כן גט כשר הוא, הואיל ועדים חתומים בו. 64) כי אם יתברר שזיפה אותו הרי אסורה על שניהם. 65) שאין אדם חצוף לזיף. 66) בארץ ישראל, שאינו צריך לומר בפני נכתב ונחתם. 67) ואז אפילו אמר השליח בפני נכתב - הגט בטל. 68) המביאו בארץ ישראל שאינו צריך לומר כלום. 69) וכן אמרו: "אשה משיגיע הגט לידה מתגרשת". שכבר נתגרשה בקבלתו, ואילו הייתה צריכה לקיים הגט בחותמיו, אזי אפילו אם תאמר בפני נכתב לא נאמין לה, שהרי היא נוגעת בדבר. 70) שבממון אין אדם נאמן על עצמו עד שיביא ראיה לדבריו, וכן אמרו: "עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמו ונכסי קנינים לך - עצמו קנה (נאמן הוא על שחרורו) נכסים לא קנה", שצריך עדים לקיימו כשאר שטרות.

פרק שמיני

1) ביאר בו רבינו דין גירושין על תנאי, התיירה לכל אדם חוץ מפלוני ופלוני, קשר אותה בכמה תנאים, נתן לה גיטה והתנה שהנייר שלו, גירש על תנאי ונישאת לאחר לפני שנתקיים התנאי.

א. המגרש על תנאי, אם נתקם התנאי - הרי זו מגרשת, ואם לא נתקם התנאי - אינה מגרשת. וכבר בארנו בפרק ששי מהלכות אישות² משפטי התנאין פלום³. ושם⁴ נתבאר, שהמגרש על תנאי - פשייתקם התנאי, תהיה מגרשת בפשה שיתקם, לא בפשה נתנית הגט לידה⁵. לפיכך יש לפעול לבטל

נכתב ובפני נחתם' ונתנו לה⁶. וכן האשה שהביאה גט זה של חוצה לארץ, צריכה שלשה לומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני נחתם'. שלא אמרו בפני שנים אלא בזמן שהשליח פשר לעדות, שהרי הוא מצטרף עם השנים ונמצא מפלל השלישי שקיימו גט זה בדבריו, שהעד נעשה דין בדבר שהוא מדבריהם.

55) כשהיו עוד עיניו פקוחות וראה כתיבת הגט וחתמתו. 56) והוא שמכיר האשה בטביעת קול, ואם אינו מכירה לא מועיל אם אחרים יאמרו לו שהיא זאת.

כ. חלה השליח או נאנס⁵⁷ - בא לבית דין ואמר להם: גט זה בפני נכתב ובפני נחתם, והן משלחין אותו ביד שליח אחר. ואין השליח האחרון צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם', אלא אומר: שליח בית דין אני, ונתנו לה בפני עדים.

57) ואינו יכול להגיע למקום האשה.

כא. חלה השני או נאנס - עושה שליח אחר בבית דין. אפלו מאה. והאחרון אומר: שליח בית דין אני, ונתנו לה. אף על פי שמת השליח הראשון. ומפני מה צריך בית דין? מפני שהוא צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'. אבל אם נתקם הגט בחותמיו, אף על פי שנתנו שליח לשליח אפלו מאה בינם לבין עצמם עד שהגיע הגט לידה - הרי זה פשר⁵⁸. ואף על פי שלא פרש הבעל ולא אמר לו: שלחו ביד אחר אם תאנס, אם חלה או נאנס - הרי זה משלח⁵⁹.

58) כל שנתקיים בחותמיו הרי זה כמביא גט בארץ ישראל. 59) שבוודאי אין הבעל מקפיד אם מוסר שליחותו לאחר.

כב. פל העושה שליח, אינו צריך שיהא השליח עמו בבית דין; אלא אומר להם: הרי פלוני שלוחי, ואפלו שלא בפניו. וכן השליח עושה שליח אחר שלא בפניו, אפלו הן מאה.

כג. האיש שנתן גט לאשתו, ונכתב ונחתם בפניה, ואמר לה: הרי את שלוחתי להולכה עד בית דין פלוני, והם יעמידו שליח ויתנו ליה גט זה ותתגרשי בו - הרי זו נאמנת לומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני נחתם'⁶⁰, והם נוטלין אותו ונותנין אותו לשליח לתנו לה כמאמר הבעל.

60) אבל אינה מתגרשת עד שתאמר: בפני נכתב וכו'.

כד. במה דברים אמורים⁶¹? פשהתנה עליה הבעל תנאי זה⁶²; אבל אם לא התנה עליה, אלא נתן לה גטה, והרי הגט יוצא מתחת ידה - אינה צריכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּגֵּט אֲוֹ לְהוֹסִיף עַל תְּנָאוֹ אוֹ לְהַתְנֹת עַל תְּנְאֵי אַחֵר
כָּל זְמַן שְׁלֹא נִתְקַיְּמָה הַתְּנָאֵי הָרִאשׁוֹן, אֵף עַל פִּי
שְׁהֵגִיעַ גֵּט לְיָדָהּ. וְאִם מֵת הַבַּעַל אוֹ אֲבָד הַגֵּט אוֹ
נִשְׁרַף קֶדֶם שְׂיִתְקַיְּמָה הַתְּנָאֵי - אֵינָהּ מְגַרְשָׁתָּה.⁸
וְלִכְתַּחֲלָה לֹא תִנְשָׂא⁹ עַד שְׂיִתְקַיְּמָה הַתְּנָאֵי. וְאִם נִשְׂאָתָּה
- לֹא תִצָּא; אֲלֵא אִם כֵּן לֹא נִשְׂאָר בִּידָהּ לְקַיְּמוֹ¹⁰,
שְׁהֵרִי בִטֵּל הַתְּנָאֵי. וְשִׁמּוֹ¹¹ נִתְבָּאָר, שְׁאִם אָמַר לָהּ:
הֵרִי אֶת מְגַרְשֶׁתְּךָ מֵעַכְשָׁיו אוֹ מֵהַיּוֹם עַל תְּנָאֵי כְּךָ
וְכְךָ¹², אוֹ שְׁאָמַר לָהּ: הֵרִי אֶת מְגַרְשֶׁתְּךָ עַל מְנַת כְּךָ
וְכְךָ - כְּשִׂיתְקַיְּמָה הַתְּנָאֵי, תִּהְיֶה מְגַרְשֶׁתְּךָ מְשַׁעֲתָה נְתִינָתָה
הַגֵּט לְיָדָהּ. לְפִיכָךְ אֵינֶנּוּ יְכוּלִּים לְבַטֵּל הַגֵּט וְלֹא
לְהוֹסִיף עַל תְּנָאוֹ מִשְׁהֵגִיעַ גֵּט לְיָדָהּ. וְאִם אֲבָד אוֹ
נִשְׁרַף, אֲפִלּוּ מֵת הַבַּעַל קֶדֶם שְׂיִתְקַיְּמָה הַתְּנָאֵי - הֵרִי
זוֹ מִקְיָמַת הַתְּנָאֵי אַחֵר מוֹתוֹ, וְכַךְ נִתְגַּרְשָׁה מְשַׁעֲתָה
נְתִינָתָה הַגֵּט לְיָדָהּ¹³. וְיֵשׁ לָהּ לְהַנְשִׂא לְכַתַּחֲלָה אֵף עַל
פִּי שְׁעֵדִין לֹא נִתְקַיְּמָה הַתְּנָאֵי¹⁴, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא
לֹא יִתְקַיְּמָה, הוֹאִיל וְהָיָה הַתְּנָאֵי בְּמַעַכְשָׁיו אוֹ בְּעַל
מְנַת¹⁵.

16) כגון אם תתני לי מאתיים וזו תהיי מגורשת, ואם לא
תתני לא תתגרשי. (17) שאסור להתייחד עם הפנויה,
כמבואר בסנהדרין כא, ב (גיטין עג. וברש"י). (18) שם,
ובתוספתא שם פ"ה, ה"ד. (19) שראוהו שני עדים כאחד
שמתייחד עם אשתו, והם לא נכנסו עמו החדרה. ובכת"י
התימנים: נתייחד עמה לבדה בפני שני עדים. (20) ובכת"י
התימנים, וכן בדפוס וויניציאה של"ד, הנוסח: "אפילו
לאחר שנתקיים התנאי". (21) לשם קידושין.
(22) הראשון, כשחזר וקידשה בכיאה זו, ולפיכך צריכה גט
שני מספק (גיטין עג:).

ג. פיצד מגרש אדם על תנאי? לא שיאמר: כתבו
גט לאשתי על תנאי זה, או: כתבו ותנו לה על
תנאי; ואין צריך לומר, שלא יכתב בתוך הגט: על
תנאי זה גרש פלוני את פלונית²³. אלא פיצד
עושה? אומר לסופר לכתב ולעדים לחתום, וכותבין
גט כשר בלא שום תנאי בעולם²⁴, ואחר כך נוהגין
להגט ואומר לה: הרי זה גטך או הרי את מגרשת
בזה על מנת כך וכך. או יאמר להם או לשליח:
תנו לה גט זה על מנת כך וכך.

23) שאם כן, נשארה לו זכות בגופו של גט, והתורה אמרה:
"ספר כריתות" הכורת ומבדיל בינו לבניה, ולא ישאר
ביניהם איזה אגד שהוא (גיטין כא: ופג.). (24) נמצא
שהגט נכתב בכשרות, ללא כל שיוור בינו לבניה (שם פד:).

ד. כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתב תוך הגט
- הרי זה גט פשר. בין שכתבו קדם חתימת העדים,
בין שכתבו לאחר חתימת העדים²⁵. אכל אם כתבו
קדם תוך הגט, אפילו כתב: על מנת כך וכך²⁷ - הרי
זה ספק גרושין, שהרי נשאר לו זכות בגופו של
גט²⁸. וכן אם התנה על פה קדם חתיבת התרף - הרי
זה ספק גרושין.

25) פרטי הגט העיקריים, מקום האיש, האשה, והזמן,
כמבואר לעיל פ"ג ה"ז. (26) הואיל ועיקר הגט, שהוא
התורף, נכתב בכשרות ללא כל תנאי (שם). (27) שהוא
תנאי כשר, בניגוד לתנאי "חוי" שהוא פוסל הגט אפילו אם
אמרו בפה ולא כתבו בפנים, כמבואר בהלכה הבאה.
(28) כי כל שהוזכר התנאי לפני חתיבת התורף, בין בכתב
בין בעל-פה, לא נכתב הגט לשם כריתות מלאה (גיטין שם,
וברש"י).

ה. המגרש את אשתו והתנה עליה, בין בכתב אחר
התרף²⁹ בין על פה אחר התרף³⁰, ואמר לה: הרי

הגט או להוסיף על תנאו או להתנות על תנאי אחר
כל זמן שלא נתקיים התנאי הראשון, אף על פי
שהגיע גט לידה. ואם מת הבעל או אבד הגט או
נשרף קדם שיתקיים התנאי - אינה מגרשת⁸.
ולכתחילה לא תנשא⁹ עד שיתקיים התנאי. ואם נשאת
- לא תצא; אלא אם כן לא נשאר בידה לקיימו¹⁰,
שהרי בטל התנאי. ושמו¹¹ נתבאר, שאם אמר לה:
הרי את מגרשת מעכשיו או מהיום על תנאי כך
וכך¹², או שאמר לה: הרי את מגרשת על מנת כך
וכך - כשיתקיים התנאי, תהיה מגרשת משעת נתינת
הגט לידה. לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא
להוסיף על תנאו משהגיע גט לידה. ואם אבד או
נשרף, אפילו מת הבעל קדם שיתקיים התנאי - הרי
זו מקימת התנאי אחר מותו, וכך נתגרשה משעת
נתינת הגט לידה¹³. ויש לה להנשא לכתחילה אף על
פי שעדין לא נתקיים התנאי¹⁴, ואין חוששין שמה
לא יתקיים, הואיל והיה התנאי במעשיו או בעל
מנת¹⁵.

2) הלכה ב. (3) שבין בקידושין ובין בגירושין... ובין
בשאר דיני ממון, צריך להיות בתנאי ארבעה דברים, ואלו
הם: "שיהיה כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה
התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו".
והשווה שם ה"ג. (4) הלכה טו. (5) מקור הלכה זו
בגיטין עד, א. (6) יכול הוא. (7) לומר לאשה או לאחרים
גט שנתתי לאשתי בטל הוא, וכמבואר לעיל פ"ו ה"ז.
(8) הואיל ואין הגט נגמר אלא כשיתקיים תנאו, ואז כבר מת
הבעל, ואין גט לאחר מיתו, וכל-שכן כשאבד הגט או
נשרף, שבשעת קיום התנאי אין הגט בעולם, ובמה תתגרש?
(גיטין שם). (9) שמה ימות הבעל או יבטל הגט או ישרף,
ונמצאת אשת איש למפרע. (10) כגון שהתנה עמה: הרי
זה גיטך אם תתני לי כלי פלוני, ואבד הכלי, כמבואר לקמן
ה"כ. (11) הלכה טז. (12) שכוונתו: מעשיו יהיה גט,
על-מנת שתקיימי התנאי (גיטין עד. וברש"י) והשווה דברי
רכינו בהל' זכיה פ"ג ה"ח. (13) גיטין, שם. (14) שם, פג,
א. כי אינה חשודה לקלקל עצמה, וכל תנאי שבידה לקיימו
- אנו בטוחים שתקיימו. אולם תנאי שהוא תלוי ביד
אחרים ואין בידי לקיימו, חוששים שמה לא יתקיים
ואסורה להנשא לכתחילה. ועיי"ש עד, א בברייתא.
(15) ואפילו אבד הגט או מת הבעל, מגורשת היא משעת
מסירתו, כאמור לעיל, בניגוד למגרש על תנאי סתם (שלא
אמר מעכשיו) - שאינה נשאת לכתחילה, שמה יבטלנו
הבעל או ימות, או שמה יאבד הגט או ישרף ונמצאת אשת
איש למפרע.

ב. כל המגרש על תנאי, בין שאמר מעכשיו בין
שאמר אם יהיה ואם לא יהיה¹⁶ - הרי זה לא יתחזק
עם אשתו כל זמן שלא נתקיים התנאי¹⁷ אלא בפני
עד. ואפילו עבד ואפילו שפחה, חויץ משפחתה או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. אָמַר לָהּ: הָרִי אֶת מַתַּרְתְּ לְכָל אָדָם חוּץ מֵרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, וְחֹזֵר וְאָמַר לָהּ⁴⁴: הָרִי אֶת מַתַּרְתְּ לְרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן - הָרִי זֶה מִגְרָשְׁתְּ; שֶׁהָרִי בְטֹל הַתְּנַאי, שֶׁהָאֲנָשִׁים שֶׁהִתְנָה בְּהֵן הֵתִירָן לָהּ⁴⁵.

(44) שחזר ונטלו ממנה ונתנו לה שנית, ואמר (מגיד-משנה). (45) ואין אומרים שבאמירתו השניה התירה לאלו ואסרה על כל העולם (שם פב: בעיא שנפשטה בדרך אם תמצי לומר).

ח. אָמַר לָהּ⁴⁶: הָרִי אֶת מַתַּרְתְּ לְרְאוּבֵן - הָרִי זֶה אֵינָה מִגְרָשְׁתְּ; שֶׁהָרִי לֹא בְטֹל תְּנַאוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן. אָמַר לָהּ: הָרִי אֶת מַתַּרְתְּ לְשִׁמְעוֹן, או: הָרִי אֶת מַתַּרְתְּ אֶף לְשִׁמְעוֹן - הָרִי זֶה סִפְקָ גֵרוּשִׁין⁴⁷. שֶׁמָּא לֹא הֵתִירָה אֶלֶּא לְשִׁמְעוֹן, וְרְאוּבֵן בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד; וְזֶה שֶׁאָמַר 'אֶף לְשִׁמְעוֹן', כְּלוּמַר: לְכָל אָדָם אֶף לְשִׁמְעוֹן. או שֶׁמָּא הֵתִירָה לְכָל; וְזֶה שֶׁאָמַר 'אֶף לְשִׁמְעוֹן' - וְהוּא הַדִּין לְרְאוּבֵן, שֶׁשִׁמְעוֹן סְמוּךְ הָיָה לְרְאוּבֵן בְּתֵנְאוֹ.

(46) זה שאמר לה תחילה חוץ מראובן ושמעון. (47) ספק שלא נפשט (שם פג:). ודין ספק מגורשת, מבואר לקמן פ"י ה"ג.

ט. הִתְנָה עָלֶיהָ וְאָמַר: הַיּוֹם אֵין אֶת אִשְׁתִּי וְלִמְחֹר אֶת אִשְׁתִּי - אֵינָה מִגְרָשְׁתְּ, וְאֶף עַל פִּי שְׂכָרְתָּ בֵּינוּ לְבֵינָה הַיּוֹם⁴⁸. לְפִיכָּךְ כּוֹתְבִין בְּגִטִּין: מִן הַיּוֹם הַזֶּה וְלְעוֹלָם⁴⁹.

(48) ואין אומרים כיון שכרתה ממנו היום, הרי היא כרותה ממנו לעולם (שם פו. ולרש"י שם דיעה אחרת בזה). (49) כמבואר לעיל פ"ד ה"ב, ואין זה אלא מחמת תקנה, אבל מצד הדין - כל שסתם הרי הוא כמפרש: מן היום הזה ולעולם (שם פו. ובמגיד-משנה).

י. הָרִי זֶה גִטָּף עַל מְנַת שְׁלֹא תִשְׁתִּי יַיִן כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ - אֵינּוּ גִט, שֶׁאֵין זֶה פְּרִיתוּת⁵⁰. כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ או כָּל יְמֵי [חַיֶּיךָ] פְּלוּנֵי - הָרִי זֶה גִט; שֶׁהָרִי פְּרַת בֵּינוּ לְבֵינָה, וְלֹא תִשְׁאָר לוֹ עָלֶיהָ רְשׁוּת בְּשִׁמּוֹת אוֹתוֹ כְּפְלוּנֵי⁵¹.

(50) שכל ימי חייה היא קשורה בו. (51) או כשימות הוא. נמצא שיהא זמן שלא תהא קשורה בו, ומותרת להנשא מיד והיא תקיים תנאו (רש"י ותוס' ר"ד שם).

יא. הָרִי זֶה גִטָּף עַל מְנַת שְׁלֹא תִלְכִּי לְבֵית אָבִיךָ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה גִט⁵². שְׁלֹא תִלְכִּי לְבֵית אָבִיךָ לְעוֹלָם - אֵינּוּ גִט, שֶׁהָרִי אֵין זֶה פְּרִיתוּת⁵³. לְפִיכָּךְ, הָאוֹמֵר: הָרִי זֶה גִטָּף עַל מְנַת שְׁלֹא תִאֲכְלִי בֶּשָׂר (זֶה) לְעוֹלָם, שְׁלֹא תִשְׁתִּי יַיִן (זֶה) לְעוֹלָם - אֵינּוּ גִט, שֶׁאֵין זֶה פְּרִיתוּת; עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה גִט.

(52) שהרי לאחר שלשים יום לא תשאר לו עליה רשות, וגם אפשר לה לקיים תנאו, ולפיכך אין חוששים שמא לא

אֶת מַתַּרְתְּ לְכָל אָדָם חוּץ מֵאִישׁ פְּלוּנֵי, או: אֶלֶּא לְאִישׁ פְּלוּנֵי, וְנִתְּן לָהּ הַגֵּט עַל תְּנַאי זֶה: אִם הָיָה אוֹתוֹ הָאִישׁ עַפּוּ"ם או עַבְדֶּךָ³² או אִסּוּר עָלֶיהָ מִשּׁוּם עֲרֹה, כְּגוֹן אָבִיהָ וְאִחֶיהָ או אָבִיו או אָחִיו³³ - הָרִי זֶה גִט בֶּשָׂר; וְאִם הָיָה אוֹתוֹ הָאִישׁ שֵׁשׁ לַיָּד³⁴ בֶּה קִדּוּשִׁין, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מַחֲבִיבִי לְאוּיִן³⁵ וְאֶף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן³⁶ - אֵינּוּ גִט, שֶׁהָרִי שִׁיר בְּגִט וְאֵין זֶה פְּרִיתוּת³⁷. הָיָה³⁸ בְּעַל אַחֻתָּהּ, שֶׁאֶף עַל פִּי שֶׁהוּא הַיּוֹם אִסּוּר עָלֶיהָ מִשּׁוּם עֲרֹה, אִם תְּמוֹת אַחֻתָּהּ יִהְיֶה מֵתָר לָהּ³⁹ - הָרִי זֶה סִפְקָ מִגְרָשְׁתָּ⁴⁰.

(29) ואפילו לא הזכירו בשעת נתינת הגט. (30) בזה אינו פוסל עד שיאמר לה כן בשעת נתינה, וכמבואר לקמן הלכה טו. (31) חרץ. (32) שאינם בני קידושין, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ד הט"ו. (33) כל אלה אין לה עליהם קידושין, ש"אין קידושין תופסין בערוה" (שם ד, יב) נמצא שלא שיר בגט, שאפילו היא פנויה אינה ראויה להם. (34) בדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: "יש לו". (35) המנויים לעיל הל' אישות פ"א, ה"ו. ויש להם קידושין, כמבואר שם פ"ד ה"ד. (36) ואינו בר קידושין עד שיגדל, כמבואר שם ה"ו. (37) גיטין פה, א. וזה "תנאי חרץ" הפוסל בגט, שהרי שיר בגוף הגט, שלא התירה גם זה לכל אדם, לא כן תנאי המנוסח בלשון: "על מנת" אין בגט עצמו שום שיו, שהרי התירה לכל אדם, אלא שהתנה עמה על מנת שלא תנשאי לפלוני, ואין זה אלא כשאר תנאים שהם (שם פב. וברש"י). (38) אותו פלוני שהגט לא התירה לו. (39) נמצא שירור של המגרש מעכבתה מלהנשא לו, ואין זה כריתות. (40) שם פה, א. ספק שלא נפשט.

ו. אָמַר לָהּ: הָרִי אֶת מַתַּרְתְּ לְכָל אָדָם חוּץ מִמִּי שִׁינְוֹלַד, שֶׁאֵינּוּ עֵתָה בְּעוֹלָם; או: חוּץ מִזְנוּתֶיךָ, כְּלוּמַר: תִּהְיֶה מַתַּרְתְּ לְהַנְשֵׂא לְכָל אָדָם, אֲבָל לְזִנוּת הָרִי אֶת בְּאִסּוּר אִשְׁתִּי; או: הָרִי אֶת מַתַּרְתְּ לְכָל מִי שִׁיבּוֹא עָלֶיךָ כְּדָרְךָ כָּל הָאָרֶץ, אֲבָל שְׁלֹא כְּדָרְכֶךָ הָרִי אֶת בְּאִסּוּרֶיךָ; או: הָרִי אֶת מַתַּרְתְּ לְכָל אָדָם חוּץ מִמְּקַדֵּשׁ בְּשָׂטָר, כְּלוּמַר, שֶׁהִיא מַתַּרְתְּ לְהַתְקַדֵּשׁ בְּכֶסֶף וּבְכִיָּאָה, אֲבָל בְּשָׂטָר הָרִי אֶת בְּאִסּוּר אִשְׁתִּי; או: הָרִי אֶת מַתַּרְתְּ לְכָל אָדָם חוּץ מִהַפְּרַת חוּץ מִהַפְּרַת⁴¹, כְּלוּמַר: לֹא נִשְׂאָר לִי עָלֶיךָ שׁוּם אִישׁוֹת חוּץ מִהַפְּרַת נְדְרֶיךָ, שֶׁאֵת אִשְׁתִּי לְעִנְיַן הַפְּרַת נְדְרִים; או לְעִנְיַן אֲכִילַת תְּרוּמָה⁴²; או לְעִנְיַן יִרְשָׁה, שֶׁאִם מָתָה יִירְשְׁנָה - בְּכָל אַחַד מְאֻלוֹ הָרִי זֶה סִפְקָ מִגְרָשְׁתָּ⁴³.

(41) שנאמר בה (במדבר ל, יד): "אישה יקימנו ואישה יפרנו". (42) שהוא כהן, ומגרשה לכל דבר חוץ מזה, שלא תיאסר באכילת תרומה, והתורה אמרה (ויקרא כב, יא): "קנין כספו הוא יאכל בו" וע"י קידושיו היא אוכלת, נמצא זה שיר בגיטו (גיטין שם, וב'תוספות'). (43) שם. נסתפק לחכמים ולא נפשט להם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תעמוד בו. (53) שכל ימיה היא קשורה בו לקיים תנאי זה מחמתו.
 יב. הרי זה גטף על מנת שלא תנשא לפלוני - אינו גט. הא למה זה דומה? לאומר לה: הרי זה גטף על מנת שלא תשתי יין לעולם, או שלא תלכי לבית אביך לעולם, או כל ימי חייכי⁵⁴. אכל אם אמר לה: על מנת שלא תנשא לפלוני עד חמשים שנה - הרי זה גט⁵⁵. ולא תנשא לו כל זמן שהתנה⁵⁶. ואם נשאת - בטל הגט למפרע⁵⁷. ונתה עמו - הולך בשר והגט בשר, שלא התנה אלא על הנשואין.

54) ואע"פ שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חיי פלוני, אין זה דומה לדין: "על-מנת שלא תשתי יין כל ימי פלוני, הרי זה גט" המבואר לעיל הלכה י, כי שם תהיה מותרת לשתות אותו יין שנאסרה בו בחיי פלוני, נמצא שאין היין אסור עליה איסור עולם, אבל זו נאסרה בנישואיו לעולם, ואף פעם לא תותר לו. (55) שהרי יש היתר לאיסורה. (56) אבל לאחרים מותרת להנשא מיד, ואין חוששים שמה תנשא לפלוני, שהרי אין נישואין אלא מדעתה, ובודאי לא תקלקל עצמה ('תוספות' גיטין פב.). (57) ובניה מהבעל הקודם שלפני "פלוני" זה - ממזרים, כמבואר בשו"ע (סי' קמג, ס"ז).

58) ואע"פ שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חיי פלוני, אין זה דומה לדין: "על-מנת שלא תשתי יין כל ימי פלוני, הרי זה גט" המבואר לעיל הלכה י, כי שם תהיה מותרת לשתות אותו יין שנאסרה בו בחיי פלוני, נמצא שאין היין אסור עליה איסור עולם, אבל זו נאסרה בנישואיו לעולם, ואף פעם לא תותר לו. (55) שהרי יש היתר לאיסורה. (56) אבל לאחרים מותרת להנשא מיד, ואין חוששים שמה תנשא לפלוני, שהרי אין נישואין אלא מדעתה, ובודאי לא תקלקל עצמה ('תוספות' גיטין פב.). (57) ובניה מהבעל הקודם שלפני "פלוני" זה - ממזרים, כמבואר בשו"ע (סי' קמג, ס"ז).

יח. הנותן גט לאשתו על תנאי שתתן לו מאתים זוז, ויחזור⁶⁷ והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים⁶⁸ שתשמש אביו שתי שנים - לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים, אלא הרי זה פאומר לה: עשי אחד משני התנאים. רצת - משמשת, רצת - נותנת⁶⁹. ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין⁷⁰. אכל אם התנה עליה שתתן לו מאתים זוז, ויחזור והתנה בפני שנים שתתן לו שלש מאות זוז - כבר בטל התנאי של מאתים ויצריכה לתן שלש מאות זוז⁷¹. וכן כל פיוצא בזה.

יט. התנה עליה שתעשה דבר זה סתם - הרי זה כמפרש יום אחד, הואיל ולא פרש כמה זמן תעשה. פיצד? אמר לה: הרי זה גטף על מנת שתעשי עמי מלאכה, על מנת שתשמשני את אבא, על מנת שתניקי את בני; אם עשית עמו מלאכה או אם שמשת את אביו יום אחד, או שהניקה בנו יום אחד

58) שם פד, א. (59) ואין לך לעז גדול מזה (רש"י שם, וראה שבת סב.). (60) שהרי נתקיים התנאי, ומשום חשש לעז לא תצא. (61) משום מראית עין. שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט.

יג. הרי זה גטף על מנת שתנשא לפלוני, אם נשאת לו - הרי זה גט, בפאר כל התנאים. אכל אמרו חכמים⁵⁸: לא תנשא לא לאותו פלוני ולא לאחר. לאותו פלוני לא תנשא, שמא יאמרו: נשיהן נותנין במתנה זה לזה⁵⁹; ולאחר לא תנשא, שאינו גט אלא בקיום התנאי. עברה ונשאת לאותו פלוני - לא תצא⁶⁰. נשאת לאחר קדם שתנשא לאותו פלוני - בטל הגט, ותצא והולך ממזר, ויצריכה גט משני⁶¹.

58) שם פד, א. (59) ואין לך לעז גדול מזה (רש"י שם, וראה שבת סב.). (60) שהרי נתקיים התנאי, ומשום חשש לעז לא תצא. (61) משום מראית עין. שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט.

יד. הרי זה גטף והניר שלי - אינה מגרשת, שאין זה פרייתות; על מנת שתתני לי את הניר - הרי זה גט, ותתן⁶².

62) כי בשעת הגירושין היה הנייר שלה, ולאחר זמן היא מחזירתו, ומתנה על-מנת להחזיר שמה מתנה (רש"י שם עה:).

טו. חקק הגט על טס של זהב ונתנו לה ואמר לה: הרי זה גטף וכתבתך - בשר. ונתקבלה כתבתה, אם יש בטס פדי כתבתה; ואם לאו - ישלים כתבתה.

טז. כל המגרש על תנאי שמבטל הגט, כגון שהתנה לה שלא תאכל בשר ולא תשתי יין כל ימי

טו. חקק הגט על טס של זהב ונתנו לה ואמר לה: הרי זה גטף וכתבתך - בשר. ונתקבלה כתבתה, אם יש בטס פדי כתבתה; ואם לאו - ישלים כתבתה.

טז. כל המגרש על תנאי שמבטל הגט, כגון שהתנה לה שלא תאכל בשר ולא תשתי יין כל ימי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאתים זוי, ולא קבע זמן, ומת קדם שתתן - אינה יכולה לתן ליורשיו, שלא התנה עליה אלא שתתן לו. ולא בטל הגט, שהרי לא קבע זמן. לפיכך, אף על פי שאבד הגט או נקרע קדם שנימות - הרי זו לא תנשא לזר עד שתחליץ.

כג. הרי זה גטף על מנת שתתני לי כלי פלוני או בגד פלוני, ואבד אותו כלי או אותו בגד או נגנב, אף על פי שנתנה לו אלה זוי בדמיו - אינו גט, עד שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו, או עד שייבטל התנאי.

כד. מי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר קדם שיתקיים התנאי, אם נתקיים התנאי - הרי זו מקדשת, ואם לא נתקיים התנאי וביטל הגט - אינה צריכה גט משני, שהרי אין קדושין תופסין בה. אבל אם נשאת ולא נתקיים התנאי וביטל הגט - צריכה גט משני, כמו שבארנו.

פרק תשיעי

1) ביאר בו רבינו המשך דיני תנאי בגירושין, גט שכיב מרע, חתימת העדים, בגט, שליחות.

א. המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע² - הרי זו מגרשת פשיגוע הזמן שקבע. והרי זה דומה לתנאי ואינו תנאי. דומה לתנאי - שהיא מתגרשת פשיגוע הזמן שקבע; ואינו תנאי - שהמגרש על תנאי הרי גרש³, וזה עדין לא גרש עד שייגיע אותו הזמן⁴. לפיכך, המגרש על תנאי צריך לקבל תנאו⁵, וזה אינו צריך לקבל דברו⁶, ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו.

2) שאמר לה: זה גיטך, ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום. 3) שהגיע גט לידה בתורת גירושין, אלא שאינם נגמרים עד שיתקיים התנאי. 4) שלא הגיע גט לידה בתורת גירושין אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע, כהגדרת רבינו בסמוך ה"ה. 5) הואיל ומעשה הגירושין קיים בפועל, אין התנאי שהוא דיבור בלבד יכול לבטלו, עד שיהיה כפול וממולא בכל משפטי התנאי כחוק, כי אין דיבור מבטל מעשה. 6) הואיל ואין כאן אלא דיבור על גירושין העתידיים לחול, בדין הוא שיהא דבר התנאי מבטלו, אף-על-פי שאינו כפול, כי דיבור מבטל דיבור.

ב. ביצד? האומר לאשתו: הרי זה גטף ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום - אינה מגרשת אלא לאחר שלשים יום. ואם מת הפעל או אבד הגט או נשרף בתוך שלשים - אינה מגרשת.

ג. הלכה והניחתו פצדי רשות הרבים⁷, ונגנב או

בתוך הזמן שהבן יונק בו, והוא בתוך ארבעה ועשרים חדש - הרי זה גט. מת הבן או מת אביו קדם שתניק או שתשמש - אינו גט.

כ. אמר לה: על מנת שתניקי את בני או תשמשני את אבי שתי שנים - הרי זו משלמת הזמן שפרש. מת הבן או האב בתוך הזמן, או שאמר האב: אין רצוני שתשמשני - אינו גט, שהרי לא נתקיים התנאי⁷². וכן כל פיוצא בזה.

72) הואיל ופירש זמן מסויים, נתכוין זה לצערה, והרי לא נצטערה ולא נתקיים תנאו (גיטין שם, ובר"ן).

כא. הרי זה גטף על מנת שתתני לי מאתים זוי מקאן ועד שלשים יום: נתנה בתוך שלשים יום מדעת⁷³ - הרי זו מגרשת, לאחר שלשים - אינה מגרשת⁷⁴. נתנה לו בעל פרוהו והוא אינו רוצה לקבל - הרי זה גט פסול⁷⁵, עד שתתן מדעתו. חזר ואמר לה בתוך השלשים יום: הרי הן מחולין לך - אינה מגרשת, שהרי לא נעשה התנאי⁷⁶. מת בתוך שלשים יום - הואיל⁷⁷ ושלמו השלשים יום ולא נתנה⁷⁸, אינה מגרשת.

נקודות משיחות קודש

"הרי הן מחולין לך - אינה מגרשת, שהרי לא נעשה התנאי בו". התנאי אינו מחליש ואינו פוגע במעשה הגירושין כשלעצמו, והוא דומה במהותו למה שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית "אם ישראל מקבלים את התורה, אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו" כמאמר המדרש על הפסוק "ארץ יראה ושקטה" בתחילה יראה ואחר מתן תורה שקטה, וכשם שתנאי זה יכול אמנם לבטל את מעשה הבריאה אבל הוא ענין נוסף על עצם המעשה עצמו שאינו חסר כלום, כך גם התנאי הנ"ל בגירושין, שאף אם לא יתקיים התנאי יתבטל המעשה מעיקרא, מכל-מקום הרי זה כמו דבר שני המבטל את המעשה, ומעשה הגירושין כשלעצמו עומד בשלימותו כל עוד לא נתמלא התנאי.

על פי לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 192 הערה 47 מתוך רמב"ם "פרס המלך"

73) בהסכמתו. 74) שהרי לא נתקיים התנאי, ואין אומרים לא נתכוין זה אלא לזרזה בלבד (גיטין עד:). 75) מדבריהם. ולכתחילה לא תנשא, ואם נשאת לא תצא. 76) שהרי נתכוין לצערה ולא נצטערה (שם עד:). אבל אם ביטל התנאי לגמרי הרי זה מגורשת, כמבואר בסמוך הלכה כג (מגיד-משנה). 77) בכת"י התימנים, תיבות אלו אינן. 78) בחייו, ולירשיו אינה יכולה ליתן, כמבואר בהלכה הבאה.

כב. אמר לה: הרי זה גטף על מנת שתתני לי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממילא נתינתו הקודמת, והתורה אמרה: "ונתן בידה" - לא שתקח היא מעצמה, כמבואר לעיל פ"א הי"ב.

ו. הנותן גט ביד אשתו ואמר לה: אם לא תתני לי מאתים וזו אין זה גט¹⁵ או אין את מגרשת - הרי זה לא גרש כלל¹⁶, ואין כאן גט, לא על תנאי ולא תלוי במעשה. וכן כל פיוצא בזה.

(15) ולא אמר לה: הרי זה גיטך. (16) אע"פ שמשמעו אם תתן תהיה מגורשת, ש"מכלל לאו אתה שומע הן" (ראה שבועות לו, א) - כל שלא אמר בפירוש "הרי את מגורשת" - אינה מגורשת.

ז. הרוצה לגרש על תנאי ויהיה ענין תנאו שלא תתגרש עד זמן פלוני¹⁷ - הרי זה מוציא ענין זה בלשון תנאי, ויתלה¹⁸ התנאי בפניאתו בזמן קבוע או בהליכתו. פיצד? פגון שיאמר לה: אם לא באתי מכאן¹⁹ ועד שלשים יום - הרי זה גט, ואם באתי בתוך שלשים יום - לא יהיה גט²⁰; ונותן הגט בידה. או יאמר לה: הרי זה גטך על מנת שלא אבוא למדינה זו עד שלשים יום²¹. וכן כל פיוצא בזה²².

(17) ואינו רוצה שיהיה לו דין "המגרש לאחר זמן" שיצטרך להיות הגט ברשותה כשיגיע הזמן, כמבואר לעיל ה"ה. (18) ובכת"י התימנים: "ויתנה". (19) = מעכשיו. (20) כאן צריך לכפול תנאו, שאם לא יכפלו אין תנאו קיים, והרי היא מגורשת אפילו אם יבוא בתוך שלשים יום, כמבואר לעיל פ"ו מהל' אישות ה"ה והי"ג. (21) כאן אינו צריך לכפול תנאו, כמבואר לעיל (שם, הי"ז ובביאורנו). (22) גיטין עז, א.

ח. התנה עליה שיהיה גט אם לא בא עד שלשים יום למדינה זו, והיה בא בדרך בתוך שלשים יום, וקלה או עכבו נהר ולא בא עד אחר שלשים יום - הרי זה גט²³. אפלו עומד וצוח: הרי אני אנוס. שאין אנוס בגיטין. ואף על פי שגלה דעתו שאין רצונו לגרש.

(23) שהרי לא בא.

ט. התנה עליה שתתגרש פשיעבר מנגד פניה שלשים יום²⁴, והיה הולך ובא הולך ובא²⁵ ולא נתיחד עמה - פשיעבר הולך ובא בתוך שלשים יום²⁶ תהיה מגרשת. ואף על פי שהיה הולך ובא בתוך שלשים יום²⁷, הואיל ולא נתיחד עמה, הרי זה גט פשר²⁸. במה דברים אמורים? בשהתנה ואמר²⁹: הרי היא נאמנת עלי לומר שלא פיסתיה; אבל אם לא האמינה - חוששין שמא פיסה פשיעה הולך ובא, ומחלה לוי³⁰, וחזר ובטל הגט בפשיעה. ומפני חשש זה יהיה הגט פסול אחר שלשים יום. וכן האומר

אבד משם לאחר שלשים יום - הרי זה מגרשת, הואיל והיה הגט קיים ביום שמתגרשת בו ויחדה⁸ אותו במקום שאינו רשות הרבים⁹, שצדי רשות הרבים אינן פרשות הרבים¹⁰.

(7) סמוך לכתלים, שאין דרך בני אדם לעבור שם ולהתחכך בכתלים (כתובות פו: וברש"י). (8) הקצתה, קבעה. (9) ומקום זה ראוי הוא לקנות בו חפץ מידי המקנה, והריהו כאילו מונח ברשותה. (10) שאינה מקום הראוי לקנין משיכה, כמבואר בהל' מכירה פ"ב ה"ה. ולפיכך אפילו הגט קיים ביום שמתגרשת בו - אינה מגורשת, שהרי אינו ברשותה (כתובות, שם). וראה בפ"ב מהל' מכירה ה"ט.

ד. וכן אם תלה הגרושין במעשה - דינו כדין מגרש אחר זמן. פיצד? פגון שיאמר לאשה: הרי זה גטך ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים וזו - הרי זה מתגרשת אחר שתתן. ואין צריך לכפל תנאו, ולא לשאר משפטי התנאים שבארנו. שהרי לא גרש על תנאי, אלא עדין לא גרש זה, אלא תלה הגרושין בעשיית כך וכך ואחר כך תתגרשי¹¹.

(11) כדברי הירושלמי הנ"ל (קידושין פ"ג ה"ג): "לאחר שירדו גשמים (תהיי מקודשת) - ירדו גשמים מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת". הרי שאינו צריך לכפול תנאו.

ה. ומה בין המגרש על תנאי לזה שקבע זמן לגרושין או תלאן במעשה? שהמגרש על תנאי - יש שם גרושין, ואינן גומרין עד שיתקיים התנאי. לפיכך, פשיעבר התנאי - נתגרשה, אם היה הגט קיים אף על פי שאינו ברשותה, ואינה צריכה לחזור ולטלו או להיותו ברשותה אחר שנתקיים התנאי, שהרי הגיע לידה תחלה בתורת גרושין. ואם נשאת קדם שיתקיים התנאי - לא תצא, כמו שבארנו¹². אבל התולה גרושין בזמן או במעשה - לא הגיע גט לידה בתורת גרושין, אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע או עד שפעשה המעשה. לפיכך, פשיעבר הזמן - צריכה להיות הגט ברשותה¹³, או תחזר ותטלנו, או שיהיה במקום שיחדה אותו בו אף על פי שאינו רשותה¹⁴, כמו שבארנו, ואחר כך תתגרש בו. ואם נשאת קדם שיעגיע הזמן שקבע או קדם שפעשה המעשה שתלה בו הגרושין - תצא והולך ממזר; שעדין היא אשת איש גמורה, ואין כאן שם גרושין.

(12) לעיל פ"ח, ה"א. וראה בביאורנו שם. (13) ואז נחשבת הנתינה הקודמת כאילו נתקיימה עכשיו לאחר הגעת הזמן. (14) כגון בצדי רשות הרבים, שאינם כרשות הרבים, ועדיין לא יצא הגט מרשותה הקודמת, בניגוד להניחתו ברשות הרבים, שאפילו מומן גמור שלה יוצא בה מרשותה, ופסקה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40) אם יתקיים תנאי זה שאמות, יחול הגט למפרע.
41) וזקוקה היא ליבום. וכל זכויות האלמנה בנכסי בעלה נהוגות בה (שם עב.).

יג. אָמַר לָהּ: הָרִי זֶה גִטְךָ מֵעַכְשָׁיו אִם מָתִי, אוּ מֵהַיּוֹם אִם מָתִי - הָרִי זֶה גִט, וּכְשִׁימוֹת תִּהְיֶה מִגְרָשְׁתְּ⁴².

42) למפרע (שם).

יד. אָמַר: הָרִי זֶה גִטְךָ מֵעַכְשָׁיו אוּ מֵהַיּוֹם לְאַחַר מִיתָתִי, וּמָת - הָרִי זֶה סִפְקֵי מִגְרָשְׁתְּ; שְׂמָא אַחַר שְׂאֵמַר מֵעַכְשָׁיו חָזַר בּוֹ מְלִשׁוֹן מֵעַכְשָׁיו וּסְמָכָה דַּעְתּוֹ עַל לְאַחַר מִיתָהּ, וְאִין גִּט לְאַחַר מִיתָהּ.

טו. הָרִי זֶה גִטְךָ לְכִשְׁתַּצָּא חֲמָה מִנְרִתִּיקָה, וּמָת בְּלִילָה - אֵינוֹ גִט⁴³. עַל מְנַת שְׁתַּזְרַח חֲמָה, וּמָת בְּלִילָה - הָרִי זֶה מִגְרָשְׁתְּ⁴⁴, וּכְשִׁתַּזְרַח חֲמָה יִתְקַיֵּם הַתְּנָא⁴⁵. הַתְּנָה עָלֶיהָ שְׂאֵם זְרָחָה⁴⁶ חֲמָה יִהְיֶה גִט וְאִם לֹא זְרָחָה לֹא יִהְיֶה גִט, וּמָת בְּלִילָה - אֵינוֹ גִט; שְׁהָרִי לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנָא עַד שְׂמָת, וְאִין גִּט לְאַחַר מִיתָהּ.

43) שלא נתכוין זה לגרשה אלא לכשתצא חמה מנרתקה (= מן התיק שלה, כלומר במלוא זורה וחמימותה, ראה ברש"י לבבא-מציעא פו:). והרי מת מקודם ואין גט לאחר מיתה.
44) שכל האומר 'על-מנת' כאומר 'מעכשיו'. (45) והרי זו מגורשת למפרע. (46) שיהיה מחר יום מעונן, וזהרורי השמש לא ייראו.

טז. שְׂכִיב מֵרַע⁴⁷ שִׁפְתְּךָ גִט לְאַשְׁתּוֹ וּגְרַשׁ⁴⁸ וְעַמְד - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ⁴⁹, שְׂאִין גִּטוֹ פְּמַתְנַתּוֹ⁵⁰. שְׂאֵם תֹּאמַר יָחַזַר בּוֹ, יֹאמְרוּ: גִּטוֹ לְאַחַר מִיתָהּ יִגְרַשׁ⁵¹, כְּמוֹ מַתְנַתּוֹ שְׂאִינָה קוֹנָה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָהּ⁵².

47) "חולה שאינו יכול להלך על רגליו בשוק והריהו נופל על המיטה, הוא הנקרא שכיב מרע" (מלשון רבינו בפ"ח מהל' זכיה ומתנה ה"ב). (48) סתם, ולא הזכיר דבר מיתתו במסירתו. (49) מגיטו, לומר לא גמרתי לגרשה אלא אם אמות (לפטרה מזיקת יבום), והרי חי אני. (50) שאם כתב כל נכסיו סתם ועמד מחליו - חוזר בו, שלא נתכוין לתת כלום אלא לאחר מותו, ואפילו לא פירש שהוא מצוה מחמת מיתה, כמבואר בבבא-בבא קנא, ב. (51) שהרי אם ימות הרי זה גט, ויבואו להכשיר אפילו אם יאמר בפירושו: זה גיטך לאחר מותי, והם לא ידעו שלפיכך מגורשת בגט שכיב מרע כשנתן סתם (לא הזכיר דבר מותו), שדעתו לגרשה מעכשיו על-מנת שימות, כדן המבואר לעיל הי"ג (גיטין עג. וברש"י). (52) תקנת חכמים היא, שתועיל מתנתו לאחר מיתה, ודבריו יהיו ככתובים וכמסורים, כדי שלא תיטרף דעתו עליו, כשידע שאין דבריו קיימים (רשב"ם בבא-בבא קנא. ע"פ דברי רבא שם, קמז:).

יז. הָרִי זֶה גִטְךָ מֵהַיּוֹם אִם מָתִי מִחֲלִי זֶה, וְנִפְל

לְאַשָּׁה: הָרִי זֶה גִטְךָ לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ, וְהִיא עִמָּה בְּמַדִּינָה - חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא פְּיִסָּה³¹, עַד שְׂאֵמַר: נְאֻמְנָת עָלַי שְׂלָא פְּיִסְתִּי.

24) שישהה שלשים יום ולא יראה פניה. והמדובר כשאמר לה בלשון "על מנת": "הרי את מגורשת ממני על-מנת שאעבור ממגד פניך שלשים יום", וראה להלן הערה לח. (25) וראה אותה. (26) רצופים. (27) לנתינת גיטו, כיון שעברו אחר-כך שלשים יום רצופים שלא ראה אותה - נתקיים תנאו. (28) כי אילו נתייחד עמה, אסור לגרשה בגט זה, שמא יאמרו גיטה קודם לבנה, כמבואר לעיל פ"ג, ה"ה. (29) בשעת הנתינה, לפני עדים. (30) את תנאו (שאם לא יראה פניה שלשים יום - תתגרש). שכל עיקרו לטובתה ולהנאתה, שרוצה שיהיה אצלה ולא יתרחק ממנה, ומכיון שמוחלת לו על תנאו - אף אם לא יראה פניה שלשים יום, אין זה קיום התנאי, כיון שלא איכפת לה אם אינו בא, ונמצא שהגט מתבטל על ידה. וראה להלן ה"י. (31) וביטל הגט, שהרי הוא עמה בעיר (שם עו:).

י. וְכֵן כָּל הַתְּנָאִין שֶׁחַן תְּלוּיִין בְּרַצוֹנָה³², וְאִם רָצַת וּמְחַלָּה אֹתוֹן לְבַעֲלָהּ³³ בְּטַל הַגִּט - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׂמָא פְּיִס, עַד שְׂאֵמַר: נְאֻמְנָת עָלַי. בְּמָה דְּכָרִים אָמֹרִים? בְּמַתְגַּרְשֵׁת מִן הַנְּשׂוֹאִיין, שְׁלִבּוֹ גִּט³⁴ בַּהּ; אָבַל בְּמַתְגַּרְשֵׁת מִן הָאֲרוּסִין - אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׂמָא פְּיִס.

32) ולהנאתה. (33) כאומרת: כלום אמרתי אלא להנאתי, זוהי הנאתי שלא אתגרש (ר"ן שם). (34) רגיל ומקורב אליה, ואינו מתבייש בפניה.

יא. הָרִי זֶה גִטְךָ מֵעַכְשָׁיו אִם לֹא בְּאֵתִי מִפְּאֵן³⁵ וְעַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ - אִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא בְּסִתְרָא פְּא, שְׂאִין דְּרָךְ בְּנֵי אָדָם לְבֹא בְּצַנְעָה³⁶. וְאִם תַּם הַזְּמַן שְׁקַבַּע וְלֹא בָּא - הָרִי זֶה מִגְרָשְׁתְּ. מָת בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ, אָף עַל פִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׂיָבֹא וְהָרִי הִיא מִגְרָשֶׁת - לֹא תִנְשָׂא בְּמָקוֹם יָבֹם עַד אַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ כְּשִׁיתְקַיֵּם הַתְּנָא³⁷.

35) מהיום. (36) שם עו, ב. וכלשון השניה המקילה בזה. הואיל וכל החשש הזה אינו אלא מדבריהם, כמבואר בבאורנו לעיל הלכה ס - הלך אחרי המקיל. (37) בפועל, כמבואר בבאורנו לעיל פ"ח הכ"ב. ואז היא מגורשת למפרע ואינה זקוקה ליבום, אבל אם תרצה להנשא בתוך י"ב חודש - תצטרך לחלוץ מיבמה (גיטין, שם).

יב. בְּרִיא שֶׁהִתְנָה שְׂיִהְיֶה זֶה גִּט אִם מָתִי³⁸, אוּ חוֹלָה שֶׁהִתְנָה שְׂיִהְיֶה זֶה גִּט אִם מָתִי מִחֲלִי זֶה - לֹא אָמַר פְּלוֹם. שְׂמִשְׁמַעוֹת 'אִם מָתִי' - לְאַחַר מִיתָהּ³⁹, וּמְשַׁמְעוֹ מַעֲתָהּ⁴⁰. לְפִיכָף, אִם אָמַר 'אִם מָתִי' - הָרִי זֶה כְּאֹמֵר 'לְאַחַר מוֹתִי', וְאִין גִּט לְאַחַר מִיתָהּ⁴¹.

38) ולא תצטרך ליפול לפני יבם. (39) שהגט יחול אז.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"ח, ה"ד. (67) בכת"י תימן: שיהיה. (68) שאם לא יכפול, מגורשת היא אפילו כשלא יתקיים תנאו. (69) כתנאי בני גד ובני ראובן, וכמבואר לעיל פ"ו מהל' אישות ה"ר"ד. (70) לפיכך הוא מקדים לומר: אם לא מתי, כדי שלא יפתח פיו לשטן (ברכות ט.). ועיקר התנאי הוא פותח ב"הן קודם ללאו" (גיטין עה:). (71) שגיטו ומיתתו באים כאחד, השווה לעיל פ"ו, ה"ח. (72) כי אינה מגורשת אלא בשעת מיתתו, ואם עד אז לא קיבלה גיטה - במה תתגרש? ואם קיבלה גיטה לאחר מותו - מה מועיל לה? ראה לעיל ה"ה.

כא. פעל שאמר לאחד: זכה בגט זה לאשתי פדי שלא תפל לפני יבם, ונתן הגט לידו⁷³, ומת הפעל קדם שגייע הגט לידה - הרי זו ספק מגרשת. שרב הנשים זכות הוא להן שלא יפלו לפני יבם, ולפיכך תהיה ספק מגרשת אף על פי שלא הגיע גט לידה, הואיל וזכה לה בו אחר⁷⁴.

(73) עשאו שליח לקבלה, שתתגרש בגט זה מעכשיו. (74) כי זכין לאדם שלא בפניו, והרי זה כאילו קיבלתו ע"י שליח זה. אבל הואיל ולפעמים היא אוהבת את יבמה (גיסה), נמצא שגט זה הוא לחובתה ואין חבין לאדם שלא בפניו ואינה מגורשת, ולפיכך הרי זו ספק מגורשת וחולצת ואינה מתייבמת (יבמות קיח:).

כב. אמר לעדים: לאחר שנים עשר חדש כתבו גט⁷⁵ לאשתי, או שאמר להם: כתבו ותנו גט לאשתי לאחר שנים עשר חדש - הרי אלו כותבין⁷⁶ ונותנין לה⁷⁷ אחר הזמן שקבע. ואם כתבוהו בתוך הזמן, אף על פי שנתנהו לה לאחר זמן שאמר - אינו גט⁷⁸. כתבוהו אחר זמן שאמר, ומת קדם שינתן לה - אינו גט⁷⁹. ואם לא נודע אם מיתה קדמה לנתנת הגט או נתנת הגט קדמה למיתה - הרי זו ספק מגרשת⁸⁰.

(75) בכת"י התימנים: כתבו גט ותנו לאשתי. (76) ואין אומרים שכוונתו שיכתבו בתוך י"ב חודש ויתנו לה לאחר מאן. (77) ובכת"י התימנים: כותבים אחר הזמן שקבע ונותנים לה. (78) גיטין עו, ב. שלא נעשו שלוחיו לכתבו לפני זמנו. (79) שם. שהשליח בא מכוח הבעל, וכשמת הבעל בטלה שליחותו (שם כט:). (80) שם עו, ב. ואין אומרים נעמידנו בחזקת חי בשעת נתינה, שכיון שעכשיו מת הורעה חזקתו, ומסופקים אנו שמא לפני הנתינה מת (ר"ן שם).

כג. אמר להן: כתבו ותנו לאשתי גט אחר השבוע⁸¹ - אין פותבין אלא עד שנה אחר השבוע⁸². אמר להן: לאחר שנה - אין פותבין [אלא] עד לאחר חדש משנה שניה. אמר להן: לאחר החדש - (אין) פותבין עד לאחר השבת מהחדש שני. אמר: לאחר שבת - (אין) פותבין לאחר השבת עד סוף יום שלישי. אמר להן: כתבו ותנו לה קדם השבת - פותבין מיום רביעי ועד סוף יום ששי ונותנין לה.

עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי וכיוצא בזה ומת - אינו גט⁵³.

(53) שהרי לא מת מחמת חולי זה (גיטין עג. וירושלמי' שם פ"ז ה"ד).

יח. אמר לה: אם לא יעמד מחלי זה, ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי - הרי זו ספק מגרשת⁵⁴. הרי זה גטף מעכשיו אם מתי מחלי זה, ועמד והלך בשוק⁵⁵ וחלה ומת - אומדין אותו: אם מחמת החלי הראשון מת - הרי זה גט⁵⁶, ואם לאו - אינו גט. ואם נתק⁵⁷ מחלי לחלי ולא עמד⁵⁸ בשוק - הרי זה גט, ואינו צריך אמרו⁵⁹.

(54) שמה הכוונה באמרו: "אם לא יעמוד מחולי זה" - אם לא יעמוד מתוך חולי זה, והרי לא עמד ממנו ומגורשת. ושמה הכוונה "מחולי זה" - מחמת חולי זה, והרי לא מת מחמתו. ולפיכך מגורשת מספק וחולצת ולא מתייבמת (גיטין שם, וראה ב"שירי קרבן' לירושלמי' שם, וכן בהגהות 'מחנה אפרים'). (55) אפילו שלא על משענת. וראה בפ"ח מהל' זכיה הכ"ו. (56) גיטין עב, א. שבוודאי לא נתראפא לגמרי כשעמד מחלי, שהרי מת מאותו חולי. (57) נעתק. (58) "ולא הלך על משענתו בשוק" (מלשון רבינו שם הכ"ה). (59) הואיל ולא הלך בין חולי לחולי - ודאי יש בו מחולי הראשון (שם עב: וברש"י שם).

יט. ובכל אלו התנאים, כל הימים שמנתנת הגט עד שיממות ויתקיים התנאי הרי היא מגרשת לכל דבר⁶⁰. ובלבד שלא תתיחד עמו⁶¹, כמו שבארנו⁶².

(60) שאינו זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ואינו יורשה ואינו מיטמא לה (אם הוא כהן). (61) "שם נתייחד עמה בפני שני עדים... הרי זו ספק מגורשת, שמא בעלה ובטל הגט". (62) לעיל פ"ח ה"ב. וראה לקמן פ"י ה"ח.

כ. חולה שרצה לגרש אשתו על תנאי פשימות, פדי שלא תפל לפני יבם, ואם עמד לא תהיה מגרשת⁶³, ולא רצה לגרשה מעכשיו⁶⁴ פדי שלא תטרף⁶⁵ דעתו - כך הוא פותב בגט אחר שכותב התרף⁶⁶, או אמר לה פשנותן הגט: אם לא מתי - לא יהיה גט, ואם מתי - יהיה גט, ואם לא מתי - לא יהיה גט. פדי שיהיה⁶⁷ תנאי פפול⁶⁸, והן קודם ללאו⁶⁹, ולא יפתח פיו תחלה לפרענות⁷⁰. ואם מת - תהיה מגרשת פשימות⁷¹. והוא, שגייע הגט לידה קדם מיתה⁷².

(63) ועל כרחו מוכרח להתנות, שאם יגרש סתם, לא יוכל לחזור בו אפילו כשיעמוד מחליו, כמבואר לעיל הלכה טז. (64) לומר: הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי, כמבואר לעיל הלכה יג. (65) תתבלבל, תחלש עליו דעתו בחשבו שהיא כבר מגורשת ממנו, ואם הוא כהן לא יוכל להחזירה. (66) כי לפני התורף אין כותבים שום תנאי, כמבואר לעיל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלא יהיה גט כשר עד שיחתמו כולם. (94 קרובים זה לזה, או פסולים לעדות (ראה לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ו). 95 שנים הראשונים חתמו ביום כתיבתו כדין (ראה לעיל פ"א הכ"ה) והיתר חתמו זה היום וזה למחר, ולפני נתינתו לאשה חתמו כולם. (96 ש"ס. כי לא חתמו בתורת עדים אלא לקיים תנאו, ואילו היו השאר משום עדים היה הגט פסול, משום 'מוקדם' (לעיל פ"א הכ"ה). וכן אם נמצא אחד מהם פסול, נפסל הגט (ראה למעלה פ"א הי"ז) כדין כל עדות שאם בטלה מקצתה - בטלה כולה, כמבואר במס' מכות ו, א. (97 ש"ס סו, ב. שהרי לא נתקיים תנאו. 98 מדבריהם. 99 וזימן את כולם לחתום כעדים, שאז אם בטלה מקצת העדות - בטלה כולה, כמבואר בפ"ה מהל' עדות ה"ו. 100) מן התורה, שהרי אין הגט בטל, אלא פסול מדבריהם, ולמה לא יהיה בטל ממש כבשאר שטרות (לחם-משנה). 101) בגט, שאע"פ שחתומים בו עדים, נותנו בפני שנים "שעיקר הגירושין בעדי מסירה" (לעיל פ"א ה"טו).

כח. תקנו חכמים, שהאומר לרבים¹⁰² לכתב גט או לחתם או להוליך גט לאשתו: אם לכתובה - אומר להן: פל אחד מכם יכתב גט לאשתי, וכן להולכה: פל אחד מכם יוליך, ואם לחתימה - יאמר להן: פל שנים מכם יחתמו בגט זה¹⁰³ ויתנו לאשתי.

102) במעמד רבים. (103) שאם לא ידגיש כן, שמה יטעו לחשוב שלכולם התכוין, והואיל ולא חתמו כולם - נמצא גט בטל (גיטין ז:). אף-על-פי שלפי הדין, כל שלא אמר "כולכם" - אחד כותב ושנים חותמים ואחד מוליך (כדלעיל הכ"ז).

כט. ולמה אמרו חכמים¹⁰⁴: עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה? גזרה שמה יאמר לרבים: פלכם חתמו. אם תאמר חותמין זה שלא בפני זה - שמה יעידו שנים, ותטל הגט בידה, ותחשב שפכר העידו בו, ועדין לא נתקיים התנאי¹⁰⁵.

104) גיטין י, ב. וראה לעיל פ"א הכ"ד. (105) כי הוא הקפיד על חתימת כולם ונמצא הגט בטל, ולפיכך גזרו אפילו כשלא אמר: "כולכם" שיהא הגט פסול, כמבואר לעיל (שם).

ל. אמר לשלשה: שנים מכם יכתבו גט לאשתי ויחתמו ויתנו לה, והיה בהן אב ובנו - בין שחתם בהן עם האחד בין שחתם האב עם האחד¹⁰⁶, הרי זה גט פשר; שהאדם עושה בהן שליח במקום האב¹⁰⁷.

106) בדפוס רומי (ר"מ): האחר. (107) גיטין סו, א.

לא. אמר לשנים: כתבו וחתמו ותנו לפלוני שיוליך לאשתי, או תנו לשליח שיוליך לה - אחד מהן כותב, ושניהם חותמין ונותנין לשליח. ואם הולוכו הן בעצמן ונתנו לה - אינו גט, שלא עשה אותן

(81) = אחר שמיטה זו. (82) כל השנה השמינית כותבים, אבל אחרי שעוברת שנה זו אין כותבים, שכל 'אחר' פירושו: 'סמוך', ולא מופלג.

כד. הרי שאחרו אחר הזמן שאמר ואחר כך כתבו ונתנו לה, כגון שאמר להן לאחר החדש וכתבו ונתנו לה לאחר שתי שבתות מחדש שני⁸³ - הרי זה פסול.

(83) כלומר, בשבת שניה של חודש שני (כסף-משנה).

כה. נתיחד עמה אחר שאמר להן לכתב ולחתם ולתן לה - הרי אלו לא יכתבו. וקל וחומר הדברים: אם הגט שנתן לה לדה, כשנתיחד עמה נפסל⁸⁴ הגט שמה בעל⁸⁵, קל וחומר לזה שלא נכתב⁸⁶. ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתיחד עמה - אינו גט⁸⁷.

(84) בדפוס ר"מ, וכן בכתי"י התימנים: נפסד. (85) וקידשה בביאה, כמבואר לקמן פ"ה הי"ח. (86) שבוודאי יש לחוש שמה פייסה, וביטל הגט לפני כתיבתו. (87) ובטל לגמרי מן התורה, כי כל שנתיחד עמה אחרי אמירתו - ודאי חזר בו וביטל שליחותם לגמרי.

כו. אמר לעשרה: כתבו גט לאשתי - אחד פותב על ידי פלם⁸⁸; פלכם כתבו - פותב אחד מהם במעמד⁸⁹ פלם. הולוכו גט זה לאשתי - מוליכו אחד מהן על ידי פלם; פלכם הולוכו גט זה לאשתי - מוליכו אחד מהן במעמד פלם⁹⁰.

(88) בעבור כולם. (89) בנוכחות. (90) שהרי הקפיד והתנה על כולם שיולוכוהו כדי לביישה (גיטין סז: וראה ברש"י שם יח:).

כז. אמר לעשרה: כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי - אחד מהן פותב, ושנים מהן חותמין⁹¹, ואחד מהן נותנו לה. ואפילו היה הפותב אחד משני העדים שחתמו בו, והוא השליח שנתנו לה - הרי זה פשר. אמר להן: פלכם חתמו - פלם חותמין. ואם מנאן, בין שמנה פלם בין שמנה מקצתו, ואמר להן: חתמו - הרי זה כאומר להן: פלכם חתמו⁹². ושנים שחותמין פתחלה הן משום עדים, והשאר משום תנאים⁹³. לפיכך, אם היו השאר פסולין⁹⁴, או חתמו זה היום וזה למחר⁹⁵, אפילו לימים הרבה - הרי זה גט פשר⁹⁶. מת אחד מהן קדם חתימה - הרי זה גט בטל⁹⁷. היה אחד משנים הראשונים פסול - הרי זה גט פסול⁹⁸, שמה יאמרו עד פסול פשר בעדות שאר שטרות בעת שיהיו העדים רבים⁹⁹. ולא הכשירוהו¹⁰⁰ בגט שעדיו רבים אלא מפני שעדי מסירה הן העקר¹⁰¹.

(91) שם סו, ב. (92) וכל אלה המנויים חותמים (גיטין סז:). (93) שם יח, ב. כאילו הטיל תנאי בגט זה - כדי לביישה -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מ"א. (120) גיטין סה, א. הואיל והיא מתגרשת בקבלת השליח - בוודאי מקפדת היא שלא ילעזו עליה במקום ההוא. (121) בכת"י התימנים: "למקום פלוני - למקום אחר". ולשון המשנה (גיטין שם) "למקום פלוני - ממקום אחר". (122) שהרי אינה מתגרשת עד שיבוא הגט לידה (ראה לעיל פ"ו ה"ד-ה). ומכיון שקיבלתו הרי לא הקפידה, וגם מתחילה בוודאי לא נתכוננה אלא להראות לו מקום, איפה ימצאנה (ר"ן שם).

לח. האומר לשלוחו: הולך גט זה לאשתך¹²³, בין שאמר לו 'הולך' בין שאמר לו 'את הולך', ויחלה או נאנס - משלחו ביד אחר¹²⁴. ואם אמר לו: טל ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה - הרי זה לא ישלחנו ביד אחר¹²⁵. ואם שלחו ביד אחר, ויצאת האשה לקראת השליח ונתנה החפץ תחלה ואחר כך נתן לה הגט - הרי זו מגרשת¹²⁶.

(123) בארץ ישראל, שאין השליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (גיטין כט. במשנה וברש"י שם. וראה למעלה פ"ו ה"ד). (124) כרבן שמעון בן גמליאל (גיטין שם, וכ"ה למעלה בפ"ו שם). שכשחלה אין הבעל מקפיד שימסרנו ע"י שליח אחר, אבל אם לא חלה אינו משלחו ביד אחר, שיש אנשים המקפידים על זה (ר"ן גיטין, שם). (125) אף-על-פי שחלה השליח, שאין רצונו של בעל שיהא פקדונו ביד אחר (משנה, גיטין שם). (126) אע"פ שאין לשלחו ביד אחר, מפני שמקפיד על החפץ שלא יבוא לידי אחר - אין שליחות הגט מתבטלת ע"י זה, הואיל ועל הגט אינו מקפיד כשחלה השליח, כנ"ל, והוא לא שינה מדעת הבעל וקיבל החפץ תחילה ואחר-כך נתן הגט - כדרישתו (גיטין שם).

לו. נתן לה הגט תחלה ואחר כך נתנה החפץ, אפלו מיד שליח ראשון - אינו גט, שהרי עבר על דברי הבעל בדבר שסתם בני אדם מקפידים עליו; שהרי הבעל אמר לו: טל החפץ תחלה ותן לה הגט, והוא נתן ואחר כך נטל.

לז. אמר לו: תן לה הגט וטל ממנה חפץ פלוני - הרי זה לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר - הרי זה גט, בין שנתנה החפץ תחלה בין שלא נתנה אלא בסוף.

לח. נתן לשליח הגט ואמר לו: לא תתנהו לה אלא אתה, ונתנו לאחר ונתנו לה - אינו גט. וכן אם אמר לו: אל תתנהו לה אתה, תנהו לפלוני והוא יתנהו לה, ונתנו לה השליח הראשון - אינו גט, לפי שלא עשהו שליח לגרושין.

לט. נתן לו הגט ואמר לו: הולך גט זה לאשתי,

שלוחין לגרושין. כיצד יעשו? יטלו אותו ממנה ויתנהו לשליח, וחוזר ונתנו לה בפניהן או בפני אחרים. ורבתי הורו בגט זה דבר שאינו נראה, מפני שבוש שהיה בנסחאות שלהן¹⁰⁸.

(108) בנוסח התלמוד שלפניהם, בגיטין שם.

לב. אמר לסופר: כתב לי גט לאשתי, כתבו ונתנו לבעל בלא עדים¹⁰⁹, ונטלו הבעל ונתנו לשליח¹¹⁰ ואמר לו: תן גט זה לאשתי בפני עדים¹¹¹, והלך השליח ונתנו לה בפני עדים - הרי זו ספק מגרשת. שאין השליח נאמן להתיר הערוה אף על פי שהוא עד אחד אלא מפני כתב העדים שחתמו על הגט, שהן כמי שנתקרה עדותן¹¹² בבית דין עד שיהיה שם מערער, כמו שבארנו¹¹³ שם¹¹⁴. ואם היה שם שני עדים שיעידו שגט זה הבעל נתנו לשליח לגרשה בו - הרי זו מגרשת¹¹⁵.

(109) עדי חתימה. (110) בינו לבינו, שהרי שליח הולכה אינו צריך עדים. כמבואר לעיל פ"ו ה"ד. (111) עדי מסירה. ואע"פ שאין עד חתום עליו הרי זה כשר, "שעיקר הגירושין בעדי מסירה" (לעיל פ"א הי"ח). (112) גיטין ג, א. (113) לעיל פ"ו הכ"ד. והואיל ואין עדים חתומים על גט זה, הרי היא ספק מגורשת, שמה גט זה מזוייף הוא ולא נתנו הבעל לשליח לגרשה. (114) בדפוס רומי וקושטא, חסירה תיבה זו. (115) כיון שיש עדים על מינוי השליחות, הרי השליח כבעל עצמו, והיא מגורשת בעדי מסירה אע"פ שאין עדי חתימה בגט (כנ"ל פ"א הי"ח).

לג. האומר לשליח: תן גט זה לאשתי במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר - אינו גט¹¹⁶. הרי היא במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר - כשר, מפני שמראה מקום הוא לזו¹¹⁷. אמר: אל תתנהו לה אלא בבית, ונתנו לה בעליה; אל תתנהו לה אלא בלמין, ונתנו לה בשמאל¹¹⁸; תנהו לה ביום פלוני, ונתנו לה בתוף הזמן - אינו גט. אל תתנהו לה אלא ביום פלוני, ונתנו לה מלפניו או מאחוריו - אינו גט, שהרי הקפיד על עצמו של יום. וכן כל פיוצא בזה.

(116) כיון שציין לו מקום פלוני, בוודאי מקפיד הוא, ואין רצונו שילעזו עליו במקום ההוא. (117) שם תמצאנה, אבל אינו מקפיד לגרשה במקום זה דוקא ולא במקום אחר (גיטין סה.). (118) שם כט, א. שלא עשאו שליח אלא כשימלא פקודתו בדיוק.

לד. וכן האשה שאמרה לשלוחה: התקבל לי גטי¹¹⁹ במקום פלוני, וקבלו לה במקום אחר - אינו גט¹²⁰. הבא לי גטי במקום פלוני, והביאו לה במקום אחר¹²¹ - כשר¹²².

(119) מפורש לעיל פ"ו ה"א. "התקבל" - כמו קבל, ולשון משנה היא. גיטין פ"ו מ"א; נדרים פ"ח מ"ד; ושבעות פ"ז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר: ואשה גרושה מאישה. אמרו חכמים: אפלו לא נתגרשה אלא מאישה ולא התרה לכל - נאסרה לפניה. וזהו ריח הגט שפוסל בכהנה² מדבריהם³.

(2) שאף על פי שאין בו ממש, ריח יש בו. (3) ולדעת מפרשים אחרים ריח הגט פוסל בכהונה מן התורה שסוברים שזהו דרש גמור.

ב. וכל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט פסול - הרי זה פסול מדברי סופרים בלבד. ונפסלה בו מן הכהנה מדברי תורה⁴. ולא תנשא לכתחלה; ואם נשאת - לא תצא⁵ והולד פשר. וכותבין לה גט אחר פשר ונותנין לה והיא תחת בעלה⁶. ואם אי אפשר לכתב אחר, והיה הפעל ותיק⁷ וגרש מעצמו - הרי זה משפח, אם אין לה בנים; אבל אם יש לה בנים - לא יוציא מפני פסול הגט, שמה יוציא לעז⁸ על בניו.

(4) שהרי מן התורה היא מגורשת. (5) בין יש לה בנים ובין אין לה בנים. (6) כמו שאמרו כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה וכו'. (7) ישר ובעל מידות טובות. (8) שם רע.

ג. וכל מקום שאמרנו בחבור זה הרי זה ספק גרושין, או שהיא ספק מגרשת - לא תנשא; ואם נשאת - תצא; והולד ספק ממזר, מפני שהיא ספק ערוה. וכן אם גרש את אשתו בגט פסול, או שהיתה ספק מגרשת, ורצה להחזירה - הרי זו מתרת לבעלה¹⁰. ואינו צריך לחדש הנשואין¹¹ ולקרף שבע ברכות¹² ולכתב פתבה¹³, עד שתתגרש גרושין גמורין.

(9) מן התורה. (10) ישראל. אבל אם בעלה כהן - אסורה לו. (11) אבל צריך לקדשה קידושין שניים, שהרי מן התורה פנוייה היא. ואפילו "ספק מגורשת" צריך לקדשה מחדש, שהרי היא ספק פנוייה מן התורה, ואיך תעמוד תחתיו בלי קידושין גמורים. (12) והטעם, שאין מברכים על הספק, ואפילו המגורשת ב"גט פסול", אף על פי שמן התורה פנוייה היא, הואיל ומדבריהם אינה פנוייה - אין לברך. (13) כיוון שלא הייתה יכולה לגבות כתובתה הראשונה כשהיא ספק מגורשת.

ד. כל מי שנשאת בגט בטל - הרי זו צריכה גט מבעל שני מדבריהן, כדי שלא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט. וצריכה גט מן הראשון להתירה לשאר העם. ונאסרה על שניהם לעולם, אף על פי שנבעלה בשגגה¹⁴, כדי שלא יאמרו: החזיר זה גרושתו אחר שנשאת¹⁵. ואם עבר אחד משניהן והחזירה - יוציא¹⁶.

(14) שלא ידעה שגיטה בטל, ואשה שזינתה תחת בעלה בשגגה מותרת לבעלה. (15) והתורה אמרה: "לא יוכל

אמר לו השליח: איני מפירה, אמר לו הבעל: תנהו לפלוני, הוא מפירה - הרי זה שליח שלא נתן לגרושין, ואינו נותן הגט אלא לפלוני שאמר הבעל; ואותו הפלוני הוא שליח לגרושין, הוא שמוליכו לה או משלחו ביד אחר אם חלה או נאנס.

מ. נתן הגט לשליח ואמר לו: לא תתנהו לה עד שלשים יום, וחלה או נאנס בתוך השלשים - משלחו ביד אחר¹²⁷; שאף על פי שאינו עכשיו שליח לגרושין, הואיל ולאחר שלשים יום יהיה שליח גרושין, עושה שליח אחר בתוך שלשים יום. (127) שהוא ימסרנו לה לאחר שלשים יום.

מא. במה דברים אמורים¹²⁸? בשלא היה בעלה עמה במדינה¹²⁹, או שהיתה מתגרשת מן הארוסין¹³⁰; אבל אם מתגרשת מן הנשואין ובעלה עמה במדינה - חוששין לו שמה פיס¹³¹, ואינו עושה¹³² שליח בתוך השלשים אלא אם כן אמר: נאמנת עלי שלא פיסתי¹³³. אבל נותן¹³⁴ הגט לה לאחר שלשים¹³⁵, וחוששין לה כמו שבארנו עד שיאמר: נאמנת עלי שלא פיסתי.

(128) שעושה עכשיו שליח שני לגרשה אחר שלשים יום. (129) שאין חוששין שמה בא ופיס, שאין דרך בני אדם לבוא בצנעא, למעלה הלכה יא (מגיד-משנה). (130) שאין לבו גס בה (למעלה הלכה י). (131) ראה למעלה הלכה ט. (132) השליח הראשון אינו עושה שליח שני. (133) שאם לא יאמר נאמנת עלי, יש לחוש שמה יפייסנה, נמצא ששליח זה אינו שליח לגירושין כלל, ואיך יעשה שליח שני בתוך שלשים יום. (134) השליח הראשון בעצמו. (135) הואיל ולא שמענו שפיס.

~ שבת קודש ט' סיון ~

פרק עשירי

(1) ביאר בו רבינו מה בין גט בטל לבין גט פסול, אשה שנשאת ונמצא גיטה בטל או בא בעלה, נתייבמה ונמצא בעלה חי, נשא אשה ונמצאת ערוה, האסורים לישא אשה מחמת חשד שיתעורר עליהם בקשר אתה, המגרש אשתו וחזר ובעלה, שלא ישא אשה ודעתו לגרשה, שלא יגרש אשתו הראשונה, שמצוה לגרש אשה רעה בדעותיה.

א. כל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט בטל, או אינו גט, או אינה מגרשת - הרי זה גט בטל מן התורה, ועדין היא אשת איש גמורה. ואם נשאת - תצא והולד ממזר. ואם היה בעלה כהן - לא נאסרה עליו משום גרושה. חוץ מן המגרש את אשתו ואמר לה: הרי את מגרשת ממני ואין את מתרת לכל, שאף על פי שאין זה גט - הרי זו פסולה לפניה מדבריהן;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) אלא מחזירים לה נכסיה כמו שהם ואם פחתו פחתו לה.
28) מן התורה. (29) ואסור במזורת גמורה, שהרי מן התורה - בן כשר הוא. וכן אסור בבת ישראל כשרה, מחמת קנס. ועל כורחו אינו נושא אלא גירות שממזר מותר בה. או ממזרת מדבריהם כמותו. (30) כשם שאינה מוציאה כתובתה ממנו, כך אינו מוציא ממנה מה שנטלה, שכשנטלה, בהיתר נטלה הואיל ולא נודע עדיין דבר איסורה לבעלה זה.

ח. וכן הדין באחין, שקדש אשה והלך אחיו ושמע בו שמת ויבם את אשתו ואחר כך בא³¹ - תצא מזה ומזה, וצריכה גט מזה ומזה³², וכל הדברים האלו בה. וכן אם קדש אשה והלכה למדינה אחרת ושמע³³ שמתה ונשא אחותה ואחר כך נודע שלא מתה - צריכות שתיהן ממנו גט, וכל הדרכים האלו בהן.

31) והרי היא אסורה עליו גם משום אשת איש וגם משום אשת אח. (32) מהראשון, צריכה גט מן התורה, שהרי אשתו היא, ומן השני צריכה גט מדבריהם. (33) שני עדים אמרו כן.

ט. אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ושמע בה שמתה ונשא אחותה ונמצאת אשתו קימת - אין אחותה צריכה ממנו גט, ואשתו מתרת. וכן שאר העריות שנשאן בחזקת התר³⁴ ונמצאו ערוה - אינן צריכות גט, שאין קדושין תופסין בעריות.

(34) שלא ידע שהיא קרובתו.

י. ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט³⁵? שמה לאמר: תנאי הנה בארוסין³⁶ וכדת נשא אחותה³⁷. והואיל ויצאה אחותה בגט, אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה, כדי שלא לאמר: נשא אחות גרושתו³⁸.

35) והרי אחות אשתו היא וערוה היא ואין קידושין תופסין בה. (36) ולא נתקיים ובטלו קידושיה. (37) השנייה. (38) והיא ערוה עליו עד שתמות ארוסתו.

יא. כתב הסופר וטעה ונתן גט לאיש ושובר³⁹ לאשה, או שטעו הן⁴⁰ ונטל הבעל הגט ונטלה היא השובר, וכמדתה להן שנתגרשה, ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש: אם לא נשאת - הרי זו אינה מגרשת, ונתגלה הדבר שעדין לא נתגרשה, ויתן לה הגט בפנינו, ותהיה מגרשת משעת נתינתו; ואם נשאת ואחר כך הוציא הבעל את הגט ואמר: עדין לא נתגרשה, שהרי הגט בידי ולא הגיע לידיה - אין שומעין לו לאסרה על בעלה, אלא הרי זו בחזקת גרושה ונפל הגט מידה ומצאו זה⁴¹ והרי בא לאסרה על הבעל השני⁴².

בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". (16) הראשון - משום מחזיר גרושתו שכופים אותו להוציא. והשני - קנסוה חכמים להיאסר עליו עולמית משום ביאת זנותם שהייתה בעברה.

ה. וכן הדין באשה שבאו עדים שמת בעלה, ונשאת¹⁷, ואחר כך בא בעלה - בין שהיה בעלה פקח בין שהיה חרש, בין שנשאת לפקח בין שנשאת לחרש, שאין קדושי קדושין גמורים¹⁸ - תצא משניהם, וצריכה גט מזה ומזה, ונאסרה על שניהם עולמית.

17) שאף על פי ששני עדים העידו על מותו, אין לה דין של אנוסה המותרת לבעלה הראשון. (18) אלא מדברי סופרים.

ו. הרי שנתקדשה¹⁹ ואחר כך בא בעלה, או נמצא הגט בטל - הרי זו מתרת לבעלה. ואינה צריכה גט משני, שאין קדושין תופסין בעריות²⁰. ואין חוששין שמה לאמר: אשת איש יוצאה בלא גט, כיון שלא נשאת לאמר: תנאי הנה בקדושין ולא נתקיים²¹.

19) ועדיין לא נבעלה, נמצא שלא עשתה איסור ואין מקום לקנסה. (20) והרי היא אשת איש והיא ערוה על המקדש. (21) ונעקרו הקידושין ואינה צריכה גט.

ז. האשה שנשאת ונמצא הגט בטל, או בא בעלה אחר ששמעה שמת - אין הבעל הראשון והשני זכאין לא במציאתה²² ולא במעשי ידיה²³ ולא בהפרת נדריה²⁴. וכל פרות²⁵ שאכלו שניהן אחר שנשאת - אין מוציאין מהן. ואין לה כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה ולא מזונות לא על זה ולא על זה. ואם נטלה מזה או מזה - תחזיר²⁶. וכל מה שפלה או אבד מנכסיה, ואפלו מנכסי צאן ברזל - אין מוציאין אותן לא מזה ולא מזה²⁷. והולד מן השני ממזר²⁸. ואם בא עליה הראשון קדם שגארש השני - הרי הולד ממזר מדבריהם²⁹. גרשה השני ונטלה ממנו כתובה ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל - אין מוציאין מידה מה שנטלה, לא מן המזונות ולא מן הכתובה³⁰.

22) השני אינו זכאי בשום דבר מן הדברים המנויים כאן, לפי שאינה אשתו, והראשון אינו זוכה, משום שכל הטעם שמציאת אשה לבעלה - הוא כדי למנוע איבה ביניהם, וכאן לא איכפת לנו אם תהיה איבה, ויוציאנה בהקדם.

23) כי מעשי ידיה לבעלה הם כנגד מזונותיה שחייב בעלה, וזו הואיל ואין לה מזונות אין לו מעשי ידיה. (24) הבעל מיפר נדריה כדי שלא תתגנה עליו (כגון נדרי עינוי נפש, "שלא ארחץ", "שלא אתקשט") וזו, - תתגנה ותתגנה. (25) מנכסי מלוג שלה. (26) ואין תפיסתה מועילה לה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחון לארץ או מחון-לארץ לארץ ישראל. (52) שנדרה הנאה מבעלה ולא היפר לה ובאת לחכם להתיר לה נדרה ולא מצא לה פתח לחרטה. (53) טוענים עליו דברי לעז על יחסים בינו לשפחה. (54) שלא יאמרו אמת היה הקול הראשון. (55) שלא יאמרו משום אשה זו נתגייר או נשתחרר.

טו. וכלן שהיו להם נשים⁵⁶, ומתו נשותיהן או שנתגרשו⁵⁷, והיו הנשים הן שהרגילו⁵⁸ את בעליהן לגרשם - הרי אלו מתרות להנשא להן לכתחלה⁵⁹. וכן אם הלכו נשים אלו ונשאו לאחרים⁶⁰, ונתאלמנו או נתגרשו⁶¹ - הרי אלו מתרות להנשא להן לכתחלה⁶².

(56) בשעת מעשה. (57) לאחר זמן. (58) שהתחילו בקטטה להקניט את בעליהן. (59) שעכשיו אין עליהם שום חשד. (60) כשאסרה החכם, או כשהעיד העד. (61) מהנישואין השניים. (62) שכשנישאו לאחרים באמצע נסתלק מהם כל חשד.

טז. וכל אחת מהן מתרת להנשא לכן העד שהעיד לה, או לכן החכם שאסרה על בעלה, או לכן הנטען עליה, או לשאר קרובין; שאין אדם חוטא פדי שיהנה אחר. ומתרת האשה להנשא לאחד מעדי גרושיה או מעדי מאניה⁶³, או לאחד מן הדנינים שחלצה בפניהם⁶⁴; שאין חוששין אלא לעדות אחד. ולעולם יתרחק אדם מעדות מאון⁶⁵, ויתקרב לחליצה⁶⁶.

(63) קטנה יתומה שהשיאה אחיה או אמה ואינה רוצה בבעלה, ממאנת בפני שניים והולכת לה. (64) כשהיא יבמה. (65) שמה כשתגדיל תתחרט על מיאונה. (66) ואף שמעיקר הדין מצוות יבום קודמת למצוות חליצה, בכל זאת טוב להתדבק בחליצה.

יז. המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים קדם שתנשא לאחר, בין שגרשה מן הנישואין בין מן הארוסין - הואיל ואשתו היתה, הרי זו בחזקת שהחזירה, ולשם קדושין בעל ולא לשם זנות. ואפלו ראו אותו שנפתח לה מעות⁶⁷. שחזקה היא, שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות, והרי בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך הרי זו בחזקת מקדשת קדושי ודאי⁶⁸, וצריכה ממנו גט שני.

(67) אין אומרים שנתן לה מעות אלו באתננה ולשם זנות בעל. (68) אף על פי שלא אמר לה הריני בועליך לשם קידושין.

יח. נתיחד עמה בפני עדים⁶⁹ - והוא, שיהיו שני העדים פאחד⁷⁰: אם היתה מגרשת מן הנישואין - חוששין לה שמה נבעלה, והן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה⁷¹; שכל המקדש בביאה - אינו צריך

(39) כתב קבלה שהאשה נותנת לבעל עם קבלת פרעון כתובתה. (40) האיש והאשה. (41) אחרי גירושיה. (42) ואין הוא נאמן לאבד זכותו של שני, שאנו חוששים שמא עשו קנוניה ביניהם והחליפו שטרותיהם לאחר שנישאת.

יב. המוציא את אשתו משום שם רע⁴³ או משום שהיא פרוצה בנדרים, אומרים לו: הודיעה שמפני זה אתה מוציאה פדי לסרה⁴⁴, ודע שאין אתה מחזירה לעולם. ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם⁴⁵? גזרה שמה תנשא לאחר ותעשה תשובה ותהיה צנועה תחתיו, ויאמר הראשון: אלו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה, ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקם שנמצא הגט בטל למפרע⁴⁶. לפיכך אומרים לו: גמור בלבך לגרשה, שאין זו חוזרת לך לעולם⁴⁷. ואם עבר והחזיר קדם שנתקדשה לאחר - לא יוציא⁴⁸.

(43) שיצא עליה לעז זנות. (44) "שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים". (45) אפילו אם נמצאו הדברים שקר. (46) ובניה ממזרים. ואף על פי שמצד הדין אין ממש בדבריו, שהרי לא התנה כן בשעת נתינת הגט, - חששו חכמים ללעז, משום כבוד האשה ובניה. (47) אפילו אם תמצא צנועה, ושוב לא יוכל להוציא עליה לעז, שהרי לא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים, ובוזה גילה דעתו, שלא הייתה חביבה עליו. (48) אבל לאחר שנתקדשה נאסרה על הראשון. וכופים אותו להוציאה.

יג. וכן המוציא את אשתו משום אילונית⁴⁹ או משום שרואה דם פכל עת תשמיש⁵⁰ - הרי זה לא יחזיר לעולם. שמה תנשא לאחר, ותלד האילונית ותתרפא הנדה, ויאמר: אלו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה, ונמצא הגט בטל והפנים ממזרים. ואם עבר והחזיר - לא יוציא.

(49) שחושב שהיא איילונית, איילונית לשון איל, שאינה יולדת. (50) והרי היא אסורה לבעלה.

יד. שליח שהביא גט חוץ לארץ⁵¹ ואמר בפני נכתב ובפני נחתם - הרי זה לא ישאנה, שאנו חוששין שמה ענינו נתן בה ולפיכך העיד לה. וכן העד האחד שהעיד לאשה שמת בעלה ונשאת על פיו - הרי זה לא ישאנה. וכן החכם שאסר את האשה על בעלה בנדר⁵² - הרי זה לא ישאנה. וכן הנטען⁵³ על השפחה ונשתחררה, על הנכרית ונתגירה - הרי זה לא ישאנה⁵⁴. וכן עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל, אף על פי שחזר העכו"ם ונתגייר, העבד ונשתחרר - הרי זה לא ישאנה⁵⁵. וכלן אם עברו ונשאו - אין מוציאין מידם.

(51) כלומר בחון-לארץ ממקום למקום או מארץ ישראל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(78) לאוסרה על בעלה כהן. (79) ומותרת להינשא לאחרים.

כא. לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה. ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה. ולא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא אם פן מצא בה ערות דבר, שנאמר: כי מצא בה ערות דבר וגו'. ואין ראוי לו למחר לשלח אשתו ראשונה. אבל שניה, אם שגגה - ישלחנה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה".

דין זה כתב גם בהלכות איסורי ביאה (פכ"א הכ"ח) "אסור לאדם לישא אשה ודעתו לגרשה, שנאמר אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך, ואם הודיעה תחילה שהוא נושא אותה לימים מותר". וה'משנה למלך' הביא דברי הטור "לא ישא אדם כו' וכתב הרמב"ם ז"ל ואם הודיעה תחילה שהוא נושא אותה לימים ידועים מותר" והקשה עליו הב"י למה תלה ההלכה ברמב"ם והלא היא גמרא מפורשת (יבמות לז) "מכריז ואומר מאן הוא ליומא", ומביא התירוץ שבגמרא שם הקשו על עובדה זו וממילא אין משם ראייה, אבל על פי זה קשה לאידך גיסא מהו מקורו של הרמב"ם לדין זה.

ונראה לומר שמקורו מפשטות דברי הגמרא שהטעם ש"לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה" הוא משום שנאמר "אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך" שמצב זה אינו שייך באם הודיעה תחילה שדעתו לגרשה.

בעצם הדין צריך להבין, הלא מובא בגמרא על הפסוק "וברותי מכם המורדים והפושעים" אלו תשע מידות שאחד מהם "בני גרושות" שגמר בדעתו לגרשה וכן פסק הרמב"ם שלא יבוא עליה אחר שגמר בדעתו לגרשה (איסורי ביאה פכ"א הי"ב) וא"כ כיצד יכול לשאת אשה לימים כשהודיעה שנושא אותה לימים ואח"כ יגרשנה והרי יש לה דין של גרושת הלב, וצ"ע. והנה, כללות ענין הגלות הוא הגירושין שבין כנסת ישראל והקב"ה שאומר "אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתי" ומשמעו של הפסוק שאין שאלה על ש"שלחתי" אלא רק היכן ה"ספר כריתות". וא"כ יש לשאול הרי הקב"ה ידע שתהיה גלות ויהיו גירושין וא"כ היאך יכול היה להיות ענין הנישואין בין הקב"ה וכנסת ישראל בשעה שהיה בדעתו של הקב"ה לגרשה.

והביאור: בסוף הלכות יסודי התורה, כותב הרמב"ם: "דברי הפורענות שהנביא אומר. . . אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו. . . שהקב"ה ארך אפים ורב

לבעל בפני עדים, אלא יתיחד בפניהן ויבעל, כמו שבארנו. לפיכך צריכה גט מספק, והרי היא ספק מקדשת⁷². ואם היתה מגרשת מן הארוסין - אין חוששין לה, שהרי אין לבו גס בה.

(69) ולא ראוה נבעלת בפניהם. (70) ולא שאחד ראה אותם בשחרית והשני בין הערביים, כי המקדש בעד אחד אין חוששים לקידושו ואפילו שניהם מודים. (71) כלומר, אף על פי שלא ראוה נבעלת בפניהם הרי זה כאילו ראוה נבעלת, כי עדות היחוד היא כעדות הביאה, הואיל ולבם גס זה בזה, ודאי לא פרושו זה מזה. (72) ואם יקדשנה אחר תהיה מקודשת גם לשני מספק.

ט. הורו מקצת הגאונים, שכל אשה שתבעל בפני עדים - צריכה גט; חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות⁷³. והגדילו והוסיפו בדבר זה שעלה על דעתם, עד שהורו, שמי שיש לו בן משפחתו⁷⁴ - חוששין לו ולא תתבכם אשתו⁷⁵, שמא שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה⁷⁶. ויש מי שהורה, שודאי שחררה, שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות⁷⁷. וכל הדברים האלה רחוקים הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה, ואין ראוי לסמך עליהן. שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגרשה בלבד, או במקדש על תנאי ובעל סתם, שהרי אשתו היא, ובאשתו היא שחזקתו שאינו עושה בעילת זנות עד שיפירש שהיא בעילת זנות או פירש שעל תנאי הוא בוועל; אבל בשאר הנשים - הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות עד שיפירש פי הוא לשם קדושין. ואין צריך לומר בשפחה או פותית, שאינה בת קדושין, שאין חוששין להן כלל; והרי הן מהן בחזקת פותי ועבד עד שיודע פודאי שגשפתחרה. אמו או נתגירה.

(73) וכהטעמת הראב"ד: "העמד בני ישראל ובנות ישראל על חזקתן ובחזקת כשרות הן, שלא יתפרצו בפני עדים לזנות". (74) הכנענית. (75) אם מת ולא הניח בנים אלא בן זה בלבד. (76) ואז הוא בנו לכל דבר, אבל בנו מן השפחה אינו פוטר את אשתו מן הייבום, "שזרע הבא מן השפחה - עבדים ... וכאילו אינם. (77) שהרי בידו לשחררה ואינו מניח היתר ועושה איסור.

כ. מי שהחזקה אשת איש, בין מן הנישואין בין מן הארוסין, ויצא שמה בעיר מגרשת, אפלו רב העיר או פלה מעבירין הקול שנתגרשה - אין חוששין לה⁷⁸, והרי היא בחזקתה. אבל אם יצא שמה בעיר מקדשת, והחזקתה קול בבית דין, שהרי היא מקדשת בספק כמו שבארנו, ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקדושין - הקול אסרה והקול התיירה, והרי זו מגרשת⁷⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק אַחַד עָשָׂר¹

1) נתבאר בו נישואי קטנה, יתומה בחיי האב, מיאון של קטנה, גט מיאון, שלא להחזיר גרושתו, שלושת חודשי הבחנה.

א. אין נושאין את הקטנה והנושא קטנה יתומה ולא רצתה בפעל - הרי זו ממאנת והולכת, ואינה צריכה ממנו גט; שאין קדושין של קטנה קדושין גמורין, כמו שבארנו. וכן קטנה שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה פשהיא קטנה - הרי היא פיתומה בחיי אביה², ואם נשאת פשהיא קטנה³ - הרי זו ממאנת.

2) כמו שכתב רבינו לעיל (פ"ג מהל' אישות הי"ב): "כיון שנשאת, אין לאביה בה רשות לעולם". אבל הנישואין הראשונים שע"י אביה הם נישואין גמורים מן התורה, ואינם נפקעים במיאון אלא ע"י גט ממש, כמבואר שם הי"א, ולעיל פ"ב מהלכות גירושין, הי"ח-ט. 3) בחיי אביה, אחרי שיצאה מרשותו, כנ"ל.

ב. החרשת⁴, אף על פי שנישואיה מדברי סופרים⁵ פנשואי קטנה, לא תקנו לה שתמאן, כדי שלא ימנעו מלנשאה⁶.

4) שאינה שומעת ואינה מדברת. 5) כמבואר לעיל פ"ד מהל' אישות הי"ט, ופי"א הי"ד. 6) הואיל ולעולם תוכל למאן מפני חרשותה, אבל בקטנה יש גבול, וסובר אפי"סנה כל שעה עד שיעבור זמן מיאונה (יבמות ק"ג. וברש"י). אבל בגט מתגרשת החרשת, כמבואר לעיל פ"י הכ"ג.

ג. ממאנת היא הקטנה בין מן הארוסין בין מן הנישואין, בין בפגי בעלה בין שלא בפניו. וכשם שממאנת בפעל, כך ממאנת ביבם. וממאנת בפעל זה וממאנת בשני, אם נשאת לאחר, וכן בפשלישי, אפלו פמה פעמים. פל זמן שהיא קטנה יש לה למאן. וקטנה שלא מאנה, אף על פי שהיא נשואה, והלכה ונתקדשה לאחר פשהיא קטנה - קדושיה הם הם מאוינה.

ד. עד מתי הבת ממאנת? פל זמן שהיא קטנה, עד שתהיה נערה⁷ או עד שידע שהיא אילונית⁸. פמה דברים אמורים? פשלא פא עליה הפעל אחר שנעשית בת שתיים עשרה שנה ויום אחד; אבל אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה - הואיל והבעילה קונה מן התורה כמו שבארנו, הרי זו אינה ממאנת. ואינה צריכה בדיקה למאון, שחזקתה שהביאה סימנין¹⁰.

7) בת שתיים-עשרה שנה והביאה שתי שערות, ואם הגיעה לגיל זה ולא הביאה שתי שערות - עדיין קטנה היא עד עשרים שנה, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות הי"ג. 8) שהגיעה לגיל העשרים ולא הביאה שתי שערות ונראו בה

חסד ונחם על הרעה, ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה". וכן כל אריכות הלשון בפרשת "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם כו" אינה אלא לעורר את ישראל שיזהרו מהנהגה בלתי רצויה זו וגם כאן "אפשר שיעשו תשובה ונסלח להם". ונמצא שהנישואין של הקב"ה וכנסת ישראל לא היו מעולם "על מנת לגרשה" כי בוודאי לא רצה הקב"ה שיהיה ענין הגלות והזהיר את ישראל על כך, כדי שהנישואין יהיו באופן תמידי. ההוראה מזה לכל יהודי, שצריך לדעת שהוא למעלה מהגבלות הטבע והעולם, ואף שמצד טבע העולם יכול לבוא למצב של "והשחתם", וכפירוש הרמב"ם על הפסוק "וקם העם הזה וזנה גו" - "הודיעו הכורא מנהגו של עולם" מכל-מקום אין הדבר מכריחו כלל וכלל, וגם אחרי שנמצא בגלות יש ביכולתו להופכה במהירות למצב של גאולה על ידי העסק בתורה שהיא בעלת הבית על מציאות העולם, על דרך שמצינו ברשב"י שכשנעצרו הגשמים אמר תורה על הפסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" ויררו גשמים.

(על פי יין מלכות סימן ס"ג מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

כב. אשה רצה בדעותיה⁸⁰, ושאינה צנועה פכנות ישראל הפשרות - מצוה לגרשה, שפאמר: גרש לין ויצא מדון. ואשה שנתגרשה משום פריצות - אין ראוי לאדם פשר שישאנה, שלא יאמרו: זה הוציא רשעה מביתו וזה מכניסה.

(80) במידותיה.

כג. מי שנתחרשה⁸¹ אשתו - הרי זה מגרשה בגט ותהיה מגרשת⁸²; אבל אם נשתת - אינו מוציא עד שתכריא. ודבר זה תקנת חכמים הוא, כדי שלא תהא הפקר לפרוצין, שהרי אינה יכולה לשמור עצמה. לפיכך מניחה ונושא אחרת, ומאכילה ומשקה משלה⁸³. ואין מחיבין אותו בשאר פסות ועונה, שאין פח בכך דעת לדור עם השוטים בבית אחד. ואינו חייב לרפאתה ולא לפדותה. ואם גרשה - הרי זו מגרשת⁸⁴. ומוציאה מביתו, ואינו חייב לחזר ולהטפל בה⁸⁵.

81) שנאלמה, אינה שומעת ואינה מדברת. 82) אף על פי שאין לה דעת, שהאשה מתגרשת בעל כורחה ואין אנו צריכים דעתה. 83) שהרי הוא נותן לה כתובתה ומוכן לגרשה, אלא שהחכמים מנעוהו, כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר - לא חייבוהו לפרנסה. 84) שמן התורה מגורשת אם יודעת לשמור גיטה. 85) אבל חייב לתת לה כתובתה, שהרי נולד בה מום זה לאחר שנתארסה ונסתחפה שדהו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25) שמן התורה מקודשת היא לשני ומותרת לו, וכמו שאמרו (גיטין פ:): כל שנשאת לשני ע"י גט פסול (כשר מן התורה ופסול מדבריהם), הולד מן השני כשר. 26) מן התורה. שהרי אשת איש היא מן השני בקידושי תורה. וראה יבמות קט, ב.

ז. אי זו היא קטנה שצריכה למאן? מבת שש עד בת עשר שנים - בודקין אותה לפי יפי דעתה: אם יודעת לשמר קדושיה²⁷, ושהן קדושין, לא שתשמר אותן בדרך שמשמרת האגוז ותמרה וכיוצא בהן - הרי זו צריכה מאון; ואם אינה יודעת לשמר קדושיה - אינה צריכה למאן, אלא הולכת לבית אמה כאלו לא נתקדשה מעולם. ופחותה מבת שש, אפלו יודעת לשמר - אינה צריכה מאון. ויתרה על בת עשר, אפלו סכלה ביותרה²⁸ - צריכה מאון. וכל מי שהיא אוחה או אמה או קרובה שלא לדעתה - אינה צריכה למאן.

27) כסף קידושיה. 28) לא שעושה מעשה שטות, אלא שאינה חריפה כלל - הואיל והיא יתירה על עשר, חזקה עליה, שהיא יודעת לשמר קידושיה.

ח. כיצד ממאנת? אומרת בפני שני עדים: אין רצוני בפלוני בעלי, או: אין רצוני בקדושין שקדשוני אמי או אחי, וכיוצא בדברים אלו. אפלו היו אורחין מספין בבית בעלה, והיא עומדת ומשקה עליהן, ואמרה: איני רוצה בפלוני בעלי - הרי זה מאון.

ט. השנים שממאנת הקטנה בפניהן פותבין לה: ביום פלוני מאנה פלונית בת פלוני בפנינו בפלוני בעלה, וחותרמין ונותנין לה. וזה הוא גופו של גט מאון²⁹. וגט מאון אינו כגט הגרושין, שנתנתו³⁰ מגרשה³¹. ואינו צריך פתיכה לשמה, ולא מסירה³², ולא דבר ממשפטי גט הגרושין³³. ואין פותבין בו טפסי³⁴ הגט, שמא יראה כגט גרושין, לפי שאינו אלא כמעשה בית דין³⁵.

29) יבמות, שם. 30) של גט. 31) וכל עוד לא נתנו לה הבעל או שלוחו - אינה מגורשת. 32) כלומר, אינו צריך לא כתיבה לשם גט מיאון (כגט, לעיל פ"א ה"ג) ולא מסירה לידה לשם גט מיאון (כגט, לעיל שם ה"ט). 33) כגון דין תלוש, המבואר שם ה"ו. 34) נוסח. 35) תעודה בידה לראיה שמיאנה.

י. השנים שממאנת בפניהן צריכין שיהו מפירין אותה³⁶ ואת בעלה שמאנה בו³⁷. לפיכך³⁸, כל מי שראה אותה שמאנה ושמע מאוניה יש לו לכתוב גט מאון לה אף על פי שאין מכירה³⁹. וכבר נהגו ישראל לכתוב גט מאון בנסח זה:

סימני איילונית. ואם לא נראו בה סימני איילונית, עדיין קטנה היא עד שתהיה בת שלשים וחמש שנה (שם ה"ד). 9) שאם לא הביאה סימני נערה, יכולה למאן אע"פ שמלאו לה שתיים-עשרה שנה. 10) שהרי היא מקודשת קידושי תורה, ובאיסור תורה עלינו להחמיר ולומר: חזקה כבר הביאה סימנים ואינה ממאנת, שהרי גדולה היא (נדה מו.).

ה. הרי שנבדקה⁴¹ ולא נמצאו לה סימנים - הואיל ונבעלה אחר שהגיעה לזמן הראוי לסימניו, הרי זו חוששין לה שמא הביאה ונשרו⁴², ולפיכך צריכה גט מספק. ואם מאנה אחר שנבדקה⁴³, ונתקדשה לאחר - צריכה ממנו גט מספק⁴⁴. ואם נשאת - תצא מזה ומזה, והולד ספק ממזר משניהם⁴⁵.

11) ע"י נשים, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"כ. 12) ונפלו. 13) ולא נמצאו לה סימנים. 14) שמא כשנבעלה לראשון עדיין לא הביאה סימנים כלל, ונמצא שאינה מקודשת לו מן התורה, וממילא מקודשת היא לשני, כי גם בנוגע לשני יש להחמיר ולומר, שמא הביאה עכשיו ונשרו ומקודשת היא לו קידושי תורה מספק. ראה 'בית שמואל' סי' קנה, אות ל'. 15) אם תחזור לראשון אחרי שנתקדשה לשני ולא נתגרשה ממנו וילדה מן הראשון. ודין ספק ממזר מבואר בהל' איסורי ביאה פט"ו הכ"א.

ו. קטנה שלא מאנה והגדילה⁴⁶, ואף על פי שלא בעלה בעלה משנעשית בת שתיים עשרה שנה ויום אחד - הרי זו אינה ממאנת, שהרי הגדילה⁴⁷. וצריכה גט מדברי סופרים⁴⁸. שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות עד שנחוש לה שמא הביאה סימניו ותהיה ספק מקדשת⁴⁹, ולא בא עליה אחר שהגדילה⁵⁰ כדי שתהיה אשת איש גמורה⁵¹, ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנשואי קטנות שהן מדברי סופרים. לפיכך, אם עמדה ונתקדשה אחר שגדלה - תופסין בה קדושין של שני⁵². ואם גרש הראשון - יכנס השני⁵³. אבל אם גרש שני - לא יקים ראשון, שמא לאמרו: החזיר גרושתו מאחר שנתארסה⁵⁴. ואם בא עליה שני קדם שיגרש ראשון - תצא מזה ומזה, מפני שדומה לאשה ששמעה שמת בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה. ואין הולד מן השני ממזר⁵⁵. ואם בא עליה ראשון קדם שגרש שני - הולד ממזר⁵⁶.

16) הגיעה לשתיים-עשרה שנה ויום אחד, וגם הביאה שתי שערות. 17) נדה נב, א. 18) ולפיכך תופסים בה קידושי שני, אפילו אם לא נתגרשה מן הראשון, כפי שמבאר והולך. 19) מן התורה. 20) והביאה סימנים. 21) מקודשת ודאי. 22) מן התורה. 23) אם ירצה, וכמבואר בגיטין פט, ב. 24) שיאמרו לאחר שגירשה ראשון תחילה קידשה שני, ואסור להחזיר גרושתו משנתארסה, כמבואר בסמוך ה"ב (גיטין שם). והשווה לעיל פ"ט מהל' אישות הכ"ו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ויבדק הדבר, כמבואר לקמן בפ"א מהל' סוטה, ה"ב. (51) הבעל שלה. (52) מדבריהם, שהרי אין זה ודאי שנטמאה, אלא ספק.

טו. חרש שגרש פרמיזה, כמו שבארנו⁵³, והלכה ונתקדשה לחרש אחר, ואין צריך לומר לפקח⁵⁴ - אסורה לחזור לבעלה החרש⁵⁵. אבל אשתו של פקח שנתגרשה, והלכה ונשאת לחרש, ונתגרשה - מתרת לחזור לבעלה הפקח⁵⁶.

(53) לעיל פ"ב הי"ז, שאם נשא כשהוא חרש - מגרש ברמיזה. (54) שקידושי קידושין גמורים מן התורה. (55) כי איך יוכל להחזירה אחרי שנתקדשה קידושין גמורים לפיקח, ואסור להחזיר גרושתו משנתקדשה, ואפילו כשנתקדשה לחרש אחר אסורה לראשון, כי כשתיקנו חכמים קידושין לחרש, לא ייפו את כוחו יותר מהפיקח; שהחרש יהא מותר להחזיר גרושתו משנתקדשה לחרש כיוצא בו. (56) שאין קידושי החרש או נישואיו יכולים להרע לקידושי הראשון הפיקח שקידושי מן התורה, שהרי מן התורה אין נישואי החרש כלום, ולא תיקנו חכמים נישואין לחרש לקפח את קידושי הראשון, שהוא הפיקח.

טז. הממאנת (פאיש) - אינה מגרשת ממנו⁵⁷, ודינה עם בעלה שמאנה בו פדינה עם מי שלא קדשה מעולם⁵⁸: היא מתרת בקרוביו, והוא מתר בקרובותיה, ולא פסלה מן הפהנה⁵⁹. ואם נשאת לאחר, וגרשה האחר או מת או מאנה בו - מתרת לחזור לראשון⁶⁰. ולא עוד, אלא אפלו גרשה הראשון והחזירה, ומאנה בו, ונשאת לאחר אחר שמאנה בו, וגרשה האחר - מתרת לחזור לראשון; שכל היוצאת במאון, אף על פי שקדמו גט - הרי זו פמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם, ומתרת לחזור לו. אבל המגרש את הקטנה בגט, ונשאת לאחר, ומאנה בו - אסורה לחזור לראשון, מפני שיוצאת ממנו בגט, אף על פי שיוצאת מן האחרון במאון⁶¹. ואין צריך לומר אם גרשה האחרון או מת⁶². וכן אסורה לאבי הראשון ולבנו ולאחיו, כשאר הגרושות, אף על פי שיוצאת מן האחרון במאון⁶³.

(57) שתיאסר לקרוביו והוא בקרובותיה, המבוארים בפ"ב מהל' איסורי ביאה ה"ז, ובביאורנו לעיל פ"ט מהל' אישות הט"ו. (58) שהמאון עוקר את הקידושין למפרע. (59) יבמות קח, א. (60) שם. שהמאון שלאחר כך גילה עליה שקטנה היא וביטל הגט הקודם. (61) ואין מאון חבירו מבטל גט שלו, כי חוששים אנו מתוך שהיא מכרת ברמיזותיו וקריעותיו של הראשון, ילך הלה וישדלה למאן בשני כדי שתחזור אליו, שהרי היא אוהבתו, שלא מיאנה בראשון אלא נתגרשה ויצאה ממנו שלא לדעתה. אבל מאון שלו מבטל גט שלו, ואין חוששים שמא ישדלה ברמיזותיו

(36) שקטנה זו כך שמה, שאם לא יכירוה, יש חשש שמה יכתבו לקטנה זו שם של קטנה אחרת, ואם תמות הקטנה ההיא, יוציאו קרוביה גט מאין זה כדי שלא יירשנה בעלה ויירשוה הם (יבמות קו. ובר"ן שם). (37) שזוהי אשתו של פלוני בעלה. (38) הואיל ואין ממאנים אלא-אם-כן מכירים. (39) כי בוודאי לא הווקקו השנים למיאנה טרם שהכירום (יבמות שם. והשווה לקמן פ"ד מהל' יבום הכ"ט).

גט מאון

יא. בכף בשפת, כף וכף יום להדש פלוני, שנת כף וכף למנין פלוני⁴⁰, מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו, ואמרה: שאמי או אחי הטעוני ויהיאוני או קדשוני ואני קטנה לפלוני בר פלוני, והשאת גליתי דעתי קדמיכון⁴¹ דלא צבינא ביה ולא קאמינא עמייה⁴². ובדקנא⁴³ פלונית דא ואתברר לנא דעדיין קטנה היא⁴⁴. וכתבנא וחתמנא ויהיבנא לה⁴⁵ לזכות ולראיה ברורה. פלוני בר פלוני עד. פלוני בר פלוני עד.

(40) ליצירה או לשטרות, כמבואר לעיל פ"ד הי"ב. (41) לפניכם. (42) שאיני רוצה בו ולא אעמוד עמו. (43) ובדקנו (ע"י נשים, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"כ). (44) ויכולה למאן. (45) וכתבנו וחתמנו ונתנו לה.

יב. המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר, אף על פי שלא בעלה - נאסרה על הראשון. ואם החזיר הראשון ובעלה - לוקה, וכופין אותו להוציא; שנאמר: לא יוכל בעלה הראשון וגו'.

יג. זנתה עם אחר פשהיא גרושה - מתרת לחזור לבעלה; שנאמר: ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר - היתה לאיש אחר, שהיא הקדושין, היא שאוסרת אותה על בעלה לחזור לו.

יד. ובכלל לאו זה, שכל אשה שזנתה תחת בעלה - נאסרה עליו ולוקה עליה⁴⁶; שנאמר: אחרי אשר הטמאה⁴⁷ - והרי נטמאה. אלא אם גן היתה אשת ישראל שנאנסה⁴⁸. לפיכך⁴⁹, כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קנוי וסתירה⁵⁰, אם בעל אותה⁵¹ - מפין אותו מכת מרדות⁵². ואם עבר והחזירה אחר שגרשה - יוציא בגט.

(46) מן התורה, מלקות ארבעים. (47) נבעלה לאחרים. (48) שהיא מותרת לו. (49) הואיל ואילו נטמאה ודאי, הוא לוקה עליה מן התורה. (50) שהתרה בה בפני שנים אל תסתרי (=אל תתייחדי) עם איש פלוני, ונסתרה (=ונתייחדה) עמו בפני שנים (שראום מבחוץ) ושהתה עמו כדי טומאה, שאסורה על בעלה עד שתתשה מי המרים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממתינין תשעים יום. ואפלו גר ואשתו שנתגירו - מפרישין אותן תשעים יום, כדי להבחין בין זרע שגזרע בקדשה לזרע שלא גזרע בקדשה⁷⁸. וכן פת תארו⁷⁹, אף על פי שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת עצמה⁸⁰ - צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הולד. והשלשים⁸¹ מפלל התשעים.

77) והיו השפחה והגירות נשאות לבעליהן בעבודתן או בגיותן. אבל היו פנויות אינן צריכות להמתין, שהמזנה אינה צריכה להמתין, כמבואר בהלכה הבאה. (78) לפני גירותם (יבמות מב. וראה שם לה.) וראה ב'תוספות' שם מב, א. ובשו"ע יו"ד סי' רסט ס"ט. (79) שנלקחה בשביה בגיותה בצאת ישראל למלחמה על אויביו, כאמור בתורה (דברים כא, יא). (80) לבכות את אביה ואמה עד שתקבל על עצמה להכנס תחת כנפי השכינה, כמבואר בפ"ח מהל' מלכים ה"ה. (81) של בכיה.

כב. המקמנת אינה צריכה להמתין⁸². לא גזרו אלא בגרושה. וכן המזנה⁸³ אינה צריכה להמתין, מפני שמשמרת עצמה שלא תתעבר⁸⁴. וכן אנוסה⁸⁵ ומפטה אינן צריכות להמתין.

82) שהרי קטנה היא ואינה ראויה ללדת, ואין לגזור בה משום גדולה, שגדולה אינה ממאנת (יבמות לד: וברש"י). (83) אפילו גדולה. (84) "אשה מזנה מתהפכת [שיצא הזרע] - שלא תתעבר" (שם לה.). (85) אף-על-פי שהאונס בא עליה לפתע פתאום - משמרת היא שלא תתעבר, כמבואר בכתובות לו, א.

כג. מי שנשאת בטעות, ונודע שהיא אסורה לבעלה⁸⁶, והוציאהו ביה דין מתחתיו, אם היתה קטנה שאינה ראויה לילד - אינה צריכה להמתין⁸⁷; שזה⁸⁸ דבר שאינו מצוי הוא, וכל דבר שאינו מצוי ברב לא גזרו בו.

86) כגון שנים שקידשו שתי נשים, ובשעת כניסתן לחופה הוחלפו של זה בשל זה (יבמות לג:). (87) שם. (88) נישואי טעות בעבירה.

כד. המקארס בתוך תשעים יום - מנדיין⁸⁹ אותו. ארס וברח - אין מנדיין אותו. פנס בתוך תשעים יום - מפרישין אותו עד אחר זמן, ויעמד עם אשתו.

89) מרחיקים אותו מתוך הקהל על שעבר על דברי חכמים, ולא יושבים בארבע אמותיו וכו', כמבואר בפ"ז מהל' תלמוד תורה ה"ד.

כה. וכן גזרו חכמים, שלא ישא אדם מעברת חברו⁹⁰ ומינקת חברו⁹¹. ואף על פי שהזרע קדוע למי היא מעברת, שמא יזיק הולד בשעת תשמיש⁹², שאינו מקפיד על בן חברו. ומניקה - שמא יתעפר⁹³ החלב, והוא אינו מקפיד לרפאת החלב בדברים המועילים לחלב פשיעתפר⁹⁴.

כשתנשא לאחר וישבנה, כדי שתחזור אליו, שהרי ניסה לפייסה בהיותה תחתיו ולא נתפייסה, שהרי מיאנה בו ויצאה ממנו (שם קח:). (62) שלא מיאנה כלל ולא עקרה את גירושה הראשונים, שבוודאי אסורה לחזור לראשון (שם). (63) כאמור, שאין מיאון חבירו מבטל גט הראשון, ואפילו קרוביו שאינה מכרת ברמזותיהם, נאסרה עליהם, גזירה משום בעלה (שם וברש"י).

זו. המקמנת ביכם⁶⁴ - אסורה לאבי, מפני שנתארת ככלתו בעת שמת פנו⁶⁵; אבל לשאר קרובים - מתרת. לפיכך, אם מאנה באחד מן היבמין - מתרת לאחיו⁶⁶.

64) כמבואר לעיל ה"ג. (65) שהרי הועילו לה נישואי הבעל המת, ליפול לפני היבם להצריכה מיאון כדי שתוכל להנשא לאחרים, ומשום מראית עין אסורה לו (שם קז:). (66) ואינה כגרושת האח, שכבר אמרנו מיאון עוקר את הקידושין למפרע (שם).

יח. כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה - הרי זו לא תנשא ולא תתארס עד שתמתין תשעים יום, חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוץ מיום שנתארסה בו, כדי שידע אם היא מעברת או אינה מעברת⁶⁷, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני⁶⁸.

67) שזמן הכרת העובר - שלשה חדשים. (68) שלא תלד בן, ספק בן תשעה חדשים לבעל הראשון או בן שבעה לאחרון, והתורה אמרה (שם יז, ז).

ט. ומיום פתיבת הגט מונין למגרשת. ואפלו הנה על תנאי⁶⁹, או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים⁷⁰ - מיום הפתיכה מונין⁷¹, שהרי אינו מתניח עמה משקתבו לה⁷².

69) ועדיין לא נתקיים התנאי. (70) כגון ששלח גט לאשתו ונשתהה שליה בדרך. (71) גיטין יח, א. (72) ראה לעיל פ"ג ה"ה, ופ"ח ה"ב.

כ. וגזרת חכמים היא, שאפלו אשה שאינה ראויה לילד⁷³, ואפלו נתגרשה או נתאלמנה מן הארוסין - צריכה להמתין תשעים יום. אפלו קטנה או זקנה או עקרה⁷⁴ או אילונית⁷⁵, ואפלו בעלה במדינת הים או חולה או חבוש בבית האסורין, ואפלו בתולה מן הארוסין - צריכות להמתין תשעים יום⁷⁶.

73) מחמת סם או חולי. (74) "שנעקר רחמה וניטלה האם שלה" (לשון רש"י יבמות מב:). (75) מפורש לעיל פ"ב מהל' אישות ה"דו. (76) גזרו שאינה ראויה לילד - מחמת הראויה לילד, שלא תחלוק בין אשה לאשה (יבמות שם).

כא. שפחה שנסתחררה וגזרת שנתגירה⁷⁷ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. הַיּוֹ לָהּ שְׁנֵי עֵדִים שֶׁהִיא גְרוּשָׁה, אִף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם גָּט - הָרִי זֶה הַנְּשֹׂא לְכַתְּחִלָּה⁶. הוֹצִיָאָה גָּט מִתַּחַת יָדָה וְאִמְרָה: גְּרָשְׁנִי בְּעַלִּי בְּזָה - הָרִי זֶה נֶאֱמָרְתָּ וְתִנְשָׂא בּוֹ, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מְקִיָּם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

6) ואפילו אומרים: עכשיו נתגרשה, והיא טוענת נאבד גיטי או נקרע הרי הם נאמנים (מגיד-משנה להלן ה"ו). 7) שלא זיהו חתימת העדים.

ג. בֵּא הַבַּעַל וְעִרְעַר: אִם אָמַר: לֹא נִתְּתִיו לָהּ, אֵלָא נָפַל מִמֶּנִּי וּמִצָּאָה אוֹתוֹ - אֵינּוּ נֶאֱמָן, שֶׁהָרִי הוֹדָה שֶׁכִּתְּבוּ לָהּ וְהָרִי הוּא יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָה; אֲבָל אִם אָמַר הַבַּעַל: עַל תְּנֵא הִיָּה⁸, פְּקֻדוֹן הִיָּה, מְעוֹלָם לֹא כִּתְּבִיתִי, מִזִּנְיָהּ הוּא⁹ - יִתְקַיֵּם בְּחֻתְמֵי אוֹ בְּעֵדֵי מִסִּידָה¹⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם לֹא נִתְקַיֵּם - אֵינָה מְגֵרֶשֶׁת לְהַיּוֹת מִתְּרַת לְאֲחָרִים, אֲבָל פְּסָלָה נִפְשָׁה מִכְּהֵנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; שֶׁהָרִי פְּסָלָה עֲצָמָה בְּהוֹדָאתָ פִּיהָ, וְעִשְׂתָּה עֲצָמָה בְּחֻתְמָה שֶׁל אִסּוּר.

8) ולא נתקיים. 9) נראה שטענה אחת היא. 10) ע"י העדים שבפניהם מסר גט זה לידה, נדע שלא היה על תנאי או פקדון, שהם יודעים כל הפרטים.

ד. בָּאָה הִיא וּבַעֲלָהּ, הִיא אוֹמְרַת: גְּרָשְׁתִּי וְאָבַד גִּטִּי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא גְרָשְׁתִּיךְ - אִף עַל פִּי שֶׁחִזְקָה אִשְׁתּוֹ, הָרִי זֶה נֶאֱמָרְתָּ; חִזְקָה אֵין אִשָּׁה מְעִידָה פְּנִיָּה בְּפָנֶיהָ בְּעֵלָהּ.

ה. אָמַר הַבַּעַל: גְּרָשְׁתִּי אֶת אִשְׁתִּי - אֵינּוּ נֶאֱמָן¹¹. וְחוֹשָׁשִׁים לְדַבְּרֵי, וְתִהְיֶה סִפְק מְגֵרֶשֶׁת¹². וְאִפְלוּ הוֹדַת לוֹ שֶׁגְּרָשָׁה - אֵינּוּ נֶאֱמָן; שְׂמָא יִתְּפוֹן¹³ לְקַלְקֵלָהּ¹⁴, אוֹ בְּגִט¹⁵ בְּטַל גְּרָשָׁה וְהִיא אֵינָה יוֹדַעַת, [אוֹ שְׂמָא תַּעֲזוּ פְּנִיָּה בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲמִינָה, וְהִיא אֵינָה יוֹדַעַת] כְּפֶד הָאִסּוּר שֶׁלָּהּ. לְפִיכָף אוֹמְרִים לוֹ: אִם אָמַת הַדְּבָר - הָרִי אִתָּם קִיָּמִים, גְּרָשׁ אוֹתָהּ עִתָּה בְּפָנֶיהָ.

11) להתירה להנשא (בכא-בתרא קלה.). 12) שאסורה לכהונה אם ימות, וכן אינה מתייבמת אלא חולצת, שמה גרושה היא (שם). 13) ה'טור' (אהע"ז סי' קנב) הביא: "מכין". 14) להכשילה, שלאחר שתנישא תצא מזה ומזה. 15) אולי צריך להיות "ובגט". ובכת"י התימנים, תיבת "או" ליתא.

ו. שְׁנַיִם אוֹמְרִים 'נִתְּגַרְשָׁה', וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים 'לֹא נִתְּגַרְשָׁה', אִפְלוּ הַבַּעַל עוֹמֵד וְהִיא אוֹמְרַת לוֹ 'גְּרָשְׁתִּנִּי' - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת אִשָּׁה אִישׁ גְּמוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהָעֵדִים סוֹמְכִין אוֹתָהּ וְאִפְשָׁר שֶׁתַּעֲזוּ פְּנִיָּה. לְפִיכָף, אִם נִשְׂאָת - תִּצָּא וְהוֹלֵד מִמֶּנָּה.

90) שמת, או גירשה והיא מעוברת ממנו. 91) שנתארמלה או נתגרשה, והיא מיניקה את בנה שילדה ממנו. 92) בהיותה מעוברת (יבמות מב.). 93) יודהם ע"י שתתעבר ממנו, והחלב נעקר לאחר שלשת חדשי עיבור (כתובות ס:). או ע"י מאכלים רעים המעכרים החלב, כמבואר שם. 94) או להאכיל את בן חבירו ביצים וחלב כשם שמקפיד על בנו כשחלב אמו נעקר, ומתוך שאשה בושה לבוא לבית-דין, היא נמנעת מלתבוע את יורשי בעלה הקודם, ונמצא בנה מת ברעב (יבמות מב:).

כו. פְּמָה הוּא זִמְן הַיְּנִיקָה? אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֳדָשׁ. חוּץ מִיּוֹם שְׁנוּלָד בּוֹ וּמִיּוֹם שֶׁנִּתְאַרְסָה בּוֹ.

כו. כְּשֵׁם שְׂאִסּוּר לְשֵׂא כְּף אִסּוּר לְאִרְסַ עַד אַחַר זִמְן זֶה. אִפְלוּ נִתְּנָה בְּנָה לְמִנִּיקָה אוֹ שֶׁגִּמְלָתוֹ בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֳדָשׁ - לֹא תִנְשָׂא⁹⁵. מֵת בְּנָה - מִתְּרַת לְנִשְׂא, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא תִהְרַגְנוּ⁹⁶.

95) שגמלתו מחמת שרוצה להנשא (כתובות שם, וברש"י). 96) כדי להנשא, כי אינה חשודה על כך (שם).

כח. עֵבֶר וְנִשְׂא מְעַבְרַת אוֹ מְנִיקָה בְּתוֹךְ זִמְן זֶה - יוֹצִיא כְּגִט, וְאִפְלוּ הִיָּה כֹהֵן. וְאִם הִיָּה יִשְׂרָאֵל - יִחְזַרְנָה אַחַר אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֳדָשׁ שֶׁל מְנִיקָה. נִשְׂא וְכֹרַח, וְלֹאֲחַר זִמְן כָּא וְיִשָּׁב עִם אִשְׁתּוֹ - אֵין בְּכָף פְּלוּם⁹⁷. אִרְס מְעַבְרַת אוֹ מְנִיקָה - אֵין כּוֹפִיִן אוֹתוֹ לְהוֹצִיאָה⁹⁸. וְלֹא לְכַנֵּס עַד אַחַר זִמְן הַיְּנִיקָה אוֹ עַד שְׂקִימוֹת הַיּוֹלָד.

97) ומותרת לו, שהרי ברח, ובריתו מצילתו, כמבואר לעיל הל' כד. 98) שלא אמרו: "יוציא" אלא אם נשא, אבל אם קידש - לא הוזכר (יבמות, שם) שיוציא.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) כלל בו רבינו נאמנות האשה והבעל לומר שנתגרשו, הכחשות שתי כתי עדים בענין זה, ערעור הבעל על הגט, נאמנות האשה לומר מת בעלה, ונאמנות עד אחד ועדים פסולים בענין זה, הכחשות בענין הנ"ל.

א. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה וְאִמְרָה: אִשָּׁת אִישׁ הָיִיתִי וְגֵרְוּשָׁה אֲנִי - נֶאֱמָרְתָּ; שֶׁהָפָה שְׂאִסּוּר הוּא הָפָה שֶׁהָיִיתִי. חִזְקָה אִשָּׁת אִישׁ, וּבָאָה וְאִמְרָה: גְּרָשְׁנִי בְּעַלִּי - אֵינָה נֶאֱמָרְתָּ² לְהָתִיר עֲצָמָה לְשׁוּק³, אֲבָל פְּסָלָה עֲצָמָה לְפָהֲנָה לְעוֹלָם⁴. וְאִם מֵת בְּעֵלָהּ - חוֹשְׁשִׁין לְדַבְּרֶיהָ, וְחוֹלְצַת וְלֹא מִתְּיַבֶּמֶת⁵.

2) הואיל ואין גיטה בידה, ואפילו אם נשאת - תצא, כמבואר שם כג, א. 3) להנשא לאחר. ובכת"י התימנים, תיבה זו אינה. 4) כי לדבריה גרושה היא וגרושה אסורה לכהן, "שעשתה עצמה (לכהן) כחתיכה של איסור", לקמן סוף ה"ג. 5) שמה גרושה היא, וגרושת אחיו אסורה לו, וכיוצא בזה ביבמות קיח, ב. והשווה פ"ג מהל' יבום הי"ד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. אָבד הַגֵּט, אָף עַל פִּי שֶׁהַבַּעַל אָמַר לְגִירוּשֵׁין נִתְּמוּ לְשָׁלִיחַ וְהַשְּׁלִיחַ אָמַר 'נִתְּמוּ לָהּ' - הָרִי זֶה סֶפֶק מִגְּרָשָׁתָּהּ²⁰; שֶׁהָרִי הִזְזָה אֶשֶׁת אִישׁ, וְאִין פֶּאן אֶלָּא עַד אֶחָד וּבַעַל. וְאֶפְלוּ אִמְרָה הָאִשָּׁה: בְּפָנַי נִתְּנוּ לוֹ לְגִירוּשֵׁין וְנִתְּנוּ הַשְּׁלִיחַ לִי - הוֹאִיל וְהַבַּעַל וְהַשְּׁלִיחַ סוֹעְדִין אוֹתָהּ, אֶפְשָׁר שֶׁתַּעֲזוּ פָּנֶיהָ, וְשָׂמָּה לֹא נִתְּגַרְשָׁה.

(20) אולי שלוח עשה שליחותו, ומתוך שספק הוא, הולכים בו להחמיר, וחולצת ואינה מתייבמת.

יג. שְׁלִיחַ קִבְּלָה שֶׁקִּבַּל גֵּט לְאִשָּׁה וּשְׁלַחוּ לָהּ בְּפָנַי שְׁנַי עֵדִים²¹, וְהִגִּיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ וְנִטְּלָתוּ, וְהָרִי הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, וְהִיא אֵינָה יוֹדַעַת אִם בַּעֲלָה שְׁלַחוּ²² לָהּ אוֹ שְׁלִיחַ קִבְּלָה שְׁלָהּ אוֹ שְׁלַחוּ שָׁל בַּעֲלָהּ²³ - הָרִי זֶה מִגְּרָשָׁתָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁴.

(21) שראו הגט בידו כששלחו לה. (22) שלא רצה בשליחה לקבלה, ושלחו ביד שליח הולכה. (23) השליח האשון של בעלה, עשה שליח שני ההולכה. (24) לעיל הי"א, שהשליח נאמן לומר לגירושין נתנו לי, ואע"פ שאין השליח עומד בפנינו, אולם הואיל והעדים מעידים שראו הגט יוצא מתחת ידו, אין לנו צורך לידע כיצד בא לידו, וכמבואר בהלכה הבאה.

יד. בָּא בַּעַל וְעָרַעַר שְׁלָא כְּתוּבוֹ, אוֹ שְׁהוּא גֵּט בְּטַל²⁵ - יִתְקַיֵּם בְּחוֹתְמֵיו²⁶, שֶׁהָרִי עֵדִים מְעִידִים שֶׁהַגֵּט שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ יוֹצֵא מִתַּחַת יָד שְׁלוּחָהּ שִׁדּוּ כְּנִדָּה; וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיא אֵינָה יוֹדַעַת²⁷, הָרִי הָעֵדִים יִדְעוּ²⁸. וְאִם לֹא נִתְקַיֵּם - אֵינָה מִגְּרָשָׁתָּהּ²⁹.

(25) שנכתב שלא לשמה, או כתבו הסופר שלא ברשות הבעל והרי זה גט בטל, כמבואר לעיל פ"ב הי"ה. (26) יאורש ע"י זיהוי חתימות העדים, ואז אין משגיחים בערעור הבעל, כמבואר לעיל פ"ז הי"ו. (27) והרי הוא טוען טענת ודאי שהוא מזויף - בכל זאת הגט כשר, כיון שהעדים יודעים שהיה ביד שלווחה. (28) והרי זה כאילו השליח עומד בפנינו וטוען: לגירושין נתנו לי, שאילו לקחו לפקדון לא היה שולחו לה. (29) שהרי הבעל עומד ומערער שלא כתבו, וכמבואר לעיל הי"א, שאין שליח לקבלה עדיף מהאשה עצמה, שאם הוציאה גט ובעלה מערער שהוא מזויף - יתקיים בחותמיו, והשווה לעיל פ"ז הכ"ד.

טו. מִי שֶׁהִזְזָה אֶשֶׁת אִישׁ, וְהִלְכָה הִיא וּבַעֲלָהּ לְמַדִּינַת הַיָּם, וְשָׁלוּם בִּינוּ לְבִינָה וְשָׁלוּם בְּעוֹלָם, וּבָאָה וְאָמְרָה: מַת בַּעֲלִי - נֶאֱמַנְתָּ, וְנִתְּשָׂא אוֹ תַתִּיבָם. חִזְקָה שְׂאֵינָה מְקַלְקֶלֶת עֲצָמָה - וְתֵאָסַר עֲצָמָה עַל בַּעֲלָהּ הָרֵאשׁוֹן וְעַל זֶה, וְתִפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ מִזֶּה וּמִזֶּה, וְלִהְיוֹת בְּנִיָּה מִמְזוּרִין - בְּדָבָר הָעָשׂוּי לְהַגְלוֹת לְכָל, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַכְחִישׁ וְלֹא לְטַעַן טַעֲנָה;

ז. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים? כְּשֶׁאָמְרוּ 'עַכְשָׁיו נִתְּגַרְשָׁה', שֶׁהָרִי אָמַרְיָן לָהּ: אִם אָמַת הַדָּבָר - הוֹצִיאִי גֵט; אָבָל אִם אָמְרוּ הָעֵדִים 'מִפְּמָה זְמִים נִתְּגַרְשָׁה' - יֵשׁ לוֹמַר אָבָד הַגֵּט. וְהוֹאִיל וְהִיא אוֹמְרַת 'גְּרוּשָׁה אֲנִי בְּוֵדָאִי', וּשְׁנַי עֵדִים מְעִידִין לָהּ, אָף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁנַיִם מְכַחֲשִׁין אוֹתָן, אִם נִשְׁאֵת לְאַחַד מֵעֵדֶיהָ - לֹא תִצָּא; שֶׁהָרִי הִיא וּבַעֲלָהּ יוֹדְעִין בְּוֵדָאִי שֶׁהִיא מִתְּרַת, וְחִזְקָה הִיא שְׂאִין מְקַלְקֶלֶין עֲצָמָן. אָבָל אִם נִשְׁאֵת לְאַחַר, הוֹאִיל וְהַדָּבָר אֶצְלוֹ סֶפֶק; וְכֵן אִם אָמְרָה 'אֵינִי יוֹדַעַת', אֶפְלוּ נִשְׁאֵת לְאַחַד מֵעֵדֶיהָ - הָרִי זֶה תִּצָּא וְהוֹלֵד סֶפֶק מִמְזוּר.

ח. אָמְרוּ שְׁנַיִם 'רְאִינוּהָ שֶׁנִּתְּגַרְשָׁה', וּשְׁנַיִם אָמְרִים 'לֹא רְאִינוּהָ', אִם הָיוּ פְּלֶם שְׂרוּיִם בְּחֶצֶר אַחַת - הָרִי זֶה לֹא תִנְשָׂא¹⁶; וְאִם נִשְׁאֵת - לֹא תִצָּא וְהוֹלֵד פְּשָׁר, שֶׁבְּפָנַי אָדָם עָשׂוּיִין לְגֵרֵשׁ בְּצַנְעָה¹⁷.

(16) משום לזות שפתים, שיאמרו אילו נגרשה היה קול להבר (רש"י כג.). (17) שם כג, א. ואין טענת לא ראינוה - ראינה. וראה למעלה פ"ט מהל' אישות ה"ל.

ט. הָאִשָּׁה שְׁלָא הִזְזָה אֶשֶׁת אִישׁ, וּבָא עַד אֶחָד וְאָמַר: אֶשֶׁת אִישׁ הָיְתָה וְנִתְּגַרְשָׁה, וּבָא עַד אֶחָד וְאָמַר: לֹא נִתְּגַרְשָׁה - הָרִי שְׁנִיָּהּ מְעִידִין שֶׁהִיא אֶשֶׁת אִישׁ, וְאַחַד מְעִיד שֶׁהִיא גְרוּשָׁה, וְאִין דְּבָרָיו שָׁל אֶחָד בְּמָקוֹם שְׁנַיִם. וּלְפִיכָף לֹא תִנְשָׂא, וְאִם נִשְׁאֵת - תִּצָּא.

י. אִשָּׁה וּשְׁנַי אֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ מִמְּדִינָה אַחֶרֶת, זֶה אָמַר: זֶה אֶשְׁתִּי וְזֶה עַבְדִּי, וְזֶה אָמַר: זֶה אֶשְׁתִּי וְזֶה עַבְדִּי, וְהָאִשָּׁה אוֹמְרַת: שְׁנִיָּהּ עַבְדִּי - הָרִי הִיא מִתְּרַת לְכָל. וְאָף עַל פִּי שֶׁשְׁנִיָּהּ הִזְזִיאוּהָ בְּאֶשֶׁת אִישׁ, הוֹאִיל וְכָל אֶחָד מֵהֶן הָעֵיד לְעֲצָמוֹ, אֵינָן נֶאֱמַנִין.

יא. שְׁלִיחַ קִבְּלָה שֶׁהוֹצִיא גֵּט מִתַּחַת יָדוֹ, וְהַבַּעַל אָמַר: מְזַיֵּף הוּא - יִתְקַיֵּם בְּחוֹתְמֵיו אוֹ בְּעֵדֵי מְסִירָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. אָמַר הַבַּעַל: לְפָקְדוֹן נִתְּמוּ לִי¹⁸, וְהַשְּׁלִיחַ אָמַר: לְגִירוּשֵׁין נִתְּנוּ לִי - הַשְּׁלִיחַ נֶאֱמַן¹⁹. וְכֵן אִם הָיָה הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי הָאִשָּׁה, וְהִיא אוֹמְרַת: שְׁלִיחַ זֶה נִתְּנוּ לִי, וְהַשְּׁלִיחַ אָמַר: כֵּן נִתְּמוּ לָהּ וְלְגִירוּשֵׁין נִתְּנוּ לִי, וְהַבַּעַל אָמַר: לֹא נִתְּמוּ לִי אֶלָּא לְפָקְדוֹן - הַשְּׁלִיחַ נֶאֱמַן וְהִיא מִגְּרָשָׁתָּה.

(18) שיהא מוכן לגרש בו כשירצה, ולא בתורת שליח קבלה, שתהא קבלתו כקבלת האשה. (19) שהרי האמינו כשסמר הגט לידו (גיטין סד. כרב חסדא).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יט. פֶּאוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד, זֶה אוֹמֵר 'מֵת' וְזֶה אוֹמֵר 'לֹא מֵת', אִשָּׁה אוֹמֵרֶת 'מֵת' וְאִשָּׁה אוֹמֵרֶת 'לֹא מֵת' - הָרִי זֶה לֹא תִנְשָׂא, וְאִם נִשְׂאתָ - תִּצָּא, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֵפֶק. וְאִם נִשְׂאתָ לְעַד שֶׁהֵעִיד לָהּ, וְהִיא אוֹמֵרֶת 'בְּרִי לִי שְׁמֵת' - הָרִי זֶה לֹא תִצָּא. פֶּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ 'לֹא מֵת' - אַף עַל פִּי שְׁנֵשְׂאתָ תִצָּא.

כ. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרִים⁴⁵? בְּשֶׁהִיָּה הָעֵד אֶחָד שְׁנֵשְׂאתָ עַל פִּי כְּמוֹ הַשְּׁנַיִם שֶׁפֶּאוּ וְהִכְחִישׁוּ אוֹתוֹ, כְּגוֹן שְׁנֵשְׂאתָ עַל פִּי אִישׁ וּכְאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ 'לֹא מֵת', אוֹ שְׁנֵשְׂאתָ עַל פִּי אִשָּׁה אוֹ עַל פִּי עֲצֻמָּה וּכְאוּ שְׁתֵּי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי פְּסוּלִין שֶׁל דְּבָרֵיהֶן וְאָמְרוּ 'לֹא מֵת'; אֲבָל עַד פֶּשֶׁר אוֹמֵר 'מֵת' וְנָשִׂים רַבּוֹת אוֹמֵרוֹת 'לֹא מֵת', אוֹ פְּסוּלִין אוֹמְרִים 'לֹא מֵת' - הָרִי זֶה כְּמַחְצָה עַל מַחְצָה, וְאִם נִשְׂאתָ לְאֶחָד מֵעֲדֵיהֶן⁴⁶ וְהִיא אוֹמֵרֶת 'וְדַאי מֵת' - הָרִי זֶה לֹא תִצָּא.

(45) שאפילו אם נשאת (תצא. 46) לעד שהעיד לה שמת, וכמבואר לעיל הי"ט, וראה 'בית שמואל' לאהע"ז שם.

כא. אִשָּׁה אוֹמֵרֶת 'מֵת' אוֹ הִיא שְׂאֵמְרָה 'מֵת בְּעַלִּי', וְאַחֵר כֶּף בָּא עַד פֶּשֶׁר וְאָמְרָה 'לֹא מֵת' - הָרִי זֶה לֹא תִנְשָׂא, וְאִם נִשְׂאתָ - תִּצָּא.⁴⁷

(47) כיון שהורע כח הנשים לגבי עד אחד, שכולן לגבי עד אחד הן כמחצה למחצה, כמבואר בהלכה הקודמת, הורע גם כח אשה אחת לגבי עד אחד, אפילו כשהיא העידה תחילה והתירוה להנשא על פיה (מגיד-משנה ע"פ יבמות קיז:).

כב. אִשָּׁה אוֹמֵרֶת 'לֹא מֵת' וְשְׁתֵּי נָשִׁים אוֹמֵרוֹת 'מֵת' - הָרִי זֶה תִנְשָׂא. וְכֵן אִם אָמְרוּ עֲשׂוּר נָשִׁים 'לֹא מֵת' וְאַחַת עֲשָׂרָה אוֹמֵרוֹת 'מֵת' - הָרִי זֶה תִנְשָׂא. שְׂאֵין אוֹמְרִים שְׁנַיִם כְּמֵאָה אֶלָּא בְּעֵדִים פְּשׁוּרִים⁴⁸, אֲבָל בְּפְּסוּלִין - הַלֵּךְ אַחֵר הָרֵב, בֵּין לְהַקְלֹף⁴⁹ בֵּין לְהַחְמִיר⁵⁰.

(48) ואז לא תינשא, ואם נשאת תצא, כמבואר בהלכה הבאה, כי ב"עדות כשרה, שנים כמאה ומאה כשנים" (שבועות מב.). (49) בענין שלפנינו. (50) כדין המוזכר בהל' כ' (יבמות קיז:).

כג. שְׁנֵי עֵדִים אוֹמְרִים 'מֵת' וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים 'לֹא מֵת' - הָרִי זֶה לֹא תִנְשָׂא, וְאִם נִשְׂאתָ - תִּצָּא, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֵפֶק. וְאִם נִשְׂאתָ לְאֶחָד מֵעֲדֵיהֶן, וְהִיא אוֹמֵרֶת 'בְּרִי לִי שְׁמֵת' - הָרִי זֶה לֹא תִצָּא.

כד. מִי שֵׁשׁ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים, וּבָאָה אַחַת מֵהֶן וְאָמְרָה 'מֵת בְּעַלִּי' - הָרִי זֶה תִנְשָׂא עַל פִּי עֲצֻמָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹי⁵¹; וְצָרְתָּה אֶסוּרָה, שְׂאֵין צָרָה מְעִידָה לְחִבְרָתָה⁵². וְאִפְּלוּ נִשְׂאתָ זֶה תְּחַלְּהָ⁵³ - אֵין אוֹמְרִין:

שָׂאם הוּא חֵי - סוֹפוֹ לְבוֹא, אוֹ יוֹדַע שֶׁהוּא חֵי. וְכֵן אִם בָּא עַד אֶחָד וְהֵעִיד לָהּ שְׁמֵת בְּעַלְהָ - תִנְשָׂא עַל פִּי, שֶׁהִדְבָּר עֲשׂוּי לְהַגְלוֹת. אֲפִלוּ עֲבָד אוֹ אִשָּׁה אוֹ שְׁפָחָה³⁰ וְעַד מִפִּי עֵד³¹ - מִפִּי עֲבָד, מִפִּי שְׁפָחָה, מִפִּי קְרוּבֵי - נְאֻמִּים לוֹמֵר 'מֵת פְּלוֹנִי', וְתִנְשָׂא אֶשְׁתּוֹ אוֹ תְּתִיבָם עַל פִּיהֶם.

(30) גויה שנמכרה לישראל וטבלוה לשם שפחה, שאינם כשרים להעיד עדות אחרת. (31) שלא ראה בעצמו את דבר העדות אלא שמעו מפי אחר, ואינו נאמן במקום אחר, כמבואר בפ"ח מהל' עדות ה"ה.

טז. וְהַפֶּל נְאֻמִּים לְהֵעִיד לָהּ יְעוּת זֶה, חוּץ מִחֻמְשׁ נָשִׁים, שֶׁחֻזְקָתָם שׁוֹנְאוֹת זֶה אֶת זֶה, שְׂאֵין מְעִידוֹת זֶה לְזֶה בְּמִיתַת בְּעַלְהָ, שְׂמָא יִתְפָּנּוּ לְאֶסְרָה עָלָיו וְעֵדֵן הוּא קָנִים. וְאֵלוֹ הֵן: חֻמּוֹתָה³², וּבַת חֻמּוֹתָה, וְצָרְתָה³³, וּבִמְתָה³⁴, וּבַת בְּעַלְהָ³⁵. אֲפִלוּ עַבְדִּים הַמְּסִיחַ לְפִי תְמוֹ³⁶ - נְאֻמִּין, וּמְשִׂיאִין עַל פִּי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר³⁷. וְאִם נִתְּפוֹן לְהֵעִיד - אֵינוֹ נְאֻמִּין³⁸.

(32) שונאתה, שאומרת בלבה: זו תאכל כל יגיעי ועמלי, וכן בת חמותה אומרת: זו תירש כל עמל אבי ואמי ואני אדחה. (33) אשת תחרותה של בעלה, והן צוררות ואויבות זו את זו. (34) אשת אחי בעלה, ואפילו היא אחותה, חזקתה ששונאתה. (35) זו באה במקום אמי ואוכלת כל עמלה (רש"י יבמות קיז). וראה להלן פ"ג מהל' יבום ה"ו. (36) משוחח ומספר דבר מה שלא בכוונה תחילה. (37) לקמן פ"ג הי"א, מיבמות קכא, ב. (38) יבמות, שם.

יז. וְכֵן הַפְּסוּלִים³⁹ בְּעַבְרָה מִן הַתּוֹרָה⁴⁰: אִם בָּא לְהֵעִיד בְּאִשָּׁה שְׁמֵת בְּעַלְהָ - אֵינוֹ נְאֻמִּין⁴¹, וְאִם הָיָה מְסִיחַ לְפִי תְמוֹ - נְאֻמִּין. אֵין זֶה פְּחוּת מִן הַעַבְדִּים⁴². אֲבָל פְּסוּל מִדְּבָרֵיהֶם⁴³ - נְאֻמִּין לְעֵדוֹת אִשָּׁה⁴⁴.

(39) לעדות. (40) שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה, כגון שאכל נבילות או חילל יום-טוב, או שהלווה ברבית קצוצה אע"פ שאינו לוקה, כמבואר בפ"י מהל' עדות ה"גד. (41) יבמות כה, ב שהוא חשוד לשקר (ט"ז אהע"ז סי' יז סק"ב). (42) ר"ף, יבמות פט"ז. (43) שעבר עבירה שחיובה מדברי חכמים בלבד, כגון שאכל בשר עוף בחלב או שחילל יום-טוב שני של גלויות, וכן העובר על גזל של דבריהם, כגון מפריחי יונים ומשחקים בקוביא שהם אבק גזל, כמבואר בהל' עדות שם ה"ד. (44) יבמות כה, ב. השווה לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ו, ולקמן הל' סוטה פ"א ה"טו.

יח. בָּא עַד אֶחָד וְהֵעִיד שְׁמֵת בְּעַלְהָ, וְהִתְירוּהָ לְהִנְשָׂא עַל פִּי, וְאַחֵר כֶּף בָּא אַחֵר וְהִכְחִישׁ אֶת הָרִאשׁוֹן וְאָמְרָה 'לֹא מֵת' - הָרִי זֶה לֹא תִצָּא מִתְּתִירָה וְתִנְשָׂא; שְׂעַד אֶחָד נְאֻמִּין בְּעֵדוֹת אִשָּׁה כְּשֵׁנֵי עֵדִים בְּשָׂרָה עֲדוּת, וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בְּמִקּוֹם שְׁנַיִם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

51) לעיל הט"ו. 52) לעיל הט"ז. 53) אחרי שהעידה על מות בעלה, הלכה ונשאת לאחר. 54) ומקיימת בעצמה: "תמות נפשי עם פלשתים" (יבמות קב.). וכן אמרו ב"ירושלמי" שם פט"ו ה"ז: "חשודה היא לקלקל עצמה, כדי לקלקל חברתה". 55) יבמות קיז, ב. 56) שם, א. ודין "עד אומר מת, ועד אומר נהרג" מבואר בשו"ע אהע"ז סי' יז, ס"ט.

אלו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו⁵⁴; שמא משנא אתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו. זאת אומרת 'מת בעלי', וצרתה מכחשת אותה ואומרת 'לא מת' - הרי זו תנשא; כשם שאינה מעידה לה להתירה, כך אינה יכולה להעיד לה לאסרה⁵⁵. זאת אומרת 'מת' וצרתה אומרת 'נהרג' - הואיל ושתיהן אומרות שאינו קיים, הרי אלו ינשאו⁵⁶.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

נטיעה, כנ"ל. 6) כלומר, לא היתה עיקר נטיעתו בשביל אכילת הפירות, שבאופן כזה אף אם חישוב גם לעצים - חייב (בית יוסף) ל'טור' יורה דעה סי' רצד, ד"ה הנוטע עץ מאכל. וראה להלן ה"ז בדברי הירושלמי. 7) "ירושלמי" שם. 8) לאחר זמן, תוך שלש שנים לנטיעתו. 9) שם. 10) באילן. 11) בערלה. ומונה לו משעת נטיעתו. 12) כלומר, ולאחר שלש שנים חזר וחישוב עליו למאכל, כנ"ל ('חזון איש'). 13) בשנה הרביעית. 14) שהרי מחשבת החיוב באה לאחר שלש שנים ראשונות, ואין לחיוב ערלה על מה לחול. ועי' בלשון המחבר שם. 15) כנ"ל, בראש ההלכה הקודמת.

ג. נטע אילן וחישוב שיהיה הצד הפנימי שלו למאכל¹⁶ והחיצון לסוג, או שיהיה הצד התחתון למאכל¹⁷ והעליון לסוג - זה שחישוב עליו למאכל חייב בערלה, וזה שחישוב עליו לסוג או לעצים פטור; שהדבר תלוי בדעתו של נוטע. והעלה¹⁸ - חייב בערלה האביונות בלבד, אבל הקפריסין¹⁹ - מתרות.

16) והוא-הדין להיפך, שהחיצוני לסייג והפנימי למאכל, אלא שאין דרך לעשות כן. וראה בשו"ע שם. 17) כלומר, אפילו באופן שכזה שיש מקום לאסור, כיון שההיתר גדל מן האסור, ראה למעלה וב"ירושלמי" שם: "כיצד הוא יודע (היכן מסתיים התחתון), אמר רבי יונה, מביא זמורה ומסיים, עד כאן לסייג, מכאן ואילך למאכל". 18) מין עץ. 19) עליון, כנ"ל. וראה בפ"ח הי"ג.

ד. הנוטע לרבים בתוך שדהו - חייב בערלה; שנאמר: ונטעתם - אפלו לרבים. במה דברים אמורים? בארץ ישראל; אבל בחוצה לארץ - פטור.

ה. הנוטע²⁰ ברשות הרבים²¹ או בספינה²², והעולה מאליה²³ ברשות היחיד²⁴, ועובד פוככים שנטע, בין לישראל בין לעצמו²⁵, והגזלן שנטע²⁶ - חייבין בערלה וברבעי.

~ יום ראשון ג' סיון ~

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

פרק עשירי

1) יבאר שכל שהוא חייב בערלה יש לו רבעי. הנוטע אילן מאכל לסייג או נטעו לסייג וחשב עליו למאכל. הנוטע לרבים בתוך שדהו, והנוטע ברה"ו. ונכרי או גזלן שנטעו. הנוטע למצוה, או הקדישו ואח"כ נטעו, או איפכא. גוי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק. הנוטע גרעינה או ייחור מן האילן ממקומו לעניין ערלה. ילדה פחותה מטפח. ודין נוטעין ייחור של ערלה ולא אגוז ערלה. ודין עבר ונטע אגוז של ערלה.

א. כל שהוא חייב בערלה - יש לו רבעי, וכל שפטור מן הערלה - אינו חייב ברבעי; שנאמר: שלש שנים יהיה לכם ערלים וגומר, ובשנה הרביעית.

2) כלומר, כל אילן שחייב בערלה, יש לו רבעי. 3) כלומר, ממילא יש לו רבעי, שרבעי אינו אלא המשך לשלש שנות הערלה, אלא שדיניהם שונים: ערלה אסורה בהנאה, ורבעי נפדה או נאכל בירושלים.

ב. הנוטע אילן מאכל⁴ ודעתו עליו⁵ שיהיה סוג לגינה, או שנטעו⁶ לקורות לא לפרות - הרי זה פטור מן הערלה. נטעו⁷ לסוג וחרו⁸ וחישוב עליו למאכל, או שנטעו למאכל וחרו וחישוב עליו לסוג - פטור⁹ שערב בו¹⁰ מחשבת חיוב חייב¹¹. נטעו שלש שנים לסוג, ומפאן ואילף למאכל¹² - אין לו רבעי¹³; שכל שאין לו ערלה¹⁴ - אין לו רבעי¹⁵.

4) שאין ערלה נוהגת אלא באילנות מאכל. 5) בשעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40) אפילו קודם שכבשו וחילקו.

י. עובד פוכבים שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק⁴¹ - חייב בערלה. ויש לעובד פוכבים נטע רבעי. שאם פא לנהג במצוה זו - הרי הוא קדש פנטע רבעי של ישראל.

41) אבל בסרק על מאכל, לא שייך ערלה, שהרי סרק אין לו פירות.

יא. אחד הנוטע גרעין⁴² או יחור⁴³ מן האילן, או שעקר את כל האילן ממקומו⁴⁴ ונטעו במקום אחר - הרי זה חייב בערלה⁴⁵. ומונה משעת נטיעתו. ועצמו⁴⁶ ולא עקרו⁴⁷ ואחר כך מלא סביבותיו עפר⁴⁸: אם יכול לחיות אלו לא מלא סביבותיו - הרי זה פטור⁴⁹; ואם לאו - הרי זה כמו שעקר ונטע, וחייב.

42) גרעין. ומדובר בארצות החמות, שעושה פרי בתוך שלש שנים (רדב"ז). 43) ענף. 44) ולא נשאר ממנו אפילו שורש אחד מחובר לקרקע, ככהלכה הסמוכה, וכשלא נשאר אתו הסלע, כדלהלן שם. 45) שהיא כנטיעה חדשה. 46) שם בסוף המשנה. 47) שאם עקרו, פשוט הוא שחייב בערלה, אם חזר ונטעו, כנ"ל. 48) כדי לכסות הבקעים שנוצרו מן הזעזוע. 49) שהרי הוא כאילו לא זעזעו כלל, אלא נטוע כשהיה.

יב. וכן⁵⁰ אילן שנטעק ונשאר ממנו שרש אחד, אפילו כמחט⁵¹ שמלפפין עליו הרוקמין את השני, והחזירו למקומו ונטעו - פטור, מפני שיכול לחיות⁵². נעקר⁵³ בלו ונעקרה הסלע ששרשיו בה עמו, וחזר ונטעו כמה שהוא⁵⁴ בכל האדמה שסביבות שרשיו: אם היה יכול לחיות מאותה אדמה אלו לא נטע⁵⁵ - הרי הוא כמי שלא נעקר⁵⁶; ואם לאו - חייב.

50) שם, מ"ד. 51) במשנה, שם: "כמחט של מיתון". ופירש רבינו שם: "אצל האורגים קנה או עץ, בשתי קצותיו שני ברזלים ארוכים, ויש לכל אחד מהם כמו שניים דקים כמחט, ומותחין בו רוחב הבגד כשאורגין אותו וכו'". 52) אף אם לא היה נטעו. 53) שם, מ"ג. 54) כלומר, בלא למלא סביבותיו בעפר. 55) כלומר, לא חזר ונטע. 56) ופטור.

יג. אילן שקצצו מעם הארץ והחליה⁵⁷ - חייב בערלה⁵⁸. ומונין לו משעת קציצה⁵⁹.

57) שחזר האילן וגדל. 58) שהרי הוא כנטוע מחדש. ומדובר ביוצא האילן החדש מן השרשים, כדלהלן בה"ט. 59) שהיא כנטיעתו.

יד. אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב - חייב. כמה דברים אמורים? בשחתך בד⁶⁰ אחד מן האילן והבריכו בארץ או הרפיכו באילן אחר; אבל

20) משנה, שם. 21) לצורך עצמו. אבל לצורך הרבים פטור מערלה, שאין דרך לנטוע כן. וראה בהלכה הקודמת. 22) אף שאינה גוששת בקרקע, שלענין זרעים דינה כדין עציץ שאינו נקוב (ראה בפ"א מהל' תרומות הכ"ג) - לענין אילן, הרי היא כעציץ נקוב, כדלהלן ה"ח. 23) "הצומח מאליו, שלא נטעו שום אדם" (פירוש המשנה). 24) שאז האילן של בעל השדה, אבל העולה מאליו ברשות הרבים, פטור מערלה, שהפקר אינו חייב בערלה. 25) שהרי בערלה שם, לא פטרו אלא אילנות שניטעו על ידי גויים לפני שנכנסו ישראל לארץ, משמע שמה שניטעו הגויים משבאו לארץ, חייב בערלה. 26) בין אם נתיאשו הבעלים מן השתיל שגזל, שהוא שלו, ובין אם לא נתיאשו, שהוא של הבעלים.

ו. העולה מאליו במקום טרשים²⁷ - פטור²⁸. אפילו הנוטע²⁹ במקום שאינו ישוב³⁰ - פטור. והוא שלא יהיה³¹ עושה³² פדי טפול³³ שמטפל בפרותיו עד שמביאן לישוב³⁴; אבל אם היה עושה פדי טפולו - חייב בערלה.

27) כלומר, במקום שאין בו ישוב, אף שהמקום שלו. 28) שכיון שאין הקרקע טובה, אין האילנות מגדלים אלא פירות מועטים שאין כדאי להתעסק בהם, והרי הוא כנוטע אילן שאינו למאכל (חזון איש). 29) "ירושלמי" שם. 30) כלומר, במקום טרשים, או חורשין, כנ"ל. 31) האילן. 32) פירות. 33) כלומר, שיהא כדאי לטפל בו. 34) ואף שהנוטע מתעסק גם בפירות המועטים שגדלו, בטלה דעתו אצל כל אדם, ואין אילן זה קרוי אילן מאכל.

ז. הנוטע למצוה, כגון שנטע אתרוג ללולב או זית למנורה³⁵ - חייב בערלה³⁶. הקדיש³⁷ ואחר כך נטע - פטור מן הערלה³⁸; נטע ואחר כך הקדיש - חייב בערלה³⁹.

35) לשמן המנורה בבית המקדש. 36) אף שאינו אוכל את האתרוג ואינו שותה את השמן, כיון שעיקר נטיעתו לפרי ולא לעצים, אף שאינו רוצה לאכלו, חייב בערלה. 37) "ירושלמי" שם ה"ג, ותוספתא שם פ"א ה"ד. 38) שהקדש אינו חייב בערלה, משום שנאמר (שם יט, כג) "היה לכם ערלים", והקדש אינו "לכם" (ר"י קורקוס). 39) שאין כח בהקדש להפקיע חיוב הערלה שחל בשעת הנטיעה. וראה בפ"ד מהל' שחיטה ה"ג, וב"אור שמח" ותוספתא כפשוטה.

ח. הנוטע בעציץ שאינו נקוב - חייב בערלה. אף על פי שאינו בארץ לזרעים, הרי הוא בארץ לאילנות.

ט. אילן שנטעו בתוך הפית - חייב בערלה. זה שנטעו עובדי פוכבים עד שלא פאו אבותינו לארץ - פטור; אבל משפאו לארץ⁴⁰, אף מה שנטעו עובדי פוכבים - חייב; שגאמר: פי תבאו אל הארץ ונטעתם - משעת ביאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יח. הרי שהכריף בד פארץ וצמח, והכריף בד אחד ממה שצמח פארץ וצמח, וחסר והכריף מן השלישי, אפלו הן [מאנה] מערין זה בזה, הואיל ולא נפסקו מן העקר הראשון - הכל מתר. ואם נפסק עקר הראשון - מונה לכל משעה שנפסק.

יט. אילן היוצא מן הגזע - פטור מן הערלה⁷⁹; מן השרשים - תיב⁸⁰. ילדה⁸¹ פחותה מטפח⁸² - תיבת בערלה כל שנותיה⁸³, מפני שגראית פנטיעה בת שנתה⁸⁴. במה דברים אמורים⁸⁵? בנטיעה אחת⁸⁶, או שנים כנגד שנים ואחת יוצאה זנב; אבל אם היה הפרס בלו פחות מטפח - הרי זה יש לו קול⁸⁷, ומונין כדרך שמונין לשאר האילנות.

79 שכיון שהוא יוצא מן הגזע, הרי הוא כהמשך מן האילן הקודם, שכבר עברו עליו שנות ערלה, כנ"ל. 80 שהרי הוא כנטיעה חדשה, כנ"ל. 81 סוטה שם, בשם רבי אליעזר בן יעקב. 82 "שהיא שפלת]ת קומה, ולא תגבה לעולם עד טפח" (רש"י שם). 83 מדרבנן. אף שעברו עליה שנות הערלה (שם). 84 "והוראה שאוכלין פירותיה, ואמר שפירות ערלה מותרין" (שם). 85 סוטה, שם. 86 בפני עצמה, או בתוך כרם. 87 "הכל אומרים, כרם יש לפלוני משונה מכל הכרמים ויודעין שהיא זקינה" (רש"י שם).

כ. נוטעין⁸⁸ יחור⁸⁹ של ערלה⁹⁰, ואין נוטעין אגוז⁹¹ של ערלה, מפני שהוא פרי, ופרות ערלה אסורין בהנאה⁹², כמו שבארנו בהלכות אסורי מאכלות⁹³. ואם עבר ונטע⁹⁴ אגוז של ערלה - הרי הצומח מתר⁹⁵ כשאר האילנות⁹⁶.

88 ערלה פ"א מ"ט, ותוספתא שם. 89 ענף. 90 של אילן שעדיין לא מלאו לו שלש שנים. והטעם: "לפי שאינו אסור בהנאה אלא הפרי, לא העץ" (פירוש המשנה, שם). 91 פרי האגוז. 92 ואם יטע האגוז ויצמיח פירות, נמצא נהנה מן האגוז. וראה בעבודה זרה מט, א - תוספות ד"ה שאם נטע ב, ורש"י שם מה: ד"ה שאם נטע. 93 בפ"י ה"ט. 94 בעבודה זרה שם הסיקו, שאף לרבי יוסי, בדיעבד מותר, וראה ב'תוספות' שם ד"ה ואין, וב'תוספתא כפשוטה'. 95 אף באכילה. 96 וטעמו של דבר, כיון שזה גורם מותר, כבסוף ההלכה הסמוכה.

כא. וכן⁹⁷ אין מרפיבין בפניות⁹⁸ של ערלה בדיקלים, מפני שהן כפרי. עבר והרכיב - מתר. שכל דבר שיש לו שני גורמין, אחד אסור ואחד מתר - הרי זה הנגרם משניהם מתר. לפיכך, הצומח מפרות ערלה⁹⁹ - מתר, שהרי גרם לצומח הפרי האסור והארץ המתרת.

97 משנה ותוספתא שם. 98 "לולבי תמרים" (פירוש המשנה). 99 כלומר, מאגוז שעבר ונטעו, כסוף ההלכה הקודמת.

אם מתח בד אחד מן האילן הזקן והכריף פארץ או הרפיבו באילן אחר, ועקר הבד מערה באילן הזקן - הרי זה פטור⁶¹.

60 ענף. 61 שכיון שהוא מחובר לאילן הזקן, אין זו נטיעה חדשה.

טו. גדל זה הילד⁶² שהכריף ועשה פרות, ואחר כך פסק עקרו שהוא מערה באילן הזקן - מונה משעה שנפסק⁶³. ואותן הפרות - מתרין, מפני שגדלו בהתר⁶⁴. ואם⁶⁵ הניחן אחר שנפסק העקר עד שהוסיפו במאתים⁶⁶ - הרי אלו אסורין⁶⁷.

62 הבד שמתח מן האילן הזה, שכתבו רבינו בסוף ההלכה הקודמת. 63 אף-על-פי שלא נטעו עכשיו, כיון שעשאו על ידי פסיקה זו לאילן בפני עצמו, הרי הוא כנטיעה חדשה, וראה להלן בה"ז. 64 בהיותם מחוברים לאילן הזקן. 65 שם. 66 כלומר, חלק אחד ממאתים ממה שהיו הפירות בשעת פסיקת העיקר, וראה בפ"ה מהל' כלאים הכ"ב, כיצד משערין שיעור זה. 67 ואין אומרים: קמא קמא (ראשון, ראשון) בטיל. אבל בפחות ממאתים לא נאסר, ראה בפט"ו מהל' מאכלות אסורות הי"ד, שזהו שיעור האוסר בערלה.

טז. ילדה⁶⁸ שסבכה⁶⁹ בןקנה⁷⁰, והיו פרות⁷¹ בילדה, אפלו הוסיפו⁷² מאתים⁷³ - הרי אלו הפרות של ילדה אסורין⁷⁴, שאין גדולי התר מעלין את העקר האסור⁷⁵.

68 מימרא של רבי אבהו בשם רבי יוחנן בנדרים נו, ב. והכוונה שעדיין לא מלאו לה שלש שנים. 69 שהרכיבה. 70 שמלאו לה שלש שנים. 71 של ערלה. אבל אם לא היו בה פירות, בטילה היא לגבי הזקנה, ראה להלן. 72 הפירות שבילדה, לאחר שסיבכה. 73 כלומר, שעתה יש מאתיים כנגד מה שהיו הפירות בשעה שסיבכו את הילדה. 74 ואין הערלה מתבטלת במאתים, כמו תמיד. ומה שאמר רבי אבהו בסוטה מג, ב: "ילדה שסיבכה בזקינה, בטלה ילדה בזקינה, ואין בה דין ערלה", המדובר שאין בילדה פירות כלל (ר"ן שם). 75 כיון שהוא עיקר. אבל בכל תערובת שאין עיקר וטפל שייך בה, מתבטלת הערלה באחד ממאתים. וראה בפ"ו מהל' מעשר ה"ו, ובפ"א מהל' תרומות הכ"א ובהערות.

זו. אילן⁷⁶ שהכריף ממנו בד פארץ, ואחר כך נעקר האילן בלו והרי הוא חי מן הבד שהכריף פארץ - נעשה אותו אילן פאלו עתה נטע, ותיב בערלה⁷⁷. ומונה⁷⁸ לאילן ולמה שצמח מן ההכרכה משעה שנעקר.

76 ערלה פ"א מ"ה. 77 והחידוש כאן לגבי מה שכתב בהט"ו, שאף שגם לפני שנעקר היה האילן, אילן בפני עצמו, כיון שעתה הוא חי מן הבד, הרי הוא טפל לו, והבד הרי הוא כנטוע מחדש, כנ"ל שם. 78 שלש שנות ערלה.

אומרו בפני עצמנו¹⁴, ואם רצו רבים להתודות
באחד¹⁵ - מתודין.

14 ולא שיתוודו שניים בבת אחת, ולמד כן ממה שנאמרה
כל הפרשה בלשון יחיד, ואולי מצא כן רבינו בדברי חכמינו
ז"ל. 15 כלומר, אחד אומר וכולם שומעים.

ו. ומצנתו¹⁶ במקדש, שנאמר: לפני יי; ואם התודה
בכל מקום¹⁷ - יצא¹⁸.

16 של היודוי, לכתחילה. 17 אפילו בזמן הבית.
18 למד כן רבינו, ממה שאמרו בירושלמי, שיודי מעשר
נוהג אף שלא בפני הבית, משמע שאף בזמן הבית יצא
בדיעבד אם התוודה חוץ למקדש.

ז. אינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחת מן
המתנות, שפן הוא אומר בודוי: בערתי הקדש מן
הבית¹⁹. וערב יום טוב האחרון²⁰ הנה הפעור²¹,
ולקחתי מתודין.

19 ואם נשתיירו בידו מתנות, הרי הוא משקר. 20 של
פסח. 21 ואינו מבער ביום טוב עצמו, שאם עדיין לא
הפריש אסור להפריש בחג.

ח. כיצד הוא עושה? אם נשאר אצלו תרומה ותרומת
מעשר - נותנה לכהן; מעשר ראשון - נותנו ללווי²²;
מעשר עני - נותנו לעניים. נשארו אצלו פרות מעשר
שני של ודאי או נטע רבעי או מעות פדיתן²³ - הרי
זה מבערן ומשליף לים או שורף. נשאר אצלו מעשר
שני של דמאי - אינו חיב לבערו. נשאר אצלו פפורים
- הרי הן מתבערין בכל מקום²⁴.

22 שלא קנס עזרא, שלא יתנו ללוויים מעשר ראשון, אלא
בזמנו. 23 כלומר, מעת שחילל עליהן מעשר שני או נטע
רבעי. 24 כלומר, אף שמצוות עשה להביא ביכורים
למקדש, יכול לבערם בכל מקום כשמגיע זמן הביעור.

ט. במה דברים אמורים ששורף ומבער²⁵? כשנשארו
אצלו פרות²⁶ שאינו יכול לאכל כלן קדם שיפגס יום
טוב; אכל אם נשאר תבשיל של מעשר שני ונטע
רבעי - אינו צריך לבערו, שהתבשיל מבער²⁷. וכן²⁸
יין ותבלין - הרי הן מבערין²⁹.

25 כלומר, שחייב לבער. 26 כשהם חיים ולא מבושלים.
27 "לפי שאם יישאר וישהה (את התבשיל), יפסיד".
28 ירושלמי שם: "הכל מודים בפת ושמן שהוא צריך
לבער [צריך לומר, שפת שהתקשתה אפשר לרככה במים
ולא נפסדה] ביין ותבלין שהוא כמבוער. מה פליגין [=במה
נחלקן] בתבשיל". 29 שהיין אם ישהה יחמיץ והתבלין,
יפוג טעמו.

י. פרות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת
הפעור³⁰ - אין מעכבין אותו להתודות, ואינו חיב
לבערן.

~ יום שני ד' סיון ~

פרק אחד עשרי

1 יבאר מהו יודוי מעשר, ובאיזו שנה הוא היודוי. ואם
מתודה ביום או בלילה. ודין שאינו מתודה עד שלא ישאר
אצלו אחת מהמתנות. וכיצד הוא עושה אם נשאר. שצריך
להפריש כל המתנות על הסדר, ואח"כ יתודה. נשורף טבלו
או אם נתן מעשר ראשון לכהן אם מתודה. מי שאין לו אלא
ביכורים או שאין לו אלא תרומה, אם הוא מתודה. פסוקי
היודוי.

א. מצות עשה להתודות לפני יי אחר שמוציאין²
כל המתנות³ שפזרע הארץ⁴. וזהו הנקרא⁵ ודוי
מעשר⁶.

2 כלומר, מוציאין מרשותו: תרומות ומעשרות, ולקט
שכחה ופאה - לכהנים, ללוויים, ולעניים, ומעשר שני ונטע
רבעי הוא מבער על ידי זריקה לים או שריפה באש.
3 היינו מתנות כהונה ולוייה ועניים. ואף מעשר שני בכלל
זה, שהוא מתנה לה' שנאמר "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ
מפרי העץ לה' הוא קודש לה'", והוא ממון גבוה.
4 היינו תרומות ומעשרות ומתנות עניים, לאפוקי מתנות
אחרות שבכהמה ושבאדם, שאין להן כל קשר עם היודוי.
5 בלשון חכמים. 6 אף על פי שהיודוי הוא על ביעור
כל המתנות שבזרע הארץ, קראוהו "יודוי מעשר", מפני
שעיקר היודוי הוא במעשר שני.

ב. ואין מתודין ודוי זה אלא אחר השנה שפפרישין
בה מעשר עני⁷; שנאמר: כי תכלה לעשר⁸ ואמרת⁹
לפני יי אלהיך בערתי הקדש מן הבית.

7 כלומר, ברביעית ובשביעית שהן לאחר השנה השלישית
והשישית, שהן שנות מעשר עני. 8 וגומר: "את כל
מעשר תבואתך" וכו', היינו אף מעשר עני. 9 וזו היא
מצוות יודוי מעשר.

ג. אימתי מתודין? במנחה ביום טוב האחרון של
פסח של רביעית ושל שביעית. שנאמר: כי תכלה
לעשר - ברגל שקל המעשרות כלים ביום¹⁰; ואין
הפסח מגיע משנה רביעית אלא כל¹¹ פרות שלישית
נתעשרו, בין פרות האילן בין פרות הארץ.

10 כלומר, כשהרגל בא כבר הספיק לעשר את כל הפירות
של השנה הקודמת. 11 כלומר, כשכל.

ד. אין מתודין אלא ביום¹², וכל היום¹³ פשר יודוי
המעשר. ובין בפני הבית ובין שלא בפני הבית -
חיב לבער ולהתודות.

12 ולא בלילה. 13 משנה שם: "זה הכלל, דבר שמצוותו
ביום, כשר כל היום".

ה. ודוי זה נאמר בכל לשון; שנאמר: ואמרת לפני
יי אלהיך - בכל לשון שאמרה אומר. וכל אחד ואחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(30) כלומר, בערב יום טוב אחרון של פסח.

הקדים מעשר שני לראשון⁴⁴ - אינו יכול להתודות⁴⁵. נשרף טבלו - אינו יכול להתודות, שהרי לא הפריש מתנות ולא נתן לבעליהן. ובזמן שהיו נותנין מעשר ראשון לפניהם⁴⁶ - לא היו מתודיין; שנאמר: וגם נתתיו ללוי⁴⁷.

(44) שעבר על לא תעשה. (45) שאינו יכול לומר: "עשיתי ככל אשר צויתני". (46) היינו בזמנו של עזרא. (47) שהרי הוא נותנו לכהן.

יד. מי שאין לו אלא מעשר שני בלבד - מתודה; שעקר הודוי במעשר הוא⁴⁸. וכן אם לא היה לו אלא בפורים בלבד - מתודה⁴⁹; שנאמר: בערתי הקדש - הקדש הראשון⁵⁰, שהוא הפורים. אבל מי שאין לו אלא תרומה בפני עצמה - אינו מתודה; שאין התרומה טעונה ודוי אלא בכלל שאר המתנות⁵¹.

(48) ששורפין אותו, ולשון "ביערת", שייך בו יותר מכולן. (49) שאף ביכורים מתבערים. (50) שהביכורים מפרישים אותם תחילה לכל. (51) נראה שאף אם היה לו מעשר ראשון לבד אינו מתודה. וטעם הדבר, שכל המתנות נותן לבעליהם ואינו מבערם, ואינו יכול לומר עליהן "ביערת הקודש מן הבית".

טו. לא עברתי ממצותיך - שלא הפריש ממין על שאינו מינו, ולא מן התלוש על המחבר, ולא מן המחבר על התלוש, ולא מן הישן על החדש, ולא מן החדש על הישן, ולא מלברכו⁵³ ומלהזכיר שמו⁵⁴ עליו⁵⁵. לא אכלתי באני ממנו. הא אם אכלו פאנינה - אינו מתודה⁵⁶. ולא בערתי ממנו בטמא. הא אם הפרישו בטמא - אינו מתודה. ולא נתתי ממנו למת - שלא לקח ממנו ארון ותכריכין, ולא נתנו לאוננים אחרים⁵⁷. שמעתי בקול יי אלהי - שהביאו לבית הבחירה⁵⁸. עשיתי ככל אשר צויתני - ששמח⁵⁹ ושמח בו⁶⁰; שנאמר: ושמחת בכל הטוב.

(52) ולא היה לו לשכות, ולפיכך קרוב הוא להיות פושע. (53) יש אומרים כי הכוונה לברכת המזון שלאחר המזון, שהיא מן התורה. (54) וכן מלכותו של הקב"ה, שכל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות, אינה ברכה. (55) על הפירות שאכל, כגון מעשר שני ונטע רבעי שהם לבעלים. (56) כיוון שקלקל במתנה עצמה, שאכלה שלא כדין. (57) שאם נתן להם, הרי הכשילם באכילה באיננות. ולא נאמר כאן אם עבר מה דינו: אם מתודה או לא. (58) כלומר, הביכורים. אבל מעשר שני, דיו אם הביאו לפנים מן החומה. (59) בין במעשר שני שנאמר בו "ושמחת אתה וביתך" ובין בביכורים שנאמר בהם "ושמחת בכל הטוב". (60) בביכורים שנאמר בהם "ושמחת בכל הטוב וגו' אתה והלוי והגר אשר בקרבך".

יא. מי שהיו פרותיו³¹ רחוקין ממנו והגיע יום הבעור - הרי זה קורא שם³² למתנות, ומזפה להן לבעליהן על גב קרקע³³ או למי שזוכה להן³⁴ לבעליהן, ומתודה למחר. שנתנית המטלטלין על גבי קרקע אינה אלא מתנה שיש בה חזוק³⁵. אבל אינו יכול להקנות להם המעשר בחליפין, מפני שגורא במכירה, והמעשרות³⁶ והתרומות והמתנות³⁷ - נאמר בהן נתינה³⁸, לא מכירה.

(31) שהם טבל. (32) וצריך לציין מקום המתנות בכרי: "בצפוני או בדרומי". אבל בלי ציון מקום לא אמר כלום. (33) בבבא מציעא יא: "אמר ליה ההוא מדרבנן, רבן גמליאל, מטלטלי אגב קרקע הקנה להם". (34) כמו שזיכה רבן גמליאל לעניים, ביד עקיבא בן יוסף. (35) כלומר, אף שהקרקע עצמה נקנית בכסף, והרי זה כמכר המתנות, אינו אלא מתנה אגב הקרקע, ולא נקנו יחד עם הקרקע תמורת הכסף. (36) מעשר ראשון, תרומה גדולה ותרומת מעשר. (37) מתנות עניים. (38) במעשרות: "נתתיו ללוי" "זה מעשר לוי". ובתרומות: "וגם נתתיו" "זו תרומה ותרומת מעשר". ובמתנות עניים: "ולגר ליתום ולאלמנה" "זה מעשר עני, הלקט והשכחה והפאה".

יב. ומנין שאינו יכול להתודות עד שיוציא פל המתנות? שנאמר: בערתי הקדש מן הבית. הקדש - זה מעשר שני ונטע רבעי, הקרוי קדש. מן הבית - זו חלה, שהיא המתנה של פניהם בבית. נתתיו ללוי - זה מעשר ראשון. וגם נתתיו - מפלל שקדמתו מתנה אחרת³⁹, והיא תרומה גדולה ותרומת מעשר⁴⁰. לגר ליתום ולאלמנה - זה מעשר עני⁴¹ ולקט שכחה ופאה⁴². אף על פי שאין לקט שכחה ופאה מעצבין את הודוי⁴³.

(39) וואמרו: וגם נתתיו ללוי, יורה על מעלה שניה קדמה לו [למעשר ראשון], לפי שכלת "וגם" אצלם, תוספת, כמו הנוסף עליו. (40) אין הכוונה לומר ש"וגם נתתיו" מדבר על תרומת מעשר, שהרי אף על פי שבדיעבד חלה הפרשת תרומת מעשר לפני הפרשת מעשר ראשון, אבל הרי לכתחילה אין לעשות כן, אלא הכוונה שלמדים תרומת מעשר מתרומה גדולה. (41) המתחלק בתוך הבית. אבל מעשר עני המתחלק בגורן אינו בכלל פסוק זה. (42) אף על פי שאין בהם מצוות נתינה, שהרי "עזיבה" נאמר בהם - נראה שחכמים תקנו כן למצוה לכתחילה, שלא יתודה עד שיקיים גם מצוות אלו. ואם כן גם מעשר עני המתחלק בגורן, שגם בו לא נאמרה נתינה אלא עזיבה אף הוא בכלל זה, מדרבנן. (43) כיוון שלא נאמרה "נתינה", אלא "עזיבה" ולכן אינם בכלל "וגם נתתיו", האמור בפרשת הודוי.

יג. וצריך להפריש המתנות על הסדר ואחר כך יתודה. שנאמר: ככל מצותך אשר צויתני; הא אם

קפג מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) מכ"ד המתנות הנ"ל. 3) ולא בכל העיר. 4) עזרת ישראל ולא עזרת נשים. וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, שלכתחילה אין לאכול בהיכל. 5) ראה להלן בהלכה ה. 6) והחלונות ועובי החומה - כלפנים (הלכות מעשה הקרבנות שם סוף הלכה ה). 7) ראה להלן הלכה ו. 8) הכהנים. 9) דקדק לכתוב "מן התורה", משום תרומה ותרומת מעשר וחלה, שהן מחמש המתנות הנ"ל (להלן שם), ונוהגות מדרבנן אף בחוצה לארץ, ראה למעלה פ"א מהלכות תרומות הלכות ד"ו. 10) ראה להלן הלכה ז. 11) ראה להלן הלכה ח.

ד. מה הן השמנה שאין נאכלין אלא במקדש? בשר החטאת, אחד חטאת העוף ואחד חטאת הבקעה; ובשר האשם, בין תלוי בין ודאי; וזבחי שלמי צבור; ומותר העמר¹²; ושירי מנחות¹³ ישראל¹⁴; ושתי הלחם; ולחם הפנים; ולג שמן של מצרע. אלו אינן נאכלין אלא במקדש.

12) כלומר, הנשאר לאחר הקמיצה וההקטרה, וראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה יב. 13) הנשאר אחר הקמיצה וההקטרה, כנ"ל. 14) אבל מנחת כהנים אינה נקמצת, אלא נשרפת כולה (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט).

ה. ומה הן החמש שאינן נאכלין אלא בירושלים? חזה ושוק של שלמים; והמורם מן התורה; והמורם מאיל נזיר; ובכור בקמה טהורה; והבכורים. אלו אינן נאכלין אלא בירושלים.

ו. ומה הן החמש שבארץ ישראל? התרומה, ותרומת מעשר, והחלה. ושלשתן קדש. וראשית הגז, ושדה אחזה. ושניהן חלין. אלו אינן זוכין בהן מן התורה אלא בארץ ישראל. ואין אוכלין תרומות וחלות של ארץ ישראל אלא בארץ ישראל.

ז. ומה הן החמש שזוכין בהן הפהנים בכל מקום¹⁵? המתנות¹⁶, ופדיון הבן¹⁷, ופטר חמור¹⁸, וגזל הגר¹⁹, והתרמים²⁰. ותמשתן חלין לכל דבר²¹.

15) בין בארץ בין בחוץ-לארץ. 16) זרוע לחיים וקיבה שנותן כל זובח בהמה טהורה. והן הנקראות בכל מקום מתנות (להלן פ"ט הלכה א). 17) להלן פ"א. ומצות פדיון הבן נהגת אף בחוץ-לארץ (להלן פ"ב הלכה א). 18) להלן שם. 19) ראה בפ"ח מהלכות גזילה, מההלכה ה ואל"ך. 20) כלומר, חרמי כהנים. וראה בפ"ו מהלכות ערכין, מההלכה ד ואל"ך. 21) ראה להלן פ"ט הלכה כ,

טז. השקיפה ממעון קדשך מן השמים, עד באשר נשבעת לאבתינו ארץ זבת חלב ודבש - זו בקשה שיתן⁶¹ טעם בפרות.

(61) הקב"ה.

יז. ישראל וממזרים - מתודים, אבל לא גרים ועבדים משחררים; מפני שאין להם חלק בארץ, והרי הוא אומר: ואת האדמה אשר נתת לנו. פהנים ולויים - מתודים; שאף על פי שלא נטלו חלק בארץ, יש להם ערי מגרש.

סלקו להו הלכות מעשר שני ונטע רבעי

~ יום שלישי ה' סיון ~

הלכות בכורים עם שאר מתנות פהנה שבגבולין

יש בכללן תשע מצות. שמנה מצות עשה, ואחת מצות לא תעשה, וזהו פטון: א) להפריש בכורים ולהעלותן במקדש. ב) שלא יאכל הפהן בכורים חוץ לירושלים. ג) לקרות עליהן. ד) להפריש חלה לפהן. ה) לתת לפהן זרוע ולחנים וקבה. ו) לתן לו ראשית הגז. ז) לפדות בכור הבן ולתן פדיונו לפהן. ח) לפדות פטר חמור ולתן פדיונו לפהן. ט) לערף פטר חמור אם לא רצה לפדותו. ובאור מצות אלו בפסקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר שכ"ד מתנות ניתנו לכהנים. והכהן שאינו מודה בהן. והאוכל מהן מאי מברך.

א. עשרים וארבע מתנות נתנו לפהנים, וכלן מפרשין בתורה, ועל פלן נכרתה ברית לאהרן. וכל פהן שאינו מודה בהן - אין לו חלק בפהנים, ואין נוהגין לו מתנה מהן.

ב. וכל האוכל מתנה שיש בה קדשה - מברך: אשר קדשנו בקדשתו של אהרן ועגונו לאכל פך וכו'.

ג. שמנה מתנות מהם² - אין אוכלים אותן הפהנים אלא במקדש³ לפנים מחומת העזרה⁴. והמש⁵ מתנות - אין אוכלין אותן אלא בירושלים לפנים מחומת העיר⁶. והמש⁷ מתנות - אין זוכין בהן⁸ מן התורה⁹ אלא בארץ ישראל בלבד. והמש¹⁰ מתנות - זוכין בהן בין בארץ בין בחוצה לארץ. ומתנה אחת¹¹ - זוכין בה מן המקדש.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלִבְנֵי־הָאָדָם אֶתֶּךָ לְחֶק עוֹלָם. וְאֵף עַל פִּי כֶן, אֵין נִתְּנִין
אֶלָּא לְזִכְרֵי כְּהֻנָּה, שֶׁהָיָה לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֵר הֵן. וְהַבְּכוֹר
- מִקְרִיבֵינִי חֲלָבֹו וְדָמֹו, וְאֵין מִקְרִיבֹו אֶלָּא אִישׁ²⁵.
וְכֵן עוֹרוֹת קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים, וְשִׂדְהָ אַחְזָה, וְהַחֲרָמִים,
וְגִזְלֵי הַגֵּר - אֵין זֹכִינִן בְּהֵן אֶלָּא אַנְשֵׁי מִשְׁמֵר, כְּמוֹ
שִׁיתִּבְאָר. וְכֵן פְּדִיּוֹן הַבֶּן - לְזִכְרֵי כְּהֻנָּה; שֶׁכֵּן נֶאֱמַר
בּוֹ: וְנִתְּתָה הַפֶּסֶף לְאַהֲרֹן וְלִבְנָיו. וּפְטָר חֲמוֹר - לְזִכְרֵי
כְּהֻנָּה; שֶׁדִּין הַבְּכוֹרוֹת כֵּלָן שְׂוֵה: לְזִכְרִים וְלֹא
לְנִקְבוֹת.

25) ולכן נותנים את הבכור לזכרי כהונה בלבד, והללו אם ירצו יתנוהו לכהנות לאכלו (רדב"ז).

יא. הֵנָּה לְמִדְתָּהּ, שֶׁהַמִּתְּנוּת שֶׁנִּתְּנִין לְנִקְבוֹת כְּזִכְרִים
- חֲמֵשׁ מִתְּנוֹת: תְּרוּמָה, וְתְרוּמַת מַעֲשֶׂר, וְחֵלֶה,
וּמִתְּנוֹת בְּהֵמָה, וְרֵאשִׁית הַגִּזְו. וּמִנֵּינִן אֶתָּה אֹמֵר
שֶׁרֵאשִׁית הַגִּזְו נִתְּנָה לְכֹהֲנֹו? שֶׁנֶּאֱמַר: רֵאשִׁית דְּגַנְךָ
תִּירֶשֶׁף וְיִצְהָרְךָ וְרֵאשִׁית גִּזְו צֹאנְךָ תִּתֵּן לוֹ; מִה
רֵאשִׁית דְּגַן נִתְּנָה לְנִקְבוֹת כְּזִכְרִים, אֵף רֵאשִׁית הַגִּזְו.

יב. מִנֵּי חֲכָמִים מִתְּנוֹת אֵלוֹ עַל דְּרָף אַחֲרַת וְאַמְרוֹ:
עֲשִׂימִים וְאַרְבַּע מִתְּנוֹת כְּהֻנָּה נִתְּנוּ לְאַהֲרֹן, וְאֵלוֹ הֵן:
עֲשֶׂר בַּמִּקְדָּשׁ²⁶, אַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם, וְעֲשֶׂר בְּגִבּוֹלֵינִי²⁷.

26) כלומר, שאין נאכלים אלא במקדש, כנ"ל בהלכה ד.
27) מתוך לירושלים. מהן בתוך ארץ ישראל, ומהן אף מחוצה לה.

יג. עֲשֶׂר בַּמִּקְדָּשׁ: חֲטָאת בְּהֵמָה, וְחֲטָאת הָעוֹף,
אָשָׁם, וְאָשָׁם תְּלוּי, זִבְחֵי שְׁלָמִים צְבוּר, וְלֶגַע שְׁמֵן שֶׁל
מִצְרַע, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, שְׁנֵי מִנְחֹוֹת,
וּמוֹתֵר הָעֹמֵר.

יד. אַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם: הַבְּכוֹר, וְהַבְּכוֹרִים, וּמוֹרָם
מִתּוֹדָה וְאֵיל נְזִיר, וְעוֹרוֹת קִדְשִׁים.

טו. עֲשֶׂר בְּגִבּוֹלֵינִי: תְּרוּמָה, וְתְרוּמַת מַעֲשֶׂר, וְחֵלֶה,
וְרֵאשִׁית הַגִּזְו, וְהַמִּתְּנוֹת, וּפְדִיּוֹן הַבֶּן, וּפְדִיּוֹן פֶּטֶר
חֲמוֹר, שִׂדְהָ חֲרָמִים, וְשִׂדְהָ אַחְזָה, וְגִזְלֵי הַגֵּר. וְלִפִּי
חֶשְׁבוֹן זֶה, חֲשַׁב כֹּל הַמּוֹרָם מִקְדְּשִׁים קָלִים מִתְּנָה
אַחַת. וְהֵן: חֻזָּה וְשׂוֹק הַמּוֹרָם מִכֹּל זִבְחֵי שְׁלָמִים, עִם
הַלֶּחֶם הַמּוֹרָם עִמָּהֶם²⁸ [אם הִיָּה²⁹ תּוֹדָה, עִם הַזְרוּעַ
הַמּוֹרָמָת מֵאֵיל נְזִיר עִם הַלֶּחֶם הַמּוֹרָם עִמָּהּ]³⁰ עִם
חֻזָּה וְשׂוֹק³¹. הוּאֵיל³² וְשִׁלְשֶׁתָן³³ שְׁלָמִים הֵן, חֲשׁוֹב
הַמּוֹרָם מֵהֶם³⁴ מִתְּנָה אַחַת.

28) כלומר, עם החזה והשוק. 29) זבח השלמים. ופיסקא
זו איננה בדפוס רומי, אבל ישנה בדפוסים ראשונים.
30) עם הזרוע. 31) המורמים עם הזרוע, מאיל הנזיר.
32) כן הוא בחולין שם: "כיון דדמיין להדדי, חשיב להו

ובהלכות גזילה שם ראש הלכה ח, ובהלכות ערכין שם
הלכה ה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומה הן החמש שזוכין בהן הכהנים בכל מקום. . . ופטר
חמור בו".

מפשטות הכתובים מוכח שגדרו של פטר חמור הוא
ששייך לכהן תיכף כשנולד, ומה שפודין את החמור מן
הכהן הוא מצד ציווי התורה שלא ליתן הפטר חמור
עצמו לכהן, אלא שיפדהו על ידי שה במקום החמור,
שהרי נאמר בפ' קרח "כל פטר רחם לכל בשר אשר
יקריבו לה' באדם ובבהמה יהי' לך, אך פדה תפדה את
בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה" ומפורש
ש"פטר רחם לכל בשר" יהי' לך (לכהן), אלא שאח"כ
מיעט הכתוב בכור אדם ובכור בהמה טמאה, שרק
פידיונם ניתן לכהן ולא הם עצמם.

ונמצא, שגדר פטר חמור הוא פדייתו מיד הכהן, כיון
ששייך לו (ככר) תיכף כשנולד, ואולי זהו הדיוק בלשון
הרמב"ם כאן "החמש שזוכין בהן הכהנים בכל מקום
כו' ופדיון הבן ופטר חמור" ועד"ז בה"י "ופטר חמור
לזכרי כהונה" ולא נקט כלשון הש"ס "פדיון פטר
חמור" שממנו משמע שגדר מתנות כהונה חל על הפטר
חמור עצמו.

ואף שנחלקו הפוסקים האם מקיימים המצוה ע"י נתינת
הפטר חמור עצמו לכהן, י"ל שהגדר הנ"ל הוא אף
לדיעות שאין יוצאין ידי חובה בזה כי טעמם הוא מפני
שהתורה גזרה "תפדה. . . ואם לא תפדה וערפתו"
שבכתוב נתפרשו רק שתי ברירות או פדי' או עריפה
(ולא נתינת החמור עצמו לכהן) אבל הגדר של פדיון
הוא שפודין את החמור מן הכהן.

(לקוטי שיחות חלק ל"ו עמוד 63 הערה 39 ושוה"ג
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ח. וְהַמִּתְּנָה שְׂזוֹכִין בָּהּ מִן הַמִּקְדָּשׁ²² הוּא עוֹרוֹת
הָעוֹלוֹת²³. וְהוּא הַדִּין לְשִׂאֵר עוֹרוֹת קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים
- כֵּלָן לְכֹהֲנִים²⁴.

22) כלומר, שאין הישראל נותן לכהן, אלא נוטלין חלקם מן
המקדש. 23) שהן קדשי קדשים. 24) ראה בפ"ה
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יט.

ט. הַשְּׂמֵנָה מִתְּנוֹת שְׂאִינִן נֶאֱכָלִין אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ -
כֵּלָן קִדְשֵׁי קִדְשִׁים הֵן, וְאֵינִן נֶאֱכָלִים אֶלָּא לְזִכְרֵי
כְּהֻנָּה, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר בַּמִּקּוֹמוֹ. וּבִהֵן נֶאֱמַר: כֹּל זָכָר
בְּכֹהֲנִים יֹאכַל אֹתוֹ וְגוֹמֵר.

י. הַחֲמֵשׁ שֶׁבִירוּשָׁלַיִם - הֵן קִדְשִׁים קָלִים, וְנֶאֱכָלִין
לְזִכְרִים וְלְנִקְבוֹת. וּבִהֵן נֶאֱמַר: לָךְ נִתְּתִים וּלְבְנֵיךָ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ו' סיון - ספר זרעים - הלכות ביכורים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק כחדא". (33) שלמים, תודה ואיל נזיר. (34) משלמים, ותודה, ואיל נזיר.

המבחר. [ואם הביא שלא מן המבחר], כגון תמרים שבהרים, ותאנים סורות ומרקבות, וענבים מאבקות ומעשנות - לא נתקדשו.

טז. כל המתנות שהן תלויות בקרבנות - תתבאר כל אחת ואחת במקומה בהלכות קרבנות. וכן גזל הגר תבאר בהלכות גזלה. וכבר בארנו דין שדה אנה ודין התרמים בהלכות ערכין, ודין תרומה ותרומת מעשר - בהלכות תרומות. ובהלכות אלו אבאר משפטי המתנות שאין תלוין בקרבנות, והן: הכפורים, והחלה, והמתנות, וראשית הגז, ופדיון הבן, ופטור תמור.

(6 שם, מ"ג. 7) שגדלים בהרים.

ד. אין מביאין בכורים משקין⁸, חוץ מזיתים וענבים בלבד; שנאמר: פרי האדמה - ולא משקה. ואם הביא משקין - אין מקבלין ממנו.

(8) כלומר, מפריש פירות ביכורים וסוחטם, ומביא המשקה.

ה. הקרובים⁹ לירושלים מביאין תאנים וענבים לתים¹⁰, והרחוקין מביאין אותן¹¹ גרוגרות¹² וצמוקין¹³.

~ יום רביעי ו' סיון ~

(9) ביכורים פ"ג מ"ג. (10) שהם יפים מן הגרוגרות והצמוקים. (11) את התאנים והענבים. (12) תאנים יבשות. (13) ענבים מיובשים שהם מתקיימים יותר בדרך הרחוקה.

ו. אין¹⁴ מביאין בכורים קדם לעצרת; שנאמר: וחס הקציר¹⁵ בכורי מעשיך. ואם הביא - אין מקבלין ממנו, אלא וניחם שם עד שתבוא עצרת ויקרא עליהן. וכן אין מביאין בכורים אחר חנפה, שהבכורים שפברו אחר חנפה הן חשובין משנה הבאה¹⁶, וניחם עד אחר עצרת.

(14) ביכורים פ"א מ"ג, וחלה פ"ד מ"י. (15) הוא חג השבועות. (16) לענין זה שאין להביאם עתה למקדש, והרי הם כפירות השנה שהקדימו לצמות. אבל פשוט הוא שאין מביאין אותם כביכורים על פירות שחנטו לאחר טו בשבט, שזה הוא מן הישן על החדש, ראה להלן.

ז. אין מביאין בכורים לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש. כיצד? לא יביא מפרות שחנטו קדם חמשה עשר בשבט על פרות שחנטו אחר חמשה עשר בו. אחד הנטוע ואחד העולה מאליו; שנאמר: בכורי כל אשר בארצם.

ח. ופרות של שתפין¹⁷ - חביבין בכורים; שנאמר: בכורי כל אשר בארצם [אשר יביאו].

(17) אפילו שותפות ישראל וגוי, לפי שאין קנין לגוי בארץ ישראל, להפקיעה מקדושתה.

ט. הגדל בעצין, אף על פי שהוא נקוב, והגדל בספינה - אינו מביא ממנו כל עקר; שנאמר: בארצם. אבל מביא מן הגדל בנג או בחרבה.

י. הנוטע אילן בתוך שדהו והבריכו¹⁸ לתוך שדה חברו¹⁹ או לרשות הרבים²⁰, או שהיה נוטע בשדה חברו או ברשות הרבים והבריכו בתוך שדהו, או

פרק שני
1) יבאר שמצות-עשה להביא ביכורים למקדש, והיכן נוהגין. אין מביאין ביכורים אלא משבעת המינין. ואם מביאין אותה משקין. אימתי מביאין הביכורים. ואם מביאין מן הישן על החדש או להיפך. הגדל בעצין נקוב והנוטע אילן לתוך שדהו והבריכו לתוך שדה חברו. האריסין ובעלי זרוע שאונסין ולוקחין הארצות בפחות. הקונה אילן בתוך שדה חברו או הלוקח פירות תלושין ולקח הקרקע. המוכר שדהו לגוי וחזר ולקחה ממנו. ואשרה שביטלה. הביכורים אם יש להן שיעור מן התורה. הפריש ביכוריו והוסיף עליהן. וכיצד מפרישין הביכורים אם נטמאו הפירות כולם. ואם הפריש ביכוריו ונמוחו או נבזו. המפריש ביכוריו להעלותן בידו לירושלים.

א. מצות עשה להביא בכורים למקדש, ואינם נוהגין אלא בפני הבית ובארץ ישראל בלבד; שנאמר: ראשית בכורי אדמתך תביא בית יי אלהיך. ומביאין²¹ בכורים של דבריהם³ מערי סיחון ועוג ומסוריא; שהקונה בסוריא - קונה בירושלים. [אבל⁴ עמון ומואב⁵ ובבל], אף על פי שהן חביבין בתרומה ובמעשרות מדבריהם - אין מביאין מהן בכורים. ואם הביא בכורים מחוץ לארץ - אינן בכורים.

(2) לכתחילה בתורת חובה. (3) דברי סופרים. (4) המלים המוקפות אינן בדפוס רומי. (5) שטהרו בסיוחן (ראה בפירוש המשנה לידים פ"ד מ"ג) ולא כבשוה עולי בבל.

ב. אין מביאין בכורים אלא משבעת המינין האמורים בשבח הארץ, והם: החטים, והשעורים, והענבים, והתאנים, והרמונים, והזיתים, והתמרים. ואם הביא חוץ משבעת המינין - לא נתקדשו.

ג. אין מביאין⁶ לא מתמרים שבהרים⁷, ולא מפרות שבעמקים, ולא מזיתי שמן שאינן מן המבחר; אלא מתמרים שבעמקים ומפרות שבהרים, לפי שהן מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר, קרקע הראוי להם (פכ"ד מהל' מכירה ה"א-ב). והיא זכות השימוש בקרקע שבסביבות האילנות, לשתוח פירות וכיוצא בזה (שם, הערה כג), שכיון שמכר לו שלשה אילנות, מן הסתם מכר גם את זכות השימוש בשטח שסביב האילנות. (39) כלומר, שאין לו קנין בעלות בגוף הקרקע, אלא זכות שימוש בלבד (רדב"ז. ועי' ראב"ד). (40) והרי זה בכלל "אדמתך", ומביא וקורא. (41) משנה, שם. (42) כלומר, התנה כן בשעת הקנייה. (43) וגם קורא, שהרי יש לו קרקע (ר"י קורקוס וכסף-משנה). ורבינו סמך על מה שכתב להלן פ"ד הי"ג, וראה למעלה הערה עח.

יד. הלוקח פרות תלושין ולקח הקרקע - הרי זה מביא בפורים, שהרי יש לו קרקע ופרותיה. מכר לו פרות חוץ מן הקרקע, אפילו מחברים - מוכר אינו מביא, שהרי אין לו פרות; ולוקח אינו מביא, שהרי אין לו קרקע. חזר המוכר ולקח הפרות מן הלוקח - הרי זה מביא, שהרי יש לו קרקע ופרותיה.

טו. המוכר שדהו לעובד פוככים וחזר ולקחה ממנו - הרי זה מביא ממנה בפורים מן התורה; שאינה נפקעת מן המצוה קנין העובד פוככים, כמו שבארנו.

טז. אשרה שבטלה⁴⁴ - אין מביאין ממנה בפורים⁴⁵; שהפפורים פקדשי מקדש הן⁴⁶.

(44) מדובר באשירה של גוי שביטלה (ראה פ"ח מהל' עבודה זרה ה"ח, י"א) וחזר ישראל ולקחה ממנו (ראה בהלכה הקודמת), אבל אשירה של ישראל אינה ביטלה עולמית (הלכות עבודה זרה, שם ה"ט). (45) אף-על-פי שחנטו הפירות אחר שנתבטלה, אין מביאין ממנה ביכורים, כשם שבנעבד אסור גם העובר (פ"ח מהל' איסורי מזבח הי"ב-ג). אולם, חפירות של השנה הבאה דומים לנתעברה אחר שנעבדה, שכשר הוולד לקרבן (שם הי"ג). ועי' רדב"ז. (46) ראה להלן פ"ג ה"א.

יז. הפפורים אין להם שעור מן התורה, אכל מדבריהם צריך להפריש אהד מששים. והרוצה לעשות כל שדהו בפורים - עושהו.

יח. הפריש⁴⁷ פפוריו וחזרו⁴⁸ והוסיף עליהן או עטרן - הרי התוספת בפפורים. במה דברים אמורים? לפשהביא מארץ ישראל; אכל אם הביא מעבר הירדן או מסוריא⁴⁹ - אינה פכפורים. ואף על פי שאינה פכפורים, אינה נאכלת אלא בטרה. ואין מעטרין את הפפורים בכל מקום אלא משבעת המינים.

(47) שם פ"ג מ"א. (48) כלומר, שנמלך להוסיף או לעטר. ופשוט הוא שאינו חייב לא להוסיף על הביכורים ולא לעטרם, ואין זה אלא הידור מצוה. (49) שאין מביאים ביכורים מהם אלא מדבריהם (למעלה ה"א).

שְהיה עקרו פתוף שדהו והכריף קצתו פתוף שדהו ודרך הרבים או דרך היחיד מפסקת באמצע בין העקר והצד המכרף - אינו מביא בפורים לא ממה שהוציא ברשות זו²¹ ולא מן הצד שברשות האחרון²²; שנאמר: בפורי אדמתך - עד שיהיו כל הגדולין מאדמתך²³.

(18) כלומר, הטמין יחור של אילן בתוך שדהו והוציא ברשות הרבים. (19) שלא ברשות. וראה בהלכה הסמוכה. (20) שאינו רשאי לעשות כן. (21) כלומר, מן הפירות שיצאו מן העיקר. (22) כלומר, מן המוכר. (23) שם, מ"ב.

יא. נתן לו חברו רשות להכריף בתוף שלו, אפלו לשעה²⁴ - הרי זה מביא בפורים²⁵. ואם היה האילן סמוף למצר חברו²⁶ או נוטה לשדה חברו, אף על פי שחביב להרחיק²⁷ - הרי זה מביא ממנו וקורא; שעל מנת פון²⁸ הנחיל יהושע את הארץ.

(24) כלומר, לתקופה מסוימת. וכדעת רבי יונה שם. (25) אפילו מן הפירות שגדלו ברשות חברו. שכיון שנתן לו רשות, הרי זה בכלל: "ביכורי אדמתך". (26) כלומר, בתוך ד' אמות. (27) כמפורש בפ"י מהל' שכנים ה"ח. וכסתם משנה שם. (28) שיוכל להביא ביכורים ולקרוא עליהם, ולא יחשב כגולן.

יב. האריסין והחכירין²⁹, ובעלי זרוע³⁰ שאונסין את הבעלים ולוקחין מהן ארצותם בפחות³¹, והגולגין³² - אינן מביאין בפורים, ואפלו³³ נתאשו הבעלים³⁴; שנאמר: בפורי אדמתך³⁵.

(29) ביכורים פ"ב מ"ב (ודלא כרבי יהודה, שם מ"א). האריסים הם העובדים בשדה אחרים תמורת מחצה או שלישי או רביע מן התבואה. והחכירין הם החוכרים שדה תמורת סכום קצוב של תבואה. וראה בפ"י מהל' מעשר הי"ג. ובפירוש המשנה שם פירש להיפך, וצ"ע. (30) במשנה: והסיקירין. (31) ולא אמרו שמי שאנסוהו עד שמכר שדהו, ממכרו ממכר, אלא ששלקח דמי המקח, ולא פחות. וראה בפ"י מהל' מכירה ה"א. (32) שגוזלים ואינם נותנים כסף כלל. (33) "ירושלמי" שם. (34) ש"הקרקע אינה קנית לעולם לגולן, אלא ברשות בעליה עומדת, ואפילו וכו' ונתייאשו הבעלים" (פ"ח מהל' גזילה הי"ד). (35) וכל אלו, אין הקרקע שלהם (משנה, שם).

יג. הקונה אילן בתוף שדה חברו - אינו מביא, לפי שאין לו קרקע³⁶. שלשה³⁷ - יש לו קרקע³⁸. ואף על פי שאין לו אלא אילנות בלבד³⁹, הרי הוא פמי שקנה קרקע⁴⁰. קנה⁴¹ אילן אהד וקרקע⁴² - הרי זה מביא⁴³.

(36) כלומר, ברור הדבר שאין לו קרקע. (37) כלומר, קנה שלשה אילנות בתוך שדה חברו. (38) שם פ"א מ"א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. היו מקצתן⁷ בפנים⁸ ומקצתן בחוץ: זה שבפנים - חיבין עליו⁹ מיתה, והרי הוא הקדש¹⁰ לכל דבריו; וזה שבחוץ - הרי הוא חליץ לכל דבריו.

(7) של פירות הביכורים. (8) בתוך החומה. (9) זרים האוכלים אותו. אבל כהנים אינם חייבים עליו אלא מלקות. (10) שהרי הם כתרומה ותרומה קרוייה "קודש", ועוד שהרי הם כקדשי המקדש.

ג. פהין¹¹ שאכל בפורים חוץ לירושלים מאחר שנכנסו לפנים מן החומה¹² - לוקה מן התורה. שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך וגומר ותרומת ידך; והם הפורים, כמו שבארנו בהלכות תרומה. וכן אם אכלן הפהין בירושלים קדם הנחה בעזרה - לוקה מן התורה כמי שאכלן בחוץ; לפי שהן טעונין הנחה בעזרה, שנאמר: והנחתו לפני מזבח יי אלהיך.

(11) ולפי שאין עונשין מן הדין (=מדין קל וחומר) אין לחייבו מלקות מקל וחומר ממעשר שני, אלא מן המפורש בפסוק. (12) שהרי קודם לכן הם כחולין.

ד. ומשניניחם המביאם בעזרה התרו לפהין ואף על פי שעדין לא התודה עליהן, שאין הקריאה מעפכת אכילתן. ובפורים שניצאו חוץ למחיצתן¹³ וחזרו¹⁴ - מתרין באכילה¹⁵.

(13) חוץ לירושלים, שהיא מקום אכילתם. (14) אבל בחוץ אסורים. (15) ואף על פי שביכורים קדשי מקדש הם, אינם נפסלים ביוצא כשאר קדשים, כיוון שאמרה התורה: "לא תוכל לאכול בשעריך" משמע: "בשעריך הוא דלא תיכול, אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרין".

ה. אכילת פורים - באכילת תרומה לכל דבריו. גתר בפורים¹⁶: שהן¹⁷ אסורין לאוגן, וטעונין הבקאת מקום, וכהן טהור שאכל בפורים טמאים - לוקה, כשם¹⁸ שלוקה ישראל טהור שאכל מעשר שני שנטמא. מה שאין פן בתרומה¹⁹.

(16) על התרומה. (17) הביכורים. (18) שהרי הוקשו ביכורים למעשר שני. (19) שאינה אסורה לאונן ואינה טעונה הבאת מקום, וכהן שאכל תרומה טמאה, אינו אלא בעשה וקל וחומר לכהן טמא שאוכל ביכורים טהורים, שהוא לוקה, שהרי גם בתרומה הוא לוקה.

ו. ומניין שהפורים אסורין לאוגן? שהרי נאמר בהן: ושמחת בכל הטוב; מפלל שהוא חייב לאכלן בשמחה, לא באנינות²⁰. והאכלן באנינות - מפין אותו מפת מרדות²¹.

(20) אפילו אנינות של תורה. (21) כיוון שאין בהם אלא לאו הבא מכלל עשה, שדינו כעשה.

ז. הפורים טעונין פלי, שנאמר: ושמחת בטנא.

ט. כיצד מפרישין הפורים? יורד אדם לתוף שדהו ורואה תאנה שבפרה, אשכול ענבים שבפרו, רמון שבפר - קושין בגמי ואומר: הרי אלו בפורים. והם נעשים בפורים במחבר משקרא להן שם, ואף על פי שעדין לא בשלו כל צרכן. ומשיגמרו ויתלשם מן הקרקע - אינו צריך לחזור ולקרות להם שם. לא הפרישין במחבר ולא קרא להם שם ותלשם - הרי זה מפרישם אחר שנתלשו. ואם נטמאו הפירות פלן - אינו מפריש בפורים בטמאה, אלא מפריש מן הטהור⁵⁰ על הטמא לכתחלה. ואם אין לו פרות אחרות⁵¹ להפריש מהן - יראה לי, שאינו מפריש בטמאה; שאין מפרישין לאבוד. וכן יראה לי, שהפורים שנטמאו - אינו מסיק בהן התנור בתרומה טמאה, מפני שהן פקדשי מקדש.

(50) מפירות טהורים. (51) טהורים.

כ. המפריש בפוריו ונמקו או נבזזו או אבדו או שנגבבו או שננטמאו - חיב להפריש אחרים תחתיהם; שנאמר: תביא בית יי אלהיך - מזלמז, שהוא חיב באחריותן עד שיביאם להר הבית.

כא. המפריש בפוריו להעלותן בידו לירושלים - לא ישלחם ביד שליח. ואם לקטן מתחלה על מנת לשלחם ביד שליח - הרי זה מתר לשלחם.

~ יום חמישי ז' סיון ~

פרק שלישי

1) יבאר שהביכורים נותנין אותם לאנשי משמר, ושהם קרויין תרומה. כהן שאכל ביכורים חוץ לירושלים, אחרי שנכנסו לחומה. מאימתי הותרו לכהן. ואם הקריאה מעכבת אכילתן. ביכורים שיצאו חוץ למחיצתן וחזרו. ומה בין אכילת ביכורים לתרומה. שהביכורים טעונין כלי, ושלא יביאם בערבוביא. ואם הכלי הוא לכהן. תורים ובני יונה שמביאין עם הביכורים. ושיתודה עליהם. אם יש לאדם רשות ליתן הביכורים לעבדו בדרך. והסדר של התנופה. אם הביכורים טעונים לינה.

א. הפורים נותנין [אותן] לאנשי משמר² והן מחלקים אותן ביניהן, פקדשי המקדש³. ויכבר בארנו שהן קרויין תרומה. ולפיכך, זר⁴ שאכל בפורים בכל מקום⁵ - חיב מיתה בידי שמים⁶. והוא שיאכלם מאחר שנכנסו לחומת ירושלים.

(2) כלומר, לכהנים של המשמר העובד באותה שעה. (3) כלומר, אם באו לחלק ביכורים של כל אחד ואחד בפני עצמם, אבל ביכורים של אחד כנגד ביכורים של שני - אין מחלקים. (4) מי שאינו כהן. (5) כלומר: בעזרה, בירושלים וחוצה להן. (6) כתרומה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ציווי. (41) דהיינו, שמדלג על הכתוב: "וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך", שאף הוא אינו אלא ציווי. (42) ואינו מסיים הפסוק: "והנחתו לפני ה' אלוקיך וגו'", שאף הוא אינו אלא ציווי. (43) משנה בסוטה לב. "ואלו נאמרים בלשון הקודש, מקרא ביכורים וכו' כיצד (כלומר, היכן לומדים זאת), וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך. ולהלן הוא אומר וענו הלוויים וכו', מה ענייה האמורה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש". (44) בגמרא שם לג. למדו זאת בגזירה שווה, נאמר כאן: "וענית ואמרת" ונאמר בברכות וקללות "וענו הלוויים ואמרו", ושם למדו עוד בגזירה שווה, נאמר שם "קול רם" ונאמר במתן תורה "משה ידבר והאלוקים יענו בקול" מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש".

יא. בראשונה, פל מי שהיה יודע לקרות⁴⁵ - קורא, וכל מי שאינו יודע לקרות⁴⁶ - מקרין אותו. נמנעו אלו שאין יודעין לקרות מלהביא⁴⁷, כדי שלא יפלטו. התקינו בית דין, שיהיו מקרין את מי שהוא יודע פמי שאינו יודע.

(45) פרשת ביכורים בלשון הקודש. (46) מפני שכל בני אדם לא היו יודעים (כלומר: לא כל בני אדם היו יודעים) לשון הקודש. (47) ביכורים.

יב. המביא את הביכורים - יש לו רשות לתנם לעבדו וקרובו בכל הדרך⁴⁸ עד שמגיע לחר הבית. הגיע לחר הבית - נוטל הסל על כתפו הוא בעצמו⁴⁹, ואפלו היה מלך גדול שבישראל⁵⁰, ונכנסו⁵¹ עד שמגיע לעזרה, וקורא ועודה הסל על כתפו: הגדתי היום ליי אלהיך וגומר⁵², ומוריד הסל מעל כתפו ואוחזו בשפתיו, והכה מניח ידו תחתיו ומניף, וקורא⁵³: ארמי אבד אבי וירד מצרימה וגומר, עד שגומר כל הפרשה, ומניחו בצד המזבח בקרן דרומית מערבית בדרומה של קרן, וישתתה⁵⁴ ויצא. ומנין שהן⁵⁵ טעונין תנופה? שנאמר: ולקח הפכה הטנא מידך⁵⁶ - לרבות את הביכורים לתנופה. וכשם שטעונין תנופה, כך טעונין קרבן שלמים [ושייר]. שנאמר בהן: ושמתה בכל הטוב, וברגלים אומר: ושמתה בכתף; מה שמתת התג - בשלמים⁵⁷, אף פאן - בשלמים. ואין הקרבן מעבב.

(48) להקל על משאו, ויכול לקרוא לאחר מכן פרשת ביכורים. (49) "לשון התורה הוא, שיהיה אדם בעצמו נושא הביכורים ונותן ביד הכהן, אמר השם יתברך: ולקח הכהן הטנא מידך". (50) אפילו אגריפס המלך, ופירש רבינו: אגריפס המלך ממלכי בית שני, בעל נפש גדולה ושררה רבה. (51) להר הבית. (52) עד סוף הפסוק: "לתת לנו". (53) הבעלים. (54) שנאמר: "והשתחוית לפני ה' אלוקיך". (55) הביכורים. (56) ולמדו (שם) בגזירה שווה "יד-יד" משלמים. (57) ושיר למדו שם: "נאמר כאן, בכל

ומצוה מן המבחר להביא פל מין ומין²² בכלי בפני עצמו²³; ואם הביאם בכלי אחד - יצא. ולא יביאם בערבוב²⁴, אלא שעורים מלמטה²⁵, וחתים על גביהן, וזיתים על גביהן, ותמרים על גביהן, ורמונים על גביהן, ותאנים למעלה מן הפל. ויהיה דבר אחד מפסיק בין מין ומין, כגון הוציין²⁶ וחלה²⁷ או עליו וכיוצא בהן. ומקיה לתאנים אשכולות של ענבים מבחוץ²⁸.

(22) משבעת המינים שחייבים בביכורים. (23) בתוספתא שם: "מצוה להביאם בשבעה כלים", והיינו כשיש לו ביכורים מכל שבעת המינים. (24) כל המינים יחד. (25) כן הוא בתוספתא. וטעם לסדר זה, שכל הנשמר (=אינו מתקלקל) ניתן למטה, וכל שאינו נשמר ניתן למעלה. (26) עלי דקל. (27) עשב בר, שהיו עושים ממנו מחצלות. (28) כלומר, בתורת אחד מהמינים (שהרי עדיין לא מנה ענבים).

ח. הביאם בכלי מתכות - נוטל הפכה הפכה הביכורים וחוזר הפלי לבעליו²⁹. ואם הביאם בכלי ערבה וחלה וכיוצא בהן - הרי הביכורים והסלים לפניהם³⁰. ואם נטמאו הביכורים³¹ - אין הסלים לפניהם³².

(29) כיוון שאינו בטל אגב הביכורים, מחמת יקרו. (30) שהסלים בטלים אגב הביכורים. (31) שהוא נופצם. (32) העשויים מערבה וחלה, שהם לכהנים. (33) שכיוון שאין ביכורים, שהם עיקר, אין נתינת סלים, שהם טפל לביכורים.

ט. פשהו מביאין את הביכורים, היו מביאין בידם תורין ובני יונה³⁴. וכן היו תולין מצדי הסלים³⁵ תורין ובני יונה, כדי לעטר את הביכורים. אלו שעם הסלים היו קרבים עלות³⁶, ואלו שבידיהן היו נתנין לפניהם³⁷.

(34) להידור מצוה. (35) ולא היו נותנין אותן על גבי הסלין, שלא ינבלו הביכורים. (36) שהרי נדבת עוף אינה באה אלא עולה. (37) [ואין בזה משום מביא תולין בעזרה, כיוון שאין בהם שום פעולת הקרבה כלל].

י. מצות עשה³⁸ להתודות³⁹ במקדש על הביכורים בשעה שמביאם. מתחיל וקורא: הגדת⁴⁰ היום ליי אלהיך פי באתי אל הארץ וגומר. ארמי⁴¹ אבד אבי. עד שגומר כל הפרשה עד אשר נתת לי יי⁴². ואין קורין אותה אלא בלשון הקדש; שנאמר: וענית ואמרת - בלשון הזאת⁴⁴.

(38) שנאמר "ובאת אל הכהן וגו' ואמרת אליו וגו' וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך". (39) היינו להודות לה'. (40) מתחיל מאמצע הפסוק ולא מתחילתו, שמה שכתוב שם: "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", אינו אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטוב, ונאמר להלן והנך להם כשיר עגבים וכו' ומיטיב נגן".

ג. וְאִמְתִּי קוֹרִין בְּשִׁיר עֲלִיָּהָ? מִשְׁנֵיגִיעוֹ⁵⁸ לְעֲזָרָה הַלְוִיִּם הָיוּ⁵⁹ מִתְחִלִּין וְקוֹרִין: אָרוֹמְמָךְ יְיָ כִּי דְלִיתְנִי⁶⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הגר - מביא וקורא. שנאמר לאברהם: אב המון גוים נתתיך בו".

בביאור דבריו י"ל שקריאת הגר אינה מצד היותו חלק מכלל ישראל כיון שבין היורש מאביו. ובהקדים: בבעלות ישראל על ארץ ישראל ישנם שני ענינים, הבעלות הכללית שכל ארץ ישראל שייכת לכלל ישראל, והבעלות הפרטית שלכל אחד מישראל יש חלק פרטי בארץ השייך לו.

ושני אופני בעלות אלו באו לידי פועל בשני קנינים; הבעלות הכללית באה ע"י כיבוש הארץ ע"י יהושע כו' שעל ידה נקנתה א"י לכלל ישראל, והבעלות הפרטית שנעשית על ידי כל אחד ואחד מישראל שישב והחזיק בחלקו.

שני אופנים אלו בבעלות אינם קשורים זל"ז ואינם מעכבים זה את זה, שהרי אין הבעלות הכללית פוגעת בבעלות הפרטית כמו שבעלות המלך אינה שוללת את הבעלות הפרטית של כאו"א מבני המדינה על רכושו הפרטי, אלא שמצד בעלותו של המלך מוטל עליו לשלם מיסים למלך על רכושו ועד שבמקרים מסויימים רשאי המלך ליטול את רכושו.

ולאידך, אין הבעלות הפרטית גורמת (בהכרח) את הבעלות הכללית, וכמו לאחר חורבן בית ראשון שאף שבטלה הבעלות הכללית של בני"ע על הארץ ("שאתי כיבוש ומבטל כיבוש"), מ"מ נשארה בעלות היחיד על הקרקע שלו כמ"ש בירמי' "שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום".

וי"ל ששני אופני הבעלות הנ"ל בהבטחת הקב"ה לאברהם מרומזים בלשונות הפסוקים:

בפסוקים "לזרעך אתן את הארץ הזאת", "לזרעך נתתי את הארץ הזאת" מודגשת הנתינה בשייכות לכלל עם ישראל ובהבטחה "לך אתננה" בה מאריך הכתוב "ראה מן המקום אשר אתה עומד שם צפונה ונגבה וקדמה וימה גו' לך אתננה ולזרעך עד עולם ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה. קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה גו'", כי בכתובים אלו מדבר בבעלות הפרטית של כל אחד מישראל, ולכן מאריך שנתנית ארץ רחבת ידיים כזו מתאימה להבטחה "ושמתי את זרעך כעפר הארץ" ולכן זקוקים ישראל לארץ גדולה ביותר, ובנוסף, הכתוב: "קום התהלך בארץ גו'" משמעו שאברהם יחזיק בארץ בקנין חזקה המתאים לבעלות הפרטית.

58) מביאי הביכורים. (59) הלויים. (60) מזמור זה אמרוהו הלויים בתורת הודאה לה' על חסדיו, כדרך שאמרוהו בשיר של תודה.

יד. הַבְּפוּרִים טְעוּנִים לִינָה. פִּיצַד? הֵבִיא בְּפוּרָיו לְמִקְדָּשׁ וְקָרָא וְהִקְרִיב שְׁלָמָיו - לֹא יֵצֵא בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם מִירוּשָׁלַם לְחֹזֵר לְמִקְדָּמוֹ, אֲלֵא יָלִין שָׁם וַיְחֹזֵר לְמִקְדָּר לְעִירוֹ; שְׁנֵאמָר: וּפְנִית בְּבִקְרָ וְהִלַּכְתָּ לְאַהֲלֵיךְ - כָּל פְּנוֹת שְׂאֵתָה פְּנֵה מִן הַמִּקְדָּשׁ לְכַשְׁתָּבוֹא לוֹ⁶¹ לֹא יִהְיֶה אֲלֵא בְּבִקְרָ⁶². נִמְצָאת אֹמֵר, שֶׁהַבְּפוּרִים טְעוּנִין שְׂבָעָה דְבָרִים: הַבָּתָּא מְקוֹם, וּכְלִי, וְקִרְיָאָה, וְקָרְבָן, וְשִׁיר, וְתַנּוּפָה, וְלִינָה.

61) אליו. (62) וזהו בנין-אב לכל הקרבנות, שטעונים לינה.

~ יום שישי ח' סיון ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר שהיודי אינו שוה בכל, ושיש מביא ואינו קורא, ומי הוא. הקונה שני אילנות בתוך שדה חבריו, או המוכר שדהו לפירות. אם צריך לקיחה והבאה כאחת. וזמן הבאת הביכורים. ודין התרומות והחלה והביכורים אם הם נכסי כהן ממש. הביכורים אם אוסרין בכל שהן. וכיצד מעלין אותם לירושלים.

א. כָּל הַמְּבִיא בְּפוּרִים טְעוּן קָרְבָן וְשִׁיר וְתַנּוּפָה וְלִינָה, אֲבָל הַיְהוּדִי אֵינוֹ שׁוֹה בְּכֹל, לְפִי שֵׁישׁ שְׁחִיבִין לְהֵבִיא בְּפוּרִים וְאֵינָן קוֹרִין עֲלֵיהֶם.

ב. וְאֵלוֹ מְבִיאִין וְלֹא קוֹרִין: הָאִשָּׁה² וְהַטְּמֻטִּים³ וְהָאֲנָדְרוּגִינוֹס⁴, לְפִי שֶׁהֵן סִפְקָ אִשָּׁה⁵, וְאֵינָן יְכוּלִין לֹאמַר: אֲשֶׁר נָתַתְּ לִי יְיָ. וְכֵן הָאֲפּוֹטְרוֹפִין וְהַעֲבָד וְהַשְּׁלִיחַ, לְפִי שֶׁאֵינָן יְכוּלִין לֹאמַר: אֲשֶׁר נָתַתְּ לִי יְיָ.

2) שם משנה ה. אבל מביא הבעל מנכסי אשתו וקורא, כדלהלן הלכה ו. (3) "אינו ניכר אם זכר או נקבה" (פירוש המשנה). (4) "מי שיש לו אברי הזרע הידועים לזכר ולנקבה וכו' והוא מסופק" (שם). (5) ראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה ב, ובהשגות הראב"ד שם. (6) "לפי שארץ ישראל לא נתחלקה אלא לזכרים וכו'.

ג. הֵגֵר - מְבִיא וְקוֹרָא. שְׁנֵאמָר לְאַבְרָהָם: אָב הַמּוֹן גּוֹיִם נָתַתִּיךָ - הֵרִי הוּא אָב כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ שְׁנִכְנְסִין תַּחַת פְּנֵי שְׁכִינָה; וְלְאַבְרָהָם הָיְתָה הַשְּׂבֻעָה תַּחֲלָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפריש - מביא ואינו קורא. אבל ממין אחר - מפריש ומביא וקורא²¹.

(18) המוכר. כלומר, נתת לי, ועדיין ישנה בידי. (20) ואף-על-פי-כן הוא מביא, שכיון נתייב שוב אינו נפטר. (21) שביכורי מין אחד, שהביא המוכר, אינם פוטרים את המין השני מהפרשת ביכורים.

ו. המוכר שדהו לפרות - הלוקח מביא ואינו קורא; שקנן פרות אינו פקנן הגוף²². אבל מביא אדם מנכסו אשתו²³ בפורים וקורא, אף על פי שאין לו גוף הקרקע; שגאמר: אשר נתן לך יי אלהיך ולביתך²⁴. אף על פי שמתה²⁵ אשתו אחר שהפריש והוא בדרך²⁶ - מביא וקורא²⁷.

(22) ולפיכך אינו קורא, שאינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי". (23) נכסי מלוג, שאין לו בהם אלא פירות. וראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה ג. (24) ואף-על-פי שאין אכילת הפירות שאוכל הבעל אלא מדבריהם (כנ"ל שם), מכל-מקום כיון שכך היתה דרכם של דורות הראשונים, לתת מהר ומתן (בראשית רבה פרשה פ), לכן חידשה התורה שמביא וקורא (מאירי לגיטין עמ' 205). ועיין תוספות שם ד"ה ולביתך. (25) ברייתא שם. (26) שכבר יצא מביתו כדי לעלות לירושלים, ודוקא בכהאי-גוונא שהוא בדרך, כדלהלן. (27) שהרי יש לו גם גוף הקרקע.

ז. המוכר שדהו²⁸ או שמכר³⁰ אילנות וקרקעין³¹ בזמן שהיובל נהג - הרי זה מביא וקורא ביוכל ראשון בלבד³², שעדין לא סמכה דעתו של מוכר שמתחזר לו הקרקע³³. אבל אם חזר ומכרה ביוכל שני³⁴ - הרי זה מביא ואינו קורא³⁵; שהרי סמכה דעתו³⁶ שאין לו אלא הפרות, וקנן פרות אינו פקנן הגוף³⁷.

(28) גיטין שם. (29) סתם, שאז הכוונה בין לקרקע ובין לפירות. וראה בהלכה הקודמת. (30) שם מח. (31) כלומר, מכר אילן אחר או שני אילנות, ופירש שהוא מוכר גם הקרקע עמהם. (32) שם, כרב חסדא. (33) כיון שלא הורגלו עדיין להחזיר השדות ביוכל, ולכן מכר לו גם את גוף הקרקע, אלא שהתורה הפקיעה את השדה מן הלוקח והחזירתו למוכר. וראה בפ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה א. (34) שכבר הורגלו להחזיר שדותיהם ביוכל הראשון. (35) שם, כריש לקיש ולא כרבי יוחנן. (36) של המוכר. (37) כבהלכה הקודמת.

ח. הפריש בפוריו וקלה והרי הוא מספן - זה שראוי לירשו מביא ואינו קורא. הפריש בפוריו ושלחן ביד אחר, ומת השליח בדרך, אף על פי שחזר הוא³⁸ והביאן - אינו קורא; שגאמר: ולקחת ובאת - עד שתהיה לקיחה³⁹ והבאה פאחת.

זוהי גם משמעות ההבדל, שבפסוקים המדברים בבעלות הכללית נאמר רק "לזרעך" אבל בכתובים המדברים בבעלות הפרטית נאמר "לך אתננה ולזרעך עד עולם" בהדגשת הנתינה בפועל לאברהם, כיון שההבטחה לאברהם על הבעלות הכללית היא מצד היותו אבי האומה, וההבטחה על הבעלות הפרטית ניתנה לאברהם מצד היותו ה"אב" של כאו"א מישראל. לכן, בכתובים המדברים בהבטחת הבעלות הכללית, נאמר רק "לזרעך אתן" (לזרעך נתתי), משא"כ בכתובים המדברים בבעלות הפרטית שניתנה לאברהם בתור "אב" המוריש לבנו, נאמר "לך אתננה ולזרעך" כיון שבזה מודגש היחס שבין אב ובן שעל ידו באה הירושה מהאב.

וזהו מה שיכול הגר לקרוא שהוא מצד בן הירוש את אביו ולא מצד היותו חלק מעם ישראל.

(י"ן מלכות ספר זרעים סימן כד מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ד. הקונה שני אילנות בתוך [שדה] של חברו - מביא ואינו קורא, לפי⁸ שהדבר ספק אם יש לו קרקע או אין לו⁹. וכיצד עושה? מקדיש אותם תחלה¹⁰ לבדק הפית¹¹, מפני שהן ספק חלין ואין מכניסין חלין לעזרה, והפכה פודה אותן מיד ההקדש ואחר כך אוכלן. ומפריש¹² מהן תרומה ומעשר, מפני שהן ספק חלין. ונותן המעשרות¹³ שלהן לפניהם¹⁴, שגאמר בפורים הם ואסורין לזרים¹⁵. ואינו מביא אותן בעצמו, אלא משלחן ביד שליח¹⁶, כדי שלא תעכב אותן¹⁷ הקריאה מלאכלן; שכל שאינו ראוי לקריאה מפני הספק - הקריאה מעפכת בו.

(7) ביכורים פ"א משנה ו, כחכמים ולא כרבי מאיר. (8) בבא בתרא פא: (9) ולכן אינו קורא, שהרי אם אין לו קרקע, אינו חייב בביכורים כלל. (10) קודם שמביא למקדש. (11) וקדושתם מספק, שמא חולין הם. (12) כלומר, מביא הפירות (שם). (13) כלומר, אפילו מעשר שני שהוא תמיד לבעלים, ומעשר ראשון שהוא ללוי. אבל תרומות, פשוט הוא שניתנות לכהנים. (14) בבא בתרא שם, כרבי אלעזר בן עזריה, שמעשר ראשון ניתן מעיקר הדין, אף לכהן. וראה בפ"א מהלכות מעשר, הלכה ד. (15) כנ"ל בפ"ג הלכה א. (16) והשליח אינו קורא, כנ"ל בהלכה ב. (17) את הביכורים.

ה. הפריש בפוריו ומכר שדהו - מביא¹⁸ ואינו קורא; שאינו יכול לומר: אשר נתת לי יי¹⁹, שהרי אין לו²⁰. והלוקח אינו חייב להפריש בפורים אחרים מאותו המין שפכר הפריש ממנו המוכר; ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חוב נוטלן בחובו, והאשה בכתבתה, וקונה בהן ספר תורה⁶¹.

54) ביכורים פ"ב משנה א. 55) תרומה גדולה ותרומת מעשר. 56) חלה פ"א משנה ט. 57) שמשלם זר האוכל תרומות בשגגה, שדינם כתרומה (פ"י מהלכות תרומות הלכה טו) - חולין קלא. 58) הם זרוע ולחיים וקיבה (שם). 59) ביכורים פ"ג משנה יב. 60) מה שאין כן במעשר שני, שהוא ממון גבוה, כנ"ל בפ"ג מהלכות מעשר שני הלכות י"ז. 61) כלומר: לא רק עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, שאפשר למכרם שוב ולקנות בדמיהם צרכי אכילה, מותר לקנות בהם, אלא אפילו ספר תורה שאסור למכור אותו (פ"י מהלכות ספר תורה הלכה ב), בכל זאת מותר לקנותו (מעשה רוקח).

טו. אף על פי שהבכורים והתרומות אסורים להאכל לזרים, ואף על פי שהבכורים עולין באחד ומאה בתרומה, אם נתערבו בחלין בירושלים - אסורין בכל שהן⁶³ במינם, כמעשר שני. מפני שהוא מקום אכילתן⁶⁴, עשאום⁶⁵ כדבר שיש לו מתירין; ואף על פי שהבכורים אסורים לזרים אף בירושלים - הרי הן אסורין בכל שהן. אפלו זרע הבכורים אחר שנכנסו לירושלים - הרי הגדולין אסורין, ואסורין בכל שהן אם נתערבו בירושלים; אבל הזרע בכורים קדם שיקנסו לירושלים - הגדולין חלין.

62) צ"ל: אסורים. 63) כלומר: לזרים אסורים באכילה, כביכורים, וכהנים חייבים לאכלם בקדושה (רדב"ז). 64) כלומר, לכהנים. 65) חכמים.

טז. פיצד מעלין את הבכורים? כל העירות שבמעמד מתפנסות לעירו של מעמד, פדי שלא יעלו יחידים; שנגמר: ברב עם הדרת מלך. ובאים ולנים ברחובה של עיר. ולא יפנסו לפתים, מפני אהל הטמאה. ובשחר הממנה אומר: קומו ונעלה ציון אל יי אלהינו. והשור הולך לפניהם, וקנינו מצפין זהב, ועטרה של זית בראשו, להודיע שהבכורים משבעת המינין. והחליל מפה לפניהם, עד שהם מגיעין קרוב לירושלים. והם הולכין בכל הדרך וקורין: שמחתי באמרים לי בית יי גלף. ולא היו מהלכין ביום אלא שתי ידות בלבד. הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהם שלוחין להודיע לאנשי ירושלים, ועטרו את בכוריהם ופרקסו אותן. ואם היה להם לח וקבש - מראין את הלח מלמעלה. והפחות⁶⁶ והסגנים⁶⁷ והגזברים⁶⁸ יוצאין לקראתן מירושלים. לפי הבאים הם יוצאין. אם באו אנשים הרבה - יוצאין לקראתן רבים, ואם מעט - מעט. ומשיכנסו פלן בשערי ירושלים יתחילו לקרות: עמדות היו רגלינו בשעריך ירושלים.

38) כלומר, המשלח, בעל הפירות. 39) כלומר, לקיחה מן הבית. כרבינו תם שם, בתוס' ד"ה בצרן ולא כרשב"ם.

ט. הפריש בכוריו ואבדו קדם שגיע לחר הבית, והפריש אחרים תחתיהן - מביא השניים ואינו קורא; לפי שאינו יכול לומר: את ראשית כל פרי האדמה, לפי שאינו ראשית. ואלו השניים - אין תיבדים עליהן חמש ככפורים.

י. הביא בכוריו ונטמאו בעזרה - נופצם שם ואינו קורא⁴⁰.

40) שאין קריאה אלא בשעת שמחה (להלן הלכה יג), וכיון שנטמאו אין כאן שמחה (הר"ש שם).

יא. הביא⁴¹ בכוריו מאחד מן המינים⁴² וקרא, וחרז והביא בכורים ממין אחר - אינו קורא עליהן; שנגמר: הגדתי היום - פעם אחת בשנה הוא מגיד, ולא שתיים⁴³.

41) שם סוף משנה ט. 42) כלומר, משבעת המינים. 43) ירושלמי שם ה"ז. וראה בתוספתא פ"א ה"ד ובתוספתא כפשוטה שם.

יב. הפריש בכוריו ויבש המעין⁴⁴ או שנקצץ האילן⁴⁵ - מביא⁴⁶ ואינו קורא; לפי שזה פמי שאין לו קרקע, שהרי אבדה⁴⁷.

44) "שממנו היה משקה שדהו" (פירוש המשנה). 45) שממנו הביא בכוריו. 46) כיון שבשעת ההפרשה, היתה לו קרקע. וראה למעלה הלכה ה ובפ"ב הלכה יד. 47) כלומר, הקרקע. שאינה קרויה קרקע אלא אם כן יש לה מעיין המשקה ואילנות גדלים בה. ולכן אינו יכול לומר: "אשר נתת לי ה'", כמבואר למעלה בה"ה, ע"י שם. ועיין ברש"י לברכות שם.

יג. הביא⁴⁸ בכורים מאחר חג הספות ועד חנפה⁴⁹, אף על פי שהפרישן קדם החג⁵⁰ - מביא ואינו קורא. שנגמר: ושמתה בכל הטוב; ואין קריאה אלא בשעת שמחה - מחג השבועות⁵¹ עד סוף החג⁵². ושאר המביאין חוץ מאלו⁵³ - מביאין וקורין.

48) משנה שם, כחכמים ולא כרבי יהודה בן בתירא. 49) שהרי לאחר חנוכה אין מביאין ביכורים, כנ"ל. 50) חג הסוכות שאז הוא זמן קריאה. 51) שמתחילין להביא בו ביכורים, ונאמר בהם: "ושמתה בכל הטוב". 52) חג הסוכות, שנאמר בו: "ושמתה לפני ה' אלהיכם". וראה בפירוש המשנה. 53) שהזכרנו בפרק זה. וראה למעלה פ"ב סוף הלכה יג.

יד. הבכורים⁵⁴ והתרומות⁵⁵ והחלה⁵⁶ והקורן והחמש⁵⁷ ומתנות בהמה⁵⁸ הם נכסי כהן. יש לו⁵⁹ לקנות מהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה⁶⁰, ובעל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָחַד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה חוֹטֵא
נִשְׁפָּר. וְחָלָה טְמֵאָה [מִוֹתֵרֶת] (לִכְהֵן) לְהִסְקָה,
בְּתְרוּמָה טְמֵאָה.⁸

(4 משנה, שם. 5) של בעל הבית. (6) כיון שאינה ראויה
לאכילה לכהן, אלא להסיק בה בלבד, כדלהלן - הקילו
בשיעורה. (7) "פירוש, שלא ירויח החוטא שטימאה,
ויוציא פחות ממה שהיה מוציא אילו לא עבר וטימאה"
(פירוש המשנה). (8) ראה בפ"א מהל' תרומות ה"א,
וחלה נקראת תרומה (להלן הי"ג).

ה. אין חִבְיֵין בְּחֵלָה מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל
בְּלִבְד, שְׁנֵאמַר: וְהָיָה בְּאַכְלֹכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ וְגוֹמַר;
וּבְזִמְן שֶׁפֶל יִשְׂרָאֵל שָׁם, שְׁנֵאמַר: בְּבִאֲכֶם - בִּיאַת
פְּלֹכֶם, וְלֹא בִיאַת מִקְצֹתְכֶם. לְפִיכֵן, חֵלָה בְּזִמְן הַזֶּה,
אֶפְלוּ בִימֵי עֶזְרָא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, אֵינָה אֲלֵא
מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹו בְּתְרוּמָה.

ו. פְּרוֹת חוֹצֵה לְאַרְצֵי⁹ שְׁנִכְנְסוּ לְאַרְצֵי¹⁰ - חִבְיֵין
בְּחֵלָה, וּפְרוֹת הָאָרֶץ שֶׁיֵּצְאוּ חוֹצֵה לְאַרְצֵי - פְּטוּרִין;
שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה - שָׁמָּה אֶתֶם
חִבְיֵין בֵּין עַל פְּרוֹת הָאָרֶץ בֵּין עַל פְּרוֹת חוֹצֵה לְאַרְצֵי.

(9) חלה פ"ב מ"א. (10) ושעת חיוב חלה, שהיא בשעת
לישה, היתה בארץ.

ז. מִפְּרִישֵׁין חֵלָה בְּחוֹצֵה לְאַרְצֵי מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, כְּדִי
שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת חֵלָה מִיִּשְׂרָאֵל. וְאֵין מְבִיאִין
חֵלוֹת חוֹצֵה לְאַרְצֵי לְאַרְצֵי, כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְבִיאִין תְּרוּמָה
וּבְסוֹפְרִים מִשָּׁם. וְאִם הִבִּיא - מִנִּיחָה עַד עֶרֶב הַפֶּסַח
וּתְשַׁרְף, כְּתְרוּמָה.

ח. שְׁלֹשָׁה¹¹ דִּינֵין לְחֵלָה בְּשֶׁלֶשׁ אַרְצוֹת: כָּל הָאָרֶץ
שֶׁהַחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי בְּבַל¹² עַד בְּזִיב¹³ - מִפְּרִישֵׁין בָּהּ
חֵלָה אַחַת¹⁴ כְּשֶׁעוֹר¹⁵, וְהִיא נֹאכֶלֶת לִפְנֵיהֶם. וְשֶׁאֵר
אַרְצֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהַחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם וְלֹא עוֹלֵי
בְּבַל, שֶׁהִיא מְזִיב וְעַד אֲמֵנָה¹⁶ - מִפְּרִישֵׁין בָּהּ שְׁתֵּי
חֵלוֹת: הָאֶחָת נִשְׂרָפֶת, וְהָאֶחָת נֹאכֶלֶת. וּמִפְּנֵי מָה
מִפְּרִישֵׁין בָּהּ שְׁתֵּי חֵלוֹת? מִפְּנֵי שֶׁהַחֵלָה הָרֵאשׁוֹנָה
טְמֵאָה¹⁷, שֶׁהָיָה לֹא נִתְקַדְּשָׁה אוֹתָהּ הָאָרֶץ בִּימֵי
עֶזְרָא¹⁸, וְקִדְּשָׁה רֵאשׁוֹנָה בְּטָלָה מִשְׁגָּלוֹ¹⁹; וְהוֹאִיל
וְהִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל²⁰ - מִפְּרִישֵׁין בָּהּ חֵלָה אֶחָד
מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֵה²¹ וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ; וּמִפְּרִישֵׁין
חֵלָה שְׁנֵי וְנִתְּנִין אוֹתָהּ לִכְהֵן לְאַכְלָה, כְּדִי שֶׁלֹּא
יֵאמְרוּ: תְּרוּמָה טְהוֹרָה נִשְׂרָפֶת, שֶׁהָיָה נִשְׂרָפָה
הָרֵאשׁוֹנָה אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִטְמָאָה טְמֵאָה יְדוּעָה
לְכַל²². וְזוֹ שְׁנֵי אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֲלֵא כָּל שְׁרוּצָה
מִפְּרִישֵׁין²⁴, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִדְּבָרֵיהֶם. וְכָל הָאָרֶץ
מֵאֲמֵנָה וְלַחוּץ, בֵּין בְּסוֹרְיָא בֵּין בְּשֶׁאֵר הָאַרְצוֹת -

(66) סגני הכהנים. וראה בירמיהו נא, כג. (67) סגני הלויים
(תוס' יו"ט). (68) הם הממונים על עסקי ההקדש ועל
נכסיו (פירוש המשנה).

יז. כָּל בְּעַלֵי אֲמֵנוֹת שֶׁבִירוּשָׁלַיִם עוֹמְדִין מִפְּנֵיהֶם
וְשׂוֹאֲלִין בְּשֶׁלּוֹמֵן: אַחֲנוּ, אַנְשֵׁי מְקוֹם פְּלוֹנִי,
בּוֹאֲכֶם בְּשֶׁלּוֹם. וְהֵם מְהַלְכִין בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם וְהַחֲלִיל
מִכָּה לְפָנֵיהֶם, עַד שֶׁהֵם מְגִיעִים לְהַר הַבַּיִת. הִגִּיעוּ
לְהַר הַבַּיִת, נוֹטֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד סֵלוֹ עַל כַּתְפוֹ
וְאוֹמְרִין: הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ וְכוּ' עַד כָּל
הַנְּשֻׁמָּה תְּהֵלֵל יְהִי הַלְלוּיָהּ. וְהֵם מְהַלְכִים בְּהַר הַבַּיִת
וְקוֹרְאִין, עַד שֶׁמְגִיעִין לְעֶזְרָה. הִגִּיעוּ לְעֶזְרָה, דִּבְרוּ
הַלּוֹים בְּשִׁיר: אַרְוִמְךָ יי כִּי דִלְתָנִי וְגוֹמַר.

~ שבת קודש ט' סיון ~

פְּרָק חֲמִישִׁי

(1) יבאר שמצות-עשה להפריש חלה מן העיסה וליתנה
לכהן, ואם יש לה שיעור. עיסה שנטמאה בשוגג או באונס.
ופירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ או להיפך. שלשה דינין
לחלה בשלש ארצות. ואם היה כהן קטן בחוצה לארץ ורצה
להפריש חלה. המפריש חלה מה מברך. ואם הערומה
מברכת ומפרשת חלה, ואם הנדה מברכת ומפרשת חלה
בחוצה לארץ. אם היא מדמעת. ואם רצה לאכול תחילה
ואח"כ יפריש. והדברים שחלה ותרומה שוים בהם.

א. מְצוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִן הָעֶסָה² לִכְהֵן³,
שְׁנֵאמַר: רֵאשִׁית עֲרֹסְתְכֶם חֵלָה תְּרִימוּ תְרוּמָה.
וְרֵאשִׁית זוֹ אֵין לָהּ שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה. אֶפְלוּ הַפְּרִישׁ
בְּשֶׁעוֹרָה - פֶּטַר אֶת הָעֶסָה. וְהָעוֹשֶׂה כָּל עֶסְתוֹ חֵלָה
- לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם, עַד שִׁישִׁיר מִקְצָתוֹ.

(2) של חמשת מיני דגן (להלן פ"ו ה"ב). (3) על מנת לתתה
לכהן.

ב. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמִּפְּרִישֵׁין אֶחָד מֵאַרְבָּעָה
וְעֲשָׂרִים מִן הָעֶסָה, כְּדִי שִׁיחֵיָה בָּהּ כְּדִי מִתְּנֶה לִכְהֵן;
שְׁנֵאמַר: תִּתֵּן לוֹ - תֵּן לוֹ דָּבָר הָרְאוּי לְתַנוּ מִתְּנֶה.
וְהַנְּחָתוֹם הָעוֹשֶׂה לְמַכַּר בְּשׁוּק - מִפְּרִישׁ אֶחָד
מִשְׁמוֹנֵה וְאַרְבָּעִים; לְפִי שֶׁעֶסְתוֹ מְרַבָּה, יֵשׁ בְּשְׁעוֹר
זֶה כְּדִי מִתְּנֶה.

ג. הָעוֹשֶׂה עֶסָה לְמִשְׁתָּה בְּנוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא
מְרַבָּה - מִפְּרִישׁ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה; שֶׁלֹּא לְחַלֵּק
בְּעֶסֶת בְּעַל הַבַּיִת. וְהַנְּחָתוֹם שֶׁעֲשֵׂה עֶסָה קְטַנָּה -
אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֵה; שֶׁלֹּא לְחַלֵּק בְּעֶסֶת
הַנְּחָתוֹם.

ד. נְטִמָּאת⁴ הָעֶסָה⁵ בְּשׁוּגַג אוּ בְּאַנְס - מִפְּרִישׁ אֶחָד
מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֵה⁶. וְאִם טְמֵאָה בְּזוֹדוֹן - מִפְּרִישׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְיִוִּלְדוּת וּמִצְרָעִין; אֲבָל שְׂאֵר הַטְּמָאִים בְּמַגַּע שְׂאֵר הַטְּמָאוֹת, אֲפִלּוּ טְמֵאֵי מַת - מִתְרִים לֹאכְלָהּ. לְפִיכָּךְ, אִם הָיָה שָׁם³⁹ כֹּהֵן קֹטֵן בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, בֵּין פְּסוּוֹרָא⁴⁰ בֵּין בְּשֵׂאֵר אֲרָצוֹת, וְרָצָה לְהַפְרִישׁ חֲלָה אֶת - מִפְּרִישׁ אֶחָד מֵאֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנֶה, וְנֶאֱכַלְתָּ לְקַטֵּן שְׂעִדִין לֹא רָאָה קְרִי אוֹ לְקַטְנָה שְׂעִדִין לֹא רָאָתָה נְדֵה⁴¹, וְאִין צְרִיף לְהַפְרִישׁ שְׁנֵינָה⁴².

34) כלומר, כל הארץ מאמנה ולחוץ, כנ"ל ה"ח. ומדובר כאן בחלה המופרשת ראשונה. ראה למעלה. (35) בטומאת ארץ העמים. ובזמן הזה היא טמאה מן התורה, מפני טומאת המת, כנ"ל. (36) כלומר, שלעולם אין חיוב חלה שם מן התורה. (37) אבל בנגיעה מותר אפילו למי שטומאה יוצאה מגופו (בכורות, שם). (38) שם. וראה בהל' תרומות שם. (39) בחוץ לארץ. (40) שאינה כחוץ לארץ לענין חלה, כנ"ל בה"ח. (41) שחזקתן שלא יצאה טומאה עדיין עליהם, ולכן הם אוכלים תמיד בלא בדיקה (הל' תרומות, שם). (42) שכיון שהראשונה נאכלת, שוב לא תשתכח תורת חלה, ולא חששו שמא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת.

יא. וכן⁴³ אם היה שם⁴⁴ כֹּהֵן גְּדוֹלֵל⁴⁵ שְׁטָבֵל מִשְׁכַּבְת וְרָעוּ אוֹ מִזִּבְיָתוֹ⁴⁶, אָף עַל פִּי שְׂאֵר הַעֲרִיבִים⁴⁷ שְׁמֹשׁוֹ, וְאָף עַל פִּי שְׂהוּא טְמֵא מִתְ⁴⁸ - הַרִי זֶה מִתָּר לֹאכֵל חֲלָה הָרֵאשׁוֹנָה, וְאִינוּ צְרִיף לְהַפְרִישׁ שְׁנֵינָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. כָּל הַמִּפְרִישׁ חֲלָה⁴⁹ - מִבְּרֶךְ תַּחֲלֵה⁵⁰: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִנּוּנוּ לְהַפְרִישׁ חֲלָה. בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁵¹. וּכְשֶׁם שְׁמִבְרֶךְ עַל הַטְּהוֹרָה, כֵּן מִבְּרֶךְ עַל הַטְּמֵאָה. לְפִיכָּךְ⁵² אִין הָאִישׁ עָרֵם מִפְּרִישׁ חֲלָה, שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְבָרֶךְ⁵³. אֲבָל⁵⁴ הָאִשָּׁה הָעֲרָמָה שִׁשְׁבָּה⁵⁵ וְכָל פְּנִיָּה טוֹחוֹת⁵⁶ בְּקֻקְעָה - מִבְּרַכַּת הַמִּפְרָשֶׁת חֲלָה⁵⁷.

43) נראה שהלכה י"א מתחילה להלן: "כל המפריש חלה וכו'", ובטעות ציינוה כאן. (44) בחוץ לארץ. (45) כלומר, ביחס לקטן שלא ראה עוד קרי. (46) כלומר, מטומאה שיצאה עליו מגופו, כנ"ל. (47) ואין טמאים אוכלים בתרומה (וחלה - כתרומה) עד שיעריב שמשן (הל' תרומות שם ה"ב). (48) וטעון הזאה, ואי-אפשר לו היום להטהר. (49) כלומר, אפילו אותו שאסור לו לאכלה מחמת טומאתו, כנ"ל וכדלהלן בראש ההלכה הסמוכה. (50) כדרך שמברכין על המצוות עובר לעשייתן. וראה בפ"א מהל' מעשר ה"ז. (51) אף-על-פי שאין חיוב חלה שם אלא מדבריהם, מברך כדרך שמברך על כל מצוות דרבנן (שבת כג.). (52) כלומר, לפי שחייב לברך על הפרשת חלה. (53) תרומות פ"א מ"ו, ופ"א מהל' ברכות ה"ט. (54) חלה, שם. (55) אף-על-פי שברכת המצוות היא במעומד, זה אינו אלא כשחייב לעשות המצוה, אבל כאן אין הפרשת החלה אלא הכשר אכילה גרידא (גליון מהרש"א ליו"ד שם, בשם 'מגן אברהם'). (56) דבוקות

מִפְּרִישֵׁין שְׁתֵּי חֲלוֹת: אֶתַּח לְשַׂרְפָּה, כְּדֵי שְׂלֹא יֵאמְרוּ: רְאִינוּ תְּרוּמָה טְמֵאָה²⁵ נֶאֱכַלְתָּ; וְאֶתַּח לֹאכְלִיָּהּ, כְּדֵי שְׂלֹא תִשְׁתַּבַּח תּוֹרַת חֲלָה מִיִּשְׂרָאֵל. וְהוֹאִיל וְזוֹ וְזוֹ מִדְּבָרֵיהֶם²⁶, מוּטָב לְרַבּוֹת בְּנֶאֱכַלְתָּ. לְפִיכָּךְ: שֶׁל שְׂרַפָּה - אִין לָהּ שְׂעוֹר, אֲלָא כָּל שְׂהוּא; וְשֶׁל אֲכִילָה - אֶחָד מֵאֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנֶה. וּמִתַּת לְזִבְיָת, וְאִין צְרִיף לֹאמַר לְשֵׂאֵר טְמָאִים²⁷.

11) שם, מ"ח. (12) בזמן עזרא. (13) וכזיב עצמה לא החזיקו בה (פ"א מהל' תרומות ה"ח). (14) כלומר, פעם אחת. (15) אחד מכ"ד או מ"ח (למעלה ה"ב). (16) ראה בהל' תרומות שם ה"ז. (17) בטומאת ארץ העמים. ראה בפ"א מהל' טומאת מת ה"א. (18) שם ה"ה. (19) שם. ולפיכך גזרו עליה טומאה כעל ארץ העמים. (20) כלומר, כשהחזיקו בה עולי מצרים היתה ארץ ישראל, והיתה חייבת אז בחלה מן התורה ('ירושלמי' שם ה"ד). (21) כדין עיסה שנטמאת, כנ"ל בה"ד. וראה בפירוש המשנה וברע"ב ותו"ט שם. (22) 'ירושלמי' שם. (23) שהרי אינה טמאה אלא בטומאת ארץ העמים, ובארץ שהיתה פעם ארץ ישראל. וראה להלן שבחוצה-לארץ ממש, טומאה זו ידועה. (24) אף-על-פי שהיא נאכלת, וראה להלן. (25) בטומאת ארץ העמים, כנ"ל. שכיון שהיא חוצה-לארץ ממש - ידועה טומאתה לכל, ראה להלן. (26) שאין להן עיקר מן התורה. (27) שנטמאו במגע הטומאה, שטומאתם קלה מטומאת אלו, שהיא יוצאת מגופם, וראה בכורות שם.

ט. בְּזִמְן הַזֶּה, שְׂאִין שָׁם עֶסֶה טְהוֹרָה מִפְּנֵי טְמָאת הַמַּת²⁸ - מִפְּרִישֵׁין חֲלָה אֶתַּח בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל²⁹ אֶחָד מֵאֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנֶה³⁰ וְשׂוֹרְפִין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שְׂהוּא טְמֵאָה וְיִשׁ לָהּ שָׁם מִן הַתּוֹרָה³¹. וּמִפְּזִיב עַד אֲמָנָה³² - מִפְּרִישֵׁין שְׁנֵינָה לְכָהֵן לֹאכְלִיָּהּ, וְאִין לָהּ שְׂעוֹר, כְּשִׁהְיָה הַדָּבָר מִקְדָּם³³.

28) שכולנו טמאי מתים, ואין בידינו אפר פרה אדומה להזות עלינו. (29) כלומר, אף בארץ שהחזיקו בה עולי בבל. (30) כדין חלה שנטמאה באונס, למעלה ה"ד. (31) כלומר, בזמן שכל ישראל עליה חייבים בחלה מן התורה, ולפיכך מפרישים אף בזמן הזה כשיעור. ויש אומרים שבזמן הזה אין מפרישים אלא כלשהו ('ברכי יוסף' ליו"ד שם ס"ד). (32) כלומר, במקום שהחזיקו בו עולי מצרים ולא החזיקו בו עולי בבל. (33) כלומר, אף-על-פי שעתה היא טמאה טומאת מת הידועה לכל. ולא שיין לחשוש שמא יאמרו תרומה טהורה נשרפת (ראה בהלכה הקודמת), והיה מן הדין שלא להצריך הפרשה שניה, ובכל זאת השאירו הדבר כפי שהיה.

י. חֲלַת חוּצָה לְאֶרֶץ³⁴, אָף עַל פִּי שְׂהוּא טְמֵאָה³⁵, הוֹאִיל וְעַקְר חִיּוּבָהּ מִדְּבָרֵיהֶם³⁶ - אֵינָה אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה³⁷ אֲלָא עַל כֹּהֵן שְׁטֵמֵאָה יוֹצֵאָה עָלָיו מִגּוֹפּוֹ³⁸, וְהֵם: בְּעָלֵי קְרִיִין וְזָבִים וְזָבוֹת וְנִדְוֹת

מתוך מהדורת חזק

יג. החלה נקראת תרומה. לפיכך אינה נטלת אלא מן המקנה, בתרומה; ואינה נטלת מן הטוהר על הטמא לבתחלה.

יד. וכל שאמרנו בתרומה: לא יתום, ואם תום - אינה תרומה⁶⁶, כף בתלה⁶⁷. וכל שאמרנו בתרומה: לא יתום מזה על זה⁶⁸, כף בתלה. וכל שאינו אוכל תרומה⁶⁹ - אינו אוכל חלה; וכל האוכל תרומה⁷⁰ - אוכל חלה.

66 כגון חרש שוטה וקטן וכיוצא בהם (שם פ"ד ה"ב), או ממין על שאינו מינו (שם פ"ה ה"ב). 67 שנקראת תרומה, כנ"ל. 68 כגון מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו (שם פ"ד ה"ד). 69 כגון זר (שם פ"ו ה"ה), או טמא (שם פ"ז ה"א). 70 שם.

טו. הסומא והשכור⁷¹ מפרישין חלה לבתחלה; שאין בעשה רע ויפה כדי שיכוננו ויפרישו מן היפה⁷².

71 שאינם מפרישים תרומה גדולה, מפני שאינם יכולים לכוון ולהפריש את היפה (שם פ"ד ה"ד). ומדובר בשיכור שלא הגיע לשכרותו של לוט, שאם הגיע - הרי הוא כשוטה לכל דבריו (פכ"ט מהל' מכירה הי"ח). 72 ראה ב"ירושלמי" חלה פ"ד ה"ג, ובמפרשים שם.

ומכוסות. 57) וכל זה כשהיא מברכת, אבל האיש אסור לו לברך כנגד אשה ערומה, שהרי טפח באשה ערוה.

יב. הנדה וכיוצא בה⁵⁸ - מברכת ומפרשת חלת חוצה לארץ⁵⁹; שאינה מזוהרת⁶⁰ על מגעה, אלא על אכילתה. ואם היה שם פה קטן או פה שטבל, שהיא מתרת לו לאכילה כמו שבארנו⁶¹ - הרי זה מתר לאכלה⁶² עם הזר⁶³ על שלהן אחד, לפי שאינה מדמעת⁶⁴ ואפילו נתערבה שיה בשורה⁶⁵. ונותנין אותה לכהן עם הארץ, מפני שהיא טמאה באויר ארץ העמים. [ואין בה משום פה המסייע במתנותיו שהוא אסור. ואם רצה לאכל תחלה] ואחר כך יפריש החלה בחוץ לארץ - מתר; שאין עקרה אלא מדבריהם.

58 כלומר, שאר הטמאים בטומאה היוצאת עליהם מגופם, כנ"ל ה"י. 59 שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים. אבל חלת ארץ ישראל, אפילו בזמן הזה, אסורה אפילו במגע נדה וכיוצא בה. 60 בכורות כז, א. 61 בה"י. 62 כלומר, אפילו את החלה המופרשת ראשונה. וראה בסוף ה"ח. 63 שאינו כהן. וראה חלה פ"ד סוף מ"ח. 64 כלומר, אינה אוסרת תערובתה כחלת ארץ ישראל. ואם כן, אף אם יתערב לחמו של הזר עם החלה של הכהן "חד בחד" - לא יאסר. 65 וכלשון אם נתערבה ברוב.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

למשפט הבנות מעתה? הרי זה בא ללמד ונמצא למד. ושם אמרו: "שארה" - אלו מזונותיה; פסותה - כמשמעו; עונתה - זו דרך ארץ" (אישות).

~ יום שני ד' סיון ~

מצות עשה ריב.

המצוה הרי"ב - הצווי שנוצטוינו לפרות ולרבות ולהתפונ לקיום המין, וזוהי מצות פריה ורביה, והוא אמרו יתעלה: "[ואתם] פרו ורבו" (בראשית ט, ז). וכבר בארו (ברכות טז.) שיהתקן פטור מקריאת שמע אם נשא בתולה, ונתנו טעם לכך, מפני שהוא עוסק במצוה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו וחיוביה בפירק ו' מיבמות (סא): ואין הנשים חייבות במצוה זו; וכפריש אמרו שם (סח): "האיש מצוה על פריה ורביה, אבל לא האשה".

~ יום ראשון ג' סיון ~

מצות לא תעשה רכב.

המצוה ה"ס"ב - האזהרה שהזהר קונה אמה עבדיה מלהציק לה אם נשאה. פונתי באמרי להציק לה. שלא יצמצם לה מזונותיה או פסותה או ימנע ממנה עונתה בכדי להציק לה ולצער, והוא אמרו יתעלה: "שארה פסותה וענתה לא יגרע" (שמות כא, י). ולאו זה בעצמו, כולל כל-הנושא בת ישראל שלא יציק לה באחד משלשת הדברים האלה כדי לצערה ולענותה, והוא אמרו יתעלה באמה עבדיה שהזהיר מלמנוע ממנה שארה פסותה וענתה, כמשפט הבנות יצוה-לה (שם, ט). מכאן למדנו שמשפט הבנות הוא: שלא ימנע שאר פסות ועונה, והוא אמרם במקלתא (פרשת משפטים): "וכי מה-למדנו

~ יום שלישי ה' סיון ~

מצות עשה ריב.

המצוה הרי"ב — הצווי שצטוינו לפרות ולרבות ולהתפנו לקיום המין, וזוהי מצות פריה ורביה, והוא אמרו ותעלה: [וְאָתָם] פרו ורבו (בראשית ט, ז). וכבר בארו (ברכות טו.) שקהתן פטור מקריאת שמע אם נשא בתולה, ונתנו טעם לכך, מפני שהוא עוסק במצוה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו וחיוביה בפ"ק ו' מיבמות (סא:) ואין הנשים חייבות במצוה זו; ובפרוש אמרו שם (סה:): "האיש מצוה על פריה ורביה, אבל לא האשה".

~ יום רביעי ו' סיון ~

מצות עשה רכב.

המצוה הרכ"ב — הצווי שצטוינו לגרש בספר (בשטר) דוקא אם נרצה לגרש, והוא אמרו ותעלה: "וכתב לה ספר פרידת ונתן בידה" (דברים כד, א). וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר דין גרושין, בשלמות המסקתא המיוחדת לכך, כלומר מסכת גטין.

~ יום חמישי ז' סיון ~

מצות עשה רכב.

המצוה הרכ"ב נדפסה ביום הקודם

~ יום שישי ח' סיון ~

מצות לא תעשה שנו.

המצוה השנו — האזהרה שהזהר האדם מלהחזיר גרושתו אחר שנשאת לאחר, והוא אמרו ותעלה: "לא יוכל בעלה הראשון אֲשֶׁר-שָׁלַחָה לשוב לקחתה" (דברים כד, ד). והעובר על לאו זה — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות ביבמות.

~ שבת קודש ט' סיון ~

מצות לא תעשה שנו.

המצוה השנו נדפסה ביום הקודם

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד א

1 עד אחד אומר ראיתי את ההורג, ושנים אומרים לא ראיתי, היו
2 עורפין, שאין דבריו של אחד עומדים במקום שנים. שנים אומרים
3 ראינו, ואחד אומר להן לא ראיתם, לא היו עורפין שאין עד אחד
4 יכול להכחיש שנים, והרי נודע מי הכהו.
5 משרבו הרוצחין במלה עגלה ערופה שהרי מכירים היו מי רגיל
6 להרוג, והרי זה כמי שנודע מי הכהו, ודבר זה החל משבא אליעזר
7 בן דינאי שהיה רוצח ידוע, ורחיקה בן פרישה היה נקרא תחילה,
8 ומשנעשה רוצח חורו לקרותו בן הרצחין.
9 משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ורבי יוחנן בן זבאי
10 הפסיקו, שנאמר "לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל
11 בנותיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות יפרדו וגו'" ופירש כך, לא
12 אפקוד לבדוק את נשותיכם, משום שבנותיכם תזנינה, ואף הבעלים
13 עצמם עם הזונות מצויים כפרדים.
14 משמת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים,
15 במלו האשכולות – אנשים שהכל בהם ואין פגם בתורתם, שעד סוף
16 ימיהם לא היו מחלוקות במה שקבלו מרבותיהם, וראיה שאדם
17 השלם נקרא 'אשכול', שנאמר "אין אשכול לאכול בפורה אותה
18 נפשי" והמשך הוא 'אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין'.
19 יוחנן בן גדול העביר מירשאל הודיית המעשר – וידוי
20 המעשרות, שמצוה להתודות בפסח של שנה רביעית ושביעית,
21 'בערתי הקדש מן הבית', ובטלו יוחנן בן גדול. אף הוא במל את
22 המעוררין, ואת הנזקין, יתבאר בגמרא.

1 יהושע קרי קרית שמע, ובתוך כך אתא לקמיה אותו תלמיד,
2 ובאותו יום הוה בדעתיה של רבי יהושע בן פרחיה לקבוליה, וכיון
3 שלא היה יכול להפסיק אהוי ליה בדיה – הראה לו סימן בידו
4 שימתין, אך התלמיד סבר שבסימן זה רבי יהושע מדקא דחי ליה
5 לגמרי, אול זקף לבינתא פלחא – הלך וזקף לבנה לעבודה וזה
6 ועבדה, אמר ליה רבי יהושע בן פרחיה, חזור בך, אמר ליה, כך
7 מקובלי ממך, כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו
8 לעשות תשובה, וכיצד החטיא את הרבים, דאמר מר, אותו תלמיד
9 בישה וחסית וחרית והחטיא את ישראל.
10 תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, יצר של תשמיש, תינוק,
11 ואשה, לא ידחה אדם אותם בשתי ידים, אלא תהא שמאל דוחה
12 וימין מקרבת.
13 משנה. נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה, תצא העגלה
14 ותרעה בעדר שעדיין חולין היא, נמצא משנערפה העגלה, תקבר
15 במקומה ואסורה בהנאה, ואין אומרים שנערפה בטעות, לפי ששל
16 ספק באתה מתחילתה שלא נודע מי ההורג, ובשעת עריפה ביפירה
17 ספיקה והלכה לה – היא עשתה את שלה, וכיפרה על הספק.
18 ובשנמצא אחר כך ההורג לא בטלה כפרתה בכך. נערפה העגלה
19 ואחר כך נמצא ההורג, אינו נפטר מעונשו בעריפת העגלה, אלא
20 הרי זה יחרג.
21 עד אחד אומר ראיתי את ההורג, ועד אחד אומר לא ראיתי, וכן
22 אשה אומרת ראיתי, ואשה אחרת אומרת לא ראיתי, היו עורפין,
23 שמתוך שיש הכחשה, אין לפנינו שום עדות.

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 דְּשָׁקִיל כְּכַתּוּב שֶׁם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּאֹתָהּ שָׁעָה שָׁבָא נַעֲמָן לַפְּנֵי
 2 אֵלִישֶׁע הָיָה אֵלִישֶׁע עוֹסֵק עִם תַּלְמִידָיו וְעַם גַּחְזֵי בְּשִׁמְנֵה שְׂרָצִים
 3 שֶׁהֵם אֵב הַטּוּמְאָה, וְכִשְׁלַק גַּחְזֵי כֶסֶף וּבַגְדִים, שִׁישׁ בָּהֶם כְּדֵי לְקַנּוֹת
 4 כָּל דְּבָרִים הַלֵּלוּ, אָמַר לוֹ אֵלִישֶׁע, רְשָׁע, הִנֵּיעַ עֵת לִימּוֹל שְׂכָר
 5 תּוֹרְתְךָ שֶׁסָּקַת בְּסוּגִיית שְׁמֵנֵה שְׂרָצִים וּכְגֹדֵה זֶה קִבְּלַת כְּשִׁיעוֹר
 6 שְׂמוּנָה דְּבָרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְתִידַחַה לְעוֹלָם הַבָּא, וְנוֹסֵף עַל כֵּךְ,
 7 "וְצָרְעֵת נַעֲמָן תְּדַבֵּק בְּךָ וּבִנְרָעָךָ לְעוֹלָם". נֹאמַר בְּסַפֵּר מַלְכִים,
 8 "וְאֶרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצוֹרְעִים" וַיִּשְׁבוּ בְּפִתַח שַׁעַר שׁוּמְרוֹן, אָמַר
 9 רַבִּי יוֹחָנָן, אֲרַבְעָה מְצוֹרְעִים אֵלּוּ זֶה גַּחְזֵי וְשִׁלְשֵׁת בְּנֵי שְׁנַעֲשׂוּ
 10 בְּצַרְעַת הוּא וְרַעַו.
 11 עוֹד מְבִיאָה הַגְּמָרָא מֵה שְׁנֵאמַר מִיַּד אַחַר מַעֲשֵׂה גַחְזֵי יְיָ הֵלֵךְ אֵלִישֶׁע
 12 דְּמִשְׁקָן, שׁוֹאֲלָת הַגְּמָרָא, לְמָה הֵלֵךְ אֵלִישֶׁע לְדַמְשֶׁק. אָמַר רַבִּי
 13 יוֹחָנָן, שֶׁהֵלֵךְ לְהַחְזִירָו לְגַחְזֵי בְּתַשְׁבּוּבָה, וְלֹא חֹזֵר, אָמַר לוֹ אֵלִישֶׁע
 14 לְגַחְזֵי חֹזֵר בְּךָ, אָמַר לוֹ גַּחְזֵי, בְּךָ מִקְּבֹלְנֵי מִמֶּךָ, כֵּל מִי שֶׁחֲמָא
 15 וְהַחֲמִיָּא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפֵּיקוֹן בִּירוֹד לְעֵשׂוֹת תַּשְׁבּוּבָה. וּמְבִאָרָת
 16 הַגְּמָרָא, מַאי עָבַד גַּחְזֵי לְהַחֲמִיָּא אֶת הָרַבִּים, אִיבָא דְאָמְרִי, אֲבָן
 17 שׁוֹאֲבָת - שֶׁמִּגְּבַחַת אֶת הַמַּתְכַּת מִן הָאֲרֶץ תִּקַּח לוֹ לְחַמְטָת יְרַבְעָם
 18 - לְעִגְלֵי חֹזֵב שֶׁהַעֲמִיד יַרְבֵּעַם, וְהַעֲמִידוֹ בֵּין שְׁמַיִם לְאָרֶץ, וְהַטְעָה
 19 בְּכֶךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסִּבְרוּ שְׁמַאֲלִיחִים עוֹמְדִים. וְאִיבָא דְאָמְרִי, אֲבָן
 20 חֲקַק לֵה אֶפּוֹמָה - עַל פִּיהַ שֶׁל חַטָּא תַּרְבֵּעַם, וְהִתְהַלַּח אוֹמְרֵת אֲבָן
 21 וְלֹא יִתְהַלַּח לָךְ, וְהַטְעָה בְּכֶךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסִּבְרוּ שְׁמַאֲלִיחֵי מְדַבְּרָת.
 22 וְאִיבָא דְאָמְרִי שֶׁבְּכֶךְ חַטְּיָא גַּחְזֵי אֶת הָרַבִּים, שָׂכַל עוֹד הִיָּה אֲצֵל
 23 אֵלִישֶׁע רְבִנְךָ דְחָה מְקַמְיָה - הִיָּה דּוּחָה אֶת הַתַּלְמִידִים מְלַבּוֹא
 24 לְלַמּוֹד לַפְּנֵי אֵלִישֶׁע, דְּבָתִּיב מִיַּד אַחַר שְׁגוּרָשׁ גַּחְזֵי "וַיֵּאמְרוּ בְּנֵי
 25 הַנְּבִיאִים אֶל אֵלִישֶׁע הִנֵּה נָא הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים שָׁם
 26 לְפָנֶיךָ צַר מְמִנּוֹ, מִכְּלָל דְּעַר הָאִידִנָּא לֹא הוּוֹה דְחִיק - מִשְׁמַע
 27 מִכֶּךְ, שַׁעַד עַתָּה לֹא הִיָּה הַמְּקוֹם דְּחוּק, מִשׁוּם שַׁעַתָּה כְּשֶׁהֵלֵךְ גַּחְזֵי,
 28 נּוֹסְפוֹ הַתַּלְמִידִים.
 29 אוֹמְרֵת הַגְּמָרָא, יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה שֶׁאֲמַרְנוּ לְעִיל שְׂדַחָה אֶת אַחַד
 30 מִתַּלְמִידָיו בְּשֵׁנֵי יָדַיִם מַאי הֵיָא, בְּדַחְוָה קָא קְמִיל וְנַאי מְלַבָּא
 31 לְרַבִּנְךָ - כְּשֶׁהֲרַג יַנְאֵי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יִשְׂרָאֵל, שְׁמַעוֹן בֶּן שְׁמֵטָה
 32 אֲטִמְיָנִיהוּ אַחֲתֵיהָ - אַחֲרוֹת לֹא שְׁמַעוֹן בֶּן שֶׁטָה, שְׂדֵיחָתָה אֲשֶׁתוֹ שֶׁל
 33 יַנְאֵי הַמֶּלֶךְ הַחֲבִיאָה אוֹתוֹ וּכְךָ נִיצֵל, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה נִיצֵל גַּם
 34 הוּא, שְׂבֹאֲתָהּ שַׁעָה אֹזֶל עֶרְק - בְּרַח לְאֶלְכְּסַנְדְּרִיאֵי שֶׁל מְצָרִים, כִּי
 35 הוּוֹה שְׁלֹמָה - כְּשֶׁהַשְּׁלִים יַנְאֵי הַמֶּלֶךְ עִם הַחַכְמַיִם, שִׁלַּח לִיהַ שְׁמַעוֹן
 36 בֶּן שְׁמֵטָה אֲגַרַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה רְבוֹה, וּכְךָ כָּתַב לוֹ מַנִּי - מַמְנֵי
 37 וַיּוֹשְׁלִים עִיר תְּקוּדָשׁ, שְׁלּוּחָה אֲגַרַת לָךְ אֶלְכְּסַנְדְּרִיאֵי שֶׁל מְצָרִים
 38 אַחֲרוֹת, כְּעֵלֵי - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה שְׁהוּא נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל שְׂרָוּ
 39 בְּתוֹכָךְ, וְאֵינִי יוֹשְׁבַת שׁוּמְקָה, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה כְּשִׁקְבֵל
 40 הָאֲגַרַת, שְׁמַע מִיָּה מְדַבְּרִים אֵלָיו, הוּוֹה לִיהַ שְׁלֹמָה - כְּבַר יֵשׁ שְׁלום
 41 לַחֲכַמַיִם, וְעִיל לְשׁוֹב. כִּי אֲתָא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲקַלְעַ לְהַחֲוּא
 42 אוֹשְׁפִּיּוֹ - נּוֹדֵמָן לְאֲכַסְנִיא אַחַת, קָם קְמִיָּהוּ בִּיקְרָא שְׁפִיר - קָם
 43 בַּעַל אֲכַסְנִיא לַפְּנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְתַלְמִידָיו כְּכַבּוֹד רַאוּ, עָבְרִי
 44 לִיָּה יְקָרָא טוֹבָא - וְעַשׂוֹ לוֹ כְּבוֹד הַרְבֵּה, וְהֵיב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה
 45 וְקָא מְשִׁתַּבֵּחַ בְּאֲכַסְנִיא זֶה, כְּמָה נָאֵה אֲכַסְנִיא זֶה שֶׁמְכַבְּדַת אֶת
 46 הַחַכְמַיִם, אָמַר לִיהַ אַחַד מִתַּלְמִידָיו, רַבִּי, עֵינֵיהַ שֶׁל בַּעֲלָת
 47 הָאֲכַסְנִיא מְרֻמּוֹת - עִגְלוֹת וַאֲנִין נְאוּת, אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 48 פְּרַחְיָה, רְשָׁע, כְּכֶךָ אֲתָה עוֹסֵק, אֲפִיק אֶרְבַּע מֵאָה שְׁפֹרֵי וְשִׁמְתִיהַ
 49 - הוֹצִיאָ אַרְבַּע מֵאוֹת שׁוֹפְרוֹת וַנִּידְהוּ, כֵּל יוֹמָא אֲתָא לְקַמְיָה אוֹתוֹ
 50 תַּלְמִיד לְהַתִּיר לוֹ נִידְוִיהַ, וְלֹא קְבֻלְיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יוֹמָא חַד הוּוֹה רַבִּי

1 רַב וְשִׁמּוֹאֵל נְחֻלְקוּ בְּמַעֲשֵׂה זֶה כִּיבֵד נַעֲשֵׂה, חַד אָמַר, שְׁנַעֲשֵׂה בּוֹ
 2 רַק גַּם אַחַד, וְחַד אָמַר שְׁנַעֲשֵׂה בּוֹ גַּם בְּתוֹךְ גַּם. וּמְבִאָרָת הַגְּמָרָא,
 3 מַאי דְאָמַר גַּם אַחַד סִבְר, יַעַר הוּוֹה שֶׁם מְכַבֵּר, דּוֹבִים לֹא הוּוֹה בּוֹ,
 4 וְנַעֲשֵׂה גַם וּבֹאֵו דּוֹבִים. מַאי דְאָמַר שְׁנַעֲשֵׂה גַם בְּתוֹךְ גַּם סִבְר, לֹא
 5 יַעַר הוּוֹה שֶׁם וְלֹא דּוֹבִים הוּוֹה, וְנַעֲשֵׂה גַם וְנִחְיָה שֶׁם יַעַר, וְעוֹד גַּם,
 6 שְׁהִי בּוֹ דּוֹבִים. שׁוֹאֲלָת הַגְּמָרָא, אִם לֹא הִיָּה שֶׁם יַעַר, לְשֶׁם מַה הִיָּה
 7 צַרִּיק לְגַם זֶה, וְלִיהַוִּי רַק דּוֹבִים וְלֹא לִיהַוִּי יַעַר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא,
 8 מִשׁוּם דְּבַעֲיָי - יִרְאִים הַדּוֹבִים וַאֲנִים מְזִיקִים כְּשֶׁאֵין לְהֶם יַעַר
 9 לְהַסְתֵּת בּוֹ, וְלְכָךְ הוֹצַרְכוּ שְׁנֵי נֹסִים.
 10 אָמַר רַבִּי חֲנִינְא, בְּשִׁבְלֵי אֶרְבַּעִים וּשְׁנַיִם קְרַבְנוֹת שֶׁחֶקְרִיב בְּלֶךְ
 11 מִלְּךָ מוֹאֵב כְּשָׂבָא בְּלַעַם לְקַלַּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עֲלַתָּה בִּירוֹד לְקַלְלֶם,
 12 עֲלַה בִּירוֹד זֹאת שְׁתַּחוּל עֲלֵיהֶם קַלַּת אֵלִישֶׁע, וְעַל יַדִּי כֶךְ הוֹבְקָעוּ
 13 מִיִּשְׂרָאֵל אֶרְבַּעִים וּשְׁנַיִם יָרְדִים כְּמַסְפֵּר קְרַבְנוֹתוֹ. מִקְּשָׁה הַגְּמָרָא,
 14 אֵינִי - וְכִי זֶה הִיָּה שְׂכָרוֹ, וְהָאָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹק
 15 אֲדָם בְּתוֹרָה וְכַמְצוֹת וַאֲףַ עַל פִּי שְׁלֹא לְשִׁמָּה, שְׁמַתוֹךְ שְׁלֹא
 16 לְשִׁמָּה בָּא לְשִׁמָּה, שְׁבַשְׁכָר אֶרְבַּעִים וּשְׁנַיִם קְרַבְנוֹת שֶׁחֶקְרִיב
 17 בְּלֶךְ מִלְּךָ מוֹאֵב לְמֵרוֹת שְׁלֹא הִיָּתָה כּוֹנוֹתוֹ לְמַצוּחַ, אֲלֹא לְקַבֵּל
 18 רְשׁוֹת לְקַלַּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכֶה וַיַּצֵּתָה מִמְּנוֹ רּוֹת הַמּוֹאבִיָּה, שִׁיבָא
 19 מִמְּנֵה שְׁלֹמָה, שְׁבִתּוֹב כִּיָּה "אַלְפָה עוֹלוֹת יַעֲלָה שְׁלֹמּוֹה", וְאָמַר רַבִּי
 20 יוֹסֵי בֶן חוּנִי, שְׂאֲבֵן כֶךְ הוּא, כִּי רּוֹת בְּתוֹךְ שֶׁל עִגְלוֹן בְּנֵו שֶׁל בְּלֶךְ
 21 הַתְּרָה, הִרִי שְׂכָר אַחַר הִיָּה לוֹ עַל קְרַבְנוֹתוֹ. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא,
 22 לְמֵרוֹת שֶׁשְׂכָרוֹ הִיָּה שִׁיבָא מִמְּנֵה רּוֹת, בְּכֶךְ לֹא הִיָּע לְשְׂכָרוֹ, שְׁהִי
 23 תְּאוֹתוֹ מִיָּהָ עַל יַדִּי קְרַבְנוֹת אֵלּוּ לְקַלְלָתָּהּ הוּוֹה - שׁוֹיֵב לְקַלַּל אֶת
 24 יִשְׂרָאֵל, וְעֲלַתָּה זֹאת בִּירוֹד בְּתִינוּקוֹת אֵלּוּ.
 25 הַגְּמָרָא חוֹרַת לְעַנְיַן אֵלִישֶׁע, שְׂבָא לִירִיחּוֹ כְּדֵי לְרַפָּא אֶת הַמִּים שְׁבָה.
 26 נֹאמַר שֶׁם, "וַיֵּאמְרוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר אֶל אֵלִישֶׁע הִנֵּה נָא מוֹשֵׁב הָעִיר
 27 מֵטוֹב כְּאֲשֶׁר אֲדֵינִי רּוֹאֵה וְהַמִּים רַעִים וְהָאֲרֶץ מְשַׁכַּלַת" וַגו', וְתַמְנַה
 28 הַגְּמָרָא, וְכִי מֵאַחַר דְּמִים רַעִים וְאֶרֶץ מְשַׁכַּלַת, אֲלֹא מַה מוֹבְקָתָה.
 29 אָמַר רַבִּי חֲנִי, אֲפִילוֹ מִקּוֹם רַע, בְּעֵינֵי יוֹשְׁבֵי הַמְּקוֹם טוֹב הוּא, כִּי חַן
 30 מִקּוֹם עַל יוֹשְׁבָיו.
 31 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֵשָׁה מֵינֵי חִינוֹת חַן שְׂבָהֶם גַּם דְּבַר גְּרוּע נְרָאֵה
 32 לוֹ טוֹב, חַן מִקּוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, חַן אִשָּׁה עַל בְּעָלָהּ, חַן מִקְּחָה עַל
 33 מִקְּחוֹ וְלִקְחוֹ.
 34 חֲנֵנוּ רְבִנְךָ, שְׁלֵשָׁה חֵלְאִין חֵלָה אֵלִישֶׁע, אַחַד בְּעוֹן שְׁנִידָה דּוֹבִים
 35 בְּתִינוּקוֹת, וְאַחַד בְּעַבּוּר שְׂדַחְפּוֹ לְגַחְזֵי וּגְרַשׁוּ מִמְּנוּ בְּשֵׁנֵי יָדַיִם,
 36 כְּפִי שִׁיתְבָּאָר בְּהַמְשַׁךְ, וְאַחַד שְׁמֵת בּוֹ, שְׁנֵאמַר, "וַאֲלִישֶׁע חֵלָה אֶת
 37 חֵלְוֵי אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ", הִרִי שְׁלֵשָׁה חֵלְאִים אֲמוּרִים, 'חַלָּה, אֵת חֵלְוֵי,
 38 וְאִשֶׁר יָמוּת בּוֹ'.
 39 חֲנֵנוּ רְבִנְךָ, לְעוֹלָם תְּהָא שְׁמָאֵל שֶׁל אַדָם דּוֹחָה אֶת חַטּוֹא וְיִמִּין
 40 מִקְּרַבְתָּ אוֹתוֹ, לֹא בְּאֵלִישֶׁע שְׂדַחְפּוֹ לְגַחְזֵי בְּשֵׁנֵי יָדָיו, וְלֹא
 41 בִּיהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה שְׂדַחְפּוֹ לְאַחַד מִתַּלְמִידָיו בְּשֵׁנֵי יָדָיו.
 42 מְבִאָרָת הַגְּמָרָא, אֵלִישֶׁע מַאי הֵיָא, דְּבָתִּיב בְּשַׁעַר שְׂרִיפָא אֵלִישֶׁע
 43 אֶת נַעֲמָן שֶׁר צָבָא אִרִים מְצַרְעָתוֹ, וְסִרִּב לְקַבֵּל מִמְּנוּ כָּל מַתָּן, הֵלֵךְ
 44 אַחֲרוּי גַּחְזֵי מִשְׁרָתוֹ וּבִקֵּשׁ מִמְּנוּ כְּכַר כֶּסֶף וְשֵׁנֵי חֲלִיפּוֹת, "וַיֵּאמְרֵי
 45 נַעֲמָן הוּאֵל קַח בְּכָרִים" וְנַתַּן לְגַחְזֵי שְׁתֵי כְּכֹרוֹת כֶּסֶף, וְשֵׁנֵי חֲלִיפּוֹת
 46 בְּגָדִים, וְבָתִּיב כְּשֶׁשָׁב אֶל אֵלִישֶׁע, הוֹכִיחוּ אֵלִישֶׁע "וַיֵּאמְרֵי אֵלָיו לֹא
 47 לְכִי הֵלֵךְ בְּאֲשֶׁר חָפַךְ אִישׁ מְעַל מְרַבְבָתוֹ לְקַרְאָתְךָ הָעַת לְקַחַת
 48 אֶת הַכֶּסֶף וְלְקַחַת בְּגָדִים וְוִיתִים וּבְכָרִים וְצָאן וּבְקָר וְעַבְדִּים
 49 וְשִׁפְחוֹת" הִרִי שְׂמוּנָה דְּבָרִים הוֹכְרוּ כָאן, וְתַמְנַה הַגְּמָרָא, וְיָמִי שְׁקִיל
 50 בְּכֵלֵי הָאֵי - וְכִי כָל כֶךְ הוּא לְקַח, הִלָּא כֶּסֶף וּבְגָדִים בְּלָבַד הוּא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

1 ליהו דבום ולא ליהו יער. מאי עבד ליה יער דקרית ליה נס: דבעית. הדבום להתגרות
 2 בהם בשאין מקום קרוב להם לנוס ולהתחבאות, ובשון קרובים ליער יוצאין בהבטחה:
 3 וְכֵן יִצְטָרַח מִפְּנֵי רוּחַ. שְׂנֵאָהוּ מִפְּנֵי דְרוּ וְשָׁלְמָה שֶׁהִרְבּוּ לְהִקְרִיב קִרְבָּנוֹת. אֵלְמָא זֶה הָיָה
 4 שְׂכַרָּה: לְקַלְלָה תְּרוּ. לְמַעַט אֵת יִשְׂרָאֵל, וְאוֹתָהּ כְּזָכָה כְּאֵן נִתְקַמְתָּ: וְאֵלְמָא מַאי מִיבֹרְחִיהּ.
 5 דְּמִקְוֵם הוֹאִיל וְהַיָּמִים רַעִים וְהָאָרֶץ מִשְׁפַּלְתָּ: חֵן
 6 מְקוּם עַל יוֹשְׁבָיו. וְאִפְלוּ הוּא רַע נִרְאָה לְהֵם טוֹב:
 7 חֵן הַאֲשֵׁה. תְּמִיד עַל בַּעֲלָהּ, וְאִפְי' הִיא מִכְעֶרֶת
 8 נוֹשֵׂאת חֵן בְּעֵינֵיהּ: אֲחֵי שְׂעָרָה דְבִים. בְּעוֹן שְׂעָרָה
 9 דְבִים בְּתִיעוּת: חֵלָה, חָד, אֵת חֲלוֹי תְּרִי, וְחָד
 10 אֲשֶׁר יָמוּת בוּ: בִּי שֶׁקוּל בְּלִי הָאִי. בְּהָאִי קִרָּא
 11 כְּתִיב שְׂמוּנָה דְּבָרִים, כֶּסֶף וּבַגְדִים וְצֵאן וְיָבֵקֵר
 12 וְעַבְדִים וְשִׁפְחוֹת וְזוּתִים וְכַרְמִים: כֶּסֶף וּבַגְדִים
 13 הוּא דְשֶׁקֶל. דְּכִתְבִי וְצַר כְּפָרִים כֶּסֶף בִּשְׁנֵי
 14 חֲרִטִים וְשֵׁמֵי חִלְפוֹת גָּבְרִים: בְּשִׂמּוֹנָה שְׂרָצִים.
 15 כֶּסֶף שְׂמוּנָה שְׂרָצִים (כֶּסֶף חָז). הִנֵּיעַ עַת לְפִיּוֹל
 16 שְׂכָר. תּוֹרְתָהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה: אָבֹן שְׂאֵבֶת
 17 שֶׁמְבַהֶת אֵת הַמַּחְכֵת מִן הָאָרֶץ וְנִמְעָמְדוּתָהּ
 18 בְּאִיר וְעֵיזֵי אוֹתוֹ אָבֹן עַמְמֵי הַעֲגֻלָּה שֶׁל
 19 הַרְבַּעַם בְּאִיר: רִבְּנָן דְּחֵה. וְדוּחָה הָיָה אֵת
 20 הַתְּלָמִידִים מִפְּנֵי אֲלִישַׁע כִּשְׁהָה מִשְׁמַשׁ לְפָנָיו
 21 דְּכְתִיב לְאַחַר שְׁפִישׁ מִמֶּנּוּ הַמְקוּם אֲשֶׁר אֶנְחָנוּ
 22 יוֹשֵׁבִין בֵּית הַמּוֹדֵרֶשׁ שֶׁל רֶצֶן בָּרָא מִמֶּנּוּ שְׂתוּסָפוּ
 23 הַתְּלָמִידִים שֶׁהָיָה נְחִיז דּוּחָה: יָצִיא מִלְכָּא קַמְלִיא
 24 לְרַבְּנָן. כְּדָמְרִינָן בְּקוּדְשֵׁין כְּהַמְנַר לְשַׁלְחוֹן (וְ)
 25 סוּ: כַּעֲלִי שְׂרִי כְּתוּבָה. נִשְׂיָא הָיָה כְּדָמְרִינָן
 26 כְּתִיבָהּ (וְ) הָיָה קָם קַמְפּוּרֵי שְׂפִיר. כְּבִרְתָּהּ

18 עַל בַּעֲלָהּ, חֵן מְקָח עַל מַקְחוֹ. חֵנוּ רַבְּנָן: שְׁלֵשָׁה חֲלָאִין חֵלָה אֲלִישַׁע: אֲחָד שְׂנִינָה דְּבִים בְּתִיעוּתוֹת, וְאֲחָד שְׂדַחְפּוֹ לְנַחְזוֹ בְּשִׁתֵּי
 19 דְבִים, וְאֲחָד שְׂמַת בוּ, שְׁנָאָמַר "וְאֲלִישַׁע חֵלָה אֵת חֲלוֹי אֲשֶׁר יָמוּת בוּ". חֵנוּ רַבְּנָן: לְעוֹלָם תְּהָא שְׂמַאל דּוּחָה וְיָמִין מְקַרְבָּת, לֹא
 20 כְּאֲלִישַׁע שְׂדַחְפּוֹ לְנַחְזוֹ בְּשִׁתֵּי יָדָיו, וְלֹא בְּיוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרוּחָה שְׂדַחְפּוֹ לְשׁוֹ הַנוֹצְרִי בְּשִׁתֵּי יָדָיו. אֲלִישַׁע מַאי הֵיךְ? וְדַכְתִּיב: "וַיֵּאמֶר
 21 נַעֲמָן הוֹאֵל קַח כְּפָרִים" וְכְתִיב: "וַיֵּאמֶר אֵלָיו לֹא לְבִי הֲלֵךְ פֶּאֶשֶׁר הַפֶּדַ אִישׁ מֵעַל מִרְכָּבְתּוֹ לְקַרְאָתְךָ הַעַת לְקַחַת אֵת הַכֶּסֶף וְלִקְחַת
 22 בְּגָדִים וְזוּתִים וְכַרְמִים וְצֵאן וּבְקֵר וְעַבְדִים וְשִׁפְחוֹת" וְכִי שֶׁקוּל בּוֹלִי הָאִי? כֶּסֶף וּבַגְדִים הוּא דְשֶׁקֶל! אָמַר ר' יִצְחָק: בְּאוֹתָהּ שְׂעָה
 23 הָיָה אֲלִישַׁע עוֹסֵק בְּשִׂמּוֹנָה שְׂרָצִים. אָמַר לוֹ: רְשָׁע, הִנֵּיעַ עַת לְפִיּוֹל שְׂכַר שְׂמֹנָה שְׂרָצִים "וְצִרְעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק בְּךָ וּבְיָרְעֵךְ לְעוֹלָם".
 24 "וְאַרְבָּעָה אַנְשִׁים הָיוּ מְצַרְעִים" אָמַר ר' יוֹחָנָן: זֶה נְחִיז וְשִׁלְשֵׁת בְּנָיו. "וַיֵּבֵא אֲלִישַׁע דְּמוֹשֶׁק" לְמָה הֲלָךְ? אָמַר ר' יוֹחָנָן: שֶׁהֲלָךְ לְהַחְזִירוֹ
 25 לְנַחְזוֹ בְּתוֹשֻׁבָה, וְלֹא חֲזוּר. אָמַר לוֹ: חֲזוּר בְּךָ. אָמַר לוֹ: בְּךָ מְקוּבְלָנִי מִפְּדָה, כֹּל מִי שֶׁחִטָּא וְהַחְטִיֵּא אֵת הַרְבִּים אִין מְסַפְּקִין בְּיָדוֹ
 26 לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה. מַאי עֲבַד? אִיפָּא דְאָמְרִי: אָבֹן שְׂאֵבֶת תְּלָה לוֹ לְחַטָּאת וְרַבְּעָם, וְהַעֲמִידוּ בֵּין שְׁמַיִם לְאָרֶץ. וְאִיפָּא דְאָמְרִי: שֵׁם
 27 חֲקַק לָהּ אִפְּרָחָה, וְהוֹתָה אוֹמְרַת "אֹבֵן" וְ"לֹא יִהְיֶה לָךְ". וְאִיפָּא דְאָמְרִי: רַבְּנָן דְּחָה מְקַמְיָה דְכְּתִיב "וַיֵּאמְרוּ בְּנֵי הַנְּבִיאִים אֵל אֲלִישַׁע
 28 הֵנָּה נָא הַמְקוּם אֲשֶׁר אֶנְחָנוּ יָשְׁבִים שָׁם לְכַנְּוֹד צַר מִמֶּנּוּ" מִכְּלָל דְּעַד הַאֲדִינָא לֹא הוּוּ דְחִיק. "וְהוֹשַׁע בֶּן פְּרוּחָה מַאי הֵיךְ? אִיפָּא דְכְּתוּבָה
 29 קָא קְטִיל יָצִיא מִלְכָּא לְרַבְּנָן, שְׂמַעוֹן בֶּן שְׂמַח אִמְמִינְהוּ אֲחֵיתֵיהּ, ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרוּחָה אוּל עֵרַק לְאֶלְפִסְנְדְרָאִי שֶׁל מְצָרִים. כִּי הוּוּ
 30 שְׁלָמָא, שָׁלַח לִיה שְׂמַעוֹן בֶּן שְׂמַח, מַנִּי יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקּוּדְשֵׁי לְךָ אֶלְפִסְנְדְרָאִי שֶׁל מְצָרִים: אֲחוּתֵיהּ כַּעֲלִי שְׂרִי כְּתוּבָה וְאֵינִי יוֹשֵׁבֶת
 31 שׂוּמְמָה. אָמַר: שְׂמַע מִיָּהּ, הוּוּ לִיה שְׁלָמָא. כִּי אָתָּא, אֶקְלַע לְהָהוּא אוּשְׁפּוּזָא. קָם קַמְפּוּרֵיהּ בִּיקְרָא שְׂפִיר, עֲבָדִי לִיה יִקְרָא טוֹבָא.
 32 וְכִיב וְקָא מְשַׁתַּחֲבַת, כְּפָה נָאָה אֶכְסֵינָא זוּ! אָמַר לִיה יֵשׁוּ הַנוֹצְרִי: רַבִּי, עֲנִיָּה טְרוּטוֹת. אָמַר לִיה: רְשָׁע, כִּבְּךָ אֲתָה עוֹסֵק? אִפְּסִי
 33 אֲרִבַּע מָאָה שְׂפוּרִי וְשִׁמְתוּהִי. כֹּל יוֹמָא אֲתָה לְקַמְיָה וְלֹא קַבְלִיָה. יוֹמָא חֵד הוּוּ קְרִי קְרִית שְׂמַע, אֲתָה לְקַמְיָה, הוּוּ בְּרַעְמֵיָה לְקַבּוּלְיָה
 34 אֲחוּי לִיה בִּידֵיהּ, כְּכַר מוֹדָח דְּחֵי לִיה, אוּל וְקַף לְבִינְתָּא, פְּלָחָא, אָמַר לִיה: חוּזר בְּךָ! אָמַר לִיה: בְּךָ מְקוּבְלָנִי מִפְּדָה, כֹּל הַחוֹטָא
 35 וּמְחַטֵּיא אֵת הַרְבִּים אִין מְסַפְּקִין בְּיָדוֹ לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה. דְאָמַר מַר: יֵשׁוּ הַנוֹצְרִי בִּישׁוּף וְהִסִּית וְהִדִּיחַ וְהַחְטִיֵּא אֵת יִשְׂרָאֵל. תִּגְרָא ר'
 36 שְׂמַעוֹן בֶּן אֲלֵעָזָר אוֹמֵר: יָצַר, תִּיעוּק וְאִשָּׁה, תְּהָא שְׂמַאל דּוּחָה וְיָמִין מְקַרְבָּת: מִתְּנִי" נִמְצָא הַחוּרָג עַד שְׁלֹא גַעְרָפָה הַעֲגֻלָּה, תְּצַא
 37 וְתִרְעָה בְּעַדְרָה. מִשְׁנַעְרָפָה הַעֲגֻלָּה, תִּקְבֵר בְּמִקְוָמָה, שְׁעַל סַפְּק בְּאֲתָה מִתְחִילְתָּה. בִּיפְרָה סַפְּקָהּ, וְהִלְכָה לָהּ. גַּעְרָפָה הַעֲגֻלָּה וְאֲחֵר
 38 בְּךָ נִמְצָא הַחוּרָג, חֲרִי זֶה יְהִרְגֵי. עַד אֲחֵר אוֹמֵר "רְאִיתִי אֵת הַחוּרָג" וְעַד אֲחֵר אוֹמֵר "לֹא רְאִיתִי", אִשָּׁה אוֹמְרַת "רְאִיתִי" וְאִשָּׁה
 39 אוֹמְרַת "לֹא רְאִיתִי", הָיוּ עוֹרְפִינִי. עַד אֲחֵר אוֹמֵר "רְאִיתִי" וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים "לֹא רְאִיתִי", הָיוּ עוֹרְפִינִי. שְׁנַיִם אוֹמְרִים "רְאִינוּ" וְאֲחֵר אוֹמֵר
 40 לְהוֹן "לֹא רְאִיתִם", לֹא הָיוּ עוֹרְפִינִי. מִשְׁרְבּוֹ הַרוֹצְחִינִי, כְּמִלָּה עֲגֻלָּה עֲרוּפָה. מִשְׁבָּא אֲלֵיעוֹר בֶּן דִּינָא, וְתַחְוִיָּהּ בֶּן פְּרִישָׁה הָיָה נִקְרָא,
 41 חוּרוֹ לְקוּרוֹ "בֶּן הַרְצִחִין". מִשְׁרְבּוֹ הַמְנַאֲפִים פְּסְקוּ הַמִּים הַמְרִיִם, וְר' יוֹחָנָן בֶּן זְבַאי הַפְּסִיקוֹן, שְׁנָאָמַר: "לֹא אֶפְקוֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי
 42 תוֹנִינָה וְעַל פְּלוֹתֵיכֶם כִּי תִנְאֲפְנָה כִּי הֵם וְגו'". מִשְׁמַת יוֹסִי בֶּן יַעֲקוֹב אִישׁ צְרִידָה וְיוֹסִי בֶּן יְהוּדָה אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם, כְּמִלּוֹ הַאֲשַׁבְּלוֹת,
 43 שְׁנָאָמַר: "אִין אֲשַׁבּוּל לְאֹבּוֹל כְּפּוּרָה אוֹתָהּ נְפְשִׁי". יוֹחָנָן כְּהֵן גְּדוּל הַעֲבִיר הוֹדִיִית הַמַּעֲשֵׂה, אֵף הוּוּ כְּפַל אֵת הַמְעוֹרְרִין וְאֵת הַנוֹקְפִין.
 עַד

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

רש"י

23 אפי' נצב בערת אל. בזמן שבקרב אלהים ופשוט. חוליכי אחר בצעם. להקנותם. האומרים
 24 לרע טוב. שמשבחין את הרשעים: רבו היו. הוי. דכתיב הוי הוי בהידיא פרשתא טובא:
 25 מושבי היק. מאריכין הרוק. ומדת גאון הוא: ונתמטבו התלמידים. כדקיל (תוס' דף
 26 זט:) סימן לגנות הרוח עניות של תורה: חזרת על לופרית. מחזרת אולי תמצא לומדיה:
 27 ולבסוף מטיל עליהו. נמאס בעיניהם: מטילי
 28 פלאי. הדגים מטילין מלאי פרקמטיא שלהם
 29 על בעלי בתים מילדים בטיב סחורה
 30 שישתכרו הדגין על ידו: רבו איש תישר בעיני
 31 נעשה. שהראה שהדגין מסבירין לו פנים מפני
 32 טובה שעשה לו ואינו מתקרא מהם: שפלים
 33 הנבהו. שאין אימת הגדולים על הקטנים, ואין
 34 נכר בין גבוה לשפיל: ופלותא. מלכותם של
 35 ישראל אולא תולא. חולבת ומתגולת: צרי עין.
 36 מלהנות אחרים במקומם: מורפי טרף. גולנים
 37 ומאמצו חלב מן העגנים לרדם: רבו מים
 38 הפרים. רבו המקאים לנשותיהם והיה למים
 39 המרים להרבות: אלא ששקו מלהשקותם.
 40 כדאמרין שאין הפים בודקין משרבו המנאפים:
 41 וזחיה חלב. שאין משין את אונם לשמוע יפה
 42 מפני רבם וסומכים על בניהם לדקדק משומעתם:
 43 ישראל לפנים. כפי הוא: שהכל בו. תורה
 44 באמתה ואין דפי ושכחה ומחלקת: ואין

1 עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. בבית הנפחים בחלו של מועד לעשות מלאכת דבר
 2 האבר שמתרת במועד. ועמד הוא וגור על הנפחים אפלו בדבר האבד, מפני ששולן
 3 נשמע למרוחק ואין הכל יודעין שהיא לדבר האבד, והכי אמרין לה במועד קטן (פ.א.)
 4 כל ימיו לא הצדק אים לשאל לחביו על הדמאי. אם מעשר אם לא, שהוא התקין
 5 שהיה כל הלוקחין מעם הארץ מעשרין: גמ'
 6 אפלו אחר בסוף העולם. הכיר בו. והא אמר
 7 עולא כו'. סוגיא זו בלה פרשתיה בפרק מי
 8 שקבא (ש"ל לז) ואינה חלוקה כאן בלום: אלא
 9 על הספק. ועכשיו יודעים את ההורגים מה הם:
 10 מנקה מעון. נאוף באשה האסורה לו. בין מזו
 11 שנתקרה בין מאתרת: עון דבגיה ודבגמיה. שהם
 12 נואפים: לא אינו מונע את אשתו מלבדק: תא
 13 שמע לא אפקוד. לבדוק את הנשים. ומה טעם
 14 על בגותיכם כי תזנינה: נתעוהו הדגין. דמתוך
 15 שהם בעלי הנאה אין מטריחין עצמן לעש בדין
 16 ובאסור והתר להורות לצבור. ומתוך קר
 17 נתקלקלו מעשיהם. ובין שכן אין להקפיד נחת
 18 רוח בעולמו ואין עולמו נוח לו: ליתיש לחישה
 19 ערכי הדגין, ומתלהשים עם הדגין לפתוח
 20 להם פתח בכוחו של זה ובחובתו של זה: רבה
 21 חיון אה. שעל השית המשפט חיון אף בא
 22 שנאמר (שמות כז) אם ענה תענה אותו וגו' וקרה

15 דבריו של אחד במקום שנים! אמר לך עולא: תני: לא היו עורפין. וכן אמר ר' יצחק: תני: לא היו עורפין. ור' חייא אמר: תני:
 16 היו עורפין. ור' חייא קשיא דעולא! לא קשיא, פאן בבת אחת, פאן בזה אחר זה. תני: עד אחד אומר "ראיתי את ההורג"
 17 ושנים אומרים "לא ראית" היו עורפין. הא חד וחד, לא היו עורפין. תיובתא דרבי תיאי. וליטעמיה, אימא סיפא: שנים אומרים
 18 "ראינו" ועד אחד אומר "לא ראיתם" לא היו עורפין, הא חד וחד, היו עורפין. אלא מתניתין בפסולי עדות, וכו'. נחמיה, דאמר:
 19 כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים איש אחד כשני אנשים באיש אחד. ואיכא דאמרי,
 20 כל היכא דאתא עד אחד פשר מעיקרא, אפילו מאה נשים כי אחד דמיין. והכא במאי עסקינן? בגון דאתאי אשה מעיקרא.
 21 ותרצה לדרבי נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה
 22 אחת כשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרתיה פסולי עדות למה ליה? מהו דתימא: כי
 23 אולינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא, קא משמע לן: משרבו הרוצחין כו'. תנו רבנן: משרבו הרוצחין במלה עגלה
 24 ערופה, לפי שאינה באה אלא על הספק. משרבו הרוצחין בגלוי, במלה עגלה ערופה: משרבו הנואפין כו'. תנו רבנן, "ונקה
 25 האיש מעון" בזמן שהאיש מנקה מעון, הפים בודקין את אשתו. אין האיש מנקה מעון, אין הפים בודקין את אשתו. ואומר:
 26 "לא אפקוד על בגותיכם כי תזנינה" כו'. מאי ואומר? וכו' תימא: עון דדייה אין, דבגיה ודבגמיה לא, תא שמע "לא אפקוד על
 27 בגותיכם ועל פלותיכם כי תנאפנה" וכו' תימא: עון אשת איש אין, עון דפגויה לא, תא שמע "כי הם עם הזנות
 28 ופרדו ועם הקדשות ופחו" וגו'. מאי "ועם לא יבין ילבט"? אמר ר' אלעזר: אמר להם נביא לישראל: אם אתם מקפידין על
 29 עצמכם, מים בודקין נשותיכם. ואם לאו, אין הפים בודקין נשותיכם. משרבו בעלי הנאה, נתעוהו הדגין ונתקלקלו המעשים ואין
 30 נוח בעולם. משרבו רואי פנים בדיו, בטל "לא תגורו" ופסק "לא תפירו" ופרקו עול שמים, ונתנו עליהם עול פשר ודם. משרבו
 31 לוחשי לחישות בדיו, רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום שנאמר: "בקרוב אלהים ישפט". משרבו "אחרי בצעם לבם
 32 הלך", רבו "האמרים לרע טוב ולטוב רע". משרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע, רבו "הוי הוי", בעולם. משרבו מושכי הרוק,
 33 רבו היהירים ונתמעטו התלמידים, והתורה חוזרת על לומדיה. משרבו היהירים, התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים, שאין דורינו
 34 רואה אלא לפנים. איני? והאמר מר: האי מאן דמנהר, אפילו אאניש ביתיה לא מיפבל, שנאמר: "גבר יהיר ולא ינוה" לא ינוה
 35 אפילו בנהו שלו, מעיקרא קפצה עליה, לסוף מתוול עליהו. משרבו מטילי מלאי על בעלי בתים, רבה השוחד והפסית משפט,
 36 ופסקה טובה. משרבו "מקבלני טובתך" ו"מחוקני טובתיך", רבו "איש הלישר בעיניו נעשה" שפלים הוגבהו והגבוהים הושפלו,
 37 ומלכותא אולא ונולא. משרבו צרי עין ומורפי טרף, רבו מאמצי חלב וקופצי ידים מולחלות, ועברו על מה שכתוב בתורה השמר
 38 לך פן וגו'. משרבו "נמויות גרון ומשקרות עינים", רבו מים המרים אלא ששקו. משרבו מקבלי מתנות, נתמעטו הפים ונתקצרו
 39 השנים, דכתיב: "שונא מתנת יתרה". משרבו וזחיה חלב, רבו מחלוקת בישראל. משרבו תלמידי שמואי והייל שלא שימשו כל
 40 צורף, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות. משרבו מקבלי צדקה מן הגוים. היו ישראל למעלה והם למטה, ישראל
 41 לפנים והם לאחור: משמט יוסי פן יעורר כו'. מאי "אשפולות"? אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל בו: יוחנן כהן גדול
 42 העביר הודיית המעשר כו'. מאי מעמא? אמר ר' יוסי בר' חנינא: לפי שאין נותנין אותו פתיקוני, דרממנא אמר דרבי ללויים,

ואין

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

51 שיש לשנות במשנה שבאחד ואחד לא היו עורפין, ומכאן תִּיבְהָא
52 דְרִבִּי הֵיִיא ששנה שגם באחד ואחד היו עורפין.
53 מתרצת הגמרא, וְלִישְׁעֵמִיךָ - שפירשת ברישא, שלא נשנה הדין
54 לגופו אלא לדקדק ממנו את הדין באחד כנגד אחד, אֵימָא סִיפָא
55 בהמשך המשנה, שְׁנַיִם אוֹמְרִים רַאיֵנו את ההורג ועד אֶחָד אוֹמֵר
56 לא רַאיֵתְּב, לא היו עורפין, והרי גם שם אין שום חידוש בכך, שאין
57 עד אחד יכול להכחיש שנים, וכי גם כאן תוכל לדקדק, שרק משום
58 שאחד מכחיש את השנים אין העדות הראשונה בטלה, הָא אִם הִיו
59 חַד וְחַד, הִיו עוֹרְפִין משום שהעדות הראשונה מתבטלת, ואם כך,
60 הרי יש סתירה בכך מן הרישא לסיפא. אֵלָא בהכרח פְּתִינִין פּוֹלָה
61 הן הרישא והן הסיפא, העדות של השנים השנויה בה, בְּפְסוּלֵי עֵדוּת
62 המעידים כנגד עד אחד עוסקת, ולגופה נשנית כשיש אחד כנגד
63 שנים, ולא לדקדק מכאן דין אחד כנגד אחד, וּבְדְרָבֵי נְחִמָּה, דְאָמַר,
64 כָּל מְקוּם שְׁהָאִמְיָה תוֹרָה עַד אֶחָד, כשבאו עדים אחרים
65 להכחישו, הִלְךְ אֶחָד רוֹב דְּעוֹת והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
66 היא המכרעת, וְעָשׂוּ משום כך עדות שְׁתֵּי נָשִׁים פְּאִישׁ אֶחָד -
67 המעידות כנגד איש אחד, שמבטלות את דבריו בְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים פְּאִישׁ
68 אֶחָד ואין הבדל בכך בין אנשים לנשים, ומשמיעה לנו המשנה,
69 שכיון שעדות עד אחד אינה עדות גמורה, רוב דעות מכריעות אותו,
70 וכך פירוש המשנה, עד אחד כשר אומר ראיתי את ההורג ושתי נשים
71 אומרות לא ראית, היו עורפין, שתי נשים אומרות ראינו, ועד אחד
72 כשר אומר לא ראיתן, לא היו עורפין.
73 וְאִיכָא דְאָמְרִי, כָּל הֵיכָא דְאֵתָא עַד אֶחָד כְּשֶׁר מְעִיקְרָא, אִפְּלוּ
74 מֵאָה נָשִׁים שמעידות כנגדו כִּי אֶחָד דְּמִיָּין - הרי הן כאחד
75 המכחישו, ואחר שנתקבלה עדותו של ראשון אין עד אחד יכול
76 להכחישו, וכאומר לעיל, וְהָכָא במשנתנו, שהעמדנו אותה
77 שהשנים המעידים הם פסולי עדות, כגון נשים, פְּמָא עֲפְקִינָן,
78 כשהעד האחד האומר במשנה, גם הוא היה מפסולי עדות, כְּגוֹן
79 דְּאֵתָא אִשָּׁה מְעִיקְרָא - כשבאה אשה מתחילה ואמרה ראיתי את
80 ההורג, ונתקבלה עדותה, ואחר כך באו שתי נשים ואמרו לא ראית,
81 ומשמיעה המשנה, שאף שנתקבלה עדותה, רוב דעות מכריעות
82 אותה, וכך הוא פירוש המשנה, וְתִרְצָה לְדְרָבֵי נְחִמָּה הֵבִי - ולפי
83 זה תפרש כך את דברי רבי נחמיה שאמרנו לעיל, רַבִּי נְחִמְיָה אוֹמֵר
84 כָּל מְקוּם שְׁהָאִמְיָה תוֹרָה עַד אֶחָד, כשבאו עדים אחרים
85 להכחישו, הִלְךְ אֶחָד רוֹב דְּעוֹת והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
86 היא המכרעת, ועל כך תוסיף פירושו, וְעָשׂוּ שְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִשָּׁה אֶת
87 שמכרעת אותה בְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים פְּאִישׁ אֶחָד שמכריעים אותו, ודווקא
88 שתי נשים המעידות כנגד אשה, אֲבָל שְׁתֵּי נָשִׁים פְּאִישׁ אֶחָד, כִּי
89 פְּלִגְנָא וּפְלִגְנָא דְּמִי הִיו הם מוחצה על מוחצה, ולכך, כשבאו בבת
90 אחת, הרי הן מכחישות אותו והעגלה נערכת, אבל כשבאו אחר
91 שנתקבלה עדותו, נעשית עדות האחד כשנים, ואין שתי נשים יכולות
92 להכחיש את עדותו.
93 שואלת הגמרא, אחר שהעמדנו את המשנה בפסולי עדות, וחידושה
94 הוא שהולכים בהם אחר רוב דעות, וְתִרְתִּי בבית על פְּסוּלֵי עֵדוּת
95 לְמָה לִי הרי לכך די לנו ברישא, כשעד אחד אומר ראיתי ושנים
96 אומרים לא ראית, ולשם מה הוצרכה הסיפא, כששנים אומרים
97 ראינו ואחד אומר לא ראיתם. משיבה הגמרא, אם היתה נשנית רק
98 הרישא, מָהוּ דְּתִמְיָא - היית אומר, כִּי אֲלִינָן בְּתֵר רוֹב דְּעוֹת, רק
99 בכגון הרישא שהוא לְחוּמְרָא שעל ידי כך נערוף את העגלה, אֲבָל
100 כשהוא לְקוּלָא שעל ידי כך לא נערוף את העגלה כגון ששני פסולים

1 עַד יָמִיו של יוחנן כהן גדול הָיָה פְּטִישׁ מִכָּה בִירוּשָׁלַיִם בבית
2 הנפחים בחול המועד, לצורך מלאכת דבר האבד, המתורת בחול
3 המועד, והוא גזר על כך ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
4 ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.
5 וּבְיָמָיו של יוחנן כהן גדול אין אדם הנזהר במעשרות צָרִיךְ לְשָׂאוֹל
6 עַל הַדְּמָאִי - על פירותיו של עם הארץ שכקונה אותם מחבירו
7 החבר, האם הם מעושרים או לא, משום שתיקן שכל הקונה פירות
8 מעם הארץ חייב להפריש מהם מעשרות.
9 נמרא. תְּנִי רַבְּנָן, מִיָּין שָׂאֵם נְעִרְפָה הַעֲגֵלָה וְאֶחָד כֶּךָ נִמְצָא
10 הַהוֹרֵג, שְׂאִין עריפת העגלה פוֹטְרַת אוֹתוֹ ממייתה, תִּלְמוּד לוֹמַר,
11 "וְלִאֲרִין לֹא יוֹפֵר לְדָם אִשֶׁר שִׁפֵּךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדָם שִׁפְכָה".
12 שנינו במשנה, עַד אֶחָד אוֹמֵר רַאיֵתִי אֶת הַהוֹרֵג ועד אחד אומר
13 לא ראיתי בו' היו עורפין. מדייקת הגמרא, מְעִמָּא דְּמְכַחֵשׁ לִיה -
14 דווקא כשעד אחד מכחישו, הָא אִם לֹא מְכַחֵשׁ לִיה אַחַר, עַד אֶחָד
15 מְהִימָן להעיד שראה את ההורג, ולפטור בכך מעריפת העגלה,
16 מבאר הגמרא, מִנְהִי מִיָּלִי, שעד אחד נאמן בכך, דְּתָנִי רַבְּנָן,
17 נאמר בפסוק לֹא נִדְעָ מִי הַכְּהוֹ, הָא - משמע מכאן, שאם נִדְעָ
18 למישהו מִי הַכְּהוֹ, אִפְּלוּ אֶחָד בְּסוֹף הַעוֹלָם הכירו, לֹא הִיו
19 עוֹרְפִין ומכאן שעד אחד נאמן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מִיָּין לְפַנְהֲדְרִין
20 שְׂרָאוּ אֶחָד שְׁהֵרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְאִין מְבִירִין אוֹתוֹ, שְׁלֵא הִיו
21 עוֹרְפִין, תִּלְמוּד לוֹמַר מה שנאמר בפסוק שעל הזקנים לומר וְעֵינַיִנו
22 לֹא רָאוּ, וְהִלָּא רָאוּ, ומכאן שבסנהדרין גם ראייה לבדה פוטרת
23 מעריפה, אבל ראית עד אינה פוטרת עד שיכיר מי הוא.
24 מקשה הגמרא, הֲשֵׁתָא דְאִמְרַתְּ שבעריפת עגלה עַד אֶחָד מְהִימָן,
25 אִיךָ חַד הִיבִי מִצֵּי מְכַחֵשׁ לִיה - כיצד יכול העד האחר להכחישו,
26 ולגרום בכך שתתבטל עדותו ושתערף העגלה, וְהָאֵמֵר עוֹלָא, כָּל
27 מְקוּם שְׁהָאִמְיָה תוֹרָה עַד אֶחָד, הָרִי פָּאן עדות גמורה כאילו הוא
28 שְׁנַיִם, וְאִין דְּבִרְיוּ שְׁל אֶחָד הֵבֵא להכחישו עומדים בְּמְקוּם שְׁנַיִם.
29 מתרצת הגמרא, אֵמֵר לֶךְ עוֹלָא אין לשון המשנה שאמרה 'היו
30 עורפין' מתוקן, אלא תְּנִי במשנה, 'עד אחד אומר ראיתי את ההורג
31 ועד אחד אומר לא ראית, לֹא הִיו עוֹרְפִין' כי אין עד אחד יכול
32 לבטל את העדות הראשונה. וְכֵן אֵמֵר רַבִּי יֶצְחָק, תְּנִי במשנה לֹא
33 הִיו עוֹרְפִין. וְרַבִּי תַּיִיא אֵמֵר, תְּנִי במשנה הִיו עוֹרְפִין' כפי הלשון
34 שלפנינו, שמועילה העדות השנייה לבטל את הראשונה.
35 מקשה הגמרא, וְלְרַבִּי תַּיִיא שאינו מתקן את לשון המשנה, קָשְׁיָא
36 דְּעוֹלָא שאמר אין דבריו של העד האחרון עומדים כנגד העד
37 הראשון, וכאמור. מתרצת הגמרא, לֹא קָשְׁיָא, כָּאן במשנתנו
38 שמועילה העדות השנייה לבטל את הראשונה, מדובר שבאו שני
39 העדים בְּבֵת אֶחָת והעיד השני בתוך כדי דיבור של הראשון, וכיון
40 שעדיין לא נתקבלה עדותו של הראשון, יכול השני להכחישו
41 ולגרום שלא תתקבל, אבל כָּאן בדברי עולא שאמר שאין השני יכול
42 להכחיש את הראשון, הוא כשבאו העדים בְּבֵת אֶחָד זֶה, שכיון
43 שכבר נתקבלה העדות של הראשון, הרי היא כשנים, ואין השני יכול
44 להכחישו.
45 מקשה הגמרא, תְּנִי בהמשך המשנה, עַד אֶחָד אוֹמֵר רַאיֵתִי אֶת
46 הַהוֹרֵג, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא רַאיֵתִי, הִיו עוֹרְפִין, ולכאורה אין בכך
47 שום חידוש, ששני עדים מבטלים עדותו של אחד, אלא ודאי נשנה
48 דין זה לדקדק ממנו, שרק משום ששנים הם המכחישים את הראשון,
49 בטלה העדות הראשונה, הָא אִם הִיו חַד וְחַד, לֹא הִיו עוֹרְפִין משום
50 שנתקבלה עדות הראשון, ואין אחר יכול להכחישו, וכדברי עולא

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

קרום של מות, עמד והתקין להם טבעות פקדוק להכניס בהם
 את ראש הבהמה.
 שנינו במשנה, עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. אומרת הגמרא,
 שזהו כחולו של מועד שהיו עושים מלאכה בבית הנפח לצורך
 המועד, ובא יוחנן כהן גדול ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
 ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.
 שנינו במשנה, כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי.
 אומרת הגמרא, כדאמרן לעיל בסוגיא, שיוחנן כהן גדול גזר על
 הדמאי, שהקונה פירות מעם הארץ עליו להפריש מהם מעשרות,
 ולכך לא היו שואלים חבר שלקח פירות מעם הארץ אם מעושרים
 הם, שודאי עישרם, כתקנת יוחנן כהן גדול.
 משנה. המשנה ממשיכה למנות את המעלות הטובות שהיו הולכות
 ופוסקות מישראל בהדרגה, משבטלה סנהדרין, בטל השיר מבית
 המשקאות, שנאמר 'בשיר לא ישתו יין וגו'. משמנת נביאים
 הראשונים, בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל
 השמיר, ונפת צופים, ופקדו אנשי אמונה מישראל, שנאמר,
 'הושיעה ה' כי גמר חסיד' וגו' ומסיים הפסוק 'כי פטו אמונים מבני
 אדם'.
 רבן שמעון בן נמליאל אומר, העיד רבי יהושע, מיום שחרב בית
 המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לכרבה, וניטל
 מעם הפירות. רבי יוסי אומר, אף ניטל שומן הפירות. רבי
 שמעון בן אלעזר אומר, הפהרה שלא נשמרה נמלה את הפעם
 ואת הרית, המעשרות שלא ניתנו נטלו את שומן הדגן. והקמים
 אומרים, הנות והבקשים בילו את הכל.
 גמרא. שנינו במשנה, משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית
 המשתאות, ולמדו זאת מבישיר לא ישתו יין. שואלת הגמרא,
 וממאי דמשבטלה סנהדרין כתיב מקרא זה. אמר רב הונא בריה
 דרב יהושע, דאמר קרא אחר, באיכה, 'אנשים משער שבתו
 כחורים מנגינתם', הרי שהשבייתה מהנגינה תלויה בהשבתת
 הסנהדרין.
 אמר רב, אודנא דשמעא זמרא - און שוומעת זמר תעקר. אמר
 רבא, זמרא שנשמעת בביתא, חורבא מוזמנת כסיפא - במפתן
 הבית, שנאמר, "קול ישרד בחלון חרב כסף כי ארוה ערה"
 ומדרשו, שבעון קול המשורר בחלון, יהיה חורב במפתן הבית.
 אומרת הגמרא, מאי 'כי ארוה ערה', אמר רבי יצחק, וכי בית
 המסובף בארזים עיר הוא - האם הוא כעיר שקשה להחריבה,
 אלא אפילו בית המסובף בארזים גם הוא מתרועע ונשבר. אמר
 רב אחי, שמע מינה מפסוק זה, כי מתחיל חורבא בבית, כסיפא
 - במפתן הבית הוא מתחיל, שנאמר 'חרב כסף'. ואיבעית אימא
 יש ללמוד דבר זה מהקרא, 'ושאיה יבית שער' - בית השמש מאן
 יושב, השדים מכתתים את שערי. אמר רב בר רב אחי, לדידי חזי
 ליה - אני ראיתי לאותו שד ומנגת כי תורא - ומנגת את שערי
 הבית כשור.
 אמר רב הונא, זמרא דנגדי - הזמר שמזמרים מושכי הספינות,
 שמטרתו לזרזם במלאכתם, ודבקרי - ושל החורשים בשוורים,
 שמטרתו לכוון את השוורים לתלמייהם, שרי - מותרים, ואין בכך
 משום איסור זמר. אבל דגדא - של אורגים אסור לפי שמטרתו
 היא לשחוק. מספרת הגמרא, רב הונא בטיל זמרא - אסר על בני
 דורו לזמר בביתם ובבית המשתה, עקב כך בא שפע לעולם, קם
 מאה אוניו בוזא ומאה סאה חיפי בוזא - עמדו מאה אוזים

ואנן קא יהבינן לכתנים - ואנו נותנים אותו לכתנים, לפי שקנס
 עורא הסופר את הלויים, על שלא עלו עמו מבבל, ולכך אינו יכול
 לומר 'ככל מצותך אשר צויתני'. שואלת הגמרא, ולדי - יתודה
 אשאר מעשרות שאותם נתן כדיו. אמר ריש לקיש, כל בית שאין
 מתודה על מעשר ראשון, שוב אין מתודה על שאר מעשרות.
 אומרת הגמרא, מאי מעמא, אמר אבוי, הואיל ופתח בו הכתוב
 בפרשת וידי מעשרות תחילה שנאמר ונתת ללוי, לגר ליתום
 ולא למנה, וללוי הוא מעשר ראשון הניתן ללויים, וכיון שהוא נכתב
 תחילה, הוא העיקר, ואם אינו מתודה עליו, אינו מתודה אף על יתר
 המעשרות.
 מקשה הגמרא, מפלל - מתוך טעמו של רבי יוסי בר חנינא, שלא היו
 נותנים מעשר ראשון כדניו, משמע דאפרישי הווי מפרשי את
 המעשר כדניו, אלא שהנתינה לא היתה כדניו, והא תניא, אף הוא
 - יוחנן כהן גדול ביטל את הירודי, וגזר על הדמאי - על פירות עם
 הארץ. לפי ששלה לבדוק בכל גבול ישראל האם מפרישים תרומות
 ומעשרות כראוי, וראה שאין העם מפרישין אלא תרומת גדולה
 בלבד לפי שיש על האוכלה עון מיתה בידי שמים, ומעשר ראשון
 ומעשר שני מקצתו מעשרין ומקצתו אין מעשרין, אמר להם,
 בני, בואו ואומר לכם, כשם שתרומה גדולה יש בה עון מיתה,
 כך תרומת מעשר ומכל יש בה עון מיתה, עמד והתקין להם
 שאין עם הארץ נאמן על המעשרות אלא על תרומה גדולה בלבד,
 לפיכך, הלוקח פירות מעם הארץ, מפרש מהן מעשר ראשון
 ומעשר שני, מעשר ראשון, מפרש ממנה עשירית לשם תרומת
 מעשה, ונתנה לבתו, ומעשר שני, עולה ואוכלו בירושלים,
 מעשר ראשון ומעשר עני כיון שפירות אלו הם ספק מעושרים,
 המוציא מחבירו עליו הראיה ואינו חייב ליתנם מספק ללויים או
 לעניים, אלא קורא להם שם להוציאם מידי טבל, הרי שבימי יוחנן
 כהן גדול, לא היו כל העם מפרישים מעשר ראשון.
 מתרצת הגמרא, הרתי תקנות שונות תקן יוחנן כהן גדול, ביטל
 יודי ומעשרות דתבירים הוזירים להפריש מעשר ראשון, ותיקן
 שלא יתודו משום שאין נותנים אותו ללויים. וגזר על דמאי של
 פירות עמי הארץ, שהלוקח מהם יפריש מעשרות כמפורט לעיל,
 משום שחשודים על המעשרות.
 שנינו במשנה, ואף הוא ביטל את המעוררים. שואלת הגמרא, מאי
 מעוררים. אמר רחבה, בכל יום יום שהיו עומדים ליום על דוכן
 ואומרים את המזמור 'עודה למה תישן ה', לכך נקרא מעוררים,
 ואותם ביטל יוחנן כהן גדול, וכך אמר להן יוחנן כהן גדול, וכי יש
 שינה לפני המקום, והלא כבר נאמר, "הנה לא ננום ולא יישן
 שומר ישראל", אלא, בזמן שישראל שריון בצער, ועוברי
 בוכבים פנתת ושלחה, הרי זה דומה כאילו יש שינה לפניו, לכך
 נאמר 'עודה למה תישן ה'.
 שנינו במשנה ואת הנוקפים. שואלת הגמרא, מאי נוקפים. אמר
 רב יהודה אמר שמואל, שהיו מסרין לעגל בין קניו, כדי
 שיפול הם בעיניו ולא יראה כשהולכים לשחטו, אהא איהו בטיל,
 משום דמיתו כי מומא - משום שנראה כמום. במתניתא תנא,
 שהיו חובטין אותו במקלות להפילו לארץ בדרך שעושין אותו
 לפני עבודת בוכבים ונוקפים הוא מלשון מכה. אמר להם יוחנן
 כהן גדול, עד מתי אתם מאכילין נבילות למזבח, ותמחה הגמרא,
 וכי נבילות הן, הא שחיש להו, אלא כך אמר, עד מתי אתם
 מאכילין מריפות למזבח, הרי יש לחוש שמא על ידי החבטות ינקב

רש"י

רש"י

מנקה אפי' אצבעו, דף נקוף מרצה כדם עולה (לוי טז ז): טענות. להכניס צואר בהמה
 לחובו: כדאמרין. שתקן שיהו כל הלוקחין מפרשין ולא היה אדם צריך לשאל לחברו
 חבר שלקח מעם הארץ הפרשת דמאי: מתני' בשר לא ישתו יין ובגמי מפרש מנא לן
 דמשבטלה סנהדרין הוא: נביאים הראשונים. בגמרא מפרש: נפת צופים. מפרש בגמי:
 אנשי אגנה. בוטחים בהקפיה וסומכין עליו
 לעשות טוב ואין דואגין להסרו: גמ' אמר רב
 יוסף. הכי קאמר. וכי בית המסבך בארזים עדי
 הוא שלא יהא נוח לחרב: מתרועע. לשון ערה
 כמז ערו (הפסל קמא): כפיא מתחיל.
 מאיסקופת הבית ופתחיו מתחילו: ושאית. לשון
 בית השאה מאין יושב. ומתוך כך שעירים
 מרקדים שם ומנחנין וכותמין את שעריה: ומרי
 דגנדי. מושכי ספינות בחבל שרי. שאינו אלא
 לזרם במלאכתה: ודקפרי. שזוממין בשעה
 שחורשיה. ואינו אלא לבז את השורים
 לתקמייהם שדולכין לקול הישר דערב עליהם:
 דגנדאי. אינו אלא לחשוך: כפל ומרי. גור על
 דורו שלא יזמרו בביתם ובבית משתאות: ולא
 איבעי. ולא היו רוצים לקנותה בכך: וזלז בה.
 ולא הקפיד למחות ביה: כאש בערת. לפי
 שהענתה משה אנו לשמוע את תזמורת לענות
 אחריה. ונמצאו האנשים נותנים לבס לקול
 הנשים וקול באשה ערוה כדרכיה השמיעני את
 קולך (ש"ס טו). ומכבוד את יצרו באש בערת.
 אבל ומרי גברי וענין נשי קצת פריצות יש דכול
 באשה ערוה. אבל אינו מבטור יצרו כל כך
 שאין המזמרים מבטל אונם לקול הענינה:
 לבטולי האי מקמי האי. אם אין שומעין לנו
 לבטל את שניהם. נקדים לבטל את זה שהוא
 כאש בערת: צחח צמא. צמא (פסח ט) מתרגם
 צחחא:

הרחיבה

ואנן יהבי ליה לכהנים. קניניה עזרא כדאמר' ביבמות (דף טו): וכיון דאינו נותנין בהתקן
 אין יוכלין לומר וגם נתתיו ללוי ככל מצותך: תחלה. ונתת ללוי זה מעשר ראשון. לר
 זה מעשר עני. בשעריך זה מעשר שני דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך (דקיים יב): אם
 הוא. ויחזן כהן גדול: כפל ותיבות מעשר עין מיתה. באלו הן המעשרין (מקדו טו): ולפי
 לה. וכשאתם לוקחין מעם הארץ והם לא
 הפרישו אלא תרומה עודנו טבל למעשרות
 ואתם נענשים מיתה: מפרשי תרומת מעשר
 ונתתה לכהן. מפרשי כל המעשרות ממנה
 להוציא מידי טבל. ואחר כך מפרשי מתוך
 מעשר ראשון תרומת מעשר מה שעל הלוי
 להפריש ונתנו לכהן. משום דאית ביה עין
 מיתה אחריו עליוהו שלא לעקבו אצלו ולמכרו
 לכהן כשם שהוא מעבב אצלו מעשר ראשון
 ומעשר עני ואומר המוציא מחברו עליו הראיה' ה'
 גורה דלקא פי משה ליה גביה אביל ליה. אבל
 מעשר ראשון ומעשר עני מתרים לזרים ואין
 בהן אלא גזל כהן. הלכך המוציא מחברו עליו
 הראיה. אלקא אפרשי נמי לא היו מפרשי ואת
 אמרת לפי שאין נותנין אותו בהתקן הא אפרשי
 מפרשי ליה. תתי' תקון. לשלם העברת
 הדוארת מעשר משום שאינם נותנין אותו ללויים
 הוא. והא דתניא לפי ששלח כר לאו אבטל את
 הדרי קאי אלא אגור על הדמאי קאי. ותרתי
 תקנות תקן. בטל דודי של חברים אפי'
 שמפרישין אותו לפי שאין נותנין אותו בהתקן:
 וגור על הדמאי על לוקח מעם הארץ לפי
 ששלח כר: מפרשי. כשהיו רוצין להפילו לארץ
 לשטתו: שיפול דם בעיניו. ואינו רואה ואינו
 מתחזק כל כך על גרלו. ונוקפין לשון נקפ
 סכבי הער (פסות ט): וחסדי. להפילו לארץ.
 ונוקפין לשון תבטה ומכה. כדאמר' אין אדם

בצער ואומות העולם בנחת ושלחה. לכך נאמר "עודה למה תישן ה'": ואת הנוקפים: מאי "נוקפים"? אמר רב יהודה אמר
 שמואל: שהיו מפרטין לעגל בין קרניו, כדי שיפול דם בעיניו. אתא איהו, בטיל משום דמיוחו פי מוקא. במתניתא תנא: שהיו
 חובטין אותו במקלות כדרך שעושין אותו לפני עבודה זרה. אמר להם עד מתי אתם מאכילין גבילות למזבח! גבילות! הא
 שחוט להו! אלא טריפות, שמה ניקב קרום של מוח, עמד והתקין להם טבעות פקדע: עד ימיו היה פטיש מפה בירושלים:
 בחולו של מועד: כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי: כדאמרן: מתנני' משבטלה סנהדרין, בטל הישר מבית
 המשתאות, שנאמר: "בשיר לא ישתו יין" וגו'. משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל
 השמיר ונפת צופים, ופסקו אנשי אגנה מישראל, שנאמר: "הושעה ה' כי גמר חסד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: העיר
 ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה. ולא ירד הפל לברכה, וניטל מעם הפירות. ר' יוסי אומר: אף
 ניטל שמיני הפירות. ר' שמעון בן אלעזר אומר: התפרה נמלה את הטעם ואת הריח, המעשרות נמלו את שומן הדגן. וחכמים
 אומרים: היגות והקשפים כילו את הכל: גמ' וממאי דמשבטלה סנהדרין פתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא
 "אנשים משער שבתו בחורים מנגינתם". אמר רב: אודנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא כפיא, שנאמר:
 "קול ישור בחלון חרב בסף פי ארוה ערה" מאי "פי ארוה ערה"? אמר ר' יצחק: וכי בית המסבך בארזים, עיר הוא? אלא
 אפילו בית המסבך בארזים, מתרועע. אמר רב אשי: שמע מינה, פי מתחיל חורבא, כפיא מתחיל, שנאמר: "חרב בסף".
 ואיבעית אימא מהכא "ושאיה יפת שער". אמר רב בר רב אשי: לדרי חוי ליה, ומננח פי תורא. אמר רב הונא: זמרא דגנדי
 דבכרי שרי, דגנדאי אסיר. רב הונא בטיל זמרא, קם מאה אווזי בוואה ומאה סאה חיפוי בוואה, ולא איבעי. אתא רב חסדא,
 וזיל ביה, איבעיא אוואה בוואה ולא משתפח. אמר רב יוסף: זמרי גברי ועני נשי, פריצותא. זמרי נשי ועני גברי, כאש בעורת.
 למאי נפקא מינה? לבטולי האי מקמי האי. אמר ר' יוחנן: כל השותה בארבעה מיני זמר, מביא חמש פורעניות לעולם, שנאמר:
 "הוי משכימי בכרך שכר ירדפו מאחרי בנישף יין ידליקם והיה כנור ונגבל תף וחליל וזון משמתיהם ואת פעל ה' לא יבטו" מה
 כתיב אחריו: "לכן גלה עמי מבלי דעת" שגורמין גלות לעולם, "וכברורו כתי רעב" שמביאין רעב לעולם, "והמונו צחה צמא"
 שגורמין לתורה שתשפתח מלומדיה, "וישח אדם וישפל איש" שגורמין שפלות לשונאו של הקדוש ברוך הוא, ואין "איש" אלא
 הקדוש ברוך הוא שנאמר: "ה' איש מלחמה". "ועיני גבהים תשפלתה" שגורמין שפלות של ישראל, ומה כתיב אחריו, "לכן
 הרחיבה

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד ב

רש"י

רש"י

1 הרחיבה שאל נפשה. לאחר שהביאו חמש פורעניות הללו לעולם סופן נופלין בגיהנום:
2 ויזנין סליק. פעמים עולם ועוליה בדם שנגענים ופעמים שלא עלה בדם. שהרי בשבוע
3 דוד מפני אבשלום יצא מירושלים שאל צדוק באורים ותומים ועלתה לו שהשיבהו.
4 ושאל אביתר ולא עלתה לו שצאמר ויעל אביתר שנסתלק מן הבקעה מפני שלא נענה
5 באורים ותומים. והכי תניא בסדר עולם גבי ארון
6 ובקרוו מפני אבשלום יצא עמו עד שעלה 1
7 במעלה הימים ונשאל באורים ותומים ונסתלק 2
8 אביתר מן הבקעה ודולה נכנס צדוק תחתיו 3
9 בדרכים (משלל טו) ויאמר המלך ל צדוק השב 4
10 את הארון וגו'. ביטו וזכרוהו. והוא בנו של 5
11 יהודעך שהיה בימי יואש. ערי מנרש. ערי לויים 6
12 שהטעון הכתוב מנרשות. עד עמוד כהן וגו'. 7
13 אלמא הוה אורים בבית שני אסור לו. לא שהיה 8
14 אורים ותומים אלא כאדם שאומר לחברו כו'. 9
15 אלמא כל ימי המקדש ראשון הוה. דתניא. חגי 10
16 זכריה ומלאכי נבקרא אחרונים. שפעון 11
17 וישמעאל. רבן שמעון שהיה נשיא ורבי ישמעאל 12
18 בן אלישע ושהיהו כהן גדול שהקנתם מלכות 13
19 ון. לתרביא. שעתידין להרג בהרב. לקמלא 14
20 לשאר מיתוה. כגון רבי עקיבא שטרקו בשדו 15
21 בתקרות ספיית של ברזל בדאמר סבוכות ו 16
22 סא. ר' הגנה בן תרדיון ששטרקו. ורבי יהודה בן 17
23 בבא בלתיאיות של ברזל בדאמר בסנהדרין ו 18
24 ה. שאין מספידין על הרוגי מלכות. מאמת 19
25 המלך, לפיכך מחו בדם: דברים בבקעה. 20
26 במשקעו, אבן שלמה מסע כמה שהשיעה מן 21
27 הבר, ולא סתתיה שוב כבלי ברזל: וקלא כבד 22
28 נאמר. מגוררות במגרה וגו'. שמיר למאי אתא. 23
29 דאמר' במס' גסין (ספ סה) שהביאו שמיר ע"י 24

הרחיבה שאל נפשה ופערה פיה לכלי חק וירד הדרה
1 והמונה ושואנה ועלו בה: משמתו נביאים הראשונים:
2 מאן "נביאים הראשונים"? אמר רב הונא: זה דוד
3 ושמואל ושלמה, רב נחמן אמר: בימי דוד, ויזנין סליק
4 ויזנין לא סליק. שהרי שאל צדוק ועלתה לו, שאל
5 אביתר ולא עלתה לו, שנאמר: "ועל אביתר". מתוב
6 רבה בר שמואל: "ויהי לדרש אלהים בימי זכריהו
7 המבין בראת האלהים" מאי לאו, באורים ותומים.
8 לא, בנביאים. תא שמע, משחרב בית המקדש ראשון,
9 בטלו ערי מנרש, ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך
10 מבית דוד. ואם לחשד אדם לומר "ויאמר התרשאת
11 להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן
12 לאורים ולתמים כאדם שאומר לחברו "עד שיהיו
13 מתים ויבא משיח בן דוד". אלא אמר רב נחמן בר
14 יצחק: מאן "נביאים הראשונים" לאפוקי מחגי זכריה
15 ומלאכי, דאחרונים נינהו. דתנו רבנן: משמתו חגי
16 זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מישראל. ואף
17 על פי כן היו משתמשים בבית קול, שפעם אחת היו
18 מסובין בעליית בית גוריא ביריחו, נתנה עליהן בת
19 קול מן השמים ואמרה: יש ככם אדם אחד שראוי

21 שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עיניהם בהלל הנקן, וכשמת הספידוהו הי חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא.
22 ושוב פעם אחרת, היו מסובין בעלייה ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן: יש ככם אדם אחד שראוי שתשרה
23 שכינה עליו, אלא שאין דורו זכאי לכך. נתנו עיניהם בשמואל הקטן, וכשמת הספידוהו הי עניו, הי חסיד, תלמידו של הלל. ואף
24 הוא אמר בשעת מיתו: שמעון, וישמעאל, לחרבא, ויחבריה לקמלא, ושאר עמא לבזיא, ועקון סגיאינ עתידין למית על עמא. ואף
25 על ר' יהודה בן בבא בקשו לומר "הי חסיד הי עניו", אלא שגמרפה שעה, שאין מספידין על הרוגי מלכות: משחרב בית המקדש
26 בטלו השמיר כו': תנו רבנן: שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר: "והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה" הדרבים
27 ככתבן, דברי ר' יהודה. אמר לו ר' נחמיה: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר "כל אלה אבנים יקרת מגררות במגרה". אם
28 כן, מה תלמוד לומר "לא נשמע בבית בהבנתו"? שהיה מתקן מבחוי, ומכנים מבפנים. אמר רבי: נראין דברי ר' יהודה באבני
29 מקדש, ודברי ר' נחמיה באבני ביתו. ור' נחמיה, שמיר למאי אתא? מיכע ליה לכדתניא: אבנים הללו אין פותבין אותן בדיו,
30 משום שנאמר: "פתוהי חותם". ואין מסרטינ עליהם באימל, משום שנאמר: "במלואתם". אלא פותב עליהם בדיו, ומראה להן
31 שמיר מבחוי, והן נבקעות מאליהן פתאניה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסידה כלום, ובבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים
32 ואינה חסידה כלום. תנו רבנן: שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו.
33 כמה משמרין אותו? כורבין אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באיטני של אבר, מליאה סופי שעורין. אמר ר' אמי: משחרב
34 מקדש ראשון, בטלה שירא פנדא וחוכית לבנה. תניא נמי הכי: משחרב מקדש ראשון, בטלה שירא פנדא וחוכית לבנה ורכב
35 ברזל, ויש אומרים: אף יין קרוש תבא משניר הדומה פניגולי דבילה: ונפת צופים: מאי "נפת צופים"? אמר רב: סולת שצפה
36 על גבי נפה, ודומה לעיסה שגילוישה בדבש ושמן. ולוי אמר: שתי כפרות הנדבקות בתנור ותופחות ובאות עד שמוגיעות זו לזו.
37 ור' יהושע בן לוי אמר: זה דבש תבא מן הציפאי. מאי משמע? דמתרגם רב ששת, קמא דנתון דבראיתא ושייטון ברוימי עלמא
38 ומתנין דובשא מעישבו מורא. תנן התם: כל הנצוק טהור, חוץ מדבש וזיפים והציפחים. מאי "זיפים"? אמר ר' יוחנן: דבש שמוזיפין
39 בו, וריש לקיש אמר: על שם מקומו, בדרכיב "זיף וטלם ובגלות". פיזא בדבר אתה אומר "בבוא הזיפים ויאמרו לשאל הלא
40 דוד" וגו', מאי "זיפים"? אמר ר' יוחנן: בני אדם המזיפין דבריהם. ור' אלעזר אומר: על שם מקומו, בדרכיב "זיף וטלם ובגלות":
41 ופסקו אנשי אמנה: אמר ר' יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא. דתניא, ר' אליעזר הגדול אומר: כל מי שישי לו
42 פת בסלו ואומר "מה אוכל למחר", אינו אלא מקטני אמנה, והיינו דאמר ר' אלעזר: מאי דכתיב "כי מי בו ליום קטנות" מי גרם
43 לצדיקים שיתבובו שולחנן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא רבא אמר: אלו קטני בני רשעי ישראל
שמוכוון

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

כשנחרה, הי חסיד הי צניו, אלא שנמרפה שעה מלהספידו, לפי
 שאין מספידין על הרוגי מלכות מאימת המלכות.
 שנינו במשנה, משחרב בית המקדש כמל השמיר בו. תנו רבנן,
 שמיר זהו שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר בבנין הבית
 שבנה שלמה, "והבית בהקנתו אכן שלמה מסע נבנה ומקובת
 והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו" הדברים בכתבך, כמו
 שחצבו אותה מן החר על ידי השמיר ולא סיתתו בכלי ברזל, דברי
 רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, וכי אפשר לומר כן, והלא כבר
 נאמר בפסוק אחר, "כל אלה אבנים יקרות וגו' מגוררות במגרה"
 - בכלי ברזל מלאה פגיונות, הרי שהיו האבנים הרוכות ומסותרות
 בכלי ברזל, אם כן, מה תלמוד לומר 'כל כלי ברזל לא נשמע
 בפית בהקנתו', פירושו, שבבית לא נשמע כלי ברזל, אלא שהיה
 מתקין אותם מפתחין, ומכנים אותם מוכנות מפנים. אמר רבי,
 נראין דברי רבי יהודה שהיו האבנים שלמות כחציבתן באבני
 מקדש, ודברי רבי נחמיה שהיו האבנים מסותרות באבני ביתו של
 שלמה המלך, שהרי הפסוק שהביא רבי נחמיה שהיו האבנים
 מגוררות במגרה, בענין בנין ביתו נאמר.
 שואלת הגמרא, ורבי נחמיה שאמר שהיו מתקנים את האבנים
 מבחוץ בכלי ברזל, לדבריו שמיר למאי אתא - לאיהו צורך
 הביאורו. משיבה הגמרא, השמיר מיפעי ליה, לכתבנא, אבנים
 הללו של האפוד והחושן, שצריך לכתוב עליהם שמות שבטי
 ישראל, אין פותבין אותן בדיו, משום שנאמר עליהם 'פתוחי
 חותם', שמשמעו חקוק בתוכם. ואין מסרמין עליהם את האותיות
 באיזמל, משום שנאמר עליהם 'במלואותם', שמשמעו שתהינה
 שלמות בלי חסרון, אלא פותב עליהם תחילה את השמות בדיו,
 ומתאה לתן - לאבנים הרשומות בדיו את השמיר מפתחין, והן
 נבקעות מאליהן בצורת האותיות, בתאינה זו שנבקעת מאליה
 בימות החמה ואינה חסירה כלום, ובבקעה זו שנבקעת אדמתה
 בימות הקשים ואינה חסירה כלום.
 תנו רבנן, שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית
 נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו. כמה משמירין
 אותו, בורכין אותו בסקפונין של צמר, ומניחין אותו באיפני של
 אבן - בארוג של עפרת מלאה סופי שעורין.
 אמר רבי אמי, משחרב מקדש ראשון כמלה שירא פרנדא - מין
 משי חשוב, וזוכיבת לכה. תניא נמי הכי, משחרב מקדש ראשון
 כמלה שירא פרנדא, וזוכיבת לכה, ורכב ברזל. ויש אומרים,
 אף וין קרוש - שנעשה מוצק תפא משני, הדומה פעיגולי דבילה
 בטל אז.
 שנינו במשנה, משחרב בית המקדש בטל השמיר ונופת צופים.
 שואלת הגמרא, מאי נופת צופים. אמר רב, סולת שצפה ונדבקת
 על גבי נפה מרוב שומנה בשעת הניפו, ודומה לעיסה שגילושה
 כבר בדבש ושמן, ונופת' הוא על שם דבק הנפה, ו'צופים' הוא על
 שם שצפה עליה. ולוי אמר, נופת צופים הם שתי כפרות לחם
 הנדבקות בתנור על גבי שתי דונפיו מן הצדדים, כבר בדפון זה
 וכבר בדפון שכנגדה, ותופחות וכוות כל כך בתנור, עד שמיגיעות
 זו לזו ונופת' הוא מלשון נוף, שגדל הככר כמו ענפי עץ, ו'צופים'
 הוא מלשון צף, שהכפרות תופחים וצפים. ורבי יהושע בן לוי אמר,
 נופת צופים זה דבש תפא מן הצפיא - מן ההרים הגבוהים שמהם
 צופים למרחק, שואלת הגמרא, מאי משמע שהדבש בא מן
 המקומות הגבוהים, כדמתרגם רב ששת על הפסוק 'כאשר תעשינה
 הדבורים, כמא דנתנן דפראתה ושייטן ברומי עלמא ומתיין

הרחיבה שאול נפשה ופצרה פיה לכלי חק וירד הדרה והמונה
 ושאוניה ועלו בה" שבסופו של דבר, כל המון הרשעים הללו יפלו
 בגיהנם.
 שנינו במשנה, משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים.
 שואלת הגמרא, מאן נביאים הראשונים שבמותם בטלו אורים
 ותומים. אמר רב הונא, זה דוד ושמואל ושלמה. רב נתמן אמר,
 אף בימי דוד, וימנין סליק וימנין לא סליק - פעמים עלתה להם
 תשובה באורים ותומים, ופעמים שלא עלתה, שהרי שאל צדוק
 באורים ותומים, כשברח דוד מפני אבשלום ועלתה לו תשובה,
 שאל אביתר באורים ותומים ולא עלתה לו תשובה, שנאמר באותו
 ענין 'ועל אביתר, ופירושו, שסתלק מן הכוונה כיון שלא נענה.
 מקשה הגמרא, מתיב רבה בר שמואל, כיצד אמרת שמשמתו דוד
 ושמואל ושלמה בטלו אורים ותומים, הרי נאמר "ויחי לדודש
 אלהים כל ימי ובריה וימי ובריהו" המבין בראות האלהים", מאי
 לאו ראייה זו היא באורים ותומים, הרי שהיו גם בימי אורים
 ותומים. מתרצת הגמרא, לא באורים ותומים, אלא ראייה בנביאים.
 עוד מקשה הגמרא מברייתא, תא שמע, משחרב בית המקדש
 ראשון, כמלו ערי מגדש - ערי הלויים שנצטוו להניח סביבם מגדש,
 ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מביית דוד, ואם לחשד אדם
 לומר כיצד אתה אומר שפסקו אז אורים ותומים, והלא נאמר
 בעליית רובבל, בבנין בית שני, כשחלק מכהנים לא מצאו את כתב
 יחוסם, ויאימהו התשטתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים
 עד צמוד בהן לאורים ותומים", הרי שגם אז היו אורים ותומים,
 [אמור לו], אין הפירוש כך, אלא באדם שאומר לחבירו עד שיהיו
 מתים ויבא משיח בן דוד, כך גם אמר להם התרשתא, שלא יאכלו
 מן הקדשים עד שיבא המשיח ויהיו אורים ותומים, הרי מפורש
 בברייתא זו שאורים ותומים פסקו רק משחרב בית המקדש הראשון,
 וקשה על רב הונא שאמר שנביאים הראשונים הם דוד שמואל
 ושלמה.
 אלא אמר רב נתמן בר יצחק, מאן נביאים הראשונים שבמותם
 פסקו אורים ותומים, כל הנביאים שבמי בית ראשון, לאפוקי מחגי
 ובריה ומלאכי שהתנבאו בתחילת הבית השני, דאחרונים נינהו
 ובימינם לא היו אורים ותומים, ומצינו כך בברייתא, שהם היו
 הנביאים האחרונים, דתנו רבנן, משמתו חגי ובריה ומלאכי
 נסתלקה רוח תקודש של נבואה מישראל, הרי שהם היו הנביאים
 האחרונים, ואף על פי כן היו משתמשים בכת קול מן השמים,
 שפעם אחת היו חכמים מסופין פעלית בית גוריא ביריחו, נתנה
 עליהן בת קול מן השמים ואמרה, יש בכם אדם אחד שראוי
 שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכה, נתנו עיניהם
 בהלל הנהן, וכשמת הלל חוק, הספידוהו, הי חסיד הי צניו
 תלמידו של עזרא. ושוכ פעם אחרת היו חכמים מסופין פעלית
 בכהן, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן, יש בכם אדם,
 אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו וכוות לכה,
 נתנו עיניהם בשמואל הקטן, וכשמת, הספידוהו, הי צניו הי
 חסיד, תלמידו של הלל, ואף הוא - שמואל הקטן, אמר בשעת
 מיתתו ברוח הקודש ששרתה עליו אז, שמעון - רבן שמעון בן
 גמליאל נשיא ישראל, וישמעאל - רבי ישמעאל כהן גדול, ינתנו
 לתרבה - להריגה בחרב בגורת המלכות, וחקרוהי אף הם יהיו
 לקמלא - להריגה במיתות משונות אחרות, וישאר עמא יהיו לביא
 - לבו, ועקן סגיאי עתידין למיתי על עמא - וצרות רבות עתידות
 לבא על העם, ואף על רבי יהודה בן ככא בקשו לומר במותו

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עומד. עונה הגמרא, אקרושה דפי' - על סדר קדושה שאמורים
 על הסדר בשחרית אחר תפילת שמונה עשרה, ואי'הא שמי'ה רבא
 דאנ'תא - ועל 'אמן יהא שמיה רבא' שעונים העם אחר הדרשה
 בדברי אגדה כל שבת, ש'אמר, "ארץ עפ'תה כמו אפ'ל צ'למות
 ולא כ'ררים", שמשמעו, שהארץ חשכה וצלמות כשאין בה סדרים,
 וסוף הפסוק הוא, 'ותופע כמו אופ'ל, ופירושו, הא אם יש כ'ררים -
 סדר קדושה ויהא שמיה רבא, אזי תופיע הארץ מאופ'ל.
 שנינו במשנה, העיד רבי יהושע מיום שחרב בית המקדש וכו' ולא
 ירד מל לכ'רבה ונפ'ל מע'ם פירות וכו'. מביאה הגמרא ברייתא
 בענין זה, תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, מ'הרה בפ'לה מע'ם
 וריח, מעשר ביטל שופ'ן דגן, מספרת הגמרא, רב הונא אשכח
 תומ'רתא דחינוניתא - מין תמרה שגנה שאף יש בה ריח טוב,
 שק'לה כ'רבה פסו'רית - נטלה רב הונא ועטפה בסודרו, א'תא ר'בה
 ג'רית של רב הונא, א'מר ליה לרב הונא, מ'רחינא ריחא דחינוניתא
 - מריח אני ריח של תמרה חינוניתא, א'מר ליה רב הונא לרבה בנו,
 בני, כיון שהרחת את ריחה, ודאי מ'הרה יש בך שלכך לא ניטל ממך
 ריח הפירות, י'הבה ניה'ליה - נתנה לו רב הונא לרבה, א'דכי א'תא
 א'בא ג'רית - בין כך בא אבא בנו של רבה בר רב הונא, שק'לה י'הבה
 ניה'ליה - נטלה רבה בר רב הונא ונתנה לאבא בנו, א'מר ליה רב
 הונא לרבה בנו, בני, שפ'חת את לבי בכך שיש בך טהרה, והק'היתא
 את שיני בכך שהראית לי שאתה אוהב את בני יותר ממני, שלקחת
 אותה ממני ונתת לו, היינו ד'אמר איניש, רחמי ד'בא א'בני -
 רחמי האב על בניו, רחמי ד'בני א'בני ד'הו'ו ליה - ורחמי הבן אינם
 על האב, אלא על הבנים שלו.
 עוד מספרת הגמרא, רב א'תא בר יעקב אימ'פל ביה ר'ב יעקב בר
 כ'רתיה - טרח לבדולו של רב יעקב בן בתו, כי גד'ל, א'מר ליה רב
 אחא בר יעקב לנכדו, אשקי'ן מי'א - השקני מים, א'מר לו רב יעקב,
 לאו כ'רית א'מא - איני בןך, ואיני חייב לכבדך כאב, והיינו ד'אמר
 איניש, ר'בי ר'בי, בר כ'רתך א'מא - גדל גדל את נכדך, ולבסוף
 יאמרו לך בן בתך אני.
 משנה. בפ'למום של אספסיינוס - בביאת חילו של אספסיינוס
 קיסר רומי על ירושלים בסוף ימי בית שני, ג'רוז חכמים על ע'רות
 ח'תנים, ועל האירוס. בפ'למום - בביאת חילו של מיטוס,
 כשהביאו הורקנוס להילחם עם אריסטובלוס אחיו, ג'רוז חכמים על
 ע'רות כל'ות, ושל'א ל'מד א'דם את ג'נו ו'ונית. בפ'למום - בביאת
 החיל הא'חרון על ירושלים, שבו בא טיטוס והחריב את בית המקדש,
 ג'רוז חכמים שלא תצא תצא העיר כשמוליכים אותה מבית אביה לבית
 וטליתות מוזהבות פ'תוך העיר כשמוליכים אותה מבית אביה לבית
 בעלה, ג'רבותינו התירו שתצא תצא הפ'לה באפ'ריון בתוך העיר.
 מש'מת ר'בי מאיר, כ'טלו מוש'לי מש'לים - מלמדים את החכמה
 דרך משל ומליצה, כגון משלי שועלים. מש'מת בן עזאי, כ'טלו
 השק'נים - שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום. מש'מת בן
 זומא, כ'טלו ד'ר'שנים - דורשים את פסוקי התורה. מש'מת ר'בי
 עקיבא, כ'טל כ'בוד התורה - שהיה דורש כל קוץ וקוץ של אותיות,
 וכל שכן אותיות, וזהו כבוד התורה שאין בה דבר לבטלה. מש'מת
 ר'בי חנינא בן דוסא, כ'טלו א'נשי מע'שה - בטוחים בצדקתם
 ועושים מעשי פלא. מש'מת ר'בי יוסי קמנ'תא, פסקו חסידים, ו'למה
 נ'קרא שמו קמנ'תא, ש'היה קמנ'תא וסופם של חסידים. מש'מת ר'בן
 יוחנן בן זבאי, כ'טל ו'י החכמה. מש'מת ר'בן גמליאל ה'קון, כ'טל
 כ'בוד התורה - שהיו עד אז עוסקים בה בעמידה, ומשמת ירדה

ש'מב'יון - שמבטלים דין אבותיהם הרשעים לעתיד לבוא, וכך
 אומרים לפניו, רבנו של עולם, מאחר שאתה עתיד ליפ'ע מהן,
 למה הק'הית'ה שינייהם ב'ם לענשם במיתתנו בקטנותנו.
 א'מר ר'בי אלעזר בר יבר'כיה, אלמלא תפ'לתו של דין, היו כל
 יש'ראל בגלות מוכ'רי ר'בב - שומנים ודברים מאוסים, מתוך עניותם,
 ש'אמר בתהילים, שבקש דוד על ישראל, שגם כשיהיו בגלות,
 'שיתת ה' מ'ר'ה לה'ם שפירושו, תתן לעניים מרות ועושר, כדי שלא
 יהיו פחותים ונבזים כל כך בעיני האמות.
 וא'מר ר'בי אלעזר בר יבר'כיה, אלמלא תפ'לתו של חקוק, היו
 ש'ני תלמידי חכמים מתפסים בפ'לית אחת מרוב עניותם ועוסקין
 בתורה, ש'אמר בתפלתו של חקוק, "ה' שמעתי שמעך וראתי ה'
 פ'עלך כ'ר'ב שנים נתיחו", אל ת'קרא 'כ'ר'ב שנים, אלא 'כ'ר'וב
 שנים", וכך הוא נדרש, פעלך, שהיא התורה, כששנים מתקרבם
 ללמוד אותה בכסות אחת מחמת עניים, חיה אותם לבל יהיו עוסקים
 בה בעניות מרובה.
 וא'מר ר'בי אלעזר בר יבר'כיה, ש'ני תלמידי חכמים המ'הלכין
 ב'ר'ך ואין ביניהם ד'ברי תורה, ראיון לישרף באש, ש'אמר
 כשהלכו אליהו הנביא ואלישע תלמידו, ויהי ה'מה הולכים ה'לוך
 וד'בר והנה ר'בב אש וגו'" והפריד ביניהם, ולקח את אליהו. מע'מא
 שלא נשרפו אש של מעלה, הוא משום ד'איבא ד'יבור תורה ביניהם,
 הא אם ליבא ד'יבור, היו ראיון לישרף.
 וא'מר ר'בי אלעזר בר יבר'כיה, ש'ני תלמידי חכמים ד'ר'ין בעיר
 אחת ואין נהוין זה לזה בפ'לקת, א'חד מהם מת על ידי חברו, וא'חד
 - ההורג בשגגה ג'ולח על ידו, ש'אמר בפרשת ערי מקלט, שמטרת
 עיר מקלט היא 'לנום שמה רוצח אשר רוצח את כ'עוהו כ'בלי
 ד'עתי, ואין 'דעתי' אלא תורה, ש'אמר ר'בי ישראל כשהעברו על
 מצוות התורה 'נ'דמו עמי מב'לי ד'רעתי' שפירושו, שנטפשו עמי
 מתוך שלא עסקו בתורה, ונדרש הפסוק של ערי מקלט כך,
 שהרציחה נגרמה משום שלא עסקו יחד בדעת שהיא תורה.
 א'מר ר'בי יהודה ב'רית ד'רבי תי'א, כל תלמיד חכם העוסק בתורה
 מתוך הדחק, תפ'לתו נשמעת, ש'אמר, "כי עם כ'ציון ישב
 בירושלים כ'בה לא תכ'בה חזון יח'ד לקול וע'קך ש'שמעתו ע'נד",
 ונדרש, שהקדוש ברוך הוא עונה לקול ועקת אלו היושבים ישיבה
 של תורה, ובתיב ב'תריה, שבאיהו עסק התורה הדברים אמורים,
 "ו'נתן ה' ל'כם ל'חם צ'ר ומים ל'חין", ומכאן, שישביח זו היא על ידי
 הדחק. ר'בי א'בהו אומר, אותו העוסק בתורה מתוך הדחק מש'ביעין
 אותו מ'דיו שכינה, ש'אמר בסוף הפסוק, "ויהי ע'ני'ך רואות את
 מור'ך". ר'בי אחא בר חנינא א'מר, א'ה אין הפ'גוד נ'ע'ל בפ'ניו,
 ש'אמר באתו הפסוק "ולא יכ'נה עוד מור'ך", שפירושו, שלא יסתר
 ממך מור'ך, שהוא הקדוש ברוך הוא, ולא תנעל המחיצה בינך לבינו.
 שנינו במשנה, ר'בן שמעון בן גמליאל אומר משום ר'בי יהושע,
 מיום ש'חרב בית המקדש אין יום שאין ק'לה וכו'. א'מר רבא, לא
 זו לבד שאין יום שאין בו ק'לה, אלא וכל יום ויום מ'רובה ק'לתו
 מש'ל חבירו, ש'אמר בתוכחת הגלות, "בכ'ך תאמר מי יתן ע'רב
 וכ'ערב תאמר מי יתן כ'ר", ויש לשאול, ה'י כ'ר - על איזה כ'ר
 הכוונה שבערב תאמר עליו מי יתן ויבא, א'ליבא תאמר כך על כ'ר
 ד'למ'ה, מי ידע מאי ה'י - וכי יודע הוא שיהיה טוב יותר, אלא
 תאמר כך על הבקר ד'ח'ף - שעבר, מי יתן ויבא שוב יום כזה, משום
 שהיה טוב יותר מן הערב שאחירו. ושאלת הגמרא, וא'לא אם כל
 יום מתרבה הק'לה, ע'למא א'מאי ק'א מ'קיים - על מה העולם

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד א

רש"י

1 ששכחוני דין אביהם. קורעים דין אביהם, ששכחוני לדגם אומרים לפניו וכו' הקהילה
 2 שניהם. למה האבלתם וצערתם עלינו במותנו ונפרעת מהם בחיינו: מוכרי רבב. רבב הוא
 3 דבר מאוס. כגון חלב וזמן ונדבק בגדים ונמאסין. ואין לך אדם מתעסק בהם אלא עני:
 4 שיתת ה' מורה להם. לעיל מניה כתיב כי לא ילצח יושב אביון תקות עניים תאבד לעד
 5 שיתת ה' מורה להם. הן להם מורת לאותן עניים
 6 עשר שהיה הגויס נהגין בהם כבוד. ונדעו הגויס
 7 שהן אוש ואינם אלהות, שאין כל הכבוד
 8 והגולה שלהם: מתקשים בטלית אחת. משום
 9 עני: בקרב שנים. אותה פעלה שלף ויהנו דבר
 10 תורה שהיא בקרוב שנים. שנים צריכין
 11 להתקרב ויהי רבבסי אחת: תהיו. רפאהו ותרנח
 12 להם ותן להם מים: תהא חולבים הלוד ורביא.
 13 בדברי תורה. באלהיו ובאלישע כתיב: ראויין
 14 לשרף. שעל מתן פן בא ותרבב אש עליהם: אחד
 15 מת. עיי חבורו שהרגו בשוגג וזה גולה לעיר
 16 מקלט. ואם אין כאן מיתה סיקון למיתה ואיבא.
 17 ונקלט סיקון לגלות שאחד מת ואחר גולה: ככל
 18 דעת. על שלא היה להם דעת להיות מלמדין זה
 19 את זה ולמדו זה מזה: נבטו עמי. וסיפיה דקרא
 20 ותשכח תורת אלהיך: כי עם בציון יושב. אלו
 21 יושבי ישיבת תורה. וסיפא דקרא הוון חקר לקול
 22 ועקרף להם. כי בני המתוב מדרב, במל
 23 שמונותיו קשו עלי ואעפ"כ יושב ועוסק
 24 בתורה: והיו עיניו נזי. וכן בתורה כתיב ולא
 25 יבנה פגודו. מנחת: לא יבנה. לא יתבסה סוף
 26 בכנה כגון מנחת: דלקחה. מי יתן שבא יום. כי
 27 דע. אם יטב מן הלילה: אלא דחליף. מי יתן
 28 והיה זה יום הבא כזה שעבר: אלא עלמא אמאי
 29 פקיה: מאחר שהקלה חולבת ממיו ורבה
 30 אקשה סדרא. סדר קשה. שלא תקנה אלא
 31 שיהו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר
 32 מועט. שאומר קראיתו ותרנננו ותן כעוסקין
 33 בתורה. וכיון שנהוג בכל ישראל בתלמידים
 34 ובנימי הארץ ויש כאן שנים קדשת השם
 35 לתלמוד התורה כתיב הוא. וכן יהא שמיא רבה
 36 בקרב שטנין אחר הגדה שהדרשו וירש ברבים
 37 בכל שבת היו נוהגין קר. ושמם היו נקבצין כל
 38 העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאן
 39 תורה וקדוש השם: פדרים. סדר פרישות התורה
 40 שהיה. שפקה מישראל: כמלה טעם. הפרות
 41 וריבות. שמתלווה עניו סתורים ונהגין סתורה אין
 42 הקב"ה מטהר פרותיהן מירח רע ומטעם רע
 43 מעשי בטל שמו דגן. כגון פסוק מעשרות פסק
 44 שמונה הדגן כשמו של מעשר דאיךי. חלב
 45 דכתיב כל חלב יצרה וגו' (ספרי יח) דהונתא.

ששכחוני דין אביהם לעתיד לבוא. אומרים לפניו:
 רבונו של עולם, מאחר שאמה עתיד ליפרע מהן, למה
 הקהיתו שניהם בם. אמר ר' אילעא בר יברכה: אלמלא
 תפלתו של יוד, היו כל ישראל מוכרי רבב, שנאמר:
 "שיתת ה' מורה להם". ואמר ר' אילעא בר יברכה:
 אלמלא תפלתו של חבוקק, היו שני תלמידי חכמים
 מתקפים בטלית אחת ועוסקין בתורה, שנאמר: "ה'
 שמעתי שמעך וראיתי ה' פעלך בקרב שנים מהיו" אל
 תקרא "בקרב שנים" אלא "בקרב שנים". ואמר ר'
 אילעא בר יברכה: שני תלמידי חכמים המתלכין בדרך
 ואין ביניהן דברי תורה, ראויין לשרף באש, שנאמר
 "ויהי המה חלבים הלוד ורבר והנה רבב אש". טעמא,
 דאיבא דיבור. הא ליבא דיבור, ראויין לשרף. ואמר ר'
 אילעא בר יברכה: שני תלמידי חכמים הדרין בעיר
 אחת ואין נוחין זה לזה בהלכות, אחר מת ואחר גולה,
 שנאמר: "לגם שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בכלי
 דעת" ואין דעת אלא תורה, שנאמר: "נדרמו עמי מבלי
 הדעת". אמר ר' יהודה בריה דר' חייה: כל תלמידי חכם
 העוסק בתורה מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר:
 "כי עם בציון יושב בירושלם כבו לא תבכה הלוד ותנך
 לקול ועקב בשמעתו ענה" וכתיב בתריה: "ונתן לכם ה'
 לחם צר ומים לחין". ר' אבהו אומר: משביעין אותו מיו
 שכינה, שנאמר "והיו עיניך ראות את מורדך". ר' אחא
 בר חיננא אומר: אף אין הפרגוד נעל בפניו, שנאמר:
 "ולא יבנה עוד מורדך": רבן שמעון בן גמליאל אומר
 משום ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש אין וכו':
 אמר רבא: בכל יום ויום מרובה קלתו משל חביו,
 שנאמר "בבקר תאמר מי יתן ערב ובקרב תאמר מי יתן
 בקר" הי בקר? אלימא בקר למחר, מי דע מאי הוי?
 אלא דחליף. ואלא, עלמא אמאי קא מפקים? אקדושה
 דסדרא וא"הא שמה רבא דאגדתא, שנאמר: "ארץ
 עפרה כמו אפל צלמות ולא סדרים" הא יש סדרים,

שמנה ויש בה ריח טוב, ומין תמרים הוא לעצמן: תורה יהי קדי. לפיכך מריחה לה ולא
 בטל הריח מאצלה: אתא בריה דרבה בר רב הונא: א"ל. רב הונא לבריה שמחת את לבי.
 בטרתיה והקמתה את שני. שהראיתני שהתקנה על בנה יותר מעלי, שנטלת ממני ונתת
 לה רחמי. אתבא: אישפל ביה. גדלו בביתו: רבי רבי, גדל גדל אותי ואעפ"כ בן אמי בקר
 כרתך אמי. ואין עלי לבכודך כבן: מיני
 בפילמוס. חיל שהביא אספקטוס על ירושלם:
 עשרות תנים וארום. מפרש בגמרא: בפילמוס
 של מיטום. שהביא חוקטוס ארריסותובולוס
 אחיו, ובין זה לזה היו חמישים ושתים שנה
 כדאמר בסדר עולם: עשרות כולות. מפרש
 בגמרא: בפילמוס האחרון. הוא של דרבן רבית
 ושל מיטום נמי וזה: באפריון בתוך חמיר. שהיו
 מוליכין אותה מבית אביה לבית בעלה ואפריון
 של מעלים וטליתות מוקהות נמקפות לה: מושל
 משולות. לתת אות אמתלא וטעם לחבמה לבנס
 בה בשערי בניה. כגון משולות שנגלים דאמר
 בסנהדרין (דף טז) ביה יתה דריש ר"מ בפיקא דהא
 דריש תלקא שמעתא ותלקא אגדתא ותלקא
 מתלי שתנים. שוקדין על הלהות בית המדרש
 לוקא ויום כדאמר ביבמות (דף סג) אבל מה
 אעשה בשפשי חשקה בתורה: הדרשנים. שהיה
 בקי בטעמי המקראות כדאמר לו וכוית
 שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן
 זומא (פגולת דף טז) ככל כבוד תורה. שהיה נותן
 לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות. ובני
 תבות ליתדות ואותיות יתרות כגון בת וכת וכו'
 דורש (ספרי דף טז) וזהו כבוד תורה גדול שאין
 בה דבר לבטלה: אנשי מעשה. כגון בחשיבותו
 ועושה מעשים מולאים כדאמר בתענית (דף סג)
 נמטי בשרוך יאמר לחמוץ וירדוק ולעולם לתבא
 זאבים בקרניהם: קמתים של חסידים. שהיו
 החסידים הולכים וכלים והוא היה מנסתניהם
 וסופו: ויו החקמה. זה לא ידעגא מאי היא: משמעת
 ר"ג הוון ככל כבוד התורה. ממכסת מגלה (דף
 טז) אומר שעד שמת הוא היה בריאות בעולם
 ולא היו למדין תורה אלא מעמד. משמעת הוא
 יך חלי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מלשב
 כפול ויו התנהג. שהיה חכם ועשיר וכהנים רבים
 אוכלין על שלחנו ובני חורין. מהקיש: חפז
 ראשון. שגברה יד עזי פנים ממורים שהם:
 ראשונים ואילו עניים נקלדו אנשי מעשה. אין
 חס להם. ואין דורש. לישראל: ואין מכפש.
 עליהם חמסים: שרו חפיפאי. החחילו החכמים:
 ספראי. מלמדי תינוקות. שהם קטנים מן
 החכמים: כעמא דארעא. כעמי הארץ:
 אולא

תופיע מאופל: לא יד טל לברכה וניפל מעם פירות וכו': תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: מורה בטלה טעם ורחה, מעשה ביטל
 שמוך דגן. רב הונא אשבח תומרתא דחינוניתא, שקלה, כרבה בסנהדריה. אתא רבה בריה, אמר ליה: מורחינא ריחא דחינוניתא. אמר
 ליה: בני, מהרה יש בך, והבה ניהליה. אדהכי, אתא אבא בריה. שקלה, ירבה ניהליה. אמר ליה: בני, שמחת את לבי והקויתת את
 שני. היינו דאמרי אינשי: רחמי דאבא, אבני. רחמי דבני, אבני דהווי ליה. רב אחא בר יעקב, אישפל ביה פרב יעקב בר פרתיה. פי
 גדל אמר ליה: אשקין מיא. אמר לו: לאו ברין אנא. והיינו דאמרי אינשי: רבי רבי, בר ברתך אנא: מתני' בפולמוס של אספקטיוס
 גורו על עטרת חנינים, ועל האירוס. בפולמוס של מיטום גורו על עטרת כולות, ושלא ילמד אדם את בנו ויונית. בפולמוס האחרון
 גורו שלא תצא הפלה באפריון בתוך העיר, ורבותינו התיירו שתצא הפלה באפריון בתוך העיר. משמעת ר' מאיר כמלו מושלי משלים.
 משמעת בן עזאי כמלו השקדנים. משמעת בן זומא כמלו הדרשנים. משמעת ר' עקיבא כמלו כבוד התורה. משמעת ר' חנינא בן דוסא כמלו
 אנשי מעשה. משמעת ר' יוסי קמתא פסקו חסידים. ולמה נקרא שמו "קמתא"? שהיה קמתא של חסידים. משמעת ר' יוחנן בן זבאי
 כמלו ויו החקמה. משמעת רבן גמליאל הזקן כמלו כבוד התורה, ומתה מהרה ופרישות. משמעת ר' ישמעאל בן פאבי כמלו ויו ההנהגה.
 משמעת רבי בטל עגוה ורואת המא: [גמ' תנו רבנן]: ר' פנחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש בושו חברים ובני חורין וחסו
 ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה, ונברו בעלי זרע ובעלי לשון, ואין דורש ואין מכפש ואין שואל, על מי לנו להשען על אבני שבשמים.
 ר' אליעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חפיפאי למהו כספראי, וספראי כחנינא, וחנינא כעמא דארעא, ועמא דארעא
 אולא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד ב

רש"י

1 אולא וקלא. והולכים ודלים ומתגללים: בעקבות המשיח. בסוף הגלות לפני ביאת משיח.
2 והיו בקרב. שהחל עוסקין במשמאות: ואין תוכחה. אין לה אדם שיוכל להוכיח. שבלם
3 נבשלים בחסאות ובשמוכיחין אומר לו אתה כמותי ובית דע. של חכמים יהיו לבית
4 ונות. שבלו החכמים ואין לומר תורה. ויהא חרב מין איש, ובעלי זממה מתגודדים שם
5 מפני שהיו לעיר היו בתי מדרשות שלהם. גמ'.
6 של מלה ושל גפירות. ענן עטרה עשיון מאבן

7 של מלה שהוא צלול באבן הבדלח וקורין
8 שלימימא. ועובעין אותה כמין צירין בגפירת
9 בשם עושין בכלי זהב וכסף וקורין נאוליא:
10 חילת. לישקיא כמין גמא הגדל במים: טבלא
11 דחה פומא. וזה של ענבל אחר שמקשקשוין בו
12 לשיר בבית המשמאות. טנפריא. כר קורין אותו
13 בלשון לעז טבור, והוא עשוי דפנותיו חותין של ברזל
14 כעין נפה וקושרין בדפנותיו חותין של ברזל
15 ושטוחין על פיו עור שהוא לח ומותחן והוא
16 מתבשש שם נאליה, וכשמכין עליו במקל דק הוא
17 מוציא קול צלול. ויש אומנין שיודעין להכות
18 עליו מכה אחר מכה כסדר עד שנשמע כמין
19 שיר: מיהלף בטבלא דחה פומא. וזה של ענבל
20 שעושים בבית משמאות דומה לו בקול. ואמרי
21 למעבר ההוא דגזור עליה: קפיוא. כלי מחוקק ג'
22 לוגין: עיר של זהב. עטרה של זהב ועיר של זהב
23 מצירת עליה: פשה. כמו כובע של צמר לבן
24 שקורין פילטריא: והורית המזוקחות. טלית
25 בצבעו שני ובו קבועין טפי זהב עד שמעמידין
26 אותה כמין כפה: אבל עושה הוא פרישיר. כמין
27 כפה של מעגל עץ כמו שאנו עושין, ותולין בה
28 צנפין ורדידי זהב כמו שאנו עושין: תכמת ויגית.
29 לשון חכמה שמדברים בו בני פלטין ואין שאר
30 העם מכירין בה. גפית בית השמונאי. שני אחים
31 שהיו מתקוטטין על המלוכה הורקנט
32 ואריסטובולוס: היה הורקנט מפחזין. צר על
33 ירושלים והביא עמו חיל רומיים: משלשלים להם
34 דינרי כסף נקמה. מתרומת הלשכה לתמידים:
35 היה שם זמן אחד. מבפנים: לעז להם. לאותן
36 שבחזין: נעין צפרניו נודעוניה. מחמת הפלך

37 שבערה על חלול שמו: ועל אותה שנה שנינו בו. שאותה שנה הקריבו החילות את
38 הורעים ששביבות מדינת ירושלים והצרך להביא אותה שנה את העמרה מנגות צרפים.
39 ובשאר השנים מצות העמרה להביא מן הקרוב לירושלים דכתובים וקלה מן פרמל תקריבו
40 שהיא תורע לח והקר מלא ממנו, וכשהוא בא מרדוק מתבש ומתמער ואין בר השבלת
41 מלא מן הגרעין: לשון סורסי. קרוב הוא ללשון

42 ארמי. ואומר אני שהיה לשון גמרת ירושלמי.
43 ונאות העולם קורין אותו לינגיא שורייא: או
44 לשון יוני. שהיו קרובין לארץ יון, וזה לשון זקן
45 מזה והיה לו לספר בו: מאי דכתובים. לא גרס אלא
46 ר"ש קרא מקרא זה על עצמו ואמר שעליו
47 לעולל את עיניו בכבי יותר מן הכל: עוללה.
48 מנולת את עיני: לנפשי. על נפשי מפני קורותי
49 מספר קומי. שערו שלפניו ומניח בלורית
50 מאזונייה פארבי האמורי. שכן מניחין בלורית
51 לשם עבודת בוכבים: נניו ספר תורה. שהיה בעל
52 הלכות מפי שמועה הרבה, וסדרות בפיו כאלו
53 כתוב בספר בדאמר בסנהדרין (זה מה) הרבה
54 תורה למדתי מרבותי, ולא עוד אלא שאני שונה
55 שלשת אלפים הלכות בשנותי שקואין ושלש
56 מאות בבהרת עצה ופחשכת. שהיה יודע
57 בדרשות וקפי בהלכות ובתשובת האפיקורסים
58 והלכות ברמיותם פדאמרי: בפ"ק דמגינה (זה מה)
59 כי נח נפשיה אמרו ליה רבנן מאי תורה עלן
60 ממנינים, אמר להן אבדה עצה מבני ישראל
61 נסרחה חכמה של עובדי בוכבים: ורועי תורה,
62 עמק סבארו ולסמוך טעמי תורה שבעל פה על
63 מדרשי המקראות ואותיות היתרים ולשונות
64 המשתנים במקרא: רבי אלעזר בן עזריה. עשיר
65 היה פדאמרי (זה מה) תריסר אלפי עגלי היה
66 מעשה מערריה של שמוא: דאיפא אגא. שאני
67 ענותו:

הדרן עלך עגלה ערופה
וסליקא לה מסכת סוטה

על הופת חתנים גזרו. מאי "חופת חתנים"? והורית המזוקחות. ויגית ויגית. חתנים, והורית המזוקחות, אבל עושה פפירות ותולה בה כל מה שירצה: שלא ילמד את בנו ויונית: תנו רבנן, פשעו מלכי בית
השמונאי זה על זה היה הורקנט מפחזין ואריסטובולוס מופפנים. בכל יום ויום היו משלשלין דינרים בקופה, ומעלין להן המידים.
היה שם זמן אחד שהיה מביד בחכמת ויונית, לעז להם בחכמת ויונית, אמר להן: כל זמן שעוסקים בעבודה אין נאסרין בידכם.
למחר, שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חויר. ביון שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו, נודעוניה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה.
אותה שעה אמרו: ארוז אדם שיגדל חורים, וארוז אדם שלמד לבנו חכמת ויונית. ועל אותה שנה שנינו: מעשה ובה עומר מנגות
צרפים, ושתי הלחם במקעת עין סוכר, איני? והאמר רבי: בארץ ישראל לשון סורסי למה? אלא, אי לשון הקודש אי לשון ויונית.
ואמר רבי יוסף בבבל לשון ארמי למה? אלא, או לשון הקודש או לשון פרסי. לשון ויונית לחוד, וחכמת ויונית לחוד. וחכמת ויונית
מי אסירא? והאמר רבי יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל: מאי דכתוב "עני עוללה לנפשי מכל גנות עירי"? אלה
ולדים היו בבית אבא, חמש מאות למדו תורה, וחמש מאות למדו חכמה ויונית, ולא נשתיר מהן אלא אני כאן, וכן אחי אבא
בעסיא. שאני של בית רבן גמליאל, דקרובין למלכות הווי, דתניא מספר קומי, הרי זה מדרכי האמורי. אבטולוס בן ראובן התירו לו
לספר קומי, שהוא קרוב למלכות. של בית רבן גמליאל התירו להן חכמה ויונית מפני שקרובין למלכות: בפולמוס האחרון גזרו שלא
תצא בלה באפריון וכו': מאי טעמא? משום צניעותא: משמת רבן יוחנן בטלה החכמה: תנו רבנן: משמת ר' אלעזר נגנו ספר תורה.
משמת ר' יהושע בטלה עצה ומחשבה. משמת ר' עקיבא בטלו ורועי תורה ונסתתמו מעינות החכמה. משמת ר' אלעזר בן עזריה
בטלו עטרות חכמה, ש'עטרת חכמים עשרם". משמת ר' הנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קמונתא בטלו
חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קמונתא? שהיה מקטני חסידים. משמת בן עזאי בטלו השקדנין. משמת בן זומא בטלו
הדרישנין. משמת רבן שמעון בן גמליאל עלה גובאי ורבו צרות. משמת רבי הוכבלו צרות: משמת רבי בטלה עגרה ויראת הטא:
אמר ליה רבי יוסף לתנא: לא תיתני עגרה, דאיפא אגא. אמר ליה רב נחמן לתנא: לא תיתני יראת הטא, דאיפא אגא:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לצורך תמידים, היה שם זקן אחד שהיה מכיר בקמת יונית, 51
 לעז להם לאותם שבחץ בקמת יונית באופן שאין הכל מבינים, 52
 אמר להן, כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם, למחר 53
 שלשלו להם אותם שבפנים דינרים בקופה, והעלו להם אותם 54
 שבחץ חויר במקום טלה, כיון שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו 55
 בה, ואז נדעעה ארץ ישראל ארבע מאות פסקה מחמת חילול 56
 כבוד שמים, אותה שעה אמרו חכמים, ארור אדם שיגדל חוירים, 57
 וארור אדם שלמד לבנו חכמת יונית, ועל אותה שנה שבאו 58
 הרומאים והחריבו את סביבות ירושלים, שנינו, מעשה זכא עומר 59
 מנגות צרפים ושתי הלחם מבקעת עין סוכר שהם מקומות 60
 רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון שלא נמצא בסביבות 61
 ירושלים. 62
 מקשה הגמרא, איני - וכי אכן חכמת יונית אסורה, והאמר רבי, 63
 בארץ ישראל לשון סורסי למה לדבר בו, אלא אי לדבר לשון 64
 הקודש, אי לשון יונית שהיא לשון צה ויפה ואילו לשון סורסי הוא 65
 לשון עילג, ואמר רבי יוסף, כבבל לשון ארמי למה לדבר בו, אלא 66
 או לשון הקודש או לשון פרסי שהוא יפה יותר מארמי, הרי 67
 מבואר בדברי רבי, שלשון יונית מותרת. מתרצת הגמרא, לשון 68
 יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד שאמנם לשון יונית מותרת, אבל 69
 חכמת יונית, שהיא שפת רמוזים שהקרויים למלכות משתמשים בה, 70
 אסורה. 71
 שוב מקשה הגמרא, וחכמת יונית מי אסירא, והאמר רבי יהודה 72
 אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב באיכה 73
 "עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי" ליש להצטער לבכות ולנוול 74
 את עיני יותר מכל משפחות עירי, אלה ילדים היו בבית אבא - 75
 רבן גמליאל דיבנה, חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות 76
 מהם למדו חכמת יונית, ולא נשתמרו מהן אחר החורבן אלא אני 77
 כהן, וכן אחי אבא בעסקאי, הרי שמוטר ללמד חכמת יונית. 78
 מתרצת הגמרא, שאני של בית רבן גמליאל דקרובין למלכות הו 79
 והיה להם צורך להשתמש בחכמת יונית לצורך ישראל, דתניא, מי 80
 שהוא מספר קומי - מסתפר מלפניו ומניח בלורית מאחוריו, הרי זה 81
 מדרכי האמורי שהיו נוהגים לעשות כך לשם עבודה זרה, אולם 82
 אכטולוס בן ראובן התירו לו חכמים לספר קומי, לפי שהוא קרוב 83
 למלכות, וכן של בית רבן גמליאל התירו להן ללמוד חכמת 84
 יונית מפני שקרובין למלכות. 85
 שנינו במשנה, בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא בלה באפריון 86
 וכו' ושנינו שם שרבותינו התירו גזרה זו. אומרת הגמרא, מאי 87
 מעמא התירו רבותינו שתצא הכלה באפריון, משום צניעותא - 88
 שתהיה הכלה מכוסה בצאתה מבית אביה לבית בעלה. 89
 שנינו במשנה, משמת רבן יוחנן בן זכאי בטלה זיו החקמה. תנו 90
 רבנן, משמת רבי אלעזר בן הורקנוס, נגזו ספר תורה - שהיו 91
 הלכות שבתורה שבעל שדורות בפיו ככתובות בספר. משמת 92
 רבי יהושע, בטלה עצה ומחשבה - שהיה חזיר בדרשות ובקי 93
 בהלכות, וידע להשיב על קושיות המינים. משמת רבי עקיבא, 94
 בטלו ירועי תורה - עומק הסברא בתורה, ונסתתמו מעינות 95
 החקמה - שהיה סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות 96
 הפסוקים ועל האותיות היתירות והלשונות המשתנים במקרא. 97
 משמת רבי אלעזר בן עזריה, בטלו עטרות חקמה - שהיה 98
 עשיר מופלג, ש"עטרת חכמים עשרם". משמת רבי חנינא בן 99
 דוסא, בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קמונתא, 100

אולא והדלה - ועם הארץ הולך ומידלדל, ואין שואל לישאל 1
 ואין מבקש, על מי יש להשען, על אבינו שבשמים. 2
 בעקבות משיחא הוצפא יסא - לקראת ביאת המשיח תרבה 3
 החוצפה בעולם, ויזקר יאמיר - היוקר יגדל, הנפן תתן פריה והנין 4
 למרות כן ביקר משום שישתמשו בו הכל למשתה, ומלכות תהפך 5
 למינות, ואין תוכחת - לא יהיה מי שראוי להוכיח, בית וועד של 6
 החכמים יהיה שמם מן הלומדים ותחת זה יהיה לזנות - למקום 7
 שמתאספים בו בעלי זמה, והגליל, שהיה שם תלמידי חכמים 8
 וחסידי יחרב, והגבלן ישום - יהיה שמם, ואנשי הגבול - אנשי 9
 גבול ארץ ישראל יוכבו מעיר לעיר, ולא יחוננו - אין מי שיהח 10
 אותם, והקמות סופרים תפרי - יהיה לבו, ויראי הטא ימאסו, 11
 והאמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים וזקנים יעמדו מפני 12
 קטנים, "בן מנוול אב, בת קמה באמה לחרפה ולבישה, בלה 13
 בחמתה, אויבי איש אנשי ביתו", פני הדור פני הכלב - שתהיה 14
 עזות ולא יתביישו זה מזה, הכן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש 15
 לנו להשען, על אבינו שבשמים. 16
 (גמרא) אמר רב, מה שגזרו על עטרות חתנים, לא שנו, אלא 17
 עטרה של מלח ונפרית - העשויה מאבן מלח, או מכסף והב, 18
 ומצריים אותו בגפרית, אבל עטרה של הרם ושל וורד מותר. 19
 ושמואל אומר, אף עטרה של הרם ושל וורד אסור, אבל של 20
 קנים ושל חילת - צמח כמין גומא הגדל במים מותר. ולוי אמר, 21
 אף עטרה של קנים ושל חילת אסור, וכן תני לוי במתניתיה - 22
 וכן שנה לוי בברייתא שלו, אף של קנים ושל חילת אסור. 23
 שנינו במשנה, בפולמוס של אספסיינוס גזרו על וכו' ועל האידום. 24
 שואלת הגמרא, מאי אידום. אמר רבי אלעזר, מבלא דחד פומא 25
 - פעמון שיש בעינבל אחד, שמקשקשים בו בבתי משתה. מספרת 26
 הגמרא, רבה בר רב הונא עבר ליה לבריה מנבוא - עשה לבנו 27
 מין תוף שקולו צלול, ואפשר להשמיעו בו צליל של שיר, אהא אבהי 28
 תבריה - בא רב הונא, אביו של רבה בר רב הונא, ושרבו, וכך אמר 29
 ליה רב הונא לרבה, גם דבר זה בכלל האיסור, כי מיהלף בטבלא 30
 דחד פומא שהוא האידום שנסאר, מפני שקולו דומה, אלא, זיל 31
 עבד ליה תוף אפומא דחצבא - על פי הבית או אפומא דקפיא 32
 - על פי כלי ששמו קפיזא ומכיל ולשה לוגים, ובכך לא יתחלף 33
 באידום. 34
 שנינו במשנה, בפולמוס של מיטום גזרו על עטרות בלות וכו'. 35
 שואלת הגמרא, מאי עטרות בלות. אמר רבה בר בר הנה אמר 36
 רבי יוחנן, עיר של זהב - עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב 37
 מצויירת עליה. תניא נמי הכי, איזהו עטרות בלות עיר של זהב, 38
 אבל עושה אותה ביפה של מילת - כמין כובע של צמר נקי. 39
 תנא בברייתא, אף על חופת חתנים גזרו. מבארת הגמרא, מאי 40
 חופת חתנים, והורית המוזהבות - בגד צמר צבוע שני, וקבועים 41
 בו רצועות של זהב, שמעמידים אותו ככיפה. תניא נמי הכי, אלו 42
 הן חופת חתנים שאסורות, והורית המוזהבות, אבל עושה 43
 פפרית - עיגולים מעץ כמין כיפה, ותולה בה כל מה שירצה כגון 44
 רצועות של זהב. 45
 שנינו במשנה, ושלא ילמד את בנו יונית. תנו רבנן, בשצרו מלכי 46
 בית השמונאי זה על זה, שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא 47
 הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, היה הורקנוס מכוין לחומה, 48
 וארסימבולוס מופנים, בכל יום ויום היו משלשלין אלו שבפנים 49
 דינרים בקופה מתרומת הלשכה, ומעלין להן אלו שבחוץ טלאים 50

46 היהירים, ונתמעטו עקב כך התלמידים, והתורה חוזרת על
 47 לומדיה ומחפשת אותם, כיון שאינה מתקיימת בגסי הרוח.
 48 משרבו היהירים, התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים, לפי
 49 שאין דרינו רואה אלא לפנים ועל ידי יחירתם נראים להן
 50 חשובים. מקשה הגמרא, איני - וכי אכן כך הוא, שהיהירים
 51 מקובלים על נשותיהם, והאמר מר, האי מאן דמיהר, אפילו
 52 איניש ביתה לא מיפקל, שנאמר, נכר יהיר ולא יגוה' ופירושו
 53 'לא יגוה' אפילו בנדה שלו. מתרצת הגמרא, מעיקרא קפצה עליה
 54 - מתחילה קופצת עליו, אולם לבסוף מיתול עליהו - בסוף נמאס
 55 בעיניהו.
 56 משרבו מטיילי מלאי על פעלי פתים - דיינים הנותנים סחורה
 57 לבעלי בתים להתעסק בה ולעשות ריוח לדיינים, רבה השוחד
 58 והמיות משפט שהרי הדיינים משוחדים בכך ונטה לבם למי
 59 שהרויח להם, ופקקה מובה.
 60 משרבו הדיינים האומרים למי שעושה להם טובה 'מקבלני טובתך'
 61 'ומחוקני טובותיך', אינם יראים מן הדיינים, ועקב כך רבו איש
 62 הנישר פעיניו יעשה', ואין אימת הגדולים על הקטנים, ואז שפלים
 63 הונבחו והנבזים הושפלו ואין ניכר בין גבוה לשפל, ומלכותא
 64 אוקא ונולא - ומלכות ישראל הולכת ומתנוולת.
 65 משרבו צרי עין מלהנות לאחרים, ומרפי טרף - גולנים, רבו
 66 מאמצי הלב מן העניים מלתת להם צדקה וקופצי ידים מלהלוות,
 67 ועברו על מה שכתוב בתורה 'השמר לך פן יהיה דבר עם לברך
 68 בליעל וגו' ורעה עינך באחיק האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה'
 69 והיה כך תטא".
 70 משרבו נשים ההולכות 'נמויות גרון ומשקרות עינים' ובאות על
 71 ידי כך לידי ניאוף, רבו הבעלים המקנאים לנשותיהם, וצריכים
 72 להשקות מים הפרים, אלא שפקו המים המרים מלבדוק, כאמור
 73 לעיל.
 74 משרבו מקבלי מתנות, נתמעטו הימים של חיי האדם ונתקצרו
 75 השנים, דכתיב 'ושונא מתנות יתיר'.
 76 משרבו זחוחי הלב - הסומכים על בינתם ואינם מתאמצים לשמוע
 77 היטב מפי רבם, לא הבינו התלמידים את רבותיהם, ועקב כך רבו
 78 מחלוקות בישראל.
 79 משרבו תלמידי שמאי והיילל שלא שימשו כל צורך, רבו
 80 מחלוקות בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות.
 81 משרבו מקבלי צדקה מן העובדי כוכבים, היו כביכול ישראל
 82 למעלה והם למטה, ישראל לפנים והם לאחור בלשון נקיה,
 83 והכוונה היא להיפך.
 84 שנינו במשנה, משפתי יוסי בן יועזר בו' בטלו האשכולות. שואלת
 85 הגמרא, מאי אשכולות. אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל
 86 בו - שתורתו אמת ואין בה פגם, ולא שכחה.
 87 שנינו במשנה, יוחנן כהן גדול העביר חודיית המעשר בו'. שואלת
 88 הגמרא, מאי מעמא ביטל את וידי המעשרות. אמר רבי יוסי ברכי
 89 חנינא, לפי שאין נותנין אותו - את מעשר ראשון פתיקונו,
 90 דרממנא אמר דיהבי ללוים - שיתנוהו ללוים,

1 אומרים ראינו ואחד אומר לא ראיתם לא נלך אחר רוב דעות, ויוכל
 2 האחד להכחישם, ונערוף את העגלה, קא משמע לן הסיפא, שם
 3 אז הולכים אחר רוב דעות, ואין האחד יכול להכחישם, ואין עורפים
 4 את העגלה.
 5 שנינו במשנה, משרבו הרוצחין בו'. תנו רבנן, משרבו הרוצחין
 6 בטלה עגלה ערופה, לפי שאינה באה אלא על הפסק שאין
 7 יודעים מי ההורג, ולכך משרבו הרוצחין בגלוי והרי ההורגים
 8 מוכרים לנו, בטלה עגלה ערופה.
 9 שנינו במשנה, משרבו הנואפין בו'. תנו רבנן, נאמר בפרשת סוטה
 10 'ינקה האיש מעון', מכאן אנו למדים, בזמן שהאיש מנוקה מעון,
 11 המים בורקין את אשתו אם סטאה או לא, אבל אם אין האיש
 12 מנוקה מעון, אין המים בורקין את אשתו, וכיון שרבו הנואפים,
 13 הרי אין האנשים מנוקים מעון, ולכך בטלו מי המרים, ואמר פסוק
 14 נוסף, "לא אפקוד על בנותיכם כי תזינה בו" שואלת הגמרא על
 15 דברי הברייתא, מאי ואמר - מה מלמדנו פסוק זה. משיבה הגמרא,
 16 ובי תימא, עון ירדיה אין - הוא בלבד מעבב את בדיקה מי המרים,
 17 אבל עון דבניה ודבנתיה לא מעבבים את הבדיקה, לכך תא שמע
 18 פסוק נוסף "לא אפקוד על בנותיכם כי תזינה ועל בנותיכם כי
 19 תנאפנה" שאף עון בנותיו וכלותיו מעבבים את הבדיקה. ומבארת
 20 הגמרא שגם המשך הפסוק הוצרך ללמדנו, ובי תימא, עון האיש
 21 הבעל אשת איש אין - הוא בלבד מעבב את הבדיקה, אבל עון
 22 דפניה לא מעבב, לכך תא שמע את המשך הפסוק, "כי הם עם
 23 הזונות יפרדו ועם הקדשות וזבחו וגו' והזונות' משמע פנויה,
 24 לומר שאף בעון זנות עם פנויה אין המים בורקים את אשתו. עוד
 25 מבארת הגמרא את סוף אותו פסוק, מאי "ועם לא יבין רלבט",
 26 אמר רבי אלעזר, אמר להם נביא לישראל, אם אתם מקפידין
 27 על עצמכם מלהכשל בזנות, אז מים בורקין נשותיכם, ואם לאו,
 28 הרי אינכם מנוקים מעון, ואז אין המים בורקין נשותיכם.
 29 ממשיכה הברייתא, משרבו פעלי הנאה, ומתוך כך אינם טורחים
 30 לעיין בדין ולהוציא הדבר לאשורה, נתעוותו הדייני ונתבלקלו
 31 המעשים מתוך כך, ואין נוה לקדוש ברוך הוא בעולם.
 32 משרבו רואי פנים בדין - דיינים המכבדים בעל דין אחד על פני
 33 חברו, בטל לא תגורו מפני איש' ופקס 'לא תכידו פנים במשפט',
 34 ופרקו עול שמים מעליהם, ונתנו עליהם עול בשר ודם.
 35 משרבו לוחשי להישות בדין - עורכי הדיינים המתלחשים עם
 36 הדיינים בדבר וכותו של זה וחובתו של זה, נגרמת בכך השיית
 37 המשפט, ואז רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום
 38 שנאמר 'בקרוב אלהים ישפט', מכאן ששכינה שרויה כשיש
 39 משפט, ובהטיית המשפט היא מסתלקת.
 40 משרבו האנשים העושים מעשיהם להנאתם, שעליהם נאמר 'אחרי
 41 בצעם לבם הולך', על ידי כך רבו המשבחים את הרשעים,
 42 שעליהם נאמר 'האומרים לרע טוב ולטוב רע'.
 43 משרבו 'האומרים לרע טוב ולטוב רע', רבו צעקות הוי הוי
 44 בעולם, שכך נאמר, 'הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע'.
 45 משרבו גסי הרוח שדרכם להיות מושבי הרוק בפיהם, רבו

כיוון שאינה מזכירה בנוגע לבריאות התקווה שזהו סימן שהכל בסדר
 מכתב כ"ה סיוון, תשכ"ב

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד ב

14 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִלּוּ בְּנֵי אָדָם הַמְזִיזִימִין דְּבִרְיָהֶם וְאוֹמְרִים דְּבִרֵּי
 15 שְׂקָר וּרְכִילוֹת. וְרַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר, קְרוּיִים כִּךְ עַל שֵׁם מְקוֹמָן,
 16 כְּדִרְכֵיב 'וִיף וְטָלֵם וּבְעֵלוֹת'.
 17 שֵׁינּוּ בַּמִּשְׁנָה, וּפְסָקוּ אֲנִישֵׁי אֲמֵנָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲנִישֵׁי אֲמֵנָה
 18 אִלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁחֵן מֵאֲמִינִין כְּתִקְדוּשׁ כְּרוּף הוּא וּמוֹצִיאִים מִמוֹן
 19 לַמַּצּוֹת וְאִינֵם דּוֹאגִים, דְּתִנְיָא, רַבִּי אֱלֶעָזָר הִגְדִּיל אָמַר, כֵּל מִי
 20 שֵׁשׁ לוֹ פֶּת בְּסֵלּוֹ לַהֲיוֹם, וְאָמַר, מָה אוֹכֵל לְמַחֵר, אִינּוּ אֵלָא
 21 מְקַמְנֵי אֲמֵנָה. וּמֵבִיאָה הַגְּמָרָא, שֶׁאִף רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר כֵּךְ, וְהִינֵנו
 22 דְּאָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, מָאִי דְכִתִּיב 'כִּי מִי בּוֹ לַיּוֹם קָמְנוֹת', מִי גָרַם
 23 לְצַדִּיקִים שְׂוִיתְכּוֹבוֹ שׁוֹלְחָנָן וְלֹא יִהְיֶה שְׁלֵם לְעֵתִיד לְבֵא, קָמְנוֹת
 24 שְׁהִית בְּהוֹן שְׁלֵא הָאֲמִינֵי כְּתִקְדוּשׁ כְּרוּף הוּא. רַבָּא אָמַר, יוֹם
 25 קִטְנוֹת' אִלּוּ קָמְנֵי בְּנֵי רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹתוֹ בְּעוֹדֵם קִטְנִים,

1 דוּכְשָׂא מְעִישְׁבֵי מוֹרָא - כְּמוֹ שֶׁעָפּוֹת הַדְּבוּרִים וְשִׁטוֹת בְּגוּבַה
 2 הָעוֹלָם, וּמֵבִיאִים דְּבַשׁ מֵעֵשְׂבֵי הַהָרִים, הָרִי שֶׁהִרְבֵּשׁ הַמְשׁוּבָח בֹּא
 3 מִמְקוֹמוֹת הַגְּבוּהִים.
 4 כִּיּוֹן שֶׁעֲסָקְנוּ בְּדַבְּשׁ מְשׁוּבָח, מֵבִיאָה הַגְּמָרָא מִשְׁנֵה בַּמִּסְכָּת מִכְשִׁירִין
 5 הָעוֹסֶקֶת בַּעֲנִין זֶה, הִנֵּן הֶתֶם, כֵּל מִשְׁקָה הַנְּצוּק מִכְּלֵי טְהוֹר לְכֻלֵּי
 6 טְמֵא, מְהוֹר - אִינוּ חַיְבוֹר לְהַעֲבִיר אֶת הַטּוֹמְאָה מִכְּלֵי הַטְּמֵא לְכֻלֵּי
 7 הַטְּהוֹר, חוּץ מִדְּבַשׁ זִפִּים וְהַצְּפִיחִים שֶׁהֵם מִשְׁקִים עֲבִים מֵאֵד, עַד
 8 כְּדֵי שֶׁכִּשְׁנִפְסַק הַקִּלְרוֹת, חוֹזֵר לְמַעֲלָה. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, מָאִי זִפִּים,
 9 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זֶהוּ דְּבַשׁ שְׁמִזְיִיפִין בּוֹ וּמַעֲרִיבִים בּוֹ יַיִן מֵיַם, וּמֵתוֹךְ
 10 שֶׁהוּא עֵב אֵין הַדְּבַר נִיכֵר. וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר, הוּא קְרוֹי 'זִפִּים' עַל
 11 שֵׁם מְקוֹמוֹ, כְּדִרְכֵיב בִּיהוֹשֻׁעַ שֵׁשׁ מְקוֹם שֶׁשְׁמוֹ כִּךְ 'וִיף וְטָלֵם
 12 וּבְעֵלוֹת', בִּיּוֹצֵא כְּדָבָר אֲתָה אָמַרְתָּ בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתַהֲלִים, "כִּבְּוֹא
 13 הַזִּזִּים וְיִאֲמְרוּ לְשֹׂאֵל הֲלֵא דוֹד וְגו', וְאִף שֵׁם שֶׁאֵלּוּ מָאִי זִפִּים,

המשך ביאור למס' בבא מציעא ליום ראשון עמ' א

32 בעל החצר זכה בביצים אפילו שלא מדעתו. ואי - ואם מדובר
 33 דלא שלחה - שהגולן לא שילח את האם ונטל את הביצים מיד,
 34 הא בעי שליחה - הרי יש עליו חיוב שילוח מן התורה, ומדוע נקטה
 35 הברייתא שעבר על גול מדרבנן. מתרצת הגמרא: מדובר באופן
 36 שלא שילח את האם, ועדיין לא זכה בעל החצר בביצים, ופקמן
 37 שבא ליטול את הביצים, דלאו בר שליחה הוא - שאינו חייב במצות
 38 שילוח, ולכן אין עליו איסור תורה.
 39 מקשה הגמרא: וכי קפון בר דרבי שלום הוא - שייך בחיוב מדרבנן
 40 שתיקנו מפני דרכי שלום. מתרצת הגמרא: הדין קאמר - כך כוונת
 41 הברייתא, שאפילו של הקפון חייב לתתור לו - לבעל החצר את
 42 הביצים מפני דרכי שלום:

משנה

43 המשכיר בית לחכירו למשך שנה, וקבע עמו שישלם שכר בית
 44 לשנה, ולא דמי שכירות כל חודש, נתעברה השנה - אם הוסיפו
 45 בית דין חודש אדר שני לאותה שנה, אין המשכיר יכול לומר
 46 שאותם דמים שקבעו ביניהם לא היו אלא עבור שנה רגילה של
 47 י"ב חודש, ולתבוע שכר נוסף עבור החודש הנוסף, אלא נתעברה
 48 לשובר - השובר זכאי בחודש הנוסף, ואינו צריך לשלם אלא את
 49 אותם דמי שכירות שנה כפי שקבעו בתחילה, משום שאף חודש
 50 זה של העיבור בכלל אותה שנה הוא. אך אם השכיר לו את הבית
 51 למשך שנה, וקבע עמו שישלם דמי שכירות לחדשים - כך וכך
 52 לכל חודש, ונתעברה השנה - הוסיפו בית דין עוד חודש לאותה
 53 שנה, נתעברה למשכיר - זכאי המשכיר לתבוע דמי שכירות
 54 נוספים עבור החודש הנוסף, משום שקבעו דמים עבור כל חודש
 55 ובשנה זו יש י"ג חדשים. מביאה המשנה מעשה בעיר ציפורי באחד
 56 ששכר בית מרחץ מחכירו למשך שנה, וקבעו ביניהם שישלם על
 57 כך בשנים עשר דינרי והב לשנה דינר והב לכל חדש, והיינו שקבעו
 58 את התשלום גם לפי שכר שנה וגם לפי שכר כל חודש,

1 מתרצת הגמרא: אמר רבא, ביצה ביציאת רובה מהאם הוא
 2 דאיחייבה לה - נתחייבה בשילוח, ומיקנא לא קניא - אבל אינה
 3 נקנית לבעל החצר עד הנפלה לחצרו. וכי קתני - ומה ששינוי
 4 בברייתא שהיזכות בשילוח היינו מקמי דתיפול לחצרו - קודם
 5 שנפלה לחצרו ולא זכה בה, ואינה 'מומנ' גם לדברי רבי יוסי
 6 ברבי חנינא.
 7 מקשה הגמרא: אי הדי - אם כך שלא זכה בביצה, אמאי - מדוע
 8 אסורות משום גול. מתרצת הגמרא: מה שאמרנו הברייתא אסורות
 9 משום גול אמנן - הולך גם על האם, שהנוטל את האם עובר על
 10 גול מדרבנן, מפני שדעתו של בעל השובר לזכות ביונות הבאות
 11 אליו, ולכן אסור ליטלה ממנו מפני דרכי שלום.
 12 תירוץ נוסף: ואיבעית אימא - ואם תרצה אמור שלעולם - באמת
 13 מה שנאמר שאסורות בגול מפני דרכי שלום אפי' - נאמר על
 14 הביצים, והטעם מדנקיף רובה דעתיה עילגה - משום שמעת
 15 שיצאה רוב הביצה דעת בעל השובר ליטלה לעצמו.
 16 הגמרא חוזרת לתרץ את הקושיא מהברייתא על רבי יוסי ברבי
 17 חנינא: והשקלא - ובעת דאמר רב יהודה אמר רב, שאסור לאדם
 18 לזכות בביצים כל זמן שהם רוכצת עליהם, שנאמר (דברים כב ז)
 19 'שלח לשלח את האם והדר - ואחר כך כתוב את הכנים תקח לך',
 20 והיינו שקודם צריך לשלח את האם ואחר כך לזכות בביצים. יש
 21 לתרץ, אפילו תמא - שאף אם נאמר דנפלה לה כל הביצה לחצרו,
 22 לא זכה בה בעל החצר, ואין זה 'מומנ', כיון שכלל הוא כל היבא
 23 דאיהו מצי זכי ליה - שכל מקום שהוא יכול לזכות גם חצרו זכיא
 24 ליה - זוכה עבורו, וכל היבא דאיהו לא מצי זכי ליה - וכל מקום
 25 שהוא לא יכול לזכות חצרו נמי לא זכיא ליה - גם חצירו לא זוכה
 26 עבורו. וכיון שהוא לא יכול לזכות בביצה מפני שהאם רובצת
 27 עליה, גם חצירו לא קנתה עבורו.
 28 מקשה הגמרא: אי הדי - אם כשהאם רובצת על הביצים אסור
 29 ליטול מדוע אסורות בגול מפני דרכי שלום, הרי אי - אם מדובר
 30 בשליחה - שהגולן שילח את האם קודם שנטל את הביצים, גול
 31 מעליא הוא - הרי זה גול גמור ולא רק מפני דרכי שלום, שהרי

נביאים

יחזקאל פרק-מח א

א ואלה שמות השבטים מקצה צפונה אליך דרך-חלתן | לבוא-חמת חצר עינן גבול דמשק צפונה אליך חמת והיולו פאת-קדים הים דן אחד: ב ועל | גבול דן מפאת קדים עד-פאת-ימה אשר אחד: ג ועל | גבול אשר מפאת קדימה ועד-פאת-ימה נפתלי אחד: ד ועל | גבול נפתלי מפאת קדמה עד-פאת-ימה מנשה אחד: ה ועל | גבול מנשה מפאת קדמה עד-פאת-ימה אפרים אחד: ו ועל | גבול אפרים מפאת קדים ועד-פאת-ימה ראובן אחד: ז ועל | גבול ראובן מפאת קדים עד-פאת-ימה יהודה אחד:

רש"י

אקח מועד לעת חלוק ארצותי' כשורת הכרם לחוצותיה באורך מפאת קדים לקצותיה עד ים אוקיינוס למצותיה ברחב שבעים וחמשה מיל חריצותיה (וי"ג שבעים וחמשה מיל ל"ג רצועות בין רצועות השבטים ורצועות הקודש יעלו לט' מאות וע"ה מילין ולמנין ת' פרסה על ת' פרסה של א"י עולין המילין לשש עשר' מאות לסכום הקלירי שאמר ארבעת מילין היא פרסה ושמה מילין של חשבון הרצועות גדולים הם אין נכנסין ארבע' מהם בפרסה ואכן בא למנות שני מילין למחצית (ומחצה) בפרסה יעלו כד' מאות פרסה לאלף מילין וחשבון מילין של רצועה אין עולין אלא ט' מאו' וע"ה מילין עדיין חסר המניין כ"ה מילין לא כיון מניין מילין הרצועות של פ"ט למנין ד' מאות פרס' ומניין למד רבי אליעזר אורך השורות עד ים אוקיינוס שהוא בסוף עולם ומקרא מעיד תחום מערב עד ים הגדול שלפנים מים אוקיינוס הרבה): (ב) ועל גבול דן, ואצל גבול דן בדרומו:

(א) ואלה שמות השבטים. סדר חלקים שיחלקה ביניהם מקום כל אחד ואחד מקצה צפונה דן יטול מצר צפוני מחצר עינן שבמקצוע מזרח שהיא עד גבול דמשק (שבמקצוע מערב צפון, סא"א): והיו לו פאת קדים הים. כלומר מפאת קדים ועד ים דן אחד הרי פירש האורך ולא פירש הרוחב וכברייתא דספרי בפרשת האזינו מה ת"ל יהודה א' דן א' אשר א' מלמד שעתידין ישראל ליטול אורך מן המזרח למערב ברוחב כ"ה אלף קנים שהם שבעים וחמשה מילין ומהיכן למדו השיעור הזה מן התרומה שהיא כאחד מן החלקי' הללו כמו שמפורש בענין מצאתי שכך כתוב ואורך כאח' החלקים, והוא רחב עשרים חמש אלף קנים ואורך מפאת ים עד פאת קדים כ"ה אלף קנים ק"ן אלף אמה שהקנה שש אמה וכל אלפים אמה מיל כמו שאנו למדין במסכת יומא אצל עשר סוכות שמירושלים ועד צוק הרי ק"נ אלף אמה עולין לשבעים וחמש מיל וזהו שיסד רבי אלעזר בפיוט (בסילוק דיום שני של סוכות) כי

מצודת ציון

(א) אל יד. אצל מקום כמו יד אבשלום (ש"ב יח): (ב) ועל גבול. סמוך לגבול כמו ועליו מטה מנשה (כמדבר ב):

ההגבולים כפלי הדרום: צפונה. כל מיצר הצפון אצל מקום חמת וה"ה שאר המקומות אשר יכנסו אז בגבול א"י: והיו לו. הגבולים ההם יהיו אל השרון מפאת מדינת עד פאת הים רי חלמי השרון? יהיו זה אצל זה וכל חלק יהיה ממנה הנורול טד מהנה ממזרח

קודם ההשפעה הפנימית צריך להיות קירוב חיצוני, שזהו הכנה להשפעה פנימית

משיחת יום ב' חג השבועות ה'תשי"ג

כתובים

דברי הימים ב פרק יז יב-יז

יב ויהי יהושפט הלך וגדל עד-למעלה ויבן ביהודה בירניות וערי מסכנות: יג ומלאכה רבה היה לו בערי יהודה ואנשי מלחמה גבורי חיל בירושלם: יד ואלה פקדתם לבית אבותיהם ליהודה שרי אלפים (ס) עדנה השר ועמו גבורי חיל שלש מאות אלף: (ס) ועל־ידו יהונן השר ועמו מאתים ושמונים אלף: (ס) ועל־ידו עמסיה בן־זכרי המתנדב ליהודה ועמו מאתים אלף גבור חיל: (ס) ומן־בנימן גבור חיל אלידע ועמו נשקי־קשת ומן מאתים אלף: (ס) יה ועל־ידו יהוזבד ועמו מאה־ושמונים אלף חלוצי צבא: (ס) יט אלה המשרתים את־המלך מלכר אשר־נתן המלך בערי המבצר בכל־יהודה: (פ)

דברי הימים ב פרק יח א-ד

א ויהי ליהושפט עשר וכבוד לרב ויתחתן לאחאב: ב וירד לקץ שנים אל־אחאב לשמרון ויזבח־לו אחאב צאן וכקר לרב ולעם אשר עמו ויסיתהו לעלות אל־רמות גלעד: ג ויאמר אחאב מלך־ישראל אל־יהושפט מלך יהודה התלך עמי רמת גלעד ויאמר לו פמוני כמוך וכעמך עמי ועמך במלחמה: ד ויאמר יהושפט אל־מלך ישראל דרש־נא כיום את־דבר יהוה:

רש"י

(ב) וירד לקץ שנים. ובמלכים (א' כ"ב) כתיב ויהי בשנה השלישית וירד יהושפט וגומר בשנה השלישית מששלח את בן הדד: ויסיתהו לעלות אל רמת גלעד. כמו שכתוב שם בספר מלכים, הידעתם כי לנו רמות גלעד כי כשהציב יעקב אבניו שם את הגל (בראשית ל"א) וקרא לו גלעד הוחזק בו ואבותינו לקחו גלעד והרמות משוכי' ומוחזקים אחרי העיר ואבותינו אז בימי משה כשתפשו גלעד שתקו אז מלקחת אותה כי לא חששו בהם או שמא בימי משה לקחנה ואחרי כן לקחנה האומות מיד ישראל ושלנו הם: (ד) דרש נא כיום את דבר ה'. ולא מנביאי הבעלים אשר אתה בוטח בהם:

(יב) ויהי יהושפט הולך וגדל. שלשה שנא' כלשון זה יצחק שמואל יהושפט, אבל משה דוד מרדכי נאמר בהם וגדול אבל יצחק שמואל יהושפט כתוב בהם וגדל שאין נכון לומר וגדול, בשמואל כתיב ויגדל הנער שמואל עם ה' וח' לומר גדול עם ה' וכאן כמו כן גדל עד למעלה לכן לא הגון לומר גדול וכן ביצחק: בירניות. מגזרות בירה מגדלים גדולים לחוזק: וערי מסכנות. ערי אוצרות לתת בהם תבואה ויין ודגן: (טז) ועל ידו. אצלו דוגמא חלקת יואב על ידי (שמואל ב' י"ד): המתנדב לה'. דוגמא (שופטים ה') המתנדבים בעם ברכו ה':

מצודת ציון

(יב) בירניות. ארמונות וכן לא לאדם הבירה (דה"א כ"ט): מסכנות. אוצרות: (יז) נושקי קשת. מזויינים בקשת: (יח) חלוצי צבא. מזויינים ללכת בצבא מלחמה:

מצודת דוד

(יב) עד למעלה. עד אשר נתרוםם למעלה: (יג) ומלאכה רבה. יאמר על האומנים מחולפים עושי מלאכת חרש וחושב: (יד) ואלה. המספר הזה היה פקודתם של מספר בית אבותיהם: שרי אלפים. השרים שהיו על קבוצת אלפים: (טז) ועל ידו. סמוך לו במעלה אחריו: (טז) המתנדב לה'. דרכו היה להתנדב לה' נדבות מרובות: גבור חיל. ר"ל כל אחד מהם היה גבור חיל: (יט) המשרתים את המלך. אשר היו עמו בתמידות בירושלים: (א) ויתחתן לאחאב. כי יהורם בנו לקח את בת אחאב לאשה: (ב) לקץ שנים. לסוף כמה שנים מעת החיתון ולא פירש כמה: ויסיתהו. הסית ופיתה אותו: לעלות. להלחם עליה: (ג) כמוני כמוך. כמו שתלך אתה אלך כן גם אני: ועמך במלחמה. ויעלו עמך במלחמה: (ד) דרש נא כיום. ר"ל אם אינך רגיל לדרוש בדבר ה' הנה כעת דרש נא:

משניות מסכת גיטין

ג המביא גט בארץ ישראל – אינו צריך שיאמר: בפני נכתב ובפני נחתם. אם יש עליו עוררים – יתקיים בחותמו. המביא גט ממדינת הים, ואינו יכול לומר: בפני נכתב ובפני נחתם, אם יש עליו עדים – יתקיים בחותמו. ד אחד גטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוו למוליד ולמביא. וזו אחד מן הדרכים שישו גטי נשים לשחרורי עבדים. ה פל גט שיש עליו עד פותי – פסול, חוץ מגטי נשים ושחרורי עבדים. מעשה שהביאו לפני רבן גמליאל לכפר

פירוש ברטנורא

ג ואם יש עליו עוררים. שהבעל מערער שהוא מוויף: יתקיים בחותמו. אם יעידו העדים על חתימת ידיהם, או עדים אחרים יכירו חתימתם, כשר. ובזמן הזה, המביא גט בין בא"י בין בחו"ל צריך ליתנו לה בפני נכתב ובפני נחתם. ואם חתימת העדים נזכרת במקום נתינת הגט ונתקיים הגט בחותמו, אין צורך לומר בפ"ג ובפ"ג: ואינו יכול לומר. כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש: ד שוין למוליד ולמביא. לומר בפ"ג ובפ"ג:

ה חוץ מגטי נשים. שאם יש עליו עד כותי אחד, כשר. אבל שניהם כותים, פסול ת"ק אפילו בניתי נשים. ורבן (שמעון בן) גמליאל עשה מעשה והכשיר אפילו כששניהם כותים. והאידנא דגרו על הכותים שיהיו כגוים לכל דבריהם, לא שנא שאר שטרות ול"ש גטי נשים אפילו עד אחד כותי פסול: בערכאות

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

עבר כנעני יוצא לחרות בשטר שחורר שהוא מקבל מרבו, ודומה דינו של שטר שחרור לגט אשה בדברים אחרים. החל במשנתנו ועד סוף הפרק עוסקות המשניות באותם הדברים ששוים בהם שטרי שחרורים לגטי נשים. ובא כאן ענין זה, לפי שאחד הדברים הוא הדין ששינוי עד כה, שהשליח צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", ובו עוסקת משנתנו.

אחד גטי נשים ואחד שחרורי עבדים – בין גטי נשים ובין שטרי שחרורים, שוו למוליד ולמביא – שווים הם בענין מוליד ומביא, שכשם ששינוי לעיל בגט אשה, ששליח המוליד גט מארץ ישראל למדינת הים או המביא גט ממדינת הים לארץ ישראל צריך שיאמר "בפני נכתב ובפני נחתם", ונאמן השליח כשני עדים, שאם יבוא הבעל ויערער, אין משגיחים בערעורו, כך הדין בשטר שחרור, ששליח המוליד שטר שחרור מארץ ישראל לחוץ לארץ או המביא שטר שחרור מחוץ לארץ לארץ ישראל צריך שיאמר "בפני נכתב ובפני נחתם", שאף שטר שחרור צריך שיהא נכתב לשמו, שנאמר בשפחה כנענית (ויקרא יט, ט): "או חופשה לא נתן לה" – עד שיכתוב לשמה (דמב"ט הל' עבדים ו, א); וכן נאמן השליח כשני עדים, שאם בא האדון ומערער על שטר השחרור שהוא מוויף, אין משגיחים בו, מאחר שאמר השליח "בפני נכתב ובפני נחתם". וזו אחד מן הדרכים – המפורטים להלן, שישו גטי נשים לשחרורי עבדים – כלומר ענין זה ששינוי בדין מוליד ומביא הוא אחד מן הדברים ששוים בהם שטרי שחרורים לגטי נשים.

הלשון במשנתנו – "ששוו גטי נשים לשחרורי עבדים" – אינו מדויק, שכן צריכה היתה המשנה לשנות להיפך: "ששוו שחרורי עבדים לגטי נשים". שהרי עיקר דין מוליד ומביא הוא באשה, אלא הואיל ועד כה עסקו המשניות בגטי נשים, לפיכך הקדימה גם משנתנו גטי נשים לשחרורי עבדים ("תוספות").

~ יום שני ~

באור משנה ה

משנתנו ממשיכה בדרכים ששוו בהם גטי נשים ושחרורי עבדים.

פל גט – היינו כל שטר, שיש עליו עד פותי – שאחד מן העדים החתומים עליו הוא כותי (ענין נדרים ג, י – שם בארנו ענין הכותים). פסול – השטר; ואף על פי שלדעת התנא של משנתנו כותים גרי אמת הם, מכל מקום השטר פסול, לפי שחשודים הם על עדות שקר

~ יום ראשון ~

באור משנה ג

משנה זו באה ללמדנו את הדין, שכבר הזכרנוהו בבאור משנה א, שבמקומות שאין השליח אומר "בפני נכתב ובפני נחתם", אם בא הבעל וערער על הגט שהוא מוויף, יש לקיים את הגט על ידי העדים שחתמו בו, או על ידי אחרים המכירים את חתימותיהם.

המביא גט בארץ ישראל – אפילו ממחוז למחוז, אינו צריך שיאמר: בפני נכתב ובפני נחתם – שבני ארץ ישראל בקיאים בכתיבת הגט לשמה, וכן מצויות שיירות שהולכות ממחוז למחוז, ויש עדים לקיים את הגט. לפיכך אם יש עליו עוררים – כלומר אם בא הבעל ומערער על הגט, והוא טוען שהגט מוויף, יתקיים בחותמו – יבואו העדים החתומים על הגט ויאשרו את חתימותיהם, או יבואו עדים אחרים המכירים חתימותיהם, ויאשרו את זהותן של החתימות, ואז הגט כשר, ויערעורו של הבעל בטל. כרם, כל זמן שאין עליו עוררים, אין צורך לקיים את הגט בחותמו, ומותרת להנישא בגט זה היוצא מתחת ידה, שמשום עגונה הקילו חכמים. המביא גט ממדינת הים – ששינוי לעיל (משנה א), שצריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", אלא כגון שנשתתק, ואינו יכול לומר: בפני נכתב ובפני נחתם – בגמרא מבואר: כגון שנתנו לה כשהוא פיקח, ולא הספיק לומר "בפני נכתב ובפני נחתם" עד שנתחרש; ויש מפרשים, שהוא הדין כשלא ראה כתיבת הגט וחתימתו ("תפארת ישראל"), אם יש עליו עדים, יתקיים בחותמו – כלומר שלא תינשא בגט זה עד שיקיימוהו על ידי אישור חתימות העדים שבו. בגמרא מבואר, שלדעת רבה מדובר במשנתנו לאחר שלמדו להיות בקיאים בכתיבת הגט לשמה, אלא שמכל מקום צריך השליח לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", שלא עקרו חכמים תקנתם, גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו וישכחו, אבל פיקח ונתחרש שהוא מקרה בלתי שכיח, לא גזרו בו חכמים.

משנתנו נקטה "אם יש עליו עדים", שכן ההלכה היא: "עדי מסירה הם הכורתיים" ("תוספות יום טוב"). כלומר העדים שבפניהם נמסר הגט לאשה הם עיקר עדי הגירושין ולא עדי חתימה, כמו שכבר הזכרנו בהקדמה לבאור משנה א.

עוֹתְנָא גַּם אִשָּׁה, וְהָיוּ עֲדָיו עֲדֵי כוֹתִים – וְהִכְשִׁיר. כָּל הַשְּׁמֵרוֹת הָעוֹלִים בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל גּוֹיִם, אֵף עַל פִּי שְׁחוֹתְמֵיהֶם גּוֹיִם – כְּשָׂרִים, חוּץ מִגִּטָּיִם וְנָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים; רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵף אִלּוּ בְשִׁרְיָן, לֹא הִזְכְּרוּ אֶלָּא בְּזִמְנָא שְׁנַעְשׂוּ בְּהַדְיוּטָא.

וְהָאֹמְרָא: תַּן גַּם זֶה לְאִשְׁתִּי וְשִׁטְר שִׁחְרוּר זֶה לְעַבְדִּי, אִם רָצָה לְחַזֹּר בְּשִׁנְיָהּ – יִחְזֹר; דְּבַרֵּי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמֵיהֶם אֹמְרִים: בְּגִטָּיִם וְנָשִׁים, אֶבְל לֹא בְּשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים, לְפִי שְׁזָכִין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו, וְאִין חֲבִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו, שְׂאָם יִרְצָה שְׁלֹא לְזוֹן אֶת עַבְדּוֹ – רִשְׁאִי, וְשְׁלֹא לְזוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ – אִינוּ רִשְׁאִי. אָמַר לָהֶם: וְהָרִי הוּא פּוֹסֵל אֶת עַבְדּוֹ מִן הַתְּרוּמָה, כְּשֶׁם שֶׁהוּא פּוֹסֵל אֶת אִשְׁתּוֹ? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהוּא קִנְיָנוּ. הָאֹמְרָא: תַּנּוּ גַּם זֶה לְאִשְׁתִּי וְשִׁטְר שִׁחְרוּר

פירוש ברטנורא

של גוים. שהעידו העדים עדותם לפני השופט במקום מושב מפשטיהם. והוא שידענו באתו שופט ובאותם עדים דלא מקבלי שוחדא. ודוקא בשטרי הלוואות ושטרי מקח וממכר שהעדים ראו כנתינת הממון. אבל שטרי הודאות וגיטי נשים, וכל דבר שהוא מעשה כ"ד בערכאות שלהם, הכל פסול: ר"ש אומר כשרים. לא הוזכרו בבית המדרש להפסול: אלא בזמן שנעשו בהדיוט. ע"י גוים הדיוטות שאינם דינים. ואין הלכה כר"ש:

וְרָצָה לְחַזֹּר בְּשִׁנְיָהּ. קודם שיגיע ליד האשה והעבד: יחזור. ואין השליח יכול לזכות בהם לצרכן, דחוב הוא להן, שנאמדין מוונותיהן: וחכמים אומרים בנטי נשים. יכול לחזור: אבל לא בשחרורי עבדים. והלכה כחכמים: שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי. הלכך כי משחרר ליה לא מפסיד ליה מווני. אבל שלא לזון את אשתו אינו רשאי, הלכך כי מגרש לה מפסיד לה מווני: מפני שהוא קנינו. כלומר הא דהוא אכיל בתרומה כשהוא עבד כהן אינו אלא

משניות מבוארות – קהתי

בארנו את הסיפא – "לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט" – לפי הר"ן. אבל לדעת התוספות, מוסבה פסיקה זו על שאר שטרות, ובאה המשנה ללמד, שאם נעשו בהדיוט, הרי הם פסולים בכל אופן, גזירה שמא יכשירו אותם גם בלא עדי מסירה כדן שטרות בערכאות. אבל בגיטין אין הבדל בין ערכאות להדיוט, אלא הכל תלוי בשמות העדים החתומים, אם הם מובהקים, ובעדי מסירה (עיין תוספות רבי עקיבא אינו).

באור משנה ו

הָאֹמְרָא – לשליח: תַּן גַּם זֶה לְאִשְׁתִּי וְשִׁטְר שִׁחְרוּר זֶה לְעַבְדִּי – בגמרא מבואר, שלשון "תן" במשנתנו הרי הוא כלשון "זכה", ונמצא שאמר לשליח: "זכה בנט זה לאשתי", או: "זכה בשטר שחרור זה לעבד", **אִם רָצָה לְחַזֹּר בְּשִׁנְיָהּ** – קודם שהגיע הגט לידי האשה, או שטר השחרור לידי העבד, **יִחְזֹר** – יכול הוא לחזור בו, שאין השליח יכול לזכות בנט בשביל האשה ולא בשטר השחרור בשביל העבד; **דְּבַרֵּי רַבִּי מֵאִיר** – הסובר, שאף בזה שווים גיטי נשים ושחרורי עבדים, שאין זו זכות לאשה להתגרש ולא לעבד להשתחרר, אלא חוב הוא להם, הואיל והם מפסידים מוונותיהם שהם מקבלים מבעליהם. **וְחֻכְמֵיהֶם אֹמְרִים: בְּגִטָּיִם וְנָשִׁים** – יכול הבעל לחזור בו, **אֶבְל לֹא בְּשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים** – כלומר שלדעת חכמים אין שחרורי עבדים שווים בזה לגיטי נשים, **לְפִי שְׁזָכִין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו** – אדם נעשה שליח לחברו שלא מדעתו, אם הדבר שהוא עושה בשבילו הוא לזכותו; הלכך זוכה השליח בשטר השחרור בשביל העבד, ושכוחו היא לו להשתחרר, **וְאִין חֲבִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו** – ואין אדם נעשה שליח לחברו שלא מדעתו, אם הדבר שהוא עושה בשבילו חוב הוא לו; הלכך אין השליח זוכה בנט בשביל האשה, שחוב הוא לה להתגרש, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: **שְׂאָם יִרְצָה שְׁלֹא לְזוֹן אֶת עַבְדּוֹ, רִשְׁאִי** – כלומר אף על פי שהעבד מפסיד מוונותיו על ידי שחרורו, מכל מקום אין זה הפסד ממש, שהרי אף בלא שחרור יכול הוא להפסידם, שרשאי רבו לומר לו: "עשה עמי ואיני זנך" (גמרא), והיינו שיתפרנס מן הצדקה (רש"י), ונמצא שכוחו היא לעבד להשתחרר; **וְשְׁלֹא לְזוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ, אִינוּ רִשְׁאִי** – שהבעל חייב במוננות אשתו, ונמצא שחוב הוא לה להתגרש, שהרי היא מפסידה מוונותיה. **אָמַר לָהֶם** – רבי מאיר לחכמים: **וְהָרִי הוּא פּוֹסֵל אֶת עַבְדּוֹ מִן הַתְּרוּמָה, כְּשֶׁם שֶׁהוּא פּוֹסֵל אֶת אִשְׁתּוֹ** – והרי שחרורו חוב הוא לו, שאם היה רבו כהן, הרי הוא פוסל על ידי השחרור מאכילת תרומה, כשם שפוסל את אשתו מן התרומה כשמגרשה, וכל זמן שלא שחררו, אף על פי שאמר לו "עשה עמי

בענייני ממון; חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים – שאם אחד מן העדים החתומים על הגט או על שטר השחרור הוא כותי, הגט ושטר השחרור כשרים. בגמרא מבואר, כגון שהעד האחר, שהוא ישראל, חתום אחרי הכותי, שאילו לא היה הכותי בקי ויודע בדקדוקי גיטין, לא היה נותן לו לחתום לפניו, שכן ההלכה היא, שאין עדי הגט חותמים זה שלא בפני זה; אבל בשטרות אחרים, הואיל וחותמים העדים זה שלא בפני זה, יש לחשוש שמא הישראל הניח את המקום הראשון לישראל אחר הגדול ממנו, ובא כותי זה וחתם שם. הלכך שטר ממון שחתום עליו עד כותי, אף על פי שחתום אחריו ישראל, הריהו פסול; ואילו גט אשה או שטר שחרור שחתום עליו עד כותי, אף חתום אחריו ישראל, הריהו כשר; אבל אם הכותי חתום אחריו הישראל, וכל שכן אם שני העדים הם כותים, אף הגט ושטר השחרור פסולים. ברם, רבן גמליאל חולק על התנא של משנתנו, והוא סובר, שאפילו שני העדים הם כותים, כשר בנט אשה ובשטר שחרור (גמרא – "חסורי מחסרא"). וכן הורה רבן גמליאל הלכה למעשה: **מַעֲשֵׂה שְׁהִבְיָאוּ לְפָנֵי רַבִּין גַּמְלִיאֵל לְכַפֵּר עוֹתְנָאִי** – בדומו של הגליל, בגבול ארץ הכותים – **גַּם אִשָּׁה, וְהָיוּ עֲדָיו עֲדֵי כוֹתִים, וְהִכְשִׁיר** – שלדעת רבן גמליאל הוחזקו הכותים ככשרים וכבאיאים בענין גיטין ושחרורין. **כָּל הַשְּׁמֵרוֹת הָעוֹלִים בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל גּוֹיִם** – שטרות שהובאו ללשכת בית דינם של הגויים, ונתקיימו על ידם כחותמיהם, **אֵף עַל פִּי שְׁחוֹתְמֵיהֶם גּוֹיִם** – שהעדים החתומים על השטרות הם גויים, **כְּשָׂרִים** – השטרות; ודוקא בשטרי הלוואות או שטרי מקח וממכר, שאין השטר אלא לראיה בלבד ולא לקניין; **חוּץ מִגִּטָּיִם וְנָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים** – והוא הדין שטרי מתנות וכיוצא בהם, שכל אלו שטרי קניין הם, שעל ידי השטר נעשה קניין ונגמר הדבר, אם עלו בערכאות של גויים, פסולים הם. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵף אִלּוּ בְשִׁרְיָן** – אף גיטי נשים ושחרורי עבדים שעלו בערכאות של גויים כשרים בעדי מסירה ישראל, שלדעת רבי שמעון עדי מסירה הם העיקר ולא עדי חתימה; ומדובר כגון שהעדים החתומים בנט שמותיים מובהקים שהם שמות גויים, ואין חשש שמא יבואו לסמוך עליהם; **לֹא הִזְכְּרוּ** – בבית המדרש לפסול אותם, **אֶלָּא בְּזִמְנָא שְׁנַעְשׂוּ בְּהַדְיוּטָא** – על ידי גויים הדיוטות, שלא בערכאות, שהואיל ואינם מפורסמים, יש חשש שמא יבואו לסמוך על העדים החתומים ויכשירו את הגט אף בלא עדי מסירה; אבל כשנעשו בערכאות, הואיל והערכאות מפורסמים שהם של גויים, אין לחשוש שמא יכשירו את הגט בלא עדי מסירה (הר"ן). ואין הלכה כרבי שמעון.

זֶה לְעֵבְדִי, וְמֵת – לֹא יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה; תְּנוּ מְנָה לְאִישׁ פְּלוֹנִי, וְמֵת – יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה.

פ ר ק ש נ י

א הַמְּבִיא גֵט מִמְּדִינַת הַיָּם וְאָמַר: בְּפָנַי נִכְתַּב, אֲבָל לֹא בְּפָנַי נִחְתַּם; בְּפָנַי נִחְתַּם, אֲבָל לֹא בְּפָנַי נִכְתַּב; בְּפָנַי נִכְתַּב כְּלוּ וּבְפָנַי נִחְתַּם חֲצִי; בְּפָנַי נִכְתַּב חֲצִי וּבְפָנַי נִחְתַּם כְּלוּ – פְּסוּל. אֶחָד אָמַר: בְּפָנַי נִכְתַּב, וְאֶחָד אָמַר: בְּפָנַי נִחְתַּם – פְּסוּל. שְׁנַיִם אָמְרִים: בְּפָנַי נִכְתַּב, וְאֶחָד אָמַר: בְּפָנַי נִחְתַּם – פְּסוּל; וְרַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁר. אֶחָד

פירוש ברטנורא

מפני שהוא קנינו של כהן, מידי דהוה אבהמתו של כהן שאוכלת בכרשני תרומה, ולא משום מעליותא היא, הלכך כי משחרר ליה אע"פ שמפסידו מלאכול בתרומה אין זו חובה לעבד: לא יתנו לאחר מיתה. הגיטא לא הוי עד דמטי לידה וכי מטי לידה הא מית ואין גט לאחר מיתה. ושטר שחרור נמי כי מטי לידה הא מית ופקע רשותיה מניה: יתנו לאחר מיתה. ואע"ג דלא אמר מנה זה, דרבירי שכיב מרע ככתובין וכמסורין רמו: **ב א המביא**. נחתם חציו. אחד מן העדים חתם בפני: בפני נכתב חציו וכו' פסול. ודוקא חציו האחרון. אבל בפני נכתב חציו הראשון שהוא שם האיש והאשה והזמן, כשר. וחציו הראשון נמו לא צריך שיראה הכתיבה עצמה, אלא אם שמע קול הקולמוס בלבד עובר על הנייר בשעת כתיבה, תו לא צריך: אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול. בזמן שהגט יוצא מתחת יד אחד מהם, דאצרכוהו רבנן לשליח המביא גט למימר תרווייהו. אבל אם הגט יוצא מתחת ידי שניהם, כשר. ששנים שהביאו גט אין צריך שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם: שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול. בזמן שהגט יוצא מתחת יד אחד מהם. אבל אם יוצא מתחת יד שניהם, כשר: ורבי יהודה מכשיר. ואפילו יוצא מתחת ידו של אחד מהם. ואין הלכה כרבי יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

של רבא – עד שיתקיים בחותמו (עיי' בבאורנו לעיל א. א – שם הבאנו טעמיהם של רבה ורבא).

המביא גט ממדינת הים ואמר: בפני נכתב, אבל לא אמר בפני נחתם; או שאמר בפני נחתם, אבל לא אמר בפני נכתב; או שאמר: בפני נכתב כלוּ ובפני נחתם חציו – שלא חתם בפני אלא העד האחד; או שאמר: בפני נכתב חציו ובפני נחתם כלוּ, הרי הגט פסול – הטעם הוא, שאם לא אמר "בפני נחתם", לרבה פסול, משום שגם החתימה צריכה להיות לשמה, ולרבא פסול, משום שאין עדים מצויים לקיימו; ואם לא אמר "בפני נכתב", לרבה פסול, משום שצריך כתיבה לשמה, ולרבא – הואיל ואמר "בפני נחתם" בלבד, יטעו לומר, שאף שטרות אחרים מקיימים בעד אחד; ואם אמר "בפני נחתם חציו", דינו כדין השליח שאמר "בפני נכתב" אבל לא "בפני נחתם", ופסול מהטעמים שבארנו לעיל; ואם אמר "בפני נכתב חציו", מבואר בגמרא, שהמדובר בחציו האחרון, היינו הטופס, והרי זה כאילו לא נכתב הגט בפניו כלל, ודינו כדין השליח שאמר "בפני נחתם" אבל לא "בפני נכתב"; אבל אם אמר, שנכתב חציו הראשון בפניו, היינו תורף הגט, הרי זה כאילו נכתב כולו בפניו, שכן אמרו בענין תורף הגט: אפילו לא כתב אלא שיטה אחת לשמה, היינו שם האיש ושם האשה והזמן, שוב אינו צריך, כלומר ששוב אין צורך לברר ושם האשה נכתב לשמה (המאיד). **אחד אומר בפני נכתב, ואחד אומר: בפני נחתם, פסול** – בגמרא מבואר, שמדובר כאן כשאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם אלא מתחת יד אחד מהם, כלומר שרק אחד מהם הוא השליח, ונמצא שהשליח אינו אומר אלא "בפני נכתב" בלבד או "בפני נחתם" בלבד, הלכך הגט פסול מהטעמים שבארנו לעיל, שכן האחד, הואיל ואינו שליח, אינו נאמן בעדותו, שלא האמינו חכמים בעד אחד אלא את השליח. אבל אם הגט יוצא מתחת ידי שניהם, היינו ששניהם שליחים בהבאת הגט, הגט כשר לטעמו של רבא (שהלכה כמותו). שכן שניים שהביאו גט ממדינת הים, אינם צריכים לומר "בפנינו נכתב ובפנינו נחתם", שהואיל ושניהם מעידים שהבעל נתן להם את הגט, שוב אין צריך קיום (תוספות ר"ד). **שנים אומרים: בפנינו נכתב, ואחד אומר: בפני נחתם, פסול** – אף כאן מדובר כשאין הגט יוצא אלא מתחת ידו של אחד מהם, ולכן הגט פסול מהטעמים שבארנו לעיל; **ורבי יהודה מכשיר** – את הגט, אף על פי שהוא יוצא מתחת ידו של אחד מהם, שהואיל ושניים מעידים על כתיבת הגט, אין חוששים שמה יטעו ויקיימו אף שטרות אחרים בעד אחד (רש"י; תוספות ר"ד).

ואיני זנך", יכול הוא ללכת ולאכול תרומה בכל מקום שהוא. בגמרא ושואלים: ומה חוב הוא לעבד של ישראל להשתחרר? ומשיבים: שפוסלו משפחה כנענית, ואף על פי שמתירו בבת חורין, נוח לו לעבד בחיי הפקר ("עבדא בהפקידא ניחא ליה"). **אמר לו** – חכמים לרבי מאיר: **מפני שהוא קנינו** – אין עבד כהן אוכל בתרומה אלא מפני שהוא קניין כספו, והרי רבו יכול למכרו לישראל ולפסלו מן התרומה בכל מקום שהוא, ומכאן שאין חוב לעבד בשחרורו. ויש מפרשים: מפני שהוא קניינו. שאין העבד אוכל בתרומה משום מעלתה וחשיבותה בשבילו, אלא מפני שהוא קניינו של הכהן, כשם שבהמת הכהן אוכלת בתרומה, כאשר היא קניין כספו, הלכך אין זה חוב לו להשתחרר, אף על פי שנפסל מן התרומה (דמ"ט; ברטנורא); ומה שהשחרור פוסלו משפחה כנענית, אף זה אינו – לדעת חכמים – חוב בשבילו, הואיל ונעשה מותר בבת חורין; לפיכך משקיבל השליח את שטר השיחרור מידי האדון כדי לזכות בו בשביל העבד, שוב אינו יכול לחזור בו. **האומר** – שכיב מרע (היינו חולה אנוש) שאמר: **יתנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי, ומת** – קודם שהגיע הגט ליד האשה, או שטר השחרור ליד העבד, **לא יתנו לאחר מיתה** – שאין גט לאחר מיתה; ואף על פי שבשטר שחרור שנינו לעיל, לדעת חכמים, שיכול שליח לזכות בו בשביל העבד, מכל מקום הואיל ואמר "תנו", היינו שלא מסר את שטר השחרור ליד שליח בחייו, הרי לא היה מי שיזכה בשבילו, ועכשיו כשהגיע שטר השחרור לידו, הרי כבר מת ופקע רשותו ממנו (רש"י). ויש מפרשים, שאפילו מסר האדון את שטר השחרור ליד שליח, ואמר לו: "תן שטר שחרור זה לעבדי", לא יתנו לאחר מיתה, שאף חכמים אינם סוברים, שמשגיע השטר ליד השליח מיד נשתחרר העבד, אלא שאין האדון יכול לחזור בו, אבל העבד אינו משתחרר עד שגיע השטר לידו. וכיון שמת רבו קודם שהגיע שטר השחרור לידו, אינו משתחרר בו (הרי"ף; המאיד). אבל אם אמר: **תנו מנה לאיש פלוני, ומת** – קודם שקיבל פלוני את המנה, **יתנו לאחר מיתה** – שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים הם.

~ יום שלישי ~

באור משנה א

משנתנו חזרת לענין שלמדנו בתחילת פרק א, שהמביא גט ממדינת הים צריך שיאמר "בפני נכתב ובפני נחתם", והיא באה להשמיענו, שאם השליח לא אמר "בפני נכתב ובפני נחתם", הגט פסול; לטעמו של רבה – פסול לעולם, ולטעמו

אומר: בפני נכתב, ושנים אומרים: בפנינו נחתם – פשר.

ב נכתב ביום ונחתם ביום, בלילה ונחתם ביום – פשר. ביום ונחתם בלילה – פסול; רבי שמעון מכשיר; שהיה רבי שמעון אומר: כל הגטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה – פסולין, חוץ מגנפי נשים. **ג** בכל פותבין: בדיו, בסם, בסקרא, ובקומוס, ובקנקנתום, ובכל דבר שהוא של קימא. אין פותבין לא במשקין, ולא במי פרות, ולא בכל דבר שאינו מתקיים. על הכל פותבין: על העלה של זית; ועל הקרן של פרה, ונותן לה

פירוש ברטנורא

ב בלילה ונחתם ביום כשר. שהיום הולך אחר הלילה ואין זה מוקדם: ביום ונחתם בלילה פסול. שהרי מוקדם הוא. ותקנו חכמים זמן בניטין, גזירה שמא יהיה נשוי עם בת אחותו ותונה עליו והם עליה שלא תחנק ונותן לה גט בלא זמן. וכשמעידים עליה בב"ד מוציאה גיטה ואומרת גרושה הייתי ופנויה כאותה שעה: ור"ש מכשיר. דסבר ר"ש דחכמים תקנו זמן בניטין משום פירי, שאם לא יהיה זמן כגט יהיה הבעל מוכר והולך פירות נכסי מלוג של אשתו לאחר גרושה, וכשתתבעו ברין יאמר קודם גירושין מברתי. ולהכי מכשיר ר"ש בנכתב ביום ונחתם בלילה אע"פ שהוא מוקדם, דסבר משעה שנתן ענינו לגרש אע"פ שלא גרש שוב אין לו לבעל פירות. ואין הלכה כר"ש:

ג בדיו. אלמדי"ד בערכי: סיקרא. צבע אדום: קומוס. שרף האילן: קנקנתום. ודיריאל"ו בלע"ז: על העלה של זית. תלושה: ונותן לה את הפרה. שאינו יכול לקצו אחר כתיבה, דכתיב (דברים י"ד) וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה, מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה, יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה

משניות מבוארות – קהתי

לאחר הגירושין ויאמר שמכרם קודם הגירושין. ולפיכך מכשיר רבי שמעון בגט שנכתב ביום ונחתם בלילה, אף על פי שהוא גט מוקדם, שכן סובר הוא: משעה שנתן הבעל ענינו לגרש את אשתו, אף על פי שלא גרשה, שוב אין לו פירות נכסי מלוג, שהיה רבי שמעון אומר: כל הגטין – היינו כל השטרות, שנכתבו ביום ונחתמו בלילה – שלאחר אותו היום, פסולין – כדין שטרות מוקדמים, שהואיל וגובים מנכסים משועבדים על פי שטרות, אם השטר הוא מוקדם, יגבה נכסים שלא כדין על יסוד הזמן המוקדם שבשטר; הלכך אף כשנכתב השטר ביום ונחתם בלילה, אנו חוששים, שמא כתב שטר אחר בין הכתיבה לחתימה ויבוא בעל השטר המוקדם ויוכיח על פי זמן כתיבת השטר שהיה ביום, ששיעבורו על הנכסים קודם לשיעבורו של בעל השטר האחר שנכתב ונחתם בלילה, ויציאם מידו שלא כדין, שהרי לא נחתם שטר אלא בלילה לאחר שנחתם השטר האחר, חוץ מגנפי נשים – שאף על פי שנכתבו ביום ונחתמו בלילה, כשרים הם, שאין כל חשש בזמן המוקדם שבגט. ואין הלכה כרבי שמעון.

ברם, כשהגט יוצא מתחת ידי כולם, או מתחת שניים, שאחד מהם הוא האומר "בפני נחתם", אף לדעת תנא קמא הגט כשר (לטענוו של רבא). שהרי שניים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכים לומר "בפנינו נכתב ובפנינו נחתם", כמו שהבאנו לעיל (המאירי). ויש מפרשים, שאפילו הגט יוצא מתחת ידי שני העדים האומרים "בפנינו נכתב", הגט כשר, שהרי יש כאן שניים המעידים שהבעל נתן להם את הגט להוליכו לאשתו, ואין חשש לערעורו, כמו שבארנו לעיל. אהד אומר: בפני נכתב, ושנים אומרים: בפנינו נחתם, פשר – לטעמו יש רבא, אפילו הגט יוצא מתחת יד אחד מהם, הריהו כשר, הואיל ויש שני עדים על החתימה; ולטעמו של רבה, דווקא בשיוצא הגט מתחת יד האומר "בפני נכתב", שהרי האמינוהו חכמים לשיח כשניים, ונמצא שיש שניים על הכתיבה ושניים על החתימה (המאירי) ויש מפרשים, שאף לרבה אין הגט כשר אלא כשהוא יוצא מתחת ידי השניים המעידים על החתימה, אבל אם הוא יוצא מתחת ידי המעיד על הכתיבה, הואיל ואינו מעיד כתקנת חכמים, אין עדותו כלום (תוספות יום טוב; ועיין תוספות רבי עקיבא איגר).

~ יום רביעי ~

ב אור משנה ב

כבר הזכרנו (לעיל א, א), שכותבים בגט את תאריך כתיבתו. משנתנו דנה בגט שנכתב ביום ונחתם בלילה, שהואיל והלילה הולך אחר היום שלאחריו, הרי זה "גט מוקדם", ותחלקו תנאים בגט כגון זה אם הוא כשר או פסול.

נכתב ביום – נכתב בגט ביום ונרשם בו תאריך כתיבתו, ונחתם ביום – באותו יום שנכתב, בלילה – או שנכתב הגט בלילה, ונחתם בלילה – באותו לילה, בלילה ונחתם ביום – או אפילו נכתב בלילה ונחתם ביום שלאחריו, פשר – הגט, הואיל וכתיבת הגט וחתימתו היו ביום אחד, שהלילה הולך אחר היום שלאחריו, שנאמר (בראשית א, ה): "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" (גמרא חולין פג, א). **ביום ונחתם בלילה** – אבל אם נכתב הגט ביום ונחתם בלילה שלאחריו, אפילו נכתב בסוף היום ונחתם בתחילת הלילה, פסול – לפי שגט מוקדם הוא, שכן הזמן הכתוב בגט הוא יום אחד קודם החתימה. בגמרא מבואר, שחכמים תיקנו זמן בניטין משום בת אחותו, כלומר שמא תהיה אשתו קרובתו, כגון בת אחותו, והיא תונה תחתיו, וכדי לחפות עליה יתן לה גט, וכשיעידו עליה בבית דין, תוציא גיטה ותאמר, שהיתה גרושה ופנויה בשעה שזינתה, הלכך תיקנו זמן בגט, שלא יוכל לחפות על בת אחותו; ומטעם זה גט מוקדם פסול. **רבי שמעון מכשיר** – את הגט. בגמרא מבואר שלדעת רבי שמעון לא תיקנו זמן בניטין משום בת אחותו, אלא משום פירות, כלומר שאם לא יהיה כתוב הזמן בגט, ימכור הבעל פירות נכסי מלוג של אשתו

אֶת הַפֶּרָה; עַל הַיָּד שֶׁל עֶבֶד, וְנֹתֵן לָהּ אֶת הָעֶבֶד. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אֵין פּוֹתְבִין לֹא עַל דְּבַר שְׂיִישׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וְלֹא עַל הָאֲכָלִים.

ד' אֵין פּוֹתְבִין בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע. פְּתָכוּ בְּמַחְבֵּר, תִּלְשׁוּ וְחַתְמוּ וְנִתְּנוּ לָהּ – כָּשָׁר; רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל, עַד שֶׁתְּהֵאָה פְּתִיבָתָּה וְחַתְמִיתָּה פְּתִלּוּשׁ. רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בֶּתְרִיא אוֹמֵר: אֵין פּוֹתְבִין לֹא עַל הַנֶּיֶר הַמְּחֻקָּה, וְלֹא עַל הַדְּפִתְרָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָכוֹל לְהוֹדִיף; וְחַכְמַיִם מְכַשְׂרִין.

ה' הַכֹּל כָּשָׁרִין לְכָתוּב אֶת הַגֵּט, אִפְלוּ חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן. הָאִשָּׁה פּוֹתְבַת אֶת גֵּטָהּ, וְהָאִישׁ פּוֹתֵב אֶת שׁוֹכְרוֹ, שְׂאִין

פירוש ברטנורא

ונתניה: רבי יוסי הגלילי אומר כו'. דרמנא קרייה לגט ספר, מה ספר מיוחד שאין בו רוח חיים ואינו אוכל, אף כל שאין בו רוח חיים ואינו אוכל. ורבנן אמרי אי כתב בספר כדאמרת, השתא דכתיב ספר, לספירת דברים הוא דאתא. והלכה כחכמים:

ד' אין פותבין במחבר. מפני שמחבר קציצה: כתבו על המחבר וכו'. הכי קאמר, כתב במחבר הטופס, שהוא כל הגט כולו חוץ ממקום האיש ומקום האשה והזמן: ותלשו וחתמו. כלומר שכתב התורף שהוא מקום האשה והזמן אחר שתלשו: כשר. דכיון שנכתב התורף בתלוש, אע"פ שהטופס נכתב במחבר, כשר: על הנייר המחוק. שיכול לחזור ולמחוקו עד העדים ולכתוב עליו מה שירצה ולא מנכרא מלתא, שהרי עדים נמו על המחוק הם החתומים: ודפתרא. אין המחוק שלו ניכר. דיפתרא, דמליח וקמיה ולא עפיין: וחכמים מכשירין. בניטין בלבר. דסבירא להו עדי מסירה כרת, והעדים שהגט נמסר בפניהם הם עיקר הגרושין, לא עדי חתימה. אבל בשאר שטרות דסמיכין אעדי חתימה, מודים חכמים שאין נכתבים לא על נייר מחוק ולא על דיפתרא. והלכה כחכמים:

ה' ואפילו חרש שוטה וקטן. והוא שגדול עומד על גביו ואומר לו כתוב לשם פלוני. אבל נכרי ועבד, אפילו גדול עומד על גביו, לכתחלה לא יכתוב גט, מפני שהם בני דעת ואדעתא דנפשייהו עבדי, שאפילו גדול אומר לו כתוב לשם פלוני הוא לא יכתוב אלא לדעת עצמו. ואם נכרי ועבד כתבו טופס הגט, וישראל בן דעת כתב התורף שהוא שם האיש והאשה והזמן שכל אלו צריכין לשמן, הגט כשר. וכן חרש שוטה וקטן דאמרינן במתניתין שכשרים לכתוב

משניות מבוארות – קהתי

שגוררים בטופס משום תורף, ואפילו בדיעבד הגט פסול. רבי יהודה בן בתירא אומר: אין פותבין – את הגט, לא על הניר המחוק – לפי שאפשר לחזור ולמחוק שנית ולכתוב עליו מה שרוצים, ולא יאה ניכר הדבר (רש"י). ולא על הדפתרא – קלף שאינו מעובד כל צרכו, מפני שהוא יכול להזיף – שגט הכתוב על נייר מחוק או על דפתרא יכולים לזייפו, היינו למחוק בו דבר ולכתוב דבר אחר במקומו, מבלי שיהא ניכר; וְחַכְמַיִם מְכַשְׂרִין – שסוברים חכמים: עדי מסירה הם הכותבים, הלכך מותר לכתוב את הגט אפילו על דבר שיכול להזדיף, שאין חוששין לזיוף הגט, הואיל ועדי המסירה קוראים את הגט ויודעים את תכנו. ברם, דווקא בגיטין מכשירים חכמים, אבל בשאר שטרות, שסומכים בהם על עדי חתימה, מודים חכמים שאין כותבים אותם על דבר שיכול להזדיף.

~ יום חמישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה

משנתנו באה ללמד, מי הם הכשרים לכתוב את הגט ולהביאו.

הַכֹּל כָּשָׁרִין לְכָתוּב אֶת הַגֵּט, אִפְלוּ חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן – בגמרא מבואר, שאין חרש שוטה וקטן כשרים לכתוב את כל הגט אלא את הטופס בלבד, והוא שגדול עומד על גביו ואומר לו "כתוב לשם פלוני", אבל בתורף אפילו גדול עומד על גביו אינו מועיל, שאין התורף כשר אלא אם כן יכתבנו גדול וכן דעת. ויש מפרשים, שלכתיבת הטופס אין צורך שיהא גדול עומד על גביו, ואילו אם גדול עומד על גביו, הגט כשר בדיעבד אפילו כתב את התורף. הָאִשָּׁה פּוֹתְבַת אֶת גֵּטָהּ – האשה עצמה יכולה לכתוב את גיטה ולמסור אותו לבעלה, שיחתים עליו עדים ויתנו לה לשם גירושין; ואם כתבה את הגט על קלף משלה, הרי היא צריכה להקנותו לבעלה, כשהיא מוסרת לו את הגט לאחר הכתיבה, שכן הגט צריך להיות קניינו של הבעל; וְהָאִישׁ פּוֹתֵב אֶת שׁוֹכְרוֹ – שכן לאחר שהבעל פורע לאשה את כתובתה, הרי היא נותנת לו שובר, היינו "קבלה", לראיה על פירעון הכתובה, ויכול הבעל בעצמו לכתוב את השובר, והאשה חותמת עליו. ומה הטעם, שהאשה נותנת את גיטה? שְׂאִין קִיּוֹם הַגֵּט אֲלֵא בְּחַתְמֵי תוֹרָתוֹ – שאין הגט מתקיים (מתאשר) אלא על ידי העדים החתומים בו, אם אין שם עדי מסירה; ואם יש שם עדי מסירה, אין קיום הגט אלא

בּוֹ רוּחַ חַיִּים – כגון קרן של פרה ויד של עבד, וְלֹא עַל הָאֲכָלִים – כגון עלה של זית, "שכן עלה זית מאכל ליונים, כמו שאתה מוצא בנח" ("תוספות יום טוב"). טעמו של רבי יוסי הגלילי מבואר בבבליא בגמרא, שנאמר: "וכתב לה טפר כריתות", והוא דורש מאכא, שהגט צריך להיות כספר, מה ספר מיוחד שאין בו רוח חיים ואינו אוכל, אף כל שאין בו רוח חיים ואינו אוכל. אבל חכמים דורשים את הכתוב "טפר כריתות". לנען סיפור הדברים של הגירושין, היינו שיכתוב גט סיפור דברי הכריתות, שהוא פוטר אותה, ומתירה לכל אדם.

ב א ו ר מ ש נ ה

אֵין פּוֹתְבִין – את הגט, בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע – שאם יתלשנו לאחר הכתיבה, הרי זה גט פסול, מפני שמחוסר מעשה התלישה בין כתיבה לנתניה, כמו שבארנו במשנה הקודמת (בענין קרן של פרה); ואם יתנו לה בעודו מחובר כמו שהוא, אין זה גט, שנאמר: "ונתן בידה" – דבר הניתן מיד ליד. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שלכתיבה אין כותבין במחבר אפילו את טופס הגט (היינו הנוסח הכללי שבכל גט). גזירה שמא יכתוב התורף (שם האיש ושם האשה והזמן). פְּתָכוּ בְּמַחְבֵּר – כלומר כתב את טופס הגט במחבר לקרקע, תִּלְשׁוּ וְחַתְמוּ – והשלימו אחר כך בתלוש, היינו שכתב את התורף לאחר שתלשו, וְנִתְּנוּ לָהּ – ונתן לאשתו את הגט הזה, כָּשָׁר – שהואיל ונכתב התורף בתלוש, אף על פי שנכתב הטופס במחבר, הרי זה גט כשר. כך מפרשים משנתנו בגמרא לדעת רבי אלעזר (שהלכה כמותו). הסובר, שעדי מסירה (היינו העדים שבפניהם נמסר הגט לאשה) הם הכותבים, ומה שאמרה תורה "וכתב לה" היינו כתיבת הגט. ויש מפרשים בגמרא את משנתנו לדעת רבי מאיר הסובר, שעדי חתימה (העדים החתומים על הגט) הם הכותבים, ועיקר כתיבת הגט שאמרה תורה אינו אלא בחתימת העדים, וכך הוא – לשיטתו – פירוש המשנה: אין כותבין לכתחילה את התורף במחבר לקרקע. שמא יחתמו העדים במחבר. כתבו – את התורף במחבר, כלומר שבדיעבד אם כתב כל הגט במחבר, ואחר כך תלשו וחתמו – היינו שחתמת העדים היתה בתלוש, הרי הגט כשר. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל – את הגט שנכתב במחבר לקרקע, ואפילו הטופס בלבד, עַד שֶׁתְּהֵאָה פְּתִיבָתָּה וְחַתְמִיתָּה פְּתִלּוּשׁ – שכל כתיבת הגט צריך שתהיה בתלוש, ואפילו הטופס,

קיום הגט אלא בחותמיו. הכל פשרין להביא את הגט, חוץ מחרש, שוטה, וקטן, וסומא, ונכרי. ו קבל הקטן והגדיל, חרש ונתפחה, סומא ונתפחה, נכרי ונתגר – פסול. אבל פקח ונתחרש ו חזר ונתפחה, פתח ונסתמא וחזר ונתפחה, שפוי ונשתפה וחזר ונשתפה – פשר. זה הפלל: כל שתחלתו וסופו בדיעת – פשר.

ז אף הנשים שאינן נאמנות לומר: מת בעלה – נאמנות להביא את גטה: חמותה, ובת חמותה, וצרתה, ויבמתה, ובת בעלה. מה בין גט למיתה? שהקתב מוכיח. האשה עצמה מביאה את גטה, ובלבד שהיא צריכה לומר: בפני נכתב ובפני נחתם.

פירוש ברטנורא

את הגט, ה"מ טופס, אבל תורף אינו כשר אלא שיכתבו ישראל גדול ובן דעת: חוץ מחרש שוטה וקטן. דלאו בני דעה נינהו: וסומא. פסול להביא גט מחוצה לארץ, שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם. אבל להביא גט בארץ ישראל שא"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם, או אפילו בחו"ל אם הגט מקויים בחותמיו, או להיות שליח של אשה לקבל גיטה, לכל אלו הסומא כשר: ונכרי. דליתיה בתורת גיטין וקדושין, ובמידו דלנפשיה לא חוי לא מצי למעבד שליחותא לאחריני:

י קיבל הקטן. הגט מיד הבעל: והגדיל. קודם שמסרו לה: פתח ונסתמא וחזר ונתפחה. אפילו לא חזר ונתפחה, הואיל והיה פתוח בשעת קבלת הגט שפוי מצי למיהוי שליח, והא יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם. אלא אידי דבעי למתני סיפא וחזר ונשתפה, שצריך שיהיה בן דעת בשעת נתינה, תנא נמי וישא וחזר ונתפחה. וכל פסולי עדות כעבורה, פסולין להביא את הגט, שאין נאמנים לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ואם הגט מקויים בחותמיו, כשרים להביא:

ז חמותה ובת חמותה כו'. אינן נאמנות לומר מת בעלה, משום דסניין לה ומכוונין לקלקלה: ובלבד שהיא צריכה לומר בפ"ג ובפ"ג. ודוקא כשהתנה הבעל עמה בשעה שמסר ליה ואמר לה לא תגרשי אלא בבית דינו של פלוני ותאמרי בפ"ג ובפ"ג. והב"ד לוקחין אותו מידה אחר שאמרה בפ"ג ובפ"ג, ומגנין שליח שיחזרו ויתן אותו לה. אבל אשה שגיטה יוצא מתחת ידה בכל מקום שהיא, הרי זו מגורשת, ואפילו שאין הגט מקויים בחותמיו, ואינה צריכה שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם:

משניות מבוארות – קהתי

בתחילתו, בשעה שקיבל את הגט מידי הבעל, והיה בר דעת בסופו, בשעה שמסר את הגט לאשה, אף על פי שבינתיים היה חרש או שוטה, הריהו פשר – כרס, פתח ונסתמא, אפילו לא חזר ונתפחה, הריהו כשר, שהרי יכול לומר: "בפני נכתב ובפני נחתם", אלא אגב השאר נקטה משנתנו גם בסומא: "פתח ונסתמא וחזר ונתפחה", ומכאן הדיוק במשנתנו: "כל שתחילתו וסופו בדיעת" ולא "כל שתחילתו וסופו בכשרות", שכן סומא שהיה פתח בשעת קבלת הגט, אין צריך שיהא סופו בכשרות (גמרא).

בעדים אלו, ואף לעדי מסירה קוראת המשנה "חותמיו". מפני שרוב עדי מסירה הם הם העדים החתומים בגט (המאירי; הר"ן; "חוטפות יוס טוב"). הכל פשרין להביא את הגט – כלומר להיות שליחים להולכת הגט מהבעל לאשתו, חוץ מחרש, שוטה, וקטן – מפני שאינם בני דעה, ומי שאינו בר דעת אינו כשר לשליחות, וסומא – בגמרא מבואר, שסומא פסול להביא את הגט מחוץ לארץ דווקא, מפני שאינו יכול לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", אבל בארץ ישראל שאינו צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", הסומא כשר להביא את הגט; ונכרי – מפני שאינו בתורת גיטין וקידושין, ואין אדם נעשה שליח לדבר שהוא עצמו אינו שייך בו כלל; כל אלו אינם כשרים להיות שליחים להולכה, ומכל שכן – פרט לסומא – שליחים לקבלה, היינו שליחים של האשה לקבל בשבילה את הגט מיד בעלה.

~ יום ששי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ז

שינוי ביבמות (טו, ד): "הכל נאמנין להנידה" – היינו להעיד לאשה על מיתת בעלה, שכן ההלכה היא, שמתיירם את האשה להנישא על פי עד אחד המעיד שמת בעלה, ואפילו על פי אשה, "חוץ מחמותה, ובת חמותה, וצרתה, ויבמתה. ובת בעלה" – שחמש נשים אלו דרכן לשנוא אותה, ויש חשש שמא הן מתכוונות לקלקלה, שתינישא לאחר ותהא אסורה לבעלה. משנתנו באה ללמד, שאף חמש נשים אלו נאמנות להביא את גיטה.

אף הנשים שאינן נאמנות לומר: מת בעלה – כמו שבארנו לעיל, נאמנות להביא את גטה – בגמרא מבואר: דווקא ממדינת הים, שהואיל והן צריכות לומר "בפני נכתב ובפני נחתם" וכשבא הבעל ומערער על הגט, אין משגיחים בו, לפיכך נאמנות הן להביא את גיטה, שאין לחשוש שמא מתכוונות לקלקלה; אבל בארץ ישראל, שאינן צריכות לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", וכשבא הבעל ומערער על הגט, ערערו ערערו, אין הנשים הללו נאמנות להביא את גיטה, שחוששים אנו שמא הן מתכוונות לקלקלה; ואילו הן: חמותה – אם בעלה, ובת חמותה – אחות בעלה, וצרתה – אשה אחרת הנשואה לבעלה, ויבמתה – אשת אחי בעלה, ובת בעלה – מאשה אחרת. מה בין גט למיתה – משום מה נאמנות הן על הגט ואינן נאמנות על המיתה? שהקתב מוכיח – שהגט שבידיהן מוכיח על הגירושין, ואין אנו סומכים על עדותן בלבד. האשה עצמה מביאה את גטה, ובלבד שהיא צריכה לומר: בפני נכתב ובפני נחתם

ב א ו ר מ ש נ ה ז

משנתנו ממשכה בדין הפסולים להביא את הגט.

קבל הקטן – את הגט מידי הבעל להביאו לאשה, והגדיל – ונעשה גדול קודם שמסרו לה, חרש ונתפחה – או קיבל חרש את הגט ונעשה פיקח קודם שמסרו לאשה, סומא ונתפחה – או קיבל סומא את הגט ונתפחה עיניו קודם שמסרו לה, שוטה ונשתפה – או קיבל שוטה את הגט, ונעשה שפוי, נכרי ונתגר – או קיבל גוי את הגט ונתגייר, פסול – למסור את הגט לאשה, מפני שכל אחד מאלו, בשעה שקיבל את הגט מידי הבעל, לא היה כשר לשליחות זו. אבל פקח ונתחרש – אם בשעת קבלת הגט מידי הבעל היה פיקח, ואחר כך נתחרש, וחרש ונתפחה – ובשעת מסירת הגט לאשה היה שוב פיקח, פתח ונסתמא – או למי שהיה פיקח בעיניו בשעה שקיבל את הגט, ואחר כך נסתמא, וחרש ונתפחה – שחזרה אליו ראייתו קודם שמסר את הגט לאשה, שפוי ונשתפה – או מי שהיה שפוי בדעתו ואחר כך נעשה שוטה, וחרש ונשתפה – נצטללה דעתו, פשר – למסור את הגט לאשה. שהרי כל אחד מאלו היה בר דעת בשעת קבלת הגט מידי הבעל וכן בשעת מסירתו לאשה. זה הפלל: כל שתחלתו וסופו בדיעת – כל שליח שהיה בר דעת

פ ר ק ש ל י ש י

א פל גמ שנכתב שלא לשום אשה – פסול. ביצד? הנה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקריין: איש פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני, ואמר: זה שמי וזה שם אשתי – פסול לגרש בו. יתר מכן: כתב לגרש בו את אשתו ונמלה, מצאו בן עירו ואמר לו: שמי בשמך ושם אשתי בשם אשתך – פסול לגרש בו. יתר מכן: היו לו שתי נשים ושמותיהן שוים, כתב לגרש בו את הגדולה – לא יגרש בו את הקטנה; יתר מכן: אמר ללבלר: כתב לאיזו שארצה אגרש – פסול לגרש בו.

ב הכותב טפסי גטין, צריך שנייה מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן; שטרי מלוה – צריך שנייה מקום המלוה, מקום הלוי, מקום המעות, מקום הזמן; שטרי מקח – צריך שנייה מקום הלוקח, ומקום המוכר, ומקום המעות, ומקום השדה, ומקום הזמן; מפני התקנה. רבי יהודה פוסל בכלן, רבי אלעזר מכשיר בכלן, חזין

פירוש ברטנורא

א כל גט. קול סופרים מקריין. הגדולים מקריין לתלמידיהם, כשיבא גט לפניך כתבוהו כך. והוכירו שם איש בעלמא: יותר מכן. ולא זה בלבד שנכתב שלא לשם גירושין אלא להתלמד, אלא אף זה שנכתב לשם גירושין וגמולך, פסול: יתר מכן היו לו ב' נשים בו. ולא זה בלבד שנכתב שלא לשם גירושין של אדם זה, פסול. אלא אף זה שהיו לו שתי נשים שנכתב לשם גירושין דהאי גברא, פסול, כיון שנכתב שלא לשם גירושין של זו: גדולה וקטנה. לאו דוקא: יתר מכן אמר ללבלר וכו'. הא קמ"ל דלא אמרינן הובר הדבר למפע דבשעת כתיבה נמי דעתיה אהא ואיכא גירושין רידיה ורידה: **ב** הכותב טופסי גיטין. סופר שרוצה שיהיו מוזמנים אצלו, שפעמים אדם בא לשכרו והוא מרוד בשטרות אחרים: צריך שנייה מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן. ובגמרא מוסיף אף מקום הרי את מותרת לכל אדם: מפני התקנה. התירו לכתוב טופסי גיטין ושטרות שלא לשמן מפני תקנת הסופר שיהיו

משניות מבוארות – קהתי

גט לגרש אחת מהן, כגון את אשתו הבכירה, לא יגרש בו את הקטנה – אינו יכול לגרש בגט זה את אשתו הצעירה, שאף על פי שנכתב לשם האיש המגרש, הואיל ולא נכתב לשם האשה המתגרשת בו, אינו גט, שנאמר: וכתב לה – לשמה. יתר מכן: אמר ללבלר – אותו אדם, שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוים, אמר לסופר: כתב לאיזו שארצה אגרש – כתוב גט בשבילי, ואיזו מנשותי שארצה לגרש אגרש בו, וכתב הסופר על דעת כן, פסול לגרש בו – לפי שבשעת כתיבת הגט לא היה מבורר איזו מהן רצה לגרש, ולא נכתב הגט לשמה.

בגמרא מבואר, שמדובר כאן בבעל שמסר גט לאשתו, שנכתב ונחתם בפניה, והתנה עמה שתהא שליחתו להולכה עד שתגיע לבית דין פלוני, ושם תאמר "בפני נכתב ובפני נחתם", ואחר כך בית הדין ימנה שליח, ויתן לה את הגט לשם גירושין; ובאה המשנה ללמדנו בכגון זה, שהאשה נאמנת לומר בפני בית דין שכתב התנה בעלה עמה, ובלבד שתאמר "בפני נכתב ובפני נחתם", אבל אם בעלה לא התנה עמה כלום, אלא נתן לה גיטה, והרי הוא יוצא מתחת ידה, הרי היא מגורשת, ואינה צריכה לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", ומתירים אותה להינשא אף בלא קיום הגט, שהואיל והגט בידה כתוב וחתום, אף על פי שלא נתקיים בפנינו, אין חוששים שמה זייפתה, שאינה חשודה לקלקל את עצמה (גמרא: רמב"ם: המאירי; ועיין "תוספות יום טוב").

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

כבר הזכרנו, שיש שני חלקים בגט: התורף והטופס (עיין בפתחה למסכתנו). כן בכל שטר יש תורף וטופס: התורף הוא החלק העיקרי של השטר, שבו רשומים הפרטים, כגון התאריך, השמות, הסכום וכיוצא בזה; הטופס הוא הנוסח הכללי של כל שטר. לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שכל גט שלא נכתב לשם גירושין ולשמו של המגרש ולשמה של המתגרשת אינו גט, דנה משנתנו בענין הכנת טופסי גיטין על ידי הסופר, שרוצה שיהיו מוזמנים בידו לעת הצורך, וכן בהכנת טפסים של שטרות אחרים.

הכותב טפסי גיטין – סופר הכותב טפסים של גיטין, כדי שיהיו מוכנים בידו למכירה, כמו שבארנו לעיל, צריך שנייה מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן – כלומר צריך להשאיר את מקום התורף, היינו המקום בגט שבו צריך לכתוב שם האיש ושם האשה וזמן כתיבת הגט. בגמרא מבואר, שמשנתנו היא לשיטת רבי אלעזר, שעדי מסירה הם הכורתיים, ומה שנאמר "וכתב לה", לא על חתימת העדים נאמר (שנענין חתימת העדים אינו אלא מדברי סופרים מפני תיקון העולם), אלא על כתיבת הגט, שיהא התורף נכתב לשמו ולשמה. ואף הפיסקה "הרי את מותרת לכל אדם" שייכת לתורף, וצריך הסופר להניח מקומה; שטרי מלוה – סופר הכותב טפסים של שטרי מלוה למכירה, צריך שנייה מקום המלוה, מקום הלוי, מקום המעות, מקום הזמן – המקומות בשטר שבהם צריך לכתוב שם המלוה ושם הלווה, סכום ההלוואה, והתאריך; שטרי מקח – סופר הכותב טפסים של שטרי מקח וממכר, צריך שנייה מקום הלוקח, ומקום המוכר, ומקום המעות, ומקום השדה,

באור משנה א

כבר הזכרנו (בפתחה למסכתנו), שצריך שיהא הגט נכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת, שנאמר (ברבים כד, א): "וכתב לה" – שיהא הבעל כותב את הגט לשמה. משנתנו באה ללמד, שכל גט שלא נכתב לשמה ולשמו ולשם גירושין אינו גט.

פל גט – שטר גירושין, שנכתב שלא לשום אשה – שנכתב על ידי סופר לא לשם גירושין אשה, אלא לשם דוגמה, בשביל התלמידים, שילמדו את נוסח הגט, כמו שהמשנה מפרשת והולכת, פסול – לגרש בו. ביצד? הנה – הבעל – עובר בשוק ושמע קול סופרים מקריין – מקריאים לתלמידים נוסחו של גט: איש פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני – והיה במקרה שם האיש כשמו, ושם האשה כשם אשתו, ובא לסופר, ואמר: זה שמי וזה שם אשתי – תן לי את הגט הזה, ואגרש בו את אשתי, פסול לגרש בו – שהרי לא נכתב גט זה לשם גירושין כלל, ונאמר: "וכתב לה ספר כריתות" – שיהא נכתב לשם כריתות. יתר מכן – יתיר על כן: כתב – אחד גט – לגרש בו את אשתו ונמלה – ברעתו, שלא לגרשה, מצאו בן עירו ואמר לו: שמי בשמך ושם אשתי בשם אשתך – תן לי את הגט הזה, ונטל ממנו את הגט לגרש בו את אשתו, אף על פי שנכתב לשם גירושין, פסול לגרש בו – לפי שלא נכתב לשם האיש המגרש (ולשם האשה המתגרשת), שנאמר: "וכתב – שיהא הגט נכתב לשמו. יתר מכן – יתיר על זה: היו לו שתי נשים ושמותיהן שוים, כתב לגרש בו את הגדולה – כתב

מַגְמֵי נָשִׁים, שְׁנֵאמַר (רברים כד, ג): "וְכָתַב לָהּ" – לְשִׁמְהָ.

ג המביא גט ואבד הימנו: מִצְאוֹ לְאֵלֶתָּר – פֶּשֶׁר, וְאִם לֹא – פֶּסוּל; מִצְאוֹ בְּחַפְּסָה אוּ בְּדִלְסָקְמָא, אִם מִכִּירוֹ – פֶּשֶׁר. המביא גט והניחו זקן או חוליה – נותנו לה בחזקת שהוא קיים. בת ישראל הנשואה לכהן, והלף בעלה למדינת הים – אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים. השולח חטאתו ממדינת הים – מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים.

פירוש ברטנורא

מוזמנים לו, ובלבד שישיר תורף לכתבו לשמה. וגזרין תורף שאר שמרות אמו תורף דניטין: רבי יהודה פוסל כבולין. דגור טופס אמו תורף, ושאר שמרות אמו גיטין: ר"א מכשיר כבולין. דלא גור שאר שמרות אמו גיטין: חוץ מגמטי נשים שנאמר וכתב לה לשמה. וגזרין טופס אמו תורף. והלכה כר"א: ג לאלתה. מיד. כשר: ואם לאו פסול. ודוקא שאבד במקום שהשירות מצויות, דאיכא למימר מעוברים ושבים נפל. אבל אם אבד במקום שאין השירות מצויות, אפילו לאחר זמן מרובה כשר. ואפילו אבד במקום שהשירות מצויות, אם יש לעדים בו סימן מובהק, כגון שיאמרו נקב יש בו בצד אות פלונית, או שיאמרו מעולם לא חתמנו בנט באלו השמות אלא בזה בלבד, כשר, ואפילו לאחר זמן מרובה: בחפיסא או בדלוסקמא. אמתחות שרגילין לתת בהם שמרות ויש בהן סימן שהם שלו: אם מכירו כשר. מלתא באנפי נפשה היא. והכי קאמר, מוצאו בחפיסה או בדלוסקמא אע"פ שאינו מכירו לגמ, או שמכירו לגמ אע"פ שמוצאו בכל מקום, כשר: נותנו לה בחזקת שהוא קיים. ולא חיישין שמא מת ובטל שליחותו, דאמרין העמד דבר על חוקתו. אבל אם נודע שמת קודם שהגיע גט לידה, הגט בטל, דאין גט לאחר מיתה: מקריבין אותה. ולא חיישין שמא מתו בעליה, והטאת שמתו בעליה למיתה עומדת:

משניות מבוארות – קהת

בגמרא נחלקו אמוראים במשמעות "לאלתה" (על פי מחלוקת תנאים שבברייתא): אחד אומר: כל שלא עבר אדם שם; ואחד אומר: כל שלא שהה אדם שם, כלומר צריך שיהא אדם עומד ורואה, שלא עבר אדם שם, או שלא שהה אדם שם, משעה שאבד הגט לשליח עד שמצאו: וְאִם לֹא – ואם לא מצא את הגט לאלתה אלא לאחר זמן, היינו לאחר שכבר עבר אדם שם, או לאחר ששהה אדם שם, פֶּסוּל – הגט, שחוששים שמא גט אחר הוא. בגמרא מבואר, דדוקא אם אבד הגט במקום שהשירות מצויות, אבל אם אבד במקום שאין השירות מצויות, אפילו מצא את הגט לאחר זמן מרובה, הגט כשר; ואפילו במקום שהשירות מצויות, אם יש לעדים או לשליח סימן מובהק בגט, כגון שיאמרו: נקב יש בו בצד פלוני, או אם יאמרו העדים: מעולם לא חתמנו בגט אחר שהיו בו אותם השמות, הרי זה כשר, ואפילו מצאו לאחר זמן מרובה. מִצְאוֹ בְּחַפְּסָה – בשקיק, או בְּדִלְסָקְמָא – בתיק, כלומר שמצא את הגט בתוך השקיק או בתוך התיק שהניחו בו, ויש לו סימן בשקיק או בתיק שהוא שלו, אף על פי שאינו מכיר את הגט, או אִם מְפִירוֹ – שמכיר את הגט, אף על פי שמצאו בכל מקום (רש"י; ברטנורא); ויש גורסים: אם מכירו, ומוסב על החפיסה והדלוסקמא שמכירן שהן שלו (תוספות ר"ז), פֶּשֶׁר – הגט. הַמְּבִיא גֵט – שליח שהביא גט, וְהֵנִיחוּ זֶקֶן – כשיצא לשליחותו כבר היה הבעל זקן, או חֲלוּהָ – או שהיה הבעל חולה, אין חוששים שמא בינתיים מת הבעל, ואין גט לאחר מיתה, אלא נֹתְנָהּ לָהּ – נותן השליח את הגט לאשה, בְּחֻזְקָתָּהּ שֶׁהוּא קָיָם – שהבעל חי, והרי היא בחזקת גרושה, ואינה זקוקה לייבום, אם אין זרע לבעל, עד שיתברר שמת קודם שהגיע הגט לידה. וכן בַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשׂוּאָה לְכַהֵן, וְהֵלֵף בְּעֵלָהּ לְמַדְיַת הַיָּם – אין חוששים שמא מת בעלה ואינה זכאית לאכול בתרומה, אלא אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה בְּחֻזְקָתָּהּ שֶׁהוּא קָיָם – בחזקת שבעלה הכהן חי. וכן הַשּׂוֹלֵחַ חֲטָאתוֹ מִמְּדִינַת הַיָּם – אין חוששים, שמא מת השולח, והרי זו חטאת שמתו בעליה, שאסור להקריבה, אלא מְקַרְבִּינָא אוֹתָהּ בְּחֻזְקָתָּהּ שֶׁהוּא קָיָם – שבעל החטאת קיים. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בקרבן שאינו צריך סמיכה, כגון קרבן נשים או חטאת העוף.

וּמְקוֹם הַיָּמֵן – המקומות בשטר שיש לרשום בהם שם הלוקח ושם המוכר, ובכמה מעות מוכר לו השדה, וגודל השדה וגבולותיה, ותאריך המכירה; ואף על פי שבשטרות אין צורך שתהא כתיבתם לשמם, מכל מקום גזרו חכמים בתורף שמות משום תורף גיטין; ומן הדין צריכים היו לגזור גם בטופס הגיטין והשטרות משום התורף, אלא שלא גזרו, מִפְּנֵי הַתְּקַנָּה – מפני תקנת הסופר, כדי שיהיה טופסי גיטין מוזמנים בידו; ולפיכך התירו לסופר לכתוב טופסי גיטין ושטרות, ובלבד שיהיה מקום התורף (עיין בגמרא גיטין כו. ב – שיש מפרשים שם בדרך אחרת). רַבִּי יְהוֹדָה פּוֹסֵל בְּכֶלֶן – בכל השטרות, אף על פי שהניח מקום התורף, שרבי יהודה גזר בגט טופס משום תורף, וכן גזר הוא בשאר שטרות משום גיטין. רַבִּי אֱלֵעָזָר מְקַשֵּׁר בְּכֶלֶן – בכל השטרות, חוץ מגמטי נשים – שאף אם הניח מקום התורף, פסולים הם, שְׁנֵאמַר: "וְכָתַב לָהּ", לְשִׁמְהָ – כלומר שהתורף צריך שיהא נכתב לשמה, וגזר רבי אלעזר בגיטין טופס משום תורף, גזירה שמא ישכח הסופר ויכתוב גם את התורף שלא לשמה. אבל בשאר שטרות משום גיטין אינו גזר, כלומר שבשאר שטרות מותר לדעת רבי אלעזר אפילו לכתוב את התורף, כגון אם שמע הסופר, שאחד מבקש מתברו להלוות מנה, הותר לו לכתוב מיד את כל השטר, חוץ מן התאריך, שלא יהא שטר מוקדם (תוספות: רמב"ן). ויש מפרשים, שאף רבי אלעזר אינו מכשיר בשטרות אלא אם כן הניח מקום התורף, גזירה משום גיטין (רש"י). כן יש מפרשים, שאף בגיטין דווקא לכתחילה גזר רבי אלעזר טופס משום תורף, אבל בדיעבד, כל שהניח מקום התורף, הגט כשר (עיין הרמ"ש).

בגמרא מקשים מרבי אלעזר על רבי אלעזר, שהרי בארנו כי הרישא של משנתנו "הכותב טופסי גיטין צריך שיהיה מקום האישי וכו'" דעת רבי אלעזר היא, היינו שהוא מתיר אף בגיטין לכתוב את הטופס, ובלבד שיהיה מקום התורף, ואילו כסיפא חולק רבי אלעזר במפורש ואומר "חוץ מגמטי נשים". ונמצא שיש כאן סתירה? ומשיבים: שני תנאים הם שנחלקו במשנתנו לדעתו של רבי אלעזר ("תרי תנאי ואליבא דרבי אלעזר").

ב א ו ר מ ש נ ה ג

הַמְּבִיא גֵט – שליח שהביא גט, וְאֵבֵד הַיָּמֵנוּ – הגט: מִצְאוֹ לְאֵלֶתָּר – אם מצא את הגט מיד (לאחר = על אתר, על המקום), פֶּשֶׁר – ואין חוששים שמא גט אחר הוא ששמתו כשמות שבגטו.

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

פּלֹסְתֵר. שקר: ג' דבקי מיתה. דרש מג' אמתות שהוא לשון מיתה: בדקי. שאשה נבדקת בהם בשעת סכנה ואם ימצא בה א' מהם תמות:

דף לא עמוד ב. עוד נאמר בתפילת חנה (שם), 'אִם רָאָה תְּרַאֶה בְּעֵינַי אֲמַתְךָ'. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכְּפַל הַלְשׁוֹן לְמַדְנּוּ, שֶׁכַּךְ אֲמַרְהָ חֲנָה לְפָנַי תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, 'אִם רָאָה' - אם רצונך לראות בעניי ולהושיעני, מוֹטֵב, וְאִם לֹא, שאין רצונך לראות, 'תְּרַאֶה' -

אני אגרום שתראה ותהיה חייב להושיעני, על ידי שאלך וְאֲסַתְרֵךְ - אתיחד עם אנשים אחרים בְּפָנַי אֶלְקָנָה בְּעַלְי כְּדִי שִׁיחַשְׁדְּנִי, וְכִיּוֹן דְּמִסְתַּתְרָנָא - שאסתתר, מִשְׁקוּ לִי [-ישקו אותי] בְּמִי סוֹמְאָה כְּדִי לְבַדּוּק הָאֵם זְנִיתִי, וְכִיּוֹן שֶׁאִי אֲתָה עוֹשֶׂה אֶת תּוֹרַתְךָ פְּלִסְתֵר - שקר, אתעבר, שְׁנֵאמַר בְּפִרְשֵׁת סוּטָה (במדבר ה כח), 'וְאִם לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְטִהְרָה הוּא וְנִקְרְתָה וְנִזְרְעָה זֶרַע', פִּירוּשׁ, אִשָּׁה שֶׁקִּינָא לָהּ בַּעֲלָהּ וְהִשְׁקוּהּ מִי סוּטָה וְנִמְצָאָה טִהוּרָה, האשה תינקה מעונש, וגם מתעברת.

מקשה הגמרא: תְּנִיחָא - מובן הדבר, לְמַאֵן דְּאָמַר - לדעת הסובר שאם הִיְתָה האשה הנבדקת עֲקָרָה קוּדְם הַבְּדִיקָה, הִרִי הִיא נִפְקְרָת לאחר בדיקה זו בעיבור, שְׁפִיר - יכול אתה לומר כן. אֲלָא לְמַאֵן דְּאָמַר שְׁכוּונַת הַפְּסוּק הִיא רַק שֶׁאִם הִיְתָה הַנְּבִדְקָת רְגִילָה קוּדְם לִכְן לְהִיּוֹת יוֹלְדָת בְּצַעַר, מעתה תהיה יוֹלְדָת בְּרִיּוֹחַ - בלי צער, ואם היתה רגילה ללדת נְקֻבוֹת, הִיא יוֹלְדָת מעתה זְכָרִים, ואם היתה רגילה ללדת שְׁחוּרִים, יוֹלְדָת מעתה לְבָנִים, ואם היתה רגילה ללדת קְצָרִים - נמוכים, יוֹלְדָת מעתה אַרוּכִים - גבוהים, ואין כוונת הפסוק שאם היתה עקרה היא נפקדת, מֵאִי אִיכָא לְמִימַר - איך נבאר את כפילות הלשון 'אם ראה תראה', והרי לדעה זו לא היתה חנה יכולה לגרום שיתן לה ה' עיבור על ידי שתיית מי סוטה. ומביאה הגמרא את הברייתא שנתפרשה שם מחלוקת זו: דִּתְנִינָא בְּבֵרִייתָא, נאמר בפרשת סוטה (שם) 'וְנִקְרְתָה וְנִזְרְעָה זֶרַע', מְלַמֵּד שֶׁאִם הִיְתָה הַנְּבִדְקָת עֲקָרָה, הִיא נִפְקְרָת, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל. אָמַר לּוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, אִם כֵּן יִלְכוּ כָּל הָעֲקָרוֹת כּוֹלֵן וְיִסְתַּתְרוּ מִפְּנֵי בַּעֲלֵיהֶן, וְזוֹ שְׁלֵא קִלְקַלָּה [-זנתה] תהיה נִפְקְרָת וְתַעֲבֵר. אֲלָא עַל כְּרוּחַ שֶׁהַפְּסוּק מְלַמֵּד, שֶׁאִם הִיְתָה הָאִשָּׁה יוֹלְדָת בְּצַעַר, מעתה תהיה יוֹלְדָת בְּרִיּוֹחַ, ואם היתה יולדת קְצָרִים תהיה יוֹלְדָת מעתה אַרוּכִים, ואם היתה יולדת שְׁחוּרִים תהיה יוֹלְדָת מעתה לְבָנִים, ואם היתה יולדת אֶחָד בְּכָל לֵידָה, תהיה יוֹלְדָת מעתה שְׁנַיִם בְּבֵת אַחַת. מתרצת הגמרא: רבי עקיבא יבאר, מֵאִי - מה הביאור בכפילות הלשון 'אם ראה תראה', שְׁדַּבְּרָה כֵּאֵן תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם.

עוד נאמר בתפילת חנה (שם), 'אִם רָאָה תְּרַאֶה בְּעֵינַי אֲמַתְךָ וְזָכַרְתָּנִי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אֲמַתְךָ וְנִתְתָּה לְאֲמַתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים' וגו'. הזכירה חנה בתפילתה שלש פעמים לשון 'אמתך'. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שְׁלֹשׁ אֲמַתוֹת הִלְלוּ לְמָה - מפני מה אמרה חנה שלש פעמים את הלשון 'אמתך', כִּךְ אֲמַרְהָ חֲנָה לְפָנַי תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם שְׁלֹשָׁה בְּדִקְי מִיְתָה בְּרִאֵתָ בְּאִשָּׁה - דברים שהאשה נבדקת בהם בשעת הסכנה, שאם עברה על אחת מהם היא מתה, וְאֲמַרִי לָהּ - ויש אומרים כך, שְׁלֹשָׁה דְּבָקֵי מִיְתָה - שלשה דברים שמדבקים ומקרבים את המיתה באשה לפני זמנה, וְאֵלּוּ הֵן, נְדָה וְהַפְּרֵשֶׁת תְּלָה וְתִדְלַקְתָּ תְּנַר שֶׁל שַׁבַּת, שאם לא קיימה אותם כראוי הרי זה מקרב את מיתתה, כְּלוּם עֲבַרְתִּי עַל אַחַת מֵהֶן, שִׁמְשׁוּם כִּךְ אֲנִי נַעֲשֵׂת. שתיבת 'אמתך' יש לדרוש מלשון 'מיתה'.

45 החכירה כדי לזרוע שם חטים ולא הצמיחה אותם, אבל הקא
 46 שהחכירה כדי לגדל בה ענבים, הרי עבדא ארעא שליחותא וגידלה
 47 ענבים, אלא שהיין שיצא מהם החמיין אחר כך, ואם כן צריך
 48 להביא לו יין אחר טוב מן השוק. ומודה רב אשי בעינבי דכדום –
 49 בענבים שהתליעו לאחר שקטפם מהכרמים, ובשדה שלקתה
 50 בעומריה, שעומרי התבואה שבה נשדפו לאחר שקצרום, כשהיו
 51 עדיין שטוחים בשדה לייבשם בימות הקיץ, שכיון שעדיין הם
 52 צריכים לקרקע לשטחם עליה לייבוש, לכן נחשב שלא עשתה
 53 הקרקע שליחות בעליה, ונותן לו החוכר מהם, ואינו צריך להביא
 54 אחרים מן השוק:

משנה

55 המשנה דנה בחוכר שדה מחבירו, האם מותר לו לזרוע דבר אחר
 56 ממה שלשם זריעתו חכר את השדה:
 57 המקבל שדה מחבירו בחכירות כדי לזרעה שעורים, לא יזרעה
 58 חטים, אבל אם קיבלה כדי לזרוע בה חטים, יזרעה שעורים, משום
 59 שהחטים מכחישות את הקרקע יותר מן השעורים, ולכן מותר
 60 לזרוע שעורים בכל מקרה, אבל חטים מותר לזרוע רק אם קיבל
 61 את הקרקע לשם כך. רבן שמעון בן גמליאל אוסר אף לזרוע
 62 שעורים כשקיבל את הקרקע כדי לזרוע בה חטים.
 63 כמו כן אם קיבל את השדה בחכירות כדי לזרוע בה תבואה, לא
 64 יזרעה קמנית, ואם קיבלה כדי לזרוע בה קמנית, יזרעה תבואה,
 65 משום שהקטנית מכחישה את הקרקע יותר מן התבואה, ולכן
 66 מותר לזרוע תבואה בכל מקרה, ואסור לזרוע קטנית אלא אם כן
 67 קיבל את הקרקע לשם כך. ורבן שמעון בן גמליאל אוסר אף לזרוע
 68 תבואה כשקיבל את הקרקע כדי לזרוע בה קטנית:

גמרא

69 הגמרא מבארת את טעמו של רבן שמעון בן גמליאל: אמר רב
 70 הקרא, מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל, דכתיב על אחרית
 71 הימים (צפניה ג יג) 'שארית ישראל לא יעשו עולה, ולא ידברו כזב,
 72 ולא ימצא כפיהם לשון תרמית', וכשקיבל את השדה כדי לזרעה
 73 במין מסוים, ורוצה לזרוע במין אחר, הרי זה נראה כזב ותרמית,
 74 שאינו עושה כפי שאמר, ולכן אסור.
 75 הגמרא מקשה על דברי רב חסדא בטעמו של רבן שמעון בן
 76 גמליאל: מיתיבי. שנינו בברייתא (לעיל עה). מנבת פורים – הגביה
 77 של פורים, דהיינו מעות שגובים גבאי הצדקה מבני העיר כדי
 78 לחלקם לעניים לצורך סעודת פורים, יתנוה כולה לצורכי העניים
 79 בפורים בלבד, ולא יאחרוה לאחר פורים ליתנה לקופת הצדקה,
 80 וגם אין מדקדקין בדרך אם עניים אלו צריכים את כל המעות, או
 81 שאינם צריכים את כולן ויתנו להם חלק מהמעות, והמעות
 82 שנשארו ניתנו לכיס הצדקה, אלא נותנים את כולם לעניים
 83 בפורים. ואין העני שקיבל את המעות לצרכי פורים רשאי ליכתב מהן
 84 כדי לשלם לסנדלר שיתקין רצועה למדלו, כיון שהמעות ניתנו לו
 85 לצרכי סעודה בלבד, ואסור לו לשנות ממטרת הצדקה, אלא אם
 86 בן התנה שיעשה כן, כמקצמך אנשי העיר, שאז ודאי נתנו את
 87 הצדקה גם עבור ענין זה. דברי רבי יעקב שאמר בן משום רבי מאיר.
 88 ורבן שמעון בן גמליאל

1 חכורו, כיון שעל המעות לא נגזרה מכת המדינה, וממילא אין
 2 המחכיר צריך להפסידן, ואם כן כיון שבמקרה זה קיבל החוכר את
 3 השדה תמורת מעות בדמי החכירה, צריך לשלמן למחכיר אף
 4 שהפסיד. אמר להו רבא לחכמים, לית דחש לה – אין מי שחושש
 5 להלכה דרבי יהודה, אלא כולם פוסקים כנא קמא, שכשהיא
 6 מכת מדינה, מנכה החוכר למחכיר אף כשחכר ממנו במעות:

משנה

7 המקבל שדה מחבירו בחכירות בתמורה לעשרה מידות של בור
 8 חטים שיתן לו ממה שתצמיח השדה למשך שנה, ולקתה השדה,
 9 שהיו החטים עצמח בה שדופות וכחושות, נותן לו החוכר
 10 למחכיר את החטים שהתנו מתוכה – מהתבואה שגדלה בשדה
 11 זו, אף שלא צמחו כראוי, ואינו יכול לתבוע ממנו שיתן לו חטים
 12 יפות אחרות מן השוק. וכן הדין אם קרה להיפרך, שאם היו חטיה
 13 של השדה יפות מן הרגיל, לא יאמר לו החוכר למחכיר, הריני לוקח
 14 חטים רגילות מן השוק ונותן לך. אלא נותן לו את החטים היפות
 15 מתוכה:

גמרא

16 הגמרא מביאה מעשה בענין שדה שלקתה, ודנה האם דינו כדין
 17 המשנה: ההוא נבא דקביל ארעא לאפסקתא – שקיבל קרקע
 18 בחכירות כדי לגדל בה שחת, ככורי דשערי – תמורת שעורים
 19 במידת כמה כורים, זרע אותה אותו אדם בשחת, ועבדא אפסקתא
 20 – הצמיחה שחת, לאחר שקצר את השחת בסוף שלושים יום
 21 מצמיחתה, חרשה לשדה, וזרעה בשערי, ולקו הני שערי – שעורים
 22 אלו שזרע. שלחה רב תכניא מפורא דפרת והסמוכה לנהר פרת
 23 את שאלת מקרה זה, לקמיה ר' הלפניו דרבינא, כי האי גונא מאי –
 24 מה הדין במקרה זה, כי לקתה שנותן לו מתוכה דמי – האם מקרה
 25 זה דומה לדין במקרה של המשנה כשחכר שדה תמורת חטים
 26 וזרעה חטים ולקתה, שנותן לו מתוכה, או לא, שהרי לא חכרה
 27 כדי לזרעה בשעורים. אמר ליה רבינא לרב חביבא, מי דמי מקרה
 28 זה למקרה של המשנה, הלא התם במשנה שהחכירה בעליה כדי
 29 לזרוע בה שעורים, לא עבדא ארעא שליחותא דמרה – לא עשתה
 30 הקרקע את שליחות בעליה, כיון שלא הצמיחה חטים טובים
 31 אלא שדופים, ולכן יכול ליתנם לבעליה, כיון שזה הפסד שלו.
 32 אבל הקא כשהחכירה כדי לזרוע בה שחת, ופסק עמו שיביא לו
 33 שעורים מן השוק, הרי עבדא ארעא שליחותא דמרה – עשתה
 34 הקרקע שליחות בעליה והצמיחה שחת, ואילו היה זורעה שוב
 35 בשחת היתה צומחת כראוי, אלא שהוא זרעה שעורים
 36 ונתקלקלה, ואם כן אין בעליה צריך להפסיד את השעורים שפסק
 37 עמו שיביא לו מן השוק.
 38 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה, ודנה האם דינו כדין המשנה:
 39 ההוא נבא דקביל פדה פדה מחבירו – שקיבל כרם מחבירו לגדל בה
 40 ענבים, בעשר דני חמרא – תמורת עשר חביות יין מענבים אלו,
 41 ולבסוף תקוף ההוא חמרא – החמיין היין שהיה בתוך החביות. כרב
 42 רב כהנא לומר היינו מתניתין – שמקרה זה דומה למקרה של
 43 המשנה, שאף אם לקתה השדה נותן לו מתוכה. אמר ליה רב אשי,
 44 מי דמי, הלא התם במשנה לא עבדא ארעא שליחותא, שהרי

לפלא קצת ציור הלוחות אשר בוודאי יודעת שצריכים להיות
 מרובעות גם מלמעלה ולא בחצי עיגול
 ממתכת כ"ה סיוון, תשכ"ב

56 הגמרא מוסיפה להקשות על רבי יוסי ברבי חנינא: מיתבי, שנינו
57 בברייתא. וכל - אפר היצא מן התנור ומן הפירים, והמחזיק כלי
58 תחת הפרה וקולט מן האויר את גלגליה, הרי הוא שולו - האפר של
59 השוכר, והגללים של בעל הכלי. והובל שפךת ושפךצר שלא
60 הושכרה לו, הוא של בעל הכלי. מקשה הגמרא: ואם איתא להא -
61 ואם קיים הדין דרבי יוסי ברבי חנינא, דאמר שפךצו של אדם קונה
62 לו שלא מדעתו, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, דאמר שפךצו של אדם קונה
63 לאו שפךצו של אדם רבי יוסי ברבי חנינא, הרי אויר חצרו של משכיר הוא, וכבר
64 זכה בהם המשכיר. מתרצת הגמרא: אמר רבי יוסי ברבי חנינא, הרי אויר
65 באופן שפךצו את הכלי בשלוי הפרה - בסמוך לנכסיה, ואין אויר
66 החצר מפסיק בין הגללים לכלי, וכיון שהגללים לא הגיעו לאויר
67 החצר, לא זכה בהם המשכיר.
68 תירוצו נוסף: רבא אמר, שאפילו אם לא הדיבק כלי אלא יש הפסק
69 אויר בין הפרה לכלי, לא זכה המשכיר בגללים, משום שאויר שאין
70 סופו של מדוע החפץ הנקנה לגוף בו, לאו כמוןח דמי - אינו נחשב
71 כאילו הגיע החפץ לחצר המשכיר לזכות בו, ומחמת שהיה כלי
72 שחפץ בין הגללים לקרקע החצר לא זכה בהם המשכיר, שהרי
73 הגללים לא עמדו להגיע לקרקע.
74 מקשה הגמרא על רבא: וני פשיטא ליה - וכי פשוט לרבא שאויר
75 שאין סופו לנוח אינו קונה לבעל החצר, והא במקום אחר מביצי
76 פצו ליה - נסתפק בזה רבא. דביצי - שהסתפק רבא, באופן שהפקיר
77 את ארנקו וזרק את הארנק לחצר של אדם אחר, ונכנס הארנק
78 לחצר בפתח זה ונתוך כדי הוריקה יצאתה - יצא הארנק בפתח זה
79 - מפתח אחר של החצר, מהו - האם אויר החצר שאין סופו של
80 החפץ הנקנה לגוף בו, כמוןח דמי - נחשב כאילו הגיע לקרקע,
81 וזכה בעל החצר בארנק, או לאו כמוןח דמי ולא זכה בו. ומבואר
82 שרבא הסתפק בדין זה, ואילו בסוגייתנו סובר רבא שאינו כמוןח.
83 מתרצת הגמרא: התם - באופן שזרק הארנק לחצר חבירו, לא
84 מפיסק ולא מידי - אין דבר המפסיק בין הארנק לקרקע, ולכן
85 הסתפק רבא אם הוא כמוןח או לא. אבל רבא - בסוגייתנו מפיסק
86 כלי - הפסיק כלי בין הפרה לקרקע החצר, וכיון שאין אויר בין
87 החפץ לקרקע היה פשוט לרבא שאינו כמוןח.
88 הגמרא מבארת את המשך דיני הברייתא: שנינו בברייתא, והובל
89 שפךצו ושפךצר שלא הושכרה לו, הרי אלו של בעל הכלי. שואלת
90 הגמרא: מדוע נצרכה הברייתא לומר אותו דין תרתי - פעמיים,
91 גם על הובל שבחצר וגם על הובל שברפת. משיבה הגמרא: אמר
92 רבי יוסי ברבי חנינא, כך כוונת הברייתא. והובל שפךצו שנמצאת
93 בקוצר המושכרת לשוכר, הרי אלו של בעל הכלי.
94 הגמרא מדייקת דין מהברייתא: אמר רב אשי, זאת אומרת
95 שהמשכיר את חצירו סתם - שלא פירש את הפרטים שמשכיר לו,
96 לא השכיר את הרפת שבה. שהרי מבואר בברייתא שהובל שברפת
97 שייך למשכיר, מפני שלא השכיר את הרפת לשוכר, ואילו היה
98 משכיר את הרפת היה הובל של השוכר.
99 הגמרא מקשה מברייתא נוספת על רבי יוסי ברבי חנינא הסובר
100 שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו: מיתבי, שנינו בברייתא
101 בענין חיוב שילוח הקן, יוני שוכך יוני עלייה - יוני בר המחפשות
102 מזונות בשדה ובערב הם באות לשוכך שבחצירו או לעליית ביתו,
103 חייבות במצות שילוח הקן אם האם רובצת על הבנים, ולשאר בני
104 אדם אסורות בגול מדרבנן, כפני דרבי שלום. מקשה הגמרא: ואם
105 איתא להא - ואם קיים הדין דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, שחצרו
106 של אדם קונה לו שלא מדעתו, מדוע חייבות בשילוח, הרי קרי כאן
107 - הפסוק קורא על מצב זה (דברים כב ו) 'כי יקרא קן צפור לפניך
108 בדרך, ודורשים שדווקא אם מוצא בדרך, פרט למזומן - אבל לא
109 באופן שהן מזומנות לו בביתו, וכיון שלפי רבי יוסי ברבי חנינא זכה
110 בביצים אף שלא מדעתו, אם כן צריכות להיות פטורות משילוח.

המשך בעמוד 209

1 גנובקה דקניא - בחלל של קנה, וכיון שאינו מעשה אומן, הרי זה
2 מוטל על השוכר.
3 הגמרא מביאה ברייתא מדיני מזוזה בבית שכור: תנו רבנן,
4 המשכיר בית לחבירו על השוכר מוטל לעשות לו מזוזה. וכשהוא
5 מסיים את זמן השכירות ויוצא מן הבית, לא ימלכה את המזוזה בידו
6 ויצא, אלא ישאיר אותה במקומה. ואם שכר את הבית מןכרי,
7 כשיוצא מןמלה בידו ויוצא, מסיימת הברייתא. ומעשה באחד
8 שנמלה למוזה בידו ויצא מהבית לאחר שגמר את השכירות,
9 ונעש שקבר את אשתו ושני בניו.
10 מקשה הגמרא: וכי אנו מביאים מעשה לתור, שבתחילה נאמר
11 שאם שכר מנכרי יטול את המזוזה, ובסוף הברייתא מטופר שאדם
12 שנטל את המזוזה נעש. מתרצת הגמרא: אמר רב ששת, ארישא -
13 במעשה שבברייתא מדובר שהמשכיר היה ישראל, ובתחילת
14 הברייתא מבואר שכשהמשכיר ישראל לא יטול השוכר את
15 המזוזה ביצואתו, ואין זו סתירה לדין הנאמר בברייתא:
16 שנינו במשנה (קא:): הובל של בעל הכלי ואין לשוכר אלא היצא
17 מן התנור ומן הפירים בלבד.
18 הגמרא מבארת את הדין של זבל הבהמות שבחצר. שואלת
19 הגמרא: קמאי עסקין - באיזה אופן אמרה המשנה שהובל של
20 המשכיר. אלא קמא - אם נאמר שמדובר בקוצר דאגרי ליה -
21 המושכרת לשוכר, ותורי שוכר - והשוורים שהטילו את הגללים
22 הם של השוכר, אם כן אמאי - מדוע הובל של בעל הכלי. אלא
23 נאמר שמדובר בקוצר דלא אגריא - שאינה מושכרת לשוכר, ותורי
24 דמשכיר - והשוורים שייכים למשכיר, אין לומר כן, שהרי באופן
25 זה פשיטא שהובל שייך למשכיר, שהרי לא השכיר את החצר וגם
26 השוורים שלו. משיבה הגמרא: לא צריכא - לא נצרכה המשנה
27 להשמיענו אלא בקוצר דמשכיר, ותורי דאתו מעלמא קמו בה -
28 ונעמדו בחצר שוורים של אנשים אחרים שהגיעו משאר מקומות,
29 והובל שהטילו שוורים אלו והופקר על ידי בעליהם שייך
30 למשכיר, כיון שזכה בהם על ידי קנין חצר.
31 הגמרא מוכיחה מהמשנה לגבי קנין חצר: מביצי ליה לרבי יוסי
32 ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, חצרו של אדם קונה לו
33 חפץ של הפקר אפילו שלא מדעתו - שאינו יודע שיש שם חפץ
34 הפקר, וכמו שבמשנה קונה החצר למשכיר את הובל אף שאינו
35 יודע שיש שם זבל.
36 הגמרא מקשה על דברי רבי יוסי ברבי חנינא מברייתא: מיתבי,
37 שנינו בברייתא, אם אמר אדם כל המציאות שיבאו לתוכי - לחצרי
38 היום, תקנה לי חצרי, לא אמר כלום ולא זכתה לו חצירו, כי בשעה
39 שנכנס לחצירו אינו יודע מזה. מקשה הגמרא: ואם איתא להא -
40 ואם קיים הדין דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, שחצרו של אדם קונה
41 לו גם שלא מדעתו, אמאי - מדוע לא אמר כלום, הרי החצר קונה
42 גם שלא מדעתו. מתרצת הגמרא: הקא קמאי עסקין - כאן
43 בברייתא מדובר בקוצר שאינה משתמרת, ובחצר כזו מודה רבי יוסי
44 ברבי חנינא שאינה קונה שלא מדעתו.
45 מקשה הגמרא: אי קיי - אם כן שמדובר בחצר שאינה משתמרת,
46 אמאי - אמור את הדין של הדין, שאם אמר כל מציאות
47 שיכנסו לחצרי תקנה לי חצירי, ויצא לו שם מציאת בעיר - יצא
48 קול שמועה בעיר שיש מציאות בחצירו, כגון שנכנס צבי לחצירו
49 או שהנהר עלה על גדותיו ונכנסו דגים לחצירו, דבריו קיימין,
50 וחצירו זכתה לו. וקשה, ואי - אם מדובר בקוצר שאינה משתמרת,
51 אם כן גם כן - כאשר יצא לו שם מציאת בעיר, מאי הוי - מה בכך,
52 הרי החצר אינה משתמרת ומדוע זכה מזה שבחצר. מתרצת
53 הגמרא: כיון ויצא לו שם מציאת בעיר, מיבבל דרילי אינשי מינה -
54 אנשים פורשים וברלים מזה, והויא לה - ונהיית החצר בקוצר
55 המשתמרת.

בגובתא דקניא ותולה אותה אר"ש. שוכר מישראל וזה דתנא רישא לא ישלח בירו ויצא: ותורי דמשפיר. דכיון דלא אגריה ליה מסתמא דתורי דמשכיר הוה בה: כהציר דמשפיר. שלא השכיר את החצר: ותורי דאתו מעלמא. וסתם גללים אפקורי מפקרינהו בעלים וקניא ליה חצרו ואפילו קדם השוכר והגביתו לא זכה בהו: וצא לו שם מציעא

בגובתא דקניא ת"ר המשפיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מוזה ובשואו ויצא לא ימלנה בירו ויצא ומנכרי נמלה בירו ויצא ומעשה באחר שנקמה בירו ויצא וקבר אשתו ושני בניו מעשה לסתור אמר רב ששת אר"ש: הובל של בעל הבית ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הפירים בלבד: במאי עסקינן אילימא בחצר דאגיר ליה לשוכר ותורי דשוכר אמאי של בעה"ב אלא בחצר דלא אגירא לשוכר ותורי דמשפיר פשיטא לא צריכא בחצר דמשפיר ותורי דאתו מעלמא קמו בה מפייע ליה לר' יוסי ברבי חנינא דא"ר יוסי ברבי חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו מיתבי אם אמר כל מציאות שניאו לתוכו היום תקנה לי חצרו לא אמר כלום ואם איתא להא דא"ר יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אמאי לא אמר כלום כמאי עסקינן בחצר שאינה משתמרת אי הכי אימא סיפא וצא לו שם מציאה בעיר דכרו קימין ואי בחצר שאינה משתמרת כי וצא לו שם מציאה בעיר מאי הוי פיון דיצא לו שם מציאה בעיר מובדל ברלי איניש מינה ותוויא לה בחצר המשתמרת מיתבי ובל היוצא מן התנור ומן הפירים ותקולט מן האויר הרי הוא שלו ושבפרת ושבחצר של בעל הבית ואם איתא להא דר' יוסי בר' חנינא דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קולט מאויר אמאי הרי הוא שלו אויר חצרו הוא אמר אב"י כמדיק כלי בשולי פרה רבא אמר אויר שאין סופו לנוח לאו כמנוח דמי וכו' פשיטא ליה לרבא והא מוכעו בעי לה דכעו רבא ורק ארנקי בפתח זה ויצאתה בפתח זה מהו אויר שאין סופו לנוח כמנוח דמי או לאו כמנוח דמי התם לא מיפסק ולא מידי הכא

בגובתא דקניא. מכאן נראה כמו שפירש רש"י במנחות (דף לג.) שמיניחין המזוזה מעומד לכך צריך גובתא דקנה שלא תפול אבל לפר"ת שמיניח אותה מישב כמו ספר תורה מונח בארון ולא מעומד ובמנחות (שם) נמי נעשה כמין נגר פסולה והיינו מעומד דשילח המוכר פירות (כ"ב דף קא. ושם) אמר על כמין נגר היינו קבורת חמור משמע במעומד קאמר ואם כן גובתא דקניא לקוח לי ויש לומר שלא תכלה מלחלוותי הבותל:

מפייע ליה לרבי יוסי בר' חנינא. פירשהו בפ"ק (דף א.).

קולט מן האויר אמאי נרי אלו שלו. תימה ואי ליתא דרבי יוסי אמאי שבחצר של בעה"ב:

תרת"י. פי דסתור אהודי דהאי שברפת לא איצטרך למיתני לגופיה דפשיטא הוא דשוכר בית בחצר שאין לו קרפ כלום ולא תנא אלא למידק שברפת לבעל הבית לפי שאין (בהו) לשוכר כלום אבל בחצר שיש לשוכר בה הילוך בניה ותיאה לביתו לא הוי למימר דבית תודר תני שאפי שבחצר לבעל הבית:

פרט למוזמן. וא"ת ואמאי לא פריך נמי מסיפא אמאי אסורין מפני דרכי שלום גזל גמור תוי וי"ל דמריש ניקחא ליה למיפרך והיה דמצי פריך מסיפא אי נמי לא מצי למיפרך מסיפא דאיכא למימר דרבי קאמר אסורות משום גזל גמור הביצים ואמן מפני דרכי שלום: הכי אמאי אסורים משום גזל. דאפי משום דרכי שלום ליכא ומשני אאמן פי' ולא אביצים וא"ת אמן נמי האי צריך שילוח וי"ל כי ליכא בריצים ותיאה וזה"ש דהימ למימר כס"ד מעיקרא אביצים שנגזלו יש גזל גמור ואאמן יש דרכי שלום:

לא צריכא כקטן. ולי"ג דשילח קטן דאי שלחה קנה בעל השוכר מדאורייתא ואטו משום דלקחו קטן יחא שלו אלא הקטן לקח הביצים בלא שילוח שעדיין לא נזה בעל השוכר בבריצים ותימה דאפי בגדול הימ לאוקמי וכגון שנתן ידו או בגדו תחת הביצים בשעה שאם רובצת עליהם ולא נתבדלו לזכות בבריצים עדיין דאסור הוא אלא עשה כן כדי שלא יזכה בעל השוכר בביצים אח"כ ושילח את האם ונתקן עכשיו וזכה בה: ובא

מיפסק כלי ושבפרת ושבחצר הרי אלו של בעל הבית אמר רב אשי זאת אומרת המשפיר חצרו סתם לא השכיר רפת שבה מיתבי ויני שובך ויוני עלייה חיבות בשילוח ואסורות בגזל מפני דרכי שלום ואם איתא להא דאמר רבי יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קרי פאן כי יקרא פרט למוזמן אמר רבא ביצה ביציאת רובה הוא דאיחייבה לה בשילוח ומקנא לא קניא עד דנפלה לחצרו וכי קתני חיבות בשילוח מקמי דתפול לחצרו אי הכי אמאי אסורות משום גזל אאמן ואיבעית אימא לעולם אביצים ומדנפיק רובה דעתיה עליוה ויהשתא דאמר רב יהודה אמר רב אסור לזכות בבריצים כל זמן שהאם רובצת עליהם שגאמר שלח תשלח את האם והדר את הבנים תקח לך וכו' מאי איריא גזל: הכי מצינו כקטן: הא דקתני דרכי שלום ותו לא ברלא שילוח ובקטן דלא בר שילוח הוא דאינו חייב במצות: מתני' נתעברה לשוכר. לא ירבה לו שחר חודש שהעובר בכלל שנה גמ'

מיפסק כלי ושבפרת ושבחצר הרי אלו של בעל הבית אמר רב אשי זאת אומרת המשפיר חצרו סתם לא השכיר רפת שבה מיתבי ויני שובך ויוני עלייה חיבות בשילוח ואסורות בגזל מפני דרכי שלום ואם איתא להא דאמר רבי יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קרי פאן כי יקרא פרט למוזמן אמר רבא ביצה ביציאת רובה הוא דאיחייבה לה בשילוח ומקנא לא קניא עד דנפלה לחצרו וכי קתני חיבות בשילוח מקמי דתפול לחצרו אי הכי אמאי אסורות משום גזל אאמן ואיבעית אימא לעולם אביצים ומדנפיק רובה דעתיה עליוה ויהשתא דאמר רב יהודה אמר רב אסור לזכות בבריצים כל זמן שהאם רובצת עליהם שגאמר שלח תשלח את האם והדר את הבנים תקח לך אפי' מימא דנפלה לה לחצרו כל היכא דאיהו מצי וכי ליה חצרו זכיא ליה וכל היכא דאיהו לא מצי וכי ליה חצרו נמי לא זכיא ליה א"ה אסורות בגזל מפני דרכי שלום אי דשילחה גזל מעליא הוא אי דלא שילחה הא בעי שילוחה בקטן דלאו בר שילוח הוא קטן בר דרכי שלום הוא ה"ק אביו של קטן חייב להחזיר לו מפני דרכי שלום: מתני' המשפיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר השכיר לו להרשים נתעברה השנה נתעברה למשפיר מעשה בצפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהב לשנה מדינר זהב להרש

רכד בבא מציעא. פרק שמיני - השואל את הפרה - דף קב עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"

תוספות

1 **ובא** מעשה לפני ר' יוסי ב'. תימא דלשמואל משמע דמספקא ליה לר' יוסי אי תפיס לשון
2 ראשון או אחרון ובתמורה (דף כה. ושם) גבי תמורת עולה ושקלים אי"ר יוסי דבריו
3 קיימים והיינו תפוס לשון שניהם ובגזיר פ"ב דף ט. ושם) ובזבחים (דף ל. ושם) ובפסחים (דף
4 נג. ושם) ובמנחות (דף קג. ושם) אית ליה לרבי יוסי דבגמר דבריו אדם נתפס ו"ל דהבא

1 **ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני ר'**
2 **יוסי ואמרו יחלוקו את החדש העיבור: גמ' מעשה**
3 **לכתור חסורי מחסר ואי הכי קתני ואם אמר לו**
4 **בשנים עשר והזבחים לשנה מדינר זהב לחדש יחלוקו**
5 **ומעשה נמי בצפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו**
6 **בשנים עשר והזבחים לשנה מדינר זהב לחדש ובא**
7 **מעשה לפני רבן שמעון ב"ג ולפני ר' יוסי ואמרו**
8 **יחלוקו את החדש העיבור אמר רב אי תואי התם**
9 **הוה יהבנא ליה פוליה למשכיר מאי קא משמע לן**
10 **תפוס לשון אחרון הא אמר רב הוה זמנא דאמר**
11 **רב הונא אמרי בי רב אסתירא מאה מעי מאה**
12 **מעי מאה מעי אסתירא אסתירא אי מהתם הוה**
13 **אמינא פרושי קא מפרש קמשמע לן ושמואל אמר**
14 **בבא באמצע חדש עסקינן אבל בא בתחלת חדש**
15 **פוליה למשכיר בא בסוף חדש כוליה לשוכר מי**
16 **אמר שמואל לא אמרינן תפוס לשון אחרון והא רב**
17 **ושמואל דאמרי תרויהוה פור בשלשים אני מוכר לך**
18 **יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה פור בשלשים**
19 **סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה התם**
20 **טעמא מאי משום דתפיס הכא נמו קא תפיס ורב**
21 **נהמן אמר קרקע בחוקת בעליה קיימת מאי קמ"ל**
22 **תפוס לשון אחרון היינו דרב אע"ג דאפיך מיפך**
23 **בעו מיניה מרבי נאי שוכר אמר נתתי ומשכיר**
24 **אומר לא נמלתי על מי להביא ראיה אימת אי**
25 **בתוך זמנו הנינא אי לאחר זמנו הנינא דתנן מת**
26 **האב בתוך שלשים יום בחוקת שלא נפדה עד**
27 **שיביא ראיה שנפדה לאחר שלשים יום בחוקת**
28 **שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה לא צריכא**
29 **ביומא דמשלם זמניה מי עבדי איניש דפרע ביומא**
30 **דמשלם זמניה או לא אמר להו ר' יוחנן תניתוה**
שכר

11 **הוה** אמיןא פרושי קא מפרש. פי' בוקטנ' 1
12 אסתירא מאה מעי מאה מעי לא משום 2
13 תפוס לשון אחרון אלא משום דמפרש לשון 3
14 אסתירא חשוב דשנה מאה מעי וקשה דתנן 4
15 בפרק גט פשוט (כ"ב דף קסח) וזוים מאה דינאן 5
16 סילעין תלתין אין לו אלא מאה אלמא כי פרושי 6
17 מפרש אילנן בתר פחות שבשלושנות למימר 7
18 דינאן סילעין תלתין גרועין דליבא למימר התם 8
19 לא מפרש אע"ג דאמר אינן פון שרוחוקן כל כך 9
20 זה מזה מאה מתלתיין אלא מהדר קא דרר ביה 10
21 דאי"כ היה הולך הכל אחר התחתון כדתנן התם 11
22 קרב למעלה מנה ולמטה מאתים הכל הולך 12
23 אחר התחתון ונראה לר"י לפרש דאי מהתם 13
24 מהיחא דאסתירא הוה אמינא הכא פרושי 14
25 קמפרש והוה פולו לשוכר דהכי קאמר ר"ב דינרים 15
26 לשנה אף שתשלם לו דינר בכל חודש לא אמתיך 16
27 עד דקשה כמו שכירות שאינה משתלמת אלא 17
28 לבסוף וכי האי גוונא אמר פרק בית בור (שם דף 18
29 קה. ושם) גבי חלוקין עליו בחיביו על בן ננס ואי 19
30 הוה אמר הכא כולו למשכיר גרידא ה"א בהדיא 20
31 דאסתירא פרושי קמפרש וניזיל בתר פחות 21
32 שבשלושנות כי ההיא רבני גט פשוט א"ע פי' דלא 22
33 אמר דינאן מאה מעי פדקאמר התם אי נמי לר' 23
34 אמינא הואי דכולו למשכיר לא משום תפוס 24
35 לשון אחרון אלא מספקא ליה ומשום דקרע 25
36 בחוקת בעליה קיימת הוי למשכיר ואפי' אפיך 26
37 מיפך כדאמר רב נחמן רבני שמואל פי' בפרק 27
38 בית בור בע"א אי מהתם דמרחץ ה"א פרושי 28
39 קמפרש שמספק היה וקאמר ר"ב דינרים לשנה 29
40 אם היה פשוטה ודינר ונתן אלך את היא 30
41 מעוברת ולכך כולו למשכיר ולא משום תפוס 31
42 לשון אחרון והשתא לא הוי פרושי קא מפרש 32
43 בהדיא דהתם לדעיל דהתם הוי כדפי' ר"י ותו 33
44 ההיא דמרחץ אין צריך לדחות משום דפרושי 34
45 קמפרש דבלאו הכי איכא למידיח' דטעמא הוי משום 35
46 ואפילו אפיך מרב פרושי ר"י ניתא אלא דבפ' בית בור אינו מיישב לשון אי מהיחא 36
47 דמשמע דקאי אמרחץ והרבה יש ביצא בזה בגמרא ולפירוש רבינו שמואל אינו מיישב 37
48 בשמעתינן אי מהיחא ולפירוש הגונן' אינו מיישב שם אם לא תפס שם כפי' רבינו שמואל 38
49 וכאן בפירוש הגונן' ר"ס דל"ג אי מהיחא אלא גרס מהו דתימא ותו לא וניתא טפי' 39
50 **בחוקת** שלא נפדה. וא"ת לאבי דאמר בפרק השותפים (כ"ב דף קה. ושם ד"ה ווא) עבדי 40
51 איניש דפרע בגו זמניה אמאי הוי בחוקת שלא נפדה ו"ל דהתם הוי טעמא כי היכי דלא 41
52 לטרודן והא לא שייך בפירושן הכן שיכול ליתן לאיזה פתן שירצה אבל קשה דאי"כ היכי 42
53 מייחתי הכא מיניה ראיה לשוכר דשייך טעמא דלא לטרודן אלא ש' לומר דלכתי הוי בחוקת 43
54 שלא נפדה לפי שרא' שימות הבן או יתעבלו המעות תוך שלשים דאין בגו פרוי כדאמר 44
55 דבא בפרק יש בכור (בבבורת דף מט. ושם) ושוכר נמי ירא להקדים השוכר פול' ופול' הבית או 45
56 פול' ביתו של משכיר עצמו ויוציאנו דאמר ליה לא עדידת מנאי כדאמרין לעיל דף קא': 46

1 **גמ' מעשה לפני ר' יוסי ור' יוסי ור' יוסי ור' יוסי**
2 **יחלוקו: ואם אמר לו וכו': דאיכא תרתי לישני לשנה ולחדשים: יחלוקו. דלא ידעין אי**
3 **תפוס לשון ראשון או לשון אחרון: אסתירא מאה מעי מאה מעי. אם אהר אמר לחבירו**
4 **בכמה חפץ זה אמר לו אסתירא מאה מעי ונתרצו מאה מעי תיבי לו: ואם אמר מאה**
5 **מעי אסתירא. תיבי לו אסתירא תפוס לשון**
6 **אחרון: אי מהתם. הוה אמנא טעמא לא משום**
7 **דאית ליה תפוס לשון אחרון אלא דהאי כוליה**
8 **לשון חד אלא פרושי קמפרש סלע גדול שהוא**
9 **שנה מאה פרוטות וכי אמר מאה מעי אסתירא**
10 **הכי א"ל מאה פרוטות רעות שאין שוות אלא**
11 **סלע אסתירא סלע מדקה והוא חצי דינר שהוא**
12 **שמיני שסלע צורי כדאמרין בהחובל (ב"ק צ.)**
13 **בהתוקע לחבירו משלם לו סלע והוא חצי דינר**
14 **וחצי דינר צ"ו פרוטות אהר משמנה**
15 **באיסר וחצי דינר שלש מעה כסף שוה ששה**
16 **פונדיון ופונדיון שני איסרין הרי י"ב איסרין**
17 **אמר. מתני' דתני יחלוקו. בבא לבי' באמצע**
18 **החדש. ואמר לו צא מביתי או תן לי שכר חדש**
19 **זה וכי מספקא לן איזהו לשון נתפס אמרי'**
20 **העמד ממון על חקוקתו ומה שרד בה כבר לא**
21 **מפקינן מיניה ודלמא לשון אחרון אית לן**
22 **למיתפס ומה שלא נקבע מן החדש או יצא או**
23 **יתו לו שכרו העמד קרקע על חקוקתה בחוקת**
24 **בעליה: בולו לשיכיר. העמד קרקע בחוקת**
25 **בעליה: בסוף החדש בולו לשיכיר. העמד ממון**
26 **על חקוקתה: יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה.**
27 **אע"פ קמשך אינה משיכה דכוליה חד מקח**
28 **הוא ונע דמשך כוליה לא קני מידי: ראשון קנה.**
29 **כיון דא"ל: סאה בסלע. כל סאה וסאה הוה ליה**
30 **חד מקח ומשיכת כל אחת קנאה: התם משום**
31 **דתפיס הוא. ועלולם מספקא ליה לשמואל**
32 **הלכך מכי תפיס אין בגו בח' להוציא מידו**
33 **העמד דבר על חקוקתה: ורב נחמן אמר קרקע**
34 **בחוקת בעליה עומדת. ואפילו בא בסוף החדש**
35 **כולו למשכיר שהספק לא עכשיו נולד אלא**
36 **מתחילת החדש נולד והעמד קרקע על חקוקתו**
37 **ונמצא שרד בשל בחיביו וצריך להעלות לו**
38 **שכר: אע"ג דאפיך מיפך. ואמר ליה מעיקרא**

1 דינר זהב לחדש משנים עשר והזבחים לשנה קאמר רב נחמן כולו למשכיר דטעמא לאו
2 משום דתפוס לשון אחרון הוא אלא ספקי' מספקא ליה וספקא שרד ליה אתחילת
3 החדש וקרע בחוקת בעליה תעמידו: שוכר אומר נתתי. שכר שנה: בתוך זמנו. שכירות
4 אינה משתלמת אלא לבסוף והוא ביזם אחרון של שנה: הכי גרסין דתנן מת האב בתוך
5 שלשים יום בחוקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה לאחר שלשים יום בחוקת שנפדה
6 עד שיאמרו לו שלא נפדה ובבבורת תני לה גבי בכור דכתבי ביה (במדר י"ח) מן חדש
7 תפרה הלכך מסתמא בתוך שלשים יום לא פדאו אביו הלואי שפרע אדם חובו בזמנו
8 ותיבי הבן לפדות עצמו: ומה לאחר שלשים. סתמייה פרוי דפדאו האב בזמנו: עד שיאמרו.
9 השכינים ידוע לנו שלא פדאן אביך שהוא צוה בשעת מותו וגיב בתן לא שייך למיתני
10 לשון וביא ראיה דכתן לאו בעל דינו הוא דאי בעי אמר ליה לדיך לא קייבנא אלא
11 לכתן אחר ולהכי תני עד שיאמרו לו ומשיאמרו לו המצוה מוטלת עליו שיפדה הוא
12 עצמו: לא צריכא שתקנו לדין ביומא דמשלם זמניה. והוא אמרו לו נתתי בכרה:
13 שכר

1 דינר זהב לחדש משנים עשר והזבחים לשנה קאמר רב נחמן כולו למשכיר דטעמא לאו
2 משום דתפוס לשון אחרון הוא אלא ספקי' מספקא ליה וספקא שרד ליה אתחילת
3 החדש וקרע בחוקת בעליה תעמידו: שוכר אומר נתתי. שכר שנה: בתוך זמנו. שכירות
4 אינה משתלמת אלא לבסוף והוא ביזם אחרון של שנה: הכי גרסין דתנן מת האב בתוך
5 שלשים יום בחוקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה לאחר שלשים יום בחוקת שנפדה
6 עד שיאמרו לו שלא נפדה ובבבורת תני לה גבי בכור דכתבי ביה (במדר י"ח) מן חדש
7 תפרה הלכך מסתמא בתוך שלשים יום לא פדאו אביו הלואי שפרע אדם חובו בזמנו
8 ותיבי הבן לפדות עצמו: ומה לאחר שלשים. סתמייה פרוי דפדאו האב בזמנו: עד שיאמרו.
9 השכינים ידוע לנו שלא פדאן אביך שהוא צוה בשעת מותו וגיב בתן לא שייך למיתני
10 לשון וביא ראיה דכתן לאו בעל דינו הוא דאי בעי אמר ליה לדיך לא קייבנא אלא
11 לכתן אחר ולהכי תני עד שיאמרו לו ומשיאמרו לו המצוה מוטלת עליו שיפדה הוא
12 עצמו: לא צריכא שתקנו לדין ביומא דמשלם זמניה. והוא אמרו לו נתתי בכרה:
13 שכר

53 פרוטות, אלא באסתירא גדולה השוה מאה פרוטות, וכן באופן
 54 שאמר 'מאה מעי אסתירא' כוונתו לומר איני מבקש ממך מאה
 55 פרוטות רגילות אלא מאה פרוטות רעות שאינן שוות אלא
 56 כאסתירא. קמ'שמע לן - ולכך משמיענו רב לגבי גידון משנתנו
 57 שאף שאמר שתי לשונות 'בשנים עשר זהב לשנה מדינר זהב
 58 לחדש' יש לתפוס לשון אחרון.
 59 הגמרא מביאה את שיטת שמואל בביאור דברי המשנה: ושמואל
 60 אמר, מה ששנינו במשנתנו במעשה בבית המרחץ שיחלוק את
 61 חודש העיבור ביניהם, כבא המשכיר באמצע ח'ש העיבור עסקין,ו
 62 ואמר לשוכר צא מביתי או שלם לי שכר כל החדש, ולכך חצי
 63 החדש שכבר דר השוכר בבית ומוחזק בו, אין מחייבין אותו
 64 לשלם, כיון שהמשכיר הבא להוציא ממנו ממון עליו להביא ראיה
 65 שלשון אחרון הוא העיקר, ואילו על חצי החדש שעדיין לא דר
 66 השוכר בבית, צריך ליתן לבעל הבית שכרו, כיון שהקרקע בחזקת
 67 בעל הבית עומדת ואם רוצה השוכר ליפטר עליו להוכיח שלשון
 68 ראשון עיקר. אמר אם בא המשכיר לתבוע את השוכר מיד בתחילת
 69 ח'ש העיבור, בוליה - כל תשלום החדש למשכיר, כיון שכאמור
 70 הקרקע בחזקת בעל הבית והשוכר החפץ לדור בלא לשלם נחשב
 71 מוציא ממנו ועליו הראיה. ואם בא המשכיר לתבוע בסוף ח'ש
 72 העיבור, בוליה - כל דמי שכירות החדש נשארים לשוכר, כיון
 73 שהמשכיר הבא להוציא דמי שכירות מחבירו עליו להביא ראיה.
 74 מבררת הגמרא את שיטת שמואל. ושאלת הגמרא: מי אמר
 75 שמואל לא אמרין תפוס לשון אחרון - האם סבר שמואל שאין דין
 76 תפוס לשון אחרון, אלא ספק הוא, והא רב ושמואל דאמרי תרוניהו,
 77 שאם מכר אדם לחבירו תבואה, ואמר לו פור ושלושים סאה
 78 בשלשים סלעים אני מוכר לך, כל זמן שלא משך הקונה את כל
 79 השלושים סאים יכול כל אחד מהם לחזור בו מהמקח, ואפילו
 80 בקאה אחרונה - אם נשאר רק סאה אחרונה שלא משך אותה,
 81 שכיון שאמר המוכר 'כור' כוונתו דווקא לכור שלם, לא פחות ולא
 82 יותר, וכל הכור הוא מכירה אחת, ולכן כל זמן שלא משך הקונה
 83 לרשותו את כל הכור לא הושלם המקח, ויכולים לחזור בהם. אבל
 84 אם אמר המוכר 'פור בשלשים, סאה בסלע, אני מוכר לך', כיון
 85 שבלשון שני הזכיר 'סאה בסלע' שהיא מכירת כל סאה בפני
 86 עצמה, הדין הוא שראשון ראשון קנה - כל סאה וסאה שמשך
 87 הקונה לרשותו הרי היא שלו, ואין יכולים לחזור בהם. ומוכח אם
 88 כן שאף שמואל סובר תפוס לשון אחרון.
 89 מיישבת הגמרא: אכן לדעת שמואל ספק הוא אם הולכים אחר
 90 לשון ראשון או אחרון, והתם מעמא מאי - הטעם שם שאין יכול
 91 לחזור בו מאותם סאים שמשך הקונה, משום התפוס - כיון
 92 שהקונה מוחזק כבר בסאים שמשך, ואין מוציאין מידו מספק, הלא
 93 נמי - וכן גם בנידון משנתנו סבר שמואל שמה שהשוכר קא תפוס
 94 - תפוס בשכירות בית המרחץ אין מוציאין מידו מספק, ולכך רק
 95 אם בא המשכיר לתבוע באמצע החדש נאמר במשנתנו 'יחלוקו',
 96 אך אם תובע בתחילת החדש כאשר הוא מוחזק בבית, חייב
 97 השוכר לשלם לו עבור כל החדש, ואין מוציאין מיד המשכיר
 98 ליתן לשוכר לדור בו בחינם.
 99 הגמרא מביאה את דעת רב נחמן בנידון משנתנו: ורב נחמן אמר,
 100 קרקע פקוקת בעליה קיימת - באופן זה שהזכיר בתחילה 'שנה'
 101 ולבסוף 'חודשים', אפילו אם לא תבעו המשכיר אלא בסוף
 102 החדש, חייב השוכר לשלם את כל החדש למשכיר ולא כפי
 103 המבואר במשנתנו שיחלוקו, משום שכבר בתחילת החדש היה
 104 ספק על דין שכירות אותו חודש והיתה הקרקע עומדת בחזקת
 105 בעליה.
 106 שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן רב נחמן דבריו, אם כוונתו
 107 לומר שיש לתפוס לשון אחרון שהזכיר המשכיר בסוף דבריו 'דינר'

1 ונתעברה השנה, וכא משנה זה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני
 2 רבי יוסי, ואמרו, כיון שיש ספק אם השכירות היא לפי שכר שנה
 3 או לפי שכר כל חודש שהרי אמר את שני הדברים, יחלוקו השוכר
 4 והמשכיר את ח'ש העיבור, וישלם השוכר למשכיר עבור מחצית
 5 החדש הנוסף.

גמרא

6 הגמרא מבררת את דברי המשנה. שואלת הגמרא: מעשה לסתור
 7 - היאך הובא במשנה מעשה שדינו סותר את הדינים שנאמרו
 8 קודם לכן, שהרי במעשה של שכירות המרחץ פסקו שיחלוקו
 9 ביניהם את חודש העיבור, ואילו קודם לכן הובא שחודש העיבור
 10 או כולו לשוכר או כולו למשכיר, וכי היכן מצינו שתביא המשנה
 11 מעשה העומד בסתירה לדינים שלפניו. מיישבת הגמרא: הפור
 12 מחסרה - חסרון דברים יש במשנה, והכי קתני - כך צריך להוסיף
 13 במשנה לפני המעשה, ואם אמר לו המשכיר שישלם לו בשנים
 14 עשר והזכיר לשנה מדינר זהב לח'ש, והיינו שפירש בתחילת לשונו
 15 שישלם לפי חישוב שכר שנה ובסוף לשונו לפי חישוב שכר חודש,
 16 ונתעברה אותה שנה ונוסף לה חודש, יחלוקו המשכיר והשוכר
 17 ביניהם את דמי שכירות החדש הנוסף, והיינו שהשוכר ישלם
 18 מחצית דמי אותו חודש, משום שסופקים אנו את לשון הראשון
 19 עיקר או אחרון עיקר. ועל כך אמרו במשנה, ומעשה נמי - כן היה
 20 מעשה כדיון זה בעיר ציפורי, כההד ששכר מרחין מהבירו בשנים
 21 עשר והזכיר לשנה מדינר זהב לח'ש, וכא מעשה לפני רבן שמעון
 22 בן גמליאל ולפני רבי יוסי, ואמרו, יחלוקו את ח'ש העיבור.

23 מביאה הגמרא את דברי רב על אותו גידון שהיה בציפורי: אמר
 24 רב, אי הווי תתם - אם הייתי משמש שם כדיון והיה בא לפני
 25 מעשה זה, הווי התיבא ליה בוליה למשכיר - הייתי פוסק לתת את
 26 כל דמי השכירות של אותו חודש למשכיר, ולא כמו שפסקו רבן
 27 שמעון ורבי יוסי שישלם למשכיר רק את מחצית השכירות של
 28 אותו חודש.

29 מבררת הגמרא את דברי רב: מאי קא משמע לן - מה בא רב
 30 להשמיענו במה שאמר שכך היה פוסק, אם בא ללמדנו שההלכה
 31 היא כדעת הסובר (ב"ב קה). שתפוס לשון אחרון - כאשר אמר
 32 אדם שתי לשונות הסותרות זו את זו, תופסים וקובעים את הדין
 33 לפי לשונו האחרון, ולכך היה פוסק שכל חודש העיבור למשכיר
 34 כפי הדין בלשון 'דינר זהב לחודש' שהוא האחרון. הא אמריה רב
 35 קרא ויבא - הרי רב כבר אמר דין זה פעם אחת, דאמר רב הונא,
 36 אמרי בי רב - אמרו בבית מדרשו של רב, אם אמר אדם לחבירו
 37 בכמה אתה מוכר לי חפץ זה, והשיב לו בלשון זה 'אסתירא מאה
 38 מעי', כלומר, בלשון הראשון אמר 'אסתירא' שהוא סלע מדינה
 39 ששוי תשעים ושש פרוטות, ובלשון שני אמר 'מאה מעי' שהם
 40 מאה פרוטות, והסכימו ביניהם על כך, חייב לשלם למוכר מאה
 41 מעי - מאה פרוטות, כפי לשון האחרון. וכן אמר לו להיפך
 42 'מאה מעי אסתירא', חייב לשלם לו אסתירא, כפי לשון האחרון.
 43 ואם כן מדוע היה צריך רב להשמיע אף בנידון משנתנו שיש
 44 ללכת אחר לשון אחרון.

45 משיבה הגמרא: אכן רב בא להשמיענו כאן שתפוס לשון אחרון,
 46 שהרי אי מהתם - אם מהנידון של 'אסתירא מאה מעי' היינו רוצים
 47 להוכיח שלדעת רב תופסים לשון אחרון, אין ראיה מכך, דהוה
 48 אמרינא - היינו אומרים, שמה שרב חייב לשלם למוכר כפי דבריו
 49 האחרונים אין זה משום שפוסק תפוס לשון אחרון, אלא הכל לשון
 50 אחר הוא פרושי קא מפרש - המוכר בסוף דבריו בא לפרש את
 51 תחילת דבריו, והיינו שבאופן שאמר 'אסתירא מאה מעי' כוונתו
 52 לומר איני מוכר במטבע אסתירא רגיל השוה תשעים ושש

למשאל את החפץ פעם אחת, שוב אינו חייב להשאל לו את
 החפץ, כיון שקנין משיכה הראשונה נגמר בהשבת החפץ, ואמר
 על כך רב מרי בריה דרב אשי, ומהדר ליה קתיה - כאשר נשבר
 הכלי ואינו ראוי לשימוש, חייב השואל להחזיר את הקת ושאר
 השברים של הכלי, ואסור לו לתקנו ולהשתמש בו, שהרי לא שאל
 את הכלי אלא כל זמן שהוא טוב ולא אחר שנשבר.
 אמר רבא, האי מאן דאמר ליה להבירה אושלו קרא - האומר
 לחבירו השאילני מעד לפרק ביתי האי פרידסא - לעדור בו
 פרדס זה, רפיק ביה ההוא פרידסא - עודר בו אותו הפרדס, ואינו
 יכול להשתמש בו לפרדס אחר, שהרי לא הושאל לו אלא בשביל
 פרדס זה. אבל האומר לחבירו השאל לי מעדור כדי לעדור בו
 פרידסא - פרדס, ולא אמר איזה פרדס, רפיק ביה כל פרידסא דקבי
 - עודר בו פרדס אחד איזה שירצה, בין גדול בין קטן, בין אם הוא
 שלו בין של חבירו, ואם אמר השאל לי מעדור לעדור בו פרידסי -
 פרדסים, רפיק ואילו כל פרידסי דאית ליה - עודר והולך את כל
 הפרדסים שיש לו, ואין אומרים שהתכוין רק למיעוט פרדסים
 כלומר שנים ולא יותר, ומהדר ליה קתיה - ומכל מקום חייב
 השואל להחזיר את הקת של הכלי לכשישבר הכלי וכן את שאר
 חלקי הכלי אם נשברו, שהרי הכלי שאול בידו לשימוש, ולא קנאו
 שיהיה שלו לעולם. וכעין זה אמר רב פפא, האי מאן דאמר ליה
 להבירה אושלו האי גרונתא - האומר לחבירו השאל לי באר מים
 זו, ונפלה הבאר, לא בני ליה - אין השואל רשאי לבנות את הבאר,
 ולהשתמש בה, כיון שנגמרה השאלה הראשונה כשנפלה הבאר,
 ואת הבאר החדשה שבונה עכשיו לא השאיל לו בעל הקרקע.
 אבל אם אמר השאל לי גרונתא - באר מים סתם ולא פירש לו איזו
 באר, ונפלה הבאר, בני ליה - רשאי השואל לבנותה ולהשתמש
 בה, כיון שלא פירש לו באר מסוימת. ואם אמר השאל לי פי
 גרונתא - מקום לחפירת באר, קרי ואילו כמה גרונתי בארעיה עד
 דמתרמי ליה - הולך וכורה כמה בארות שירצה באותה קרקע
 שהושאלה לו, עד שימצא באר טובה שיש בה מים, וצריך למיקני
 מיניה - אמנם צריך השואל לעשות קנין על זכות שמוש בקרקע,
 שאם רק הסכימו ביניהם בדיבור בלא קנין, יכול המשאל לחזור
 בו כל זמן שירצה:

משנה

המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ונפל הבית, חייב המשכיר להעמיד
 לו בית אחר עד סוף זמן שכירותו. היה הבית ששכר קמון, לא יעשנו
 המשכיר בית גדול, שיכול השוכר לומר איני חפץ לדור בבית
 גדול. וכן אם היה הבית גדול, לא יעשנו קמון, שיכול השוכר לומר
 איני חפץ בבית קטן. היה חדר אהד, לא יעשנו שנים, שיכול השוכר
 לומר רצוני באחד ולא בשנים. שכר ממנו שנים - שני חדרים לא
 יעשנו חדר אהד, שיכול השוכר לומר רצוני בשנים. לא יפחות מן
 החלונות - ממנין החלונות שהיו בבית, ולא יוסף עליהם - על מנין
 החלונות, אלא מדעת שניהם - שיסכימו על כך השוכר והמשכיר:

גמרא

מבררת הגמרא את דברי המשנה, היכי דמי - באיזה אופן שנינו
 שאם נפל הבית חייב המשכיר להעמיד לשוכר בית אחר, אי דאמר
 ליה - לשוכר בית זה אני משכיר לך, ונפל הבית, מדוע חייב
 להעמיד לשוכר בית חדש, הלא אול ליה - הלך הבית ששכר,
 ומזלו של השוכר גרם לו, שהרי לא התחייב לו המשכיר אלא בית
 זה. ואי דאמר ליה בית סתם אני משכיר לך, אהד אמאי לא יעשנו
 שנים, קמון אמאי לא יעשנו גדול - מדוע שנינו שאסור למשכיר

שכיר במונו נשבע ונזבל - אם תבע השכיר את שכרו מבעל הבית
 ביום שסיים את מלאכתו, ובעל הבית טוען שכבר שילם בתחילת
 היום, על אף שמן הדין היה על בעל הבית להשבע שנתן ולהיפטר,
 תיקנו חכמים שישבע השכיר שלא קיבל את שכרו, ויטול את
 השכר מבעל הבית, משום שחששו חכמים שבעל הבית הטרוך
 בפועלו שילם לפועל אחר ויסבור שנתן לפועל זה. הרי מבואר
 במשנה זו שרק בשכיר הוא דרמו רבנן שבועה עליה - הטילו
 החכמים שבועה על השכיר התובע, משום דבעל הבית פריד
 בפועלו וחששו שיטעה וישבע לשקר, אכל הקא - בנידון זה
 שטוען השוכר ששילם את דמי השכירות בתחילת היום, שוכר
 מהיקון בשבועה לומר ששילם, ויפטר כדן כל כופר בטענת ממון,
 שהטילו עליו חכמים 'שבועת היסט'.

מביאה הגמרא בשם רב נחמן דין נוסף בידי שכיירות: אמר רבא
 אמר רב נחמן, האי מאן דאמר ליה ביהמה להבירה לעשר שנים -
 המשכיר בית לחבירו לעשר שנים, וכתב ליה שטרךא - שטר
 שכירות לעשר שנים, אלא שלא כתב בשטר זמן התחלת
 השכירות, ולאחר כמה שנים שדר השוכר בבית, אמר ליה -
 המשכיר לשוכר, נקיפת חמש שנים - כבר חמש שנים הבית בידך
 ולא נותרו לך אלא עוד חמש שנים, והשוכר טוען לא דרתי בבית
 אלא שלש שנים, מהיקון - נאמן המשכיר בדבריו, ואין לשוכר
 אלא עוד חמש שנים מוזמן זה, משום שרקע בחזקת בעליה
 עומדת על כל ספק הבית לפנינו.

שואלת הגמרא: אמר ליה רב אהא מדפתי לרבינא, אילא מעתה -
 אם כדברי רב נחמן שהמשכיר נאמן לומר שפרע לשוכר חמש
 שנים מתוך התחייבותו לעשר שנים, באופן דאזיפתיה - הלוח אדם
 לחבירו מאה זוזי בשטרךא - וכתב עליהם שטר הלוואה, ואמר ליה
 - הלוח למלוח פרתיה פלגא - מחצית החוב, הכי נמי דמהיקון -
 וכי גם בזה יהיה הלוח נאמן, ודאי אי אפשר לומר כן שהרי לשם
 כך כותבים שטר כדי שלא יוכל הלוח לומר פרעתי, וכיון שכן,
 מדוע שונה משכיר ושוכר מהלוואה. מיישבת הגמרא: אמר ליה
 רבינא, הכי השקא - כך אתה מדדמה, הלא שונה הלוואה משכירות,
 שהרי התם - בהלוואה, השטר לגובינא קאי - לגבות בו הוא עומד,
 ואם איתא דפרעיה - אם אכן פרע הלוח חלק ממנו, אף על פי
 שאינו יכול לקרעו שהרי לא נפרע כל החוב, מכל מקום איבעי ליה
 למכתבא אנפיה - היה צריך הלוח לכתוב על גב השטר שנפרע
 מקצתו, אי נמי, מיכתב עליה תברא - או לכתוב שובר על חלק
 מהחוב שנפרע, וכיון שלא כתוב על השטר כלום, ואין גלוח שובר
 מהמלוה ששילם, מוכח מכך שהלוח לא פרע את חובו, אכל הקא
 - בשכירות, אמר ליה המשכיר לשוכר, האי דקתיבי לך שטרךא -
 מה שכתבתי לך שטר, אינו כדי שתהיה נאמן לתבוע לעולם עשר
 שנים, אלא כי היכי דלא תחוק עליה - שלא תחזיק בבית ותאמר
 שלי הוא שקניתי, שהרי המחזיק בבית שלש שנים נאמן לטעון
 שקנה אותו ואינו צריך להראות שטר מכירה, ולכן כתבתי שטר
 שכירות שיתפרסם בכך שהבית אינו שלך ואינך דר בו אלא
 בשכירות, וכיון שאין השטר מוכיח שהמשכיר חייב, לכך נאמן
 המשכיר לומר שהשוכר כבר דר בבית חמש שנים, שקרקע בחזקת
 בעליה עומדת, ועל השוכר להביא ראיה שהמשכיר חייב לו יותר.
 מביאה הגמרא דין נוסף מרב נחמן: אמר רב נחמן, שואל אדם כלי
 מחבירו במונו - כל זמן שהכלי טוב וראוי לשימוש, כגון שאמר
 השואל 'השאילני כלי זה בטובו' ואמר המשאל 'הן', הרי הכלי
 שאול לו לעולם, ואף אם החזירו, רשאי לשוב ולקחתו ללא
 הסכמת הבעלים כל זמן שהכלי ראוי למלאכתו. ואמר על כך רב
 מרי בריה דרב שמואל, וכן בתו של שמואל, והוא דקני מיניה - דינו
 של רב נחמן אינו אלא כשעשה השואל קנין עם המשאל
 להשתמש בחפץ. אבל אם לא עשה קנין, כאשר מחזיר הוא

שכיר בזמנו נשבע ונזיל. אם ביום שדצא ממלאכתו תבעו נשבע שלא קיבל ונטל שזה אחר מן הנשבעים ונטילין האומרים במשבת שבעות (דף מו): שתקנו לו חכמים דשקלהו לשבועה מבעל הבית ושדירה אשכיר משום דבעל הבית טרוד בפועלו ויכסבור שתנו לזוז בשנתו לחבירו: אבל בעלמא אפי' ביום זמנו נאמן לומר פרעתיה

שכיר בזמנו נשבע ונזיל שכיר הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דבעל הבית טרוד בפועלו אבל הכא שוכר מהימן בשבועה אמר רבא אמר רב נחמן האי מאן דאוגר ליה ביתא לחבריה לעשר שנין וכתב ליה שמרא וא"ל נקטת חמש שנין מהימן א"ל רב אחא מדפתי לרבינא אלא מעתה אויפיה מאה וזוי בשמרא וא"ל פרעתיה פלגא ה"נ דמהימן א"ל הכי השתא התם שטר לגוביינא קאי אם איתא דפרעיה איבעי ליה למכתבא אנביה א"נ מכתב עליה תברא אבל הכא אמר ליה האי דבתיבי קד שמרא פי תיבי דלא תתקו עליה אמר רב נחמן שואל אדם בטובו לעולם אמר רב מרי ברה דבת שמואל והוא דקני מיניה אמר רב מרי בריה דרב אשי ומתדר ליה קתיה אמר רבא האי מאן דאמר ליה לחבריה אושלו מרא למירפק ביה האי פרדיסא רפיק ביה ההוא פרדיסא פרדיסא רפיק ביה כל פרדיסא דבעי פרדיסי רפיק ואויל כל פרדיסי דאית ליה ומתדר ליה קתיה אמר רב פפא האי מאן דאמר ליה לחבריה אושלו האי גרוגתא ונפלה לא בני לה גרוגתא ונפלה בני לה בי גרוגתא פרי ואויל כפה גרוגתי בארעיה עד דמתרמי ליה וצריך למיקני מיניה: מתני' המשפיר בית לחבירו ונפל חייב להעמיד לו בית היה קפון לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קפון אחד לא יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחר לא יפחות מן החלונות ולא יוסיף עליהם אלא מדעת שניהם: גמ' היכי דמי אי דאמר ליה בית זה ונפל אזל ליה אי דאמר ליה בית סתם אחד אמאי לא יעשנו שנים קפון אמאי לא יעשנו גדול אמר ריש לקיש דאמר ליה בית שאני משפיר קד מדת ארפו כד וכד אי הכי מאי למימרא אלא פי אחא רבין אמר ריש לקיש דאמר ליה בית כזה אני משפיר קד ואפתי מאי למימרא לא צריכא דקאי אגודא דנהרא מהו דתימא מאי כזה דקאי אגודא דנהרא קמ"ל:

הדרן עלף השואל

המקביל שדה מחבירו מקום שנהנו לקצור וקצור לעקור ועקור לחרוש אחריו יחרוש הכל כמנהג המדינה בשם שחולקין בתבואה כד חולקין בתבן ובקש בשם שחולקין פיין כד חולקין במורות

קאמר דתיבתן כלומר שיהא הקש במקום הגבל העושי מן התבן והא דקאמר נמי בעינא תיבתא התם לפי ששוקר הכל ודש את הכל במוריגים ומתרכב נקרא הכל תבן ויע"ע תוספות שבת לו ד"ה כירה:

חמש שנין. פ"ח לשון אחר וכן בקונטרס שאין כתוב בשטר לא תחילת השנים ולא סופו והשטר ביד השוכר ואומר משכיר לשוכר בכך דרת ה' שנים ופריך בשטר מלזה מי נאמן לומר פרעתי פלגא ומשני הכא א"ל האי דכתבי לך שקרא פי תיבי דלא תתקו פירושו עיקר השטר נכתב בשבילי שלא תאמר לקוח הוא ביד ואין השטר בידך אלא כדי שלא יאכזש לך חשבון השנים ביה הוי מכל מקום עיקר השטר בשבילי נכתב שעי' נש קול שבמסכתא הוא אצלך אע"פ שהשטר בידך ולשון שני פ"ח וזה לשונו יש אומרים שכתוב בשטר בזמן כך וכך שכרתי חצרו של פלוני עשר שנים בקי דקרים ו דקרים בכל שנה ואחר ה' שנים טוען השוכר ואמר למשפיר נקטת שכירות חמש שנין כו' ואסיקא דהשוכר נאמן ובשבועה ומתכבא פי תיבי פירושא בתראה עב"ל ולשון זה נראה עיקר קדא דבאמנות השוכר האומר שפרע השכירות איירי נמי לעיל מיניה כמקור ומשמע דבתיבי נמי איירי ועוד דהשתא נתיא טפי מה שאמר במסקנא שלא נעשה השטר לגוביינא אלא כדי שלא יתקו השוכר דלפי זה השטר ישנו ביד המשפיר: שואל אדם בטובו. בערוך בערך שואל מפרש בטובו בטובה שמתיק השואל להמשאל יכול השואל להשתמש לעולם בפלוני של משאלו ואין נראה פרדיסי רפיק ביה כל פרדיסי דאית ליה. וא"ת דאמר בריש המבורך את הבית (ב"ב דף סא: ושם ד"ה ארעא) ארעא תרתי משמע ואין לומר דהתם נמי אי אמר ארעאי תנה משמע כולוהו כמו פרדיסי דהא אמר התם בסוף פרק (דף סט) דיקלי יזיב ליה תרי דיקלי ותו לא וי"ל דתינו דקא בני מוכר דאין לנו לומר שמכר כל קרקעותיו אלא הפחות אבל בשאלה אינו מקפיד דמשאל לכל צרכו ועוד י"ל דהתם יד לוקח על התחתונה שהמוכר מוחק ורובא יד המשאל על התחתונה שהשואל מוחק וכו' לא מקרי שואל מוחק כיון שסופו להתיר ואין נשאר בידו כדאמר לעיל קרקע בחזקת בעליה ועומדת ואפי' בסוף החדש לא דמי דוקא קרקע שאין יכול להצניע לשטמו מיד בעלה אזלין בתר חזקה קמא אבל במטלטלין אזלין בתר מאן דתופס השתא דתיבא דליבא חזקת קרקע בגבדה:

הדרן עלף השואל

המקביל. בתבן ובקש. אותו שנקצץ עם השבלות קרי תבן הנשאר בארץ קרי קש שקורין אישטוב"א כדתיב (בראשית כד) גם תבן גם מספוא רב עמנו ואותו שנקצץ בקרקע אין נותנין לבחמות לאכול וכתבי נמי (שמות ה) לקושש קש לתבן שהיו מלקטים בשדות הקש והנשאר שם תחת הכתב פי התבן ככר דולקתוהו הבעלים איש לביתו וכן אמרין בפרק שואל (שבת דף קנ) בשלמא קש משכחת לה במחזורי אלא תבן במחזורי תיבי משכחת לה ובמקרא דקאמר בעינא דתיבתן ארעאי וזה ליה למימר דהתקש אלא משום שרגילות הוא לעשות אשפה מן התבן ולזבל השדה ולהכי קאמר דתיבתן כלומר שיהא הקש במקום הגבל העושי מן התבן והא דקאמר נמי בעינא תיבתא התם לפי ששוקר הכל ודש את הכל במוריגים ומתרכב נקרא הכל תבן ויע"ע תוספות שבת לו ד"ה כירה:

ואול

1 והוא דהייב בריבאי. תימה דהקא משמע דבעל הבית שקיל פחות מן הארסי ובבל
2 דוכתי משמע שהארסי נוטל פחות כדאמרין במי שאחוז (גיטין דף ע"ד) כ"ע דלו
3 תלת ושקלי ריבצא אתא דלי ארבעה ושקלי תילתא ולקמן בפירקין (דף ק"ג) נמי אמרין
4 ארסי אומר למחצה ודתייהו ובעל הבית אומר לשליש הודתיו משמע שארסי רגיל לישול
5 פחות ולא יותר וי"ל דהקא איירי שהארסי נוטל
6 זרע אכל בכל דוכתי איירי שבעל הבית נוטל
7 זרע או בכרמים ופרדסים שאין צריך זרע דאיבא
8 אתרא דעבדי הכי דארסיא דהייב ביקרא ואיבא
9 אתרא דעבדי הכי דמרי ארעא דהייב ביקרא
10 כדאמר לעיל בסוף אידוהו נשך (דף ע"ד):
11 **בוכרא** וטפתא. פריח תרין וכן תרין שפך
12 רגילים לעשות סביבות השדה מחוץ
13 לגדר כדאמרין בסוף פרק בית בור (ב"ב דף ק"ז)
14 ובערוך וערך ארכבתא פ"י כפירוש הקונטרס:
15 **בלמא**. פירוש שמירה כמו פיו בלום (בבכורות
16 דף מ"ג) פירוש קנור וכן בולם עצמו בשעת מריבה
17 שילדי סיסא היום ומילין דף פ"ט) אכל אויב בלוס
18 דסוף פרק התקבל (גיטין דף ס"ו) ושם ד"ה בלום
19 הוא בסמיך כמו עיקה בלוסח מעורב בפרק כלל
20 גדול (שבת דף ע"ג) ואוצרות בלוסין בבר (פרשה
21 ט):

מנפה

22 לו מחבורו. בין מחבירו בין בקבלות
23 איירי כדאמר בגמרא ואע"ג דתנן לקמן
24 (דף ק"ה) המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב אם
25 מפת מדינה היא מנפה לו מחבירו ולא איירי
26 אלא בחבירות דבקבלות אינו מנפה לו אלא
27 נוטל שלישי או רביעי כמו שהתנה כדפירש לקמן
28 בקונטרס מ"מ דקא בסיפא מנכין לו כון דאי"ל
29 בית השלחין הוא איבעי ליה למימר כון דקאי
30 בגוה מדאמר זו כדאמר בגמרא ש"מ שרוצה
31 לומר כל זמן שתהא בית השלחין כמו שהיא
32 עכשיו שיש בה מעין:
דאפשר

במזורות

24 **במזורות ובקנים ושניהם מספקין את הקנים: גמ'**
25 **תנא מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור לעקור**
26 **אינו רשאי לעקור ושניהם מעפבין זה על זה לעקור**
27 **אינו רשאי לעקור האי אומר בעינא דתתבן לי ארעאי**
28 **והאי אומר לא מצינא לעקור אינו רשאי לעקור**
29 **האי אומר בעינא דתינקר ארעאי והאי אומר בעינא**
30 **תיבנא ושניהם מעפבין זה על זה למה לי מה פעם**
31 **קאמר מה פעם לקצור אינו רשאי לעקור לעקור**
32 **אינו רשאי לקצור משום דשניהם מעפבין זה על זה:**
33 **לחרושי אחריו וחרושי: פשיטא לא צריכא באתרא**
34 **דלא מנכשי ואול איהו ונפיש מהו דתימא אומר**
35 **ליה האי דנכשינא אדעתא דלא צריכא ליה קמ"ל**
36 **דאיבעי ליה לפרושי ליה: הכל במנהג המדינה:**
37 **הכל לאתווי מאי לאתווי הא דת"ר מקום שנהגו**
38 **להשכיר אילנות על גבי קרקע משפירין מקום שאין**
39 **נהגו להשכיר אין משפירין מקום שנהגו להשכיר**
40 **משפירין פשיטא לא צריכא דכ"ע והייב בתילתא**
41 **ואול איהו ויהיביה בריבצא מהו דתימא דאמר ליה**
42 **האי דבצרי לך אדעתא דלא התיבנא לך באילנות**
43 **קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי ליה: מקום שנהגו שלא**
44 **להשכיר אין משפירין: פשיטא לא צריכא דכ"ע**
45 **מקבלי בריבצא ואול איהו וקובלה בתילתא מהו**
46 **דתימא א"ל האי דמפאי לך אדעתא דיהבת לי**

1 במזורות. הקוצרין מן הגפנים: בקנים. מפרש בגמ' קנים המעמידים את הגפנים שקורין
2 פריש"ל: ושניהם מספקין את הקנים. החדשים בכל שנה שאין על הארסי אלא לעבוד
3 ולשמוח אבל שאר דברים על שניהן וסיפא דמתניתין ליתא אלא בקבלות דאי בתכרות
4 לא ושיבא חלוקה: גמ' ושניהם מעפבין. לשנות את המנהג: האי אומר. בעל הקרקע אי
5 אפשר שתעקור דבנינא דתיבנא דתיבנא ארעאי שישאר
6 בה מן הקשין והיא לה לזבל לזרעמה לשנה
7 הבאה: והאי אומר. אם בעל הבית אמר עקור מצי
8 האי למימר ליה לא מצינא מטרוד שהקצירה
9 נוחה מן העקירה: דתינקר. שתהא נקיה שאינה
10 צריכה לזבל: בעינא תיבנא. אני צריך תבן
11 לבחמותי וכו': אי אפשר שתשאר בקרקע שניהן
12 מעפבין זה על זה למה לי. כיון דתנן בתרומות
13 אינו רשאי מכלל דיומנין דתיבא ליה למר בהכי
14 ולמר בהכי ויומנין איפקא: משום דשניהם
15 מעפבין. כלומר מפני שניהן יש להם טענה
16 לכאן ולכאן: ואול איהו ונפיש. בעוד שהתבואה
17 מחוברת ותלש ממנה עשבים רעים אלא
18 שלאחר שבא חורו וגדלו בתן קצת מהן: דלא
19 צריכא ליה. שלא אחרוש עוד אחריה שהנכיש
20 במקום הרישה שלאחר הקצירה היא למנוע
21 עשבים הרעים: שנהגו להשפיר אילנות. עם שדה
22 לבן שישול הארסי חלקו בפרות האילן אע"פ
23 שאינו טורח בתן שאין צריכין לעבודה:
24 משפירין. כלומר מסתמא הן מושפירין: והייב
25 בתילתא. ותנן קרקעות לארסיין ע"מ שישלו הן
26 חלק שלישי וארסי שני חלקים: ואול איהו והייב
27 בריבצא. שלא ישול הוא אלא רביע ותאריס
28 שלשה חלקים: דבצרי לך. שאני נוטל פחות
29 משאר בעלי בתים: מקבלי בריבצא. ע"מ ליתן
30 לבעל הקרקע רביעי בתבואה: בוכרא וטפתא
31 וארכבתא וכו' דתיבנא דבעל הבית. סביבות
32 השדה עושין תרין ואתנן העפר על המימד
33 להגביה סביבותיו ולאחר זמן פשנדשי חוזר הוא
34 ומוסף עליו עפר שנית וכן שלישית ראשון קרי
35 בוכרא והשני טפתא לשון ריבוי דמטפי לה
36 והשלשית קרי ארכבתא: קני דתיבנא. קנים
37 שנועצים בארץ לארוג בו קוצים או נסרים
38 סביבות השדה: דבעל הבית. עליו יצאיה זאת
39 לעשות: חירא ונפיה. הקוצים שאורגין בו סביב
40 בקנים דארסיא: עיפר בלמא. עיפר שמירה שאי
41 אפשר בלא היא: נטירותא ותיבנא דארסיא.
42 עליו להוציא שאינו עושה אלא להקל מעליו
43 שלא יצטרך לטרוח בכלל בשמירתה: קרא.
44 פושייר בלע"ז: וזבילא. פלא"א: וזולא. דלי
45 להשקות שדה: וזוניקא. נוד למלאות במקום
46 שנהגין לדלות בנדות: אריסא עבדי בי יאורי.
47 עליו לעשות חריצין משפת הקור עד סוף השדה
48 חריצין הרבה שבשדולין המים מהנהר שופכין
49 בתריצין והתריצין מוליכין עד סוף השדה והיא
50 שותה מאיליה: מוחלקין. שנישלה קליפתן
51 מןחוץ חלקן שעליהן: שניהם מספקין למה לי.
52 פשיטא כיון דתנא דלשניהן הן וחולקין בהן ממילא שמעינן דשניהן מספקין את החדשים דאי לא יתיב מעיקרא אמאי פליגי בשניהם: מתני'
53 הנשמים וממנין שבה משקה אותה: או בית האילן. ובשביל האילן שהוא חביבה על הארסי שנטול חלק בפירות בלא טורח: מן חבורו. אם קובלה ממנו בחבירות בכך וכך כיוון לשנה
54 דמעיקרא לא גלי דעתיה דמשום מעיין או אילן טפי לה בחבירותיה: חבור לי בית השלחין זו. גלי דעתיה דבשביל שהוא בית השלחין טפי לה וחכמה ממנו: גמ' נהרא רבה. שהכל מעיק
55 ממנו: ניטא ליה מפת מדינה היא. ותנן לקמן בפירקין (דף ק"ה) המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או שנשדפה אם מפת מדינה היא מנפה מן החבירות: נהרא וזטא. אמת המים שהמשיכו
56 מן הנהר הגדול אצל הנקעה להשקות ממנה.

1 **במזורות ובקנים ושניהם מספקין את הקנים: גמ'**
2 **תנא מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור לעקור**
3 **אינו רשאי לעקור ושניהם מעפבין זה על זה לעקור**
4 **אינו רשאי לעקור האי אומר בעינא דתתבן לי ארעאי**
5 **והאי אומר לא מצינא לעקור אינו רשאי לעקור**
6 **האי אומר בעינא דתינקר ארעאי והאי אומר בעינא**
7 **תיבנא ושניהם מעפבין זה על זה למה לי מה פעם**
8 **קאמר מה פעם לקצור אינו רשאי לעקור לעקור**
9 **אינו רשאי לקצור משום דשניהם מעפבין זה על זה:**
10 **לחרושי אחריו וחרושי: פשיטא לא צריכא באתרא**
11 **דלא מנכשי ואול איהו ונפיש מהו דתימא אומר**
12 **ליה האי דנכשינא אדעתא דלא צריכא ליה קמ"ל**
13 **דאיבעי ליה לפרושי ליה: הכל במנהג המדינה:**
14 **הכל לאתווי מאי לאתווי הא דת"ר מקום שנהגו**
15 **להשכיר אילנות על גבי קרקע משפירין מקום שאין**
16 **נהגו להשכיר אין משפירין מקום שנהגו להשכיר**
17 **משפירין פשיטא לא צריכא דכ"ע והייב בתילתא**
18 **ואול איהו ויהיביה בריבצא מהו דתימא דאמר ליה**
19 **האי דבצרי לך אדעתא דלא התיבנא לך באילנות**
20 **קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי ליה: מקום שנהגו שלא**
21 **להשכיר אין משפירין: פשיטא לא צריכא דכ"ע**
22 **מקבלי בריבצא ואול איהו וקובלה בתילתא מהו**
23 **דתימא א"ל האי דמפאי לך אדעתא דיהבת לי**

24 **באילנות קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי ליה: פשם שחולקין בתבואה כד חולקין בתבן ובקש:**
25 **אמר רב יוסף בנבל נהיגו דלא יתיב תיבנא לאריסא למואי נפקא מינה דאי אפיא איניש**
26 **דהייב עון יפה הוא ולא גמירין מיניה אומר רב יוסף בוכרא וטפתא וארכבתא וקני דתיבנא**
27 **דבעל הבית ותיבנא דארסיא גופיה דארסיא כללא דמילתא פל עיקר בלמא דבעל הבית נטירותא**
28 **ותיבנא דארסיא ואמר רב יוסף קרא וזבילא וזולא וזוניקא דבעל הבית אריסא עבדי בי**
29 **יאורי: פשם שחולקין ביין כד חולקין במזורות ובקנים: קנים מאי עבדיתייהו אמרי דבי רבי**
30 **נבאי קנים המוחלקין שבהן מעמידין את הגפנים: ושניהם מספקין את הקנים: למה לי מה**
31 **פעם קאמר מה פעם שניהם חולקין בקנים משום דשניהם מספקין את הקנים: מתני'**
32 **המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין או בית האילן יבש המעין ונקצץ האילן אינו מנפה**
33 **לו מן חבורו אם אמר לו חבור לי שדה בית השלחין זו או שדה בית האילן זה יבש המעין**
34 **ונקצץ האילן מנפה לו מן חבורו: גמ' היכי דמי אילמא דיבש נהרא רבה אמאי אינו**
35 **מנפה לו מן חבורו ניטא ליה מפת מדינה היא אומר רב פפא דיבש נהרא וזטא דאמר ליה**
אבעי

24 **באילנות קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי ליה: פשם שחולקין בתבואה כד חולקין בתבן ובקש:**
25 **אמר רב יוסף בנבל נהיגו דלא יתיב תיבנא לאריסא למואי נפקא מינה דאי אפיא איניש**
26 **דהייב עון יפה הוא ולא גמירין מיניה אומר רב יוסף בוכרא וטפתא וארכבתא וקני דתיבנא**
27 **דבעל הבית ותיבנא דארסיא גופיה דארסיא כללא דמילתא פל עיקר בלמא דבעל הבית נטירותא**
28 **ותיבנא דארסיא ואמר רב יוסף קרא וזבילא וזולא וזוניקא דבעל הבית אריסא עבדי בי**
29 **יאורי: פשם שחולקין ביין כד חולקין במזורות ובקנים: קנים מאי עבדיתייהו אמרי דבי רבי**
30 **נבאי קנים המוחלקין שבהן מעמידין את הגפנים: ושניהם מספקין את הקנים: למה לי מה**
31 **פעם קאמר מה פעם שניהם חולקין בקנים משום דשניהם מספקין את הקנים: מתני'**
32 **המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין או בית האילן יבש המעין ונקצץ האילן אינו מנפה**
33 **לו מן חבורו אם אמר לו חבור לי שדה בית השלחין זו או שדה בית האילן זה יבש המעין**
34 **ונקצץ האילן מנפה לו מן חבורו: גמ' היכי דמי אילמא דיבש נהרא רבה אמאי אינו**
35 **מנפה לו מן חבורו ניטא ליה מפת מדינה היא אומר רב פפא דיבש נהרא וזטא דאמר ליה**
אבעי

פשיטא כיון דתנא דלשניהן הן וחולקין בהן ממילא שמעינן דשניהן מספקין את החדשים דאי לא יתיב מעיקרא אמאי פליגי בשניהם: מתני'
הנשמים וממנין שבה משקה אותה: או בית האילן. ובשביל האילן שהוא חביבה על הארסי שנטול חלק בפירות בלא טורח: מן חבורו. אם קובלה ממנו בחבירות בכך וכך כיוון לשנה
דמעיקרא לא גלי דעתיה דמשום מעיין או אילן טפי לה בחבירותיה: חבור לי בית השלחין זו. גלי דעתיה דבשביל שהוא בית השלחין טפי לה וחכמה ממנו: גמ' נהרא רבה. שהכל מעיק
ממנו: ניטא ליה מפת מדינה היא. ותנן לקמן בפירקין (דף ק"ה) המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או שנשדפה אם מפת מדינה היא מנפה מן החבירות: נהרא וזטא. אמת המים שהמשיכו
מן הנהר הגדול אצל הנקעה להשקות ממנה.

לעצמי פחות מן הראוי לי, הוא אדעתא דלא יהיבנא לך באילנות -
 על דעת שלא אתן לך חלק באילנות, קא משמע לן שאינו יכול
 לומר כן, משום דאיבעי ליה לפרושי ליה - שהיה לו לפרש זאת.
 שנינו בברייתא: שבמקום שנהגו שלא להשקיר אילנות עם הקרקע
 אין משקירין: ושאלת הגמרא: פשיטא, ומיישבת: לא צריכא אלא
 במקום דכולי עלמא מקבלי פריבגא - שרגילים האריסים לטול
 הקרקע על מנת ליתן לבעל השדה רבע מן התבואה, ואזל איהו
 וקבלה בתילתא - והלך אריס זה וקבלה על מנת ליתן לבעלים
 שלישי מן התבואה, מהו דתימא דאמר ליה האריס לבעל השדה,
 האי דפסאי לך - מה שאני נותן לך יותר הוא אדעתא דיהבת לי
 באילנות - על דעת שתחלוק עמי אף בפירות האילנות. קא משמע
 לן שאין הדין כן, דאיבעי ליה לפרושי ליה - מאחר שהיה על
 האריס לפרש זאת לבעל השדה.

שנינו במשנה: כשם שחולקין בתבואה, כך חולקין בתבן ובקש:
 הגמרא מבארת שדיו זה תלוי במנהג המקום: אמר רב יוסף, כבבל
 נהינו דלא יהיבי תיבנא לאריסא - המנהג בבבל הוא שאין האריס
 נוטל חלק בתבן כלל. למאי נפקא מינה, דא איכא איניש דיהיב -
 שאם ישנו אדם בבבל הנותן לאריסו חלק בתבן, מידת עין פה הוא
 נוהג בו, ולא מעיקר הדיון הוא עושה, ולא גמירנן מיניה - ואין
 ללמוד ממנו שכך הוא המנהג.

הגמרא מבארת מי חייב בהוצאות שמירת השדה: אמר רב יוסף,
 גזקא - תל עפר גבוה שכוניס סביבות השדה, ומפסא - ומה
 שמוסיפים עליו לאחר זמן שהונמך התל הראשון, וארכבא -
 הגבהת התל בשלישית, וקני דחורא - קנים שמעמידים סביבות
 השדה כדי לחבר להם גדר, כל הוצאות אלו דבעל תבית הם,
 ואינם מוטלות על האריס. וחיורא גופיה דאריסא - אמנם הגדר
 עצמה שמחברים לקנים, מוטלת על האריס לעשותה. כולא
 דמילתא - כלל הדבר בדינים אלו, כל עיקר בלמא - כל דבר
 שהוא מעיקר שמירת השדה, שאי אפשר לשמור השדה
 בלעדי דבעל תבית - מוטלת ההוצאה על בעל השדה,
 גמירותא ותיבתא דאריסא - וכל דבר העשוי לשמירה יתירה,
 מוטל על האריס, כיון שהוא עושהו רק כדי להקל מעליו, שלא
 יצטרך לטרוח כלל בשמירת השדה.

ואמר רב יוסף, קרא - קניית מעדר לחפור בשדה, וזבילא - ורתת
 לזרות בה את התבואה, ודולא - דלי להשקות בו את השדה,
 וזרנא - נוד למלאות בו מים להשקות השדה, כל הוצאות אלו
 דבעל תבית הם, אריסא עבדי פי יאורי - ועל האריס מוטל לחפור
 חריצים משפת הנדה עד סוף השדה, שבהם שופכים את המים
 שדולים מהנדה.

שנינו במשנה: כשם שחולקין בין כך חולקין בזמורות ובקנים:
 שואלת הגמרא: קנים מאי עבדיהויהו - מה מעשיהם של קנים
 בכרם, ולא יזיה צורך מגדלים אותם שם. משיבה הגמרא: אמרי דבי
 רבי ינאי, אין הכוונה לקנים הגדלים בכרם, אלא לקנים תלושים
 המוחלקין ושניטלה קליפתם, שבהן מעמידין את הנפנים באויר,
 שלא יעמדו על גבי הקרקע ויתקלקלו:
 שנינו במשנה: ושניהם מוספקין את הקנים שואלת הגמרא: למה לי
 - מדוע הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה, הרי מאחר שחולקים
 ביניהם את הקנים, ודאי נשתתפו בהם מתחילה, שאם לא כן מדוע
 נוטלים שניהם. משיבה הגמרא: מה פגע קאמר - כוונת המשנה
 ליתן טעם לדין הקודם, כלומר, מה פגע שניהם חולקין בקנים,
 משום דמתחילה שניהם מוספקין את הקנים:

משנה

המקבל שדה מחבירו באריסות או בחכירות, ושדה זו היא בית

בזמורות - בענפים שנקצצו מן הגפן, ובקנים שעליהם מעמידים
 את הגפנים כדי שלא ינוקו מהקרקע. ושניהם יאהריס ובעל הבית
 מוספקין את הקנים החדשים הנדרשים בכל שנה לצורך הכרם:

גמרא

תנא, מקום שנהגו הכל לקצור את תבואתם ולהשאיר את שורשי
 התבואה בקרקע, אינו רשאי לעקור, ובמקום שנהגו לעקור
 התבואה עם השורשים אינו רשאי לקצור, ושניהם - בין האריס
 ובין בעל הבית, מעבדין זה על זה שלא לשנות ממנהג המקום.

מבארת הגמרא את טעם הדבר: מקום שנהגו לקצור אינו רשאי
 לעקור, מאחר שיש לכל אחד מהם סיבה להעדיף את הקצירה.
 שאם יחפוז המקבל לעקור במקום לקצור, האי אמר - יכול בעל
 הבית לומר לו, חפץ אני שתקצור בתבן, משום דבעינא דתתבן
 לי ארעא - רוצה אני שישאר התבן בקרקע, כדי שלא אצטרך
 לזבלה לשנה הבאה. והאי אמר - ואם חפץ בעל הבית שיעקור
 המקבל את התבואה, יכול הוא לומר לו לא בעינא - אין בכוחי
 לטרוח לעקור את התבואה, שהעקירה קשה מן הקצירה. וכן
 במקום שנהגו לעקור אינו רשאי לקצור, מאחר שיש לכל אחד
 סיבה להעדיף את העקירה, האי אמר בעל הבית יכול לומר בעינא
 דתינקר ארעא - רצוני שתהיה אדמתי נקיה משאריות התבן, והאי
 אמר - והמקבל יכול לומר בעינא תיבנא - חפץ אני לחלוק עם בעל
 הבית אף בתבן, ואין אני רוצה להשאירו בקרקע.

שואלת הגמרא: ושניהם מעבדין זה על זה למה לי - מדוע הוצרכה
 הברייתא להוסיף שניהם מעבדים זה על זה, הרי ניתן ללמוד דין
 זה מן הירשא של הברייתא. מבארת הגמרא: מה פגע קאמר, מה
 פגע שבמקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור, ובמקום שנהגו
 לעקור אינו רשאי לקצור, משום דשניהם מעבדין זה על זה -
 שלשניהם יש טענה זה על זה שלא לשנות ממנהג המקום, וכמו
 שנתבאר.

שנינו במשנה, שבמקום שנהגו לחרוש אחרי - לאחר הקצירה או
 העקירה) חרוש אף המקבל: שואלת הגמרא: פשיטא שאינו רשאי
 לשנות ממנהג המקום. ומשיבה: לא צריכא אלא באריסא דלא
 מנכשי - במקום שאין רגילים לנכש את העשבים הרעים מתוך
 התבואה בעוד שהיא מחוברת בקרקע, ואזל איהו ונכיש - והלך
 המקבל וניכש, מהו דתימא דאמר ליה לבעל השדה, האי דנכישנא
 אדעתא דלא פריבגא ליה - מה שניכשתי את השדה הוא על דעת
 שלא אצטרך לשוב ולחרוש לאחר הקצירה, קא משמע לן שאין
 הוא נפטר בזה, משום דאיבעי ליה לפרושי ליה - היה לו לפרש
 שמנכש במקום החרישה.

שנינו במשנה: הכל כמנהג המדינה: שואלת הגמרא: הכל לאתווי
 מאי - מה בא רבות כלל זה. ומבארת: לאתווי הא דתנו רבנן,
 מקום שנהגו בעלי השדות להשקיר לאריס אף את האילנות שעל
 גבי הקרקע, כגון שיש בשדה התבואה כמה אילנות הנותנים
 פירות, משקירין - אף האילנות מושכרים לאריס עם השדה ונטול
 חלק בפירותיהם, אף שאינו צריך לטרוח כלל בגידולם. ובמקום
 שאין לשלוא נהנו להשקיר את האילנות, אין משקירין - אין הם
 מושכרים עם השדה.

שואלת הגמרא: מקום שנהגו להשקיר משקירין, פשיטא שאינו
 רשאי לשנות ממנהג המקום. ומשיבה: לא צריכא אלא במקום
 דכולי עלמא יהבי בתילתא - שרגילים הכל ליתן שדה לאריס על
 מנת שיטלו הבעלים שלישי מן התבואה והאריס שני שלישי, ואזל
 איהו ויהביה פריבגא - והלך בעל שדה זה ונתנה לאריס על מנת
 שיטלו הבעלים רק רבע מן התבואה והאריס שלושה רבעים, מהו
 דתימא דאמר ליה בעל השדה לאריס, האי דבצרי לך - מה שנטלתי

56 תירוץ נוסף: רבינא אמר אידי ואידי - זה וזה, כלומר בין הדין
 57 ששינו במשנה שכשישב המעין מנכה לו מחכירותו, ובין הדין
 58 שהוכחנו מהברייתא שיכול לומר לו 'שמא בעלמא אמרי לך'
 59 עוסקים באופן דאמר ליה מחכיר לחוכר שמחכיר לו בית השלחין,
 60 אלא החילוק הוא שבמשנה מדויק מהקאמר זה מקלל דקאי בגניה
 61 עסקינן - מכך שאמר המחכיר 'בית השלחין זה' משמע שמדובר
 62 שהוא עומד בתוכה ומראה בצבעו על שדה זו, ואם כן בית
 63 השלחין למה ליה למיטר - למה לו לפרש 'בית השלחין, והרי הוא
 64 עומד בתוכה וידוע על איזה שדה מדובר, אלא דקאמר ליה בית
 65 השלחין דקאמר השתא - מוכח שכוונתו שסיכום החכירות הוא
 66 באופן שהשדה תשאר בית השלחין עם מעין כמו שהיא בעת, ולכן
 67 אם יבש המעין מנכה לו, אבל בדיו שהוכחנו מהברייתא שיכול
 68 לומר לו 'שמא בעלמא אמרי לך', היינו כשלא עמד בתוכה, ולכן
 69 אף שאמר 'שדה בית השלחין אני מחכיר לך' יכול לומר שמה
 70 שאמר 'בית השלחין' הוא כדי לברר את דבריו לאיזה שדה כוונתו
 71 ולכנותה בשמה, ולכן אף שכשיבש המעין אינו מנכה לו:

משנה

72 משנה זו באה ללמדנו דין אריס ששינה מתנאי האריסות. הקמקל
 73 שדה מחכירו לעובדה באריסות והוכירה - הניח את השדה בורה,
 74 שלא חרש ולא זרע אותה, ולכן לא גדל בשדה כלום, שומן אותה
 75 כשה היא ראונה לעשות אילו היה עובדה, ונותן לו האריס לבעל
 76 השדה לפי חלקו. והטעם שחייב לשלם לו, משום ששך פותב לו
 77 בשטר האריסות' אם אוכיר ולא אעביד אשלים כמיטבא - אם אניח
 78 את השדה בורה ולא אעבוד אותה, אשלים כפי מה שראויה
 79 להוציא אם הייתי עובדה כראוי:

גמרא

80 הגמרא מבארת מדוע צריך לשלם את ההפרש במה שלא עשתה
 81 השדה: רבי מאיר היה דורש לישון הדיוס - לשונות שנהגו
 82 ההדיוטות לכותבם בשטרות, היה רבי מאיר דורשם לפסוק הדין
 83 על פיהם. דתניא - וכמו ששינו בברייתא. רבי מאיר אומר אם
 84 אוכיר ולא אעביד אשלים כמיטבא, ומשום שנהגו לכתוב כך,
 85 ודורשים לישון הדיוס, אם הובירה ולא עבדה, משלם לו, כפי
 86 המיטב שהיתה ראויה לעשות.
 87 הגמרא מביאה עוד תנאים שהיו דורשים לישון הדיוס: רבי יהודה
 88 היה דורש לישון הדיוס דתניא רבי יהודה אומר אדם מביא קרבן
 89 עשיר על אשתו - אשה החייבת להביא קרבן עולה ויורד,
 90 המשתנה לפי המביאו אם הוא עשיר או עני, אף שהיא עניה, חייב
 91 בעלה העשיר להביא לה קרבן כדון עשיר. וכן כל קרבן וקרבן
 92 שהיא חייבת בעלה להביא לה בהמה שתוכל להקריבה, ששך
 93 פותב לה בכתובתה אחריות דאית ליה עלי מן קדמת דנא, דהיינו,
 94 שמקבל על עצמו אחריות על כל חובותיה, גם לאלו שקודם
 95 הנישואין, ומשום כך הוא מחוייב להביא לה את קרבנותיה כפי
 96 ממונו.

97 הגמרא מביאה עוד תנא הדורש לישון הדיוס: הלל תקון היה דורש
 98 לישון הדיוס דתניא אנשי אלכסנדריא שבמצרים היו מקדשין את
 99 גשיותיהם ובשעת בנייתן לחופה פאין אחרים וחופים איתם מהן
 100 ונושאים אותן לעצמם, ובקשו תקמים לעשות בגיהם מפורים כדון
 101 הנולד מאשת איש שנבעלה לאחר. אמר להן - לאותם הבנים
 102 שכבאו לפני הלל תקון הביאו לי כתובות אפכים שכתבו לה ביום
 103 האירוסין. הביאו לו כתובות אמן ומצא שכתוב בהן לכשתבני
 104 לחופה היו לי לאנתי - תהיי לי לאשה, ומשום כך לא עשו בגיהם

1 איבעי לך לאתנוי דתולא - צריך היית להביא מים בדלי מהנהר
 2 הגדול להשקות את השדה. וכיון שיש לו אפשרות להשקות את
 3 השדה אינו יכול לנכות מדמי החכירה.

4 מבררת הגמרא באיזה אופן שינוי המשניות בפרק זה: אמר רב
 5 שפא הני תרתי תמניתא קמיתא - שתי המשניות הראשונות בפרק
 6 זה משפחת לה בין בחכירותא בין בקבלנותא - נאמרו בין בחכירות
 7 ובין בקבלנות ואריסות, אבל המשניות ששינו מפיאן ואילך
 8 דאיתא בקבלנותא ליתא בחכירותא ודאיתא בחכירותא ליתא
 9 בקבלנותא - משנה שיש לפרשה בקבלנות אין לפרשה גם
 10 בחכירות, ומשנה שיש לפרשה בחכירות אין לפרשה גם בקבלנות:
 11 שינוי במשנה: אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה [וכו'] ויבש
 12 המעין מנכה לו מן החכור:

13 מקשה הגמרא: ואמאי - מדוע מנכה לו ואין משלם לו את כל מה
 14 שהתנו שישלם, לימא ליה שפא בעלמא אמרי לך - שיאמר בעל
 15 השדה לחוכר, כוונתי הייתה להחכיר את שדה זו שנקראת בשם
 16 'שדה בית השלחין', אך לא נתכוונתי להחכיר שדה עם מעין, ולא
 17 העליתי את דמי החכירה בעבור זאת, ולכן אף שיבש המעין אין
 18 לך לנכות מדמי החכירה.

19 ומביאה הגמרא ראייה שאפשר לטעון כן: מי לא תניא - האם לא
 20 שינו בברייתא, האומר לחכירו בית פוד עפר - קרקע בשיעור
 21 שאפשר לזרוע בה כור של תבואה אני מוכר לך, הדין הוא אף על
 22 פי שאין בו אלא רק שיעור שאפשר לזרוע לתך - חצי כור, הגיעו
 23 - נתקיים המקח ואין זה מקח טעות, והטעם הוא משום שלא מכר
 24 לו אלא שפא - שלא התכוין למכור לו אלא קרקע שנקראת בשם
 25 'בית כור'. ומוסיפה הברייתא, והוא - דין זה נאמר רק באופן
 26 דמתקרי בית כור - שאכן קרקע זו נקראת בשם 'בית כור'.
 27 וכן האומר לחכירו פרמא אני מוכר לך, אף על פי שאין בו גפנים
 28 כלא, מכל מקום הגיעו - נתקיים המקח ואין זה מקח טעות, והטעם
 29 הוא משום שלא מכר לו אלא שפא - שלא התכוין למכור לו אלא
 30 קרקע שנקראת בשם 'כרם'. והוא - דין זה נאמר רק באופן
 31 דמתקרי פרמא - שאכן קרקע זו נקראת בשם 'כרם'.

32 וכן האומר לחכירו פרדס אני מוכר לך, אף על פי שאין בו רמונים
 33 ואינו ראוי לפרדס, הגיעו - נתקיים המקח ואינו מקח טעות, והטעם
 34 הוא שלא מכר לו אלא שפא - שלא התכוין למכור לו אלא קרקע
 35 שנקראת בשם 'פרדס'. והוא דמתקרי פרדסא - שאכן קרקע זו
 36 נקראת 'פרדס'.

37 אמר אמר ליה שפא בעלמא אמרי לך - מדברי הברייתא מוכח
 38 שאף שאמר המוכר 'בית כור', יכול הוא לטעון שהתכוין למכור
 39 קרקע שרק שמה הוא כך אבל היא עצמה אינה כזו, ואם כן בנידון
 40 של משנתנו תבא נמי נימא ליה שפא בעלמא אמרי לך - יאמר
 41 המחכיר לחוכר התכוונתי להחכיר לך את הקרקע שנקראת בשם
 42 בית השלחין, ולא שדה עם מעין, ולכן אף שיבש המעין אין לך
 43 לנכות מדמי החכירה.

44 מתרצת הגמרא: אמר שמואל לא קשיא הא - מה שהוכחת
 45 מהברייתא שיכול לומר לו 'שמא בעלמא אמרי לך', היינו באופן
 46 דאמר ליה מחכיר לחוכר שמחכיר לו בית השלחין, הא - ודין זה
 47 השנוי במשנתנו שאם יבש המעין מנכה לו מחכירותו מדובר
 48 דאמר ליה חוכר למחכיר שרצונו לחכור בית השלחין, והחילוק
 49 הוא, שבאופן שאמר ליה מחכיר לחוכר, אין כוונתו להקפיד, אלא
 50 שפא בעלמא אמר ליה, דהיינו שנקראת הקרקע 'בית השלחין',
 51 ולא בגלל המעין שבה, אבל באופן שאמר ליה חוכר למחכיר
 52 שרצונו בבית השלחין, קפידא - ודאי מקפיד הוא שתהא שדה
 53 שיש בה מעין, שיותר קל להשקותה, ולכן במשנתנו ודאי
 54 שהמחכיר העלה את דמי החכירה מחמת שדרש החוכר דווקא
 55 שדה עם מעין, ולכן אם יבש המעין מנכה לו מחכירותו.

בבא מציעא. פרק תשיעי - המקבל שדה מחבירו - דף קד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רלא

רש"י

תוספות

דאִפְשָׁר לאִתּוּי בְּדוּלָא. וְאִתְּ אִפְּלוּ לא אִפְשָׁר נְמִי אִמּוּי מַעֲבֵן לוּ דִּכְיָן דְּלֵא יְבִשׁ
 נִקְרָא רְבָה לוּ תֵּל הָיָי מִכַּת מִדְּרֵיךְ יִרְל דִּקְסָת הָאִי טַעְמָא לֹא־שִׁמְעִין דְּאִפְּלוּ
 יְבִישׁוּ נְמִי שְׁאָר יִצְוֵי שְׂדוֹת אַחֲרִים דְּהִשְׁתָּא הָיָי מִכַּת מִדְּרֵיךְ אִפְּלוּ רְבִי אֵינוֹ מִנְכָּה לוּ בִּין
 דְּאִפְשָׁר לֹאִתּוּי בְּדוּלָא מְנַהֵרָה רְבָה דְּרוּקָא בְּאֵבְלָה חֲגֹב אִנּוּ נִשְׁדַּפָּה שְׂאִין יְכּוּל לְתַקּוּ
 עֲלֵי קִי שׁוּם טוֹרַח מְנַהֵרָה לוּ אִי נְמִי יֵשׁ לוֹמַר
 דְּרוּיָא מְבַחֲרִית לֹא הָיָה צְרִיךְ לְטַעַם הָיָה אִפְּלוּ
 בְּלֵא אִפְשָׁר לֹאִתּוּי אִתּוּי שְׂפִיר אֲבָל מִשׁוּם
 קְבָלְנוֹת אִי־נִטְרָךְ שְׂלֵא יוֹכַל לוֹמַר לֹא אֲתַעֲסַךְ בָּהּ
 וְאִפְּהִי לֹא אֲשַׁלֵּם בְּמִיטְבָּא לְפִי שְׂאִינוֹ מְחוּזִיב
 לְהִבְיָא מְנַהֵרָה אַחֲרִים הַרְזֻקִים בְּיֹתֵר וְעַל כֵּן
 הוֹרְצִיךְ לוֹמַר דְּלֵא יְבִישׁ נִקְרָא רְבָה וְקִצְי לֹאִתּוּי
 בְּדוּלָא וְלִכְךָ מְחוּזִיב לַעֲשׂוֹת בְּקְבָלְנוֹתוֹ.
הָיָי תְּרִי מְחִינָא קְמִיִּיתָא אִינְהוּ בִּין בְּחִבְרָנוּתָא
 כּוֹ. וְאֵעִיג דְּכִשְׁשׁ שְׂחוֹלָקִין תְּבַנְהוּ לִיתָא
 בְּחִבְרִית מִמָּעַיְרָ מִילְתָּא דְּהִיְוֵי רִישָׁא מִיְרִיד בִּין
 בְּחִבְרִית בִּין קְבָלְנוֹתָא. וְאִידִי דְּאָמַר לִיה
 מְחִבֵּיר לְחוּבֵר. לְבִאנְרָה מְשַׁמַּע דְּבִאֵל חוּבֵר
 לְמַחְבִּיר הָיָי קְפִידָא בְּלֵא הָאִי טַעְמָא מְדָלָא
 קְאָמַר אִידִי וְאִידִי בִּין אָמַר לִיה חוּבֵר לְמַחְבִּיר בִּין
 אָמַר לִיה מְחִבֵּיר לְחוּבֵר אֲבָל אִי אִפְשָׁר לוֹמַר כֵּן
 דְּקָא מְחִינָא בְּדִאֵל חוּבֵר לְמַחְבִּיר אִיְרִיד דְּקָהִי
 אִי חֲבּוּר לִי שְׂדֵה בֵּית הַשְּׁלַחִין וְאִפְּהִי מִשׁוּם הָאִי
 טַעְמָא וְדָקָא יוֹרֵר קְפִידָא וְלֵא דְּרוּקָא נְקַט מְחִבֵּיר
 לְחוּבֵר דְּהִי חוּבֵר לְמַחְבִּיר אֲלֵא מִשׁוּם דְּשִׁמְוֵאל
 לֹא מְשַׁכַּח קְפִידָא מְבַחֲרִית לְחוּבֵר קְאָמַר רְבִינָא
 דְּבַמְחָבֵיר לְחוּבֵר נְמִי יוֹדֵה קְפִידָא בְּדַהֵי דְּאִיְרִי
 מְחִינָא:
הָיָה דוֹרֵשׁ לְשׁוֹן הַדְיוֹט. לְשׁוֹנוֹת שְׂלֵא תִּקְנַנּוּ
 חֲכָמִים לְכַתּוּב אֲלֵא הַדְיוֹטוֹת הַרְגִילוּ
 לְכַתּוּב הָיָה דוֹרֵשׁ וְאִפְּלוּ לֹא כֹתֵב כִּאִילוּ נִכְתֵּב
 דְּאִי דוּקָא בְּשָׂבָת מִה הָיָה דוֹרֵשׁ פְּשִׁיטָא שֵׁשׁ לוּ
 לְקִיָּים כְּמוֹ שֶׁהִתְנַהֵךְ דְּקָא לֹא אִסְמַכְתָּא הִיא:
הָיָי רִיסְטִין בְּמַתְסָפָא דְּכַתּוּב אֲדָם מְבִיא
 קָרְבָּן עֲשִׂיר עַל אֲשֵׁתוֹ וְעַל קָרְבָּנוֹת
 שְׂהִיא חִיבָת שְׂכַךְ כֹּתֵב לֹא אַחֲרִיתָא דְּאִית לִיךְ
 עֲלֵי מִן קְדַמַּת דְּנָא פִי כֵל קָרְבָּנוֹת שְׂהִיָּה חִיבָת
 קוֹדֵם שְׂנַשְׂתָּא לוּ יְבִיא עֲבֻדָּה שְׂבָתָה לֹא
 אַחֲרִיתָא דְּאִית לִיךְ שְׂאָתָה חִיבָת יֵהָא עֲלֵי מִן
 קְדַמַּת דְּנָא אִפְּלוּ חוּבּוֹת שְׂקָדְמוּ לְשִׂישׂוּן וְדוּקָא
 בְּקָרְבָּנוֹת שֶׁהֵן חוּבָה לְכַפְרָתָה כְּגוֹן לִידֵה וְיֹחֵב
 וְרַצְרַעַת אוּ לְחֻקְשִׁירָה לְאֲבּוּל בְּתַרְמוּקָה אוּ לְשִׁתּוֹת
 בִּינָן אִם הִיא זוֹרְהָ וְהִכִּי אִיתָא בִּירוּשְׁלַיִם
 כְּתוּבוֹת בְּפִרְקָא גְּנֵרָה דְּקָהִי הֵתֵם אִפְּלוּ אֲבָלָה
 חֲלֵב אוּ דִּלְחָלָה שְׂבַת מְשַׁמַּע דוּקָא בְּדַהֵי שְׂפָרִיכָה
 לְהִבְיָא אֲבָל קָרְבָּנוֹת שְׂפָרִיכָה וְנִקְרָה קוֹדֵם
 נִישׂוּאִין אוּ לוֹחָה וְאֲבָלָה לֹא יִשְׁלֵם וְעַד כַּאֵן לֹא
 מִיבְּעִיא לֶן בְּסִיפֵי יֵשׁ נוֹחֲלִין (כִּיב דִּף קֵלֶט) בְּלוֹחָה
 וְאֲבָלָה וְעַמְדָּה וְנִשְׂאָת אִי בְּלוֹקֵךְ תְּרִי אִי בִּירוּשׁ
 הָיָי אִי כְּלוֹקֵךְ הָיָי אִתּוּן הַמְּלִיָּה מוּצִיא מִידֵה בִּהְעֵל
 אִי בִּירוּשׁ הָיָי וְמוּצִיא אֲלֵא בְּכִסִּים שְׁהִנְיָסָה לוּ
 אֲבָל מְנַסֵּי בְּהֵעֵל פְּשִׁיטָא דְּלֵא גְבִי הִיָּה לוֹחָה
 כְּשִׂהִיא תַחְתִּי לְצוֹרֵךְ מִה שְׂאִינוֹ מְשׁוּעֵבֵד לֹא
 דְּלֵא מְשַׁלֵּם וְכֵלָא שׁוּם קְרָיָה דְּכֵר פְּשִׁיטָא הוּא
 דְּאֵלֵכֵי אִם יְקִינְהוּ תְּלִיָּה וְתִשְׁלִיךְ לֵאִיבַח
 וְתַחְתִּיבֵנּוּ קִי מְנַה בְּכֵל יוֹם אֲבָל בְּגוּזְרָת אִין לְחוּשׁ
 שְׂתִדּוּר וְתַפְסִידוֹ וּבְגָדִים וּבְנֻבְנוֹת נְמִי אִם הָיָה חִיב לְשַׁלֵּם הָיָה מְפִסְדָּת לוּ כְּמָה דְּבִקְוָה דְּאִפְּלוּ יוֹכַל לְהַפֵּר דְּחֻשִׁיב בְּדָרְכִים שְׂבִינּוּ
 לְבִינָה מִשׁוּם תַּפְסֵד מוּנוֹ יֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמָא תִדּוּר וְתַפְרַע
 קוֹדֵם יִשְׁמַעוּ אִפְּלוּ יִשְׁמַעוּ דִּימִינָן דְּמִיטְרָךְ בְּדָמַר בְּגָדִים בְּפִי גְּנֵרָה (רִף עג.) וְדָלָא כִּרְבָּא אִתָּא שְׁהוּרָה שְׂהִבְעַל חִיב לְפַרְעוּ חוּבָת אֲשֵׁתוֹ שְׁלוֹחָה קוֹדֵם שְׂנַשְׂאָה מִכַּת דְּרִי הַיְהוּדָה דְּהָבָא:
לֵא יְמַשְׁבְּנּוּ יוֹתֵר מְחוּבּוֹ. דָּאָךְ עַל גַּב דְּאִין מְשַׁלֵּם לוּ הַרְצִיעוּן אֲלֵא בְּכַתֵּב מִקֵּל מְקוּם לֹא יְמַשְׁבְּנּוּ יוֹתֵר מְחוּבּוֹ: **מְעַמָּא** דְּכַתֵּב לִיה הִכִּי הָא אִי לֹא כְּתֵב
 לְשׁוֹן הַדְיוֹט אִפְּלוּ לֹא כְּתֵב נְמִי בְּדָרְשִׁית לְעִיל וְנָאִי פִרְיָךְ לְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַל דָּאָם אִיתָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר שׁוּמְטוּ מַעַל גְּבִי בְּגוּי דְּמַכְסֵן לְשׁוֹן הַדְיוֹט קְאָמַר הָיָה לוּ לְפָרְשׁ:
 אֲהִי

מִשְׁפַּחָה לֹא בִּין בְּחִבְרִית וּבִין בְּקְבָלְנוֹת. בְּכוּלָן יֵשׁ לוֹמַר לְקַצְוֵי יִצְוֵי לְקַצְוֵי יַעֲקוֹב דְּכֵל
 מִה שֵׁשׁ לוּ לְטַעוֹן בְּקְבָלְנוֹת יֵשׁ לוּ לְטַעוֹן בְּחִבְרִית וְגַבִּי יְבִישׁ הַמַּעֲיָן אִם אָמַר חֲבּוּר לִי
 שְׂדֵה וְבוֹתוֹ שְׁלוּחִין זוּ בִּי הִכִּי בְּחִבְרִית כִּי יְבִישׁ הַמַּעֲיָן מִנְכָּה לוּ. הִכִּי נְמִי בְּקְבָלְנוֹת אִם
 קְבָלָה בְּשִׁלְשׁוֹ וְלִמְקוּחָה. הַכֵּל לְפִי מִה גְּנַפְסוֹ: **מִכָּאֵן** וְאִלְךָ כּוֹ. כֵּל אַחַת אִפְּרַשְׁנָה
 בְּמִקּוּמָה: **שְׂמָא בְּעִלְמָא**. כֵּל הִיא נְקִרָתָא אֲבָל לֹא
 בְּשִׁבְלֵי הַמַּעֲיָן הַעֲלִינִי בְּחִבְרִיתוֹ: **לְתֵי**. חֲצִי
 כּוֹר לְפִי חֲשׁוֹבן קְאִתִּים בְּחִצְרָה הַמְשַׁקֵּן חֲמִשִּׁים
 עַל חֲמִשִּׁים הָיָי בֵּית אֶהָא אַעִ"פ שְׂאִין בּוּ גְּפִיסִים
 גְּרִיסְטִין וְגַבִּי פְרִדַּס אַעִ"פ שְׂאִין בּוּ רִימּוּנִים גְּרִיסְטִין:
אָמַר לוּ מְחִבֵּיר לְחוּבֵר. שְׂדֵה בֵּית הַשְּׁלַחִין אִנּוּ
 מְחִבֵּיר לָךְ יְכּוּל לוֹמַר שְׂמָא בְּעִלְמָא אָמַר:
מְחִינָא הַחֻבְרָה. שְׂלֵא חִרְשָׁה וְלֹא רֻזְעָה: **שְׂמִין**
 אִתָּה. כְּגוֹן בְּקְבָלְנוֹת שְׂקֵבֵל לְמַחְצָה וְשִׁלְשֵׁי
 וְלִרְבִיעֵי אֲבָל בְּחִבְרָנוֹת לֹא שְׂוִיבָא הָא דְּמָאִי
 שְׂמִין אִיבָא חִבְרִיתוֹ יֵתוּ לוּ: **אִם אוֹבִיר**. אֲעֻשְׂבָה
 בּוֹרְהָ וְלֹא אַעֲבִיר. וְלֹא אַעֲשֶׂה בָּהּ פַּעֲלָה
 מְחִבֵּיר לָךְ: **גַּבִּי**. דוֹרֵשׁ לְשׁוֹן הַדְיוֹט. שְׂהִרְגִילוּ
 הַדְיוֹטוֹת לְכַתּוּב שְׂלֵא בְּתַקְנַת חֲכָמִים הָיָה דוֹרֵשׁ
 הַלְשׁוֹן לְפִסּוֹק הַדִּין אַחֲרָיָה: **אָדָם** פְּבִיא קָרְבָּן
 עֲשִׂיר עַל אֲשֵׁתוֹ. שְׂהוּא חִיב בְּקָרְבָּן לִידֵתָה
 וְרַצְרַעַתָּה וְאִם הוּא עֲשִׂיר אִין יְכּוּל לוֹמַר הִיא אִין
 לֹא כְּלוּם וְתִפְסֵר בְּקָרְבָּן עֲנִי: **כֵּל** הַקְּרָבָנוֹת שְׂהִיא
 חִיבָתָה. שְׂלֵא בְּנֵדֵר וְנִדְבָה כְּגוֹן קָרְבָּן וְיִתְבָּה
 וְאִשְׁמֵן וְחִשָּׁתָא שְׂעִלְיָה: **הִיג** לֹא בְּתִיב אִירִי וְהוּדָה
 לְפִיכָא אִם פְּטָרָה אִינוּ חִיב בְּהֵן שְׂכֵן הִיא בְּתוּבָת
 לוּ אַתְרָאִין דְּאִיתָא לִי עֲלֵךְ מִן קְדַמַּת דְּנָא וְהִכִּי
 פִּירוּשָׁה לְפִיכָא אִם גִּירְשָׁה וְנָתַן לֹא בְּתוּבָתָה
 וְגַדִּינָן קְרָבָנוֹתֶיהָ עֲלִיהָ אִינוּ חִיב בְּהֵן שְׂכַךְ
 בְּתוּבָת לוּ בְּתוּךְ הַשׁוּבֵר שְׂבוּתָתָה לוּ עַל קְבָלָת
 בְּתוּבָתָה תְּהַבְלִיתָ בְּתוּבָתָה וְאַתְרָאִין דְּאִית לִי
 עֲלֵךְ מִן קְדַמַּת דְּנָא וְכֵל אַחֲרִיתָא שְׂהִיָּה לִי עֲלֵךְ
 מַלְפָּנֵי הַיּוֹם הַזֶּה וְלִשׁוֹן הַסְּפָרִים אִינוּ יוֹדַע
 לְפָרְשׁוֹ קְרָאוּ: **בְּתוּבָת אִמָּן**. שְׂבוּתָבֵי לְהֵן בֵּינִים
 אִירוּסוּקִי: **לְכַשְׁתַּקְנִים** לְחוּפָה. וְקִדְוִישׁוֹ עִי"מ מִן
 וְלֹא חֲלוּ קִדְוִישׁ בָּהּ עַד שֶׁתִּכְנַס לְחוּפָה וְהָרִי
 חֲטָפָה קוֹדֵם לְכָה: **לֹא יְמַשְׁבְּנּוּ**. עִי שְׁלִיחַ בֵּית
 דִּין מְשַׁבְּנוֹן שְׂהוּא יַעַר לֵב חוּבֵר: **שְׂכַךְ הוּא** כּוֹתֵב
 לוּ תְּשׁוּלּוּמָתָא דְּאִית לָךְ עֲלֵי כֵּל קְבָלָה חִיב. אִי: **אִם**
 מְשִׁיב לוּ אֵת אֲעֻבְבוֹתָ לִנְוֵן מוּרְבָּה שְׂמִין אֵת
 הַמְשַׁבְּנוֹ וְכוּתֵב לוּ זֶה בְּשִׁטְרָה יִהְיִי לָךְ כֵּל
 תְּשׁוּלּוּמִין עֲלֵי לְפִירַע מְנַמֵּי דְּמִי מְשַׁבּוֹן זֶה וְאִם
 מְשַׁבּוֹן יוֹתֵר עַל חוּבֵר. נְמַצָּא גּוּבָה שְׂלֵא כְּדִיךְ
טַעְמָא דְּכַתֵּב לִיה הִכִּי. כְּלוֹמַר לְמַה לִּיה לְמִיכְתֵּב
 לִיה וְהָאִמַר ר' יוֹחָנָן מְשַׁבְּנוֹ תְּהִיב לוּ אֵת הַעֲבוּט
 וְמֵת הַלּוּךְ שׁוּמְטוֹ הַמְּלִיָּה מַעַל בְּגוּי וְלֹא הוּא
 כְּשָׂר מְטַלְטֵל דְּהִתְמִי דְּלֵא מְשַׁתְּעֵבֵד לְבַעַל
 חוּב דְּכִינּוֹן דְּמַשְׁכְּנֵי קָהִיבָה כִּי דִּידֵיהָ לְנוֹבִינָא:
 אֲהִי

לְשׁוֹן הַדְיוֹט דְּתַנְיָא ר"י כֵּן קְרַחָה אֹמַר הַמְּלִיָּה אֵת חֲבִירוֹ לֹא יְמַשְׁבְּנּוּ יוֹתֵר מְחוּבּוֹ שְׂכַךְ
 כּוֹתֵב לוּ תְּשׁוּלּוּמָתָא דְּאִית לָךְ עֲלֵי כֵּל קְבָלָה דִּיכִי טַעְמָא דְּכַתֵּב לִיה הִכִּי הָא אִי לֹא כְּתֵב
 לִיה הִכִּי לֹא קְנִיָא וְהָא אָמַר רְבִי יוֹחָנָן מְשַׁבְּנוֹ וְהִשִּׁיב לוּ הַמְשַׁבְּנוֹן וְמֵת שׁוּמְטוֹ מַעַל גְּבִי בְּגוּי
 אֲהִי

אחני

1 אחני כתיבה לגירעון. וא"ת היכי משמע לומר מה שכתב לו תשלומין דאית ליה עליו כלי
2 קבל דיכי שיהא מזהי לשומטו מע"ג בניו שיהא טועה דהמקשה לומר שלכך כתב לו
3 כן ויש לומר דהכי משמע ליה למקשה תשלומין דאית ליה עליו לא מבח תחילת המלה
4 שכבר נפרעת בנתינת המשכון כי הקניתי לך והשאלתו לי ועל שאילה זו יש לך תשלומין
5 עליו וע"כ מוקשה למה צריך לכתוב לו כך כרי

6 לשומטו מע"ג בניו בלאו הכי נמי הוא שומטו
7 דממילא קני ליה המשכון ואפילו לא יקנה לו
8 הלזה וא"ת וכיון שאם לא כתב לו הוא פטור מן
9 הגירעון א"כ מזה הוא שלא יקנהו והיאך הוא
10 מותר על ידי כתיבה זו וי"ל שמדעתו מקנה לו
11 הלזה לפי שמחזירו לו ימים רבים וכיון שמקנה לו
12 אותו עוד כידו בתורת השבת העבט אלא בתורת
13 שאילה אינו רבנן הוא דתקון שיכתב כדי שלא
14 יקנע המלה מלתחורר כמו שתקן הלל פרוכול
15 לפי שראוהו שהיו נמנעים מלהלוות (שביעית פ"י
16 מ"ג):

17 סבר רב כהנא למימר מנבא ליה כחשא
18 דארעא. ומתני דקתני ואומדון כמה
19 היתה ראויה ליעשות גבי מקבל שדה וחוביכה
20 היינו בר מבחשא דארעא אינו הקא דוקא גבי
21 שומשמי דמכחשי יותר סבר דמנבא לו ואפילו
22 מאן דהייש לבחש גופאנא כפי הכונס (ביק דף טג.)
23 הקא מודא לרב אשי דלא חיישיקו.

24 האי דאיהו נשך (לעיל דף סח.) דאין מושביכ
25 חנוני למחצית שבר א"כ נותן כ' לא שמעיק
26 דהיה פלגא מלוה ופלגא פקדון דה"א דטפי
27 מפלגא פקדון הוי ואפי"ה בעי שבר עמלו כיון
28 דליבא תרי תילתי פקדון: דלא למישתי ביה
29 שכרא. שכשמוציאה מפסדי המלה שאין קרן
30 שלו קיים ואין לו על מה לסמוך.
31 הני

32 אמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ולרבא מ"ש מהא דתנן אם אוכיר ולא אעביד
33 אשלים במיטבא התם לא קא גזים הכא כיון דקאמר מילתא יתירתא גזומא בעלמא
34 הוא דקגזים ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי ורעה חיטי עבדא חיטי פשושמי סבר
35 רב כהנא למימר מנבי ליה בחשא דארעא אמר ליה רב אשי לרב כהנא אמרי אינשי
36 בחשא ארעא ולא לכחוש מרה ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי ורעה חיטי עבדא
37 חיטי טפי מן שומשמי סבר רבינא למימר הויכ ליה שבחא דבינו בינו אמר ליה רב
38 אחא מדפתי לרבינא אטו הוא אשבח ארעא לא אשבחה אמרי תהרדעי האי עיסקא
39 פלגא מלוה ופלגא פקדון עבוד רבנן מילתא דניהא ליה ללוה וניהא ליה למלוה השתא
40 דארמיון פלגא מלוה אי בעי למשתי ביה שכרא שפיר דמי רבא אמר להכי קרו ליה
41 עיסקא דאמר ליה פי יהבינא לך לאיעסוקי ביה ולא למשתי ביה שכרא אמר רב אידי
42 בר אבין ואם מת נעשה מטלטלין אצל בניו רבא אמר להכי קרו ליה עיסקא דאם
43 מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו אמר רבא הךא עיסקא ותרי שפרי פסדיא דמלוה
44 תרי

45 מות. הלזה והעיסקא קיימת ביד בניו הרי חציה שהיא מלוה נעשית מטלטלין אצל בניו ואין בהעלים גובים ממנה דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבצל חוב: להכי קרו ליה עיסקא.
46 שתתא קיימת תמיד ומתעסק בה ויסקמו עליה בעליה שלא יתקון להוציאה ואם מת לוח וגבה ולא תיעשה כמטלטלין שלהן דכיון דצריכה להיות קיימת סמיכחו עליה במתקנה
47 דטעמא דא קא משתעבדי מטלטלי דיתמי לב"ח משום דמעיקרא לאו עליהו סרף דלאו למיגבי מיניהו אופיה שהרי כידו להוציאן אכל נתי אן כידו להוציאן וסמך עליהו: חו
48 עיסקא ותרי שפרי פסדיא דמלוה. משום דסתם עיסקא תילתא באגר לבצל הבית ופלגא בהפסד בדאמר באיהו נשך (לעיל דף סח) גבי שטרך דרב עיליש דאי לא מתחזי כרביה דכיון
49 דפלגא מלוה אי לא דשקיל מתא באגרא דפלגא פקדון אישתבח דקא טרף בפקדון משום רבית דמלוה הלבך מאן דיהיב עיסקא שני תבילות בגדים כמנה נכתוב שטר של מנה אי
50 מפסיד באתח מן החבילות מדמי תקון מהמשום ד' דערים ומשפח כחבירתה ט"ו דעירין אין כאן חשבון להפסד לבד ולשכר לבד אלא נשפח בפרגמטיא זו" דעירין (וישלמו תחילת
51 חבילה החסירה בה' דעירין של ט"ו דעירים שהתרו כחבילה אמרת וי' דעירין הנותרים הן הן ריוח וישול מנה' דיהיב עיסקא תילתא באגר ותמקבל תרי תילתי) וישלו בעליו מאותם"
52 דעירים שליש שכן ג' דעירים ושלוש טולש דיר ותמקבל טולש שני שלישים אי כתב בעליו שני שטרות כל חבילה שטר של חמישים נמצא חשבון של כל אחד לבדו ויחבל עליו המלוה
53 בהפסד חציה חציה שני דעירים וחצי ובשכר של חבירתה לא יטול אלא שליש ולא נמצא לחלוק שכר אלא שלשים מעות דהיינו חמשה דעירים דדיר ר' מעות כסף פשיטי הן הרי
54 פסדיא דמלוה.

1 אחני כתיבה לגירעון. והשטר מועיל לפחות דמיו אם יפתחו דמי המשכון שנשמש בו
2 הלזה יפרע משאר נכסיו ככל הכתוב בשטר: מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה. שכל מה
3 שכתוב בשטר כתובה ודון נדוניה ודוקעלת ליה מבי נשא לבית בעלה וכו' נפרעת ממנו
4 בשנותאמרלה או נתגרשה כדרך שבעל חוב נפרע ככל הכתוב בשטר מלוה כגון שכתובין
5 בה כמו שאנו כותבין אתריות דנא קבילת עלא:

6 בכתיבתה כפילו הלזה: מקום שנהגו לבסול.
7 לשום את מה שמכנסת לו כפליים בקמיו בשביל
8 כבוד ולכתוב כפליים בכתיבתה וכשהיא יוצאה
9 אינה נפרעת אלא חצוי נובה. התקן ממזוי
10 מתוך מנבי שכתא. כל מה שהיה חובת ופול
11 הדין גובה מאבי הבת: הא דקני מיניה. מאבי
12 הבת: ההוא דאמר להו. מזה מחמת מיתה היתה
13 שלה רב אחא כו'. האי לכתובה אכתובה קאי
14 או אגוניא מקום שנהגו לבסול היתה: הני לה
15 ארבע מאה. קאמר שיכתבו אותן תמני מאה
16 בכתיבתה או ד' מאה דכתובה קאמר דאיתן
17 מאתים לגבייה: אי אמר לכתובתה. לגבינא
18 קאמר: ואי אמר בכתיבתה. לכתוב לה בשטר
19 כתובה קאמר: לא גזים. אינו מקבל עליו דבר
20 גזומא אלא כמשפט ולא אסמכתא היא דהכי
21 אסמכתא: דקביל ארעא לשומשמי. כפולות היתה
22 לזרעה שומשמי וכו' דקרו מן החסין ומכחישין
23 דהקרקע יותר מן החסין: וקבד החסין בשומשמי.
24 הצליתן וירעוהו ואף החסין הוקרו ונמצא שלא
25 הפסיד בעל הבית כמה ששיקו והו נשפח כחש
26 דהקרקע שהיה נכוש בשומשמי יותר מן החסין:
27 מנבא ליה. בעל הקרקע מחלקו דמי כחשא
28 דארעא מה שהיתה מכוששת אם היה ורעה
29 שומשמי יותר משירעה חסין ולא יטול בה חסין
30 שיעור שומשמי שפרי לא הבחישו כל כך
31 מחמת החסין: אמר ליה אמרי אינשי בחוש
32 ארעא כו'. כלומר היה לו לזרוע שומשמי אפילו
33 היתה מכוששת קרקע יותר ולא יכחוש מרה
34 לישול עכשו פחות וירעב הוא וביתו: מפי
35 משומשמי. הוקרו החסין והצלחה אותה שנה
36 זרעת חסין יותר משל שומשמי: יהיכ ליה. בעל
37 דהקרקע מנבא לו מחבירתו ולא יטול אלא כדי
38 שיעור דמי שומשמי שהיא ראויה להעשות לפי
39 שנה גרים זה השבות האי עיסקא פלגא מלוה
40 ופלגא פקדון. המקבל פרמטיא מבעל הבית
41 ושמה לה כפי דמיה שהיא שדה כאן והוא
42 מוליקה למקום הויקר למחצית השכר חצי
43 אתריות אונסים עליו כמלוה חצוי אתריותה על
44 בעלים בפקדון: תקון רבנן הך תמנתיא. דגיאת
45 להו לתרוייהו: ואי בעי למישתי ביה שכרא. אם
46 רצה להוציא חציה בהוצאת ביתו מוציא שפרי
47 מלוה עליו היא: לאיעסוקי ביה. דמתוך
48 שתשתכר בשלף תטרח ותעסוק בה: פה: ואם

1 אחני כתיבה לגירעון ר' יוסי היה דורש לשון הדיוט
2 דתניא רבי יוסי אומר מקום שנהגו לעשות כתובה
3 מלוה גובה מלוה לבסול גובה מחצה נהרבלאי גבו
4 תילתא מרימר מנבי נמי שבחא א"ל רבינא למרימר
5 והתניא לבסול גובה מחצה לא קשא הא דקני מיניה
6 הא דלא קני מיניה רבינא משבח וכתבי לכתריה
7 אמרו ליה נקני מיניה דמר אמר להו אי מקנא לא
8 מיכפל אי מיכפל לא מיקנא ההוא גברא דאמר להו
9 הני לה ארבע מאה וזו לברתי בכתובתה שלח
10 רב אחא גריה דרב אוןא לקמיה דרב אשי ארבע
11 מאה דאינון תמני מאה או ארבע מאה וזו דאינון
12 מאתן אמר רב אשי חיונן אי אמר הכו לה ארבע
13 מאה וזו דאינון תמני מאה אי אמר כתובו לה
14 ארבע מאה וזו דאינון מאתן איפא דאמרי אמר
15 רב אשי חיונן אי אמר לכתובתה ארבע מאה וזו
16 דאינון תמני מאה ואי אמר בכתובתה ארבע מאה
17 וזו דאינון מאתן ולא היא לא שניא דאמר לכתובתה
18 ולא שניא דאמר בכתובתה ארבע מאה וזו דאינון
19 מאתן עד דאמר הכו לה סתמא ההוא גברא דקבל
20 ארעא מחבריה אמר אי מוכרנא לה יהיבנא לך
21 אלפא וזו אוכיר תילתא אמרי תהרדעי דינא הוא
22 דיהיב ליה תלת מאה ותלתין ותלתא ותילתא רבא

45 מות. הלזה והעיסקא קיימת ביד בניו הרי חציה שהיא מלוה נעשית מטלטלין אצל בניו ואין בהעלים גובים ממנה דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבצל חוב: להכי קרו ליה עיסקא.
46 שתתא קיימת תמיד ומתעסק בה ויסקמו עליה בעליה שלא יתקון להוציאה ואם מת לוח וגבה ולא תיעשה כמטלטלין שלהן דכיון דצריכה להיות קיימת סמיכחו עליה במתקנה
47 דטעמא דא קא משתעבדי מטלטלי דיתמי לב"ח משום דמעיקרא לאו עליהו סרף דלאו למיגבי מיניהו אופיה שהרי כידו להוציאן אכל נתי אן כידו להוציאן וסמך עליהו: חו
48 עיסקא ותרי שפרי פסדיא דמלוה. משום דסתם עיסקא תילתא באגר לבצל הבית ופלגא בהפסד בדאמר באיהו נשך (לעיל דף סח) גבי שטרך דרב עיליש דאי לא מתחזי כרביה דכיון
49 דפלגא מלוה אי לא דשקיל מתא באגרא דפלגא פקדון אישתבח דקא טרף בפקדון משום רבית דמלוה הלבך מאן דיהיב עיסקא שני תבילות בגדים כמנה נכתוב שטר של מנה אי
50 מפסיד באתח מן החבילות מדמי תקון מהמשום ד' דערים ומשפח כחבירתה ט"ו דעירין אין כאן חשבון להפסד לבד ולשכר לבד אלא נשפח בפרגמטיא זו" דעירין (וישלמו תחילת
51 חבילה החסירה בה' דעירין של ט"ו דעירים שהתרו כחבילה אמרת וי' דעירין הנותרים הן הן ריוח וישול מנה' דיהיב עיסקא תילתא באגר ותמקבל תרי תילתי) וישלו בעליו מאותם"
52 דעירים שליש שכן ג' דעירים ושלוש טולש דיר ותמקבל טולש שני שלישים אי כתב בעליו שני שטרות כל חבילה שטר של חמישים נמצא חשבון של כל אחד לבדו ויחבל עליו המלוה
53 בהפסד חציה חציה שני דעירים וחצי ובשכר של חבירתה לא יטול אלא שליש ולא נמצא לחלוק שכר אלא שלשים מעות דהיינו חמשה דעירים דדיר ר' מעות כסף פשיטי הן הרי
54 פסדיא דמלוה.

56 זוז, אזי יש לפרש את כוונתו שיתנו לה ארבע מאות זוז, דאיינו
 57 תמני מאה - ויכתבו בכתובה שמונה מאות. ואי אמר 'כתובו' לה
 58 ארבע מאה זוזי - 'כתבו' לה ארבע מאות זוז, אזי כוונתו שרק
 59 יכתבו כך בשטר הכתובה, דאיינו מאתן - אך בפועל לא יתנו לה
 60 אלא את מחציתם, מאתיים זוז.
 61 אמר דאמר - ויש אומרים בלשון אחר. אמר רב אשי הוין, אי
 62 אמר תנו ארבע מאות זוז לכתובה, אזי כוונתו שיתנו לה בפועל
 63 ארבע מאה זוזי, דאיינו תמני מאה - ויכתבו שמונה מאות. מאחר
 64 שתיבת 'לכתובה' משמעותה לצורך גביית הכתובה. ואי אמר
 65 תנו לה ארבע מאות זוז בכתובה, אזי כוונתו שיתנו בשטר
 66 הכתובה ארבע מאה זוזי, דאיינו מאתן - ולא יתנו בפועל אלא
 67 מאתיים.
 68 הגמרא דוחה את דברי רב אשי ולא היא - אין הדין כן, אלא לא
 69 שניא דאמר תנו לכתובה, ולא שניא דאמר תנו בכתובה, בכל
 70 אופנים אלו כוונתו שיתנו בכתובה ארבע מאה זוזי, דאיינו מאתן
 71 - ולא יתנו לה בפועל אלא מאתיים, עד דאמר הבו לה תמני -
 72 עד שיאמר תנו לה ארבע מאות זוז בסתם, ולא יזכיר 'כתובה'
 73 כלל, בזה יש לפרש את כוונתו שיתנו לה בפועל ארבע מאות זוז
 74 ויכתבו שמונה מאות.
 75 הגמרא שבה לעסוק בניני אריס המוביר את השדה שקיבל: ההוא
 76 נכרא דקבל ארעא מחבריה - שקיבל קרקע מחברו באריסות, על
 77 מנת שירע בה ויחלוק עם הבעל בה בנידולי השדה. וכדי שלא
 78 יחשוש בעל השדה שלא יעבוד בה כראוי, אמר לו האריס, אי
 79 מוכרנא לה - אם אוביר את השדה, דהיינו שלא אזרע בה, והינא
 80 לך אלפא זוזי - אתן לך אלף זוז. לבסוף אוביר תילתא - השאיר
 81 שלישי מן השדה בורה, ולא זרע אלא בשני השלישים הנותרים.
 82 ומעתה יש לדון, האם חייב הוא לשלם עבור שלישי זה שלא זרע.
 83 אמרי נהרדעי - אמרו בני ישיבת נהרדעא, דינא הוא דיהיב ליה
 84 האריס לבעל השדה, חלת מאה וחלתין וחלתא וחלתא - שלש
 85 מאות שלשים ושלוש זוזים, שהרי נחייב ליתן אלף זוז אם יוביר
 86 את כל השדה, ומאחר שלא הוביר אלא שלישי, עליו לשלם לו
 87 שלישי מאלף זוז.
 88 דעת החולק: רבא אמר, התחייבות זו של האריס לשלם לבעל
 89 השדה אם לא יזרעה אסמכתא היא, והדין הוא דאסמכתא לא
 90 קניא. דהיינו, כל התחייבות שמתחייב אדם לחבירו על תנאי,
 91 משום שסומך בדעתו שודאי יוכל לעמוד בקיום התנאי ולא
 92 יצטרך לשלם את התחייבותו, ולאחר מכן נאנס ולא השלים את
 93 תנאו, אין הוא חייב לשלם את התחייבותו, מאחר שלא נתכוון
 94 להתחייב באמת, אלא שהיה סבור שלא יגיע לידי תשלום
 95 ההתחייבות.
 96 שואלת הגמרא: ולרבא, מאי שניא מהא דתנן במשנתנו, שהיה
 97 האריס כותב לבעל השדה, אם אוביר את השדה, ולא אעבדי - ולא
 98 אעבוד בה כראוי, אשלם במיטבא - אשלם לך ממיטב הפירות,
 99 והרי אף התחייבות זו אסמכתא היא, ומכל מקום חייב האריס
 100 לשלם אם לא קיים את תנאו.
 101 משיבה הגמרא: תתם - במשנה, לא קא נזים - אין הוא מגזים
 102 בהתחייבותו, אלא מקבל על עצמו לשלם לבעלים כפי המגיע
 103 להם, שהרי הפסידם בזה שלא זרע את השדה, ולפיכך אין זו
 104 אסמכתא. תתם - במעשה זה, בין דאמר מילתא ויתירא - מאחר
 105 שהוסיף דברים יתרים להתחייב בסכום הגדול בהרבה משווי
 106 פירות השדה, גזמא בעלמא הוא דתנן - מוכח מדבריו שלא
 107 נתכוין אלא להגזים, ולא להתחייב על כך באמת, מאחר שהיה
 108 סבור שיוכל לקיים את תנאו, ולפיכך יש בזה משום אסמכתא, ואין
 109 מחייבים אותו לשלם את התחייבותו.
 110 הגמרא מביאה שני מעשים באריס ששינה מדעת הבעלים: ההוא

1 מתרצת הגמרא: אהני כתובה ליידיעון - הועילה כתיבת שטר זה,
 2 לענין אם נפתחו דמי המשכון על ידי תשמישו של הלוח. שאם לא
 3 היה מחייב עצמו בשטר, היה המלוה מפסיד את דמי הפחת, אך
 4 מכיון שכתב הלוח שמשעבד את כל נכסיו כנגד שווי של המשכון,
 5 יוכל המלוה להיפרע משאר נכסיו.
 6 הגמרא מביאה תנא נוסף הדורש לשון הדין: רבי יוסי היה דורש
 7 לשון הדין: דתניא רבי יוסי אמר, מקום שנהגו הכל לעשות את
 8 היתובה במלוה - דהיינו, שהיו שמים את הנכסים שהכניסה
 9 האשה לבעלה מבית אביה כפי שוים האמיתי, ולפיכך אם
 10 נתאלמנה האשה או נתגרשה היתה גובה את כל הנכסים כפי
 11 הכתוב בשטר כתובתה, כשם שהמלוה גובה מן הלוח את כל
 12 הסכום הכתוב בשטר, אזי גובה אף הבעל בשעת הנישואין נכסים
 13 ליתו מאבי האשה כמלוה, שמאחר שנתחייב האב בשטר הכתובה
 14 ליתן נכסים אלו לחתנו, היה זה כחוב המוטל עליו לפרוע.
 15 אמנם במקום שנהגו לקבול - להעריך את שווי הנכסים שהכניסה
 16 האשה מבית אביה כפליים משוים האמיתי, כדי ליתן כבוד
 17 לאשה, אך אם נתאלמנה או נתגרשה לא היתה גובה אלא מחצית
 18 מן הכתוב, אזי אף הבעל גובה מחמיו בשעת הנישואין מחצה
 19 משווי הנכסים הכתוב בכתובה, מאחר שהדבר ידוע שלא נתכוון
 20 ליתן לו את כל הכתוב בשטר.
 21 נהרדעי ויחכם הדר במקום ששמו 'נהרבי' גבו תילתא - היה
 22 גובה לחתן מחמיו רק שלישי מן שווי הנכסים הכתוב בכתובה,
 23 מאחר שמנהג הנמוקם היה להעריך את הנכסים כאילו שוים הם
 24 פי שלושה משוים האמיתי.
 25 מרימר מניי נמי שקבא - היה גובה מאבי הבת את כל מה שנכתב
 26 בכתובה, אף שהיה זה במקום שנהגו להעריך את הנכסים
 27 בכפליים משוים האמיתי.
 28 אמר ליה רבינא למרימר, והתניא - והרי שינוי בברייתא שבמקום
 29 שנהגו לקבול אינו גובה החתן מחמיו אלא מחצה מן הכתוב בשטר.
 30 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא - מה שנהג מרימר לגבות את כל
 31 הכתוב בשטר, היינו במקום דקני מיניה - שנתחייב אבי הבת
 32 במעשה קנין על הכתוב בשטר, ובאופן כזה אפילו אם שמו
 33 הנכסים ביותר משוים חייב הוא ליתן את הכל, הא - מה ששינוי
 34 שבמקום שנהגו לכפול גובה מחצה, היינו ברבא קני מיניה - שלא
 35 נתחייב על כך במעשה קנין.
 36 רבינא בשעה שהשיא את בתו הוה משבח וכתוב לברתיה - היה
 37 כותב לה כפליים משווי הנכסים שנתן. אמרו ליה, נקני מיניה דמר
 38 - הבה נעשה קנין על התחייבות זו. אמר להו, אי מקנא לא מיכפל
 39 אי מיכפל לא מיקנא - אם חפצים אתם בקנין לא אכפול בשטר
 40 הכתובה את שווי הנכסים, ואם חפצים אתם שאכפול, לא אעשה
 41 קנין על כך, מאחר שהמחייב עצמו בקנין צריך לשלם את כל
 42 הכתוב בכתובה, אף במקום שנהגו לכפול.
 43 הגמרא מביאה מעשה הנוגע לענין זה של כפילת הנכסים
 44 בכתובה: ההוא נכרא - מעשה היה באדם הנוטה למות, דאמר להו
 45 ליורשיו, הבו לה ארבע מאה זוזי לברתי בכתובה - תנו לבתי
 46 נדוניה בשווי ארבע מאות זוז בכתובתה. ובאותו מקום המנהג היה
 47 לכפול את שווי הנכסים הנכתב בכתובה.
 48 שלח רב אחא בריה דרב אמי שאלהו זוז לקמיה דרב אשי, כיצד יש
 49 לפרש את כוונתו, האם נתכוין לומר תנו לה ארבע מאה זוז, דאיינו
 50 תמני מאה - וכתבו בכתובה כפליים, דהיינו שמונה מאות זוז, או
 51 שנתכוין לומר כתבו בכתובתה ארבע מאה זוזי, דאיינו מאתן - אך
 52 הלא תתנו לה אלא מאתיים זוז, שהרי הדרך ליתן רק מחצית מן
 53 הכתוב בשטר הכתובה.
 54 אמר רב אשי בתשובה לשאלה זו, הוין - יש לראות ולדקדק
 55 בדבריו, אי אמר 'הבו' לה ארבע מאה זוזי - 'תנו' לה ארבע מאות

56 בה מעתה, ונודקק למעות הריוח כדי להשלים את דמי הקרן.
 57 וְאִי אָמַר לִיהּ האחד לחבירו, הָב לִי פְּלָנָא רְיוּחָא וּפְּלָנָא קְרָנָא - תן
 58 לי גם מחצית מן הרווחים וגם מחצית מן הקרן, מאחר שאין אני
 59 חפץ לעסוק עוד במעות אלו, אָמַר לִיהּ - יכול השני לומר לו,
 60 עֵיבָא לְהַדְרֵי מְשֻׁעָבֵד - מעות העיסקא משועבדות לשנינו, ואם
 61 נחלוק עתה יתכן שאני אפסיד בסחורה שאנקא, ואודקק לחצי
 62 הנתון בידך כדי להשלים ממנו את ההפסד.
 63 וְאִי אָמַר לִיהּ האחד לחבירו, נְפְלוּג רְיוּחָא וְנְפְלוּג קְרָנָא - הבה
 64 נחלוק את הקרן ואת הריוח, וְאִי מְפִי לָךְ פְּסִידָא דְרָנָא בְּהַרְדָּה - ואם
 65 יבוא הפסד לידך אשא עמך בתשלום ההפסד מן המעות שבידי,
 66 מכל מקום רשאי השני לעכב עליו, דְאָמַר לִיהּ - שיכול הוא לומר
 67 לו, לֹא - איני חפץ בכך, משום דְפְּלָנָא דְבִי תְרֵי עֻדָּיָה - המזל של
 68 שני אנשים עדיף מן המזל של אדם אחד, ולפיכך חפץ אני
 69 שנמשך לעסוק יחד בעיסקא זו, שמא בצירוף מזל שנינו נרויח.

משנה

70 המשנה עוסקת בענין החובות שיש על החוכר לעשותם לבעל
 71 השדה: הַמְּקַבֵּל שָׂדֶה מִחֲבִירוֹ בחיבורו, וְלֹא רָצָה לְנַכֵּשׁ את השדה
 72 מן העשבים הרעים המכחישים את התבואה, וְאָמַר לוֹ החוכר
 73 לבעל השדה, מָה אֵיכְפַת לָךְ שאיני מנכש, מכל מקום אינך מפסיד
 74 מכך, הוֹאִיל וְאִנִּי נוֹתֵן לָךְ אֶת חֲבִירְךָ לפי כמות התבואה
 75 שהתחייבתי, והפסד מחסרון הניכוש, יחסר מחלקי בלבד. אִין
 76 שׁוֹמְעִין לוֹ - לחוכר, מְפִנֵי שִׁבּוּל לֹמַר לוֹ בעל השדה, לְמַחֵר -
 77 לאחר זמן אַתָּה יוֹצֵא מְפִנָּה - מן השדה, וּמַעְלַת לְפָנֵי עֲשָׂבִים
 78 ומכחישה את התבואתו:

גמרא

79 הגמרא מבארת מדוע אין בעל השדה שומע לדברי החוכר: אִי
 80 אָמַר לִיהּ - אם יאמר החוכר, לְחַבְרֵי חֲבֵי בְּרִיבְנָא לָהּ - לאחר
 81 שאקצור את התבואה אחרוש ואהפוך את השורשים וימותו בכך
 82 העשבים הרעים ולא יצמחו שוב, אָמַר לִיהּ - בעל השדה יכול
 83 להשיב לו, חֲפִי מְעַלְיֵיתָא בְּעֵינָא - רצוני לקבל ממך חטים מעולות,
 84 ולא תועיל החרישה לאחר שהעשבים כבר החלישו את כוחן. וְאִי
 85 אָמַר לִיהּ החוכר לבעל השדה וּבִינְנָא לָךְ חֲפִי מְשֻׁעָבֵד - אקנה לך
 86 חטים מעולות מן השוק, אָמַר לִיהּ בעל השדה, חֲפִי דְאֲרַעְיָא בְּעֵינָא
 87 - רצוני בחטים שגדלו דווקא בשדה שלי. וְאִי אָמַר לִיהּ החוכר
 88 לבעל השדה מְנַכְשֵׁנָא לָךְ שִׁיעוֹר מְנַתֵּד - אנכש את העשבים
 89 בחלק השדה שיצמחו בה חטים כשיעור המגיע לך, אָמַר לִיהּ בעל
 90 השדה, קָא מְנַכְבֵּת שָׁם רַע לְאֲרַעְיָא - בכך תוציא שם רע לשדי,
 91 שכאשר יראו שחלק מן התבואה כחושה, יסברו שכל השדה כך
 92 היא, ואם ארצה למכור את השדה או להוריד לה אריס אחר, לא
 93 אמצא.

94 מקשה הגמרא: וְהֵתֵּן - והרי במשנתנו שנינו טעם אחד שאומר
 95 לו בעל השדה, והיא, מְפִנֵי שְׁמַעְלַת לְפָנֵי עֲשָׂבִים, ומשמע שרק
 96 משום טעם זה אין מקבל את דברי החוכר.

97 מתרצת הגמרא: אֵלָּא, אכן כדברי המשנה טענת בעל השדה היא
 98 מחמת העשבים, ומבארת הגמרא מדוע טענה זו לעולם קיימת,
 99 שכן אף אם יאמר החוכר שיחרוש לאחר הקצירה, לא תועיל
 100 טענתו, מְשׁוּם דְאָמַר לִיהּ בעל השדה לחוכר, בְּרָא דְנִפְלָג נְפֵל -
 101 והרעים של העשבים הרגילים ליפול בשדה, כבר נופלים בה עתה,
 102 והם יצמיחו עשבים חדשים רעים בתבואה הבאה, ואין החרישה
 103 שלאחר הקצירה תועיל להם, לכך צריך לעקור את העשבים
 104 בתחילה קודם שיפלו מהם הורעים:

1 תְּרֵי עֵיבָבֵי וְחַד שְׁמָרָא פְּסִידָא דְלָהּ - ובאופן שכותבים שטר אחד
 2 על שתי עיסקאות יש בזה הפסד לזה, שהרי שיעור הריוח של
 3 המקבל גדול משיעור השתתפותו בהפסדים, ולפיכך אם יש ריוח
 4 בעיסקא אחת והפסד בשניה, עדיף לו ליטול חצי בהפסדים ושני
 5 שלישי ברווחים, מאשר לערב את שניהם כאחת. וכגון במקרה
 6 שהובא לעיל שהפסיד באחת העיסקאות חמשה דינרים והריוח
 7 בשניה חמשה עשר, אם יכתוב שטר אחד על שתיהן אינו נוטל
 8 אלא שני שלישי מן הריוח הסופי של עשרה דינרים, דהיינו ששה
 9 דינרים ושני שלישי. אמנם אילו היה כותב שני שטרות נפרדים,
 10 היה משתתף במחצית ההפסד של חמשה דינרים, שהם שנים וחצי
 11 דינרים, ומאיך היה נוטל שני שלישי מן הריוח של חמשה עשר
 12 דינרים, שהם עשרה דינרים, ונמצא שהיה בידו שבעה וחצי
 13 דינרים.

14 וכוננת רבא להשמיענו בזה עצה טובה, שאין ראוי לכתוב שטר
 15 אחד על שתי עיסקאות כדי שלא להפסיד את המקבל, וכן אין
 16 ראוי לכתוב שני שטרות על עיסקא אחת, כדי שלא להפסיד את
 17 הנתון, אלא בעיסקא אחת יש לכתוב שטר אחד, ובשתי עיסקאות
 18 שני שטרות.

19 דין נוסף שאמר רבא לגבי עיסקא: וְאָמַר רְבָא, הֵיא מְאֵן דְקָבִיל
 20 עֵיבָבָא מִן חֲבִירָה - אדם שקיבל סחורה מחבירו כדי למכרה
 21 ולהרויח, וּפְסִיד - והפסיד חלק מן הסחורה, מִרְחָ וּמְלִיחָה וְלֹא
 22 אוֹדְעִיהּ - וטרח להמשיך ולהתעסק בה עד שנתמלא ההפסד, ולא
 23 הודיע לבעלים על ההפסד קודם שמילאהו. וכגון שהתעסק
 24 בסחורה בשווי מאה דינרים, והפסיד מתחילה חמישים דינרים,
 25 ולאחר מכן שב והתעסק עד שהריח חמישים דינרים, ונמצא
 26 שעתה יש בידו סחורה בשווי מאה דינרים כבתחילה.

27 הדין הוא דְלֹא מְצִי אָמַר לִיהּ - אין הוא יכול לומר לנתון בשעת
 28 החלוקה דְרֵי מְהִינָא פְּסִידָא בְּהִרְיָא - שא עמי בהפסד זה שהיה
 29 מתחילה. דהיינו, שאינו יכול לומר לו טול מחצית מן ההפסד של
 30 חמישים דינרים שהיה בתחילה, שהוא עשרים וחמשה דינרים,
 31 ושליש מן הריוח של חמישים דינרים שהרווחתי לבסוף, שהוא
 32 ששה עשר דינרים ושני שלישי, ונמצא שהפסדת ממעות הקרן
 33 שמונה דינרים ושליש דינר. מְשׁוּם דְאָמַר לִיהּ הנתון למקבל, לְחֵבִי
 34 מִרְחָתִי לְמִלְיֹותִיהּ - לפיכך טרחת למלאות את ההפסד ממקום אחר,
 35 ולא הודעת לי על הפסד זה מתחילה, כִּי חֲבִיבִי דְלֹא לִיקְרוֹ לָךְ
 36 מְפִסִיד עֵיבָבֵי - כדי שלא יקראו לך 'מפסיד עיסקאות', ונמצא,
 37 שמחלת לי את ההפסד שהיה מתחילה, ואין אני מחשב עמך אלא
 38 לפי מה שיש עתה לפנינו, ומאחר שאין כאן לא ריוח ולא הפסד
 39 הרי אני נוטל את כל מאת הדינרים שמסרתי לך מתחילה.

40 דין נוסף שאמר רבא בעניני עיסקאות: וְאָמַר רְבָא, הֵנֵּן כִּי תְרֵי
 41 דְעֵבָבֵי עֵיבָבָא בְּהִרְיָה דְרֵי - שני אנשים שקיבלו סחורה בשותפות
 42 מאדם שלישי, על מנת שיסחרו בה עד זמן מסוים, ויחלקו את
 43 הרווחים ביניהם ובין הנתון, רְיוּחָא - והרויחו בעיסקא זו, ועדיין לא
 44 נשלם הזמן שסיכמו עם הנתון. וְאָמַר לִיהּ חַד לְחֲבִירָה - ואמר אחד
 45 מן המתעסקים לחבירו, תָּא לִפְּלָג - הבה ונחלוק בינינו את מעות
 46 העיסקא, ולא נוסיף לעסוק בה עוד. אִי אָמַר לִיהּ אִידָךְ נְרִיחָא מְפִי
 47 - אם אמר לו השני רצוני להמשיך לעסוק ולהרויח עוד, דִּינָא הוּא
 48 דְמַעְכָּב - רשאי הוא לעכב עליו בדין שלא לחלוק עד שיגיע הזמן
 49 שקבע עם הנתון.

50 מבארת הגמרא מדוע יכול הוא לעכב על חבירו מלחלוק: (ו)אִי
 51 אָמַר לִיהּ האחד לחבירו, הָב לִי פְּלָנָא דְרְיוּחָא - הבה לי מחצית מן
 52 הרווחים המגיעים לחלקי, דהיינו, שנחלקו בינינו ובין הנתון את
 53 הרווחים שהיו עד עתה, ונמשיך לעסוק בקרן כדי להרויח בה עוד.
 54 אָמַר לִיהּ - יכול השני לומר לו, רְיוּחָא לְקָרְנָא מְשֻׁעָבֵד - הריוח
 55 משועבד לקרן, שהרי יתכן שנפסיד ממעות הקרן בסחורה שנעשה

1 תרי עיסקין יחד שטרין פסידא דלוח. קבל היום ממנו במנה ולמחר במנה וכתב שטר על
2 מאתים הפסיד הלוח במה דפרישית שאם יתא הפסד בזה ושכר בזה לא יחשבו כל אחד
3 לבדו אלא השכר ומלא הקרן תחילה ואחרי' יחלוקו המותר ואם כתב ב' שטרות כמשפט
4 הזה מחדש הפסד של זה לבד והשכר של זה לבד ויפלו הבעלים עליו בהפסד החצי
5 ובשכר השליש ועצמה טובה קמיל רבא דבחד
6 עיסקא דכתוב חד שטרין ובתרי עסקין בכתוב ב' שטרין ויהא הדבר שקול: ולא מצו לפרושי ליה.
7 לבתר דמלייה דרי מתיאד פסידא קמא פתריא.
8 ונמצאת פוחת מן הקרן: דא"ל להכי פתחת
9 ופלי' וכו'. דמדלא אודעתן מערקא נבלם היית
10 בדבר וארעתא דמלו קרנא סרחת: בי תרי
11 דעבד עיסקא פתרי דתרי וריות. שני קבלנים
12 שקבלו עיסקא מבעל הבית בשותפות שיימקרוהו
13 ויחירו במעות ועד מן פלוני ויחלקו ביניהם וכן
14 בעה"ב כמשפט ונשתמשו חצי הזמן ונשתכרו
15 דמעבד. עליה עד שניעה הזמן שקבעו לבעה"ב
16 שחירו לו את שלו ומותר יחלוק: אי אמר ליה
17 ניפלוג רווחא. השתא מפרש ואיל' מי את ליה
18 דניעבד אי א"ל האי פלוג רווחא ותקרו נתפס
19 עריון להריוו בו עד הזמן מצי א"ל אידך רווחא
20 לקרנא משתעבד שקא בסחורה שגועה עד
21 נפסיד וצריך שיהא הריח קיים להשתכר בו עד
22 כדי למלאות הקרן: ואי אמר ניפלוג תריוויה
23 מצי א"ל עיסקא לתדרי משתעבד ואם נפלוג
24 שקא אני אפסיד בסחורה שאקנה שדרי קבלתי
25 אני להתעסק בה עד אותו הזמן ואם אפסיד
26 שקא חלק השני ישתכר ומלא חסרון ואני יחד
27 קבלנו ונשתעבדו התלקים זה לזה : מתני'
28 ולא הצי לנפש. התבואה אתן לך חכדיך. כך
29 וכר כרוזן שפסקתי עמך ומה איכפת לך אם
30 חסר חלקי שהעשבים מכחישים השבלים. אין
31 זה אלא עלי' אין שומעין לו. והא ליתא אלא
32 בתקנותא דאי בקבלנותא. פשיטא מי מצי א"ל
33 מאי איכפת לך גמ' ואי א"ל כריבנא וכו'.
34 השתא מפרש אמאי אין שומעין לו אי אמר לו
35 אני אתרוש אתר הקצירה ואהפוך פרשי
36 העשבים שנתור בה וימותו ולא תעלה לפנדך
37 עשבים. מאי מחדר ליה: א"ל אנא חפי מעליא
38 בעינא. אותו חבירות שפסקת לי אני רוצה שיהו
39 בריאים ולא בחושים: מנסכת שם רע לארעאי.
40 הרואים סבורים שניכשת ואעפ"כ היא מלאה
41 עשבים ואתה מוציא שם רע לארעאי ומחר אם
42 באתי למכור או להוריד לזה אריס אתר לא
43 יזהה יורד: והא תנן וכו'. הרי לא שנה במתני' אלא שנה
44 עשבים לשנה הבאה וטענתו לעולם עומדת דבי א"ל
45 כריבנא לארר הקצירה א"ל האי נדי דעקרת לשרשים סוף סוף
46 העשבים שתינה בה עכשיו עד שיוערו יפלו הירעים לארץ ויצמחו
47 לשנה הבאה ולו לא תועיל החרושי: מתני' המקבל שדה מחבירו ולא עשתה.
48 התבואה אלא מעט וכו' לא האריס למנוע מלהתעסק בה עד שאין בה עוד כדי טרחה: אם יש בה כדי לעשות.
49 מתבואתה כרי ובגמרא מפרש מאי שיעוריה: חייב ליפטר בה. בעל כרחו והא ליתא אלא בקבלנותא דאי בתקנותא מה לו לבעל השדה אם יחדל לו סוף חכירו הוא נותן
50 לו: מה קצבה כבירי. מה קצבה אם יש קצבתם לו כרי לשיעור חיוב טיפול שדה גדולה לשיעור כרי ושדה קטנה לשיעור כרי: אלא אם יש בה כדי נפילה. שיכול לחזור ולזרעה לשנה
51 הבאה מתבואת שנה זו: נפילה. ירע שמפורסם לה במפולת יד: גמ' אקום ואני. אעמוד ואחרושי: ואדרי. אנה המוצר ברתת או נפסה. בעמלאי ונפסקתי יד. בהוצאתי. תרתת. פליא
52 שווריק המוצר ברתת מתבואה: שתעמוד בה. כשתוחבין אותה בתוכו: מהאי גיסא ומהאי גיסא. אם נראין חודיה משני צדדי: בונם שלו. פלד' ר' זרחת שמכניסין אותה לגבות
53 התבואה עליה לרות שאין רואה פני התמחה וצריך נמי בכלל בונם הם: תנן הים. במסי עוקצין וכו' משום אמרי דבי ר' ינאי דמפרשי שיעורא בבבולא דהך מתני' נקט לחו גבי מתני'
54 דמפרשי בה דבי ר' ינאי שיעורא: פריצי. דמפרשי רשעי ויתים ועגבים שהן לעולם בוסר שאין בישולן נגמר לעולם: מתיירי. מן סומאת אובולין דלא חיי לאכילה: וכמה פריצי.
55 במה תן מושלשין וצריך פריצין הן: ארבעת קבין לקורה. שמכניסין בבית הכד מהן כדי שיעור טעינת הקורה בפעם אחת וצאן מוציאין אלא ארבעה קבין שמן: באוללא. בתפוחא אחת
56 שקורין שק יש מקום שבהי בר שלחן גדולין ומכניסין שלשת בורים יחד ויש מקום שאין מכניסין אלא בור ויתים בטעינת קורה וישער רבי אלעזר בקטנים ורבי ינאי בגדולים וקטנים

1 תרי עיסקין יחד שטרין פסידא דלוח. קבל היום ממנו במנה ולמחר במנה וכתב שטר על
2 מאתים הפסיד הלוח במה דפרישית שאם יתא הפסד בזה ושכר בזה לא יחשבו כל אחד
3 לבדו אלא השכר ומלא הקרן תחילה ואחרי' יחלוקו המותר ואם כתב ב' שטרות כמשפט
4 הזה מחדש הפסד של זה לבד והשכר של זה לבד ויפלו הבעלים עליו בהפסד החצי
5 ובשכר השליש ועצמה טובה קמיל רבא דבחד
6 עיסקא דכתוב חד שטרין ובתרי עסקין בכתוב ב' שטרין ויהא הדבר שקול: ולא מצו לפרושי ליה.
7 לבתר דמלייה דרי מתיאד פסידא קמא פתריא.
8 ונמצאת פוחת מן הקרן: דא"ל להכי פתחת
9 ופלי' וכו'. דמדלא אודעתן מערקא נבלם היית
10 בדבר וארעתא דמלו קרנא סרחת: בי תרי
11 דעבד עיסקא פתרי דתרי וריות. שני קבלנים
12 שקבלו עיסקא מבעל הבית בשותפות שיימקרוהו
13 ויחירו במעות ועד מן פלוני ויחלקו ביניהם וכן
14 בעה"ב כמשפט ונשתמשו חצי הזמן ונשתכרו
15 דמעבד. עליה עד שניעה הזמן שקבעו לבעה"ב
16 שחירו לו את שלו ומותר יחלוק: אי אמר ליה
17 ניפלוג רווחא. השתא מפרש ואיל' מי את ליה
18 דניעבד אי א"ל האי פלוג רווחא ותקרו נתפס
19 עריון להריוו בו עד הזמן מצי א"ל אידך רווחא
20 לקרנא משתעבד שקא בסחורה שגועה עד
21 נפסיד וצריך שיהא הריח קיים להשתכר בו עד
22 כדי למלאות הקרן: ואי אמר ניפלוג תריוויה
23 מצי א"ל עיסקא לתדרי משתעבד ואם נפלוג
24 שקא אני אפסיד בסחורה שאקנה שדרי קבלתי
25 אני להתעסק בה עד אותו הזמן ואם אפסיד
26 שקא חלק השני ישתכר ומלא חסרון ואני יחד
27 קבלנו ונשתעבדו התלקים זה לזה : מתני'
28 ולא הצי לנפש. התבואה אתן לך חכדיך. כך
29 וכר כרוזן שפסקתי עמך ומה איכפת לך אם
30 חסר חלקי שהעשבים מכחישים השבלים. אין
31 זה אלא עלי' אין שומעין לו. והא ליתא אלא
32 בתקנותא דאי בקבלנותא. פשיטא מי מצי א"ל
33 מאי איכפת לך גמ' ואי א"ל כריבנא וכו'.
34 השתא מפרש אמאי אין שומעין לו אי אמר לו
35 אני אתרוש אתר הקצירה ואהפוך פרשי
36 העשבים שנתור בה וימותו ולא תעלה לפנדך
37 עשבים. מאי מחדר ליה: א"ל אנא חפי מעליא
38 בעינא. אותו חבירות שפסקת לי אני רוצה שיהו
39 בריאים ולא בחושים: מנסכת שם רע לארעאי.
40 הרואים סבורים שניכשת ואעפ"כ היא מלאה
41 עשבים ואתה מוציא שם רע לארעאי ומחר אם
42 באתי למכור או להוריד לזה אריס אתר לא
43 יזהה יורד: והא תנן וכו'. הרי לא שנה במתני' אלא שנה
44 עשבים לשנה הבאה וטענתו לעולם עומדת דבי א"ל
45 כריבנא לארר הקצירה א"ל האי נדי דעקרת לשרשים סוף סוף
46 העשבים שתינה בה עכשיו עד שיוערו יפלו הירעים לארץ ויצמחו
47 לשנה הבאה ולו לא תועיל החרושי: מתני' המקבל שדה מחבירו ולא עשתה.
48 התבואה אלא מעט וכו' לא האריס למנוע מלהתעסק בה עד שאין בה עוד כדי טרחה: אם יש בה כדי לעשות.
49 מתבואתה כרי ובגמרא מפרש מאי שיעוריה: חייב ליפטר בה. בעל כרחו והא ליתא אלא בקבלנותא דאי בתקנותא מה לו לבעל השדה אם יחדל לו סוף חכירו הוא נותן
50 לו: מה קצבה כבירי. מה קצבה אם יש קצבתם לו כרי לשיעור חיוב טיפול שדה גדולה לשיעור כרי ושדה קטנה לשיעור כרי: אלא אם יש בה כדי נפילה. שיכול לחזור ולזרעה לשנה
51 הבאה מתבואת שנה זו: נפילה. ירע שמפורסם לה במפולת יד: גמ' אקום ואני. אעמוד ואחרושי: ואדרי. אנה המוצר ברתת או נפסה. בעמלאי ונפסקתי יד. בהוצאתי. תרתת. פליא
52 שווריק המוצר ברתת מתבואה: שתעמוד בה. כשתוחבין אותה בתוכו: מהאי גיסא ומהאי גיסא. אם נראין חודיה משני צדדי: בונם שלו. פלד' ר' זרחת שמכניסין אותה לגבות
53 התבואה עליה לרות שאין רואה פני התמחה וצריך נמי בכלל בונם הם: תנן הים. במסי עוקצין וכו' משום אמרי דבי ר' ינאי דמפרשי שיעורא בבבולא דהך מתני' נקט לחו גבי מתני'
54 דמפרשי בה דבי ר' ינאי שיעורא: פריצי. דמפרשי רשעי ויתים ועגבים שהן לעולם בוסר שאין בישולן נגמר לעולם: מתיירי. מן סומאת אובולין דלא חיי לאכילה: וכמה פריצי.
55 במה תן מושלשין וצריך פריצין הן: ארבעת קבין לקורה. שמכניסין בבית הכד מהן כדי שיעור טעינת הקורה בפעם אחת וצאן מוציאין אלא ארבעה קבין שמן: באוללא. בתפוחא אחת
56 שקורין שק יש מקום שבהי בר שלחן גדולין ומכניסין שלשת בורים יחד ויש מקום שאין מכניסין אלא בור ויתים בטעינת קורה וישער רבי אלעזר בקטנים ורבי ינאי בגדולים וקטנים

עלו היו תלתא זמני ארבעה קבין:

כל שנתבאת בחיזוקה. תימה אמאי קרי אין כחו רע לפי שאינה נתבאת באגרופו והלא היא רותת תחתיה: על אדם שבוהו רע שיכול להסיטו טמא. תימה אפילו אין כחו רע שאין יכול להסיטו אמאי טהור הלא וטמא התחתון לעליון ועוד הטומאה בחיבורים הוא וטמא טומאת בשעה כדאמר בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו: ושם) וי"ל כגון שהתחתון נכרי שאינו מקבל טומאה וטהור העליון מטומאה דאורייתא

עלו. זב וטהור לאילן שבוהו רע או לסוכה ענף אילן שבוהו רע. טמא. הטהור שביין שהאילן או הסוכה כחה רע נכפפת תחתיה וכדי העליון על התחתון ונשען עליו מכוון של עליון ובין זב שנשען על הטהור ובין שטור שנשען על הזב טמא: שאין בעיקרו לחוק. ברחבו רובע הקב: שנתבאת בחיזוקה. שנתבאת באחיזוקה שהאוחזו בה טומנה בכף ידו:

הפלהך בבית הפרס. שדה שנתרש בה קבר חשו לעצם כשעורה שטמא במגע עמו ובמשא ואינו מטמא באהל היי שם אבנים שאין תקועות וקבועות בארץ והן נוסות מחמת העובר עליהן ועצם כשעורה ניסט מכוון או רכב מי שרוצה לאכול סהרות על אדם או בהמה שבוהו רע ודולכיהו עליהן טמא הרובכ לא מביקא נרוב דטמא דבבלאו היסט אבנים נמי טמא התמלה בבית הפרס אלא אף הרובכ טמא דכיון דבכ התחתון רע מחמת משא העליון ניסט ודרי כאלו מטמא הוא ובכ התחתון אינו מועיל להצילו אמאי כחו יפה אכל אם היה כחו יפה לא חשיב משא העליון ואינו בטמא: נוקשות. זו לוח: ארבעה קבין. ודרי שיעור משוי: מפשילן לאחוריו. שאין כובדן מונע מלהתפזר לבה רוציות. מתמעכות תחת המשא: ואם לאו. שהוא קל או שאינו מוטל עליהן: באיזה משאוי. היו רציצה: במקום תפילין. אצל תפילין של יד: אפילו מטפחת שלהן. שבוהין בה תפילין בלילה: להניח לשם משאוי על הראש בשעה שתפילין במקומן מונחין: וכמה: והא במשאוי והא אסור להניחו על הראש אלקא דר' שילאי: ריבועא דריבועא. רביע לטרא דר' מועט הוא: ד' סאין [ויע] לבית קרקע כור והוא אלה וקמש מאות אוקא אורך של ג' אמה רוחב דחצר המשקן היו סאתים והוא מאה על ג' וכור ל' סאין ובין מרובע ובין ארוך וקצר לפי חשבון זה שיעורו: אקרא קלי. לאו דרבי אמי פליג אדריב יוחנן רביה אלא שהעולם מתקלסל והולך: כיפי' ר' יוחנן הוה שמינה ארמיא. ודו לבית כור בדי' סאין ובשני דר' אמי כבר הובחשה וצריכה ח' סאין: הרוח שפיהה את העוקרים. בשדה וכיסו את הלגט של עניים המפורז בשדה ואין ידוע כמה לקט היה שם למשה מן העומרים שמין אותו ב"ד דולכין עליה ושמן כמה לקט שדה זו ראיה להעשות בכל שנה רשבי' אמי. אין הדריך צריך אומד כבר קצוב כדי נפילה ועומד ונתן לעניים כדי ניפול לקט הקצוב ולקטן מפרש להו: לבור ידוע. לשרה שורעו בה כור או לשרה שלוקט בה כור תבואה ואם מתקא לומר לבור ידוע: למפולת יד או למפולת שורים. יש מקום שזורעין את התבואה ביד ויש מקום שנותנין הורע בעגלה מנוקבת ומולכין

עלו באילן שבוהו רע ובסוכה שבוהו רע טמא היכי דמי אילן שבוהו רע אמרי דבי ר' ינאי כל שאין בעיקרו לחוק רובע היכי דמי סוכה שבוהו רע אמר ר"ל כל שנתבאת בחיזוקה תנן התם המהלך בבית הפרס על גבי אבנים שיכול להסיט על האדם ועל הבהמה שבוהו רע טמא ה"ד אדם שבוהו רע אמר ר"ל כל שרוכבו וארפבותיו נוקשות ה"ד בהמה שבוהו רע אמרי דבי ר' ינאי כל שרוכבה מטילה גללים אמרי דבי ר' ינאי לתפלה ולתפילין ד' קבין לתפלה מאי היא דתניא הנושא משאוי על כתפיו והגיע זמן תפלה פחות מוד' קבין מפשילין לאחוריו ומתפלל ארבעה קבין מניח ע"ג קרקע ומתפלל לתפילין מאי היא דתניא היה נושא משאוי על ראשו ותפילין בראשו אם היו תפילין רוצות

אסור ואם לאו מותר באיזו משאוי אמרו במשאוי של ארבעת קבין תני רבי חייה המוציא יבל על ראשו ותפילין בראשו ה"ז לא יסלקם לצדדיו ולא יקשרם במתניו מפני שהוא נוהג בהן מנהג ביוזן אבל קושרם על זרועו במקום תפילין משום דבי שילאי אמרו אפילו מטפחת שלהן אסור להניח על הראש שיש בו תפילין וכמה אמר אביי אפילו רבעא דרבעא דפומבדיתא: אמר ר' יהודה מאי קצבה בכרי אלא אם יש בו כדי נפילה: וכמה כדי נפילה ר' אמי אמר רבי יוחנן ארבעהסאין לכור רבי אמי דיליה אמר שמונתסאין לכור אמר ליה ההוא סבא לרב הוה בר אבוה אספיה לך בשני דרבי יוחנן הוה שמינה ארעא בשני דרבי אמי הוה כחישא ארעא תנן התם הרוח שפיהה את העומרים אומדים אותה כמה לקט ראיה לעשות ונתן לעניים רשבי' אומר נתן לעניים כדי נפילה וכמה כדי נפילה פי אתא רב דימי אמר ר' אלעזר ואיתימא ר' יוחנן ארבעת קבין לכור בעי רבי ירמיה לכור זרע או לכור תבואה למפולת יד או למפולת שורים ת"ש דבי אחי רבין א"ר אבוה א"ר אלעזר ואמרי לה אמר ר' יוחנן ארבעת קבין לכור זרע ועדיין תיבעי לך למפולת יד או למפולת שורים תיקו: מתנני' המקבל שדה מחבירו ואלכה חנב או נשדפה אם מפת מדינה היא מנפה לו מן חכורו אם אינה מפת מדינה אין מנפה לו מן חכורו ר' יהודה אומר אם קיפלה הימנו במקעות בין פד ובין פד אינו מנפה לו מחכורו: גמ' ה"ד מפת מדינה אמר רב יהודה כגון דאישדוף רובא דבאנא עולא אמר כגון שגשתדפו ארבע שדות מארבע רוחותיה אמר עולא בעו במערבא נשדף תלם אחד על פני פולה מאי נשתייר תלם אחד על פני פולה מהו אפסיקא בירא מאי אפסיקתא מאי

השורים את העגלה על המרישה והזרע הוא נופל והולך והרבה זרע צריך למפולת שורים יותר ממפולת יד וקא מביקא לן לשרה של זרע כור למפולת יד שלה שיעורו בלקט שלה ארבעת קבין או לכור זרע למפולת שורים: מתנני' מפת מדינה. מפרש בגמ' והא ליתא אלא בחכרנותא דאי בקבלנותא מאי מנפה איבא מה שימצאו יחלוקה: אינו מנפה. דאמר לו מולך גרם: בין פד ובין פד. אפילו היא מפת מדינה אינו מנפה של המעות לא נגדה וצריה הלכך לא עליה היתה פורענות: גמ' רובא דבאנא. רוב התבונה שזו בתוכה נשדף תלם אחי. ולא יתר משדות שהן סביבותיה ואותו תלם כל סביבות שדה זו: תלם. שרות הפענה: נשתייר תלם אחי. כל סביבותיה שלא נשדף ארבע שדות סביבותיה נשדפו וגם זו נשדפה: מהו. מי אמרין דכיון דנשתייר תלם אחד על פני פולה שלא לקחה אין זו מפת מדינה אלא מול או דלקא היא שירא לאו כלום היא: איפסיק בירא מהו. אם היו ארבע שדות שהן סביבותיה ברות ושאר שדות סביב נשדפו מי אמרין ד' שדות שסביבותיה לא נשדפו א"ד אמר ליה אם היו זרועות אף הם נשדפו: איפסיק בירא. שדה בור הפסיק בין השדות לות: אפסיקתא. ודו אותו שסביבותיה זרועות שחת למאכל בהמה ולא נשדפו והן הפסיקו בין השדות לות:

56 כְּדִי נְפִילָה: מבררת הגמרא: וְכָפָה הוא שיעור התבואה שיש בו
 57 כְּדִי נְפִילָה - כדי זריעה בכל השדה. מבארת הגמרא: רְבִי אִמִּי אָמַר
 58 בשם רְבִי יוֹחָנָן, אֲרִבְקָה סְאִין של גרעיני תבואה צריך לזרוע כדי
 59 להצמיח תבואה בקרקע שגודלה כמדת כּוֹז. וכאשר הצמיחה
 60 השדה שיעור זה חייב האריס להשלים את העבודות הצריכות לה
 61 עוד. וְרְבִי אִמִּי לְפִיָּה - מדעת עצמו אָמַר, שְׂמוֹנֵת סְאִין גרעיני
 62 תבואה צריך לזרוע כדי להצמיח בקרקע שגודלה כמדת כּוֹז.
 63 הגמרא מבארת שאין מחלוקת בדבר: אָמַר לִיהָ הָיוּ סְאָם - וכן
 64 אחד לְרֵב הָמָא פְּרִיה - בנו דְרָבָה בַּר אֲבוּהָ, אֲסַבְרָה לָךְ את דברי
 65 רבי יוחנן ורבי אמי, שאינם חולקים, אלא בְּשָׁנֵי - בתקופתו דְרָבִי
 66 יוֹחָנָן, הָיָה שְׂמִינָה אֲרָעָא - היתה הקרקע שמינה וטובה, והיה די
 67 בוריעת ארבעה סאין כדי להצמיח תבואה במדת כור, אבל בְּשָׁנֵי
 68 דְרָבִי אִמִּי שהיה מאוחר יותר, הָיָה בְּחֵישָׁא אֲרָעָא - הוכחשה
 69 הקרקע, וכדי להצמיח במדת כור הוצרכו לשמונה סאין.
 70 אגג נידון הגמרא בענין שיעור 'כדי נפילה', מביאה הגמרא משנה
 71 לגבי שיעור לקט, שבו נאמר שיעור דומה: תָּנִן הָתָם - שנינו
 72 במשנה במסכת פאה (פ"ה מ"א), הָרִיחַ שְׂפִירָה אֶת הָעוֹמְרִין של
 73 התבואה, על גבי הלקט המפורז בשדה שהיו העניים צריכים
 74 ללטול, ואין ידוע כמה שבלי לקט היו שם, בית דין באים לשדה
 75 ואומרים אוֹתָהּ, כְּמָה לְקַטְּ רְאוּנֵת לְעֹשׂוֹת מִן התבואה הגדילה בה
 76 בכל שנה, וכשיעור זה נותן לְעֵנִים. רְבִן שְׁמַעוֹן בֶּן מְלִיאֵל אָמַר,
 77 אין בית דין צריכים לטרוח ולבוא לשדה, שכן דבר ידוע וקצוב
 78 הוא כמה לקט נופל, ולכן נותן לְעֵנִים שיעור כְּדִי נְפִילָה הידוע
 79 בשדה זו בכל שנה. מבארת הגמרא: וְכָפָה הוא שיעור כְּדִי נְפִילָה.
 80 כִּי אָתָּא - כשבא רב דְּיָמִי מארץ ישראל לבבל אָמַר בשם רְבִי
 81 אֶלְעָזָר, וְאֵיתִימָא - ויש אומרים שאמר זאת בשם רְבִי יוֹחָנָן, אֲרִבְעָת
 82 קָבִין של תבואה הוא שיעור הלקט לכל כּוֹז.
 83 מסתפקת הגמרא: כֶּעִי רְבִי יוֹחָנָן, האם שיעור זה הוא לְשָׂדֵה
 84 שנורעה בכּוֹז של רְבִיעַ, אבל לשדה שמוציאה תבואה שיעור כור
 85 הרי שנורעה פחות מכך ואף שיעור הלקט קטן יותר, או לְשָׂדֵה
 86 שמוציאה כּוֹז של תְּבוּאָה בכל שנה, אבל לשדה שזורעים בה כור
 87 ומוציאה יותר, שיעור הלקט גדול יותר. ואם תרצה לומר
 88 שהשיעור הוא לכור הנורעים בשדה, עדיין יש להסתפק האם
 89 שיעור זה הוא לְמַפּוֹלָת יָד - בוריעה הנעשית ביד, ואין צריך באופן
 90 זה לגרעינים ביותר ממדת כור, או לְמַפּוֹלָת שְׁוֹרִים - בוריעה
 91 הנעשית על ידי שוורים ההולכים על פני השדה קשורים בעגלה
 92 מנוקבת שבה מניחים את הזרע הנופל דרך הנקבים, ולזריעה כּוֹז
 93 צריך יותר גרעיני תבואה מריעה ביד, כיון שנופלים מן העגלה
 94 יותר.
 95 הגמרא פושטת את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּבִי אֲתִי - שכשבא רְבִין
 96 מארץ ישראל לבבל אָמַר בשם רְבִי אֲבוּהָ, שְׁאָמַר בשם רְבִי אֶלְעָזָר,
 97 וְאָמַר לָהּ שְׁאָמַר בשם רְבִי יוֹחָנָן, שיעור אֲרִבְעָת קָבִין לקט, נאמר
 98 לְכוֹז רְבִיעַ. ונפשט הספק הראשון. וְעֵדִין תִּבְעִי לָךְ - יש לך
 99 להסתפק האם שיעור זה הוא לְמַפּוֹלָת יָד, או לְמַפּוֹלָת שְׁוֹרִים,
 100 וספק זה נשאר בתיקו, שלא נפשט:

משנה

101 המשנה דנה בחוכר שדה ונתקלקלה, האם מפסיד החוכר או בעל
 102 השדה: תַּקְבֵּל שְׂדֵה מַחְבִּירוֹ, וְאֶבְלָה הַגֵּב, או שִׁנְשָׂדָךְ - נתרוקנו
 103 השבלים מגרעיני התבואה מחמת רוח מזרחית חזקה שנסבה
 104 עליהן ויבשתן, אם מִבֵּית מְדִינָה הָיָה, שהוכו גם השדות שבסביבות
 105 שדה זו, מְנַבָּה לוֹ - החוכר לבעל השדה מן דמי חְבִירוֹ לפי חלקו
 106 בהפסד, שאף על בעל השדה להפסיד מכך. ואם אֵינָה מִבֵּית מְדִינָה,
 107 אֵין מְנַבָּה לוֹ מן דמי חְבִירוֹ, משום שבעל השדה אומר לו מזלך גרם

1 עָלוּ שני אנשים, אחד זב ואחד טהור, כָּאִילִן שְׁבוּחוֹ רַע, שהוא דק
 2 ורעוע, וְכַסְּבָה - ענף אילן שְׁבוּחָה רַע, כְּמָא הטהור מחמת הזב,
 3 שכיון שכח האילן או הענף רַע, נכפפים הם תחת העולה עליו,
 4 ונחשב העליון מכביד על התחתון ונשען עליו, ובין אם היה הזב
 5 עליון והרי הוא כנשען על הטהור, ובין היה הטהור עליון וכנשען
 6 על הזב, טמא.
 7 מבארת הגמרא: הִכִּי דְּבִי - באיזה אופן נחשב אִילִן שְׁבוּחוֹ רַע,
 8 אָמַר דְּבִי רְבִי יְנָאי, כָּל אִילִן שְׁבוּחוֹ דק כל כך, עד שְׁאֵין בְּעֵיקְרוֹ -
 9 בנזעו לְחֹק ברחבו כמיידת רִבְעָה קב. עוד מבארת הגמרא: הִכִּי
 10 דְּבִי - באיזה אופן ענף אילן נחשב סוֹכָה שְׁבוּחָה רַע, אָמַר רִישׁ
 11 לְקִישׁ, כָּל שְׁנָחֲבָת הַסוֹכָה בְּחַוִּינָה - באחיזתה, שכאשר אדם
 12 אוחז בכף ידו, אינה נראית.
 13 הגמרא מביאה משנה נוספת, שביארו דבי רבי ינאי את האמור בה:
 14 תָּנִן הָתָם - שנינו במשנה (אהלות פ"ח מ"ו), תַּהַלְלֵךְ בְּבֵית הַפָּרֶס,
 15 שהוא מקום שנחרש בו קבר, וטימאו חכמים את ההולך שם
 16 מחשש שיש שם עצמות מת, והלך על גְּבִי אֲבָנִים שְׂכֹבֵל לְהִסִּיט
 17 אותם, או הרוכב על גבי הָאָדָם וְעַל גבי הַבְּהֵמָה שְׁבוּחוֹ רַע, כְּמָא,
 18 ואף שאין חשש שנגע בעצם, וכן אין נטמא אדם שרק מאהיל על
 19 טומאה זו, מכל מקום כיון שרוכב על אדם או בהמה שכוון רַע,
 20 נחשב כאילו הסִיט הרוכב בעצמו את העצם, ונטמא במשא.
 21 מבארת הגמרא: הִכִּי דְּבִי אָדָם שְׁבוּחוֹ רַע, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, כָּל אדם
 22 שְׂרוּכְבוֹ - שאדם אחר רוכב עליו, וְאִתְּבַרְתּוּ - ברכיו נקשות זו לזו
 23 מכובד המשא. עוד מבארת הגמרא: הִכִּי דְּבִי בְּהֵמָה שְׁבוּחָה רַע,
 24 אָמַר דְּבִי רְבִי יְנָאי, כָּל שְׂרוּכְבָּה - שכשורוכבים עליה, מְטִילָה גְּלָלִים
 25 מכובד המשא.

26 מביאה הגמרא מאמר נוסף של דבי רבי ינאי בענייני שיעורים:
 27 אָמַר דְּבִי רְבִי יְנָאי, שיעור המשא שנאמר בברייתא לְתַפְלָה
 28 וְלְתַפְלִינָה, הוא אֲרִבְעָה קָבִין, וכפי שיתבאר. מבארת הגמרא:
 29 לְתַפְלָה מַאי הִיא - לגבי מה נאמר שיעור זה לענין תפילה, אֲרִבְעָה
 30 בברייתא. תְּנַשָּׂא מְשֻׂאוֹי עַל כְּתִיב, וְהִנֵּי זְמַן תַּפְלָה, אם היה כּוֹז
 31 המשקל כדבר שנפחו פחות מֵאֲרִבְעָה קָבִין, (מפְשִׁילִין) [מְפָשְׁלִין] -
 32 מפשיל את המשא לְאַחֲרָיו וְתַפְלִיל, שבכך אין המשא מונעו
 33 מלכוין לבו בתפילה, אך אם היה כּוֹז המשא בשיעור אֲרִבְעָה
 34 קָבִין או יותר, מִנִּיחַ עַל גְּבִי הַקֶּרֶקַע וְתַפְלִיל.
 35 מבארת הגמרא: לְתַפְלִין מַאי הִיא - לגבי מה נאמר שיעור זה לענין
 36 תפילין, תַּנְיָא בברייתא, הָיָה נוֹשֵׂא מְשֻׂאוֹי עַל רִאשׁוֹ, והיו גם תַּפְלִין
 37 מונחות בְּרִאשׁוֹ, אִם הָיוּ תַּפְלִין רוֹצְצוֹת - מתמעכות מכּוֹז
 38 המשא שעליהם, אָסוּר לשאת משא זה על רִאשׁוֹ, מחמת בזיון
 39 התפילין, וְאִם לֹא - אם אינן מתמעכות, כגון שהמשא קל או שאינו
 40 מונח עליהם ממש, מוֹתֵר לשאתו בראשו. כָּאִילוּ מְשֻׂאוֹי אָמְרוּ כֵן,
 41 שאסור לשאתו כך, כְּמִשְׂאוֹי כְּמִשְׁקַל שְׁלֵ אֲרִבְעָת קָבִין, אך בפחות
 42 מכך אינו בזיון שאין התפילין מתמעכות.
 43 ברייתא נוספת בענין כבוד התפילין: תָּנִי רְבִי הִינְי בברייתא,
 44 הַמּוֹצִיא שֵׁק וּבְתוּכוֹ גְּבַל עַל רִאשׁוֹ, והיו גם התפילין בְּרִאשׁוֹ, חַרִי זֶה
 45 לֹא יִסְלָקָם - את התפילין לְאֲדָרִין שבראשו, וְכֵן לֹא יִקְשָׁרם בְּמַתְּנֵי,
 46 מִפְּנֵי שְׂבִיכָה הָיָה נוֹהֵג בָּתָּן מְנַבָּה בָּזוּז, אֲבָל קוֹשֶׁרם לְתַפְלִין
 47 שבראשו עַל וְרַעוּ, בְּמִקּוֹם תַּפְלִין שביד, שאינו מקום בזיון.
 48 דעה החולקת: מְשׁוּם דְּבִי שִׁילָא אָמְרוּ, אִפְּסִילוּ את הַמְּמַפְחַת שְׁלָהָן -
 49 של התפילין עצמן, שכורכים בה בלילה לאחר שחולצים אותן,
 50 אָסוּר לְהִנִּיחַ עַל הָרִאשׁ לשם משא, בשעה שיש בו תַּפְלִין, משום
 51 שמבזה את התפילין. מבארת הגמרא: וְכָפָה שיעור משקל המשא,
 52 שתרבי שילא אסור לשאתו על הראש כשמונחות בו תפילין. אָמַר
 53 אֲבִי, אִפְּסִילוּ רְבָעָא וְרַבְעָא - רבע ליטרא דְּמשערים אותה
 54 בפומבדיתָא, במשקל מוּעַט הוּא:
 55 שנינו במשנה: אָמַר רְבִי יוֹחָנָן, מַאי קָצַבָה כְּכִרִי, אִילָא אִם וָשׁ בּוֹ

57 רוב שדות הבקעה, אין זו מכת מדינה ולא מנבי ליה - אין החוכר
 58 יכול לנכות לבעל השדה מדמי החכירה, כיון שמזלו של החוכר
 59 גרם לו, או דלמא שכינן דאשתדוף בוליהו ארעתייה - שנשדפו כל
 60 שדותיו של המחכיר, מצי אמר ליה החוכר, האי - מה שנשדפה
 61 שדה זו, משום לתף דידך - משום שמולך הרע גרם לכך הוא, דהא
 62 - שהרי משתדפו כל שדותיך, ולכן בדין הוא שתפסיד מך, ואנכה
 63 לך מדמי החכירה.
 64 פושטת הגמרא את הספק: מסתברא דאמר ליה המחכיר לחוכר, אי
 65 - אם היו שדותי נשדפות רק משום לתאי דידי - שמולי הרע גרם,
 66 הנה משתייר לי פורתא - היה נשאר לי מעט קרקע שהתבואה
 67 הגדילה בה לא היתה נשדפת, פרתית (ירמיה מב ב) שאמרו
 68 שארית הפליטה שנשארו בארץ ישראל לאחר חורבן בית המקדש
 69 הראשון והריגת גדליהו בן אחיקם, כי נשאנו מעט מהרבה,
 70 ומבואר שגם כשמזלו של אדם גרם לו להנוק, משאיר לו ה' מעט
 71 ממה שהיה לו, ובהכרח שמולך גרם לשדפון שדה זו, ולכן אין
 72 החוכר מנכה למחכיר מדמי החכירה.
 73 ספק נוסף: נשתדפו כל שדותיו של חוכר, ואשתדוף רובא דבאגא -
 74 ונשדפו רוב שדות אותה בקעה שבה נמצא השדה שחכר,
 75 ואשתדוף נמי הא ביהדיהו - וגם שדה זו שחכר נשדפה עמו, מאי,
 76 מי אמרין שכינן דאשתדוף רובא דבאגא - שנשדפו רוב שדות
 77 הבקעה, נחשב למכת מדינה ומנבי ליה החוכר למחכיר את
 78 ההפסד מדמי חכירתו, או דלמא שכינן דאשתדוף בוליהו ארעתייה -
 79 שנשדפו כל קרקעותיו של החוכר, מצי אמר ליה המחכיר, אני
 80 חייב לשאת עמך בהפסד שהפסדת משדפון שדה זו, כיון שמשום
 81 לתף דידך - המזל הרע שלך שגרם הוא, דהא משתדפו - שהרי
 82 רואים זאת בכך שנשדפו כל שדותיך.
 83 פושטת הגמרא את הספק: מסתברא דאמר ליה המחכיר לחוכר,
 84 משום לתאף הוא - משום מזלך הרע מה שנשדפה השדה ולא
 85 מחמת מכת המדינה, שהרי נשדפו כל שדותיך.
 86 שואלת הגמרא: אמאי - מדוע יכול לומר לו כך, הלא הךא נמי
 87 ניקא ליה - גם כאן יכול החוכר להשיב לו כפי שאמרנו לעיל
 88 שיכול המחכיר להשיב לחוכר כשנשדפו כל שדותיו, אי משום
 89 לתאי דידי הוא - אם השדפון הוא מחמת מזלי הרע שגרם, הנה
 90 משתייר לי פורתא - היה נשאר לי מעט שלא היה נשדף, דהנה מקיים
 91 בי - משום שהיה מתקיים בי מה שאמרו שארית הפליטה כי
 92 נשאנו מעט מהרבה, אלא ודאי מכת המדינה גרמה לשדפון זה
 93 ועליך להפסיד.
 94 משיבה הגמרא: אין החוכר יכול לטעון כך למחכיר, משום דאמר
 95 ליה המחכיר, אי הנה תוית לאישתיוי לך מידי - אם היית ראוי לכך
 96 שתשאר לך שדה שלא נשדפה, לא היתה נשארת לך שדה זו
 97 שחכרת, אלא הנה משתייר לך מן הנשדף - היתה נשארת לך שדה
 98 משדותיך, אלא ודאי מכיון שלא נשארה לך שדה כזו, ודאי מזלך
 99 הרע גרם שאינך ראוי לכך ועליך להפסיד הכל, וממילא גם השדה
 100 שחכרת נשדפה מסיבה זו, ואני איני צריך להפסיד מך, אלא
 101 תשלם לי את כל דמי החכירה ותפסיד אתה לברך.
 102 הגמרא חוזרת למחלוקת לעיל (קה): מהי מכת מדינה, ומקשה על
 103 שתי השיטות בזה: מיתבי - הקשו בני הישיבה, על השיטות שמכת
 104 מדינה היא שנשדפו רוב שדות הבקעה או השדות שסביב, הרי
 105 שנינו במשנה (ערכין כט): המוכר את שדהו בשעת היובל, אינו
 106 מותר לגאול אותה מן הקונה בטרם תעבורנה שתי שנים מוזן
 107 שמכרה, שנאמר במוכר קרקע לחבירו (ויקרא כה טו) 'במספר שני
 108 תבואת ימך לך', ואם היתה אחת משתי שנים אלו שנת שדפון
 109 וירקון, או שנת שביעית שאסור לזרוע בה תבואה בארץ ישראל,
 110 או ששני שנים אלו בשני אלהיו שלא ירדו גשמים ולא גדלה תבואה
 111 בעולם כלל (מלכים א' יז א'יז) - אינו - אין זמן זה עולה לו מן המניין
 112 של שתי השנים שאסור לגאול ממנו את השדה, אלא יש להמתין

1 מאי, האם אומרים שכיון שארבע השדות שסביבותיה לא נשדפו
 2 אין זו מכת מדינה, או שיכול לומר לו שלא נשדפו רק מפני שהיו
 3 זרועות שחת, אבל אם היו זרועות בתבואה היו נשדפות כשאר
 4 השדות שסביבותיהן, ונחשבת מכת מדינה ומנכה לו מדמי
 5 חכירתו.
 6 ואם נאמר ששדות שחת שלא נשדפו אין זו הפסקה מפני פורענות
 7 שאר השדות, כיון שהגזירה לא נגזרה אלא על התבואה, ואם היו
 8 בשדות אלו תבואה היו אף הן משתדפות, עדיין יש להסתפק
 9 באופן שהפסיקו בין שדה זו לשאר השדות השדופות, שדות של
 10 זרע מאכל אחר, מאי, האם יש לומר שעל זרע אחר לא נגזרה מכת
 11 המדינה, או שכיון שהוא זרע מאכל הרי הוא בכלל הגזירה
 12 כתבואה, וכיון שלא נשדפו השדות מוכח שאין זו מכת מדינה
 13 אלא מזלו של החוכר גרם לו שתשתדף השדה כשהיא אצלו.
 14 ואם נאמר שזרע אחר הרי הוא כשחת שעליו לא נגזרה מכת
 15 המדינה, עדיין יש להסתפק באופן שבשדה זו ובשאר השדות
 16 השדופות גדלו חיטים, ובשדות שסביבות שדה זו המפסיקות בינה
 17 לשאר השדות גדלו שעורים, או להיפך, האם חיטי לגבי שעורים
 18 פורתא אחר דמי - נחשבים כזרע אחר ולא עליהם נגזרה הגזירה,
 19 ולפיכך אינם נחשבים הפסקה מפני מכת מדינה, או לא.
 20 ספק נוסף בענין מכת מדינה: אם שדות כל העולם בולו לקו בשדפון
 21 שהוא התרוקנות התבואה מגרעיני הזרע, שנפלו מהשבלים
 22 מחמת רוח מזרחית חזקה שנשבה עליהן וייבשתי, והשדה שלו
 23 שחכר לקתה בירקון - יובש התבואה, שצבע פני התבואה
 24 משתנה, אי נמי להיפך, ששדות כל העולם בולו לקו בירקון,
 25 והשדה שלו לקתה בשדפון, יש להסתפק מאי, האם נחשב ששדה
 26 זו לקתה במכת מדינה אף שלא לקתה ממש כמכת המדינה, כיון
 27 שלקתה במכה דומה, או שכיון שלא לקתה ממש באותה מכה
 28 כשאר השדות אין מכתה נחשבת כמכת מדינה.
 29 מסקנת הגמרא בכל הספיקות האחרונים היא - תיקו - ספיקות
 30 אלו עדיין במקומם עומדים, ולא נשטשו.
 31 הגמרא מסתפקת במקרים נוספים שהוכחה השדה החכורה, האם
 32 נחשבים כמכת מדינה או לא: אם אמר ליה בעל השדה לחוכר,
 33 זרעה - זרע שדה זו בחיטי, ואזל הוא - והלך החוכר וזרעה בשערי
 34 (שעורים), ואשתדוף רובא דבאגא - ונשדפו רוב שדות הבקעה
 35 שבה נמצאת השדה, שהיו גם הם זרועות בשעורים, וכן אשתדוף
 36 נמי הנה שערי דלייה - נשדפו גם השעורים עצמם בשדהו, מאי,
 37 מי אמרין דאמר ליה - שיכול החוכר לומר לבעל השדה, אילו
 38 זרעתה - אם היית זורע בשוך חיטי, הנה נמי משתדפא - גם אז
 39 היתה נשדפת מחמת מכת המדינה, ואין חילוק בין חיטים
 40 לשעורים לענין זה, או דלמא מצי אמר ליה בעל השדה לחוכר,
 41 אילו זרעתה בחיטי, הנה מקיים בי - היה מתקיים בי מאמר הכתוב
 42 (איוב כב חז) 'ותגיד אומר ויקם לך', שיש לדרוש בכוונת הפסוק,
 43 שאם הנך מבקש מזה שיתן לך דבר, הרי הוא נותנו לך, ואני
 44 בקשתי רק שאצליח בגידול חיטים בשדותי, ולא בקשתי שאצליח
 45 בגידול שעורים, ולכן אם לא היית זורע שעורים אלא חיטים
 46 בבקשתי, לא היתה התבואה ניווקת מחמת מכת המדינה, משום
 47 בקשתי.
 48 פושטת הגמרא את הספק: מסתברא דאמר ליה - שאכן יכול בעל
 49 השדה להשיב לחוכר, אי זרעתה חיטי - אם היית זורע חיטים ולא
 50 שעורים, לא היתה תבואתי ניווקת אלא הנה מקיים בי - היה
 51 מתקיים בי מאמר הכתוב 'ותגיד אומר ויקם לך ועל דרכיך ננה אור',
 52 שהיה ה' שומע לבקשתי והייתי מצליח בגידול התבואה.
 53 ספק נוסף: אם נשתדפו כל שאר שדותיו של המחכיר - בעל השדה,
 54 ואשתדוף נמי הא ביהדיהו - וגם שדה זו שהחכיר נשדפה עמו,
 55 ולא אשתדוף רובא דבאגא - אבל לא נשדפו רוב שדות הבקעה,
 56 מאי, מי אמרין שכינן דלא אשתדוף רובא דבאגא - שלא נשדפו

1 **מאי** מי אמרין ארבע שדות ששביבותיה לא נשדפו או דלמא אמר ליה אילו היו זרועות
2 תבואה אף הן נשדפו **ורע אחר מאי** אם תמצא לומר אספסתא לאו הפסקה היא משום
3 דלא בכלל גזירת פורענות התבואה הוא דאמר ליה אילו תבואה תהא איהו נמי
4 אישתדוף ורע אחר מי הוה הפסקה: **ותגור אומר** מה שתבשש מן הוצר יעשה ואני לא
5 בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחי
6 בשעורים אלא בחטין: **כל שדתינו** בכל מקום
7 שהן: **לתר** מנלה: **כולהו ארעתי** ואפי' זמן
8 בבקעה אחרת: **היתה שנת שדפון** גבי מוכר בזמן
9 שהיובל נהג שאינו מותר לו לנאול פחות משתי
10 שנים תנן לה בערבין דף כטו: **או שנים בשני**
11 **אליהו** שלא ירדו גשמים: **אינו עולה** לו מן
12 המגן: **שתי שנים** הא איכא תבואה בדוכתא
13 אחרת: **אע"ג דההוא באגא אישתדוף** אמרין
14 לתא דידיה (מזל דידיה) גרם וסלקין ליה מגרע
15 מקמים מה שמגיע לשנה אחת כאילו היו בה
16 פירות: **שיש בהן תבואה** בשום מקום בארץ:
17 **אפקעתא דמלכא** המלך ביטלו מלזרעה ותר
18 היא כמו שאניה ולא קראה הכותב בישראל
19 שנת תבואה: **אלא מעתה** אי כמאן דליחה: **לא**
20 **תעלה** לו בגירוע מקדיש שדהו ובא לפדותו
21 שנתן לו התבוא פדיון בתחילת היובל חמשים
22 שקל כסף ויקרא (כו) ואם אחר היובל וחשב לו
23 הכתן וגו' ונגרע מערבך (שם) שנים שעברו הוא
24 מגרע מן החשבון כמה שמגיע להם ונתן כמה
25 שמגיע לשנים הבאות וכוין דבשביעית כמאן
26 דליחיהו לקח הן נתנות לפדות את הפדיון דתנן
27 נותן סלע ופדיון לשנים הבאות שזו החשבון
28 המגיע לכל שנה כשאתה מחלק חמשים סלעים
29 לשנים שנים נמצאו שביעיות מועילות לגרע
30 הפדיון דאי מדלית שבע שמיטות ותחלק
31 חמשים שקלים למ"ב שנה מגיע לכל שנה קרוב
32 לסלע ודינר: **למשש ביה פירי** הלכך סלקא
33 ליה דגבי פדיון שדה אחוזה לא כתיב שני
34 תבואות: **לא שני** אם מכת מדינה היא מנכה
35 לה: **אבל לא ורעה** ואשתדוף רובא דבאגא לא
36 מנכה ליה: **רבי חנינא בן דוסא** במסכת תענית:
פנים

1 **מאי** היות חיות לאשתיורי לך הוי משתייר לך מנדפסגי. גבי חובר איכא למימר הכי דאפילו
2 יפטור אותו המחביר מליתן חבירוהו הרי לא נשתייר כלום דבשדוף כל השדה איירי
3 והא דקתני מנכה לו לישנא קלילא נקט אי נמי נשאר קצת בשדה לא חשיב שיעור המעט
4 הנמצא לעגן שהיא קורא בי נשארנו מעט מדרבה ביון ששום שדה לא פלט מהפסד מרובה
5 אצל מחביר שגוף הפרקע שלו וממנו יש לו לקבל
6 חבירוהו פדאמר לעיל מארעאי קבועאי: **כול**
7 **המחביר** לומר לחובר כי נשארנו מעט מהתרבה
8 והרי נשאר לי חבירוהו מה שקצבתי עמך בכך וכך
9 כדדרי: **אלא** מעתה שביעית תעלה כו'. **תימה**
10 מאי אלא מעתה בלאו הכי תקשה אבריתאי
11 לשני אין שביעית עולה מן המגן ביון דלא דמי
12 למאי אליהו ו"ל דשפיר קאמר אלא הכותב דאי
13 אמרת דמכת מדינה לא חשיב אלא דומיא דשני
14 אליהו אחי שפיר דהוה תלין טעמא במה שזו
15 השדה אינה ראיה לתבואה לא מיקרי שני
16 תבואות והיינו כי ליכא תבואה בעולם כגון שני
17 אליהו אבל יש תבואה בעולם חשיב שדה זו
18 ראיה לתבואה אף על גב דאשתדוף רובא
19 דבאגא אבל שביעית ודאי אף על גב דאיכא
20 תבואה בחו"ל שדה זו אנה ראיה לתבואה ביון
21 שהיא בארץ אבל השתא דאמר כי אישדוף
22 רובא דבאגא הוה מכת מדינה ולא חשיבא שדה
23 זו ראיה לתבואה ואפי' הכי גזירת הכותב הוא
24 ביון דאיכא תבואה בעולם עולה לו מן המגן
25 א"כ אפי' שביעית נמי ומשני שביעית אפקעתא
26 דמלכא הוא ואי אפשר להיות תבואה בארץ
27 בהירא כלל ולהכי לא מקרי שנת תבואה אבל
28 שנת שדפון דאע"ג דהוי מכת מדינה אי אשתדוף
29 רובא דבאגא חשיבא אפשר להיות בה תבואה
30 ביון שיש בחו"ל בשום מקום בעולם כי באפשר
31 להיות בה תבואה מיקרי שנת תבואה וכשנים
32 בכשני אליהו חשב כלא אפשר להיות בה
33 תבואה ביון דבשום מקום ליכא:
34 **מתב** רב ששת רועה שקנה רועה עדרו כו'.
35 תימה אמאי לא פריך מומחיתין
36 דהפעלים (לעיל דף עג) דתנן הארי והדוב הרי
37 זה אוגס ואמאי נימא אילו נלחם בהם הוה מקיים
38 ביה גם את הארי ו"ל דהתם ביון שהיה שם ולא
39 בא לו רוח גבורה אין: **כול** לומר דהוה מקיים
40 ביה אבל הקא שלא היה שם דלמא אי הוה התם
41 הוה בו רוח וגבורה ודעת להלחם והוה מקיים
42 ביה גם את הארי כו':
43 **לניסא** וזטא מיהא חזיא קשאי. **תימה** מאי
44 קשאי? הא אמרין לעיל דכי אמר ליה
45 ורעה חסין ורעה שערי ואשתדוף דמצי אמר ליה
46 וקס ורעה חסין הוה מקיים בי ותגור אומר וקס
47 לך וכ"ש בשלא ורעה כלל דליכא הוכחה שהיה
48 ראוי להשתדוף ו"ל דשמואל מייירי כגון שאמר
49 ליה ורע כל מה שתריצה דשתא לא מצי למימר
50 הוה מקיים בי ותגור אומר וקס לך דבסתמא לא
51 הוה מקבל הקדוש ברוך הוא תפלותי של זה
52 שיצליח כל מה שירע אם לא שיעשה לו נס ולא
53 קאמר לעיל הוה מקיים בי ותגור אומר אלא לפי
54 שמתפלל על מין אחד של חסין:
וקיימא

1 **יְמִינָא** בימה להדי רישא. פ"י פוקנטי דבימה זנב טלה פדאמר בברכות (דף נח) ולא דק
 2 אלא אמרין התם דעש זנב טלה אלא שבמינה סמוכה לה ואומר הב לי בני
 3 ומה שפי' פוקנטרס דביום ראשון של אדר בסוף שנה עשירית קיימא בימה באמצע הרקיע
 4 קשה דפועלים לא אהו מדברא עד צאת הובוכבים כפ"י בריש הפועלים (לעיל דף פג) ותו
 5 דבסוף י' שעות הו' עור היום גדול ואין נראין

6 הובוכבים ומשמע שקבא לימן סימן לאריסין
 7 להביר שעה שיבאו מן השדה וזה דוחק לומר
 8 דה"ק בשיחשיר לילה או ראיון למפרע שבשעת
 9 הליכתן היתה בימה להדי רישיהו ונראה לפרש
 10 דאתו אריסי מדברא בתחילת הלילה וקיימא
 11 בימה להדי רישיהו היינו בתחילת שבת ואו
 12 כלה הוא הורה ותא דאמר קב' כל הקרבנות
 13 (מנחות דף פה. ושם ד"ה הורע) שהיו זורעים קודם
 14 הפסח ע' יום והוה המשה יומי בתוך שבת התם
 15 שרקע חשוכה היא שזורעין בה לצורך העומר
 16 נמשך שם ימי הורע יותר א"צ דבתחילת שבת
 17 של חמה הוא דקיימא בימה להדי רישיהו ואין
 18 תחילת של שבת של חמה מתחיל ברוב שנים
 19 יותר מע' יום לפני הפסח.
 20 **שדא** ביה אספקתא ועבדא. לא הוה צריך
 21 למימר דשדא ביה אספקתא ודבלא הכי מצי
 22 למימר אילו הוה ורע אספקתא הוה עבדא אלא
 23 מנשע הוה הכי:

1 **פעם ראשונה ושניה**. ורעה ואכלה חנב או נשדפה חוור ורעה שנית ואם אינו ורעה
 2 אינו מנכה לו אפילו היא מכת מדינה: **פלוגתא דרבי ורשב"ג** גבי נשואה לראשון
 3 ומת לשני ומת במסכת יבמות: **מצי אביר** ליה בעל התקנע כל יומי ורע ורע ואילו.
 4 כלומר כל זמן הוריעה חוור ורעה שמא לא הגיע זמן: ועד אימת. והו' משך זמן
 5 הוריעה עד זמן דכי **אתא אריסא מדברא**. ונכנס

6 לבית בזמן שהו' רגילין ליכנס דהיינו לאחר
 7 תשע שעות ביום קרוב לסוף העשירית קיימא
 8 בימה שהוא זנב טלה להדי רישיהו בראש כל
 9 אדם דהיינו באמצע הרקיע שגראה לכל אדם
 10 כאילו הוא על ראשו והן הן ימי אדר לפי
 11 שבגלגל קבועין בו שנים עשר מלות והו' סידרן
 12 ש"ת ס"א ב' מע' ק"ד ו' ולעולם ששה עולין
 13 ושה שוקעין בניסן לעולם בתחילת עלות
 14 השחר טלה מתחיל לעלות ומאוננים שוקע וב'
 15 שעות המול שוהה לעלות לאחר שתי שעות
 16 העולה גמר עלייתו והשוקע גמר שיקועו נמצא
 17 הששה עולים בשמים עשרה שעות ביום וששה
 18 בלילה כל ימי ניסן ראש טלה מתחיל לעלות
 19 ובאירי שור ובניסן תאומים וכן הסדר נמצא
 20 באדר מול דגים מתחיל לעלות בבוקר סוף ב'
 21 שעות טלה מתחיל לעלות ולסוף ארבע גמר
 22 עלייתו ושור עולה לסוף שש גמר שור עלייתו
 23 ומתחיל תאומים לסוף שמנה גמר תאומים
 24 ומתחיל סרטן ונמצא ראש טלה באמצע שדרי
 25 עברו שש שעות משהתחיל ובשש שעות ראשו
 26 מגיע לאמצע שדרי מתחילת עלית המול
 27 עד תחילת שיקועו שנים עשר שעות נמצא
 28 שמשעה שמתחיל לעלות עד ו' שעות מגיע
 29 לאמצע הרקיע ולסוף שמנה שעות משעלה
 30 הו' וזבו באמצע הרקיע נמצא באדר זנב טלה
 31 בסוף שעה עשירית באמצע הרקיע הוא והכי
 32 אמרין במסכת ברכות בפרק הרואה (דף נח)
 33 שבימה בזנב טלה הוא: **מצי תשרי וכו'**. שש
 34 תקופות שדורבטוהו לנח וכו' קמ"ב: **קצרי**. כגד
 35 ורע זה בתחילת גשמים זה בתחילת החמה
 36 וקצ' כגד חורף וחורף הוא חזקו וחורפו של
 37 סתיו וימי צידה לשון (איוב כט) כאשר הייתי
 38 בימי חרפי חזקו ועיקרי קיץ הוא חזקו של
 39 יבש וגל שמיידישין באותו פרק תמרים ותאנים
 40 לשביעות והן נקראין קיץ בדרבתי: **במאל** ב
 41 טו) הלחם והקיץ לאכול הנערעין וגו' קור הוא
 42 סופו של סתו וכן חום סופו של קיץ וכן כל
 43 אחד שני חדשים י"ב חדשים לששה עתים:
 44 מתחילת תשרי. מתחיל למנות שני חדשים
 45 בכל עת: **מאן קפיקל**. במשך ימי הורע למי
 46 שבא לאחר ריעותו: **ר"ש**. שמנה מן מרחשון
 47 ואומר מרחשון וכסלו ורע: **בחרפי**. חסין ושיפון
 48 הנורעין בתחילת החורף: **באגלי**. שעורין וקטנית
 49 הנורעין באדר: **אימתר**. לשון (בראשית ח)
 50 ויכסרו מעינות הוהם. נסתמה הליכותו שעבדו
 51 העליונים העליונים הסיבדו דרך אנתר נאין
 52 ורק מצליח אלא בקרע נרצצת בארץ לחה: **פבת** מדינה. לא עליו לבדו עברה ולאסוקי אדעמיה נמי לא הוה ליה דלא הו' עבדי למיסתבר: **מותני'** וקתה. שהיו

17 **לא קאמר לא קשיא** הא דקבלה מיניה פחרפי הא דקבלה מיניה באפלי: **רבי יהודה** אומר
 18 **אם קבלה ממנו במעות:** ההוא גברא דקביל ארעא למוזיעה בהו תומי אגודא דנחר
 19 מלכא סבא בזווי איסתפר נחר מלכא סבא אתא לקמיה דרבא אמר ליה נחר מלכא סבא
 20 לא עבדי דמיספר מפת מדינה היא זיל נפי ליה אמרו ליה רבנן לרבא הא אנן תנן ר'
 21 יהודה אומר אם קבלה תימונן בכמות בין פד ובין פד אינו מנכה לו מן חכורו אמר להו
 22 לית דחש לה לדר' יהודה: **מתני'** המקבל שדה מחבירו בעשרה פור חטים לשנה
 23 ולקתה גותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו חריני לוקח מן השוק אלא גותן
 24 לו מתוכה: **גמ'** ההוא גברא דקביל ארעא לאספקתא בכורי דשערי עבדא אספקתא
 25 וחרשה ורעה שערי ולקו הני שערי שלחה רב חביבא מסורא דפרת לקמיה דרבינא
 26 פי האי גונא מאי פי לקתה גותן לו מתוכה דמי או לא אמר ליה מי דמי התם לא
 27 עבדא ארעא שליחותא דמרה הכא עבדא ארעא שליחותא דמרה ההוא גברא דקבל
 28 פרדם מחבריה בעשר דני חמרא תקיף ההוא חמרא סבר רב כהנא למימר היינו מתני'
 29 לקתה גותן לו מתוכה אמר ליה רב אשי מי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותא הכא
 30 עבדא ארעא שליחותא ומודה רב אשי בעיני דכדום ובשדה שלקתה בעומריה: **מתני'**
 31 המקבל שדה מחבירו לרעה שעורים לא ירענה חטים חטים ירענה שעורים רשב"ג
 32 אומר תבואה לא ירענה קטנית קטנית ירענה תבואה ורשב"ג אומר: **גמ'** א"ר הסדא
 33 מ"מ דרשב"ג דכתוב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא פניהם
 34 לשון תרמית מיתבי מנבת פורים לפורים ואין מנדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליקח מהן
 35 רצועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר"מ רשב"ג

מיקל

1 **ירק** מצליח אלא בקרע נרצצת בארץ לחה: **פבת** מדינה. לא עליו לבדו עברה ולאסוקי אדעמיה נמי לא הוה ליה דלא הו' עבדי למיסתבר: **מותני'** וקתה. שהיו
 2 חסין שרפות וגם כחשות וזו בחכירות הוצרכה לשנותה ולא בקבלות דאי בקבלות פשיטא דכל אחד זוכה ומתחייב בחלקו: **גמ'** עבדא אספקתא. היא נקצרת לשליש
 3 יום פדאמר ברש ח"ה (כ"ב נח) וחור ורעה שעורים: **עבדא ארעא שליחותא**. בעליה לא חכרה אלא לאספקתא ואילו ורע לה אספקתא ואילו היה מצליח והוא פסק
 4 עמו ליקח שעורין מן השוק: **פרדיסא**. פרס תקוה. החמין: **עבדא ארעא שליחותא**. הענבים לא לקו אלא משעשה יין בחביותיו בביתו לקח ואמר בבבא בתרא (דף
 5 נח) חמרא אכתפא דגברא שור זה קונה מזה טוב ומולו גורם להחמין: **ענבי** דכדום. ענבים שהתלעו: **בענקיית**. בעודן שטוחות ליבש בימות הקיץ דכל וקמן זה ערוך
 6 עריכין לרקיע וכן הענבים שהתלעו בין בציר לדריכה ובגון דלא איתרו יותר מן המנהג: **הפגבל** שדה לרעה שעורים. ובחכירות פר וכן חסין או שעורין או
 7 מעות: לא ירענה חסין. שהחסין מבחשות את הרקיע יותר מן השעורין והא לא מיתוקמא אלא בחכרנות דאי בקבלות הא אמרין תיבחוש ארעא ולא ליבחוש מרה
 8 והרי הוא נהנה בשינוי של זה: **ורגן** שמעון בן גמליאל אוסר. וטעמא מפרש בגמרא: **תבואה** לא ירענה קטנית. שהקטנית מבחשת הרקיע יותר מן התבואה: **גמ'**
 9 מיקל

והתקופה של החצי השני מחודש כסליו, וכל חודש מכת, וְחָצִי
 הראשון מחודש שְׁבַט, הם ימי החוֹרֶף, שאז זורעים את הדברים
 הממהרים להתבשל וצריכים תקופה קצרה יותר לזריעתם,
 והתקופה של החצי השני מחודש שְׁבַט, וכל חודש אָדר, וְחָצִי
 הראשון מחודש נִסָּן, הם ימי הקור, שהקור בו קשה מן החורף
 ואין זורעים בו כלום, והתקופה של החצי השני מחודש נִסָּן, וכל
 חודש אֲיָר, וְחָצִי הראשון מחודש סִינן, הם ימי הקציר, שאז
 קוצרים את התבואה ושאר הפירות שגדלו בשדה, והתקופה של
 החצי השני מחודש סִינן, וכל חודש תמוז, וְחָצִי הראשון מחודש
 אָב, הם ימי הקיץ, שהעולם חם ויבש מאוד, ואז לוקטים התבואה
 והפירות ומייבשים התמרים והתאנים, והתקופה של החצי השני
 מחודש אָב, וכל חודש אֱלוּל, וְחָצִי הראשון מחודש תְּשֵׁרֵי, הם ימי
 החום, שאז החום קשה יותר מימי הקיץ, וגם בו לא זורעים ולא
 לוקטים כלום. רַבִּי יְהוּדָה מוֹנֵה את תחילת תקופת השנה מחודש
 החורף, דהיינו שתשרי ומרחשון הם ימי הזרע, כסליו וטבת הם ימי
 החורף, שבט ואדר הם ימי הקור, ניסן ואייר הם ימי הקציר, סיון
 ותמוז הם ימי הקיץ, ואב ואלול הם ימי החום. רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹנֵה את
 תחילת תקופת השנה מחודש פְּרִחְשָׁן, דהיינו שמרחשון וכסליו
 הם ימי הזרע, טבת ושבת הם ימי החורף, אדר וניסן הם ימי הקור,
 אייר וסיון הם ימי הקציר, תמוז ואב הם ימי הקיץ, ואלול ותשרי
 הם ימי החום.
 מבאר הגמרא את הקושיא: מֵאַן מִקְּלָ בְּכֹלֵהוּ - מי הוא התנא
 בברייתא המיקל מכולם למי שרוצה לאחר וזיעותיו עד לסוף ימי
 הזרע, הלא הוא רַבִּי שְׁמַעוֹן שאמר שימי הזרע הם עד סוף חודש
 כסליו, ואילו רבי יהודה סבר שעד סוף מרחשון ורבי מאיר עד חצי
 כסליו, שהם קודם לכן, וְאָף התנא המיקל ביותר כּוֹלֵי הָאֵי לֹא
 קָאָמְר - לא אמר שסוף ימי הזרע הם בזמן שאמר רב פפא, שיוצא
 לפי החשבון תחילת חודש אדר, שהוא יותר משני חדשים לאחר
 הזמן המאוחר ביותר.
 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא מהברייתא על רב פפא, הָא - הברייתא
 דיברה במקרה דְּקַבְּלָהּ הזורע לשדה מִיָּנִיחָה - מבעליה כדי לזרעה
 בְּחֶרְפֵי - במיני תבואה שצריך לזרועם מוקדם יותר בתחילת
 החורף, כגון חיטים ושיפון, וימי הזרע שלהם אכן מסתיימים
 לשיטה המאוחרת ביותר בסוף חודש כסליו, וְהָא - רב פפא דיבר
 במקרה דְּקַבְּלָהּ החוכר לשדה מִיָּנִיחָה - מן המחכיר כדי לזרעה
 בְּאֶפְלֵי - במיני תבואה כגון שעורים, וכן קטניות, שאפשר לזרועם
 מאוחר יותר בסוף החורף, וימי הזרע שלהם מסתיימים רק באדר:
 שנינו במשנתנו: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִם קָבְּלָהּ מִמֶּנּוּ בְּמַעוֹת בֵּין כֶּךָ
 ובין כך אינו מנכה לו מחכורו.
 הגמרא מביאה מעשה שדינו היה תלוי אם הלכה כרבי יהודה
 בענין זה או לא: הוּא נִבְרָא דְּקַבְּלֵי אֲרַעָא לְמִיזְרֵיעָה בְּהוּ תוּמֵי -
 שקיבל קרקע בחכירות כדי לזרוע בה שומים, והיתה הקרקע
 אֲנֻדָא דְּנַהָר מִלְּפָא סָבָא - על שפת נהר הקרוי נהר המלך הזקן,
 וקבלה בְּזוּזֵי - תמורת מעות ששילם בדמי החכירה. לבסוף
 אִסְתַּבְּר נַהָר מִלְּפָא סָבָא - נסתמה הליכת מימיו של הנהר הקרוי
 נהר המלך הזקן, והלכו המים לדרך אחרת, ולכן לא הצליחה
 זריעת השדות שעל שפת הנהר. אָתָּא לְקַמְיָה דְּרַבָּא - בא החוכר
 לפני רבא, לשאלו אם צריך הוא להפסיד מכר, או שנחשב מכת
 מדינה ויכול לנכות מהפסד למחכיר. אָמַר לֵיה רבא לחוכר, נַהָר
 מִלְּפָא סָבָא לֹא עָבִיד דְּמִסְכַּר - אינו רגיל להסתם, ואם כן לא עלה
 בדעתך כן כשחכרת את השדה, ולכן מכת מדינה היא, שהרי
 נפסדו כל השדות שבשפת הנהר, ולכן זיל נָפִי לֵיה - לך ונכה את
 ההפסד שנגרם לך מכך למחכיר מדמי החכירה. אָמְרוּ לֵיה רַבָּנִן
 לְרַבָּא, הָא אֲנֵן תַּנְן - הרי אנו שנינו במשנה שרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִם
 קָבְּלָהּ תִּמְנוּן החוכר בְּמַעוֹת, בֵּין כֶּךָ ובין כֶּךָ אֵינוּ מִנְכֵה לֹא מִן דְּמֵי

חֲזוּנָא - אני ראוי לנס קטן יותר שהיית מתגבר על חיות הטרף,
 ועדיין קשה לפי שמואל שבעל השדה יכול לטעון שהיה מצליח
 בזריעת שדהו אף שרוב השדות נתקלקלו, מדוע גם כאן אין בעל
 הבהמות יכול לטעון לרועה שהיה ראוי לנס קטן יותר, ויתחייב
 הרועה באונס. ונשאר הגמרא בְּקָשְׁיָא.
 הגמרא מביאה שתי ברייתות החולקות, עד כמה פעמים חייב
 החוכר שנשדפה התבואה שבשדהו לחזור ולזרעה, וכל זמן שלא
 קיים את חיובו אינו מנכה מדמי החכירה אף במכת מדינה: תַּנִּי
 הָא - שנינו בברייתא אחת, פַּעַם רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה זֻרְעָה לתבואה,
 כלומר אף אם זרע את התבואה פעם אחת וצמחה ונשדפה, אינו
 מנכה מהפסד מדמי החכירה אף אם השדפון הוא מכת מדינה,
 אלא זורע את התבואה פעם שנייה, ובפעם השלישית, כלומר אם
 גם לאחר הזריעה השנייה נשדפה התבואה שצמחה, אֵינוּ זֻרְעָה
 שוב, אלא מנכה מהפסד מדמי החכירה. וְתַנִּי אֵיךְ - ובברייתא
 אחרת שנינו, שגם בפעם השלישית זֻרְעָה לתבואה לאחר
 שנשדפה בפעם השנייה, ורק בפעם הרביעית אֵינוּ זֻרְעָה לאחר
 שנשדפה בפעם השלישית, אלא מנכה למחכיר את ההפסד מדמי
 החכירה. ולכאורה קשה סתירת שתי הברייתות, האם צריך לזרוע
 את התבואה בפעם השלישית, או שכבר לאחר הפעם השנייה
 שנשדפה התבואה שזרע מנכה ההפסד מדמי החכירה.
 מיישבת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא סתירה זו, הָא - הברייתא הראשונה
 האומרת שכבר לאחר שנשדפה התבואה שתי פעמים אינו זורעה
 שוב אלא מנכה מהפסד מדמי החכירה, נשנתה בְּשִׁטַּת רַבִּי
 שתתבאר להלן, וְהָא - הברייתא השנייה שרק לאחר שנשדפה
 שלש פעמים אינו זורעה שוב, נשנתה בְּשִׁטַּת רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן
 גַּמְלִיאֵל שתתבאר להלן. מבאר הגמרא את השיטות, הָא -
 הברייתא הראשונה נשנתה בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּבִתְרֵי יִזְמִי הָיוּ - שכבר
 בשתי פעמים שקרה דבר נחשב לְחֻקָּה שכך יקרה גם בפעמים
 הבאות, וְהָא - הברייתא השנייה נשנתה בְּרַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן
 גַּמְלִיאֵל בְּתַלְתֵּי יוֹמֵי הָיוּ - שרק בשקרה הדבר שלש פעמים נחשב
 לְחֻקָּה שיקרה כך בפעמים הבאות.
 הגמרא מביאה תנאי נוסף לדין המבואר במשנה, שאם זרע תבואה
 ואכלה חגב או נשדפה והיתה זו מכת מדינה מנכה ההפסד מדמי
 החכירה: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, לֹא שָׁנוּ במשנה שיכול לנכות למחכיר
 מדמי החכירה, אֲלֵא רַק בְּשֻׁדָּעָה לתבואה וְצִמְחָה, וְאֲכָלָה חֶגֶב או
 נשדפה, אֲכָל זֻרְעָה וְלֹא צִמְחָה כלל, אינו מנכה למחכיר מדמי
 החכירה, משום שפָּנֵי אָמַר לֵיה - יכול לומר לו פֶּעַל הַתְּרַקְעָה, כֹּל
 יְמֵי הָזֶרַע שִׁבּוּאָר זְמַנָּה לְהֵלֵךְ זֻרְעָה לֵה אֲזִיל - זרע את התבואה
 שוב ושוב עד שתצמח, שאולי לא הגיע עדיין זמן הראוי לזריעה.
 וְעַד אֵימָת הם ימי הזרע, שבהם צריך החוכר לנסות לזרוע את
 התבואה שוב. אָמַר רב פפא, עַד הֲזֵמֵן דְּאֵתוּ אֲרִיסֵי מְדַבְּרָא - שבו
 ישוּבוּ הארסיים מעבודתם בשדה, והיינו בסוף השעה העשירית
 מעלות השחר, ובאותה שעה קִיָּמָא בִּימָה אֲרִישִׁיָּהוּ - עומד
 הכוכב ששמו 'כימה' מעל ראשיהם, כלומר באמצע הרקיע, והזמן
 שבו עומד 'כימה' באמצע הרקיע בסוף השעה העשירית מעלות
 השחר, חל בתחילת חודש אדר, ועד אז הם ימי הזרע.
 הגמרא מקשה על דברי רב פפא בענין הזמן של סוף ימי הזרע:
 מִתִּיבֵי, שנינו בברייתא, ש'ה' הבטיח לנח ובניו לאחר המבול, שכל
 תקופת השנה לא ישבורו מלשמש בתקופתם, והם זרע וקציר,
 קור וחום, קיץ וחורף (בראשית ח כב), ונחלקו התנאים מאימתי
 מתחילות תקופות אלו. רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מְשׁוּם רַבִּי מְאִיר
 אָמַר, וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיא אָמַר בְּדַבְּרֵי, תקופת השנה
 מתחילות מחציו השני של חודש תשרי, ומנצא שמשך התקופה
 הוא חצי השני מחודש תשרי, וכל חודש פְּרִחְשָׁן, וְחָצִי הראשון
 מחודש כסליו, והם ימי הזרע, שאז זורעים את רוב מיני הזרעים,

56 אילנותיך הנוטים לשדי ויונקים ממנה, וההלכה בזה היא כפי
 57 שנהוג [זנהגו] בני מצרא - בעלי שתי שדות הסמוכות בגבולותיהן
 58 זו לזו, שהאילן הנוטה - ששורשיו נוטים לכאן - לאחת מן השדות,
 59 פירותיו שייכים לכאן - לבעלי אותה שדה, והאילן הנוטה -
 60 ששורשיו נוטים לכאן - לשדה השניה, פירותיו שייכים לכאן -
 61 לבעלי אותה שדה.
 62 הגמרא מביאה מחלוקת בענין זה: דאיתמר, אילן העומד על המיצר
 63 - הגבול שבין שתי שדות, אמר רב, האילן הנוטה - ששורשיו
 64 נוטים לכאן - לאחת מן השדות, פירותיו שייכים לכאן - לבעלי
 65 אותה שדה, והאילן הנוטה - ששורשיו נוטים לכאן - לשדה
 66 השניה, פירותיו שייכים לכאן - לבעלי אותה שדה. ושמואל אמר,
 67 שבאופן זה שאילן עומד על הגבול, אף ששורשיו נוטים לאחת מן
 68 השדות, חולקין בעלי שתי השדות ביניהם את פירות האילן.
 69 הגמרא מקשה על שיתר רבי: מיתבי, שנינו בברייתא, אילן העומד
 70 על המיצר - הגבול שבין שתי שדות, וחולקו בעלי השדות בפירות
 71 האילן. תיובתא דרב - הרי זו קושיא על רב, שלדבריו הדין במקרה
 72 זה שרואים להיכן נוטים השורשים, והפירות שייכים רק לבעלי
 73 השדה שאליה נוטים. מתרצת הגמרא: תרנמא שמואל איליבא דרב
 74 - ביאר שמואל את הברייתא לשיטת רב, שמדברת באילן הממלא
 75 את כל המיצר בולו, ושורשיו נוטים לשתי השדות בשוה, ולכן
 76 אמרה הברייתא שיחלוקו בעלי השדה בפירות האילן.
 77 שואלת הגמרא: אי הכי, מאי למיטרא - מדוע צריך לומר זאת, הרי
 78 זה דבר מובן מאליו שבשאלו נוטה לשתי שדות, פירותיו שייכים
 79 לבעלי שתי השדות. משיבה הגמרא: לא מריבא - לא היתה צריכה
 80 הברייתא לחדש דין זה, אלא מפני שמדובר דחלי מונייה לחי ניקא
 81 שאף ששורשיו נוטים לשתי השדות מכל מקום כל משא פירותיו
 82 וענפיו נוטה לאחת מן השדות, וחיידה הברייתא שאף על פי כן
 83 חולקים בעלי השדה בפירות האילן בשוה.
 84 שבה הגמרא ושואלת: ואכתי - ועדיין צריך ביאר מאי למיטרא -
 85 מדוע היתה צריכה הברייתא לומר זאת גם במקרה זה, הלא דבר
 86 פשוט הוא שיחלוקו אף אם משא הפירות והענפים נוטה לשדה
 87 אחת. מבארת הגמרא את החידוש: מהו דתימא - היה אפשר
 88 לומר דאמר ליה - שיכול לומר בעל השדה שאליה נוטה משא
 89 הפירות והענפים, פלוג הכי - תחלק כך את האילן, כלומר לאורך
 90 הגבול שבין שדותינו, ואז נמצא שכל הפירות שייכים לי, ולכן קא
 91 משמע על - השמיעה לנו הברייתא, דאמר ליה - שיכול להשיב לו
 92 בעל השדה השניה, מאי הוית דפליגת הכי - מה ראת שחילקת
 93 את האילן לאורך הגבול, כך שהפירות יהיו שייכים רק לך, פלוג
 94 הכי - חלק את האילן לרוחבו, כך שהפירות יהיו שייכים לשנינו
 95 ויתחלקו בינינו.
 96 מאמר נוסף שאמר רב יהודה לרבין בר רב נחמן: אמר ליה רב
 97 יהודה לרבין בר רב נחמן, רבין אחי, לא תובין ארעא דסמיכא למתא
 98 - אל תקנה קרקע הסמוכה לעיר כדי שתורע בה שרך, כיון
 99 שהאנשים שבעיר רואים אותה תמיד, ויש חשש שמא יתנו בה עין
 100 רעה, דאמר רבי אבהו אמר רב הונא אמר רב, אסור לו לאדם
 101 שיעמוד על - בסמוך לשדה חברו בשעה שהתבואה שבה עומדת
 102 בקמחיתה, שמא יתן בה עין רעה ויפסידנה.
 103 מקשה הגמרא: איני, והא משפתינהו רבי אבא לתלמידיה דרב -
 104 והרי כשפגש רבי אבא את תלמידי רב אמר להו, מאי אמר רב בתי
 105 קראי - מה דרש רב בפסוקים אלו (דברים כח ג, ו) 'ברוך אתה בעיר
 106 וברוך אתה בשדה', 'ברוך אתה בנאות וברוך אתה בצאתך', ואמרו
 107 ליה תלמידי רב לרבי אבא, הכי אמר רב - כך דרש רב, 'ברוך אתה
 108 בעיר' הכוונה לברכה שיהא ביתא סמוך לבית הנכנסת, כדי שיהא
 109 ביתך סמוך למקום שד' נמצא בו, ומה שכתוב 'ברוך אתה בשדה'
 110 הכוונה היא שיהו נכסיה דהיינו שדותיך קרוכים לעיר, ולא תצטרך

1 מיגל, שאף אם לא התנה במעמד אנשי העיר, שישתמש עם הכסף
 2 לצורך התקנת רצועה לסנדלו, מותר לו לעשות כן, משום שאין
 3 אדם מקפיד בדבר שאינו חסר. ומוכח שלא כביאור רב חסדא
 4 ברעת רבן שמעון בן גמליאל שאדם מקפיד שהשני לא ירמהו אף
 5 כשאין לו הפסד בכך.
 6 לכן מבארת הגמרא טעם אחר בדברי רבן שמעון בן גמליאל:
 7 אלא אמר אבבי, מעמא דרבן שמעון בן גמליאל שאטר לזרוע מין
 8 אחר ממה שפסק עם חבריו, הוא כפי מאמרו דמר - של רבה בר
 9 נחמני, דאמר מר, האי מאן דניחא ליה דתתבור ארעיה - הרוצה
 10 שתהא שדהו בורה, ולא תצמח, לזיעה שתא חמי ושתא שערי -
 11 יזענה שלא כפי הסדר, אלא שנה אחת יזרע חטים ובשנה הבאה
 12 שעורים, או שתא שתי ושתא ערב - שנה אחת בסדר של שתי,
 13 כגון ממזרח למערב, ובשנה הבאה בסדר של ערב, מצפון לדרום,
 14 שהשניו בסדר הזריעה מזיק לקרקע. ומטעם זה אסר רשביג
 15 לשנות ממה שפסק עם חבריו, הוא בעל השדה, כיון שיש חשש שמא בשנה
 16 הקודמת זרע בה בעליה דווקא אותו מין שפסק עמו, ואם יזרע
 17 בה מין אחר נמצא מקלקלה.
 18 מבארת הגמרא: ולא אמרן שהזרוע מין אחר ממה שזרעה בשנה
 19 הקודמת הרי הוא מקלקל את השדה, אלא דלא קריב ותני - שלא
 20 חרש לאחר הקצירה של המין הראשון, ושנה לחרוש בה שוב
 21 קודם זריעת המין השני, אבל אם קריב ותני, לית לן קה - אין לנו
 22 לאסור לזרוע מין אחר.
 23 שנינו במשנה: אם פסק עמו לזרוע תבואה לא יזענה קטנית [וכו'],
 24 ואם פסק עמו לזרוע קטנית יזענה תבואה: מתיני ליה רב יהודה
 25 לרבין בדברי המשנה 'אם פסק עמו לזרוע תבואה יזענה קטנית',
 26 להיפר מהכתוב לפנינו. אמר ליה רבין, והא אמן תני תבואה לא
 27 יזענה קטנית, אמר ליה רב יהודה, לא קשיא, הא - מה ששנית
 28 שמוטר לשנות מתבואה לקטנית, הוא לך, בני בבלי, שהקרקע
 29 בארצינו טובענית ומלאה ביצות עקב היותה עמוקה ומלאה מים,
 30 וממילא אין חשש שתיכוש אם יזרע בה קטנית, ולכן יכול לשנות
 31 ולזרוע אף קטנית כשפסק עמו לזרוע תבואה, והא - מה שכתוב
 32 במשנה שלפנינו שאסור לשנות מתבואה לקטנית הוא להו, לבני
 33 ארץ ישראל, שהקרקע בארצם יבשה כיון שהיא במקום הרים,
 34 וממילא יש לחשוש שהקרקע ראויה רק לזריעת תבואה ולא
 35 לזריעת קטנית שתכחישה, ולכן אסור לחוכר לשנות ולזרוע
 36 קטנית כשפסק עמו בעל הקרקע לזרוע בה תבואה.
 37 דין נוסף שאמר רב יהודה לרבין: אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב
 38 נחמן, רבין אחי, הני תחלי דבי ביתא - שחלים אלו הגדלים
 39 בערוגות הפשתן בין גידוליה, אין פהן משום גול אם תולשם אדם
 40 אחר ממקומם, שכיון שהם מוזיקים לפשתן והנוק מרובה על
 41 דמיהם, וכיון שיש לעוקרם משם, אין בעליהם מקפידים אם אחר
 42 עוקרם, אבל אם הם עומדות על הגבולין שבין ערוגות הפשתן ולא
 43 בערוגה ממש, ואינם מפסידים הפשתן, מקפידים בעליהם שלא
 44 יעקרום ויש פהן משום גול. ואם עמדו שם השחלים זמן רב עד
 45 גמר גידולם וכבר הוקשו לזרע השחלים ונגמר גידולם, ואין
 46 עקירתם מועלת לבעל הפשתן להשביח פשתנו, באופן זה אפילו
 47 דבי ביתא נמי - אף הגדלים בתוך ערוגות הפשתן, יש פהם משום
 48 גול. מאי מעמא משום דמאי דאפסיד אפסיד - מה שהפסיד בעל
 49 הפשתן בגדילתם כבר הפסיד, ומעתה אין עקירתם מועילה, אלא
 50 רק מפסיד בכך את השחלים עצמם, ולכן אסור.
 51 דין נוסף שאמר רב יהודה לרבין: אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב
 52 נחמן, רבין אחי, הני דילי - יש אילנות הגדלות בשדה שלי,
 53 שפירותיהם דילי - שלך, כיון ששדי סמוכה לשך ושורשי
 54 אילנותי הסמוכים לשך נוטים אליה ויונקים ממנה, ודילי - ויש
 55 אילנות הגדלות בשך, שפירותיהם דילי - שלי, כיון שיש משורשי

מאן דבעי דתתבור וארעהיה. פי' בקונט' ששלקל שנה וקשה דאדברה כה הוא
 רגילות של עובדי אדמה שזורעים שנה חסין ושנה שעורין ובשזורעין אותה ב' שנים
 חסין רצופין או שעורין מתקלקלת וכן נמי משמע בשלידי חזקת הבתים (כ"ב דף קז) גבי אגוד
 אמר אכלה חסין ואגוד אמר אכלה שעורין כדפי' רבינו שמואל התם לכך י"ל האי מאן
 דבעי שתתא שדהו חשוכה כהוילי דהתיה שנה אחת בורה כי כן דרך לזרעה שנה ולהובירה
 שנה כדי שתחזור לבקחה ממה שהובי' לזרע
 שתא חסין ושתא שעורים ולכך אסר רשב"ג
 בשאמר לזרעה חסין שלא זרע שעורים כי שמא
 אשתקד זרעה שעורים ואי כריב ותני לית לן בה
 שם דאי יאסור רשב"ג
ה"ג תחלי דבי פיתנא אין בהם משום גזל
 אע"ג שהתנה יהושע שיהו מלקטין
 עשבים בכל מקום בדאמר בסוף פ' מרובה (ביק
 דף פא.) התם מיירי בעשבים שאין ראויים לאדם
 אלא לבהמה וכן משמע מדלא נקט ירוקת אבל
 תחלי שיהו מאכל אדם אסור אצ"כ הוא שדה
 פשוט: **א"ל** דהעמוד על המיצר. פי' הקונטרס
 אינו מיושב שפירש אילן שנטוע בקרקע סמוך
 למיצר והשרשים נוטים בשל חבירו אלא נראה
 לפירש שהאילן עומד ממש על המיצר שהוא של
 שניהם ואין השרשים מתפשטין לקרקעו של זה
 וזה משל זה אך הענפים נוטים יותר לשל אחד
 מהם רב אמר הנוטה לכאן כיון שהשרשים
 שרים בשל זה כמו בשל זה אוליין בחר הענפים
 מה שיש מן הענפים בנגד המיצר חולקים והשאר
 לרשות שנטוין היו הכל שלו ושמואל אמר
 חולקין אוליין בחר השרשים שהם שרים כמו כן
 יהיו שרים בענפים אכל אי נטעו כולו ברשות
 אחד והענפים נוטים ברשות חבירו כזה אמר ר'
 יוחנן כ"ס' לא יחפור (כ"ב דף קז) ושם ר"ה ואחרי
 מביא וקורא שעל מנת כן החייל יהושע את
 הארץ שכל הענפים יהא לבעל השרשים והקא
 מודו נמי רב ושמואל דשמעתין ופרקי אילן
 העמוד על המיצר חולקים ומשני בממלא כל
 המיצר כמו שהשרשים הן בולן על המיצר כך
 הם הענפים ודחלי עטניה לחד יקיא דקאמר
 לא שהענפים עוברים המיצר אלא שיש פירות
 לצד אחד יותר מלצד חבירו מדה ותיקא
 ניפלוג לאורכו של מיצר קמיל דחולקין לרוחבו
 של מיצר ושילדי הבית והעליון (לפי דף קיח)
 דתנן שתי גינות זו למעלה מזו וזרק ביתים
 השרשים לכ"ע הם של עליון לפי שהם יונקים
 מגינתו אבל הנוף שהוא באייר התחתון לר'
 יהודה הוא של תחתון ולר"מ הגי לשל עליון
 דאמר שדי נופו בחר עיקרו ונתם פסוק כר"ש
 דאמר כל שיכול עליון לפשוט ידו וליטול גרי
 אלו שלו והינה כר"מ והשאר מסתמא הפקיד
 לתחתון ונראה דאפי' לרב דלית ליה הכא שדי
 נופו בחר עיקרו סובר שפיר כר"מ דכיון דהתם
 כל השרשים בולן בשל עליון דין הוא למימר
 שדי נופו בחר עיקרו כדאמר נמי רבי יוחנן
 בשילדי לא יחפור ושמואל דאמר חולקין
 יכול לטבור התם כרבי יהודה דלא אמר שדי
 נופו בחר עיקרו משום דרגילות למלאות גינתו
 עפר ולהשוותו אל גינת חבירו ועוד דאין כלל
 מן הנוף ברשות העליון אלא מיד שנראה חוץ
 לארץ הוא ברשות התחתון אבל בשמעתין רוב הנוף על המיצר רק מעט מן הענפים
 נוטים לכאן ולכאן חוץ לרוחב המיצר.

מיקל אע"ג דמשני וזו סבר דמקפיד איניש מידי דלא חסר בה: דאמר מר. רבה בר נחמני
 רביה דאביי דרבה גידלו בביתו: דתתבור. שהעשה בורה שלא יצמחו וירעוניה: לזרע
 [שתא] חסין וכו'. ה"ג פסק עמו חסין שמא הוא זרעה חסין בשנה רשעבדה ואם זרעה
 זה שעורין נמצא זה מקלקלה: דלא כריב ותני. חרשה לאחר קצירה ושינה בשעת הזרע
מיקל אמר אביי מעמא דרבין שמעון דרבין דאמר
מר האי מאן דניחא ליה דתתבור ארעיה לזרעה
שתא חסין ושתא שערי שתא שתי ושתא ערב ולא
אמרן אלא דלא פריב ותני אבל פריב ותני לית לן
בה: תבואה לא יזרענה קטנית [וכו']: מתני ליה רב
 יהודה לרבין תבואה וזרענה קטנית א"ל והא אנן
 תנן תבואה לא יזרענה קטנית א"ל לא קשיא הא
 לן והא להו א"ל רב יהודה לרבין בר ר"נ רבין אחי
 הני תחלי דבי פיתנא אין בהן משום גזל עומדות
 על גבולין יש בהן משום גזל ואם הוקשו לזרע
 אפילו דבי פיתנא נמי יש בהם משום גזל מ"ט מאי
 דאפסיד אפסיד א"ל רב יהודה לרבין בר ר"נ רבין
 אחי הני דילי דילך ודילך דילי נהוג בני מצרא אילן
 הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן דאיתמר
 אילן העומד על המיצר אמר רב הנוטה לכאן לכאן
 והנוטה לכאן לכאן ושמואל אמר חולקין מיתבי
 אילן העומד על המיצר יחולקו תיובתא דרב תרגמא
 שמואל אליבא דרב בממלא כל המיצר פולו אי
 הכי מאי למימרא לא צריכא דתלי טוניה לחד גיסא
 ואפתי מאי למימרא מהו דתימא דא"ל פלוג הכי
 קמ"ל דאמר ליה מאי חזית דפלגת הכי פלוג הכי
 א"ל רב יהודה לרבין בר ר"נ רבין אחי לא תזבין
 ארעא דכמיכא למתא דא"ר אבהו אמר רב הונא
 אמר רב אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו
 בשעה שעומדת בקמותיה איני והא אשפחניהו רבי
 אבא לתלמודיה דרב אמר להו מאי אמר רב בהני
 קראי ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה ברוך
 אתה בבואך וברוך אתה בצאתך ואמרו ליה הכי
 אמר רב ברוך אתה בעיר שיהא ביה סמוך לבהכ"נ
 ברוך אתה בשדה שיהו נכסיד קרובים לעיר ברוך
 אתה בבואך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת
 ביאתך מן הדרך ברוך אתה בצאתך שיהו צאצאי
 מעיר פמוותך ואמר להו ר' יוחנן לא אמר הכי אלא
 ברוך אתה בעיר שיהא בית הפסא סמוך לשולחנך
 אבל בהכ"נ לא ורבי יוחנן לטעמיה דאמר שבר
 פסעות יש ברוך אתה בשדה שיהו נכסיד משולשין
 שליש בתבואה שליש בזיתים ושלש בגפנים ברוך
 אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתתא יציאתך
 מן העולם כפיאתך לעולם מה ביאתך לעולם
 בלא חטא אפי' יציאתך מן העולם בלא חטא
 לא

תשיעי וט' מתו בקע הן עמד ואחד בדרך ארץ. וא"ת א"כ בני יוסף שלא שלטה בקע הן עמד
היה להן לחיות הרבה מכל השבטים וי"ל שמתו בדרך ארץ יותר מאחרים
בשהקב"ה היה רוצה להמיתן היה שולח להם הלאים אחרים: **צנים**. קור בדמוכב הקא
פחים חום בדמוכב בריש מסב' ע"ז דף ג' ושם ד"ה הכל) ומיירי הקא במאורעות הבאים על

לא קשיא. דרב ארבה: שורא ורתקא. חומה ורתוקה גדר של נצרים כמו (איכה ב) חל
וחומה: כל חלי. דבר שכל החללים תלוח בו וזו עין קרעה: **קבי** מה דעבר. יודע היה
ללחוש על הקברות ולהבין על כל קבר וקבר באיזו מיתה את מת רבנמוכב אנו בעין
קרעה: הכל בריות. כל החללים ותוצאות מיתה על נשיבת הרוח באין הכל לפי השעה
והאדם יש לך אדם שרוח פלוגי קשה לו ובשעה
פלוגי והאיבא הרוגי מלכות. הרוגי חרב: אי לאו
זיקא. שנגבס במובה: עברי ספא ותי. סם המתחר
בשר החנוכה ומן העשבים הוא כדאמר בהמוכר
את הספינה (כ"ב דף ע"ד): **צנים פחים**. קור הנופח
ולאו היינו רוח דקאמר שמואל דשמואל זקא

האדם דאילו במדות אמר בפ' כל הדין (נדה דף
ט. ושם ד"ה הכל) הכל בידי שמים חוץ מיראת
שיתין רהיטי רהוט. יש מקרשים דנקט
שיתין לפי שמי החורף ששים וכן ימי הקיץ
כדאמר לעיל (דף ק"ו) ופת שחרית מצלת מן
החמה ומן הצנא א"כ בן דרך למינקט בכל מקום
שיתין כדאמר בהחובל (דף ק"ב ע"ב) שיתין תכלי
מטייה לכבא דקל הכריה שמע בו: **ארבע**
גרמידי דאניגרי זולז בוה. פירוש ארבע אמות
שאתה מודד לבני אניגרא שדולים משם להשקות
שדותיהם וזול פירוש מודד אותם שדוהק ולא
מזמנצמות כדי שיוכלו לעמוד שם ברוח ולא
כפי' שהקוטן דעל נהרא שמניחין מקום גם למושבי
ספינות לא תמשך כלל שצריכין רוח הרוח שלא
יפלו במים אלא בלא מודדה יתנו שיהא ניכרת
ונראה לעינים.

לא קשיא הא דמהדר ליה שורא ורתקא הא דלא
מהדר ליה שורא ורתקא והסיר ה' מןקד כל חולי
אמר רב זו עין רב למעמיה דרב סליק לבי קברי
עבר מאי דעבר אמר תשעין ותשעה פשו רעה
ואחד בדרך ארץ ושמואל אמר זה הרוח שמואל
למעמיה דאמר שמואל הכל ברוח ולשמואל הא
איבא הרוגי מלכות הנה נמי אי לאו זיקא עברי להו
ספא ותי ר' הנינא אמר זו צינה דא"ר הנינא הכל
בידי שמים חוץ מצנים פחים שגאמר צנים פחים
בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם ר' יוסי בר
הנינא אמר זו צואה דאמר מר צואת החוטם וצואת
האוזן רובן קשה ומיעוטן יפה ר' אלעזר אמר זו
מרה תניא נמי הכי מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה
מחלה שהיא מחלה כל גופו של אדם דבר אחר
מחלה ששמונים ושלשה הלאים תלויין במרה וכולן
פת שחרית במלה וקיתון של מים מבמלתן ת"ר י"ג
דברים נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה ומן
הצנא ומן הויקין ומן המויקין ומחסימת פתי וזוהי
בדין ללמוד תורה וללמד דבריו נשמעין ותלמודו
מתקיים בידו ואין בשרו מעלה הכל ונקק לאשתו
ואינו מתאוה לאשה אחרת והורגת כינה שבבני
מעום וי"א אף מוציא את הקנאה ומכניס את
האהבה א"ל רבה לרבא בר מרי מנא הא מילתא
דאמרי אינשי שיתין רהיטי רהוט ולא מטו לנברא
דמצפרא פרך ואמרו רבנן השכם ואכול פקין מפני
החמה ובהורף מפני הצנא א"ל דכתיב לא יעטבו
ולא יצמאו ולא יכס שרב ושמש לא יכס שרב
ושמש כיון דלא יעטבו ולא יצמאו א"ל את אמרת
לי מהתם ואנא אמניא לך מהכא ועבדתם את ה'

בנתרי עברי נהרא קוצו. פי ענפי אילנות היער
קוצו שצריכין להטות כתפתים לצד
היער שלא יפלו במים וא"ת דאמרין בסוף פרק
המוכר פירות (כ"ב דף ע"ג ושם ד"ה ואמה) אמה
בית השלחן אני מוכר לך נתן לו ב' אמות
לחובה אמה מכאן ואמה מכאן לאנפיה וי"ל
דהתם מיירי באמת המים שהוא לאדם אחד
שהוא עושה חרץ תוך שדהו להשקות ממנה
אין צריך לאנפיהם כלל אמה מכאן ואמה מכאן
והכא אניגרא הוא יאור גדול להשקות כל אותה
בקעה לכך צריך ארבע אמות לאנפיה תדע
דהתם וזרעים אותן אמות ונטעין שם אילנות
כדאמר התם אבל הקא אין ורעין ונטעין כולל
שכל הענף חולכים שם להשקות שדותיהם והא
דקאמר דאניגרא לכ"ע לאו משום דאניגרא
ליהו כולדו דאדם אחד אלא אינו דכ"ע אלא
לאותן המשקין שדוהתיהם לכד אי נמי ארבע
אמות דהכא היינו ב' אמות של תוכה ואמה
מכאן ואמה מכאן:

ליקוץ

אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך ועבדתם את ה' אלהיכם זו קריאת שמע ותפלה
וברך את לחמך ואת מימך זו פת במלה וקיתון של מים מכאן ואילך והסירותי מחלה
מקרבך א"ל רב יהודה לרב אדא משיהא לא תולול במישתתא דכל פורתא ופורתא
חזי לכורפמא רישקא א"ל רב יהודה לרב אדא משיהא ד' אמות דאניגרא זולז בהו
דאניגרא לא תמשחנהו כלל רב יהודה למעמיה דאמר רב יהודה ארבע אמות דאניגרא
לבני אניגרא דאניגרא דכולי עלמא מכריז רבי אמי מלא כתפי נגדי בתרי עברי נהרא
קוצו רב נתן בר השעניא קין שיתסר אמתא אתו עליה בני משרונאי דפגוהו הוא סבר
פרשות הרבים ולא היא התם פנינן פולי האי הכא משום אמתוהי אשליהן הוא במלא
כתפי נגדי סגי רבה בר רב הונא הוה ליה ההוא אבא אגודא דנהרא אמרו ליה ניקוץ מר
אמר להו קוצו עילאי ותתאי והדר ניקוץ אנא היכי עבדי הכי והתכתיב התקוששו וקשו
ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים התם אבא דבי פרוק רופילא הוה
ואמר אי קניצו קניצנא ואי לא קניצו אמאי איקוץ דאי ממתתי להו אשליהו מסתגי להו

שפת הנדר יקוץ ברוחב מלא כתף מושבי חבל
הספינה והן טעין עצמן באלכסון והולכין בשוון
משופעין לצד היבשה שלא תמשכם הספינה
למים וכל כמות הדיקין להלוכם זינים לקוץ
ובשני עברי הנחר שפעמים שהולכו מכאן
ופעמים שהולכו מכאן קין שיתסר אמתא.
ברוח בדרך רהיר דרתנן בבבא בתרא (דף ע"ג)
דרך רהיר שש עשרה אמה בני משרונאי. שם
היער והיער היה שלהן דפגוהו. הלוקה
אשליהן. חבלים שלהן: אבא. יער: ניקיצו עילאי
ותתאי. מי שיש להן יער על הנדר אצלי למעלה
הימנו ולמטה הימנו הילוך דרך המים: התם דבי
פרוק רופילא הוה. אותו שלמשה ושלמעלה לא
של ישראל היה שיקול לקצוץ אותו יער של
בית פרוק פחת פרסיים היה ורודע הוא שלא
יקצו ומה תועיל קציצה שלי: א' מסתגי
ואי

אשליהו מסתגי להו. אם יוכלו למתוח חבלם ולבא ממוסע למסע או מפקר לכפר לילך ממוסע למעלה ויכב.

56 עֶשֶׂר דְּקָרִים נֶאֱמָרוּ כְּמַעֲלַת הָאוּכַל פֶּת בְּשַׁחֲרִית: א. מִצִּילַת אֵת
 57 הָאָדָם שְׁלֵא יִנּוֹק מִן הַחֶמְתָּה. ב. וְיִמֵן הַצָּנֵה. ג. וְיִמֵן הַיָּקִין - הַרוּחוֹת
 58 הַנוֹשְׁבוֹת עַל הָאָדָם וְגוֹרְמוֹת לוֹ לַחֲלוּת, כִּפִּי שְׁאֵמֵר שְׁמוּאֵל לְעִיל.
 59 ד. וְיִמֵן הַמַּיָּקִין - הַשְּׂדִים הַרוֹצִים לְהוֹיֵקוּ. ה. וְיִמֵן הַבִּימָה אֶדְם פְּתִי,
 60 שְׂכָאֵשֶׁר אֵינוֹ מִתְעַנֶּה וּמִצְטַעֵר דַּעְתּוֹ מִיּוֹשֶׁבֶת עֲלָיו וּמַחֲכִים. ו. ו.
 61 וְזֻכָּה בְּדִין - אִם יֵשׁ לוֹ דִּין עִם חֲבִירוֹ, מֵאָחֵר הוּא אֹכֵל דָּמָו
 62 מִיּוֹשֶׁבֶת וְשׁוֹטֵחַ אֶת טַעְנוֹתָיו כִּרְאוּי וְכךָ זֹכֵה בְּדִין. ז. וְזֻכָּה לְלֵמְדוֹ
 63 תּוֹרָה. ח. וְלִלְמַד כִּרְאוּי, מַחְמַת יִשׁוּב הַדַּעַת. ט. וְדִבְרֵיו נִשְׁמָעִין
 64 לְבִרְיוֹת, כִּיּוֹן שֵׁישׁ לוֹ לֵב לְהִטְעִימֵם בַּפְּנִיָּה. י. וּמִתּוֹךְ שְׁלֹמֵד
 65 בִּישׁוּב הַדַּעַת תְּלַמְדוֹ מִתְקַיֵּים בְּדָו. יא. וְאֵין בְּשָׂרוֹ מַעֲלָה הַכֵּל -
 66 זִיעָה וְזוּהַמָּה. יב. וְאִם בַּעַל הַרְהוּרֵי תֵּאוֹה הוּא, מַכִּיּוֹן שֶׁאֵכֵל פֶּת
 67 בְּבוֹקֵר וְלִבּוֹ טוֹב עֲלָיו הוּא נֶזְקֵק לְאַשְׁתּוֹ, וּמַכִּיּוֹן שֶׁכֶּךָ בְּצִאתּוֹ לְשׁוֹק
 68 אֵינוֹ מִתְאַוֶּה לְאַשְׁהָ אַחֲרָת. יג. וְהוֹרֵנֶת בְּיָנָה - תּוֹלַעַת שְׁנַמְצָאֵת כְּכִנִּי
 69 מַעֲיִם. יד. וְיִשׁ אֲוִמְרִים מַעֲלָה נּוֹסֶפֶת בַּפֶּת שַׁחֲרִית, שְׁאֵף מוֹצִיא אֶת
 70 הַמִּקְנָה שִׁישְׁנָה בְּאֶדְם בְּשַׁעָה שְׁאֵינוֹ אֹכֵל, שֶׁאֵין לָבוֹ טוֹב עֲלָיו
 71 הוּא נּוֹטֵה לְכַעֲסוֹ, וּמַכְנִים אֶת הָהֶבְהַה לְלִבּוֹ.
 72 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֶת מְקוֹרֵן שֶׁל אֲמֵרוֹת שְׁנֵאֲמָרוּ בַּעֲנִין אֲכִילַת פֶּת
 73 בְּשַׁחֲרִית: אָמַר לִיה רַבָּה לְרַבָּא בַר מַרְי, מֵנָּה הָא מִלְּהָא דְאַמְרֵי
 74 אֵינְשֵׁי - מִהוּ הַמְקוֹר לְמַה שִׁרְגִילִים אֲנָשִׁים לּוֹמֵר, שִׁיתֵּין רְהִימֵי
 75 רְהוּמֵי - שִׁישִׁים אִישׁ רִצּוֹ וְלֹא מִטּוֹ לְנִבְרָא דְמַצְפְּרָא כְּרָךְ - וְלֹא
 76 הַשִּׁיגוֹ אֶת הָאָדָם שֶׁרָץ לְאַחַר שֶׁאֵכֵל פֶּת בְּשַׁחֲרִית. וְכֵן מִהוּ הַמְקוֹר
 77 לְמַה שְׁאָמְרֵי רַבְּנָן בַּעֲנִין זֶה, הַשֶּׁכֶּם וְאָכֹל פֶּת בְּשַׁחֲרִית, בְּפִינֵין
 78 תַּעֲשֶׂה כֶּךָ מִפְּנֵי שַׁעַל יָדֵי כֶּךָ לֹא תִנּוֹק מִחוּם הַחֶמְתָּה, וְכַחֲזוֹר תַּעֲשֶׂה
 79 כֶּךָ מִפְּנֵי שְׁלֵא תִנּוֹק מִהַצָּנֵה. אָמַר לִיה, הַמְקוֹר הוּא מִדְּכָתִיב
 80 (יִשְׁעִיהָ מִטּוֹ) בְּגֹאֻלָּה הַעֲתִידָה, שְׁכֵל הָעוֹלָם מִהַגּוֹלָה לֹא יִרְעֻבוּ
 81 וְלֹא יִצְמָאוּ וְלֹא יִכְּסוּ וְשִׁמְשׁוּ, שֶׁכֵּן יֵשׁ לְפִרְשׁ אֶת הַפְּסוּק כֶּךָ, לֹא
 82 יִכְּסוּ וְשִׁמְשׁוּ בִּיּוֹן דְּלֹא יִרְעֻבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ, כְּלוֹמַר מֵאֲחֵר שִׁיאֲבִלוּ
 83 בְּתַחֲלִילַת הַיּוֹם וְלֹא יִרְעֻבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ מִמִּילָא לֹא יִכְּסוּ הַשֶּׁרֶב
 84 וְהַשֶּׁמֶשׁ.
 85 אָמַר לִיה רַבָּה לְרַבָּה בַר מַרְי, אֶת אַמְרֵת לִי מִתְּהָם - אַתָּה אֹמֵר לִי
 86 שְׁלֵמְדִים זֹאת מִהַפְּסוּק הַהוּא, וְנֶאֱמַר אֲמִינָא לְךָ מִתְּהָם - וְאֵנִי יֹאמֵר
 87 לְךָ שְׁלֵמְדִים זֹאת מִכָּאן, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת כג כה) 'וְעִבְדְתֶם אֶת ה'
 88 אֱלֹהֵיכֶם וְכַרְךָ אֶת לְחֶמְדָּךְ וְאֶת מִיטְדֵיךְ וְהִסְתִּיתָ מִחֲלָה מִקְרָבךָ, וְכַרְךָ
 89 נִדְרַשׁ, 'וְעִבְדְתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם', עֲבוּדָה זֹאת הִיא קְרִיאַת שְׁמֵעַ
 90 וְתַפְלָה שֶׁל שַׁחֲרִית, וְכַרְךָ אֶת לְחֶמְדָּךְ וְאֶת מִיטְדֵיךְ בִּרְכָה זֹאת נִאֲמָרָה
 91 עַל פֶּת בְּמִלָּה וְקִיּוּן שֶׁל מִים שֶׁאֵתָּה אֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּאוֹתָה שַׁעָה,
 92 וּמִכָּאן וְאֵילָף - לְאַחַר שֶׁתַּעֲשֶׂה כֵּן, מוּבַטַח לְךָ 'וְהִסְתִּיתָ מִחֲלָה
 93 מִקְרָבךָ'.
 94 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְהַבִּיא מֵאֲמֵרִים מִדְּבַרֵי רַב יְהוּדָה: אָמַר לִיה רַב
 95 יְהוּדָה לְרַב אֲדָא מִשׁוּחָהָ - מוֹדֵד הַקְּרָקְעוֹת, לֹא תוֹלֹל בְּמִישְׁחָתָא
 96 - אֵל תוֹלֹל מִלְּדִיק בְּמִדִּידוּתֵיךָ, כִּיּוֹן דְּכָל פּוֹרְתָא וְפוֹרְתָא הוּי
 97 לְכוֹרְבָנָא רִישָׁקָא - כֹּל שֶׁטַח אֲרַמָּה מוֹעֵט רְאוּי לְזַרְעֵת כְּרֻכּוֹם שֶׁל
 98 גִּינָה שֶׁהוּא הַמְשׁוּבַח שֶׁבְּכֻרְמוּמִים, וְאִם אֵינְךָ מִדִּיק לְתַת לְכָל אַחַד
 99 כִּפִּי חֲלָקוֹ נִמְצָאֵת גּוֹרֵם לוֹ נֹזֵק גְּדוֹל.
 100 הוֹרָאָה נּוֹסֶפֶת שֶׁל רַב יְהוּדָה בַּעֲנִין מִדִּידַת קְרָקַע: אָמַר לִיה רַב
 101 יְהוּדָה לְרַב אֲדָא מִשׁוּחָהָ, אֲרַבַּע אַמּוֹת דְּאַנְיָגָרָא - אוֹתֵם אַרְבַּע
 102 אַמּוֹת שְׁבַעֲלֵי הַשְּׂדוֹת מִתְרַחֲקִים מֵאֲמַת הַמַּיִם הַמּוֹלִיכָה מִים
 103 לְשִׁדּוּתֵיהֶם וְאֵינֵם זּוֹרְעִים בָּהֶם, וְזֶלֶל גָּהוּ - אַתָּה יִכּוֹל לּוֹלֹל
 104 בְּמִדִּידֵיהֶם וְאֵינְךָ צָרִיךְ לְמַדּוֹד אוֹתֵם בַּעֲנִין יַפָּה. אֲבַל דְּאַנְיָגָרָא - אַת
 105 אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁהֵם מִתְרַחֲקִים מִשְׁפַּת הַנְּהַר וּמִנִּיחִים אוֹתֵם מִלְּזוֹרַע,
 106 לֹא תִשְׁחַנְהוּ - אֵל תִּמְדַּדְנּוּ בְּלָל, אֲלֵא תִנִּיחַ שֶׁם קְרָקַע בְּמִדָּה
 107 מִסְּפָקָת לְפִי אֹמֵד דַּעְתָּךְ, שִׁיחָא נִיכָר לְעֵינִים שְׁנִשְׂאָר בְּמִדָּה
 108 שְׁלִימָה וְרַחֲבָה כִּפִּי הַנְּצָרָךְ.
 109 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֶת דְּבַרֵי רַב יְהוּדָה: רַב יְהוּדָה לְטַעְמִיָּה, דְּאַמְרֵי רַב
 110 יְהוּדָה, אֲרַבַּע אַמּוֹת דְּאַנְיָגָרָא לְכִנֵּי אֲנִיגָרָא - אַרְבַּע אַמּוֹת שַׁעַל שֶׁפֶת

1 מתרצת הגמרא: לא קָשָׁא - דברי רב אינם סותרים אלו את אלו,
 2 הא - מה שאמר ששדה סמוכה לעיר היא ברכה מאחר ואין בה
 3 טורח בהכנסת הפירות לבית, מדובר באופן דְּמַתְרֵד לִיה שוֹרָא
 4 וְרַתְקָא - כשהקיף את השדה בחומה ועליה גדר, ובני אדם אינם
 5 יכולים להתבונן בתוכה ולתת בה עין רעה, והא - מה שלמד רב
 6 יהודה מתוך דברי רב שאין רצוי לקנות שדה בסמיכות לעיר
 7 מדובר באופן הָלֵא מַתְרֵד לִיה שוֹרָא וְרַתְקָא, ומכיון שכך יש
 8 לחשוב שמא יתן בה אדם עין רעה.
 9 הגמרא מביאה דבר נוסף שאמר רב בענין עין רעה: בברכת משה
 10 לישראל אם ישמרו את התורה והמצוות, נאמר (דברים ז טו)
 11 'והסיר ה' מִפְּנֵי כָל חָלִי, ויש לפרש שה' יסיר את הדבר שכל
 12 החלאים באים בעשיו, וְאָמַר רַב זו עֵין רַעָה שֶׁאֵדָם נּוֹתֵן בְּחִבְרִי,
 13 שהיא הגורמת לכל החלאים. מבארת הגמרא: רַב אֵמַר זֹאת
 14 לְטַעְמִיָּה - לפי שטתו ודבריו במקום אחר, דְּרַב סְלִיק לְבִי קְבָרִי -
 15 עלה ונכנס פעם לבית הקברות, וְעָבַד מַאי דְּעָבַד - עשה מה
 16 שעשה, היינו שאמר על הקברים איזה לחש שעל ידו הבין בכל
 17 קבר אם האדם הקבור בו מת בעתו או מחמת עין רעה, וְאָמַר,
 18 שמתוך כל מאה אנשים הקבורים שם תִּשְׁעִין וְתִשְׁעָה מֵהֶם מוֹתוּ
 19 בְּעֵין רַעָה שֶׁנֶּחַן בָּהֶם אִדָּם אַחַר, וְאָחֵר מֵהֶם בְּלִבְד מֵת בְּדֶרֶךְ אֵינִי -
 20 בדרך מיתת כל העולם, על ידי חלאים שונים.
 21 ביאורים אחרים בפסוק: וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, הדבר שגורם לכל החלאים
 22 זה הרוח - נשיבת הרוח על האדם. מבארת הגמרא: שְׁמוּאֵל
 23 לְטַעְמִיָּה, דְּאַמְרֵי שְׁמוּאֵל, הַכֵּל - כל החלאים הגורמים למותו של
 24 אדם, באים בְּרוּחַ - מחמת נשיבת הרוח עליו, שיש אדם שרוח זו
 25 מזיקה לו ויש שמזיקה לו רוח אחרת, וכן יש אדם שהרוח מזיקה
 26 לו בשעה זו ויש שהיא מזיקה לו בשעה אחרת. מקשה הגמרא:
 27 וְלִשְׁמוּאֵל קִשָּׁה, הָא אֵיכָא - הרי ישנם גם הַרוּחֵי מַלְכוּת שֶׁמּוֹתוֹ כְּחֹרֵב
 28 וְלֹא מַחְמַת הַרוּחַ. מתרצת הגמרא: הַקֶּה נְפִי - גם אלו, אֵי לֹא וְיָקָא
 29 - אם לא היתה הרוח נושבת על פצעיהם, עָבַרְדִּי לְהוֹ סְמָא - היו
 30 מְנַיִים עֲבוּרִים סַם שֶׁבְּחוּזוֹ חֲלָב בְּשַׂר שְׁנַחְתָּךְ, וּמִנִּיחִים עַל גְּבִי
 31 הַמְכָה וְנִחֵי - והיו ממשיכים לחיות.
 32 רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, 'כָּל חָלִי זֶה הַצָּנֵה - רוח קרה הנושבת על האדם
 33 וגורמת לו לחלות. דְּאַמְרֵי רַבִּי חֲנִינָא, הַכֵּל בְּיַדֵי שְׁמַיִם - כל
 34 הממוששים והמכאובים באים על אדם בגזירת שמים ואינו יכול
 35 להישמר מהם, חוץ מַצְנִים פְּתִיִם - מלבד חולי הבא על ידי הקור
 36 שנופח על האדם, שמחמת פשיעתו הוא ניזוק ממנו, שְׁנַאֲמַר (משלי
 37 כב ה) 'צִנִּים פְּתִיִם בְּדֶרֶךְ עֵקֶשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ וְרַחַק מִתְּהָם' - הקור הנופח
 38 באדם וגורם לו לחלות נמצא רק בדרבו של העיקש שאינו נשמר
 39 ממנו, אבל זה שמתרחק ונשמר שומר את נפשו וניצול. הרי
 40 שהחולי הבא מחמת הקור תלוי בידו של האדם ויכול להישמר
 41 ממנו. וכונת הפסוק שאפילו חולי זה שאינו בא בידי שמים יסיר
 42 אותו ה' ממך.
 43 רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא אָמַר, זו רִיבּוּי הַצָּנֵה שֶׁבָּאָף וְשִׁבְאוּזִים. דְּאַמְרֵי
 44 מַר, צוּאָת תְּהוּמִים וְצוּאָת הַאֲוִן, רִיבְנָן קִשָּׁה - כשהם מרובים מזיק
 45 הדבר לגוף, וּמִכְעוּמֵין יַפָּה לְגוֹף לְפּוֹרְאוֹתָה, וְטוֹב שִׁיחִיהָ מַעַט מִשְׁלֵא
 46 יהיה לגוף, ואף מחלה זו בכלל הברכה.
 47 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, זו מִרְה, שכשהמרירות שבכיס המרה גוברת היא
 48 מתפשטת בגידים ובעצמות ומזיקה לגוף. תְּנִינָא נְפִי הָכִי, נֵאֲמַר
 49 בפסוק (שמות טו כו) 'כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּמַצְרַיִם לֹא אֲשִׁים
 50 עֲלֶיךָ, מִחֲלָה זֶה מִרְה, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה מַחֲלָה, מִשּׁוּם שֶׁכִּשְׁהִיא
 51 מתפשטת היא מִחֲלָה - מזיקה לכל גופו של האדם. דְּכָר אַחַר,
 52 מְקַרָּה מַחֲלָה, מִשּׁוּם שֶׁשְׁמוֹנִים וְשְׁלֹשֶׁה חֲלָאִים וּכְמִנֵּין תִּיבַת
 53 'מַחֲלָה' תְּלוּין בְּפִתְרָה, וְאֵת בּוֹלֵן - כל המחלות הללו, אֲכִילַת פֶּת
 54 שַׁחֲרִית בְּמִלָּה וְשִׁתִּית קִיּוּן שֶׁל מִים בְּאוֹתָה שַׁעָה מְכַבְּלָתָן.
 55 אֲגַב פֶּת שַׁחֲרִית, מְבִיאָה הַגְּמָרָא בְּרִייתָא בַּעֲנִין זֶה: תְּנֵן רַבְּנָן, שְׁלִשָּׁה

56 - אם התקלה אירעה במורד הנהר והאנשים שגרים שם מתקנים
 57 אותה, אין העליונים צריכים לסייע להם, כיון שתיקון זה אינו
 58 מועיל להם כלל, אלא אדרבה הוא מוסיף להם לפי שכל זמן
 59 שהמים יורדים למטה הנהר מתמעט למעלה ושדותיהם
 60 מתייבשות. וְהִילֻפְּאָא בְּמֵיאָא דְּמִימְרָא - במי גשמים היורדים בעיר
 61 ומקלקלים את הדרכים ברפש וטיט, ובונים חריץ במורד העיר כדי
 62 שהמים יגרו חוץ לעיר, הדין הוא להיפך. שאם התקלקל החריץ
 63 במעלה העיר והאנשים שגרים למעלה מתקנים אותו, אין
 64 האנשים שגרים למטה צריכים לסייע להם, לפי שנוח להם
 65 שיתעכבו המים למעלה ולא ירדו אליהם. אבל אם התקלקל
 66 החריץ במורד העיר והאנשים שגרים למטה מתקנים אותו,
 67 צריכים העליונים לסייע להם כיון שגם הם נהנים מן התיקון, שכל
 68 זמן שלא יצאו המים שלמטה חוץ לעיר יתעכבו המים אצלם
 69 למעלה.
 70 הגמרא מביאה סיוע מברייתא לדין זה: תְּנִיא נְמִי הָכִי - שנינו כך
 71 גם בברייתא (תוספתא פ"א ה"א), הַמֵּשׁ גְּזִית שזורעות זו מתחת
 72 לזו, הַמִּסְתַּפְּקוֹת מֵיָם להשקיתן מִמְעַן אֶחָד העובר בסמוך אליהן,
 73 וְנִתְקַלְקַל הַמַּעֲיָן, בּוֹלֵם מִתְּקַנְתָּ עִם הַעֲלִיּוֹנָה - אם הקלקול נעשה
 74 בסמוך לגינה העליונה, צריכים כל בעלי הגינות להשתתף עמו
 75 בתיקון, כיון שקלקול הנעשה במקום כזה מעכב אף אותם
 76 מלהשקות את שדותיהם. אבל אם נעשה הקלקול בהמשך מרוצת
 77 המעיין, ליד אחת הגינות התחתונות, אין בעל הגינה העליונה צריך
 78 להשתתף עם בעלי הגינות התחתונות בתיקון, לפי שאינו נהנה
 79 מכך כלל. נִמְצְאָת אומר, הַתְּתִיּוֹנָה מִתְּקַנְתָּ עִם בּוֹלֵן - בעל הגינה
 80 התחתונה ביותר צריך לתקן עם כל אחד מבעלי הגינות העליונות,
 81 אם התקלקל המעיין לידו. וְנִתְקַנְתָּ לְעֲצָמָה - אך אם התקלקל
 82 המעיין לידה הוא מתקנו לבדו, אבל העליונים אינם צריכים
 83 לסייעו.
 84 וְכֵן הָדִין לְהִיפָךְ, בְּהַמֵּשׁ הַחֲצוֹת זו מעל זו, שְׁהָיוּ מְקַלְחוֹת מֵיָם
 85 סרוחים, או מי גשמים, לְבִיב אֶחָד - לתוך חריץ המיועד להוביל
 86 את המים הללו אל מחוץ לחצר, וְנִתְקַלְקַל הַבֵּיב, בּוֹלֵן מִתְּקַנְתָּ עִם
 87 הַתְּתִיּוֹנָה - אם התקלקל הביב סמוך לחצר התחתונה צריכים
 88 שאר בעלי החצרות לסייע ולתקנו, כי אם לא יזווה המים משם הם
 89 יתעכבו מול החצרות העליונות ויזיקו להם, לפיכך אף הם נהנים
 90 וחיביבים להשתתף בתיקון. אבל אם הביב התקלקל סמוך לאחת
 91 מהחצרות העליונות אין בעלי החצרות שמתחתיו חיביבים לסייעו
 92 ולתקן, שכן אדרבה הם נהנים יותר בכך שהמים מתעכבים אצלו.
 93 נִמְצְאָת אומר, שְׁהָעֲלִיּוֹנָה מִתְּקַנְתָּ עִם בּוֹלֵן - בעל החצר העליונה
 94 חייב לסייע לכל אחד מבעלי השדות, אם התקלקל הביב לידו,
 95 וְנִתְקַנְתָּ לְעֲצָמָה - אך אם התקלקל הביב ליד החצר העליונה, אין
 96 שאר בעלי החצרות חיביבים לסייעו לתקן כיון שאין הקלקול נוגע
 97 אליהם, אלא אדרבה מכביד הוא על זרימת המים ביב מוקן
 98 ולא רץ.
 99 הגמרא מביאה דין בענין תפיסת קרקע שרבים משתמשים בה:
 100 אֲמַר שְׁמוּאֵל, הָאֵי מֵאֵן דְּאִחֻזִּיק בְּרִקְתָּא דְּנִהְרָא - מי שתפס קרקע
 101 על שפת הנהר, במקום שהספינות עוננות, והחזיק בה על מנת
 102 לבנות עליה בנין או לחרוש ולזרוע בה, הַצִּיפָא הָיוּ - אדם זה
 103 חצוף, לפי שהוא מקלקל מקום שמייעד לשימוש הרבים, שדרכם
 104 לפרוק שם משאות מן הספינות וכן להטעין אותן בסחורות
 105 אחרות. ואף על פי כן, סְלוּגָא לֹא מְסַלְקִינָן לֵיהּ - מן הדין אין
 106 מסלקים אותו מהקרקע ההיא, כיון שהיא אינה שייכת לשום אדם.
 107 וְהָאִידֵנָא דְּקָא פְּתִיבָא פְּרָסָא - אולם עתה, שהחלו הפרסים לכתוב
 108 בשטרות המכירה של השדות שסביבות הנהר, קִינָן לָךְ עַד מִלֵּי
 109 צִינָארִי סוּסְיָא מֵיָא - הקרקע קנויה לך עד תוך הנהר בשיעור
 110 שיתמלא צואר הסוס במים, ונמצא שהקרקע שעל שפת הנהר,

1 וְאֵי לֹא - ואם אינם יכולים למתוח את החבלים לכל אורך הנהר
 2 שבצד היערות, הרי לֹא מִסְתַּנֵּי לָהּ - הרי כשהם הולכים מול
 3 היער של בית פרוק אין להם מעבר בצידו הזה של הנהר, ובעל
 4 כרחם יעברו לצידו השני. וכשיגיעו מול היער שלי לא יטרונו
 5 לעבור את הנהר ולשוב לכאן, כיון שלאחר שיעברו מול היער
 6 שלי יבאו שוב כנגד היער של בית פרוק ויצטרכו לשוב ולעבור
 7 לצד השני, נמצא שהיער שלי אינו מעכב בעד מושכי חבל
 8 הספינה ולכן אינו חייב לקצצו.
 9 הגמרא מספרת מה עלה בסופו של היער של רבה בר רב הונא:
 10 רָבָה בְּרַב רַב נַחְמָן הָיָה קָא אִוִּיל פְּאָרְבָּא - הפליג בספינה באותו נהר
 11 שעל שפתו היה נטוע היער של רבה בר רב הונא, הָיָה הָהוּא אֲבָא
 12 דְּקָאֵי אֲנוּדָא דְּנִהְרָא - וראה יער נטוע על שפת הנהר, אֲמַר לָהּ
 13 דְּמָאן - בירר רבה בר רב נחמן אצל האנשים שסביבו של מי היער
 14 הזה, אֲמַרוּ לֵיהּ - השיבו לו, דְּרָבָה בְּרַב רַב הוֹנָא הוא. אֲמַר על כך
 15 רבה בר רב נחמן את הפסוק האמור על בני ישראל כשנשאו נשים
 16 נכריות בתחילת תקופת בית המקדש השני (עזרא ט ב) יְיָד הַשָּׂרִים
 17 וְהַתְּנִינִים הִיתָה בְּמַעַל הָיָה רְאִשׁוֹנָה, כלומר האנשים החשובים
 18 ביותר בעם חטאו תחילה. אף כאן, רבה בר רב הונא שהוא מגדולי
 19 חכמי ישראל, אינו מקיים את תקנת חכמים שהורו לקצוץ את
 20 האילנות הנטועים על שפת הנהר. מִיד אֲמַר לָהּ - ציוה רבה בר
 21 רב נחמן לאותם אנשים, קוּצוּ קוּצוּ - קצצו את אילנות היער.
 22 לאחר שקצצו, אֲתָא - בא רָבָה בְּרַב רַב הוֹנָא וְאִשְׁפְּחִיהַ דְּקִיָּין -
 23 ומצא שנקצצו היער. אֲמַר, מֵאֵן קִצְיָהּ תְּקִין וְאִשְׁפְּחִיהַ - מי שקצץ את
 24 היער יקצצו ענפיו, כלומר ימותו בניו. אֲמַר - אמרו, שאכן בּוֹלָהּ
 25 שְׁנִי - כל שנותיו דְּרָבָה בְּרַב רַב הוֹנָא, לֹא אֲמִינִים לֵיהּ וְרַעָא - לא
 26 התקיים זרע דְּרָבָה בְּרַב רַב נַחְמָן, שמתו בחייו כל הבנים שנולדו לו
 27 באותן שנים.
 28 הגמרא מביאה הוראה אחרת של רב יהודה, בענין החיוב
 29 להשתתף בצרכי הציבור: אֲמַר רַב יְהוּדָה, הַכֵּל לְאִינְלֵי נִפְסָא -
 30 כשבאים לדור את חמת היער ולהציב בה שערים כדי למנוע
 31 מהאויב להיכנס לתוכה, גובים את ההוצאות מכל אנשי העיר,
 32 וְאִפִּילוּ מִיְתָמִי - מיתומים קטנים גובים, כי זכות היא להם שיש
 33 להם שמירה. אֲבָל רַבְּנָן - מתלמידי חכמים, לֹא מֵאֵי מְעַמָּא - מה
 34 הטעם שאין גובים מתלמידי חכמים הוצאות אלו, משום שרַבְּנָן לֹא
 35 צְרִיכִי נְטוּרָתָא - תלמידי חכמים אינם צריכים שמירה נוספת מפני
 36 האויב, כי התורה שהוגים בה שומרת עליהם שלא יאונה להם כל
 37 רע, ואילו לְבָרִיא דְּתַתָּא - כשבורים מעיין או חופרים בור כדי
 38 שיהיה לבני העיר מים לשתות, גובים את ההוצאות מכל בני העיר
 39 וְאִפִּילוּ מְרַבְּנָן, כיון שגם הם זקוקים למי השתיה.
 40 וְלֹא אֲמַרְן שתלמידי חכמים צריכים להשתתף בחפירת הבורות,
 41 אֲלֵא דְּלֹא נִפְקִי בְּאוּבְלוֹנָא - כאשר בני העיר אינם יוצאים בהמונם
 42 לחפור בעצמם, אלא גובים ממון ושוכרים פועלים, רק במקרה זה
 43 אמרו שגם תלמידי חכמים צריכים להשתתף בהוצאות אלו. אֲבָל
 44 לְאוּבְלוֹנָא - אם בני העיר יוצאים וחופרים בעצמם, לֹא - תלמידי
 45 חכמים אינם צריכים לצאת עמם, משום דְּרַבְּנָן לֹא בְּנֵי מִיפְּקִי
 46 בְּאוּבְלוֹנָא נִינְהוּ - אין דרכם של תלמידי חכמים לזלזל בכבודם
 47 וגנאי הוא להם לעשות מלאכה בקרקע לפני המון העם.
 48 דִּין נוסף שאמר רב יהודה, בענין החיוב לסייע בתיקון הנוזקים
 49 שברשות הרבים: אֲמַר רַב יְהוּדָה, לְבָרִיא דְּנִהְרָא - נהר שהעלה
 50 שירטון באמצעו או שהתגלגלו בו אבנים ומעכבות את מרוצת
 51 המים, וצריכים לחפור בו ולתקנו כדי שישובו המים לאיתנם,
 52 הַמֵּאֵי מְסִיעֵי עֵלְיָא - אם התקלה היא במעלה הנהר והאנשים
 53 שגרים שם מתקנים אותה, צריכים האנשים שגרים במורד הנהר
 54 לסייע להם, כיון שתקלה במעלה הנהר מעכבת את המים מלרדת
 55 ונמצא שהתיקון הזה מועיל גם להם, אבל עֵלְיָא לֹא מְסִיעֵי תַתָּא

1 ואם לאו לא מסתגי ליה אין להם מהלך בעבר זה והולכין על פרסן דרין שפתו השנית
2 שהרי על פרסן כשהולכין כנגד היער של עברים ילכו בשפתו השניה ולכשיגיעו כנגד
3 שלי למה יטרידו לעבור את רוחב המים ודרי זה צריכין לחזור ולעבור צד אחר כשבלתה
4 העצירה: הוא הוויא אבא. יער שהיה רב רב רב הוויא לפי שאין העליונים והתחתונים

5 קוצצין ורבה רב רב נחמן לא היה יודע שכן היה
6 ודינא עליון ותחתון של עברים המושל: יד
7 השרים והסגנים. פסוק הוא בספר עזרא: תיקון
8 ענפיה. ימותו בניה לאילי גפא. הכל מסייעין
9 לגדור חומת העיר ולהעמיד שעריה שלא יבנס
10 עבא שונאים לעיר: אילי. שערים כמו ברכות
11 (דף כח) טרקו גלי גפא. סתימת העיר בדתן
12 לעיל (דף כח) מציא אתר הגפה גולות: לא
13 צריכי נטריותא. תורתו משמרתו בדכתיב משלי
14 ה בשבבך השמור עליה: לכריאי דפתאי. לכרות
15 מענן או בורות למים לשתות: ואפילו ברבנן.
16 שהרי גם הם צריכים לשתות ועל שם כלי
17 ששתינו בו דפתאי שפורי פתאי בלשון ארמי
18 קרי ליה פתאי דפתאי: דלא נפסי פאבלווא.
19 שאין יוצאין בעלי בתים עצמן באכלוא
20 ובאכלואקא לתפא אלא גובין מעות ושוכרין
21 פועלים: לאו בני טיפח וכו'. גמאי הוא לה:
22 לכריאי דנהרא. כשמעלת שרטון וגופלים בה
23 אבנים ומעבדין מרדתי המים וכו' ומנקיין אותו
24 להעביר ממשלו: תתאי מסייעי לעליא.
25 כשהעליונים מתקנין כנגדן למעלה. יש על
26 התחתונים לסייען ששכשולין העליונים מעבדין
27 מים מלידך נמצא תיקון העליונים לערות
28 התחתונים: אבל העליונים אין צריכין לפייע את
29 התחתונים. כשמחנקין למטה שתיקון של מטה
30 אינו לערות עליונים אלא לרעתם שכל זמן
31 שהמים רצים למטה הנהר מתמעט למעלה
32 והשדות שלחן מתיבשות: וחילופא כפיא
33 דמיטרא. כגון געיר שהמים קשים להרבות טיט
34 והלקט את המים ונעושיין להם חריץ מובדד
35 להוריד המים חריץ לעיר אם נתקלקל החריץ
36 כנגד התחתונים וכו' להם העליונים צריכים
37 לסייע את התחתונים לברות כנגדן שכל זמן
38 שלא ירדו המים התחתונים חריץ לעיר יעמדו
39 העליונים במקומן אבל התחתונים אין להם לסייע
40 לעליונים לברות למעלה שכל זמן שירדו
41 העליונים למטה טוב להן לתחתונים: וסתקנת
42 לעצמה. בפני עצמה כשמגעת כנגדה אין אחר
43 מסייעה: התקלות מים. מים סרוחין מי מטה:
44 לביב אחר. חריץ מתוקן להוריד מי גשמים בה
45 כולן סתקנת עם התחתונה. מסייעות אותה
46 לתקן כנגדה מלא צואר הסוס והולקין גורדין גורדין רוחן מן הנהר שלא ללקלט את מים הרבים ואם בא אחר ותחזיק מן הנהר ולצד הנהר מסלקין ליה לפי שהיא קניה
47 לבעל הנהר עד תוך המים בני אחי. שדה העומדת ליחב בטסקא ושדות בני אחים סמוכין לה מכאן מכאן: ואי משום דינא דבר מצרא. אם אינן לא אחים ולא שותפים אלא מבח
48 מצרנות באין על המזיקין ואומרים אנו היינו מצפים לקחתה שאנו צריכין לקרעה טוב לכל אחד לקנות בסמוך לו ולא ליחב במקום אחר. לא מסלקין ליה. דלא איכפת לן לדינא
49 דבר מצרא כלל: ועשיית הישר והטוב. דבר שאי אתה נחשב כ"ב שתמצא קרקעות במקום אחר ולא תטריח על בן המצר להיות נכסיו חלוקין: אהא לאימילובי ביה. שדה היוצאה
50 למיכר ובא אחר ונטל רשות מבן המצרין וא"ל זיל ובון: נהרדעאי אמרי צריך למקני. דאי לא קנה מיניה מצי אמר ליה משה הייתי בר כבדי להעמידה על דמים הראויין לה שאם באתי
51 אנו אצל הבעלים היה מעלה לי בדמים שבביל שתיכבה עליה השתא דאמרת צריך למקניה מיניה. איכ אין קנינו של זה כלום אם אייךר או זול ארעא כרשואא דבר מצרא אייךר
52 או זול ולא יוסיף ולא יגרא הלוקח מלקבל דמים שנתן בה דכי אייךר רוחתו הוא וכי זול פסידא דבר מצרא הוא: ואי לא יחב ליה מאתן. דבג דהאי הוא אדוילובי. כי מיציעי
53 דנכסי. של מוכר שדות המוכר מקיפות לה מכל צד: חזון אי עדיית היא. דבר העשוי למיכר לעצמו שאינו דומה לשאר שדות הסמוכות לה: זבניה וביני. ואין מצרין המוכר יכולים
54 לסלקו שהרי יש בעיניהן הפסק.

1 ליקוני ענפיה. שנה היה אותו יער עצמו של פרוקי ופילא ויה היה יתדו במעל כלל לכר
2 קולל: האי מאן דאחזיק ברקתא דנורא. קיבל בטסקא מן הפולך כדפי' בקונטרס
3 ולהכי קאמר דאחזיק ולא קאמר דובין כדאמרין לקמן ובין בנותאם ובין מעבדין וכן הוא
4 מאן דאחזיק בני אחי דבסמוך מפרות דוקא באחזיק שהיתה קרע הפקר וקבלה מן הפולך
5 בטסקא לא מסלקין ליה ולרב נחמן דוקא בני
6 אחי מסלקין ליה שבעיה יותר מדאי שלא כהוון
7 להחזיק בני אחי אבל משום מצרנות לא מסלקין
8 ליה ולא שייך כן ועשיית הישר והטוב כיון
9 שייכלו לקבל מן הפולך ולא חשו אבל במקר
10 מודים הם כיע דשייך דינא דבר מצרא דלא היה
11 ליה לאסוקי אדעמיה דמצרין שהיו בעלים רוצים
12 למכור ונהרדעי סביר דאפילו הכי שייך ועשיית
13 הישר והטוב והשתא אתי שפיר הא דאמרי
14 נהרדעי משמיה דרב נחמן כשמעתי אין אונאה
15 לקרקעות דאמצרנות קאמר כדמוכח בכתובות
16 בפ' אלקנה (דף עט. ע"ש ושם ד"ה ה') דקאמר
17 רבא גבי טעה השליח והאמר מר אין אונאה
18 לקרקעות גבי מצרנות שהוא כעין שליח
19 שהמקח לא יהיה שלו ואין צריך לדחוק כפי'
20 הקונטרס דרב נחמן לית ליה דינא דבר מצרא:
21 והאידנא דכתבי פראסי. לא כפרוש
22 הקונטרס דמפ' דמסלקין ליה
23 שהראשון קנאו מן המלך אלא מסלקין ליה
24 לכא להחזיק לכתחילה משום דכיון דכתבי פראסי
25 כו' חיישינן שלא יבא להחזיק עד תוך הנהר כמו
26 שכתוב לו הפולך ועכב הילוך הספינות וביאנן
27 לנמל וקניסין ליה משום הכי להסתלק מכולה
28 רקתא אפילו מפה שחזין לנהר:
מובנין

1 שמואל האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא חציפא הוי סלוקי לא מסלקין ליה והאידנא
2 דקא פתבי פרסאי קני לך עד מלי צוארי סוסיא מיא סלוקי נמי מסלקין ליה אמר רב
3 יהודה אמר רב האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי חציפא הוי סלוקי לא מסלקין
4 ליה ורב נחמן אמר נמי מסלקין ואי משום דינא דבר מצרא לא מסלקין ליה נהרדעי
5 אמרי אפילו משום דינא דבר מצרא מסלקין ליה משום שנאמר ועשיית הישר והטוב
6 בעיני ה' אהא אימילובי ביה אמר ליה איזובן ואמר ליה זיל ובון צריך למקנא
7 מיניה או לא רבינא אמר לא צריך למקנא מיניה נהרדעי אמרי צריך למקנא מיניה
8 והלכתא צריך למקנא מיניה השתא דאמרת צריך למקנא מיניה אי לא קנו מיניה
9 אייךר וזול ברשותיה זבן במאה ושוי מאתן חזון אי לכילי עלמא קא מוזילא ומזבין
10 ריב ליה מאה ושקיל ליה ואי לא ריב ליה מאתן ושקיל ליה זבן במאתן ושוי מאה
11 סבור מינה מצי אמר ליה לתקוני שדרתיה ולא לעוותי אמר ליה מר קשישא בריה
12 דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעי משום דרב נחמן אין אונאה לקרקעות ובין
13 ליה גריוא דארעא במיצעא נכסיה חזון אי עדיית היא אי זיבורית היא זבניה וביני
14 ואי

1 סטקא דהוא מס של קרע ואם בא אחר ומחזיק על שפת הנהר מקום שהספינות עולות לנמל וצריך מקום פני הרבה לפורקי משאות לספינות ולטוענין מתוכן ומוציאין וזה החזיק
2 לבנות בנין או להרש ולרדע: חציפא הוי. שמלקלט מקום לרבים: אבל סלוקי. מדינא לא מסלקין ליה: והאידנא דכתבי פראסי. לאותן הילוקיין שדות שעל שפת הנהר קני ליה
3 השדה עד תוך הנהר מלא צואר הסוס והולקין גורדין גורדין רוחן מן הנהר שלא ללקלט את מים הרבים ואם בא אחר ותחזיק מן הנהר ולצד הנהר מסלקין ליה לפי שהיא קניה
4 לבעל הנהר עד תוך המים בני אחי. שדה העומדת ליחב בטסקא ושדות בני אחים סמוכין לה מכאן מכאן: ואי משום דינא דבר מצרא. אם אינן לא אחים ולא שותפים אלא מבח
5 מצרנות באין על המזיקין ואומרים אנו היינו מצפים לקחתה שאנו צריכין לקרעה טוב לכל אחד לקנות בסמוך לו ולא ליחב במקום אחר. לא מסלקין ליה. דלא איכפת לן לדינא
6 דבר מצרא כלל: ועשיית הישר והטוב. דבר שאי אתה נחשב כ"ב שתמצא קרקעות במקום אחר ולא תטריח על בן המצר להיות נכסיו חלוקין: אהא לאימילובי ביה. שדה היוצאה
7 למיכר ובא אחר ונטל רשות מבן המצרין וא"ל זיל ובון: נהרדעאי אמרי צריך למקני. דאי לא קנה מיניה מצי אמר ליה משה הייתי בר כבדי להעמידה על דמים הראויין לה שאם באתי
8 אנו אצל הבעלים היה מעלה לי בדמים שבביל שתיכבה עליה השתא דאמרת צריך למקניה מיניה. איכ אין קנינו של זה כלום אם אייךר או זול ארעא כרשואא דבר מצרא אייךר
9 או זול ולא יוסיף ולא יגרא הלוקח מלקבל דמים שנתן בה דכי אייךר רוחתו הוא וכי זול פסידא דבר מצרא הוא: ואי לא יחב ליה מאתן. דבג דהאי הוא אדוילובי. כי מיציעי
10 דנכסי. של מוכר שדות המוכר מקיפות לה מכל צד: חזון אי עדיית היא. דבר העשוי למיכר לעצמו שאינו דומה לשאר שדות הסמוכות לה: זבניה וביני. ואין מצרין המוכר יכולים
11 לסלקו שהרי יש בעיניהן הפסק.

1 ואי לא איצטריי קא מעריס. אם באתי ליקח אצלם יסלקוני אקנה אני בית סאה באמצע
2 ואהיה אני מצרן לכל רוח ואקנה אני אחריו כן לכל צד ולא יוכלו לסלקני מן המחצה ומן
3 הותר לכל רוח הלך מהשתא מסלקני ליה. ואי כתב ליה אחריתי כו'. דודאי מכר הוא
4 שאין בותבין אחריתי על המתנה: שוכר כל נכסיו לאחד. בכל מקום שהו זה במורה וזה
5 במערב וצאו מצרני אחת מהן וערערה לית בהו
6 משום דינא דבר מצרא. שלא תקנו חכמים
7 ללוקח להסתלק לעשות הישר והטוב לבעל
8 המצר שהוא רעה למוכר שזה לא יקנה השאר
9 שמשוך את ידו בשביל זה ובמקום פסידא
10 דמוכר לא תקנו דינא דבר מצרא כדאמר לקמן
11 הני צירי והני שרי לית בה משום דינא דבר
12 מצרא: אריא אפרתי לה ואין לה קשר וטוב מזה
13 עבד'ם לאו פר ועשית וכו'. ואין לנו לומר על
14 דינא דבר מצרא ועשית הישר והטוב אלא
15 ללוקח שממוכר אומר לו מה עשיתי לך אם
16 ארצה לא אמכרה לך ותהא כדאי אבל ללוקח
17 נאמר משוך דך ויקנהה זה שפוטני ודיא
18 שמתקנתא ליה. למוכר לקבולי עליה כל אונסא
19 דאית ליה מחמת העברת: משפנתא. אם מכרה
20 למי שממשפנת לו: לית בהו משום דינא דבר
21 מצרא. שזה שכן מצרן מוכרין שכולו שנתה
22 כדאי: למכור כרחוק ולקבול אצל המוכר
23 זה מוכרה מפני שהיא רחוקה ממנו ורצה
24 לקנות אחרת בקרוב אין בה משום דינא דבר
25 מצרא. לפי שאין לנו להפסיד מוכר משום טוב
26 וישר דמצרן בדקש שעליו לעשות טוב לזה כך
27 עליו לעשות טוב לזה ואם באנו לעשות אחר
28 כדבר שמא בין כך ובין כך המוכר זו שהיה רוצה
29 זה לקנות: וכן לפרקא. לפיכך כסו גולגלתא
30 למלך: [ולמיוני]. למון אלמנה והבנות שביד
31 מוכרין נכסי: ותומין וכן לקבול את המת: בלא
32 אכריתא. וכן דמשום רוחא דיתמי לא משהינן
33 למילתא פן יכעוס שוטר המלך וכן חסרון
34 מונות לבזיון המת כל שכן דמשום בר מצרא
35 לא משהינן מילתא לאודועי: לאשת יתמי
36 ולשותפי. מכר לאשה לא מסלקין ליה דלאו
37 אורח ארעא לאהדורי ולבקש מי שיש לו
38 קרקות למכור ומה שבאה לזה ראשון אין לנו
39 לומר ועשית הישר והטוב להרחיקו מעליו וכן
40 יתמי ושותפי שמכר לו לחבירו משום בשרה שחן
41 ושותפי בה אין לנו לסלקו ממשום דינא דבר
42 מצרא ולומר אין אתה בא בחלק בחיך אלא
43 באחד המצרין ונקנה עמו אלא כיון דלא
44 נתברר חלקו ודרי הוא בשבן בבולא: שביני
45 העיר ושביני חצרה שביני קורמין. נראה

1 **מוצנין** בלא אכריתא. אין לפרש כל הני מילי לצורך יתומים דאי' הנה משמע דלשאר
2 צורכי יתומים אין מוכרין בלא אכריתא כי הנהו דחשיב פ' הנזקין (גטין דף נב.
3 ושם) מוכרים שדותיהן לקנות לזון מגלה וצריית ושופר כו' ואי' בפרק שום היתומים
4 (ערבין דף כב. ושם) דפרך לרב אשי דאמר אין נזקין כו' מדרתן שום היתומים שלשים יום
5 ומכריון בבוקר והערב לזקמה בימלי דיתמי
6 שצריכי הכרזה אלא ודאי לכל מילי דיתמי אין
7 צריכין הכרזה ובשמעתין מירי בכרנא ומזנא
8 וקבורה דאשה ובנות ואם תאמר לקבורה
9 פשיטא דמוצנין בלא אכריתא דאטו יהיה מת
10 מוטל באשפה כל ימי הכרזה ו"ל דאם לזו
11 לצורך קבורה קאמר דמוצנין בלא אכריתא כו'
12 לפדות את בני דהיא שממשפנתו מתפזז יתומים
13 עמי שמוכרין מ"ל:
14 **משמתנין** ליה עד המקבל כו'. וזקא
15 שישאל רוצה ליקח בדמים
16 שנתן העברם:
17 **שביני** העיר כו'. הא מילתא דרין הקדמה
18 לקמריי כשישיתום מצרנים ושכן עיר
19 מצרן מצד העיר שיש לו שדה אחריו ביתו
20 הסמוכה לזו ושכן שדה שיש לו שדה רחוקה מן
21 העיר הסמוכה לזו:
22 **ארעא** חדר ובתי דתה. שהבית בנוי על גבי
23 חדר מרי דארעא מעשב שלא ימכור
24 הלה עציו ואבניו כי אם לו אכל בבית אצל בית
25 או קרקע שאינו עומד לזריעה לא שיהי דינא דבר
26 מצרא דלא שיהי חכם טעמא דקאמר בסמוך
27 להבניס תלם אחד וזקא בשרה של וריעה שיהי
28 הישר והטוב שיכול לחרשה בבת אחד וכן פ"ת
29 בתשובה אחת המתחלת חורנו על כל צירי ארדים
30 ולא מצינו דין מצרנות בבתי:
אלא

1 **ואי לא איצטריי קא מעריס** מנתנה לית בה משום
2 **דינא דבר מצרא** אמר אמומר אי כתב ליה אחריות
3 **אית בה משום דינא דבר מצרא מכר כל נכסיו**
4 **לאחד לית בה משום דינא דבר מצרא לבעלים**
5 **הראשונים לית בה משום דינא דבר מצרא וכן**
6 **מעבדים וזבין לעבדים** לית בה משום דינא דבר
7 **מצרא וכן מעבדים דאמר ליה ארי אכרתי לך כממצרא**
8 **וזבין לעבדים עבדים ודאי לאו פר ועשית תישר**
9 **והטוב הוא שמותי ודיא משמתנין ליה עד המקבל**
10 **עליה כל אונסי דאתי ליה מהמתיה משפנתא לית**
11 **בה משום דינא דבר מצרא דאמר רב אשי אמרו לי**
12 **סבי דמתא מחסויא מאי משפנתא דשכונה גביה מאי**
13 **נקא מינה לדינא דבר מצרא למכור ברחוק ולקבול**
14 **קרוב ברע ולקבול מינה לית בה משום דינא דבר**
15 **מצרא לכרנא ולמוני ולקבורה לית בה משום דינא**
16 **דבר מצרא דאמרי נהרעא לכרנא למוני ולקבורה**
17 **מוצנין בלא אכריתא לאשה וליתמי ולשותפי לית**
18 **בה משום דינא דבר מצרא שביני העיר ושביני שדה**
19 **שביני העיר קודמין שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם**
20 **קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם איבעיא**
21 **להו שכן וקרוב מאי ת"ש טוב שכן קרוב מאי**

1 **ואי לא איצטריי קא מעריס** קא מעריס מנתנה לית בה משום
2 **דינא דבר מצרא** אמר אמומר אי כתב ליה אחריות
3 **אית בה משום דינא דבר מצרא מכר כל נכסיו**
4 **לאחד לית בה משום דינא דבר מצרא לבעלים**
5 **הראשונים לית בה משום דינא דבר מצרא וכן**
6 **מעבדים וזבין לעבדים** לית בה משום דינא דבר
7 **מצרא וכן מעבדים דאמר ליה ארי אכרתי לך כממצרא**
8 **וזבין לעבדים עבדים ודאי לאו פר ועשית תישר**
9 **והטוב הוא שמותי ודיא משמתנין ליה עד המקבל**
10 **עליה כל אונסי דאתי ליה מהמתיה משפנתא לית**
11 **בה משום דינא דבר מצרא דאמר רב אשי אמרו לי**
12 **סבי דמתא מחסויא מאי משפנתא דשכונה גביה מאי**
13 **נקא מינה לדינא דבר מצרא למכור ברחוק ולקבול**
14 **קרוב ברע ולקבול מינה לית בה משום דינא דבר**
15 **מצרא לכרנא ולמוני ולקבורה לית בה משום דינא**
16 **דבר מצרא דאמרי נהרעא לכרנא למוני ולקבורה**
17 **מוצנין בלא אכריתא לאשה וליתמי ולשותפי לית**
18 **בה משום דינא דבר מצרא שביני העיר ושביני שדה**
19 **שביני העיר קודמין שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם**
20 **קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם איבעיא**
21 **להו שכן וקרוב מאי ת"ש טוב שכן קרוב מאי**

1 **רחוק הני וזו טובי והני וזו תקולו** לית ביה משום דינא דבר מצרא הני צירי והני שרי
2 **לית ביה משום דינא דבר מצרא אמר איזיל ואמרה ואייתי וזו לא נטרין ליה אמר**
3 **איזיל אייתי וזו חוין אי גברא דאמיד הוא דאזיל ומייתי וזו נטרין ליה ואי לא לא**
4 **נטרין ליה ארעא דחד ובתי דחד מרי ארעא מעשב אמרי בתי מרי בתי לא מעשב אמרי**
5 **דארעא ארעא דחד ודיקלי דחד מרי דארעא מצי מעשב אמרי דיקלי מרי דיקלי לא מצי**
6 **מעשב אמרי דארעא ארעא לבתי וארעא לרעא ישוב ערוף ולית בה משום דינא דבר**
7 **מצרא אפסיק משוניתא או ריכבא דדיקלא חויןאם כולל להכנים בה אפילו תלם אחד**
8 **אית בה משום דינא דבר מצרא ואי לא לית בה משום דינא דבר מצרא הני ד' בני**
9 **מצרני דקדים חר מיניהו וזבין וזבניה וזבני ואי בוליהו אתו ביהדי תדרי פלגו לה בפרגויל:**
10 **מתני**

1 **רחוק הני וזו טובי והני וזו תקולו** לית ביה משום דינא דבר מצרא הני צירי והני שרי
2 **לית ביה משום דינא דבר מצרא אמר איזיל ואמרה ואייתי וזו לא נטרין ליה אמר**
3 **איזיל אייתי וזו חוין אי גברא דאמיד הוא דאזיל ומייתי וזו נטרין ליה ואי לא לא**
4 **נטרין ליה ארעא דחד ובתי דחד מרי ארעא מעשב אמרי בתי מרי בתי לא מעשב אמרי**
5 **דארעא ארעא דחד ודיקלי דחד מרי דארעא מצי מעשב אמרי דיקלי מרי דיקלי לא מצי**
6 **מעשב אמרי דארעא ארעא לבתי וארעא לרעא ישוב ערוף ולית בה משום דינא דבר**
7 **מצרא אפסיק משוניתא או ריכבא דדיקלא חויןאם כולל להכנים בה אפילו תלם אחד**
8 **אית בה משום דינא דבר מצרא ואי לא לית בה משום דינא דבר מצרא הני ד' בני**
9 **מצרני דקדים חר מיניהו וזבין וזבניה וזבני ואי בוליהו אתו ביהדי תדרי פלגו לה בפרגויל:**
10 **מתני**

1 בעניי דלאו בדינא דבר מצרא איירי אלא להשיא עצה דרך ישר וטוב למוכר שאם יש לו שדה למכור ובאו עליה ללוקח שכנים
2 סמוכות זו לזו וזו שיש לו למכור איה סמוכה למצרן שביני העיר קודמין ואני לא דקדקתי בה מפי רבנו כל צרכי ועד הנה פירשתי בדמיון דיליה קאמר והשתא לא ראה לי דאם
3 כן הנה ליה למיתניהו בבדי הנה דלעיל ולממר הכי לאשה וליתמי ולשותפי ולשביני העיר ולת"ח לית בה משום דינא דבר מצרא מאי שגא דשני בלשנא דכולי שמעתא למיננט
4 לישנא דקודמין ונה דקאמר שכן ותלמידי חכם ת"ח קודם אי האי שכן מצרן הוא אמאי ת"ח קודם תלמידי חכם לאו בר ועשית הישר והטוב הוא דהאי ועשית אלמנה שרייה רבנן
5 כדאמרין לעיל גבי זבין לבערים עברים לאו בר ועשית כו' ונה קרוב ותלמידי חכם מאי דינא דבר מצרא איכא ואי' כשפשינן מצרנין אטו משום דת"ח הוא משלח לגימא דאינשי: וזו
6 מצי וזו תקולו. מצרן שבא לעורר על המקח כמאי מעות שמשקלן טוב יותר על של לוקח אכל של לוקח טבין ותרפין כמטבעה היצאה יותר משל מצרן ואי נמי איכא: לית בה
7 משום דינא דבר מצרא. דאמר ליה המוכר בהא ניחא: הני צירי והני שרי. לוקח ומצרן ששלחו מעותיהן של מצרן צירין ותומיין ונה ירא להתיין שאלא יאמר וכן הוי שאל לוקח
8 מותרין: לית בה משום דינא דבר מצרא. דפסידא דמוכר הוא דאמר לזווי צריכנא: אמר ליה איזיל ואיכרנא וכו'. **דאמרי הוא.**
9 שאנו אומרים אותו דאפשר לו לקיים דבריו: ובתי דתה. כגון שעליה. מרי ארעא מעשב אמרי בתי. שלא למכור הבנן לאחר הדואל הוא לא במוכרם וזה צריך לה טוב שיהיה בגינו
10 בקרקע שלו ואיכא הישר והטוב: מרי בתי לא מעשב אמרי ארעא. שהוא אינו חשוב שכן לכשיגיעו שניו עומד להסתלק מיניה: וי"קלי דתה. שמכר לו דקלין בשרה לנתיין שם עד
11 זמן פלוני או עד שיבשה: ארעא לזרעא. המצרן חפץ בה לזריעה והלוקח צריך בה לבנין בית: ישוב דבתי עריו. לבית דין ולא תקנו כאן עשות ישר וטוב שזו טובה מזה: **אפסיק משוניתא.**
12 שן סלע מפיסין שן שדה זו לשדה של מצרן: או ריכבא דדיקלא. הדקלים הכפופין וסומכין זו לצד זו ומסורין באותן שקורין פלשיירי בלע"ז: אם יבול להכניס המצרן תלם אחרי. משדה
13 לתוך שדה זו אית בה וכו': תלם. שרות המענה: ואי אייתי בהדי. שמערער כל אחד על מצרנותו: פלגי לה בפרגויל. בארבע אלכסויות שיהא כל אחד נוטל בה על פני בולח סמוך
14 לזה לזה ולשון קרויל זיל בה לקרנות:

1 בעניי דלאו בדינא דבר מצרא איירי אלא להשיא עצה דרך ישר וטוב למוכר שאם יש לו שדה למכור ובאו עליה ללוקח שכנים
2 סמוכות זו לזו וזו שיש לו למכור איה סמוכה למצרן שביני העיר קודמין ואני לא דקדקתי בה מפי רבנו כל צרכי ועד הנה פירשתי בדמיון דיליה קאמר והשתא לא ראה לי דאם
3 כן הנה ליה למיתניהו בבדי הנה דלעיל ולממר הכי לאשה וליתמי ולשותפי ולשביני העיר ולת"ח לית בה משום דינא דבר מצרא מאי שגא דשני בלשנא דכולי שמעתא למיננט
4 לישנא דקודמין ונה דקאמר שכן ותלמידי חכם ת"ח קודם אי האי שכן מצרן הוא אמאי ת"ח קודם תלמידי חכם לאו בר ועשית הישר והטוב הוא דהאי ועשית אלמנה שרייה רבנן
5 כדאמרין לעיל גבי זבין לבערים עברים לאו בר ועשית כו' ונה קרוב ותלמידי חכם מאי דינא דבר מצרא איכא ואי' כשפשינן מצרנין אטו משום דת"ח הוא משלח לגימא דאינשי: וזו
6 מצי וזו תקולו. מצרן שבא לעורר על המקח כמאי מעות שמשקלן טוב יותר על של לוקח אכל של לוקח טבין ותרפין כמטבעה היצאה יותר משל מצרן ואי נמי איכא: לית בה
7 משום דינא דבר מצרא. דאמר ליה המוכר בהא ניחא: הני צירי והני שרי. לוקח ומצרן ששלחו מעותיהן של מצרן צירין ותומיין ונה ירא להתיין שאלא יאמר וכן הוי שאל לוקח
8 מותרין: לית בה משום דינא דבר מצרא. דפסידא דמוכר הוא דאמר לזווי צריכנא: אמר ליה איזיל ואיכרנא וכו'. **דאמרי הוא.**
9 שאנו אומרים אותו דאפשר לו לקיים דבריו: ובתי דתה. כגון שעליה. מרי ארעא מעשב אמרי בתי. שלא למכור הבנן לאחר הדואל הוא לא במוכרם וזה צריך לה טוב שיהיה בגינו
10 בקרקע שלו ואיכא הישר והטוב: מרי בתי לא מעשב אמרי ארעא. שהוא אינו חשוב שכן לכשיגיעו שניו עומד להסתלק מיניה: וי"קלי דתה. שמכר לו דקלין בשרה לנתיין שם עד
11 זמן פלוני או עד שיבשה: ארעא לזרעא. המצרן חפץ בה לזריעה והלוקח צריך בה לבנין בית: ישוב דבתי עריו. לבית דין ולא תקנו כאן עשות ישר וטוב שזו טובה מזה: **אפסיק משוניתא.**
12 שן סלע מפיסין שן שדה זו לשדה של מצרן: או ריכבא דדיקלא. הדקלים הכפופין וסומכין זו לצד זו ומסורין באותן שקורין פלשיירי בלע"ז: אם יבול להכניס המצרן תלם אחרי. משדה
13 לתוך שדה זו אית בה וכו': תלם. שרות המענה: ואי אייתי בהדי. שמערער כל אחד על מצרנותו: פלגי לה בפרגויל. בארבע אלכסויות שיהא כל אחד נוטל בה על פני בולח סמוך
14 לזה לזה ולשון קרויל זיל בה לקרנות:

56 שדה היתומים לְמוֹזְנֵי - שלא יחסר מזונות לאלמנה ובנותיה,
 57 וְלִקְבוּרָהּ של המת, שלא יתבזה ללא קבורה, לִית בָּהּ - אין בכל
 58 אלו מִשׁוּם דִּינָא דְּבַר מְצָרָא, כיון שיכול לבוא רעה לבעלי השדה.
 59 וסיוע לכך מִדְּאִמְרֵי נְהִירְעָא, שאם צריך למכור שדה של יתומים
 60 לְכַרְמָא, או לְמוֹזְנֵי וְלִקְבוּרָהּ של המת או לצורך היתומים, אף שבכל
 61 מכירה מנכסי היתומים מכריזים במשך שלושים יום שהשדה
 62 עומדת להמכר, בכל אלו מוֹבְנֵינָן - מוכרים בלא אֲכָרְוֵתָא, מחשש
 63 שבזמן זה יכעסו שוטרי המלך, או יחסרו מזונות, או יתבזה המת.
 64 ואם ביטלו את ההכרזה אף שיש בדבר רווח ליתומים, ודאי שאין
 65 לחוש לרווח המצרנים להשהות בעבורם את המכירה.
 66 ת. מכר השדה לְאִשָּׁה, וכן אם מכר לְיִתְמֵי, וכן מכירה לְשׁוֹתְפֵי -
 67 אם היה שותף בשדה עם חבירו ומכר לו חלקו בה, ושדות אלו היו
 68 סמוכות לשדות אחרות, בכל אלו לִית בָּהּ - אין בשדה הנמכרת
 69 מִשׁוּם דִּינָא דְּבַר מְצָרָא, משום שאין דרכם של אשה ויתומים
 70 לחפש אחר מי שמכור להם, ואין זה עשיית הישר והטוב להרחיק
 71 מהם שדה שמצאו, ושותף נחשב כשכן בכל השדה, ויכול לקנות
 72 את כולה.
 73 הגמרא נותנת עצה כיצד להתנהג בדרך הישר והטוב במכירת
 74 קרקע: הרוצה למכור שדהו, ושני סוגי שכנים רוצים לקנותה,
 75 שְׂכִינֵי הָעִיר הדרים בסמוך אליה, וְשְׂכִינֵי הַשָּׂדֶה האחרת שלו וולא
 76 לזו שרוצה למוכרה, לְשְׂכִינֵי הָעִיר קוֹדְמִין לְשְׂכִינֵי הַשָּׂדֶה, שנוח לו
 77 למוכרה להם מפני שמכרים יותר. באו לפניו שְׂכָנָא, וְתִלְמִיד חֶכְם
 78 שאינו שכינו, תִּלְמִיד חֶכְם קוֹדֵם, שעל ידי כך יצדיקו מעשיו
 79 לזכותו במיתתו. ואם היו קְרוֹב משפחתו, וְתִלְמִיד חֶכְם שאינו
 80 קרובו, תִּלְמִיד חֶכְם קוֹדֵם, מהטעם האמור.
 81 מסתפקת הגמרא: אִיבְעִינָא לְהוּ, שנים באו לקנותה, שְׂכָנָא, וְקְרוֹב
 82 שאינו שכינו, מֵאִי - מי קודם. פושטת הגמרא: הָא - בוא וְשַׁמְעֵנָא את
 83 הדין מן הפסוק (משלי כו) 'שׁוֹב שְׂכָנָא קְרוֹב מֵאֵחָא דְחֹזֵק', ולכן יקדים
 84 את שכינו, שטוב להתחבר עמו בהיותם בכל עת יחד, מאשר עם
 85 האח הרחוק ממנו.
 86 הגמרא חוזרת לדון במקרים אחרים, אם יכול בן המצר לעכב
 87 קנייתו על ידי אחר: א. בן המצר שבא לעורר על הקונה שקדם לו,
 88 וְהָנִי זְוִי מְבִי - הזוים שנתן הלוקח, טובים ומתקבלים יותר מן
 89 הזוים שהביא בן המצר, וְהָנִי זְוִי שהביא בן המצר תְּקִילֵי -
 90 משקלם יותר משל הלוקח, לִית בֵּיהּ מִשׁוּם דִּינָא דְּבַר מְצָרָא, משום
 91 שהמוכר יכול לטעון שנוח לו יותר לקבל את המעות שהביא
 92 הקונה.
 93 ב. שלחו שנים את המעות למוכר, וְהָנִי צִירֵי - המעות ששלח
 94 המצרן היו צרורות במטפחת, וירא המוכר להתיר המטפחת, שמא
 95 יאמר המצרן שהיו יותר מעות ונאבדו ויתבעם ממנו, וְהָנִי שָׂרִי -
 96 והמעות ששלח האחר היו מגולות, לִית בֵּיהּ - אין במקרה זה מִשׁוּם
 97 דִּינָא דְּבַר מְצָרָא, שאם יהיה צריך למכור דווקא למצרן, יצטרך
 98 להמתין עד שיתברר כמה מעות היו במטפחת, ויתכן שצריך הוא
 99 למעות מיד.
 100 ג. הביא הקונה מעות, וְאִמְרַהּ המצרן למוכר, אִזְוִיל וְאִמְרַהּ וְאִיתִי זְוִי
 101 - אלך ואטרח ואביא זוזים, לֹא נְפָרִינָן לִיהּ - אין המוכר מחויב
 102 להמתין למצרן הצריך לטרוח כדי להביאם, שכן יתכן שצריך
 103 המעות מיד.
 104 ד. אם כשהביא האחר מעות אִמְרַהּ המצרן למוכר, אִזְוִיל וְאִיתִי זְוִי
 105 - אלך ואביא מביתי זוזים, חִוּיָן - מעיינים בו, אִי נְפָרִינָן דְּאִמְרֵי הָא
 106 - שאומדים אנו אותו בכך דְּאִזְוִיל וְאִיתִי זְוִי - שאכן ילך ויביא
 107 המעות מיד, נְפָרִינָן לִיהּ - ממתנינים לו, וְאִי לֹא, שאי אפשר לאומדו
 108 בכך, לֹא נְפָרִינָן לִיהּ - אין ממתנינים לו, שאינו אלא משתבט
 109 מלהביא עתה את המעות, לכך אומר לו המוכר, או הבא מעות
 110 עתה, או מוכר אני השדה לאחר שהביא המעות.

1 וְאִי לֹא שונה קרקע זו שבאמצע משאר שדותיו, חוששים אנו
 2 שהקונה אִיעְרוּמֵי קָא מְצָרִים - מערים על בני המצר, ומקדים הוא
 3 לקנות קרקע זו שבאמצע שדות המוכר, בכדי שמעתה יוכל לקנות
 4 את שאר השדות שמסביב ולא יוכלו בני המצר לסלקו כיון שהוא
 5 סמוך לשדות המוכר כמותם, ולכך מסלקים אותו עתה מן הקרקע
 6 שקנה, ומקחו בטל ויחזיר לו המוכר את המעות.
 7 הגמרא מביאה כמה אופנים שבהם אין בני המצר קודמים לאחר:
 8 א. נתן קרקע בַּתְּנָה, לִית - אין בָּהּ מִשׁוּם דִּינָא דְּבַר מְצָרָא, שאין
 9 המצרן יכול לסלק את מקבל הקרקע. אִמְרַהּ אִמְיָר, מכל מקום אִי
 10 קָתֵב לִיהּ הַנּוֹתֵן לִמְקַבְּלֵי אַחֲרָיוֹת, שאם יטרפו ממנו את הקרקע יתן
 11 לו מעות, אִית - יש בָּהּ מִשׁוּם דִּינָא דְּבַר מְצָרָא, ויכול המצרן לסלק
 12 את המקבל, שאין דרך נותני מתנה לקבל על עצמם אחריות,
 13 ובודאי מכר לו את הקרקע, ומה שכתב לו שנותנה במתנה, הוא
 14 כדי שלא יסלקו המצרן.
 15 ב. מְכַר בְּלִי נְכָסֵי - שדותיו לְאָדָם אֶחָד בכל מקום שהן, והלֵקָם היו
 16 סמוכות לשדות אחרים, לִית בָּהּ - אין במכירה זו מִשׁוּם דִּינָא דְּבַר
 17 מְצָרָא, משום שאם יסלקוהו משדה אחת לא יקנה גם את שאר
 18 שדות המוכר, ובמקום שיתכן שיהיה רעה למוכר, לא תקנו חכמים
 19 לקונה לעשות הישר והטוב ולהסתלק מן הקרקע.
 20 ג. קנה שדה ומכרה בחזרה לְבַעֲלֵים הָרִאשׁוֹנִים שלה, לִית - אין בָּהּ
 21 מִשׁוּם דִּינָא דְּבַר מְצָרָא, שאין לך טוב וישר מזה שתשוב השדה
 22 לבעליה.
 23 ד. וְכֵן - קנה מְעוּבַד בּוֹבְבִים שדה הסמוכה לאחר, וְזִבְיָן - וכן אם
 24 מכר שדה כזו לְעוֹבְדֵי בּוֹבְבִים, לִית - אין בָּהּ מִשׁוּם דִּינָא דְּבַר מְצָרָא.
 25 מבארת הגמרא: במקרה דוֹבְיָן - שקנה מְעוּבַד בּוֹבְבִים אין המצרן
 26 יכול לסלק את הקונה, משום דְּאִמְרַהּ לִיהּ הַקּוֹנֵה לְמַצְרָן, הלא אִמְרֵי
 27 אַבְרָחֵי לָךְ מְצָרָא - הברחתי לך אריה מגבול שדך, ואין לך טוב
 28 וישר יותר ממעשה זה, לכן אין לך לטעון על מכירה זו. ובמקרה
 29 דוֹבְיָן - שמכר שדה כזו לְעוֹבְדֵי בּוֹבְבִים אין בן המצר יכול לסלק,
 30 משום שחייב עשיית הישר והטוב הוא על הקונה שמחמתו לא
 31 תהא השדה ביד בן המצר, אך על המוכר אין חיוב זה, שהרי יכול
 32 שלא למוכרה כלל, והקונה הוא עוֹבְדֵי בּוֹבְבִים שְׁנֵדָאֵי לֹא בַר -
 33 אינו מצווה ב'עֲשֵׂיתָ הַיֵּשֶׁר וְהַטּוֹב' הוּא, ואינו צריך להסתלק.
 34 אמנם, שְׁמוֹתֵי וְדָאֵי מְשִׁמְתִינָן - מנדים ליה - למוכר, עַד דְּמִקְבַּל
 35 גְּלִיָּה בְּלִי אִזְוִינָא דְּאִתִּי לִיהּ מְחַתִּיָּה - שישלם כל מה שיקרהו
 36 מחמת הנכרי הסמוך לשדהו.
 37 ה. מְשִׁבְנָתָא - אם היתה שדה זו ממושכנת ביד אחר, תמורת
 38 הלואה שהלוה לבעל השדה, ומכרה למלוה, לִית בָּהּ - אין
 39 במכירה זו מִשׁוּם דִּינָא דְּבַר מְצָרָא, משום שהמלוה הוא השכן
 40 הגדול ביותר לשדה זו, שכולה שוכנת אצלו. ומבואר כן ממה
 41 דְּאִמְרַהּ רַב אִשֵּׁי, אִמְרוּ לִי כִּבִּי דְּמִתָּא מְחַסְיָא - חכמי זקני העיר
 42 מחסיא, מֵאִי - מדוע נקרא מה שנותן הלוה בשם 'מְשִׁבְנָתָא'. משום
 43 דְּשִׁבְנָתָא גְּבִיָּה - ששוכן אצל המלוה. וּמֵאִי נְפָרִינָן מִיָּהּ - איזה דין
 44 יוצא מטעם זה, לְעֵנִין דִּינָא דְּבַר מְצָרָא, שאין בני מצר הסמוכים
 45 לשדה הממושכנת יכולים לסלק למלוה כאשר בא לקנותה
 46 מהלוה, ובמאמור.
 47 ו. רצה לְמַכּוּר שדהו הנמצאת בְּחֹזֵק מִמְּקוֹם מְגוּרָיו, וְלְנִאִיל -
 48 ולקנות בְּקְרוֹב לְמַקוּמוֹ, וכן אם רצה למכור בְּרַע - את שדהו
 49 הָרְעָה, וְלְנִאִיל בְּיָהּ - ולקנות שדה יפה יותר, לִית בָּהּ - אין
 50 במקרים אלו מִשׁוּם דִּינָא דְּבַר מְצָרָא, שכן אם ימתין מלמוכרה,
 51 אפשר שבינתיים השדה הקרובה או היפה תמכר לאחר ויפסיד
 52 מכך, וכשם שמצווה לעשות הטוב והישר עם בן המצר, כך מצוה
 53 לעשות הישר והטוב עם המוכר שלא יגרם לו הפסד.
 54 ז. כאשר מוכר השדה כדי שיהיה לו מעות לְכַרְמָא - לשלם את מס
 55 הגולגולת למלך, שחושש שיכעסו עליו שוטרי המלך, וכן במכירת

המשך ביאור למס' בבא מציעא ליום רביעי עמ' א

משנה

42 פְּנֵי הַחֶמְדָּה מִחֲמַת הַיּוֹתוֹ בְּתוֹכָהּ, הָרִי הִיא בְּכֻלָּהּ הַכְּרִי הַאֲמוֹר
43 בְּמִשְׁנָהּ. וְכַיּוֹן שְׁנַיִם צַדֵּיּוֹ שֶׁל הַרְחַת אֵף הֵם בְּכֻלָּהּ הַנִּקְרָא כּוֹסֵס,
44 עַל כֵּן אֵף עַל שְׁנֵי צַדֵּיּוֹ נֶאֱמָר שֶׁלֹּא יֵרָאוּ פָּנֵי הַחֲמָה.
45 הַגְּמָרָא מִבְּאֵרֵת כִּמְהָ הוּא שִׁיעוֹר הַכְּרִי שְׁבוּ חַיִּיב תְּנָא קָמָא אֵת
46 הָאֵרִיס לְטַפֵּל בְּשׂוּדָה: אִתְּמַר, לְוֵי אֲמָר, הַשִּׁיעוֹר הַצָּרִיךְ לְהַעֲמִיד
47 כְּרִי, כְּמִידַת שְׁלֹשׁ סְאֵין שֶׁל תְּבוּאָה. דְּבִי רַבִּי יִנְאִי אֲמָרִי, כְּמִידַת
48 סְאֵתִים - שְׁנֵי סְאִים. אֲמָר רִישׁ לְקִישׁ, שִׁיעוֹר הַסְּאֵתִים שְׁאֲמָרִי, הוּא
49 חַיִּין מִן הַהוֹצָאָה שֶׁהִיְתִיב לְאֵרִיס עַל עֲבוּדוֹתָ בְּשׂוּדָה, כְּלוֹמַר שְׁצָרִיךְ
50 לְהַמְשִׁיךְ לְעֵבוֹד בְּשׂוּדָה, רַק כְּשֶׁצְּמַחָה תְּבוּאָה בְּשִׁיעוֹר הַכּוֹלֵל גַּם
51 אֵת הַהוֹצָאָה שֶׁל הָאֵרִיס בְּשׂוּדָה, וְגַם רוּחַ בְּמִידַת סְאֵתִים.
52 אֲגַב שִׁיעוֹרֵי הַכְּרִי לְעַנְיַן חַיּוֹב אֵרִיס, מִבִּיאָה הַגְּמָרָא עֲנִינִים נּוֹסְפִים
53 שְׁפִירְשׁוּ בְּהֵם דְּבִי רַבִּי יִנְאִי אֵת הַשִּׁיעוֹרִים הָאֲמוֹרִים: תַּנּוּן הָתָם -
54 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָהּ בְּמִסְכַּת עוֹקֶצֶץ (פ"ג מ"ו). פְּרִיצֵי זֵיתִים וְעֵנְבִים, בֵּית
55 שְׁמַאי מְטַמְּאִין אוֹתָם אִם נִטְמְאוּ כְּטוֹמְאָת אוֹכְלִים, וְבֵית הַלֵּל
56 מְטַהְרִין.
57 מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא: מָאִי - מִזֶּה הֵם פְּרִיצֵי זֵיתִים וְעֵנְבִים. מִבְּאֵרֵת
58 הַגְּמָרָא: אֲמָר רַב הוּנָא, רְשַׁעֵי הַזֵּיתִים וְהָעֵנְבִים, שְׂגָדִילִים כְּשֶׁהֵם
59 בּוֹסֵר, וְלֹא יִגְמַר בִּישׁוּלָם לְעוֹלָם, וְלָכֵן טְהוּרִים בֵּית הַלֵּל מִלִּקְבֹּל
60 טוֹמְאָת אוֹכְלִים, מִשּׁוּם שְׂאִינִם רְאוּיִים לֹאכִילָהּ. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא:
61 אֲמָר רַב יוֹסֵף, וְמָא קְרָבָה - הִיכֵן מְצִינוּ בְּפִסְקוֹ שֶׁרֶשַׁע נִקְרָא
62 'פְּרִיצֵי', מִמָּה שֶׁנֶּאֱמָר עַל סִיעוּתוֹ שֶׁל עֶשׂוֹ (דְּנִיָּאל י"א י"ד) 'וְכָפְרָן
63 פְּרִיצֵי עֲפָרָה וְיִשְׂאֹו לְהַעֲמִיד חוּזוֹן וְנִבְשָׁלוּ'. מִקּוֹר נּוֹסֵף, רַב נַחְמָן בְּר
64 יִצְחָק אֲמָר, לּוֹמְדִים זֹאת מִהֶבְרַא - מִפְּסוֹק זֶה, 'וְהוֹלִיד בְּן פְּרִיצֵי שְׂפָדָה
65 דְּס' מְבוּאֵר שֶׁרֶשַׁע הַשּׁוֹפֵךְ דָּם נִקְרָא 'פְּרִיצֵי'.
66 מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא: וְכַמְּהָ הוּא הַשִּׁיעוֹר שֶׁהִיְתִיב הַזֵּיתִים מִבְּשׁוּלִים וְעֵדִיין
67 יִקְרָאוּ 'פְּרִיצֵי זֵיתִים'. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: רַבִּי אֶלְעָזָר אֲמָר, זֵיתִים
68 שְׂמוּצִיאִים מִהֵם רַק אֲרָבְעָת קָבִין שְׂמוֹן, כְּשֶׁמִּכְנִיסִים מֵהֵם בְּפַעַם
69 אַחַת מִתַּחַת לְקוֹרָה שֶׁל בֵּית הַבַּד, וְזֵיתִים רְגִילִים צָרִיכִים לְהוֹצִיא
70 יוֹתֵר מִשִּׁיעוֹר זֶה. דְּבִי רַבִּי יִנְאִי אֲמָרִי, זֵיתִים שְׂמוּצִיאִים מֵהֵם אֶפִּילוּ
71 סְאֵתִים כְּשֶׁמִּכְנִיסִים הֶרְבָּה מֵהֵם מִתַּחַת לְקוֹרָה שֶׁל בֵּית הַבַּד, בְּשַׁעָה
72 שְׁצָרִיכִים לְהוֹצִיא יוֹתֵר מִשִּׁיעוֹר זֶה.
73 מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: וְלֹא פְּלִיגֵי - אִין מְחַלְקֵת בְּדַבְרֵי, אֲלֵא הָא - רַבִּי
74 אֶלְעָזָר שְׂאֲמַר שֶׁהַשִּׁיעוֹר הוּא עַד אַרְבַּעַת קָבִים שְׂמוֹן, דִּיבֵר
75 בְּאֵתְרָא דְּמַעֲיִלֵי בּוֹרָא בְּאוּלָּא - בְּמָקוֹם שֶׁמִּכְנִיסִים זֵיתִים לְבֵית
76 הַקִּיבוּל שְׂמַתַּחַת קוֹרַת בֵּית הַבַּד רַק בְּמִידַת כּוֹר, שֶׁהוּא שְׁלוֹשִׁים
77 סְאִים, שְׂכָאשֶׁר מוּצִיא עַד אַרְבַּעַת קָבִים שְׂמוֹן נִקְרָאִים הַזֵּיתִים
78 בּוֹסֵר, אֲבָל בְּיוֹתֵר מִזֶּה אִינִם נִקְרָאִים בּוֹסֵר, וְהָא - חֲכַמֵי דְּבִי רַבִּי
79 יִנְאִי שְׂאֲמָרוּ שֶׁהַשִּׁיעוֹר הוּא עַד יְצִיאַת סְאֵתִים שְׂמוֹן, דִּיבְרוּ בְּאֵתְרָא
80 דְּמַעֲיִלֵי תְּלָתָא בּוֹרִין בְּאוּלָּא - בְּמָקוֹם שֶׁמִּכְנִיסִים זֵיתִים בְּמִידַת
81 שְׁלוֹשָׁה כּוֹרִים, וְלָכֵן אֵף אִם מוּצִיאִים מֵהֵם סְאֵתִים שְׂמוֹן שֶׁהוּא
82 שִׁיעוֹר הַכּפּוּל שְׁלֹשָׁה פְּעֻמִּים מִמִּידַת אַרְבַּעָה קָבִים, עֵדִיין נַחֲשִׁבִים
83 הַזֵּיתִים לְבוֹסֵר.
84 הַגְּמָרָא מִבִּיאָה עֲנִין נּוֹסֵף שְׁבוּ פִירְשׁוּ חֲכַמֵי דְּבִי רַבִּי יִנְאִי אֵת
85 הַשִּׁיעוֹר הָאֲמוֹר בּוּ: תַּנּוּן רְבָנָן - שְׁנֵנוּ חֲכַמִּים בְּמִשְׁנָהּ (זְבִים פ"ג מ"א),

1 המשנה ממשיכה לבאר דיני אריס, ובאיזה אופן חייב לעבוד בעל
2 כרחו בשדה שקבל: תִּקְבְּלֵהּ שְׂדֵה מְחִבְרֵי בְּקַבְלוֹת, שִׁטוּל בְּשֹׁכֵר
3 מִלְּאֲכַתּוֹ מִחֲצִית הַרוּחַ, וְלֵאחַר שׁוֹרְעָה רֵאזָה שֶׁלֹּא עָשְׂתָה תְּבוּאָה
4 אֲלֵא מַעֲטָה, וְאִין בַּהּ כַּדִּי מַזָּה שְׂטָרָה, וְרוּצָה לְהִימָנַע מִלְּהַמְשִׁיךְ
5 לְהַתְּעֵסֵק בָּהּ, כְּגוֹן לְקַצּוֹר וְלַעֲמֹר אֵת הַתְּבוּאָה. אִם יֵשׁ בָּהּ -
6 בַּתְּבוּאָה שֶׁהוּצִיאָה הַשְּׂדֵה כְּדִי לְהַעֲמִיד מִמְנָה כְּרִי - עֵרִימַת
7 תְּבוּאָה, חַיִּיב לְהַמְשִׁיךְ וְלְטַפֵּל בָּהּ. אֲמָר רַבִּי יְהוֹדָה, מַהוּ שִׁיעוֹר זֶה
8 שְׂאֲמָרוּ חֲכַמִּים, וְכִי מָאִי קִצְבָה יֵשׁ בְּכָרִי, הֲלֹא יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין שְׂדָה
9 גְּדוּלָה שְׁבָה כְּרִי הוּא שִׁיעוֹר קָטָן, לְבִין שְׂדָה קְטַנָּה שֶׁהוּא שִׁיעוֹר
10 גְּדוּל, אֲלֵא הַשִּׁיעוֹר הוּא, אִם יֵשׁ בָּהּ - בַּתְּבוּאָה שֶׁהוּצִיאָה הַשְּׂדָה
11 כְּדִי נְפִילָהּ שֶׁל זֶרַע, דְּהֵיִינוּ בְּכַדִּי שׁוֹיבֵל לְחֹזֵר וְלוֹרְעוֹ בְּשִׁיעוֹר זֶה
12 בְּשֵׁנָה הַבָּאָה אֵת הַשְּׂדָה, בְּאוּפֵן זֶה חַיִּיב הָאֵרִיס לְהַמְשִׁיךְ לְעֵבוֹד
13 בָּהּ:

גמרא

14 תַּנּוּ רְבָנָן, הַמְּקַבֵּל שְׂדֵה מְחִבְרֵי בְּקַבְלוֹת, וְלֵאחַר שׁוֹרְעָה רֵאזָה שֶׁלֹּא
15 עָשְׂתָה תְּבוּאָה כַּדִּי מַזָּה שְׂטָרָה, וְרוּצָה לְהִימָנַע מִלְּהַתְּעֵסֵק בָּהּ עוֹד.
16 אִם יֵשׁ בָּהּ - בַּתְּבוּאָה שֶׁהוּצִיאָה הַשְּׂדֵה כְּדִי לְהַעֲמִיד מִמְנָה עֵרִימַת
17 כְּרִי, חַיִּיב לְהַמְשִׁיךְ וְלְטַפֵּל בָּהּ, מִשּׁוּם שֶׁכָּפָד בּוֹתֵב לוֹ הָאֵרִיס לְבַעַל
18 הַשְּׂדָה בְּכַתֵּב הָאֵרִיסוֹת, אֲמָנָא אוֹקִים - אֲנִי אַעֲמוּדָה, וְאֲנָרִי -
19 וְאַחֲרוֹשׁ אֵת הַשְּׂדָה, וְאוֹרְעָה
20
21
22 אוֹתָהּ, וְאֲחֻצוֹד - וְאֶקְצוֹר, וְאֶעֱמַר - וְאֶאֱסוֹף אֵת הַתְּבוּאָה לְחַבְלוֹת
23 עוֹמְרִים, וְאוֹרוֹשׁ אוֹתָהּ, וְאוֹדְרִי - וְאוֹרָה אֵת הַמוֹץ עַל יְדֵי רַחַת
24 יְ-כַעֲיָן מִזְלָגוֹ אוֹ נֶפֶה, וְאוֹקִים כְּרִיאָה קְרָבָדָה - וְאֶאֱסוֹף אֵת הַתְּבוּאָה
25 לְכַרִּי יְ-עֵרִימָהוּ וְאֶעֱמִידוֹ לְפָנֶיךָ, וְתִיתִי אֲנִתִּי וְתִישׁוּל פְּלָגָא - וְאוֹתָהּ
26 תְּבוּאָה וְתִישׁוּל חֲצִי מֵהַכְּרִי, וְאֲמָנָא בְּעַמְלֵי וּבְנִפְסָקוֹת יְדֵי - וְאֲנִי, תְּמוֹרַת
27 עַמְלֵי וְהוּצִאוֹתֵי עַל הָעֲבוּדָה, אֶטוּל פְּלָגָא - אֵת חֲצִי הַכְּרִי הַשְּׁנִי.
28 וְמֵאחַר שֶׁהַתְּחִיב שִׁיעוֹר עַד כַּדִּי הַעֲמַדַת כְּרִי, לְכַךְ כֹּאשֶׁר יֵשׁ
29 בַּתְּבוּאָה כְּשִׁיעוֹר שִׁיכּוֹל לְבוֹא לְיַדֵּי כֶךְ, חַיִּיב הוּא לְהַמְשִׁיךְ עַד סוֹף
30 הָעֲבוּדוֹת הַנִּצְרָכוֹת.
31 מִבְּאֵרֵת הַבְּרִייתָא: וְכַמְּהָ הוּא שִׁיעוֹר 'כְּדִי לְהַעֲמִיד בָּהּ כְּרִי', כְּלוֹמַר
32 כְּמִהָ יֵהָא שִׁיעוֹר הָעֵרִימָה, אֲמָר רַבִּי יוֹסֵף כְּרַבִּי חֲנִינָא, כְּדִי שְׂמַעְמֻד
33 בּוּ הַרְחַת - כְּלִי שְׁעוּשֵׁי כַעֲיָן מִזְלָג, שְׂכָאשֶׁר תּוֹחֲבִים אוֹתוֹ בְּתוֹךְ
34 עֵרִימַת הַתְּבוּאָה יַעֲמוּד וְלֹא יִפּוֹל.
35 הַגְּמָרָא דְּנָה בְּשִׁיעוֹר זֶה: אִיבְעִיא לָהּ - נִסְתַּפְקוּ בְּנֵי הַיְּשִׁיבָה, רַחַת
36 הַיּוּצֵא מִתּוֹךְ עֵרִימַת הַתְּבוּאָה מֵהָאִי גִיסָא לְהָאִי גִיסָא - מִצַּד זֶה
37 וּמִצַּד זֶה, כְּלוֹמַר שְׁנַיִם צִדֵּי הַרְחַת מִימִין וּמִשְׂמָאל נִרְאִים מִחוּץ
38 לְעֵרִימָה, מָאִי, הָאֵם בְּאוּפֵן זֶה נַחֲשֵׁב לְכַרִּי שֶׁהַרְחַת עוֹמַדַת בּוּ, אוֹ
39 לֹא. פּוֹשְׁטַת הַגְּמָרָא אֵת הַסִּפָּה: תָּא שְׂמַע, אֲמָר רַבִּי אֲבָהוּ, לְדִידִי
40 מְפָרְשָׁא לִי מִינֵיהּ - נִתְפָּרַשׁ לִי מִדְּבָרֵיו דְּרַבִּי יוֹסֵף כְּרַבִּי חֲנִינָא, כָּל
41 עֵרִימָה שְׂאִין הַבּוֹנִים - הַחֲלֵק הַרְחַב שְׁלוֹ - שֶׁל כְּלִי הַרְחַת רוֹאָה אֵת

גם משה רבינו הוצרך לירד מן ההר ולהיות בבחינת מקבל יחד עם כל בני-ישראל
מישיחת יום בו' דהג השבועות, ה'תשכ"ז

57 בענין המוכר שדהו ורוצה לגואלה כתוב שיכול לגאול רק לאחר
 58 שתי שנים הנחשבות 'שני תבואות', ולכן אין שנת השביעית עולה
 59 למנין שנים אלו, כיון שאסור לזרוע בה תבואה ואינה שנת
 60 תבואה, אבל במקדיש שדהו ורוצה לפדותה 'שמי תבואה' - שם
 61 שונה הדבר, כיון שלא כתוב שצריך שיהיו השנים 'שני תבואות'
 62 כדי שיהא ראוי לפדיון, וממילא אין זה תלוי כלל אם היתה שנת
 63 תבואה או לא, אלא צריך שתהא השדה ראויה לתשמיש כלשהו,
 64 ואם כן גם בשביעית ראויה הקרקע לתשמיש אחר אף שאסור
 65 לזרוע בה, 'דחויא למישקטא' - שראויה היא לטטוח בה פירי, ולכן
 66 שנת השביעית הרי היא בכלל מנין השנים לענין גירוע פדיון
 67 ההקדש.
 68 הגמרא עוברת לדון בעצם דברי המשנה, שאם היתה מכת שדהו
 69 מכת מדינה, מנכה החוכר למחכיר את ההפסד מדמי החכירה:
 70 'אמר שמואל, מה ששנו במשנה לשיטת תנא קמא שבמכת מדינה
 71 מנכה החוכר, לא שנו זאת אלא כשזרעה החוכר וצמחה, ואכלה
 72 הקב לתבואה עצמחה בה, או נשדפה, אכל אם לא זרעה כלל,
 73 ונשתדפו רוב שדות הבקעה של אותה שדה, לא מנכה למחכיר
 74 את ההפסד שיהיה נגרם אם היה זורע והיתה התבואה נשדפת,
 75 משום 'דאמר ליה המחכיר לחוכר, אילו זרעתה - אם היית זורע
 76 את השדה, אפשר דהוה מקיים בי מאמר הכתוב (תהלים לו יט)
 77 'לא יבשו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו', דהיינו שאף בעת רעה
 78 ובימי רעבון היתה צומחת לי תבואה מעולה בשדה והייתי שבע
 79 ממנה, ואתה גרמת לי להפסיד זאת בכך שלא זרעת את השדה
 80 כלל, ולכן איני צריך להפסיד מדמי חכירותי.
 81 הגמרא מקשה על דברי שמואל: 'מתיב רב ששת, הרי שנינו
 82 בברייתא (לעיל מא.), רעה שחיה רועה עדר חבירו, והניח עדרו
 83 שהיה רועה, ונא לעיר, ולאחר שהלך נא זאב ונחר בהמות מן
 84 העדר, ונא ארי ונחר אותן, אין אומרים שודאי אילו היה הרועה
 85 שם היה מציל את הבהמות מהם, אלא אומרים אותו - את הרועה,
 86 אם יכול להציל בהמות מארי וזאב שלא יטרפום חייב לשלם על
 87 מה שהלך וטרפום, ואם לאו פטור, שהרי זה ככל אונס שאינו
 88 יכול להציל ממנו שפטור, ולא גרע במה שלא היה שם. ולפי דברי
 89 שמואל קשה 'אמאי פטור אם לא היה יכול להציל, נימא ליה -
 90 הרי יכול בעל הבהמות לומר לו, אי הוית התם - אם היית שם,
 91 הוה מקיים בי מה שאמר דוד לשאול כשרצה להלחם בגלית
 92 הפלישתי 'עם את הארי גם (את) הדוב הקב עקדך', דהיינו שהיה
 93 מתרחש נס והיית יכול להתגבר על חיות הטרף ולהציל את
 94 הבהמות, ועתה שהלכת לא נתקיים נס זה, וטענה טובה היא, כשם
 95 שיכול בעל השדה לטעון כך על חוכר שלא זרע את שדהו שאם
 96 היה זורע היה מתרחש נס והיתה צומחת תבואה מעולה על אף
 97 שברוב שדות הבקעה נשדפתה תבואה.
 98 מתרצה הגמרא: במקשה של הברייתא לא יכול בעל הבהמות
 99 לומר כן, משום 'דאמר ליה - שיכול הרועה להשיב לו, אי הוית
 100 חיות לאיתרחושי לך נימא - אם אכן היית ראוי שיתרחש לך נס
 101 כזה שהייתי מנצח את חיות הטרף אילו הייתי שם, הרי אף אם לא
 102 הייתי שם הוה איתרחשי לך נימא - היה מתרחש לך נס גדול יותר,
 103 כפי הנס שקרה לרבי חנינא בן דוסא (תענית כה). דמתין עיוי דובי
 104 בקרנייהו - שהביאו עיזים שהיו אצלו דובים בקרניהם, דהיינו
 105 שהבהמות היו מתגברות בעצמן על חיות הטרף, וכיון שלא קרה
 106 בבחמותיך נס כזה, מוכח שאיך ראוי אם לנס שהייתי מנצח את
 107 החיות אף שאיני יכול להציל במקרה רגיל.
 108 מקשה על כך הגמרא: 'נימא ליה בעל הבהמות לרועה, נהי דלנימא
 109 רבה לא הוה חיוני - אף שאינו ראוי לנס גדול כל כך שיתגברו
 110 הבהמות על חיות הטרף כפי שקרה אצל רבי חנינא בן דוסא, מכל
 111 מקום לנימא זוסא

1 תקופה נוספת כזמן זה, מפני שנאמר בפסוק 'שני תבואות' דהיינו
 2 שנים שגדילה בהן תבואה, ובשנים אלו לא גדלה תבואה כלל.
 3 מדיקת הגמרא: קתני שאם היו שנות שדפון וירקון אינן עולות לו
 4 מן המנין, והרי זה דיומא דשנים כשני אליהו - בדומה למה שכתוב
 5 אחר כך שאם היו כשני אליהו אינן עולות לו, ויש ללמוד מכך
 6 שמה - כשם ששני אליהו היו שנים דלא הוי - שלא היתה בהן
 7 תבואה כלל, אף הקא נמי - גם שנים אלו של שדפון וירקון מדובר
 8 דלא הוי תבואה כלל, דהיינו שנתקלקלה התבואה בכל המקומות
 9 בעולם. ויש לדייק מכך, אכל דאיכא - אם היתה בשנים אלו
 10 תבואה בשאר מקומות בעולם, אף שבבקעה שבה נמצאת השדה
 11 או בשדות שסביבותיה לא היה תבואה, הדין הוא דפלגא ליה -
 12 עולות לו למנין השנים של המכירה, ולא קאמרינן - ולא אומרים
 13 שמכת מדינה היא מה שלא גדלה סביבות השדה, אלא מזלו של
 14 הלוקח גרם לו כך ומשמים קנסוהו, ולא כשיטות המובאות לעיל
 15 בסוגייתנו שאף במקרים אלו נקראת המכה מכת מדינה, ומנכה
 16 החוכר את ההפסד למחכיר מדמי החכירה.
 17 מתרצה הגמרא: 'אמר רב נתן בר יצחק, אמנם בכל המקומות
 18 אומרים שאף אם נתקלקלה התבואה בכל סביבות השדה נקראת
 19 מכת מדינה, ושאני קתם - שונה הדין במוכר שדהו שרק כשאין
 20 תבואה כלל בכל המקומות אין שנים אלו עולות להם ממנין
 21 המכירה, משום דאמר קרא - שכתוב בפסוק בענין זה (ויקרא כה
 22 טו) 'במספר שני תבואות ימכר לך', שיש לדייק שכל השנים שיש
 23 בהן תבואה בעולם הן בכלל זה, ואף אם ישנה תבואה במקום אחר
 24 לגמרי ולא סביבות שדהו.
 25 שואלת הגמרא: 'אמר ליה רב אשי לרב כהנא, אלא מעתה שיש
 26 לרבות מן הפסוק שכל שנה שהיא בכלל 'שני תבואות' דהיינו שיש
 27 בה תבואה במקום אחר בעולם, עולה למנין השנים שממתין
 28 המוכר קודם שיגאל את השדה שמכר, אם כן שנת השביעית גם
 29 היא תעלה לו מן המנין להחשב בכלל 'שני תבואות', דהא - שהרי
 30 אף שאינו יכול לזרוע תבואה בשדהו שבארץ ישראל, מכל מקום
 31 איכא - הרי ישנה תבואה בחוצה לארץ, ומדוע מבואר במשנה
 32 ששנת השביעית אינה עולה מן המנין.
 33 משיבה הגמרא: 'אמר ליה רב כהנא לרב אשי, שנת השביעית אינה
 34 נחשבת שנת תבואה, אף שברחצה לארץ אפשר לזרוע, משום
 35 דאפקעתא דמלכא היא - שהיא הפקעה במצות המלך ה', שנטל
 36 את בעל השדה מלזרוע תבואה בשדהו בשביעית, וכיון שאינה
 37 ראויה לתבואה בארץ כיון שאסור לזרוע, לכן אינה בכלל 'שני
 38 תבואות' שנאמר בפסוק ואינה עולה למנין שנים אלו.
 39 שבה הגמרא ומקשה: 'אמר ליה מר זוטרא קריה ו'בנו' דרב מרי
 40 לרבינא, אלא מעתה ששנת השביעית אינה נחשבת שנת תבואה
 41 אף שגדילה בה תבואה בחוצה לארץ, משום שאסור לזרוע בה
 42 תבואה, אם כן שנת השביעית לא תעלה לו - למקדיש שדהו ובא
 43 לפדותה, מן הגירוע - למה שצריך לגרוע מדמי פדיונו, שהרי אם
 44 הקדישה אחר היובל ורוצה לפדותה מיד צריך לשלם חמשים
 45 שקל כסף (ויקרא כו טז), דהיינו חמישים סלעים, ואם פודה
 46 מאוחר יותר גרוע מן הפדיון (שם כו יח), והשיעור אחר מארבעים
 47 ותשעה חלקים לכל שנה כדלהלן, לפי החשבון שנתרו ארבעים
 48 ותשע שנים עד היובל הוא, ואם שנת השביעית אינה עולה למנין
 49 השנים הרי צריך לחלק גירוע הפדיון לארבעים ושנים חלקים,
 50 דהיינו להפחית מן החשבון את שבע שנות השביעית, ואם כן
 51 אלקיה תנן - מדוע שנינו במשנה (ערכין כה.), שאם רוצה לפדות
 52 השדה שהקדיש נותן סלע ופונדיון ו'מטבע שהוא אחד מארבעים
 53 ותשעה חלקים מסלעו לכל שנה, ומבואר שמחלקים הפדיון
 54 לארבעים ותשעה חלקים ולא לארבעים ושנים, ושנות השביעית
 55 עולות מן המנין.
 56 מתרצה הגמרא: 'אמר ליה רבינא למר זוטרא בנו של רב מרי,

מחילתו: השתא דאמרת צריך למיקנא מיניה - לאחר שנפסקה
 הלכה שצריך הלוקח לקנות מבן המיצר על מחילתו, אי לא קנו
 מיניה - אם לא קנה ממנו הלוקח, אלא רק קיבל את רשותו, לא
 זכה בה לעצמו, אלא הוא כשלוחו של בן המיצר וזכה בה עבורו,
 לפיכך אייקוד וזול - אם התייקרה הקרקע או הוזלה בינתיים,
 ברשותיה - ברשותו של בן המיצר הוא, ואם רוצה לסלק את
 הלוקח מן הקרקע משלם לו כפי ששילם הוא בשעת הקניה,
 והריחוק או ההפסד שלו.
 הגמרא מבארת דין נוסף בענין זה: זבן כמאה ושני מאתן - אם
 הלוקח קנה את הקרקע במנה אך היא שוה מאתים, הוינא -
 מעיינים בדבר, אי לבולי עלמא קא מוילא ומזבין - אם היה המוכר
 מוכר אותה במחיר זה לכל אדם, כגון שהיה דחוק למעות, הויב
 ליה מאה ושקיל ליה - בן המיצר נותן ללוקח מנה, שהרי גם הוא
 יכל לקנות במחיר זה, ומסלק אותו מן הקרקע. ואי לא - אם לא
 היה מוכרה כך לאחר, הויב ליה מאתן ושקיל ליה - נותן בן המיצר
 ללוקח מאתים, כיון שכך שוויה, אלא שהמוכר נתן ללוקח מתנה.
 זבן כמאתן ושניא מאה - אם קנה הלוקח את הקרקע במאתים
 ואינה שוה אלא מנה, כבוד מיניה - לפי הדין הקודם, שהלוקח
 נחשב כשלוחו של בן המיצר וקונה את הקרקע עבורו, סברו בני
 השיבה לומר שמצי אמר ליה לתקוני שדדתיך ולא לעויתי - יכול
 בן המיצר לומר ללוקח לא עשיתי אותך שליח אלא כדי לתקן
 ולא כדי לקלקל, ומכיון שקנית את הקרקע ביותר ממחירה אין
 כאן שליחות ובטל המכר. אך אמר ליה מר קשישא פריה דרב חסדיא
 ובנו הגדול של רב חסדא לרב אשי, הכי אמרי נהרדעי משום רב
 נחמן - כך אמרו חכמי נהרדעא בשם רב נחמן, אין אונאה
 לקרקעות - אין דין אונאה נוגח במי שקונה קרקע, ואפילו נתן
 עבורה יותר משוויה קיים המקח, ומכיון שבתחילה היתה כוונת
 הלוקח לקנות את הקרקע לעצמו, אלא שאנו מחשיבים כאילו
 הוא נעשה שליחו של בן המיצר, אינו יכול לטעון שמאחר וקלקל
 בשליחותו יתבטל המקח. לפיכך אם בן המיצר חפץ בה יתן ללוקח
 מאתים ויקח את הקרקע, אבל אם אינו חפץ נשאר הקרקע בידי
 הלוקח.
 הגמרא דנה באיזה אופן יש לחשוש להערמה מצד הלוקח: זבין
 ליה גרינא דארעא במיצעא נכסיה - אם מכר ללוקח מעט קרקע
 באמצע שדותיו (של המוכר), ואחר כך מכר לו קרקע נוספת בצד
 אותה קרקע, הוינן - מעיינים בדבר, אי עידיה היא אי זיבוריה היא
 - אם אותו המעט שמכר לו תחילה היא עידיה או זיבוריה, ושונה
 מן הקרקע שמכר לו באחרונה, זביניה זבני - זכה הלוקח בקרקע
 ואין בן המצר יכול לסלק, כיון שהוא בעצמו בן מצר כאן מפני
 אותו מעט שקנה באמצע.

שבא זה והחזיק בה, שייכת לבעל השדה הסמוכה שהחזיק בה
 מבכר, לפיכך סלוקי נמי מסלקין ליה - אף מסלקים את המחזיק
 מן הקרקע, מאחר והוא תפס קרקע השייכת לאדם אחר.
 דין נוסף בענין תפיסת קרקע: אמר רב יהודה אמר רב, האי מאן
 דאחזיק ביני אחי וביני שותפי - מי שתפס והחזיק בקרקע הנמצאת
 בין קרקעות של שני אחים (ושנפלה להם בירושה ועדיין לא
 חילקהו), או בין קרקעות של שני שותפים, הציפא הוי - הוא אדם
 חצוף, מאחר והאחים או השותפים רוצים להחזיק בה והוא בא
 ונכנס ביניהם, אולם אף על פי כן סלוקי לא מסלקין ליה - אין
 מסלקים אותו מן הקרקע כיון שהחזיק בה בדין.
 הגמרא מביאה דעה החולקת: ורב נחמן אמר, נמי מסלקין - אף
 מסלקים את המחזיק מן הקרקע ההיא, מחמת טענת השותפים.
 אבל ואי משום דנא דבר מצרא - אם בעלי הקרקעות הסמוכות
 אינם טוענים כנגד המחזיק אלא משום דין 'בר מצרא', וכגון
 שאינם אחים או שותפים אלא יש להם קרקע סמוכה לה וטוענים
 שרוצים להחזיק בקרקע הזו דווקא כדי שיהיו קרקעותיהם
 סמוכות ולא יצטרכו לקנות במקום אחר מרוחק יותר, לא מסלקין
 ליה - אין מסלקים את המחזיק מן הקרקע ההיא, כיון שאין לבן
 המיצר זכות קדימה בקנין הקרקע.
 דעה שלישית בענין: נהרדעי אמרי, אפילו אין בעלי הקרקעות
 הסמוכות טוענים כנגד המחזיק אלא משום דנא דבר מצרא -
 שקרקעותיהם סמוכות לקרקע זו והם רוצים שתהיה להם קרקע
 נוספת סמוכה לה, מסלקין ליה - מסלקים את המחזיק ממנה,
 משום שגמרא (דברים ו יח) 'ועשית הישר והיובט בעיני ה' - במקום
 שאינך נחסר כל כך, נקוט במידת חסידות ותוותר לאחר אף על פי
 שאינך חייב מן הדין. אף כאן, שהמחזיק אינו נחסר כל כך, שהרי
 יכול למצוא קרקע במקום אחר, אל לו להטריח על בן המצר
 לחלק את נכסיו בכמה מקומות.
 הגמרא מבררת באיזה אופן מועילה מחילתו של בן המצר: אהא
 אימליף ביה - אם בא הלוקח ונמלך בבן המיצר, ואמר ליה איזיל
 איזבון - האם אלך ואקנה את הקרקע שעל המצר שלך, ואמר ליה
 זיל זבון - ואמר לו בן המצר לך וקח. צריך למיקנא מיניה או לא -
 האם צריך הלוקח לעשות עמו קנין על מחילתו זו, או אינו צריך.
 רבינא אמר, לא צריך למיקנא מיניה - אינו צריך לעשות עמו קנין
 על ויתורו, ונהרדעי אמרי, צריך למיקנא מיניה - צריך לקנות ממנו.
 שאם לא כן, יכול בן המצר לומר משטה הייתי בן ולא רציתי אלא
 להעמידה על דמי שוויה, שאם הייתי בא בעצמי אל המוכר היה
 מבקש ממני עבורה דמים מרובים לפי שהיא חביבה עלי. והלכתא
 צריך למיקנא מיניה.
 הלכה העולה מותר פסק ההלכה שצריך לקנות מבן המיצר על

התורה כולה, פשט רמז דרוש וסוד, ניתנה לכל בני-ישראל בשווה
 משיחת יום ב' דהג השבועות, ה'תשכ"ז

גמר ושליומות עניינו של הבעל-שם-טוב יהיה רק לעתיד לבוא
 משיחת יום ב' דהג השבועות, ה'תשכ"ז

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

א פקק החלון, כגון לוח א או שאר כל דבר שפוטמין בו החלון, אפלו הוא דבר שאין עליו תורת פלי כלל, וגם לא פקק בו מעולם בחל, ובא לפקוק בו בתחלה בשבת - אם חשב עליו מבעוד יום לפקוק בו (בשבת, או שחשב עליו שיהיה מוכן ועומד להיות פקק לחלון ב, אף-על-פי שלא חשב על השבת בפרוש) - הרי זה מתר, שעל-ידי מחשבה זו ירדה עליו תורת פלי והתר בטלטול כשאר כל הפלים (כמו שנתבאר בסימן ש"ח שמחשבה מועלת בדבר שדרפו ליחדו לכה. ואם פקק בו פעם אחת מבעוד יום, אף שלא חשב עליו לפקוק בו בשבת, ירדה עליו תורת פלי על-ידי פקיקה זו, כיון שהוא דבר שדרפו ליחדו לכה, כמו שנתבאר שם).

ואפלו ארבה שבנג מתר לפקוק בפקק המתר בטלטול, אף-על-פי שאינו קשור ותלוי שם מבעוד יום ג, ואין בזה משום עשיית אהל בשבת, מפני שאינו עושה בזה אלא תוספות לאהל, והוספה זו עראי היא, שאינה עשויה להתקים הרבה, שהיא עשויה להפתח תדיר ד, ותוספת אהל עראי מתרת ה, ולא אסרו אלא לעשות

ביאורי הלכה

בגד⁴ במקום השמשה כדי למנוע מן הרוח מלהיכנס לבית או שלא יסתכלו בני אדם לבית, אבל אין ליתן במקומה לוח עץ או קרטון אם הוא במקום שלפעמים הדרך לבטלם בחלון (היינו שיישאר לאורך זמן עד שיתקנו)⁵.
ה] מותרת - אף אם הוסיף על בניין קבוע, ורק התוספת עראית⁶.

א] כגון לוח - לא חילק בין לוח העשוי מקרש אחד לבין לוח העשוי מכמה קרשים מחוברים¹.
ב] פקק לחלון - עד שיצטרכו יום אחד להשתמש בו לדבר אחר².
ג] ותלוי שם מבעוד יום - אם הוא קשור מבעוד יום אינו נראה כעושה אהל³.
ד] להפתח תדיר - שמשה שהתנפצה, מותר לפרוס

צינונים והוספות

4 בלי להדקו בנעצים או להדביקו (קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ל: ולחבר את הוילון לכותל במסמרים קטנים שקורין "נעצים" הגם שחיבורם אינו חזק ותוחבים אותם בידיים, פשוט דאסור משום בונה, דבמחובר לקרקע אפי' בנין גרוע אסור, ואפילו לחבר וילון או דבר אחר בכלי שאינה מחוברת לקרקע ע"י תחיבת הנעצים אסור דהרבה פעמים נתקע בחוזק והוי בנין חשוב כמו צירים התקועים בחוזק דאסור אפי' בכלים).
5 אבל בגד, אין דרך להשאירו כלל אפילו הוא חלון שלא פותחים בתדירות (ע"פ שש"כ פכ"ג סמ"א). ואם נותן את הקרש או הקרטון על מסגרת החלון שנפתח ונסגר, וכעת יפתחו ויסגרו אותו עם העץ או הקרטון שבתוכו, עיין סי' שטו. ולענין הסרת שאריות הזכוכית ממסגרת החלון, ראה לעיל על סי' שח הערה רסט.
6 סי' שטו ס"ה.

1 לכאורה לפי הדיעה האוסרת בסעיף יב מדובר כאן בלוח המורכב מקרשים הרבה וכמשמעות המג"א ס"ק ח, אך בשוע"ר לא חילק בזה בחלון, וגם המג"א עצמו לא נכנס לחילוק זה בסעיף א, משום שנשמך על המשך דבריו שיש להקל בזה אפילו בדלת שבדרך כלל עשויה מכמה קרשים, וכל-שכן שיש להקל בחלון שפעמים רבות נעשה מלוח אחד.
2 אף שלא עומד לכך לעולם ממש, מכל-מקום נחשב כ'מוכן ועומד' כדין חריות. ואם חשב עליו שיהיה מיוחד לאיזה דבר לעולם (או עשה בו מעשה שתיקונו מוכיח עליו (ראה לעיל על סי' שח הערה של)), נעשה כלי אפילו אינו שימוש שדרך לייחדו לכך (ראה לעיל סי' שח סנ"ב שמחלק בין 'יחוד לעולם' לבין 'יחוד עד שיצטרך לפנותם' שאינו מועיל בדבר שאין דרכו בכך).
3 כדלהלן סעיף ג.

כַּל הָאֱהָל עָרָא, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּסִימָן שִׁמּוֹן. לְפִיכָּד אִם אֵין פְּקָק זֶה עָשׂוּי לְהַפְתַּח תְּדִיר אֱלָא לְעֵתִים רְחוּקִים [1] - אֲסוּר לְפַקֵּק [2], אֲפִלּוּ הוּא חֲלוֹן שְׂבֻכְתָּל [3], מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹסִיף בְּגִיזָה תְּקוּבָע בְּכַתְּלָא [10]:

חלק ב סימן שיג, טלטול דלת וחלון והמגעול בשבת, סעיף א:

ביאורי הלכה

קשור מבעוד יום אפילו נפתח לעתים רחוקות; ובוזה נכללים סוגי חלונות של ימינו שניכר עליהם שהם חלונות ואפילו אין להם צירים.⁹
 [ח] חלון שבכותל – אפילו אינו תחוב בחווק, אלא רק מונח זקוף על חלל הפתח.¹⁰
 [ט] הקבוע בכותל – אסור לסתום חלון שאין דרך לפותחו בתדירות¹¹, אבל מותר לכסות פתח שבקרקע שיש לו בית אחיזה, ואינו נראה כבנין אפילו עשוי להפתח לעתים רחוקים בלבד.¹²

[ו] לעתים רחוקים – תדיר, היינו פקק הסוגר פתח שנעשה בו שימוש יום יומי (כגון שעשן הארובה יוצא בעדו, או שמבצעים דרכו את הנקיון השוטף), ולעניין חלון היינו חלון הנפתח לכניסת אויר ואור.⁷ ולעתים רחוקים היינו חלון הנפתח רק בזמנים מיוחדים כגון לצורך ניקיון מיוחד, הוצאת והכנסת חפצים חריגים, או בזמני חום כבד אך לא בשימוש היום-יום.⁸
 [ז] אסור לפקק – לוח שניכר עליו שנועד לסתימת החלון וכגון שיש לו צירים – מותר לפקק בו אם הוא

ציונים והוספות

ממש שהרי ההיפך מזה הוא 'עתים רחוקים'. אמנם, אף אם אינו נראה כ'בונה' מצד סתימת הפתח, אולי יש לחוש מצד בונה אוהל קבוע שלא נתבאר בשו"ע אם יש לחוש לזה בחלון (או רק בארובה).
 (9) כדין דלת שיש לה צירים דלהלן סעיף י. ויש להיזהר שלא יעבור על איסור בונה בהכנסתו לציריו. ולהלן על סעיף יז נתבאר אם הכנסת חלון למסילתו אסורה משום 'בונה' כהכנסתו בצירו.
 (10) קצוה"ש סי' קיט בדה"ש כט: בתפארת ישראל בכלכלת שבת אות ל"ד כ' וז"ל: ואפי' אם אין הדלת והחלון מחוברין בצירין רק תחובים בחווק ואינו עשוי להוציאן רק לעתים רחוקים... עכ"ל. הנה מש"כ שתחובים בחווק לא נזכר זה בשו"ע, ומשמע דאפילו אינו תחוב בחווק רק זקוף על חלל הפתח אסור.
 (11) אסור להוסיף על הבנין כדלהלן סי' שטו ס"ו. ולהעיר, שבסתימת החלון אינו חייב מן התורה (קצוה"ש סי' קיט בדה"ש כט: בתפארת ישראל בכלכלת שבת אות ל"ד כ' וז"ל: אם... אינו עשוי להוציאן רק לעתים רחוקים, כשסותרם או תקען בשבת חייב משום בונה וסותר עכ"ל... הנה בשו"ע אדמו"ר כ' שנראה כבונה).
 (12) כיסוי הקרקע אינו נראה כבניין, וראה לעיל על סי' שח הערה שלו, לענין כיסוי בור תשליך או מערכת ניקוז.

(7) בשו"ע"ר לא נתבאר מהו גדר 'תדיר' ומהו גדר 'עתים רחוקים', ולכן אין לקבוע בזה זמנים קבועים, אך מהמשך דברים נשמע שהחילוק הוא בין פתח שתכליתו היא שימוש שוטף (חלון לאוורור, דלת למעבר), שאין לראות ב'סגירתו' כ'סתימה' והוספה על הבניין אלא כסגירה זמנית, לבין פתח שלא נועד לשימוש שוטף (חלון שלא נפתח גם לצורך אוורור או נקיון רגיל אלא לנקיון מיוחד או בזמן חום כבד וכיו"ב), שדומה כ'פרצה' בכותל שמנצלים אותה לפעמים לשימוש, וסגירתו נראית כ'סתימה' עד לשימוש הבא ודומה ל'בונה', ופתיחתו בפעם הבאה נראית כ'פתיחת פרצה לצורך שימוש'. אך להעיר, שכל זה הוא לענין 'נראה' כמוסיף, וכשנפתח תדיר ניכר שלא מוסיף, אך במקום אוהל עראי ממש (ראה להלן הערה ח), או סתימה בחווק שיש לחוש ל'בונה' העיקר ב'תדיר' הוא שלא עושה לקיום כדלהלן על סעיף כא.
 (8) חלון שלא פותחים אותו בחורף כלל, ואילו בקיץ פותחים אותו בקביעות, לכאורה, (ע"פ המבואר לעיל הערה ז), יהיה מותר לסגרו גם בחורף כי תכליתו היא שימוש יום יומי ואינו נראה כ'בונה' בסגירתו, (כעין המבואר בסי' תקיט ס"ד שצריך שיהיה נפתח 'בכל יום', היינו שכל יום שמשמשים בחנות פותחים פתח זה ואינו פתח צדדי לשימושים חריגים בלבד, ובע"כ שאין הכוונה שם לכל יום

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות לולב - ~

ובמקצת אתרוגים אין עץ זה נכנס כלל לתוך אתרוג אלא כולו בולט למעלה מראש האתרוג ונקרא פטמא או דד ועל עץ זה גדל כמין פרח שושן ונקרא שושנתא והוא (נחשב) מגוף העץ הנקרא פטמא או דד ויש הרבה אתרוגים שאין להם כלל פטמא זו ולא שושנתא שעליו והן כשרין כיון שכך

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תרמח דברים הפסולים באתרוג:

יז יש הרבה אתרוגים שעל ראש האתרוג גדל עץ אחד שמקצתו נכנס לתוך גוף האתרוג ומקצתו בולט למעלה

נוהגין בשעת הדחק לברך אפילו על הפסולין לגמרי כמו שיתבאר בסיומן תרמ"ט ע"ש הטעם:

יב עלתה עליו חזוית (פירוש או ילפת תרגומו או חזון) והוא כמו אבעבועות דקות ויש בו ממש שמקומן ניכר במשמוש היד שהוא גבוה מן האתרוג אם הוא במקום אחד מהאתרוג בלבד אינו פסול אלא אם כן הוא רוב של כל האתרוג אבל אם הוא בשני מקומות ויש בין שני המקומות מקום פנוי (שאינו בו חזוית) לכל הפחות כשיעור חזוית אחת דהיינו שיכול להיות במקום זה טיפת חזוית משהו (דהיינו שתי אבעבועות דקות שפחות מכן אין נקרא חזוית כמו שיתבאר) ומראה אתרוג משהו כחוט השערה מפסיק בין טיפה זו להחזוית הגדול שאצלה מצד אחד ומראה אתרוג משהו כחוט השערה מפסיק בין צד השני של טיפה זו לחזוית הגדול שאצלה הרי זה פסול אפילו אם כל החזוית ביחד אינו אלא מיעוט האתרוג שכיון שיש בתוך החזוית מקום פנוי מראה אתרוג הרי זה כמנומר ואינו הדור:

~ יום שלישי ~

ב כמה דברים אמורים כשיש מתחלת חזוית האחת עד סוף חזוית השנית כשיעור רוב הקיפו של האתרוג כגון שאם הן עומדין לרוחב האתרוג דהיינו סביב היקף עביו ומתחלת האחת עד סוף שנית יש רוב היקף עביו וכן אם הן עומדין לאורך האתרוג ומתחלת האחת עד סוף השנית יש רוב היקף אורך האתרוג כגון שחזוית אחת עומד בצד אחד של האתרוג וחזוית השנית נמשך מעט על צד השני של האתרוג אבל אם כל החזוית הוא בצד אחד של האתרוג אף על פי שיש מתחלת האחת עד סוף השנית מחצה היקף אורך האתרוג או מחצה היקף עביו או אפילו מחצה היקף ארכו ומחצה היקף עביו כגון שיש הרבה חזוית קצת מהן נמשכים לאורך האתרוג עד חצי עביו וקצת מהן נמשכים לרוחב האתרוג סביב היקף עביו עד חצי ההיקף הרי זה כשר ויש חולקין על זה ואומרים דאפילו אין בו אלא שתי טיפות חזוית משהו ובין שתי טיפות אלו אין מקום פנוי שבו מראה אתרוג אלא כדי שיעור חזוית אחת הרי זה כמנומר ופסול ויש להחמיר כסברא האחרונה אבל בשעת הדחק שאי אפשר למצוא אתרוג אחר יש לסמוך על סברא הראשונה.

ואם אין בו אלא חזוית אחת גדול שנתפשט על פני חציו של כל שטח האתרוג דהיינו שכל מקום הפנוי שבו מראה האתרוג הוא מחצה על מחצה עם החזוית פסול וכן כל דבר הפוסל ברוב בכל ארבעת המינים אם הוא מחצה על מחצה פסול לפי שצריך להיות הרוב בהכשר ואין מחצה הכשר נחשב כרוב אלא לענין מחיצות של שבת ושל סוכה ולענין סכך הסוכה שבהן נאמרה הלכה למשה מסיני שהמחצה הוא כרוב אבל בכל התורה כולה צריך להיות הרוב בהכשר ויש חולקים על זה ואומרים דכל שאין בפסול רוב כנגד הכשר אינו יכול לפסול והרי הוא כאלו לא היה כאן פסול

היא בתחלת ברייתם וזהו דרך גדולן וניכרין הן אותן שכך הן מתחילת ברייתם כי יש להן במקום הפטמא כמו גומא מתחלת בריאתו.

אבל אתרוג שהיה לו פטמא וניטלה פטמתו אפילו לא ניטל כל עובי הפטמא אלא מקצת העובי נשאר מחובר לאתרוג ומקצת העובי ניטל לגמרי מן האתרוג בענין שנשאר משהו באתרוג מגולה במקום שהיה מכוסה בעובי מקצת הפטמא שניטלה הרי זה פסול לפי שפטמא זו נחשבת מגוף האתרוג וכיון שהיא חסרה הרי זה אתרוג חסר אע"פ שיש אומרים שאין חסרון פוסל אלא אם כן יש בו כאיסר כמו שנתבאר מכל מקום כיון שהפטמא היא בגובה האתרוג על ראשו והחסרון ניכר בה יותר לפיכך החמירו בה שאפילו חסרון כל שהוא שבה פוסל לפי שעיקר הידורו של אתרוג תלוי בראשו שהאדם רואה אותו בתחלת השקפתו ואם נחסר שם כל שהוא אינו הדור.

אבל אם לא ניטל כלום מעובי הפטמא במקום שהיא מחוברת לאתרוג ואפילו נטלה כל הפטמא ולא נשאר ממנה רק גובה משהו בענין שמקצת ראש האתרוג הוא מכוסה בעובי פטמא משהו זו שנסתייר כמו שהיה מכוסה בתחלה כשהפטמא היתה שלימה הרי זה כשר דכיון שמקצת ראש האתרוג הוא מכוסה כמו שהיה מתחלה אין זה חסרון.

ויש חולקין על זה ואומרים דאפילו לא נטלה רק השושנתא העליונה וכל הפטמא קיימת הרי זה פסול שאינו הדור אלא אם כן הוא שלם לגמרי בראשו ואע"פ שאין הלכה כדבריהם מכל מקום טוב לחוש לדבריהם במקום שאפשר דהיינו שאם יש לפניו שני אתרוגים שוים בנוי והידור ובאחד מהן ניטל השושנתא אזי יקח אותו שיש בו השושנתא אבל אם אותו שיש בו השושנתא אינו מהודר ומפואר כל כך כמו אותו שניטלה ממנו השושנתא יקח את המהודר ואת המפואר יותר אף על פי שאין בו שושנתא שהעיקר הוא כסברא הראשונה:

~ יום שני ~

יח ניטל העוקץ והוא העץ שהאתרוג תלוי בו באילן הרי זה פסול והוא שניטל העוקץ מעיקרו ולא נשאר ממנו כלום באתרוג שאו נשאר מקומו גומא באתרוג והרי זה אתרוג חסר אבל אם נשאר ממנו כל שהוא באתרוג בענין שנתמלאת כל רוחב הגומא דהיינו שלא ניטל כלום מעובי העוקץ במקום שהוא ממלא את הגומא הרי זה כשר שהרי גוף האתרוג אינו חסר כלום.

ויש מכשירים אפילו ניטל כל העוקץ ונשאר מקומה גומא באתרוג שהעוקץ אינו נחשב מגוף האתרוג לענין שבחסרונו יפסל האתרוג משום אתרוג חסר ואע"פ שאין הלכה כדבריהם מכל מקום בשעת הדחק שאי אפשר למצוא אתרוג אחר יש לסמוך על דבריהם לברך על אתרוג זה שהרי יש

אפילו לא שהה בתוכו אלא שעה מועטת כדי שיתן החומץ על האור וירתיח הרי זה כמבושל כמ"ש ביו"ד סי' ק"ה עיין שם הטעם:

בן אתרוג המנומר פסול שאינו הדור איזהו מנומר שיש בו כמה גוונים כגון שחור ולבן שאינו ממראה האתרוג ואפילו גוון אחד בשני מקומות באתרוג הרי זה כמנומר ופסול אף אם אין בהם אלא מיעוט האתרוג אבל אם גוון הפסול הוא במקום אחד בלבד אינו פוסל אלא אם כן יש בו רוב האתרוג או חציו כמ"ש גבי החזית שדין שינוי מראה כדין חזית לכל דבר:

בז אתרוג שמראיהו שחור אפילו מעט הרי זה פסול כמה דברים אמורים באתרוג הגדל בארצות שהאתרוגים הגדלין שם הן ירוקים אבל במקומות שהאתרוגים הגדלין שם הן שחורין מעט כשרים שזהו דרך בריאתן וגידולן באותו מקום ואין זה שינוי כלל אבל אתרוג השחור ביותר כשחרות בני אדם הכושים אפילו הגדל בארץ כוש פסול לפי שאין זה הדור כלל:

בח העגול ככדור פסול שהרי אין עליו צורת אתרוג כלל וכן מטעם זה אם גדלו בדפוס שעשו לו בעודו קטן ונתנו בתוכו כשהוא עדיין מחובר לאילן וגדל בתוכו כמדת הדפוס וכתמונתו עד שנשתנה מצורת האתרוג ונעשה כמין בריה אחרת פסול אבל אם נעשה כעין צורת האתרוג אע"פ שאינו דומה לו ממש כגון שנעשו בו כמין קרשים כעין גלגל של ריחיים ושל מים הרי זה כשר:

~ יום שישי ~

כט התיום דהיינו שגדלו שנים דבוקים זה בזה כשר שאין זה שינוי כלל ונטול שניהן ביחד כשהן דבוקין ומברך.

אין שיעור לגדול האתרוג למעלה שאפילו הוא גדול כל כך עד שניטל על הכתף הרי זה כשר אבל למטה יש לו שיעור שאם הוא פחות מכביצה פסול לפי שרוב האתרוגים אין גידולן פחות מכביצה וזה שאין בו כביצה הרי עדיין לא נגמר פרו והתורה אמרה פרי עץ שיהא פרי גמור ואפילו אם אתרוג זה לא היה גדל יותר אף אם לא היו קוצצים אותו מן האילן מכל מקום כיון שבגמר גידולו אין בו כביצה אין זה פרי חשוב אבל אם יש בו כביצה הרי הוא כשר אע"פ שהוא בוסר דהיינו שלא נגמר גידולו שהיה גדול יותר אם לא היו קוצצים אותו מ"מ כיון שיש הרבה אתרוגים שאינם גדילין יותר ממנו הרי זה פרי חשוב ונקרא גמר פרי:

ל כמה דברים אמורים כשמראיהו ירוק כעין כרכום (שקורין גע"ל) כדרך כל האתרוגים שנגמר פריים או אפילו שאין כולו ירוק ככרכום שבמקצתו התחיל להוריק ככרכום שזהו סימן שנגמר פרו וסופו להוריק כולו בתלוש כשישהו אותו זמן מרובה אבל אתרוגים הבאים לפנינו כשהן עדיין ירוקין כעשבי השדה (שקורין גרי"ן) יש לחוש שמא עדיין לא נגמר

כלל ואע"פ שאין הלכה בדבריהם מכל מקום בשעת הדחק שאי אפשר למצוא מינים אחרים כשרים יש לסמוך על דבריהם לברך על מינים אלו שהרי יש נוהגין בשעת הדחק לברך אפילו על הפסולין לגמרי כמו שיתבאר בסימן תרמ"ט עיין שם הטעם:

~ יום רביעי ~

כא כל דבר הפוסל באתרוג משום שאינו הדור כגון יבש או חזית או שינוי מראה האתרוג דהיינו שנקלף מקצת האתרוג ונשתנה מראיתו ממראה כל האתרוג אע"פ שכל אלו אינם פסולין אלא אם כן יש בהן כשיעור שנתפרש בהן אבל אם היה אחד מהן על חוטמו דהיינו ממקום שמשפיע משם ויורד לצד ראשו ומתחיל משם להתקצר ולהתחדד כל מקום זה אם יש בו אחד מכל אלו הדברים הפוסלים משום הדור אפילו אין בו אלא משהו הרי זה פסול לפי שעיקר ההידור של האתרוג תלוי בחוטמו שהוא נראה לעינים יותר משאר מקומות ובו אדם נותן עיניו בתחלת השקפתו:

כב מכל מקום אפילו בחוטמו אין החזית פוסל אלא אם כן יש בו שתי אבעבועות לא פחות (שפחות מכן אין נקרא חזית) והוא שיהיו נראין לעין כשאוחזו בידו ולא שיהא צריך להשים עין עיונו עליהם עד שיראם וכן כל שינוי מראה אינו פוסל אלא אם כן נראה לרוב בני אדם בהשקפה ראשונה:

כג אין החזית ולא שינוי מראה פסולין אלא אם כן נולדו מעצמות האתרוג אבל אם מחמת שעוקצים אותו קוצים נעשו בו מקומות אדומים ועקומים כשר וכן אותן חזיות שקורין בלא"ט מו"ל יש להכשיר אפילו יש בהן ממשות שמקומן ניכר במישוש היד שהן גבוהין מהאתרוג לפי שהן נחשבין ג"כ מראה אתרוג מאחר שרגילות הוא להיות כך הרבה אתרוגים אין זה שינוי גדול:

כד כל מקום שנפסל האתרוג מחמת שינוי מראה או מחמת החזית בין שלא היו אלא במקום אחד בלבד בין שהיו בכמה מקומות וקלף כל מקומות הפסולין שבו וחזר מראיהו מראה כל האתרוג אם נזהר לקלפו בענין שלא נחסר כלום מגוף האתרוג דהיינו שלא קלף רק קליפה החיצונה הדקה הרי זה כשר ואפילו לכתחלה מותר להכשירו ע"י כן. נפלו עליו מים בתלוש ותפח ואין צריך לומר אם נסרח שיש לו קצת ריח רע פסול שאין זה הידור:

~ יום חמישי ~

כה אתרוג המבושל פסול וכן אם היה כבוש פסול שהכבוש כמבושל ואיזהו כבוש כל שנשרה מעת לעת במים או בשאר משקים ומי פירות ואפילו בדבש שדרכו להעמיד דבר הכבוש בתוכו אע"פ נפסל האתרוג משום כבוש כמעט לעת ואם כבשו בחומץ חזק שהוא חריף מאד

חלק ד סימן תרמט דברים הפוסלים בארבעת המינים:

א כל ארבעת המינים שהיה אחד מהן שאול בידו או גזול או גנוב בין מישראל בין מנכרי אף על פי שכבר נתיאשו הבעלים ממנו הרי זה פסול ביום הראשון של חג מן התורה שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' ודרשו חכמים לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול וגנוב שאינו שלו שהרי חייב להחזירו לבעליו ואינו יכול לפטור את עצמו בדמים:

ב ומיום שני (דהיינו בארץ ישראל אבל בחוץ לארץ יתבאר לקמן) ואילך שחייב נטילת לולב אינו אלא מדברי סופרים אדם יוצא ידי חובתו לכתחלה בשאול דכיון שלא תקנו אלא לזכר למקדש לא החמירו לפסול את השאול כיון שאין פיסולו בגופו שהרי הוא מין כשר אלא שאינו שלו:

ג ומותר ליטול לולב של חבירו שלא מדעתו ולברך עליו בשאר הימים חוץ מיום ראשון כמו שיתבאר בס' תרנ"ח דמן הסתם לא יקפיד חבירו על זה שנוח לו לאדם שתעשה מצוה בממונו בדבר שאין בו חסרון כים שהרי אין הלולב מתקלקל בכך אבל אסור להוציא הלולב ממקום שהניחו בעליו למקום אחר כגון מביתו לבית הכנסת כמו שנתבאר בסימן י"ד ע"ש המעם:

פרים ולכך אין ירוקין ככרכום ומ"מ אם הם גדולים הרבה בענין שידוע וברור לנו שנגמר פרים וסופן להוריק ככרכום בתלוש מותר ליקח אותן ולצאת בהן ידי חובה אפילו כשהן ירוקין ומכל מקום כבר נהגו שלא לסמוך על בקיאות זו ואין לוקחין אלא אם כן התחילו להוריק קצת כעין כרכום:

~ שבת קודש ~

לא אתרוג המורכב דהיינו שהרכיבו ענף מאילן אחר לתוך אילן האתרוג וגדל מהן מין הדומה לאתרוג פסול שזה אינו אתרוג כלל אלא הוא בריה בפני עצמה וארבעה סימנים יש להבחין בין האתרוג המורכב מלימוני" לאתרוג האחד כי המורכב הוא חלק ולהאתרוג יש בליטות קמנות בכל גופו וקצת גובה להן השני המורכב עוקצו שהוא תלוי בו באילן הוא בולט ועוקץ האתרוג שוקע השלישי כי תוך של המורכב דהיינו הגוף הוא רחב ומוהל שלו רב והקליפה התיכונה דהיינו קליפה העבה שבאתרוג היא אינה עבה כל כך במורכב כמו באתרוג שהקליפה עבה מאוד ותוך שלו קצר ואין בו מוהל רב הרביעי שבאתרוג הגרעינין שבתוכו זקופים לאורך ובמורכב הגרעינין הן מושכבין לרחבו:

~ 'לקומי תורה' פרשת נשא - הפרשה החסידית ~

נשא את ראש בני גרשון

והנה, בהקדוש פרוץ-הוא, תהסד גמ'שך מצד "הגדולה", כמו שפיתוב (תהלים קמה, ח): "אָרְךָ אַפִּים וַגְּדֹלֶת חֶסֶד". ובכל סטרא-דקדושה, תהסד גמ'שך מצד הטיפול שפוטל לה' ונחשב לאין ואפס בעיניו, לכן ראוי ליתן לוולתו שהוא ח'שוב יותר. וכמו שפיתוב פאברהם (בראשית יח, כו): "ואנכי עפר ואפר". ולפיכך היה עושה חסד עם כל בני אדם כו'. מה'שאיין-כן מי שהוא 'יש' ו'דבר' ואינו בטל, צריך תכל לגרמיה, ואינו בחינת משפיע. ולכן במדבר הם 'נחש, שרף, ועקרב' (דברים ה, טו) - ג' קליפות, ששם מקור הקליפות, שהם יש ודבר נפרד, ואין בהם בחינת הטיפול, לכן אין ממנו שום השפעה.

והנה לכך היה נסיעת הארון וישראל במדבר, כדי להכניע את המדבר. ולכך נשאו את המשכן בנ"ב מסעות, שהוא בחינת שם מ"ב. והיינו, על ידי גילוי אלקות שהיה במשכן פשנשאו אותו במדבר, ממילא נכנעו. וכמו שפיתוב (תהלים סח, ג): "פיהם דונג ונ"1.

"נשא את ראש בני גרשון וגו'" (במדבר ה, כב):

יש להבין, למה נאמר בבני גרשון "גם הם"?

וגם, מה שפיתוב בבני גרשון דוקא (במדבר ה, כו): "על פי אהרן ובניו תהיה כל עבודת בני הגרשוני" ולא נאמר בן בבני קהת ומררי.

אך הנה, תחלה צריך להבין פללות ענין המשכן ונסיעתם במדבר:

דהנה, שרש טעם נסיעתם במדבר עם המשכן וכליו היה כדי להכניע פה וניקת החיצונים, ששרש וניקתם הוא במדבר דוקא. ולכך במדבר אין שם גידול צמח ודשא כלל אלא שפמוז בלבד, פי ההשפעה היא מסטרא-דקדושה דוקא, "ואתה מחיה את צדיק" (תהלים מ, י). וכתוב (תהלים יא, ז ועוד): "צדיק ה'", פירוש "צדיק" - שהוא משפיע ובעל צדקה. וכן בכל סטרא-דקדושה יש בחינה זו.

1. [ענין מה שנתבאר מזה על פסוק "אלה מסעי"].

ב והנה, זה היה ענין נסיעת המשפן בפועל ממש – בבחינת "עולם". וכמו כן הוא גם עכשו ברוחניות בבחינת "גפשי". כי יש בחינת משפן בפרט בכל אחר ואחר. וכל פרטי הענינים שבו – הכל יש בגפשי האדם. דהנה פתיב (שמות כה, ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ואמרו רז"ל: "בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם". לפי שכל אחד ואחד מישראל צריך לעשות בחינת משפן בגפשו. והיינו, להמשיך בחינת גילוי אלקות בגפשו, בעבודה שבלב זו תפלה, כשיהיה לבבו טהור, כמו שפתיב (תהלים נא, יב): "לב טהור ברא לי אלקים כו".

וכמו שפתיב (תהלים כד, ד): "ובר לבב כו": דכאשר לבבו טהור מפל סיוג, "בלתי לה' לבדו" (שמות כב, יט), אזי נקרא משפן – לשפון בו גילוי אור ה'. וכמו שפתיב (תהלים כד, דה): "נקי כפים ובר לבב כו' ישא ברנח מאת ה'". דפירוש 'ברכה', הוא המושכת גילוי אלקות בגפשו כו². ועל ידי זה, ידחה ויכניע גם פן ההסתר של גפשי-הפקמית המסתיר ומכדייל, ונראה לו העולם לבחינת יש ודבר נפרד, והיינו מפני נשות חומר גפשו הפקמית.

אבל פשלבבו נד וברור, יראה בעין שכלו איך שאין מסתיר באמת, וכמו שהוא למעלה ד"קמיה – פלא כו", פי על ידי זכות לבו נמשך גילוי אלקות גם בבחינת ההסתר וההעלם שלא יסתיר. וזהו, כמו שהיה נסיעת המשפן בבחינת מדבר, שעל ידי זה היה מכניע את המדבר כו' – וכך הוא בגפשי עכשיו – הכניעת היצר הרע, שהוא גם פן בחינת מדבר, שהוא "ארץ לא זרועה" (ירמיהו ב, ב). דהיינו, המעשים והדבורים והמחשבות אשר "לא לה' המה כו" (ירמיהו ה, א). וזהו "אשר לא ישוב אדם שם" (ירמיהו ב, ו), פירוש:

"אדם" הוא מה שפתיב (תהלים א, כו): "ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם כו" – "לא ישב שם", פי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח) פתיב³, ועל פן צריך להכניע בחינת מדבר זה, שהוא היצר הרע. והיינו, על ידי המושכת גילוי אלקות בגפשו.

[ובמקום אחר נתבאר, בענין "בית הלל אומרים – פלה נאה וחסודה": שלא יהיה התמשכה לפי ההעלאה, אלא אדרבה, תחלה יהיה התמשכה מלמעלה למטה, דהיינו שהמעשה הטוב יהיה אפילו קודם ל"סור מרע" בדרקות, ולא ימתין ב"עשה טוב" עד שיהיה תחלה "סור מרע" בתכלית.

ועל פן, לעתיד-לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת גילוי עצמיות אלקות, אזי מפילא לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמיות. וכדי שיהיה גילוי זה לעתיד-לבא, הוצרך להיות נסיעת המשפן במדבר – להכניע אותו כנ"ל.

וענין מה שנבאר על פסוק "אלה מסעי", בענין אחר – שעל ידי זה יש פח ביד האדם להכניע הגוף שלו כו]. וענין הגילוי הזה שיהיה לעתיד-לבא הוא: כי הנה באמת הרי קמיה, עצמותו ותפרד, אין שום בחינת הסתר והעלם כלל. פי "קמיה, כולא – פלא חשיבי", ואין שינוי כלל בין קודם שנברא העולם לאחר הבריאה. פי גם עתה הוא אחד, יחיד ומיוחד כמו קודם שנברא העולם, מאחר שכל עיקר התהוות הנבראים יש מאין הוא רק מבחינת אותיות הדבור – "בדבר ה' שמום נעשו" (תהלים לג, ו).

ועל-דרך-משל הדבור באדם, שהוא בטל וטפל לגבי המחשבה, ובלתי תופס מקום כלל וכלל. רק אצל השומע הוא שהדבור נתפס ליש ודבר. וכך למעלה, בחינת "אותיות הדבור", "ביו"ד מאמרות" – לגבי הנבראים מהם "יש מאין" – הם בבחינת "יש". אבל לגבי עצמותו ותפרד הם בטלים כ"לא". ולכך, אף על פי שמצד בחינת התגלות אותיות הדבור, נראה העולם לבחינת "יש" ו"דבר" לענינו, אבל אצלו ותפרד אין הסתר והעלם כלל.

ועל פן, לעתיד-לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת גילוי עצמיות אלקות, אזי מפילא לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמיות. וכדי שיהיה גילוי זה לעתיד-לבא, הוצרך להיות נסיעת המשפן במדבר – להכניע אותו כנ"ל.

וענין מה שנבאר על פסוק "אלה מסעי", בענין אחר – שעל ידי זה יש פח ביד האדם להכניע הגוף שלו כו]. וענין הגילוי הזה שיהיה לעתיד-לבא הוא: כי הנה באמת הרי קמיה, עצמותו ותפרד, אין שום בחינת הסתר והעלם כלל. פי "קמיה, כולא – פלא חשיבי", ואין שינוי כלל בין קודם שנברא העולם לאחר הבריאה. פי גם עתה הוא אחד, יחיד ומיוחד כמו קודם שנברא העולם, מאחר שכל עיקר התהוות הנבראים יש מאין הוא רק מבחינת אותיות הדבור – "בדבר ה' שמום נעשו" (תהלים לג, ו).

ועל-דרך-משל הדבור באדם, שהוא בטל וטפל לגבי המחשבה, ובלתי תופס מקום כלל וכלל. רק אצל השומע הוא שהדבור נתפס ליש ודבר. וכך למעלה, בחינת "אותיות הדבור", "ביו"ד מאמרות" – לגבי הנבראים מהם "יש מאין" – הם בבחינת "יש". אבל לגבי עצמותו ותפרד הם בטלים כ"לא". ולכך, אף על פי שמצד בחינת התגלות אותיות הדבור, נראה העולם לבחינת "יש" ו"דבר" לענינו, אבל אצלו ותפרד אין הסתר והעלם כלל.

ועל פן, לעתיד-לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת גילוי עצמיות אלקות, אזי מפילא לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמיות. וכדי שיהיה גילוי זה לעתיד-לבא, הוצרך להיות נסיעת המשפן במדבר – להכניע אותו כנ"ל.

ועל פן, לעתיד-לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת גילוי עצמיות אלקות, אזי מפילא לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמיות. וכדי שיהיה גילוי זה לעתיד-לבא, הוצרך להיות נסיעת המשפן במדבר – להכניע אותו כנ"ל.

ועל פן, לעתיד-לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת גילוי עצמיות אלקות, אזי מפילא לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמיות. וכדי שיהיה גילוי זה לעתיד-לבא, הוצרך להיות נסיעת המשפן במדבר – להכניע אותו כנ"ל.

ועל פן, לעתיד-לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת גילוי עצמיות אלקות, אזי מפילא לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמיות. וכדי שיהיה גילוי זה לעתיד-לבא, הוצרך להיות נסיעת המשפן במדבר – להכניע אותו כנ"ל.

ועל פן, לעתיד-לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת גילוי עצמיות אלקות, אזי מפילא לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמיות. וכדי שיהיה גילוי זה לעתיד-לבא, הוצרך להיות נסיעת המשפן במדבר – להכניע אותו כנ"ל.

ועל פן, לעתיד-לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת גילוי עצמיות אלקות, אזי מפילא לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמיות. וכדי שיהיה גילוי זה לעתיד-לבא, הוצרך להיות נסיעת המשפן במדבר – להכניע אותו כנ"ל.

ועל פן, לעתיד-לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת גילוי עצמיות אלקות, אזי מפילא לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמיות. וכדי שיהיה גילוי זה לעתיד-לבא, הוצרך להיות נסיעת המשפן במדבר – להכניע אותו כנ"ל.

3. כמו שנבאר מזה דבור המתחיל "אני לדוד".

2. [זהו גם פן מה שאמרו רז"ל "טהרה מכיאה ליד קדושה". עון ב"ראשית חקמה"].

וזהו "הלךך" – שהולך ומתחזק. שמתחלה הוא פאורה כו'. עיני שם בפירוש רש"י⁶. וצריך להיות "משלחי רגל, השוד והחמור", דהיינו למנוע הילוך של היצר הרע⁷.

וכדי שיתהפך מהילוך זה להיות הילוך באלקות – הוא על ידי שיבא תחלה לבחינת עמידה. והוא בחינת ביטול-רצון⁸. וזה היה ענין "קרשים עומדים". ועמידה וביטול רצון זה נמשך על ידי יראה, וזהו "פולם עומדים ברום עולם, ומשמיעים ביראה"⁹.

וזה היה ענין עבודת בני מררי נושאי הקרשים, שכדי לבוא לבחינת יראה ועמידה זו – זהו על ידי המורדות. בחינות מ"מארי דחושבנא" על ימי חלדו, אשר רובם פכולם "בחושך ילך כו'" (קהלת ג, ד). ועל ידי זה מעורר רחמים רבים שיוכל לבוא לבחינת "פטל רצונך"⁹.

והנה, מזה נמשך אחר כך לבא למדרגת האהבה והרצון לה' בבחינת "בלות הנפש". וזהו ענין היריעות "תבלת וארגמן כו'" (שמות כ, א), כי תבלת הוא לשון פליון – "כזה שארי ולבבו"¹⁰ (תהלים עג, כו). והוא החופה על הקרשים שהוא בחינת הביטול-רצון הנ"ל.

והוא גם כן פדמיון שיש באדם עצמות, ויש בשר, וגידיים החופפים עליהם:

ובחינת העצמות זהו היסוד שעליהם נבנה הכשר והגידיו, והוא בחינת "כל עצמותי תאמרנה – ה' מי כמוך כו'" (תהלים לה, י), בחינת ביטול-רצון. וזה צריך להיות באדם כל היום.

ומזה יבא אחר כך לבחינת בשר וגידיים הוא בחינת אהבה [כי בשר הוא "יסוד האש", וגידיים בחינת "דם ורוח"]. וזהו עבודת "בני גרשון".

ג וְהֵנָּה, בעבודת ה' בתפלה, בחינת ביטול-רצון הנ"ל – צריך להיות על ידי התעוררות יראה-תפאה בפסוקי דומרה, ובכרפת "יוצר אור", פסיפור מיראת וביטול המלאכים. ולבוא לבחינת הילוך ואהבה, הוא על ידי התבוננות באמרו "אהבת עולם כו'", "שמע ישראל כו'" שהוא בחינת "היכל האהבה".

והיינו, משום שעל ידי זה התמשכה שב"עשה טוב", או ממילא יפלו כל החיצונים. כי "מעט אור, דוחה הרבה מן החושך", ויבוא ל"סור מרע" בתכלית כו'. ועל דרך זה הוא ענין מסעות המשכן במדבר – שעל ידי המשכת גילוי אלקות, ממילא נכנעו הקליפות כמו שכתוב (במדבר י, לה): "ויהי בנסע הארון כו' ויגוסו משנאוד כו'".

וכך בחינה זו בנפש: שעל ידי המשכת אלקות מלמעלה למטה, במעשה הטוב ובעסק התורה ותפלה, או ממילא יכנעו השמיות הנזק, ונפש-הבהמית כו'.

והנה, במשכן היו ג' דברים: "קרשי המשכן" (שמות כו, יו. ועוד); ו"יריעות המשכן" (במדבר ד, כה); ו"הפלים" – היינו ארון, ומנורה ומזבח כו'.

והנה, תחלה יש להבין ענין הקרשים שנקראו (שמות כו, טו): "עצי שטים עומדים", שהם על-דרך שהמלאכים נקראים 'עומדים', כמו שכתוב (ישעיהו ג, ב) "שרפים עומדים". וכמו שכתוב במדרש שיר השירים רבה, סוף פסוק "צאינה וראינה": למעלה – שרפים עומדים, אף למטה – עצי שטים עומדים. ופירוש "שרפים עומדים", היינו כמאמר: "ואשר משרתי כולם עומדים ברום עולם ומשמיעים ביראה כו'"⁴.

והענין הוא: כי "אין עמידה אלא שתיקה" (סוטה למ, א). ופירוש "שתיקה", היינו בחינת ביטול העצמות מכל וכל. והיינו בחינת ביטול-הרצון, שלא יהא לאדם רצון אחר זולת הרצון לה' אהד. וכמו שכתוב (תהלים עג, כה): "ועמד לא חפצתי כו'". וכמאמר רז"ל: "פטל רצונך כו'"⁵. והפעם שנקרא בחינה זו "עמידה" הוא: כי הנה פשיט לו האהבה והדביקות בה' – זהו בחינת "מהלךך", וכמו שכתוב באברהם (בראשית יב, ט): "הלוך ונסוע כו'". אף קודם שיגיע לבחינת הילוך ואהבה זו, צריך להיות תחלה בחינת עמידה זאת. היינו, לעמוד ולשתוק מן התפשטות והילוך שבלעופת-זה. והן הרצונות זרות, שהאדם רוצה ורפץ ומשתוקק לדברים זרים – זהו נקרא גם כן "הילוך". על-דרך מה שכתוב: "ויבא הקדש לאיש העשיר" (בשמואל ב' י"ב, ד), שהוא ההילוך דלעומת-זה.

4. (ענין זוהר: תרומה, דף קס"ט, עמוד א'. ודף ק"ע, עמוד א').
 5. [ענין ב"אגרת-הקדש", דבור המתחיל "להשביךך בינה"].
 6. ודיקה את יצר הרע תחלה לקדש. שנובר לך. ואתה כד לאורח. שנועשה אכנסאי. ואתה כד לאיש. שהוא בעל הבית.
 7. (פדאיאה בנבא, פרק קמא דעבודה זרה, דף ה', עמוד ב'. ובפירוש רש"י שם. וענין זרה, חלק ב': שמות, דף ה' סוף עמוד ב'. בשלח, דף ס"ה, סוף עמוד ב'. ובתנ"ך ריש פרשת מקץ).
 8. [וכנ"ל, שעל ידי אתפניא הוא הדרך לבוא לבחינת אתהפכא כו'. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "קחו מאתכם תרומה" – בפרשת וקחל].
 9. וכמו שנתבאר מזה על פסוק "קול דוד", בענין "על מצות ומוריים כו'". ענין שם.
 10. וענין מה שנתבאר מענין "פלה שארי", בדבור המתחיל "שיר השירים".

ד) - פירוש: שהוא מתלבש במחשבה זו. והוא "אלקינו" בחינת צמצום.

ואחר כך אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - שמברכים וממזיכים בחינת מלכות, גם בעולמות בריאה יצירה עשייה¹². ומתבוננת זו נולד ונמשך בחינת "אהבת" (דברים ה, ח).

והאהבה הוא ענין ה"יריעות" דרך כלל, כמו שיתבאר. אבל דרך פרט הן "ששה מדות". כמו שכתוב במלאכים (ישעיהו ה, ב): "בשמים יכסה פניו כו', ובשמים יעופף". דהיינו "רצוא ושוב" (חזקאל א, יד). ולכך "שם מ"ב" - יש בו ז' פסוקים, ובכל אחד ששה תיבות.

והוא שכתוב ביריעות "שש וארנמן כו'", שית גונון, וימכסה עורות תחשים" (שמות כו, יד. לו, יט) שתרגומו "ססגנא". ואמרו רז"ל [פרק ב' דשבת דף כ"ח]: "ששש בגונון הרבה". היינו ששה מדות הנ"ל¹³.

וענין "רצוא ושוב" באדם: ה"רצוא" הוא האהבה, וה"שוב" הוא המשכת אור אינסוף ברוך הוא על ידי מצות מעשיות, שהן רמ"ח אברין דמלפא" - כמו האבר שהוא כלי לגילוי האור והחיות כו'. ועל ידי המשכה זו, שהאדם ממשיך עליו גילוי השראת אור אינסוף ברוך הוא על ידי המצות, כמאמר "אשר קדשנו במצותיו", הנה על ידי זה חוזר ומתעורר אהבת רבה בגוף האדם¹⁴. והוא "משכני אחריו גרוצה" (שיר השירים א, ד). וכתוב (ירמיהו לא, ב): "אהבת עולם אהבתיך, על פן משכתיך חסד וגו'". ונמצא יש "רצוא - אחר השוב", ו"שוב - אחר הרצוא".

והוא ענין בני גרשון שגשאו היריעות, היינו המשכת "אהבה רבה" הנמשך על ידי קיום המצות - ב"אהבת עולם" שהוא ה"רצוא שקודם השוב" כו'. וגם היריעות הם מקיפים, כמו שהמצות הם לבושים לגוף.

נמצא, עבודת בני מררי נושאי הקרשים, שהן בחינת "עצי שמים עומדים" - זהו יראה תתאה, שממנה נמשך בחינת העמידה וביטול רצון.

ואחר כך בחינת בני גרשון נושאי היריעות - היינו התחברות ב' בחינות אהבה: "אהבת עולם" ו"אהבה רבה".

פירוש "שמע" - לשון הבנה פידוע. והוא ענין ההתבוננות בגדולת ה' אף שכל העולמות כולם: גן עדן עליון ותחתון, וגם מה שעתידי להיות בארץ השביעי לעתיד לבוא, וגם עד ג' אלפים יובלות - כולם עלו במחשבה אחת לכד קמיה - עצמותו יתברך. וכמאמר: "צופה ומביט עד סוף כל הדורות", והבטה זאת - במחשבה אחת היא לכד. כמו שכתוב בזוהר ובמדורש - ד' במחשבה אחת ברא הקדוש ברוך הוא כל העולמות.

ועל דרך משל, המחשבה באדם התחתון, שאינה רק בחינת לבוש לכד לגוף. וכל שכן למעלה - "פי לא מחשבותי מחשבותיכם" (ישעיהו נה, ח) פתיב¹¹.

והוא "ה' מלך גאות לבש" (תהלים צג, א): דהיינו, מה שעלה במחשבה לפניו להאציל ולברוא העולמות אצילות בריאה יצירה עשייה, בכדי שיהיה הוא יתברך מלך על עם, הנה מחשבה זו הוא מה שנתלבש בלבדו. שאינו כמו הרצון והמחשבה במלך בשר ודם שרוצה למלוך על עבדיו - שעבדיו הם מהות ודבר גם בזולת מלכותו עליהם, על פן שיד רצון למלך למלוך עליהם. מה שאין כן למעלה, שהעולמות כולם מתהווים יש מאין ממנו יתברך על ידי רצון זה. אם כן, כדי שיהיה רצון זה למלוך עליהם, הוא רק על דרך בחינת לבוש, שמתלבש ברצון ומחשבה זו. ולכך אמר "ה' מלך גאות לבש", דהיינו, שהמחשבה עליונה שעלתה לפניו "אנא אלוך" הוא רק בחינת "לבוש" בלבד.

והוא "יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך" (אסתר ה, ח) - שהמלכות הוא רק בחינת לבוש לכד.

[אך "יביאו לבוש מלכות" פתיב, דבאתערוהא דלתתא תליא מילתא, להמשיך רצונו יתברך במחשבה זו. והיינו על ידי קיום התורה ומצות.

והוא ענין המשכן - "ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח). והוא ענין הפעם וקוה אישי אלי כו" (בראשית כג, לד). היינו המשכת אור אינסוף - להיות נמשך בבחינת מחשבה זו. כמו שיתבאר לקמן].

והוא ההתבוננות ב"שמע ישראל ה' אלקינו" (דברים ה,

13. [ענין מה שנתבאר בענין רצוא ושוב כפסוק "וקבל תהודים כו'"].

14. [ענין מה שנתבאר כפסוק "ראשי הממות"].

11. [ענין מה שנתבאר בזה בדבור המתחיל "דני ושמי בתי" - בפרשת מקץ].

12. [ענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ביום השמיני שלח"].

והמור שפְּקַמְרַת - שהוא "אתכפִּיא, ואתהפְּכֵא דחשוכא לנהורא" - הוא בחינת יראה־תמאה והוא הגורם המושכת יראה־עילאה.

לכן "מררי" היינו פירוש ב' פעמים מור, דהיינו התחברות ב' בחינות מור הנ"ל. ולכן הם נשאו הקרשים, שהוא גם פן ענין חיבור יראה־תמאה ביראה־עילאה. וזהו "על פי אהרן וכניו תהיה כל עבודת בני הגרשוני" (פמדבר ד, כו): דדוקא גפי "עבודת בני הגרשוני" נאמר "על פי אהרן", כי עבודת בני גרשון - שנשאו היריעות, שהם בחינת מקיפים, והוא לתמשך בחינת אהבה עליונה שהיא בחינת מקיף - בשישה מדות וגוונין שבמדות הנפש פנ"ל. והמושכה זו היא דוקא על ידי אהרן, שהוא הוא מקור האהבה־רבה, ובחינת "ורב חסד".

ולכן נקרא אהרן: א, ה"ר, ו': כי ה"ר" היא בחינת אהבה. ולכן, "אברהם אבינו" (ישעיהו מא, ח) - קראו "הר". אך אהרן מת "בהר החר" (פמדבר לג, לט), שהיא אהבה עליונה יותר מבחינת אברהם¹⁵.

וזהו אל"ף - הר: אל"ף הוא בחינת פלא, שהוא ממדות עליונות שלמעלה מהשכל, ונקרא בזהר "טוירי חשוכא".

וגו"ן הפשוטה היא בחינת ירידת והמשכת אור אהבה־רבה זו למטה, לכל נשמות ישראל. כי אהרן הוא מ"שבעה רועים" המפרנסים לנשמות ישראל.

ולכן "בני גרשון" שנשאו יריעות המשכן, שהוא גם פן העלאת והמשכת וחיבור ב' בחינות אהבה - אהבה עליונה וראה־רבה - הנה זה דוקא "על פי אהרן וכניו", דאהרן הוא מקור בחינת אהבה־רבה, "ורב חסד".

ולכן נקרא גם פן "גרשון" - בגו"ן פשוטה דייקא, (מה שאין פן "גרשם" שהוא גמ"ס), שיש בו גם פן מבחינת גון פשוטה דאהרן. כי הגו"ן פשוטה רומז על התמשכה למטה מטה. וכדי שיהיה התמשכה למטה - היא על ידי בחינה עליונה יותר, פנודע מענין "ועברתי בארץ מצרים" (שמות יב, יב) - "אני ולא מלאך", על פן דוקא מבחינת אהבה־רבה דאהרן יוכל לימשך למטה בכל נפש.

האלה".

18. (ענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפוריאי").

19. (כמו שנתבאר על פסוק (שמות כה, ב) "ועשית בגדי קדש לאהרון כו").

ועבודת בני קהת נושאי הארון והמזבחות כו' - זהו בחינת יראה־עילאה שהוא למעלה גם מבחינת אהבה־רבה.

כי הנה, בארון היה גנוז הלוחות. בכתוב (איוב יב, כב): "מגלה עמוקות מני חשך; כמו שכתוב (תהלים צב, ו): "עמקו מחשבותיך". והגילוי היה על ידי המנורה. וכמו שכתוב (משל ג, כב): "ותורה - אור" - שנמשך בחינת אור וגילוי מבחינת ההעלם ד"ישת חשך סתרו" (תהלים יח, יב)¹⁵.

והנה, בבחכמה אתברירו, כי כל התורה היא לברר בירורים. וזהו ענין המזבחות. ולכן היה זה "משא בני קהת" (פמדבר ד, טו), שהוא כמו שכתוב (בראשית מט, ו) "ולו יקחת עמים" - "תפגשון עממיא כו"¹⁶, שהוא ענין הברורים.

ועל ידי חכמה נמשך גם פן בחינת יראה־עילאה, פנודע ממאמר "אם אין יראה - אין חכמה, אם אין חכמה - אין יראה":

דמתחלה צריך להיות יראה־תמאה, דאם אין יראה־תמאה אי אפשר לבוא לבחינת החכמה - וזהו בחינת ה"קרשים" הנ"ל. ואחר כך "אם אין חכמה - אין יראה־עילאה" שבדי לבוא ליראה־עילאה, זהו על ידי התורה ד"מחכמה נפקת"¹⁷. נמצא, בחינת "בני קהת" זהו יראה־עילאה שלאחר אהבה־רבה. וזהו בחינת שמונה־עשרה שאחר "ואהבת" דקריאת־שמע:

ד ואמנם, מה שהיו בני מררי נושאים הקרשים, היינו להעלות ולחבר יראה־תמאה ביראה־עילאה. דהנה, שם מררי מורה על זה. כי הנה במשכן היו ב' פעמים "מור": אחד - "בשמים ראש מר דרור" (שמות ל, כג) שב"שמן המשחה", הב, בסממני הקמרת - "מור וקציעה".

והענין: כי המור נעשה מדם היה שנקרא ידוע, כשנקרש הדם ונעשה בושם¹⁸. והוא ענין "אתכפִּיא, ואתהפְּכֵא חשוכא לנהורא". וזהו ענין "מור" דסממני הקמרת - שהוא ריח והעלאת ממשכה־למעלה.

ועל ידי העלאת זו, מעורר המשכה - מלמעלה למטה. והוא "מר דרור" שבשמן המשחה, שנקרא "מירא דכיא", שהוא חכמת התורה, שהוא גם פן בחינת יראה־עילאה.

15. (ענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ששת ימים תאכל מצות", בפירוש (שמות יד, כ) "ויהי הענין והחשך ויאר כו").

16. (ג'רסת שנתבאר בתרגום אקלוגוס).

17. (וכמו שנתבאר לעיל בדבור המתחיל "וידבר אלוקים את כל הדברים

ידי הפהנים. ולכן לא היו הלויים מתחילים בעבודתם כִּי־אֵם עַל יְדֵי הַפְּהִינִים, כְּמוֹ שְׁכָנוֹב (במדבר ד, יט): "וְשָׂמוּ אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ כִּי"²¹. וְהוּ עֲנִין נִשְׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרָשׁוֹן גַּם הֵם".

וּמֵה שְׁבַכְנֵי מְרִירֵי לֹא נֹאמַר "נְשִׂיאת רֹאשׁ" - עֵינִין בְּרִבּוֹת רִישׁ פְּרִשֶׁת נִשְׂא, לְפִי שְׁקֵתָה הָיָה מִטּוֹעֵנִי הָאָרוֹן - "שֶׁהוּא קָדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים כִּי". וְגֵרָשׁוֹן הָיָה קָדֵשׁ, דְּהֵיִינוּ שֶׁהָיָה בְּכוֹר, וּבְחִיב (שְׁמוֹת יג, ט): "קָדֵשׁ לִי כָּל בְּכוֹר כִּי". מֵה שְׂאִין בֶּן בְּכִינֵי מְרִירֵי כִי, עֵינִין שָׁם.

וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ: דְּהֵנָּה מְבוֹאֵר לְעִיל בְּפִרוּשׁ "שְׂאֵן אֶת רֹאשׁ", דְּהֵיִינוּ לְקִשֶׁר בְּחִינַת "רְצוֹן הַתַּחְתּוֹן", הַנִּמְשָׁד מִבְּחִינַת רֹאשׁ וּמִזִּחוּן הַמְּלוּכָשִׁים בְּגוֹף, וְלִחְבְּרוֹ וְלִהְעֲלוֹתוֹ לְבְּחִינַת "הַרְצוֹן שְׁלֹמְעֵלָה מִן הַשֶּׁכֶל" - שֶׁהוּא מִבְּחִינַת "מְזוּלָה" כִי. (עֵינִין שָׁם רִישׁ פְּרִשֶׁת בְּמִדְבָּר).

וְהֵנָּה, עֵיקַר הַעֲלָאָה זֶה - זְהוּ עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת "רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן"²², וְלִכֵּן, גְּבִי בְּנֵי קֶהֱת" שֶׁהִיוּ טוֹעֲנִין אֶת הָאָרוֹן שְׁבוּ הַלּוּחֹת נֹאמַר "נִשְׂא אֶת רֹאשׁ". וְהוּ עֲנִין "קָדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים"²⁴, אֵלָּא שְׁבַכְנֵי גֵרָשׁוֹן שֶׁהִיוּ נִשְׂאֵי הִירְיעוֹת, שֶׁהוּא גַם בֶּן עֲנִין הַתַּחְבְּרוֹת - אֲהַבְּהָ עֲלִיּוֹנָה בְּאֲהַבְּהָ רִבְה' - לִכֵּן נֹאמַר בָּהֶם גַּם בֶּן "נִשְׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרָשׁוֹן גַּם הֵם כִּי". אֲבָל עֲבוֹדַת "בְּנֵי מְרִירֵי" הוּא בְּבְחִינַת יְרָאָה הַנִּמְשָׁכֶת מִן הָרֹאשׁ וְהַמִּזְחִין, לְכַד לֹא נֹאמַר בָּהֶם נְשִׂיאת רֹאשׁ. אֵלָּא שֶׁעַל יְדֵי זֶה יָבֵא אַחַר כֵּן לְבְּחִינַת וּמַעֲלַת קֶהֱת וְגֵרָשׁוֹן, שֶׁהוּא עֲנִין נְשִׂיאת רֹאשׁ.

וְהֵנָּה, גֵּרָשׁוֹן הוּא לְשׁוֹן "גֵּירוּשִׁין". כִּי "יְמִינֵךְ ה'" - דִּקְא - "תִּרְעַץ אוֹיֵב" (שְׁמוֹת טו, ו). הוּא בְּחִינַת נִפְשׁ הַבְּחִימִת. מֵה שְׂאִין בֶּן מִקּוֹן הַשְּׂמֵאל יֵשׁ יְנִיקָה כִי. גַּם הִירְיעוֹת וְהַמְקִיף מִסְמָא עֵינֵי הַחִיצוֹנִים.

וְהוּ "מִקְדָּשׁ אֲדֵנִי בּוֹנְנֵי יְדִיד" (שְׁמוֹת טו, ז), פִּירוּשׁ: שְׁמִדְרַגַּת הַלְוִיִּם הוּא, שֶׁהִיוּ מְחַבְּרִים אֹר אֵינְסוֹף עֲבוֹלָמוֹת. שֶׁהִירֵ בְּאֵמַת "אֵין עֲרוֹךְ לָךְ". וְלִכֵּן, כְּדֵי שְׂבִאֲתֵעֲרוֹתֵא־דְלִתְתָא וְהִיָּה אֲתֵעֲרוֹתֵא־דְלֵעִילָא - זְהוּ עֲנִין הַלְוִיִּם - שֶׁהוּא לְשׁוֹן חִיבּוּר, כְּמוֹ שְׁכָנוֹב: "הַפַּעַם יִלְוֶה אִישֵׁי אֱלֹהִים", שֶׁהֵם הַגּוֹרְמִים חִיבּוּר זֶה. וְהוּ שֶׁהִיוּ נִשְׂאִים הַמְשָׁפָן וְכִלְיוֹ, וְאַחַר כֵּן הָיָה חֵנְהָ - הַעֲלָאָה וְהַמְשָׁכָה. וְהוּ "מִקְדָּשׁ אֲדֵנִי בּוֹנְנֵי" - שֶׁהִיָּה גִילּוֹי אֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה - "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם",

"רְדִיד" - הֵם ג' יְדוֹת: "יְדִד הַגְּדוּלָה" (שְׁמוֹת יד, לא), "יְדִד הַחֲזָקָה" (דְּבָרִים לד, יב), ה' "יְדִד הַרְמָה"²⁰ (שְׁמוֹת יד, ח). "יְדִד הַגְּדוּלָה", שֶׁהִיא בְּחִינַת "וְרֵב חֶסֶד" - הוּא עֲנִין עֲבוֹדַת "בְּנֵי הַגֵּרָשׁוֹנִי".

וְ"יְדִד הַחֲזָקָה", בְּחִינַת "שְׂמֵאלוֹ תַחַת לְרֹאשִׁי" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ו) - הוּא בְּחִינַת "בְּנֵי מְרִירֵי". וְ"יְדִד הַרְמָה" - זְהוּ בְּחִינַת "בְּנֵי קֶהֱת", כִּי "רְמָה" - לְשׁוֹן רוֹמְמוֹת, וְהוּא בְּחִינַת "בְּנֵי קֶהֱת" שֶׁהִיוּ נִשְׂאִים הָאָרוֹן וְהַלּוּחֹת כִי.

וְהֵנָּה, הַכֶּחַ לְהַעֲלָאָה זֶה שֶׁעַל יְדֵי הַג' לְוִיִּם, אֵי אֲפָשֶׁר לְהִיּוֹת כִּי־אֵם עַל יְדֵי הַמְשָׁכָה בְּתַחֲלָה מִלְּמַעְלָה, וְהוּ עַל

21. וכמו שכתוב לעיל, בדבור המתחיל "וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים", גְּבִי אֵם אֵין חֲכִמָה - אֵין יְרָאָה.

22. עֵינִין מֵה שְׁנַתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר. (עֵינִין מֵה שְׁנַתְבָּאָר עוֹד מֵעֲנִין ג' יְדוֹת, בְּדָבָר הַמִּתְחִיל "חֵיב אֵינֵשׁ לְכַסּוּמֵי בְּפִירְיָא").

20. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רְמָה" (שְׁמוֹת יד, ח) 21. (וְאִתְּנוּ)

22. וכמו שנתבאר במקום אחר. (עֵינִין מֵה שְׁנַתְבָּאָר עוֹד מֵעֲנִין ג' יְדוֹת, בְּדָבָר הַמִּתְחִיל "חֵיב אֵינֵשׁ לְכַסּוּמֵי בְּפִירְיָא").

23. וכמו שנתבאר שם בְּעֵינֵין "אֲחֻזְתּוֹ כִי" (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, ד). וּבְשָׂאָר דּוּכְתּוּ.

ב.

הוֹד כ"ק אֲדָמוּר מֵרֵנָא וְרֵנָא דּוּבְעַר - אֲדָמוּר הָאֲמַצְעִי

~ תוֹרַת חִיִּים ~

וְיֵהִי כָל הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת

כּוּ"א לְהַפּוּכוֹ דּוּקָא וּכְמוֹ רְצוֹן שֶׁל חֶסֶד שְׁכָלוֹל גַּם מִכָּה וּשְׁכָל שֶׁל דִּין וְגַם גְּבוּרָה שְׁבַחֶסֶד עֲצָמוֹ וְגַם בְּהִפּוּכּוֹ הַמְּנַגֵּד

(לֵב) וְהֵנָּה כָּל זֶה שִׁיתְכַלֵּל דְּבַר וְהַפּוּכוֹ בְּאוּפֵן מְמוּצָע פְּרִמִי מְמוּזָג מִכֵּין כַּח שְׁנִיהֶם דּוּקָא זְהוּ מִצַּד שְׁנַתְחַלֵּק

ויום ולילה לא ישבותו בו' שכל אלה מתכללים יחד דבר מהיפוכו דוק' שזהו עיקר בחי' התיקון לעולם שאם לא הי' בחי' התכללות כלל בדבר מהיפוכו לא הי' קיום לעולם כלל (וגם לא הי' מציאות תולדות חדשות כלל). וראי' ממה שאנו רואי' ביחוד דבר והיפוכו באי"ש ואשתו שהאי"ש ואשה הרי הן ב' הפכי' ממש במהותן העצמי שהזכר רובו חסד דמים ותשוקתו להשפיע והאשה בחי' גבורות דאש בתשוקה לקבל וכאש ומים כך הוא מ"ד חסדי' עם מ"ן דנוק' ואוהבי' בתשוקה גדולה להתדבק יחד מפני שכל א' הפוכו דוקא יתאווה לו וכמו מים קרים על נפש עיפה וכה"ג כך מ"ד ממתיקי' לגבורת רשפי אש תשוקת' דנוק' דאתבסמ' מחסדי' דמ"ד ובאמת הרי כלול כ"א מהפוכו דוקא שבמ"ד יש גבורות רשפי אש החום בורעו שאם לאו אינו מוליד ומחמומו תתפעל הנוק' ותזרע במ"ג שלה שהוא בבחי' החסדי' דוקא ומבחי' התכללות דגבורות דנוק' בחסדי' דדכורא וחסדים דדכורא בגבורות דנוק' כידוע במ"ד ומ"ן שלהם ואתדבקו' רוחא ברוחא (שרוח) יזרעו שניהם ויולידו ולד' שהוא הממוצע מבין ב' הפכי' כאלה בדומה להם ממש בו' וד"ל. (וכן בתולדות הארץ מן התכללות דבר והפוכו ממטר ואידי הארץ והזרע הזרוע כלול משניהם ומן האיד' יתהו המטר וכתב והרה את הארץ והולידה והצמיחה) וכמו אשה כי תזרע וילדה וע"י מ"ד דוקא שהוא עיקר כח המוליד וא"כ לא נודע מי המשפיע ומי המקבל באמת וכך הוא בהתכללות דבר מהפוכו שזה מקבל מזה וזה משפיע לזה שכל א' אין לו שלימות אלא ע"י זולתו ובין אמצעות חבורם יחד נעשה שלימות שניהם וזהו עיקר בחי' יחוד דו"ג וכל תולדות שמתהווה מחבור והתכללות דבר והפוכו בו' (שהוא בחי' התכללות האמיתי' שבבחי' אדם דתיקון מכלי שימצא ראש וסוף כלל שלמעלה גם מהתכללות דעקוד' כמשי"ת):

לו שהוא רצון העצם של דין שכלול גם מכח החסד ע"פ שכל ומעם המחייב לזה ג"כ אזי יוכל להתכלל יחד חסד שבדין עם דין שבחסד באופן ממוצע שנעשה משניהם יחד וכמ"כ להיפוך בהסתעפות והתחלקות עוד בחסד שבגבורה שבחסד זה עם גבורה שבחסד שבגבורה ודין שהן ב' הפכים להיפוך מצד שבגבורה שבחסד יש חסד ובחסד שבגבורה יש דין וגבורה אז מבחי' התכללות שניהם יצא אופן ממוצע אחד שקרובי' ומתאחדי' ביותר וכל שיתחלקו ויסתעפו דבר מהפוכו יותר יותר יוכלל במנגוד בקירוב ואחדות יותר שנמצא רבוי ההתכללות בא רק מרבוי ההתחלקות שבכל א' מהפוכו יותר וד"ל. וכך אנו רואים בכל תולדה שנוולד מיהוד דבר והיפוכו דוקא לפי שכמו שיש ב' הפכים שאינן סובלים זא"ז כלל כאש ומים וכה"ג כך יש ב' הפכים שאוהבי' להתחבר ולהתכלל יחד דוקא לפי שהוא הפוכו דוקא כמו התענוג מן הקור בהיותו בחום כמים קרים על נפש עיפה וכצל יומם בסוכה בחום הגדול ולהיפוך התענוג מן החום בהיותו בקור גדול וא"כ החמימות והקיריות מתמוגז' זע"ז ויולידו דבר ממוצע כמו תבואת שמש שגדלי' מחום השמש ומקיריות המים בגשמי' ולחלוות הארץ ומאחר שכל חום יוליד ויצמיח הרי יש בו מן המים הקרים והקור יש בו מן החום וא"ל לא יצמיחו המים והממוצע מבין שניהם במזיגה טובה הוא שפועל טוב הצמיח' כמו באמצע ישוב העולם ולא בדרומו יותר מדאי שהחום שורף והארץ יבישה כמדבר ולא בצפונה שהקור חזק ביותר (וגם הקור מכווץ והחום מתפשט היפוך האש השורף והתפשטות דמים בו') וכך הוא בתולדות הצומחי' מקור וחום יחד שיש בהן שינוי אופני' רבים הכל לפי אופן התכללות שרשם הרחני מדבר והיפוכו וכך הוא במזיגת הרוחו' שבעולם ממוגז' מכמה הפכים יחד וזהו עיקר קיום העולם וז"ש עוד כל ימי הארץ קור וחום וקיץ וחורף

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ענין ההלל

נת"ל שפעולת ההילול הוא להוציא מהעלם לגילוי כלבד ולא לגרום התחדשות אמיתי, וכדי להבין זה יש להקדים מתחלה להבין מה שאנו מוצאי' בספרי הקבלה שיש י"ם הגנוזות במאציל כמ"ש בפרדס בשם הגאונים, וזה יפלא לכאורה שהרי א"כ נתת בו ח"ו הרכבה גדולה כזאת מ"ם ואע"פ

אלא שעדיין יש בזה מקום עיון, והוא כי לכאורה אין מהמשל דומה לנמשל כי במשל באדם שהמדות ישנם בו בכח לעולם ע"כ ע"י ההילול והשבח יצאו מההעלם אל הגלוי אבל למעלה בא"ס ב"ה מאחר שהוא פשוט בעצמו בתכלית הפשיטות איך ע"י ההילול יתהוו הוי' מחודשת הרי

חלק מחלקי הנפש כמו השכל והמדות או מודו"מ שהרי כשהאדם לעצמו א"צ לשם כלל וכך יהי' שלם במהותו אם קראו לו שם או שנודמן שלא קראו לו שם כלל, וכל עיקר פעולת השם הוא רק שעל ידו יפנה לקוראו והוא כמו בית יד לכלי שעל ידו יקחו הכלי אבל אינו שייך לעצם הכלי כלל כך אין להשם יחס במהותו לגבי מהות העצמות כנראה בעליל שאין ערוך ג' אותיות א' ד' מ' שבשם אדם לגבי מהותו ועצמותו של האדם ושכלו ומדותיו כך עד"מ הארת החיות שהוא ית' מאיר וממשיך ממנו להוות ה"ם אינו ממהותו ועצמותו ח"ו שאינו מערכם כלל ואינו מתחלק לחלקי ח"ו עד שתאמר בעצמותו י"ם חס וחלילה, אלא הארה שאינו מערך עצמותו וכלא ממש חשיכי' כדוגמת השם וזהו ענין השמות ע"ב ס"ג שהם מקור החיות להתהוות י"ם באצילות, ועתה יובן ענין י"ם הגנוזות לא שהם גנוזות בעצמותו כשלהבת הקשורה בגחלת או אפי' כהניצוץ בחלמיש וכמתיקות הפרי בהמול או כגלוי השכל בכה המשכיל שמהות הגלוי יש ממש בהמקור והוא בחי' התהוות יש מיש, אבל כאן אינו כן שמהותו ועצמותו ית' פשוט בתכלית הפשיטות ולא תערוך אליו ה"ם דקמ" ספי' חכמה דאצי' ודומם גשמו שוי' ממש כמ"ש כולם בחכמה עשית, הנה השוה החכמה לעשי' וכמו שהוא ית' רחוק מגדרי הגוף ואע"פ שמהוה הגוף כך הוא רחוק מגדר בחי' חכמה שמהוה אותה, אלא שלאחר שעלה ברצונו הפשוט ב"ה להוות הנאצלים היינו עולם האצי' האציל תחלה ענין השמות שיהי' הוא ית' נק' בשם ע"ב להיות שם זה שאינו ערוך להעצמות כנ"ל במשל מקור ושרש להתהוות החכמה באצילות וכן שם ס"ג בבנינה, ושמות אלו הן הן הנקרא' י"ם הגנוזות להיותם שרשי' ל"ם דאצילות, וע"פ הקדמה זו יובן ג"כ ענין ההלל והשבה לבורא ית' כי כשאנו קורא' אותו ית' חכם הרי בזה אנו מעוררים אותו השם שהוא מקור להתהוות החכמה ומהוה ומאיר עי"ז באור החכמה דאצילות ביתר שאת ויתר עז וכן ע"י שאנו קורא' אותו חסיד מעוררים אותו השם שהוא מקור להתהוות החסד ומאיר עי"ז באור החסד דאצי' ביתר שאת, וכן בכל השמות, והוא עד"מ מקריאת שם חכם באדם התחתון שע"י מעוררים העלם כח חכמתו אל הגלוי בקריאה זו שאנו קוראים אותו חכם הגם שבאמת אין המשל דומה לנמשל שהאדם חכם בהעלם כנ"ל, אבל מ"מ גם שלמעלה אין בחי' חכמה גם בהעלם עכ"ז מאחר שע"י השם הוא מהוה החכמה, א"כ בזה המשל הוא דומה כמה שיכולים לעורר את כח העלם חכמה שבו אל הגלוי בקריאה זו, ונמצא שקודם שקראוהו חכם לא היה יודע בעצמו מחכמתו עם שהיתה בהעלם אך שעוררו את מה שהי' בהעלם בו וכאילו עתה נעשה חכם בקריאה זו, כמ"כ למעלה שע"י קריאת שם שאנו קורא' אותו חכם חסיד ככל השמות שבאו בתורה

שתירץ שם הפרדס באמרו שענין גנוזות אין הענין ש"ם אלו דאצי' נמצא' בו אלא שרשם בלבד, הנה אין הענין כמשל שלהבת הקשורה בגחלת כן יהי' ערך הרצון והחכמה דאצילות לגבי עצמות א"ם ב"ה שהרי השלהבת ישנה במציאות בהעלם בגחלת ממש, ובעצמות אור א"ם לא יורכבו הרצון והחכמה גם בהעלם מאחר שהוא פשוט בתכלית הפשיטות, וגם מה שהמשיל שם הפרדס משל יותר דק אמר כמו אבן החלמיש שמוציא' ממנו ניצוצות ע"י במישת ברזל בו שאין לומר שהניצוץ הי' מהותו ממש בהחלמיש אלא שיש בו כח חום לבד כו' ע"ש, גם זה אינו משל אמיתי לומר שכמ"כ יש העלם כח ושרש ה"ם בא"ם שהרי גם שאין מהות הניצוץ בהחלמיש מ"מ יש שם כח החום שהוא מקור הניצוץ ומוגדר ג"כ בגדר מיוחד כמו הניצוץ ששניהם ענין החום אלא שזה דק יותר מזה והוא כמו מתיקות שבתפוח הנולד ממול המכה בו ואומר לו גדל שגם במול יש רוחני' המתיקות וענינו כמשל מתיקות שבהשכלה או בשמיעת כלי זמר ולכן לכל עשב יש מול מיוחד לפי שמהות המול מיוחד כפי מהות אותו העשב ממש אלא שהוא דק ממנו אבל משונה הוא ממהות הראוי לעשב אחר כמו שהעשבים עצמן משונים זמ"ז וכמ"ש בענין מצות ג"ח פרק א' בשם ס' שערי אורה, וככה ממש הוא משל החלמיש לגבי הניצוץ, ומובן מזה שא"א לומר כן על א"ם ב"ה לגבי ה"ם שיהי' ה"ם גנוזות בו ממש ויהי' ענינם כמו עד"מ המתיקות שכמול שגבוה מאד נעלה ממתיקות שבתפוח ככה י"ם הגנוזות בו יהיו ענינם למעלה מעלה ממדרגת ה"ם דאצילות, ולפ"ז הי' נכון ענין ההלל והשבה להמשיך י"ם הגנוזות לגלוי בי"ם דאצילות כנ"ל, אבל באמת זה אינו שהרי לפי משל הנ"ל הרי איך שיהי' ה"ם הגנוזות נעלי' ממהות ה"ם הגלוי' עכ"ז הם מוגדרי' ג"כ בגדר מיוחד כל א' נבדלת מוולתה כנ"ל מהתחלקות המזלות ממש כהתחלקות העשבים אלא שהוא בדקות כו', וא"ם ב"ה הוא פשוט בתכלית הפשיטות ואין בו גדר מיוחד שתאמר כי הוא זה ח"ו כ"ש וכ"ש שיהי' בו התחלקות י' כחות ח"ו אבל באמת ענין מציאת י"ם הגנוזות הוא בדרך נפלאה יותר מזה, והוא שהם עד"מ קריאת שם בלבד וזהו שאמר בזהר דכל אורות הנאצלים הם רוא דשמויה לבד וכן בע"ח מכואר דכל התהוות נאצל אינו אלא בבחי' שמות דע"ב ס"ג וכו' כי הנה השם יש בו איזה הארה מהעצם ולא שהוא הסכם לבד והראי' לזה ממה שמצינו באדה"ר שניסחו הש"י אם יש בו חכמה לקרות שמות לבהמות וחיות ועופות וכו' וכל אשר יקרא לו האדם זה שמו ר"ל שכיון לאמיתת שמות שלהם כמו שצריך להיות באמת ואם היה השם הסכם לבד מה שייך לומר כיון או לא כיון, א"ו שהשם הוא מכיון לפי העצם שכך צ"ל שמו, למשל הדוב ראוי שיקרא דוב והארי ארי וכו', ומ"מ לא שהשם הוא

שנק' חכים מהוה החכמה וכן שאר כל הי"ם, והגם שאמרו הגאונים ל' גנוזות (י"ם הגנוזות) דמשמע שנמצא' בו בהעלם אין ר"ל שנמצא' בעצמותו ממש בהעלם כמו מציאת החכ' בנפש בהעלם שהו"ע אמיתי מצד עצמה ותכונתה, הלילה לחשוב כן למעלה, אלא שזה נעשה ע"י הקריאה והעלא' מ"ן, וכמו שהגילוי מן ההעלם נעשה ע"י העלא' מ"ן, כמ"כ גם ההעלם נעשה באותו פעם מן עצמות הפשוט ולכן נאות לזה המשל מקריאת שם ולא שארי משלים כמו הנחלת והלמיש וכח המשכיל או המזל הנ"ל כי בכלום הגילוי נמצא בהעלם ממש גם מקודם כאשר נת"ל משא"כ משל השם שהרי שמו של אדם אינו כ"כ גם בהעלם בו קודם שיקראוהו (משא"כ הרצון והחכמה) ומ"מ ע"י שיקראוהו יפנה לקוראו, כן עד"מ יהי' המשכות שמות העליונים מן העצמות להקרא רב חסד בחסד דע"י ועי"ז מתהוה החסד דע"י בגילוי וגם בהעלם העצמו' נק' או כן, ונמצא מובן שדוגמת התעוררות ההעלם למטה באדם ה"ו למעלה ענין י"ם הגנוזות (ר"ל שאינן כמו ההעלם עצמו באדם אלא כמו ענין התעוררות ההעלם לגילוי באדם כך הוא ענין גנוזות למעלה, כי בעצמו' ההעלם לא יתכן גנוזות כנ"ל אלא ע"י קריאת שם דוקא):

מעוררים להיות המשכת השם מהעצמות להיות החכמה או החסד ועד"ז בשאר כל הנמצלים הנה שרשם הוא שמות של העצמות כנ"ל, באופן שקודם הקריאה הי' פשוט בתכלית הפשיטות שגם בהעלם לא ימצא בו מציאות מקור אורות הנמצלי' וכנ"ל ומ"מ ע"י ההילול וקריאת השם ממשיכי' השם לידי גילוי להוות הע"ם, מאחר שכך היא סדר התהוותם ונמצא מובן שענין הפעולה של ההלל למעלה הוא ממש כדוגמת ההילול שמשבחי' את האדם עד"מ שאותו השבח שבו משבחי' אותו מעוררי' אותו לידי גילוי אלא שבוה אינו דומה שבאדם הוא גילוי ההעלם לבד כי אילו לא הי' בו החכ' בהעלם לא הי' מועיל השבח כנ"ל כי בזה שיקרא עצמו חכם לא יועיל ולא כלום להמציא השכלה אילו אינו חכם בעצם, משא"כ למעלה עם שהוא בעצמו למעלה מעלה מגדר החכמה הנה בקריאה זו שנק' חכים די להוות החכמה כי הוא א"ם וכל יכול א"כ ע"י קריאה שאנו קוראים אותו חכם מעוררי' שיקרא כן עצמו חכם ובוה יהוה החכמה עם שבעצמותו הוא למעלה מהחכמה ולא שהוא גילוי העלם העצמו' ח"ו כי העלם העצמות נשגב לבדו למעלה מעלה ממדרגת החכמה כנ"ל בענין כולם בחכמה עשית אלא שע"י

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כמה מעלות טובות למקום עלינו

עד שאין בהם לא תורה ולא מעש"ט יעו"ש, ועד"ז י"ל ד' בנים הנ"ל. והנה יוסף בנימי' ג"פ ב"ן אך יוסף ה' לי בן אחר שמבחי' אחר יתהפך להיות בחי' בן זהו ענין הרשע כשעושה תשובה כו', ומ"ש הקהה את שיניו זהו רשע גמור שאינו עושה תשובה. ע' כס"ש"ב משמע צדיק בינוני רשע הם בי"ע, וצריך לומר היינו צדיק שאינו גמור אבל צדיק גמור ודאי לא גרע מכן חכם שהוא מאצי' כו'. וכיאר ענין יוסף ה' לי בן אחר שמבחי' סט"א נתהפך להיות כן, זהו ע"ד והי' במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי, וזהו ע"י התשובה כמ"ש סד"ה והי' מספר בני' בלק"ת פ' במדבר, ובוה מתורץ מה שכאן בהגדה נאמר הקהה את שיניו ובני לולב עושים מהם אגודה א', כי לולב זהו אחר עשית' שע"י התשובה נאמר להם בני אל חי כו' ועושים מהם אגודה אחת.

כי ישאלך בנך מאמר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם. כירושלמי פכ"ת הפסחים ה"ד תני ר"ח כנגד ד' בנים דברה תורה בן חכם כו' בן חכם מהו אומר מה העדות כו' אף אתה אמור לו בחוזק יד כו'. וצריך להבין שפסוק זה נאמר (ס"פ בא י"ג י"ד) בתשובה לבן מיפש, וי"ל משום שכאן ג"כ נזכר ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה. בן רשע מה העבודה הזאת לכם (כפ' בא י"ב). בן מיפש מהו אומר מה זאת (ס"פ בא י"ג י"ד). והנה בפע"ח פי' ארבעה בנים הם נגד ד' עולמות אבי"ע, ובמ"א פי' ד' בנים ד' בחי' שיש בשם ב"ן. והנה ד"פ ב"ן גימט' יצחק, וארבה את זרעו, ארבה גימט' יצחק כו'. ויש להעיר לענין ד' בנים אלו ממ"ש במדרש אמור פ"ל ד"א פרי עץ הדר, אתרוג זה יש בו מעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים כו',

גימט' ג"פ ב"ן וענין יוסף ה' לי בן אחר שמבחי סמ"א יתהפך להיות בחי' בן ע"ד והי' במקום כו' יאמר להם בני אל חי, וזהו יצחק לשון צחוק עשה לי אלקים.

קיצור. ענין ד' בנים פי' בפע"ח שהם נגד ד' עולמות אבי"ע ד"פ ב"ן גימ' יצחק וגימ' ארבה, והנה ד' מינים שבלולב רומזים ג"כ לד' בחי' אבי"ע, אך זהו ע"ד יוסף

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

דרשו הוי' בהמצאו, ש"ת, תרד"ע

משכיל בו כו' (דגם מה שלעולם ילמוד אדם במקום שלבו חפץ העיקר הוא מצד התענוג דהיינו שהרצון הוא עם תענוג כו', ורצון בלא תענוג היינו רק בדרך קב"ע זה ג"כ יכול לפעול להשכיל, וזהו רק מצד נתינת ומסירת נפשו לזה כו', והעיקר בזה הוא מבחי' הדעת שבאורא שמכריח להשכיל כו', וכמ"ש במ"א וכמשי"ת). ובאמת התענוג עצמו הוא שנעשה בבחי' שכל וחכ' ולכן ההשכלה היא כפי אופן התענוג דוקא כו', דברצון הרי יכול להשכיל היפך הרצון משא"כ התענוג א"א שישכיל היפך התענוג (והוא הגישמאק) שיש לו בהדבר כו', רק להיות שהחכ' אינו תענוג היינו שהוא כמו כח בפ"ע מן התענוג, ע"כ זהו שהתענוג הוא רק סבה אל החכ', אבל באמת התענוג הוא עצמו שנעשה בבחי' חכ' כו'. וכמו עד"מ מי שרוצה בבנין בית ויש לו תענוג בענין הבית ורוצה לעשותו בפועל, ומחמת התענוג ה"ה מציא בכח המשכיל שבו השכלות באופני ציור חדרי הבנין ואבנים נאות עד להפליא כו', דבכח התענוג לא הי' כל פרטי ההמצאות בציורים הנאים וסדר הבנין כו', ואעפ"כ לא הי' כח המשכיל ממציא כל השכלי' רק מכח התענוג שיש לו בעצם הבית כו', והנה לאחר שנבנה כל הבנין והוא הולך ומטייל בו ומתענג מגודל עוצם תפארתו הרי התענוג הוא פנימי ועצמי שמתענג בעצם נפשו ממש בהבנין כו', אך אימתי יתענג בזה דוקא כשהבנין נעשה ע"פ גזרת חכמתו שהשכיל מתחלה באופן הבנין ונעשה כך במכוון בכל הפרטים או מתענג בו בעצם נפשו, ואם יחסר בו דבר שנעשה לא כפי שכלו וחכמתו מתבטל התענוג לגמרי שאינו מתענג בו כלל כו'. ה"ז הוראה גמורה שהחכמה היא התענוג, דמה שהשכיל בתחלה באופני הבנין באופן כך וכך דוקא הוא מצד התענוג שלו בעצם דבר הבנין (רק ששם הוא בבחי' פשיטות לגמרי), וע"כ דוקא כאשר נעשה כפי חכמתו אז הוא מתענג בו לפי שהחכ' הוא התענוג רק שבא בבחי' חכ' ושכל כו', וזהו שבחכ' התענוג הוא בבחי'

רג) אמנם כח החכ' הרי אינו עצמו הנפש רק כח מהנפש שגם שרש ומקור כח החכ' גם בשרשו הראשון (שאינו בבחי' מקור לשכל גלוי כו') אינו עצמות הנפש כו', אמנם ידוע שהנפש נק' נפש המשכלת והוא מפני שכח החכ' מתאחד עם הנפש כו', וכמ"ש בלק"ת ד"ה וידבר כו' בה"ד האלה, ולכאורה הרי כל הכחות מתאחדים עם הנפש ולמה נק' דוקא ע"ש החכ', אך זהו משום דמציאות החכ' שבו הוא מצד מעלת מהות הנפש עצמו. והענין הוא דהרי האדם מובדל מכל הבע"ח בכח החכ' שבו, דהרי מדות טבעי' יש בבע"ח ג"כ (וכמו שגם הבהמה נמשכת אחר בנה כו', וכמו לבני עורב אשר יקראו שמרחם על בניו כו', ובפרט הנשר שהוא רחמני כו'), ויתרון האדם על הבע"ח הוא בשכל ודעת שבו כו', והיינו מצד מהות נפשו שהיא נפש האדם (דשרשו מבחי' פני אדם שבמרכבה או מבחי' אדה"ע שעל הכסא כו'), ע"כ יש בו חכ' ושכל כו' (ובד"כ הוא מפני שנפשו הוא מבחי' התיקון דהעיקר הוא בתיקון בחי' החכ' והוא בחי' ש' מ"ה כו' וכמ"ש במ"א), וכמו שמעלת האדם בבחי' הדבור שבו ה"ז מצד הנפש שהוא בחי' נפש המדברת כו' (וע"כ הנפש מלאה אותי כו'), כמו"כ מעלתו בחכ' ושכל הוא מצד הנפש דלהיותו נפש האדם ע"כ יש בו חכ' כו'. נמצא דמפני שעצם הנפש הוא במדרג' חכ' (הגם שאינו חכ' ושכל כלל כו'), הוא הסבה למציאת כח החכ' שבו כו', וזהו שנק' נפש המשכלת הגם שהנפש אינו חכ' ושכל, אך להיות דמהות הנפש עצמה הוא הסבה למציאת החכ' והשכל, ה"ז מתאחד בו בבחי' אחרות ממש עד שנק' ע"ש נפש המשכלת כו'. ומובן מזה דהחכ' אינו עצמות הנפש ויש לה סבה רק הסבה להחכ' הוא העצמות דהנפש, והיינו בחי' התענוג שבנפש שהתענוג הוא עצמו הנפש והוא בחי' הפנימי שבו (וכנ"ל שהרצון הוא חיצוני והתענוג הוא פנימי כו'), והוא סבת כח החכ' גם במקורו ושרשו הראשון כו'. וכמו"כ גם התגלות החכ' הוא מבחי' התענוג דע"י התענוג שמתענג בהדבר הוא

בהכלים כו', ובכתבים מכו' דאליו הוא בחי' עצמות אוא"ם שלמעלה מאו"כ דאצי', אבל מ"מ זהו מה ששייך להשתל' כו'), וזהו בחי' הרצון ובחי' חסד דעת"י שכ"ז בחי' חיצוני' לבד כו', וע"כ יש בזה עדיין חילוקי מדרי' שהוא לצבור שיכולים להמשיך מבחי' ומדרי' זו כו', אבל ברה"ה ועשיית' או מאיר בחי' פנימי' ועצמות א"ם בחי' גבו' דעתיק שמלוכש כמו"ס שהוא תגבורת העצמות גילוי בחי' פנימי' עתיק כו', וכמ"ש חשף ה' את זרוע קדשו כו' קירוב המאור כו', ולכן או זמן התשו' לתקן כל הפגמים והחסרונות שחסר באיזה מצוה או קיצר בעבודת הוי', דבכדי למלאות הפגמים והחסרונות צ"ל ההמשכה מבחי' עצמות א"ם דהיינו בחי' פנימי' עתיק בחי' עצמות התענוג כו', וכמשנת"ל פקצ"ג. וזהו ג"כ ענין תקיעת שופר שהו"ע הצעקה פנימי' מעומקא דלבא בחי' צעק לבם כו', ושופר הוא קול המטיל חרדה דהיינו בחי' גבו' דעתיק כו', והזמן המסוגל לזה הוא בעשיית' דאו מאיר בחי' פנימי' עתיק כו', דבבחי' ומדרי' זו לא יש חילוקי מדרי' כלל וה"ה מצוי לכל דורשיו גם ליחיד כו', ובירושלמי אי' שהוא מצוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות היינו בתו', והוא כמשנת"ל דבחי' מאיר בחי' פנימי' עתיק כו', וזהו שהתו' היא ג"כ תשו' דכמו שהתשו' היא רפואה וכמא' גדולה תשו' שמביאה רפואה לעולם שנא' ארפא משוכתם, כמו"כ בתו' כתי' ולכל בשרו מרפא כו', והיינו מפני שבחכ' דתו' יש בזה גילוי בחי' פנימי' עתיק כו'. וזהו דרשו ה' בהמצאו אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ דאו הוא מצוי היינו שנמשך בחי' עצמי' א"ם בחי' פנימי' עתיק כו', וה"ה מצוי כבי' לדורשיו גם ליחיד כו'.

קיצור. אמנם חכ' עם היותו רק כח, נק' הנפש ע"ש החכ', דעצם הנפש הוא חכ' שזהו מעלת האדם (והוא בחי' תיקון), וזהו סבת מציאת כח החכ', ולכן מתאחד עם העצם ונק' ע"ש, וזהו שהתענוג הוא סבת החכ', ובאמת התענוג הוא עצמו נעשה חכ', ולכן החכ' היא כפי התענוג דוקא, וכמו חיוב השכל בהבנין הוא כפי תענוג העצמי בו, וזהו דמוחין דגדלות הן בהבדלה, ובשרשו ומקורו הוא התענוג הנעלם, וזהו דח"ם הוא פנימיות עתיק ובבחי' פנימיות, וי"ל דז"ע גבו' דעתיק שמלוכש כמו"ס. וזהו דרשו ה' בהמצאו, דבכל קראנו אילוי בחי' רצון, ובהמצאו בעשיית' שהעצם מצוי בחי' עתיק, ובירוש' בבת"כ ובמ"ד זהו תורה בחי' ח"ם.

התלכשות פנימי היינו שהתענוג הוא סבת החכ' שמשכיל בכח החכ' רק מצד התענוג כו', והוא עצמו הוא שנעשה בבחי' חכ' ושכל כו'. ומוכן דהתפשטות החכ' הוא רק מהארת התענוג ובחי' פנימי' החכ' הוא בחי' פנימי' התענוג עד שבשרשו ומקורו הראשון הוא ממש בחי' תענוג הנעלם העצמי כו' (וזהו מעלת כח החכ' מה שמוחין דגדלות הן בבחי' הבדלה והפרשה, וכמ"ש במ"א דג"ר הן בחי' השבת שבכל פריצוף שהוא בבחי' מנוחה בבחי' הבדלה כו', מפני שהחכ' הוא בחי' התענוג והתענוג הוא בבחי' העלם כו' כנ"ל, ע"כ גם מוחין דגדלות הן בבחי' הבדלה כו'). ועפ"י יובן מ"ש בזהר ובע"ח דבגולגלתא מאיר רק חיצוני' עתיק בבחי' מקיף ובח"ם מאיר בחי' פנימי' עתיק בבחי' פנימי' ובבחי' התלכשות ממש כו', ולכאורה הרי הרצון למע' מבחי' החכ' כו'. ולפי הנ"ל מוכן דבאמת הרצון הוא למע' כמה שהוא בחי' עצמי מהנפש כו' (אבל הוא בחי' חיצוני' העצמות כנ"ל, וע"כ בא הרצון בבחי' מקיף לבד שהוא בחי' חיצוני' כו') ואין התענוג סבה אליו כו', וע"כ מה שמאיר בו מבחי' התענוג הוא התפשטות הארתו לבד כו', והחכ' ע"ה שאינו עצמי סבתו הוא התענוג והוא מהותו בעצם כו' (ולכן בהמשכת עצמות החכ' נמשך פנימית ועצמות הנפש ממש כו', וכמו בהולדה שהמטה נמשכת מעצמות המוח שבה עצם כח החכ' ועצם התענוג שמוליד בדומה לו מהות נפש ממש כו' שנותן לו כל העצמו' שלו עד שיכול להיות יפה כח הבן כו' וכמ"ש במ"א), דבחי' פנימית ועצמות החכ' הוא עצמות התענוג כו'. וכמו דפנימי' אבא הוא פנימי' עתיק ממש, כ"ש שהוא כן בבחי' ח"ם שהוא בחי' פנימי' עתיק ממש כו', וע"כ נק' באד"ז מוחא דעת"ק ממש כו', וי"ל שזהו מה שבגולגולת מתלבש חסד דעת"י ובחכ' מתלבש גבו' דעת"י, וידוע דבחי' החסד דעם היותו בחי' הגילוי (והוא אור שאינו מתעבה כו') מ"מ הוא בחי' חיצוני' לבד כו', ובחי' גבו' דעת"י הוא בחי' פנימי' עת"י שבא בבחי' תגבורת העצמי' כו' ומלוכש בבחי' ח"ם דוקא כו', ועמ"ש בלק"ת בהביאור דשוש אישיש כו'.

ועפ"י יובן מ"ש דרשו ה' בהמצאו בזמן שהוא מצוי גם ליחיד כו', ולכאורה מ"ש בכל קראנו אליו ה"ז ג"כ בחי' אוא"ם שלמע' מהשתל' כו'. אך הענין דמש"א אליו ולא למדותיו היינו שלמע' מע"ם אבל מ"מ הוא מה ששייך להשתל' (והפרד"ם מפרש אליו הוא בחי' האור המתלבש

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ועשו לי מקדש - ש"פ תשא תרפ"ט

שהוא למעלה מגדר ספירות, וזהו האין האמיתי דא"ם ב"ה מה שהוא למעלה מבחי' ספירות, ולכן הנה והחכ' מאין תמצא שהחכ' דאצי' מאין האמיתי דא"ם ב"ה הוא ע"ד יש מאין. ונמצא דכללות הענין הוא דלגבי גילוי אור הקו הנמשך מהאוא"ם ב"ה להאיר את העולמות ומאיר בחכ' וכמ"ש הוי' קנני ראשית דרכו, וכן לגבי כללות האור הנמשך מאוא"ם השייך אל העולמות הנה לגבי מדריוגות אלו בחי' חכ' דאצי' הוא בבחי' גילוי ההעלם, אבל לגבי עצמות אוא"ם ב"ה הוא ע"ד יש מאין. דבזה יובן ג"כ שני המאמרים הסותרים במעלת ערך התורה דזה שאי' בזה אורייתא וקוב"ה כולא חד הוא לגבי גילוי אור הקו, דהקו ה"ה בבחי' דביקות במקורו ומעין מקורו ונק' קוב"ה, ובזה הנה התורה בבחי' התאחדות ממש דכולא חד, אבל לגבי בחי' עצמות אוא"ם ב"ה שלפני הצמצום הנה כתיב עומה אור כשלמה שהוא בחי' לבוש כלבד וכמ"ש כאשר יאמר משל הקדמוני שהתורה היא בחי' משל לא"ם קדמוני של עולם, דמשל הוא רק כמו לבוש כלבד.

קיציור. יבאר דחכ' דאצי' הוא גילוי ההעלם לגבי חכ' שבכתר, אלא שאינו כמו בהשתל', אבל לגבי א"ק והקו וכש"כ לגבי לפה"צ הוא ע"ד יש מאין תמצא, מהאין האמיתי דא"ם, וזהו דאורייתא וקוב"ה כולא חד היינו לגבי אור הקו, אבל לגבי לפה"צ הוא כשלמה בחי' לבוש כלבד.

והנה בזה יובן שני הענינים שבחכ', דחכ' היא גילוי ההעלם וחכ' הוא יש מאין, והיינו דחכ' דאצי' לגבי חכ' שבכתר הוא בבחי' גילוי ההעלם דחכ' שבכתר הגם שהיא בבחי' רצון כלבד ומ"מ ה"ה העלם שישנו במציאות ולכן חכ' דאצי' לגבי חכ' שבכתר הוא בבחי' גילוי ההעלם, אמנם גילוי ההעלם דחכ' דאצי' לגבי חכ' שבכתר אינו בדומה כלל לגילוי ההעלם דהשתל' עו"ע, דבעו"ע הרי מה שמתגלה הוא ממש מה שהי' תחלה בהעלם אלא שהי' בדקות יותר משא"כ בגילוי ההעלם דחכ' דאצי' מחכ' שבכתר הנה זה מה שכלול בעצמותו הרי אינו בדומה כלל למה שבא בבחי' גילוי כבי' חוץ לעצמותו והם בריחוק זמ"ז ומ"מ שייך לומר בזה גילוי ההעלם, וזהו דאצי' הוא גילוי כח הכמות והחתום שבאוא"ם ב"ה, אבל חכ' דאצי' לגבי חכ' שבא"ק ומכש"כ לגבי אוא"ם שלפה"צ הנה ע"ז נאמר והחכ' מאין תמצא שהוא כמו ע"ד יש מאין, דבעומק נקודת הענין דוהחכ' מאין תמצא, הנה פירוש אין הוא האין האמיתי דא"ם ב"ה, דבאוא"ם שלפני הצמצום הנה הע"ם הגנוזות הוא רק בבחי' עלות הרצון וכנ"ל דכאשר עלה ברצונו ית' להאציל ולברוא הנה שיער בעצמו בכח כל מה שעתיד להיות בפועל הרי דע"ם הגנוזות בהאוא"ם שלפני הצמצום הוא רק בבחי' עלות הרצון כלבד, אבל קודם עלות הרצון ומכש"כ בעצמות אוא"ם ב"ה אינו שייך ענין ספי' לפי

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

כ"ה שבט, תרצ"ו

(א) חסידים רשאים לבוא לליאזנא בחודש חשון לשבת מברכים כסלו.
 (ב) מותר לבוא לשבת שלפני הבר-מצוה.
 (ג) מותר לבלות שם גם בשבת שאחרי הבר-מצוה.
 (ד) רשאים לבוא לחגיגת חבר-מצוה.
 (ה) על הבאים לשבת מברכים כסלו, לעזוב את ליאזנא מיד לאחר השבת.

מ. ידועות ומפורסמות "תקנות ליאזנא דשנת תקמ"ג"², שבחודש חשון אסור לאף חסיד לבוא לליאזנא ובחודש כסלו מותר לבוא רק לשבת מברכים החודש טבת. ואילו בשנת תקמ"ז הכריזו עוד בשבת תשובה, שכיוון שבחודש כסלו שבאותה שנה תמלאנה שלש עשרה שנה לבנו של הרבי - הרבי האמצעי - הרי כיוצא מן הכלל, מודיע הרבי:

(2) ראה "התמים" חוברת שניה עמוד לב ואילך, וראה ב"ספר התולדות - אדמו"ר הזקן" כרך ב פרק טו עמוד 361 ואילך.

הנרות שעמדו על השולחן³. ברכת "שהחינו" של הרבי קבע בלב כל אחד חביבות התורה, חשו בקדושת התורה. בשעת הקידוש היה הרבי אומר על פי רוב תורה, מהתורות שקיבל ממורו הרב המגיד ממזריטש, או תורות שקיבל ממורו הרב המגיד בשם מורו הבעש"ט. לפעמים היה הרבי אומר מה ששמע מתלמידי הרב המגיד החבריא קדישא בשם הרב המגיד או בשם מורנו הבעש"ט.

כל פעם שהרבי רצה להתחיל לומר תורה, היה מקדים את המלים הבאות:

- כשהרבי - המגיד ממזריטש - היה אומר תורה, היה אומר, הס הס שמעו סודות, ה"הס הס" של הרבי היה בגלל המלאכים שבאו לשמוע את דברי התורה של הרבי. התורה של הרבי היא סודות התורה, שכן גם הדברים המובנים הם סודות ורזין דאורייתא שצריכים להתפרש בע' פנים שבתורה.

לעתים רחוקות היה קורה שהרבי היה אומר נוסח אחר, אבל באותו תוכן.

כשרצה הרבי לחזור על תורה של הבעש"ט, היה מקדים המלים הבאות:

תורה של הסבא⁴, הרי המלים עצמן הן סגולה להשכלה, הבנה ויראת שמים, וכשמספרים סיפור מהסבא הרי זה סגולה לאריכות ימים ופרנסה בשפע.

1) הבאים לשבת שלפני הבר-מצוה, מותר להם לבלות בליאזנא עד השבת שאחרי הבר-מצוה ועד בכלל. 2) על כל האורחים לעזוב את ליאזנא מיד לאחרי השבת שלאחר הבר-מצוה.

ההכרזה והתקנות הופיעו במודעות מיוחדות שפורסמו בכל המנינים של חסידי חב"ד בכל הערים והישובים. ולכן הגיע לאותה שמחת-תורה קהל לא גדול לפי ערך, כשבעים-שמונים מנינים אורחים - כ"י - מלבד תלמידי ה"חדרים" שהיו בליאזנא, שלגבם היה סדר מיוחד.

בשמיני עצרת היו מתפללים בליאזנא בשעה מוקדמת, ולפני הצהרים היו עושים קידוש והיו בשמחה גדולה. באותו שמיני עצרת הרי מבלי הבט על מזג האוויר - רקדו ברחובות, בכל הבתים היה ששון ושמחה, כל הלבבות שמחו, כולם היו בטוחים באמונה שלימה שברכתו של הרבי תביא להם ישועה.

מא. מנהגי שמחת תורה אצל הרבי היו שבשמיני עצרת בין מנחה למעריב, היה הרבי אומר תורה בהקהל, ולאחר מכן היו מתפללים ערבית.

הרבי היה עושה קידוש במנין הקטן. בשעת הקידוש היו נוכחים קרובים, וחסידי ותלמידי ה"חדרים" היו רק לפי רשימת הרב הממונה.

הקביעות של שמחת תורה, באותה שנה, היתה בסדר יקנה"ז. בשעת ברכת מאורי האש, רק הסתכל הרבי על

(4) כך היה אדמו"ר הזקן קורא את מורנו הבעש"ט.

(3) ולא כמו אלה שמקרים הנרות כמו בהבדלת מוצש"ק.

~ רשימת הרבנית רבקה ~

מחלתה

בשנת הי"ט לימי חיייה (או הכ"א, זאת לא נוכל לדעת ברו"ר)¹⁴¹ חלתה פבוד אמי זקנתי הרבנית נשמתה-עדן במחלה אנושית מאד, ומצב בריאותה הפחיד מאד, פי לפי דברי הרופאים מצב בריאותה היתה מסופן מאד, אף בזמן קצור יצאה מן הספנה.

ואז צוה עליה פבוד קדושת חמיה פבוד קדושת רבינו, והזירה על אכילת פת שחרית קודם התפלה (והסיפור שמעתי פמה פעמים מפנה, וגם ביום האחרון, היינו ביום חמישי ט' שבט,

מה תיכף בקומה משינתה, אמנם היא לא חפצה לטעום מה קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הרב להוד כ"ק חתונה אאזמור"ר אדמו"ר הצמח צדק וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע קרא אותה ויאמר לה: א איד דארף זאיין גיוזנד און א בעל כח, אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער

141) באגרות-קודש ח"ד ע' שח: כ"ק אמי זקנתי הרבנית הצדקנית בעלת מדות תרומיות מרת רבקה וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע סיפרה לי אשר כשלשה שנים אחרי חתונתה עם הוד כ"ק אאזמור"ר מוהר"ש וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע - בשנת תרי"א - והיא אז צעירה לימים, חלתה ונחלש לבה וצווה לה הד"ר לטעום

שנה-זו, בערב שלפני הסתלקותה, שמעתי ממנה גם כן המעשה הלזו עם הוספת ענן, כפי שארשום הלאה במקומו בעזרת-השם-יתברך¹⁴⁰), היינו שתיקף בקומה משינה, תטול ידיה ויהיה הנטלה הלזו כפולה, נטילת ידים שחרית ונטילת ידים לסעודה, ותאכל פת עם חמאה, ברייט מיט פוטער. וכה אמר לה: דוא זאלסט עסין ברייט מיט פוטער, און דאס וועט דיר זיין א רפואה [=תאכלי לחם עם חמאה, והדבר ירפא אותך].

והנה משך זמן עשתה כן והוטב בריאותה, און אז איך האב זעך גיפילט שיים געזונד (כן סיפרה), האב איך זיך בערעכניט עס איז עפּיס גיט קין עסק עסין פארין דאוונען [=וכאשר כבר הרגשתי בריאה (כן סיפרה) חשבתי שלא ראוי לאכול לפני התפלה], והתחלה פמנהגה, תחלה התפלה ואחר כך לסעוד מה.

והדבר נודע לכבוד קדושת רבינו, וקראה לחדרו והוכיחה על-זה ואמר-לה: דאין דאוונען איז באיי מיר טאייער. בעסער עסין צוליב דאוונען ווידער דאוונען צוליב עסין [=תפלתך יקרה אצלי. עדיף לאכול בשביל להתפלל, מאשר להתפלל בשביל לאכול] (היינו שתסעוד מה קודם

נאך א געוויסן זמן, האט כבוד אמי זקנתי הרבנית אויפגעהערט צו עסן פת שחרית באלד נאך אחרי נטילת ידים בוקר, און זי האט דערציילט לחותנה הוד כ"ק אאזמור"רה"ק צ"צ, אז זי זאגט שנעל אפ די ברכות און דאוונט אפ און דאן וואשט זי זיך צום עסן. האט הוד כ"ק אאזמור"רה"ק צ"צ אויף דעם געענטפערט: גלייכער עסן צוליב דעם דאוונען ווי דאוונען צוליב דעם עסן.

ב"האח" גליון 19 הנ"ל הערה 123: "בימי נעורי היתה חלושה ורפת אונים ולא עצרה כח להניק את בני בעצמה, רק את אחד המיוחד את כ"ק אדמור"ר שליט"א [= כ"ק אדמור"ר מהורשיב] הניקה בעצמה, ובהיותה כבת כ"ז או יותר מעט חלתה מחלת אנושה, והרופאים הגדולים אמרו נושא לחיי, ויאמר לה חותנה [אדמור"ר הצ"צ] זצ"ל, אשר אם תבטיחיהו לשמוע בקולו לאכל את ארוחת הבוקר לפני תפלתה תמיד בכל יום, כי אז יעתיר בעדה ויאמר תהלים בשביל חיי ואריכות ימי ושנותי, ומאז נרפאה ותוסף לחיות עד השנה הזאת, כי ע"כ אמרה לפני מותה באוני נכדה הרב החסיד ר' יוסף יצחק [כ"ק אדמור"ר מהורשיב] יחי' (יבדל לחיים טובים) כי אריכות ימי' מתנה היא בידה, כי הרי כבר נואשו מחיי' בעודה צעירה לימים, וכל מקבל מתנה עליו להודות, לשבע רצון ולשמח במתנת חלקו, לזכור תמיד ולא לשכוח כי לא שלו הוא הדבר הנתון לו, ולבה דואג תמיד על העשירים המסיחים דעתם מכל זה, ושוכחים כי העושר מתנה הוא בידם".

בסידרת הזכרונות "פון ליבאוויטשער רבי'ס הויף" (הנ"ל הערה 2): הרבנית רבקה ח' קרוב לשמונים שנה, ומספרים שהיא צפתה מראש את מועד הסתלקותה, באומרה שהיא תסתלק בשנת השמונים ("אז אין איהר אכציגסטען יאהר וועט זי שטארבען"). כששאלה מהיכן היא יודעת, ענתה, שפעם היתה חולה מאד עד שכמעט נפטרה, והצמח-צדק ברכה באריכות ימים. ומאחר וברכה שמקבלים מצדק לאריכות ימים היא לשמונים שנה***, הרי היא יודעת שתיגע לגיל הזה.

**** ראה אגרות קודש ח"ב ע' תצה: "ידוע אשר ברכת אריכות ימים של הוד כ"ק רבינו הגדול הי' על משך מתעשים עד מאה שנה (של הוד כ"ק אאזמור"ר הרה"ק צ"צ הי' על משך משבעים ועד שמונים שנה)". וראה גם שיחות חורף תרצ"ג (תורת מנחם רשימת היומן ע' רפה).

טייטש וחי בהם*, מי דארף אריין בריינגען א חיות אין מצוות, דאס איז וחי בהם, בכדי אז מען זאל קאנען אריין בריינגען א חיות אין מצוות מוז מען זאיינ א בעל כח און זיין בשמחה. דו – אמר לה – דארפסט גיט זאיינ קין נישטערע, בעסער עסין צוליב דאוונען, ווי דאוונען צוליב עסין. ובירכה באריכות ימים. מאמר זה אמר הוד כ"ק אאמור"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לאחד על יחידות, והוסיף תיבות אלו: און מי דארף דאס טאן בשמחה. – הועתק ב"היום יום" שטב** – ושם: "אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה. . בעסער עסען צוליב דאוונען ווי דאוונען צוליב עסען. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה ' שטב תרע"ד)".

בספר השיחות תש"ה ע' 8: אמאל איז כבוד אמי זקנתי הרבנית רבקה קראנק געווען, אויף א לונגען קראנקייט. דער פראפ' הויכענטאל פון וויטבעסק האט איר "אפגעזאגט". האט איר שווער הוד כ"ק אאזמור"רה"ק צמח צדק געזאגט: מכאן שניטנה רשות לרופא לרפאות***, איז נאך א רשות אז ער קען היילן, אבער להיפך איז דאס גיט שייך צו אים. הוד כ"ק אאזמור"רה"ק צמח צדק האט איר געהייסן עסן פת שחרית, ברויט מיט פוטער גלייך נאך נעגל וואסער אין דער פרי און האט איר געבענטשט מיט אריכות ימים.

* אחרי יח. א. וראה סנהדרין ע"ד, א.

** ראה שיחת יו"ד שטב תשכ"ט: וזהו גם תוכן ה"תורה" ששייכת ליו"ד שטב ב"היום יום" (שגם זה הי' למראה עיני בעל ההילולא. שאישר תורת כל יום ביומו, אודות האכילה בשביל התפלה (עסען צוליב דאוונען)). וכהסיום בזה, שיש לעשות זאת בשמחה, והיינו, לא רק בלידת בריה. דיון שצריך להיות חיבר הנשמה בגוף, רוחניות בגשמיות (ובלשון מפרשי הסור אר"ח עד לרמ"א (ט"א ס"ו) – שוה הכח של "המפליא לעשות" שמקשר רוחניות בגשמיות ונשמה בגוף). אין לו בריה ("נעבעך"), ומורכב לאכול, אלא יש לעשות זאת בשמחה, כן, שהתפלה קשורה עם האכילה והאכילה קשורה עם התפלה.

*** ברכות ט. טע"א. ב"פ פה, א.

התפלה בכדי שתתפלל במנוחה יותר¹⁴². פאלג מיך און טוא אזיי, יעמאלט וועל איך זאגין פאר דיר אלע טאג צוויי קעפיטלעך תהילים, און איך בענטש דיך מיט אריכות ימים [= צייטי לך דברי ועשי כן, ואז אומר עבורך בכל יום שני מזמורי תהילים, והנני מכרך אותך באריכות ימים]. וכמוכן שהבטיחה לו שתקיים פקודתו.

ומשך זמן רב עשתה כן, עד שהיתה בריאותה טוב באמת, והתיר לה להתנהג כמנהגה הקודם, מבלי ליקח מאומה קודם התפלה, והיא אז בריאה בתכלית הבריאות ככל האדם, אשר הרופאים התפלאו על-זה, וראו במוחש כי הוא ענין שהיה למעלה מדרך הטבע ממש, ורק כחו של כבוד קדושת רבינו, זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא, נשמתו בגני מרומים, זכותו יגן עלינו.

(142) נת' בלקו"ש ח"א ע' 152 ואילך. ובכ"מ.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

בעזה"י הבנין על שם אגודת חב"ד, וכפי שכתב בזה
בפרטיות ידידי הרי"צ שי פייגין.

ובזה הנני לבקשו להזדרז בסידור תקנון המתאים
ומספיק ולא יתחשבו עם ההוצאות הדרושות על זה,
ובבקשה להזדרז באופן שלסוף חודש מנחם-אב כבר
יתקבל אלינו התקנון המאושר הנ"ל. אכפול ואשלש
בקשתי להזדרז בזה.

ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

בי"ה י"ט תמוז תרח"ץ
אטואצק

ידידי הרה"ג הנודע לשם תהלה, ווי"ח
אי"א מוהר"ר ישראל שי זיקאבסאן

שלום וברכה.

אחר ההחלט להתקרב דבר קנין החצר והבית עבור
הישיבה תו"ת יצ"ו, הנה המניעה היא לעי"ע אשר חסר
תקנון אגודת חב"ד מאושר מהממשלה דארצוה"ב וגם
מהקונסול הפוילני בנויארק שאז יהי באפשרי לקנות

המשך ביאור למט' בנא מציעא ליום רביעי עמ' 1

11 אָמֵר עוֹלָא, בְּעוּ בְּמַעֲרֵבָא - נסתפקו החכמים שבארץ ישראל, נְשָׂרָף
12 תְּלָם - רק שורת חרישה אָחֵר מכל ארבע השדות על פְּנֵי פוֹלָה של
13 השדה המוכרת, מֵאִי, האם נחשבת כמכת מדינה, או לא. וכן
14 נסתפקו אם אכן נשדפו רוב שדות אלו, אלא שגִּשְׁתִּיר בהן תְּלָם
15 אָחֵר הסמוך לשדה המוכרת על פְּנֵי פוֹלָה שלא נשדף, מהו, האם
16 משום שורה זו הנשאת אין נחשב כמי שנשדפו השדות סביב, או
17 לא. וכן נסתפקו כאשר בין כל שדה שנשדפה לשדה זו המוכרת
18 אֶפְסִיקָא בִּירָא - מפסיקה שדה בור שלא נזרעה, מֵאִי, האם נחשב
19 מכת מדינה, שאומר לו החוכר, אם היו שדות אלו זרועות, אף הם
20 היו נשדפות. או מכיון שהשדות הסמוכות ממש לא נשדפו, אין זו
21 מכת מדינה. וכן נסתפקו במקרה שהשדות המפסיקות אינן שדות
22 בור, אלא זרועות אֶפְסִיקָא - שחת למאכל בהמה,

1 שבאשר השדה אצלך תיפסד.
2 רבי יהודה אומר, אם החוכר קיבלה - את השדה הימנו - מבעליה
3 לחכירה פתשלום לפי מעות, בין כך ובין כך - בין אם זו מכת
4 מדינה ובין אם לא, אינו מנכה לו מדמי חבורו, משום שהמכה
5 נגזרה רק על התבואה שבהן ולא על המעות, ואין בעל השדה
6 צריך להפסיד את מעות החכירה:

נמרא

7 מבררת הגמרא: היכי דמי - מהי מכת מדינה. מבארת הגמרא: אָמֵר
8 רב יהודה, כְּגוֹן דְּאִישׁוּרָף - שנשדפו השדות של ריבא דְּבִיאָא -
9 רוב הבקעה ששדה זו בתוכה. עוֹלָא אָמֵר, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁתַּדְּפוּ אֲרֵבַע
10 שְׂדוֹת הנמצאות מארבע רוחותיה של שדה זו.

אַנְחָנוּ הַעֲרָבִים!

כְּאִשֶּׁר רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַת אֶת הַתּוֹרָה לְעַם יִשְׂרָאֵל, מִסַּפֵּר הַמְּדַרְשׁ, הוּא בִקֵּשׁ שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּנוּ לוֹ עֲרָבִים עַל כֶּךָ שֶׁהֵם בְּאֵמַת יִקְיְמוּ אֶת הַתּוֹרָה. אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל: "אֲבוֹתֵינוּ עֲרָבִים בְּעַדְנוּ" אָךְ הַשֵּׁם לֹא הִסְפִּים לָכֶּךָ, "נְבִיאֵינוּ עֲרָבִים בְּעַדְנוּ" וְגַם הִצְעָה זוֹ לֹא קִבַּל הַשֵּׁם, עַד שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל "בְּנֵינוּ עֲרָבִים בְּעַדְנוּ" וְאֵז הִסְפִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

הֵאֵם אֲנַחְנוּ הַיְלָדִים יוֹתֵר טוֹבִים מִהָאֲבוֹת אוֹ מִהַנְּבִיאִים הַקְּדוֹשִׁים?

בְּשִׂיחָה שֶׁאָמַר הַרְבֵּי בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת תְּשִׁי"ב הִסְבִּיר כֶּךָ:

בְּרוּר שִׁיְהוּדֵי אוֹהֵב אֶת הַתּוֹרָה אֲבָל הַחֲשֵׁשׁ הוּא שֶׁמִּסְבוֹת וּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁל פְּרָנְסָה וְכַדוּמָה הוּא עֲלוּל לְהַזְנִיחַ חֲלִילָה אֶת לְמוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוּוֹת.

וְלָכֵן הִצִּיעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "אֲבוֹתֵינוּ עֲרָבִים בְּעַדְנוּ", כְּלוֹמֵר, הַהוֹרִים שֶׁלָּנוּ שִׁסִּימוּ אֶת עֲבוֹדָתָם וְלִצְאוֹ לְפָנִסְיָה' - לָהֵם כְּכֹר אֵין טְרָדוֹת וְהֵם יִלְמְדוּ בְּשִׁבְלֵנוּ תּוֹרָה!

אוֹ "נְבִיאֵינוּ עֲרָבִים בְּעַדְנוּ" - הַרְבֵּנִים שֶׁלָּנוּ הֵם יַעֲסִקוּ בַתּוֹרָה עֲבוֹרְנוּ!

אֲבָל הַשֵּׁם לֹא קִבַּל אֶת הַהִצְעוֹת הָאֵלֶּה, כִּיּוֹן שֶׁכֻּלָּם צְרִיכִים לְלַמֵּד תּוֹרָה: זְקוּן וְצִעִיר, רַב וּבַעַל עֵסֶק. וְאֵז הִצִּיעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "בְּנֵינוּ עֲרָבִים בְּעַדְנוּ" - הַיְלָדִים יֵשׁ לָהֵם זְמַן וְנִשְׁלַח אוֹתָם לְלַמֵּד תּוֹרָה, עַד שֶׁהֵם יִגְדְּלוּ וְיִלְכוּ לְעִסּוּקֵיהֶם...

מִדּוּעַ לָכֶּךָ הִסְפִּים הַשֵּׁם?

כִּיּוֹן שֶׁאֵם הַיְלָדִים יוֹשְׁבִים וְלוֹמְדִים תּוֹרָה בְּחֻשֶׁק וּבְתַעֲנוּג, זוֹ עֲרָבוּת לָכֶּךָ שֶׁגַם כְּשִׁיגְדְּלוּ וְיִסִּימוּ אֶת הַיְשִׁיבָה הֵם יִמְשִׁיכוּ לְלַמֵּד אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וּמַעֲבָר לָכֶּךָ, בְּלִמּוּד שֶׁלָּהֵם הֵם מְאִירִים אֶת הַבַּיִת כֻּלּוֹ וְסוֹחֲפִים לְלַמּוּד אֶת כָּל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה.

(מַעֲבֹד ע"פ לְקו"ש חֶלֶק ב עֵמוּד 572 וְאֵילֶךְ. מִתּוֹךְ 'נִשְׁמַתָּא דְאוּרִייתָא')

שְׁכַל יוֹצֵאֵי צַבָּא בִּישְׂרָאֵל יַחֲזִרוּ וְיִבְדְּקוּ אֶת הַתְּפִילִין שְׁלֵהֶם, וְיִדְיִיקוּ
בַּהֲנַחַת תְּפִילִין

מִשִּׁיחַת יוֹם ב' דְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, ה'תשכ"ז

חומש לקריאה בציבור

פרשת נשא

קִרְשֵׁי הַמִּשְׁפָּן וּבְרִיחֵיו וְעַמּוּדָיו וְאֲדָנָיו: ^א וְעַמּוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֲדָנֵיהֶם וַיִּתְּדוּם וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל־פְּלִיָּהֶם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּבִשְׂמֹת תִּפְקְדוּ אֶת־כָּלִי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם: ^ב זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְיָי לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד בֵּינִי אֵיתָמוּר בֵּין־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן: ^ג וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן וּנְשֵׂאֵי הָעֵדוּה אֶת־בְּנֵי הַקְּהָלִי לְמִשְׁפַּחָתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם: ^ד מִכֹּהֵן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לְצִבְאָה לְעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: ^ה וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחָתָם אֲלֵפִים שֶׁבַע מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: ^ו אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת הַקְּהָלִי כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ^ז וּפְקוּדֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפַּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם: ^ח מִכֹּהֵן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לְצִבְאָה לְעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: ^ט וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם אֲלֵפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים: ^י אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן עַל־פִּי יְהוָה: ^{יא} וּפְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְיָי לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם: ^{יב} מִכֹּהֵן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לְצִבְאָה לְעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: ^{יג} וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחָתָם שְׁלֹשָׁת אֲלֵפִים וּמֵאוֹתָיִם: ^{יד} אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְיָי אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ^{טו} כָּל־הַפְּקוּדִים אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן וּנְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם: ^{טז} מִכֹּהֵן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים

ד ^א וַיִּדְבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב נְשֵׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם: ^ג מִכֹּהֵן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא לְצִבְאָה לְעֹבֵד עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: ^ד זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשֹׁנִי לְעֹבֵד וּלְמִשְׂאָה: ^ה וְנִשְׂאוּ אֶת־יְרֵיעַת הַמִּשְׁפָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִכֹּסְהוֹ וּמִכֹּסֶה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלְיוֹ מִלְּמַעְלָה וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^ו וְאֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר וְאֶת־מִסְךְ | פֶּתַח | שַׁעַר הַחֲצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁפָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מִיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כָּלִי עֲבֹדָתָם וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעָבְדוּ: ^ז עַל־פִּי אֶהְרֹן וּבְנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשֹׁנִי לְכָל־מִשְׂאֵם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּפְקֻדָתָם עֲלֵיהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֶת כָּל־מִשְׂאֵם: ^ח זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגֵּרְשֹׁנִי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁמֶרֶתָם בֵּינִי אֵיתָמוּר בֵּין־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן: ^ט

~ נקודות משיחות קודש ~

נשא את ראש בני גרשון גם הם (ד, כב)

גרשון - לשון גרושין, רומז ל'סור מרע'. קהת - מלשון "יקהת עמים", רומז ל'עשה טוב', אסיפת דברים טובים. וגרשון נולד לפני קהת, כי ראשית העבודה היא 'סור מרע', כמשל הקנת היכל למלך, שמפנים תחלה את הלכלוך ואחר כך מכניסים פלים נאים. אך בני קהת נמנו לפני בני גרשון, כי 'סור מרע' הוא הקנה והקדמה ל'עשה טוב', ואם-כן 'עשה טוב' קודם בכונה.

(לקוטי שיחות יג עמ' 19)

(ישראל) שני ^א בְּנֵי מִרְיָי לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם: ^ב מִכֹּהֵן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֵם כָּל־הַבָּא לְצִבְאָה לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: ^ג זֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׂאֵם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד

~ נקודות משיחות קודש ~

והתודו את חטאתם אשר עשו (ה, ז)
 המתנדב בדברים ולא גמר בלבד לעזוב. . דומה לטובל
 ושרץ בידו (רמב"ם)
 לכאורה היה לו לומר סתם שאין ודוי בלי תשובה,
 ומדוע כתב דגמא זו. ויש לומר, דהנה השרץ אינו דבר צדדי
 המונע את פעלת הטבילה (כמו תציצה), אלא הוא הפך
 הטבילה, שענינה עזיבת הטמאה וטהרה ממנה. ואף כאן:
 בלי תשובה אין תכן לוודוי, כי שניהם מעשה אחד של טהרה
 מטמאת החטא.

(לקוטי שיחות לה עמ' 19)

רבי י" וידבר יהוה אל משה לאמר: י דבר
 אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש
 כיתשטה אשתו ומעלה בו מעל: י ושכב איש
 אתה שכבת זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה
 והיא נטמאה ועל אין פה והוא לא נתפשה:
 י ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והוא
 נטמאה או עבר עליו רוח קנאה וקנא את
 אשתו והיא לא נטמאה: י והביא האיש
 את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה
 עשירת האיפה קמח שערים לא יצק עליו
 שמן ולא יתן עליו לבנה כיימנחת קנאת הוא
 מנחת זכרון מזפרת עון: י והקריב אתה הכהן
 והעמדה לפני יהוה: י ולקח הכהן מים קדשים
 בכלי חרש ומן העפר אשר יהיה בקרקע
 המושפן יקח הכהן ונתן אל המים: י והעמיד
 הכהן את האשה לפני יהוה ופרע את ראש
 האשה ונתן על כפיה את מנחת הזכרון מנחת
 קנאת הוא וכיד הכהן יהיו מי המרים
 המאירים: י והשביע אתה הכהן ואמר אל
 האשה אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית
 טמאה תחת אישך הנקי ממי המרים
 המאירים האלה: י ואת כי שטית תחת אישך
 וכי נטמאת ויתן איש כף את שכבתו מבלעד

שנה פלהפא לעבד עבדת עבדה ועבדת
 משא באהל מועד: מה ויהיו פקדיהם שמנת
 אלפים וחמש מאות ושמונים: מט על פי יהוה
 פקד אותם ביד משה איש איש על עבדתו
 ועל משאו ופקדיו אשר צוה יהוה את
 משה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

אלה פקודי משפחת בני מרי (ה, מה)
 מרי - משאו היה על העגלות, היינו עבודה של הלוח
 בלי גבול בנפש הבהמית, "משכני" גרשון - בו נאמר לעיל
 "ולמשא", היינו עבודה זו גם בנפש האלקית, "אחרוך
 נרוצה". קהת - עבודה זו מצד שרש הנפש האלקית, שאינו
 שרף קלל לנפש הבהמית, "הביאני המלך חדריו". לכן היה
 עקר משאו הארון - תורה, כי "הביאני המלך חדריו" היה
 במתן תורה.

(לקוטי שיחות יח עמ' 53)

שליש ה וידבר יהוה אל משה לאמר: י צו
 את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע
 וכל זב וכל טמא לנפש: י מזכר עד נקבה
 תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום ולא
 יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם:
 י ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל
 מחוץ למחנה כאשר דבר יהוה אל משה כן
 עשו בני ישראל: פ ה וידבר יהוה אל משה
 לאמר: י דבר אל בני ישראל איש או אשה כי
 יעשו מפלחטאת האדם למעל מעל ביהוה
 ואשמה הנפש ההוא: י והתודו את חטאתם
 אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו
 יסף עליו ונתן לאשר אשם לו: ה ואם אין
 לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב
 ליהוה לכהן מלכד איל הכפרים אשר יכפרבו
 עליו: י וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל
 אשר יקריבו לכהן לו יהיה: י ואיש את קדשו
 לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה: פ

הזירו ליהוה על־נפש מת לא יבא: ו לאביו
 ולאמו לאחיו ולאחיתו לא־יטמא להם במותם כי
 נזר אלהיו על־ראשו: ה כל ימי נזרו קדש הוא
 ליהוה: ו וכ־ימות מת עליו בפתע פתאם
 וטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו ביום
 השביעי יגלחנו: ו ביום השמיני יבא שתי תרים
 או שני בני יונה אל־הכהן אל־פתח אהל
 מועד: ו ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד
 לעלה וכפר עליו מאשר חטא על־הנפש וקדש
 את־ראשו ביום ההוא: י והזיר ליהוה את־ימי
 נזרו והביא כבש בן־שנתו לאשם והימים
 הראשנים יפלו כי טמא נזרו: י וזאת תורת
 הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא אתו אל־פתח
 אהל מועד: י והקריב את־קרבתו ליהוה כבש
 בן־שנתו תמים אחד לעלה וכבשה אחת בת־
 שנתה תמימה לחטאת ואיל־אחד תמים
 לשלמים: י וסל מצות סלת חלת בלולת בשמן
 ורקיקי מצות משחים בשמן ומנחתם וגספיהם:
 י והקריב הכהן לפני יהוה ועשה את־חטאתו
 ואת־עלתו: י ואת־האיל יעשה זבח שלמים
 ליהוה על סל המצות ועשה הכהן את־מנחתו
 ואת־נספו: י וגלח הנזיר פתח אהל מועד
 את־ראש נזרו ולקח את־שער ראש נזרו ונתן
 על־האש אשר־תחת זבח השלמים: י ולקח
 הכהן את־הזרע בשלה מן־האיל וחלת מצה
 אחת מן־הפל ורקיק מצה אחד ונתן על־כפי
 הנזיר אחר התגלחו את־נזרו: י והניף אותם
 הכהן ו תנופה לפני יהוה קדש הוא לכהן על
 חזה התנופה ועל שוק התרומה ואחר ישטה
 הנזיר יין: י וזאת תורת הנזיר אשר ידר קרבנו
 ליהוה על־נזרו מלבד אשר־תשיג ידו כפי נדרו
 אשר ידר כן יעשה על תורת נזרו: פ וידבר
 יהוה אל־משה לאמר: ג דבר אל־אהרן ואל־

אישד: כ והשביע הכהן את־האשה בשבעת
 האלה ואמר הכהן לאשה יתן יהוה אותך
 לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת יהוה את־
 ירכך נפלת ואת־במנד צבה: כ וכוּאו המים
 המא־רים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל
 ירך ואמרה האשה אמן אמן: כ וכתב
 את־האלת האלה הכהן בספר ומחה אל־מי
 המרים: כ והשקה את־האשה את־מי המרים
 המא־רים וכוּאו בה המים המא־רים למרים:
 כ ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאת
 והניף את־המנחה לפני יהוה והקריב אתה
 אל־המזבח: כ וקמץ הכהן מן־המנחה את־
 אזכרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את־
 האשה את־המים: כ והשקה את־המים והיתה
 אם־נטמאה ותמעל מעל באישה וכוּאו בה
 המים המא־רים למרים וצבתה כמנה ונפלה
 ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה:
 כ ואם־לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה
 ונזרעה זרע: כ וזאת תורת הקנאת אשר תשמה
 אשה תחת אישה ונטמאה: כ או איש אשר
 תעבר עליו רוח קנאה וקנא את־אשתו והעמיד
 את־האשה לפני יהוה ועשה לה הכהן את
 פל־התורה הזאת: כ ונקח האיש מעון והאשה
 ההוא תשא את־עונה: פ ו וידבר יהוה
 אל־משה לאמר: ג דבר אל־בני ישראל ואמרת
 אליהם איש או־אשה כי יפלא לנדל נדר נזיר
 להזיר ליהוה: ג מיין ושכר יזיר חמוץ יין וחמוץ
 שכר לא ישטה וכל־משרת ענבים לא ישטה
 וענבים לחים ויבשים לא יאכל: ג כל ימי נזרו
 מכל אשר יעשה מגפן תיזן מחרצנים ועד־גו
 לא יאכל: ג כל־ימי נדר נזרו תער לא־יעבר
 על־ראשו עד־מלאת הימים אשר־יזיר ליהוה
 קדש יהוה גדל פרע שער ראשו: ו כל־ימי

בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר
 לָהֶם: ׀ כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: ׀ ׀ כִּי יֵאָר
 יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְדְּ: ׀ ׀ וְיֵשָׂא יְהוָה | פָּנָיו
 אֵלֶיךָ וְיִשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם: ׀ ׀ וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי
 עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם: ׀ ׀

~ נקודות משיחות קודש ~

איש או אשה פי יפלא לגדר גדר נזיר (ו, ב)
 הַרְוָאָה סוּטָה בְּקִלְקוּלָה, נִזְיָר עֲצָמוּ מִן הַיֵּזֶן (רש"י)
 הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב אומר, ש'הזולת' הוא ראי: מי שרוואה
 בזולתו דבר רע, סימן שגם בו עצמו יש מעין דפי זה, כי
 אחרת לא היה רוואה אותו בתברו. ואף פאן: אדם שראה
 סוטה בקלקולה, חזב לדעת שיש לו קשר מסים לחטא זה,
 לפחות בדקות, ולכן עליו לתמן ולהגדיר את עצמו.
 (שיחת ש"פ נשא תשל"ו)

חמישי ז ׀ וַיְהִי בְּיוֹם כְּלוֹת מִשְׁחָה לְהִקִּים אֶת־
 הַמִּשְׁפָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו
 וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ
 אֹתָם: ׀ וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רֵאשֵׁי בֵּית
 אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּפְתָּח הֵם הַעֲמֻדִים עַל־
 הַפְּקָדִים: ׀ וַיָּבִיאוּ אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־
 עֶגְלֹת צֶבֶד וְשִׁנֵּי עֶשֶׂר בָּקָר עֶגְלָה עַל־שְׁנֵי
 הַנְּשָׂאִים וְשׂוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי
 הַמִּשְׁכָּן: ׀ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ׀ קַח
 מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֱהֵל מוֹעֵד
 וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ:
 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֶגְלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם
 אֶל־הַלְוִיִּם: ׀ אֵת | שְׁתֵּי הָעֶגְלֹת וְאֵת אַרְבַּעַת
 הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם: ׀ וְאֵת |
 אַרְבַּע הָעֶגְלֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי מֵרָרִי
 כְּפִי עֲבֹדָתָם בֵּיד אִיתָמָר בְּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:
 ׀ וְלְבְנֵי קֹהַת לֹא נָתַן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם
 כְּכַתְּףֵי יִשָּׂאוּ: ׀ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת חֲנֻכַּת
 הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים
 אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ׀ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־

מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לְיוֹם נְשִׂיא אֶחָד לְיוֹם וַיִּקְרִיבוּ
 אֶת־קַרְבָּנָם לְחֻנֻּכַּת הַמִּזְבֵּחַ: ׀ ׀ וַיְהִי הַמִּקְרִיב
 בְּיוֹם הַרְאֵשׁוֹן אֶת־קַרְבָּנוֹ נַחֲשׁוֹן בֶּן־עַמִּינַדָב
 לַמִּטָּה יְהוּדָה: ׀ וַקַּרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
 שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
 שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת
 בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ׀ כַּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב
 מְלֵאָה קְטֹרֶת: ׀ פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד
 כְּבִישׁ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: ׀ שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 לְחַטָּאת: ׀ וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
 חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבִישִׁים בְּנִי־שָׁנָה
 חֲמִשָּׁה זֶה קַרְבֵּן נַחֲשׁוֹן בֶּן־עַמִּינַדָב: ׀ פ ׀ בְּיוֹם
 הַשְּׁנִי הַקְּרִיב נִתְּנָאֵל בֶּן־צֹעֵר נְשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר:
 ׀ הַקְּרִיב אֶת־קַרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
 וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
 בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
 בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ׀ כַּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה
 קְטֹרֶת: ׀ פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כְּבִישׁ־אֶחָד
 בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: ׀ שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
 ׀ וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
 עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבִישִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
 קַרְבֵּן נִתְּנָאֵל בֶּן־צֹעֵר: ׀ פ ׀ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 נְשִׂיא לְבְנֵי זְבוּלֹן אֵילִיאָב בֶּן־חֶלֶן: ׀ קַרְבָּנוֹ
 קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
 מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
 שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
 ׀ כַּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: ׀ פֶּר
 אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כְּבִישׁ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
 לְעֹלָה: ׀ שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: ׀ וְלִזְבַּח
 הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים
 חֲמִשָּׁה כְּבִישִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קַרְבֵּן
 אֵילִיאָב בֶּן־חֶלֶן: ׀ פ ׀ בְּיוֹם הַרְבִּיעִי נְשִׂיא לְבְנֵי
 רְאוּבֵן אֵלִיצוֹר בֶּן־שְׁדַיֹּאֹר: ׀ קַרְבָּנוֹ קַעֲרַת־

לחטאת: ^{טו} ולזבח השלמים בקר שנים אילם
 חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה
 חמשה זה קרבן אליסף בן־דעואל: ^פ ביום
 השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן־
 עמיהוד: ^{טז} קרבנו קערת־כסף אחת שלשים
 ומאה משקלה מוזק אחד כסף שבעים שקל
 בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה
 בשמן למנחה: ^כ כף אחת עשרה זהב מלאה
 קמרת: ^{כא} פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־
 אחד בן־שנתו לעלה: ^{כב} שעיר־עזים אחד
 לחטאת: ^{כג} ולזבח השלמים בקר שנים אילם
 חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה
 חמשה זה קרבן אלישמע בן־עמיהוד: ^פ
^{כד} ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל
 בן־פרהצור: ^{כה} קרבנו קערת־כסף אחת
 שלשים ומאה משקלה מוזק אחד כסף
 שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים
 סלת בלולה בשמן למנחה: ^{כו} כף אחת עשרה
 זהב מלאה קמרת: ^{כז} פר אחד בן־בקר איל אחד
 כבש־אחד בן־שנתו לעלה: ^{כח} שעיר־עזים אחד
 לחטאת: ^{כט} ולזבח השלמים בקר שנים אילם
 חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה
 זה קרבן גמליאל בן־פרהצור: ^פ ביום
 התשיעי נשיא לבני בנימן אבירן בן־גדעני:
^{סא} קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה
 משקלה מוזק אחד כסף שבעים שקל בשקל
 הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן
 למנחה: ^{סב} כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת:
^{סג} פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־
 שנתו לעלה: ^{סד} שעיר־עזים אחד לחטאת:
^{סה} ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה
 עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה
 קרבן אבירן בן־גדעני: ^פ ביום העשירי נשיא

כסף אחת שלשים ומאה משקלה מוזק אחד
 כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם |
 מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ^כ כף אחת
 עשרה זהב מלאה קמרת: ^{כא} פר אחד בן־בקר
 איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: ^{כב} שעיר־
 עזים אחד לחטאת: ^{כג} ולזבח השלמים בקר
 שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים
 בני־שנה חמשה זה קרבן אליצור בן־
 שדיאור: ^{כד} ביום החמישי נשיא לבני שמעון
 שלמיאל בן־צורישדי: ^{כה} קרבנו קערת־כסף
 אחת שלשים ומאה משקלה מוזק אחד כסף
 שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים
 סלת בלולה בשמן למנחה: ^{כו} כף אחת עשרה
 זהב מלאה קמרת: ^{כז} פר אחד בן־בקר איל
 אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: ^{כח} שעיר־עזים
 אחד לחטאת: ^{כט} ולזבח השלמים בקר שנים
 אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה
 חמשה זה קרבן שלמיאל בן־צורישדי: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~

עבדת הקדש עליהם, בכתף ישאו (ז, ט)

יש יהודי שהטלה עליו העבודה הקדושה של הפצת
 הנגלה והנסתר שבתורה (הארון והמנוחה) וקרוב לבם של
 ישראל לאביהם שבשמים, ועליו למלא שליחות זו במקום
 שהפונה העליונה הביאתו לשם ולא לזו ממקומו. וזאת, אף
 ש"בכתף ישאו", היינו שלא היו נושאים הכלים על בהמות
 ועגלות - הנפש הבהמית אינה יכולה לשאת ולהבין מה זה
 ועל מה זה.

(לקוטי שיחות יג עמ' 190)

ששי ^{כב} ביום הששי נשיא לבני גד אליסף
 בן־דעואל: ^{כג} קרבנו קערת־כסף אחת שלשים
 ומאה משקלה מוזק אחד כסף שבעים שקל
 בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה
 בשמן למנחה: ^{כד} כף אחת עשרה זהב מלאה
 קמרת: ^{כה} פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־
 אחד בן־שנתו לעלה: ^{כו} שעיר־עזים אחד

קריעות (דל עיי"ן מהכא, הוי להו י"ב). השרש של "כל המוסף גורע" הוא בעולם התהו, שהיה בו רבוי אורות, ונשברו ונפלו י"א בחינות (שמהן הוא י"א אלופי עשו). והנה 'תהו' הוא גבורות, בסוד "בתחלה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין", ואשר דוקא ממתיק גבורות אלו, כי הוא בחינת בינה, עלמא ד'אתי' ("אשר" מלשון אשר ותענוג), והגבורות נמתקין בשרשן - בינה.

(לקוטי שיחות לו עמ' 90)

שביעי פר זאת | חנכת המזבח ביום המושח אתו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרק-כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה: פה שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הפלים אלפים וארבע-מאות בשקל הקדש: פו כפות זהב שתים-עשרה מלאת קמרת עשרה עשרה הכף בשקל הקדש פל-זהב הכפות עשרים ומאה: פז כל-הבקר לעלה שנים עשר פרים אילים שנים-עשר כבשים בני-שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת: פח וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילים ששים עתדים ששים כבשים בני-שנה ששים זאת חנכת המזבח אחרי המושח אתו: פט ובבא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על-ארץ הערת מבין שני הכרבים וידבר אליו: פפפ

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא

לבני דן אחיעזר בן-עמישדי: טו קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: טז כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: טז פה אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ע שעיר-עזים אחד לחטאת: עז ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן-עמישדי: פ עב ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעאל בן-עכרן: עג קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: עד כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: עה פה אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: עו שעיר-עזים אחד לחטאת: עז ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן פגעאל בן-עכרן: פ עח ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחירע בן-עינן: עט קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: פ כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פא פה אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: פב שעיר-עזים אחד לחטאת: פג ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחירע בן-עינן: פ

נקודות משיחות קודש ~
 ביום עשתי עשר יום, נשיא לבני אשר (ז, עב)
 רז"ל אמרו: כל המוסף גורע, שנאמר . . עשתי עשרה

פְּרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֲתָדִים שְׁשִׁים כְּבָשִׂים
 בְּנֵי־שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי
 הַמִּשָּׁח אֹתוֹ: ^{פס} וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
 לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֵי מַעַל
 הַכְּפָרֶת אֲשֶׁר עַל־אֶרֶץ הָעֵדֻת מִפְּנֵי שְׁנֵי
 הַכְּרָבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו:

קע"ו פסוקים, עמ"ס סימן.

בְּרִיד הוּא. אִמּוֹן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרִכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחְמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אִמּוֹן: אִמּוֹן

מפּטיר ^{פס} כָּל־הַבְּקָר לְעֹלָה שְׁנַיִם עֶשְׂר פְּרִים אֵילִם
 שְׁנַיִם־עֶשְׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם עֶשְׂר
 וּמִנְחָתָם וּשְׁעִירֵי עִזִּים שְׁנַיִם עֶשְׂר לְחַטָּאת:
^{פס} וְכָל בְּקָר | זִבַּח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזִיחִים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיַבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָהּ,
 בְּשִׂמְאֻלָּה עֶשְׂר וְכָבוֹד. יִי חַפְצֵי לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

ב) עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָה, שִׁיחֲבוּ
 לְחַיִּיתָהּ עֲקָרָה אֲשֶׁר יִלְדָה כְּכָר לִפְנֵי

הפטרה לפרשת נשא לקריאה בציבור
 ולשמו"ת בשופטים פרק יג

יג בַּיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצְרָעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדְּנִי וְשָׂמוּ מִנּוּחַ
 וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָה: ג וַיֵּרָא מֵאֲדָם־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה

עטרת מרים
 בַּיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצְרָעָה
 מִמִּשְׁפַּחַת הַדְּנִי וְשָׂמוּ מִנּוּחַ
 וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָה גַם לִפְנֵי
 שְׂנַעֲשִׂית עֲקָרָה: ג וַיֵּרָא מֵאֲדָם
 יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ
 הֲנִדְבִיעָא אֶת־עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָת
 וְהָרִית תְּהִי תְּרָה וְיִלְדָת בָּן:

ד ועתה מעתה השמרי נא ואלתשתי יין חדש ושכר ויין וישן ואלתאכלי פלטימא דברים האסורים לגיור: ה כי הנדך תהי הרה וילדת בן ומורה ער לאיעלה עלראשו כגינור אלהים יהיה הנער מעת צאתו מןהפטן והוא יחל ותחיל ולא יגמר להושיע אתישראל מיד פלשתים:

ו ותבא האשה ותאמר לאישה לבעלה לאמר איש האלהים חשבה שנביא היה בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלהים נראה ומאם מאד ולא שאלתיהו אי מנה מאיה מקום הוא הואיל ואתי שמו לא הגיד לי כאשר שאלתי: ו נאמר לי הנדך הרה וילדת בן ועתה אלתשתי יין ושכר ואלתאכלי פלטימא כגינור אלהים יהיה הנער מןהפטן עדיום מותו: ח ויעתר מנחם אליהוה ויאמר כי אדוני איש האלהים אשר שלחת יבואגא עוד אלינו ויורנו וילמדנו מה עשה לנער היולד אשר ילד: ט וישמע האלהים בקול מנחם למלות שאלתו ויבא מלאך האלהים עוד אליהאשה והיא יושבת בשדה ומנחם אישה אין עמה: י ותמהר האשה ותריץ ותגד לאישה ותאמר אליו הנה נראה אלי האיש אשרבא ביום הידוע אלי: יא ויקם וילך מנחם אחרי אשתו כי היא לבדה ידעה המקום אשר נראה בו ויבא אל האיש ויאמר לו האתה האיש אשרדברת אליהאשה ויאמר אני: יב ויאמר מנחם עתה הואיל ואתי שנית על ידי תפילתי בודאי יבא דברך לואת אשאלך והודיעני מה יהיה משפט הנער אוד להתנחם עמו ומעשהו ומה מעשה אשר אעשה לו: יג ויאמר מלאך יהוה אלמנחם אין משפט הנער להסיר

שנעשה עקרה, לכן כפל דבריו. ד) יין ושכר, יין חדש ויין וישן. כל טמא, דברים האסורים לגיור. ה) ומורה לא יעלה על ראשו, ומער לא יעלה על ראשו להסיר את שעריו. ו) יחל, יתחיל. ז) איש האלהים, חשבה שהיה נביא. ואת שמו לא הגיד לי, כלומר, שאלתי את שמו ולא הגיד לי. ולכן

לא שאלתי על מקומו. ח) מה עשה, אולי צריך לעשות דברים נוספים על שאר גיורות, שהרי הוא גיור מן הפטן. היולד, העתיד להולד. י) אשר בא ביום, ביום הידוע שנזכר קדם. יא) אחרי אשתו, שהיא לבדה ידעה את המקום אשר נראה בו. וכתב המלבי"ם, שהמלאך נראה אל האשה וזקא, משום שגיורת שמשון אינו דבר הנדר ואי אפשר להתירו כי היה על ידי המלאך. ואם היה על פי האב היה דבר הנדר, כי האב יכול להדיר את בנו בגיורת ואו היה דין אחר לגיורתו. יב) עתה יבוא דברך, עתה, הואיל ואת שנית על ידי תפילתי, אספן דבר ה' הוא, ונביאו יבוא דברך. מה יהיה משפט הנער ומעשהו, כלומר, אתה אמרת רק מה תעשה האשה, אבל מה יהיה משפט התנחמה של הנער ומעשהו. יג) מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר, כלומר, מה יהיה משפט הנער איך צריך לשאל אותה, אלא תשאל את חכמי הדור ויודיעוך את הלכות גיורתו. וכאמ' רק לתהיר את האשה בדברים

ו יאמר אליה הנהגא אתיעקרה ולא ילדת והרית וילדת בן: ד ועתה השמרי נא ואלתשתי יין ושכר ואלתאכלי פלטימא: ה כי הנדך הרה וילדת בן ומורה לאיעלה עלראשו כגינור אלהים יהיה הנער מןהפטן והוא יחל להושיע אתישראל מיד פלשתים: ו ותבא האשה ותאמר לאישה לאמר איש האלהים בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלהים נראה ומאד ולא שאלתיהו אימנה הוא ואתשמו לא הגיד לי: ז ויאמר לי הנדך הרה וילדת בן ועתה אלתשתי יין ושכר ואלתאכלי פלטימא כגינור אלהים יהיה הנער מןהפטן עדיום מותו: ח ויעתר מנחם אליהוה ויאמר כי אדוני איש האלהים אשר שלחת יבואגא עוד אלינו ויורנו וילמדנו מה עשה לנער היולד אשר ילד: ט וישמע האלהים בקול מנחם למלות שאלתו ויבא מלאך האלהים עוד אליהאשה והיא יושבת בשדה ומנחם אישה אין עמה: י ותמהר האשה ותריץ ותגד לאישה ותאמר אליו הנה נראה אלי האיש אשרבא ביום הידוע אלי: יא ויקם וילך מנחם אחרי אשתו כי היא לבדה ידעה המקום אשר נראה בו ויבא אל האיש ויאמר לו האתה האיש אשרדברת אליהאשה ויאמר אני: יב ויאמר מנחם עתה הואיל ואתי שנית על ידי תפילתי בודאי יבא דברך לואת אשאלך והודיעני מה יהיה משפט הנער אוד להתנחם עמו ומעשהו ומה מעשה אשר אעשה לו: יג ויאמר מלאך יהוה אלמנחם אין משפט הנער להסיר

האתה האיש אשרדברת אליהאשה ויאמר אני: יב ויאמר מנחם עתה יבא דברך מה יהיה משפט הנער ומעשהו: יג ויאמר מלאך יהוה אלמנחם מכל אשר אמרתי

שש בהם הדיש ותוספת על הלכות נזירות. **מו**) נַעֲצְרָה נָא אוֹתָךְ, נֹאֵפֶה אוֹתָךְ אֶל הַבַּיִת. **מוז**) בְּלַחְמְךָ, בְּמִאֲכָלְךָ. **ואם תעשה עולה**, ואם תרצה לעשות את הקדש לקרבן עולה. **יו**) מִי שְׂמֹךְ, כִּיֹּן שְׁתִּיהַ בְּעֵינַי כְּמוֹת נְבִיא גְדוֹל וְנִכְבָּד, וְהָאֲדָם הַגְּדוֹל נֹדֵד בְּשֵׁמוֹ לְמִי שֶׁלֹּא רָאוּהוּ, וְשֵׁמוֹ הוּא אֶצְלוֹ כְּמוֹ הָאָדָם בְּעֵצְמוֹ, לְפִיכֵךְ נֹאֵמַר "מִי שְׂמֹךְ" בְּמִקּוֹם "מִה שְׂמֹךְ". **יח**) לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׂמִי, כְּלוּמַר, אִין רְצוֹנִי בְּכַבּוֹד, וְאִם כֵּן לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׂמִי. **והוא פלאי**, ועוד טעם, שהוא מכסה ונעלם ואין לגלותו. **יט**) וַיַּעַל עַל הַצִּיּוֹר לְהָ, וְאִרְעֵלֶי פִּי שְׂאֵמְרוּ הַבְּמוֹת לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן בְּכָל מְקוֹם, אָמְרוּ ר"ל שְׁתִּיהַ בְּהַחֲרָת שְׁעָה, כְּשֹׁמֵר לֹא הַמְּלֹאָךְ "לֹה" תַעֲלֶנָּה. **ומפלא לעשות**, המלאך עשה פלאים, שהוריד אש על המזבח. **כ**) הַשְּׂמִיעֵנִי, לְצַד הַשְּׂמִיעֵנִי. **כא**) אִז יָדַע מְנוּחַ וְגו', כְּשֶׁרָאָה כֵּן זָמַן, הַכֵּן מְנוּחַ שְׂמֹלֵךְ הָיָה. **כב**) אֱלֹהִים רְאִינוּ, מְלֹאָךְ אֱלֹהִים רְאִינוּ. **כג**) אֵת כָּל אֱלֹהִים, אֵת כָּל הַמְּפִלְאוֹת שֶׁעָשָׂה הַמְּלֹאָךְ. **לא** הַשְּׂמִיעֵנִי כְּזֹאת, לֹא הָיָה מִשְׁמִיעֵנִי בְּשׂוֹרָה וְזֶה הַלְּחַת הַכּוֹן, אִם רְאוּיִים אֵנוּ

עליו על שאר נזירות, רק ההוספה היא מכלל אשר אמרתי אל האשה תשמר גם האשה, אמו של העני: **יד** מכלל אשר יצא מגפן היין לא תאכל ויין ושכר אל תשת וכל טמאה אל תאכל אין לעשות עוד, רק כל אשר צויתיה תשמר: **מו** ויאמר מנוח אל מלאך יהוה

אל-האשה תשמר: יד מכלל אשר יצא מגפן היין לא תאכל ויין ושכר אל תשת וכל טמאה אל תאכל כל אשר צויתיה תשמר: מו ויאמר מנוח אל מלאך יהוה נעצרה נא אותך ונעשה לפניך גדי עזים: מז ויאמר מלאך יהוה אל מנוח אם תעצרני לעבודה או קרבן קרבן: יז ויאמר מנוח אל מלאך יהוה הנה מי שמך מה שמך כריבא לנו דברך ותקנים נביאיתך לא נסירך או פרי וכבדנוך לדעת את מי נכבד: יח ויאמר לו מלאך יהוה אין רצוני בכבוד, ואם ירצה למה זה תשא לשימי ועוד והוא פלאי מכסה ונעלם שלא תוכל לדעתו: יט ויקח מנוח את גדי העזים ואת המנחה ועל הכל על הצור להיות עולה ליהוה ומפלא לעשות הנה המלאך הוציא האש מן הצור לאכול הקדש והמנחה ומנוח ואשתו ראים זאת בעיניהם: כ וכשהאש גדלה והיה בעלות הלהב מעל המזבח השמיעה לצד השמים ועל נסמלק מעליהם מלאך יהוה בלהב המזבח ומנוח ואשתו ראים כשעלה בלהב ויפלו על פניהם ארצה: כא ולא יסף לא הוסיף עוד מלאך יהוה להראות אל מנוח ואל אשתו אז כשראה כל זאת ידע הכין מנוח פרי מלאך יהוה הוא: כב ויאמר מנוח אל אשתו מות נמות כי אלהים ראינו: כג ותאמר לו אשתו לו חפץ יהוה להמיתנו לא לקח מידנו עליה ומנחה ולא הראנו את פלא אלה וכעת לא השמיענו כזאת: כד ותלך האשה בן ותקרא את שמו שמשון

נעצרה נעברה נא אותך ונעשה לפניך גדי עזים: **מו** ויאמר מלאך יהוה אל מנוח אם תעצרני לעבודה לא אכל בלחמך ואם תעשה עליה הלא ליהוה תעלנה פי לא ידע מנוח נסמלק ולא ידע כריבא פרי מלאך יהוה הוא ולכן הסמלק בדרביו אם יעצרו לעבודה או קרבן קרבן: **יז** ויאמר מנוח אל מלאך יהוה הנה מי שמך מה שמך כריבא לנו דברך ותקנים נביאיתך לא נסירך או פרי וכבדנוך לדעת את מי נכבד: **יח** ויאמר לו מלאך יהוה אין רצוני בכבוד, ואם ירצה למה זה תשא לשימי ועוד והוא פלאי מכסה ונעלם שלא תוכל לדעתו: **יט** ויקח מנוח את גדי העזים ואת המנחה ועל הכל על הצור להיות עולה ליהוה ומפלא לעשות הנה המלאך הוציא האש מן הצור לאכול הקדש והמנחה ומנוח ואשתו ראים זאת בעיניהם: **כ** וכשהאש גדלה והיה בעלות הלהב מעל המזבח השמיעה לצד השמים ועל נסמלק מעליהם מלאך יהוה בלהב המזבח ומנוח ואשתו ראים כשעלה בלהב ויפלו על פניהם ארצה: **כא** ולא יסף לא הוסיף עוד מלאך יהוה להראות אל מנוח ואל אשתו אז כשראה כל זאת ידע הכין מנוח פרי מלאך יהוה הוא: **כב** ויאמר מנוח אל אשתו מות נמות כי אלהים ראינו: **כג** ותאמר לו אשתו לו חפץ יהוה להמיתנו לא לקח מידנו עליה ומנחה ולא הראנו את פלא אלה וכעת לא השמיענו כזאת: **כד** ותלך האשה בן ותקרא את שמו שמשון

כד ותלך האשה בן ותקרא את שמו שמשון ויגדל

שי למורא

למות. כה) ותחל, התחילה. רוח ה', רוח גבורה מאת ה'. לפעמו, לחזקו. פרוש אחר, להצטידו, כמו "פעמי מרכבותיו" (שופטים ה,כח). וד"ל פרוש, "לפעמו", מענין פעמון, שהיתה רוח גבאה מקושקשת לפנין קפעמון. ופרוש "רוח ה'", גבואתו של יעקב אבנו שאמר "הי דן נחש עלי דרד" (בראשית מט,יז), שהתחילה או להתקום. כמחנה דן וגו', כנחלת שבט דן שהיתה בין צרעה ובין אשתאול.

עטרת מרים
 הצער ויברכהו יהוה: כה ותחל
 החלה כבר רוח גבורה שהיתה כמחנה
 דן מאת יהוה לפעמו להלוד
 כמחנה דן למראות פה גבורות
 ונפלאות, והמחנה היתה עומדת בין
 צרעה ובין אשתאול כנחלת דן:

ויגדל הצער ויברכהו יהוה: כה ותחל
 רוח יהוה לפעמו כמחנה דן בין צרעה
 ובין אשתאול:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
 האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק:
 נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחר לא
 ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
 דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
 בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
 במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
 אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד:
 ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
 אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
 מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
 אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

<p>פן אהרן אל־מול פני המנוחה העלה גרתיה כאשר צוה יהוה את־משה: וזה מעשה המנוחה מקשה זהב עד־ירכה עד־פרחה מקשה</p>	<p>ח « וידבר יהוה אל־משה לאמר: בדבר אל־ אהרן ואמרת אליו בהעלתך את־הנרות אל־ מול פני המנוחה יאירו שבעת הנרות: ויעש</p>
---	---

וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְלוֹים לִפְנֵי יְהוָה וְסִמְכוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְלוֹים: ^א וְהִנִּיף אֹהֶרֶן
 אֶת־הַלְלוֹים תְּנוּפֶה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְהָיוּ לְעֵבֶד אֶת־עֲבַדַּת יְהוָה: ^ב וְהַלְלוֹים יִסְמְכוּ
 אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וְעֹשֶׂה אֶת־הָאֶחָד
 חֲטָאֵת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־
 הַלְלוֹים: ^ג וְהַעֲמִדְתָּ אֶת־הַלְלוֹים לִפְנֵי אֹהֶרֶן וּלְפְנֵי
 בְּנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפֶה לַיהוָה: ^ד וְהִבְדַּלְתָּ
 אֶת־הַלְלוֹים מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְלוֹים:

הוא כפמראה אשר הראה יהוה את־משוה בן
 עשה את־המנחה: פ (לוי) ה וידבר יהוה אל־משוה
 לאמר: וקח את־הלללים מתוך בני ישראל
 ומהרת אתם: וכה־תעשה להם לטהרם הזה
 עליהם מי חטאת והעבירו תער על־כל־בשרם
 וכבסו בגדיהם והטהרו: ה ולקחו פר בן־בקר
 ומנחתו סלת בלילה בשמן ופר־שני בן־בקר
 תקח לחטאת: ו והקרב את־הלללים לפני אהל
 מועד והקהלת את־כל־עדת בני ישראל: (ישראל)

המשך ביאור למס' ברא מציעא ליום שני עמ' א

בבודתו, אך אם פשע ולא נתעסק בה עליו לשלם לבעלים, ³¹
 ויתבארו דיניו בהמשך הפרק. כמו כן יתבארו דיני החלוקה בין ³²
 האריס ובין בעל השדה, הן לענין ההשקעה הנדרשת להוצאות ³³
 שמירת השדה והשקאתה וכדומה, והן לענין חלוקת שאר ³⁴
 הרווחים שיש מן השדה לבד מגידול הפירות. ³⁵
 האופן השני הוא המקבל שדה בחכירות. דהיינו, שמקבל את ³⁶
 השדה תמורת סכום קבוע של פירות שמתחייב לשלם לבעלים, ³⁷
 בין אם תצמיח השדה פירות ובין אם לא תצמיח, אלא שאם ³⁸
 הצמיחה עליו לשלם לו את הפירות מתוך השדה, ואם לא ³⁹
 הצמיחה קונה פירות בשוק ונותן לו. אמנם, ישנם אופנים שפטור ⁴⁰
 החוכר מלשלם לבעלים, כגון אם נשתדפו כל השדות או אבלם ⁴¹
 חגב וכדומה, ויבוארו הדינים בהמשך הפרק. ⁴²
 האופן השלישי הוא השכירות, שדינה כדין החכירות, אלא שאינו ⁴³
 מתחייב ליתן לבעלים פירות אלא מעות. ⁴⁴
 כתב הרמב"ם בפירוש המשנה (מ"א), שלמרות שאריסות נקראת ⁴⁵
 בשם 'קבלנות', מכל מקום נאמר שם 'מקבל', בסתם אף על חכירות ⁴⁶
 ושכירות, והרי זה כאילו נאמר 'המקבל שדה בחכירות'. ⁴⁷

משנה

אדם המקבל שדה מחכירו באריסות או בחכירות, עליו לנהוג בה ⁴⁸
 כפי מנהג המקום, ולפיכך מקום שנהגו הכל לקצור את תבואתם ⁴⁹
 במגל, ולהשאיר את שורשי התבואה באדמה, וקצור אף הוא, ⁵⁰
 ובמקום שנהגו לקצור את התבואה מחיבורה בקרקע יחד עם ⁵¹
 השורשים, יקצור אף הוא, ואינו רשאי לשנות. ⁵²
 כמו כן, במקום שנהגו הכל להרוש אחריו - לאחר הקצירה או ⁵³
 העקירה, כדי להפוך את השורשים של העשבים הרעים הטמונים ⁵⁴
 בקרקע, שלא יחזרו ויצמחו לכשתזרע הקרקע שוב, ירוש אף ⁵⁵
 המקבל את הקרקע. ⁵⁶
 הכל כמנהג הפרייה - וכן בכל שאר עניני השדה יש לילך לפי ⁵⁷
 המנהג באותה מדינה. ⁵⁸
 עתה מבארת המשנה כיצד יש לאריס לחלוק עם בעל השדה: ⁵⁹
 כשם שחולקין האריס ובעל הבית בתבואה עצמה, למחצה או ⁶⁰
 לשליש או לרביע, כך חולקין הם בהקש ובקש, וכשם שחולקין הם ⁶¹
 בינו, כך חולקין ⁶²

לשנות מאחד לשנים או מקטן לגדול, הרי כיון שלא אמר איזה ¹
 בית משכיר לו, יכול להעמיד לו כל בית שירצה. מיישבת הגמרא: ²
 אמר ריש לקיש, במשנתינו מדובר שאמר בית סתם, ומכל מקום ³
 אסור לשנות, משום דאמר ליה - לשוכר בית כזה אני משכיר לך ⁴
 ארבו כך וכה, וכיון שהתחייב על בית קטן אינו יכול לשנות לגדול ⁵
 וכן להפך. ⁶
 שואלת הגמרא: אי הכי - אם דברי ריש לקיש, מאי למימרא - ⁷
 מה חדשו במשנתינו שאסור לו לשנות, הלא בפירוש התנה עמו ⁸
 כן. מיישבת הגמרא: אלא כי אהא ויכשבא רבין אמר בשם ריש ⁹
 לקיש, שמדובר במשנתינו דאמר ליה - לשוכר בית כזה אני משכיר ¹⁰
 לך, והראה לו את הבית, ונפל. שואלת הגמרא: ואפתי - ועדיין ¹¹
 אחר פירושו של רבין, מאי למימרא - מה חידשו במשנתינו, הלא ¹²
 גם זה פשוט שאם אמר 'בית כזה' אינו יכול לשנות. משיבה ¹³
 הגמרא: לא צריכא - לא הוצרכו לחפש דין זה אלא באופן דקא ¹⁴
 אנוהא דנתרא - שהבית עומד על שפת הנהר, מהו דתימא - הייתי ¹⁵
 אומר מאי וכה' - מה שאמר בית כזה אני משכיר לך, כוונתו דקא ¹⁶
 אנוהא דנתרא - לבית העומד על שפת הנהר, שהוא מקום חשוב ¹⁷
 לאנשים ומקפידים על כך, אבל אין כוונתו להתנות עמו על גודל ¹⁸
 הבית, קא משמע לן משנתנו שהאומר 'כזה' חייב להעמיד בית ¹⁹
 כזה ממש באותו גודל ובאותו מקום: ²⁰

הדרן עלך השואל

פרק תשיעי - המקבל שדה מחכירו

פרק זה עוסק בעיקרו בדיני אדם המקבל שדה מחכירו, אם כי ²¹
 נתבארו בו גם מעט מדיני בר מצרא, וכן דיני משכון ודיני 'ביזמו ²²
 תתן שכר'. ²³
 ישנם שלושה אופנים שבהם מקבל אדם שדה מחכירו. האופן ²⁴
 האחד הוא אריסות. דהיינו, שנטול האריס את שדהו של בעל ²⁵
 הבית ומתעסק בה לחורשה ולזורעה, ולאחר מכן נוטל הוא חלק ²⁶
 בפירות כפי מה שקצבו ביניהם, מחצה או שליש או רביעה. ²⁷
 ובאופן זה אין האריס משלם לבעל השדה מאומה משלו אלא ²⁸
 ממה שצמח בשדה, ולפיכך אם לא צמח מאומה אינו חייב כלום. ²⁹
 אמנם אין הדברים אמורים אלא באופן שלא פשע האריס ³⁰

ביאורים לפרקי אבות

פרק א משנה יז

שְׁמַעוֹן בְּנֵי אֹמֶר, כֹּל יָמֵי נְדָלְתִי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאֲתִי לְגוֹף טוֹב מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמְדַרְשׁ עֶקֶר, אֲלֵא הַמְעַשָּׂה. וְכָל הַמְרַבֵּה דְבָרִים, מְבִיא חֲטָא.

~ נקודות משיחות קודש ~

והנמשל הוא אצל הקב"ה: שכדי שתהיה מציאות של עולם שנראה כנפרד [=זולת] מאלוקות, צריך שתהיה בריאה על-ידי בחינת הדיבור – "בעשרה מאמרות (דוקא) נברא העולם".

אולם "ישראל עלו במחשבה", דהיינו שהם מאוחדים בקב"ה – "חלק אלוהה ממעל ממש"⁶, ואינם בבחינת "זולת"; וזהו תפקידן של נשמות ישראל, לגלות בעולם את בחינת המחשבה, דהיינו לאחד גם את העולם עם אלוקות [שלא יהיה כ"זולת"]. זהו "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם!", היינו שתפקידו של יהודי הוא לגלות את בחינת "מחשבה" (ההיפך מדיבור – אילם) כאן בעולם.

והנה שתי בחינות אלה – מחשבה ודיבור – ישנן גם בתורה, מחשבה שבתורה היא התורה כפי שהיא ברוחניות, דהיינו פנימיות התורה; דיבור שבתורה, הוא מה שהתורה מדברת בעניני עולם הזה הגשמי שהוא על-דרך שמגלה לזולתו מה שנמצא במחשבתו.

על כך אומרת הגמרא, "יכול אף בדברי תורה", דהיינו שהיתה סברא לומר שכשם שבעניני העולם צריך להתעלות מבחינת הדיבור, על-דרך-זה גם בתורה יעסוק אדם רק בפנימיות התורה; על כך התשובה – "צדק תדברון!" יש להתעסק ב"גליא דתורה", מכיון שתכלית נתינת התורה למטה היא לזכך את עולם הזה הגשמי.

על-דרך-זה יש לפרש את המשנה "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה" – שהביטול הטוב ביותר לגוף (אומנותו של אדם בעולם הזה) הוא שיהיה בטל במציאות לאלוקות (על-דרך התאחדותה של הנשמה בקב"ה). ואולם, כאמור, בנוגע לדברי תורה, "לא המדרש עיקר אלא המעשה", והכוונה היא שיש ללמוד את התורה כפי שירדה למטה (בדיבור ובמעשה), כדי לזכך את העולם.⁷

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1186)

ממשמעות דברי המפרשים¹ יוצא שהפיסקה הראשונה של המשנה עוסקת בדיבורים השייכים לגוף אשר בהם אין טוב משתיקה, ואילו הפיסקה השניה מכוונת לדברי תורה, שאמנם שם הדיבור הוא טוב, אבל גם בזאת "לא המדרש עיקר אלא המעשה".

והביאו בהתאם לזה את דברי הגמרא² על הפסוק³: "האמנם אלם צדק תדברון" – "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם; יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר, צדק תדברון". וצריך להבין:

א. מהמשנה ומהגמרא נראה כי השתיקה וההמנעות מדברים בטלים, אינה אלא הנהגה טובה ("לגוף טוב") או "אומנותו של אדם". ולכאורה, דברים בטלים כפשוטו, הרי זה איסור גמור – "ודברת בס ולא בדברים בטלים"!

ב. "יכול אף לדברי תורה" – האמנם קא-סלקא-דעתך שיש להימנע מלהרבות דברי תורה?!

ג. "מה אומנותו של אדם" – איך אפשר להגדיר את תפקיד האדם בעולם בכיוון של "סור מרע" ("ישים עצמו כאלם") בשעה שברור כי התכלית היא ב"עשה טוב" ואילו ה"סור מרע" הוא רק בגדר הקדמה והכנה ל"עשה טוב"?!

ד. מהו דיוק הלשון "אומנותו של אדם בעולם הזה"?

ויש לבאר כל זאת על דרך החסידות:

דיבור ושתיקה ברוחניות, הם דיבור ומחשבה. בחינת דיבור הוא מה שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו"⁴, "בעשרה מאמרות נברא העולם"⁵. ושייכות בריאת העולם לדיבור היא, כי יחודיותו של הדיבור הוא שעל-ידו אפשר לגלות לזולתו את הענינים הצפונים במחשבה שאינם גלויים לזולת. מה-שאינ-כן מחשבה היא לעצמו ולא לזולתו,

(1) ראה מדרש שמואל כאן. (2) חולין פט, א. (3) תהלים נח, ב. (4) תהלים לג, ו. (5) להלן פרק ה משנה א. (6) איוב לא, ב. ובתניא פרק ב, מוסיף "ממש". (7) אמנם, אין להסתפק ב"גליא שבתורה", אלא צריך להתעסק גם בלימוד פנימיות התורה, וכמאמר "חז"ל (שבת לא, א) שיש לערב בחטים "קב של חומטין", שהכוונה לפנימיות התורה (לקוטי תורה ויקרא ו, א).

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
										אדמו"ה ^ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
20:29	19:26	20:16	20:14	19:47	19:44	13:17	13:16	10:20	10:19	09:07	09:06	08:26	08:25	05:36	05:36	באר שבע (ק)
20:33	19:19	20:20	20:18	19:53	19:51	13:16	13:15	10:18	10:17	09:04	09:03	08:22	08:21	05:31	05:31	חיפה (ק)
20:29	19:11	20:16	20:14	19:52	19:49	13:15	13:14	10:18	10:17	09:04	09:04	08:23	08:23	05:33	05:33	ירושלים (ק)
20:31	19:26	20:19	20:17	19:49	19:46	13:17	13:16	10:19	10:18	09:06	09:05	08:24	08:24	05:34	05:34	תל אביב (ק)
22:01	20:39	21:42	21:38	20:57	20:54	13:35	13:34	10:15	10:14	08:52	08:52	07:37	07:39	04:53	04:54	אוסטרליה, וינה (ק)
17:51	16:49	17:39	17:39	17:09	17:09	12:51	12:49	10:45	10:43	09:55	09:53	09:15	09:14	07:34	07:31	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:52	20:33	21:34	21:30	20:52	20:49	13:37	13:36	10:20	10:19	08:59	08:59	07:52	07:53	05:04	05:04	אוקראינה, אודסה (ק)
21:34	20:12	21:15	21:11	20:30	20:27	13:09	13:08	09:49	09:49	08:27	08:27	07:13	07:15	04:29	04:30	אוקראינה, דונייצ'ק (ק)
21:48	20:25	21:28	21:25	20:43	20:40	13:21	13:19	10:00	09:59	08:37	08:37	07:20	07:22	04:38	04:39	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
22:28	20:59	22:06	22:02	21:18	21:14	13:47	13:45	10:22	10:22	08:58	08:58	07:24	07:29	04:54	04:55	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
22:22	20:53	22:00	21:56	21:11	21:08	13:40	13:38	10:14	10:14	08:50	08:50	07:11	07:18	04:46	04:47	אוקראינה, קייב (ק)
19:51	18:52	19:40	19:38	19:13	19:11	12:57	12:56	10:07	10:06	08:56	08:56	08:20	08:19	05:34	05:33	אהוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
22:12	20:55	21:54	21:51	21:17	21:13	14:03	14:02	10:47	10:47	09:27	09:27	08:24	08:25	05:34	05:35	איטליה, מילאנו (ק)
18:51	18:00	18:42	18:41	18:18	18:17	12:45	12:44	10:14	10:12	09:11	09:10	08:40	08:39	06:11	06:10	אקוודור, קיטו (ח)
18:31	17:32	18:20	18:19	17:51	17:51	13:24	13:23	11:16	11:14	10:25	10:23	09:47	09:45	07:59	07:57	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:08	18:04	18:56	18:56	18:23	18:23	14:16	14:15	12:14	12:12	11:26	11:24	10:43	10:41	09:09	09:06	ארגנטינה, בוליביה (ח)
21:24	20:17	21:10	21:07	20:35	20:32	13:44	13:43	10:38	10:37	09:21	09:21	08:31	08:31	05:39	05:40	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:19	20:10	21:04	21:01	20:29	20:26	13:34	13:33	10:26	10:25	09:08	09:08	08:16	08:16	05:24	05:24	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:20	20:11	21:05	21:02	20:29	20:27	13:35	13:33	10:26	10:25	09:09	09:08	08:17	08:17	05:25	05:25	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
22:04	20:53	21:48	21:45	21:11	21:08	14:11	14:10	11:00	11:00	09:42	09:41	08:47	08:47	05:55	05:55	ארה"ב, דטרויט (ק)
21:05	20:06	20:53	20:51	20:25	20:23	13:57	13:56	11:02	11:01	09:49	09:48	09:09	09:09	06:20	06:20	ארה"ב, הווסטון (ק)
20:48	19:46	20:36	20:33	20:05	20:02	13:29	13:27	10:29	10:28	09:15	09:14	08:31	08:31	05:41	05:41	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:53	19:56	20:42	20:40	20:14	20:12	13:56	13:55	11:04	11:03	09:53	09:53	09:16	09:15	06:29	06:29	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:18	20:09	21:03	21:00	20:27	20:24	13:30	13:29	10:21	10:20	09:03	09:03	08:10	08:10	05:18	05:18	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:42	20:34	21:28	21:25	20:52	20:50	13:58	13:57	10:50	10:49	09:33	09:32	08:41	08:41	05:49	05:49	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
21:20	20:09	21:04	21:01	20:28	20:25	13:29	13:28	10:19	10:18	09:01	09:01	08:07	08:07	05:15	05:15	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:42	17:50	18:33	18:32	18:08	18:07	13:03	13:02	10:42	10:40	09:44	09:42	09:12	09:10	06:59	06:57	ברזיל, לה-פס (ח)
23:13	21:42	22:50	22:46	22:00	21:56	14:24	14:23	10:57	10:57	09:33	09:33	-	-	05:26	05:27	בלגיה, אנטוורפן (ק)
23:10	21:40	22:48	22:44	21:58	21:55	14:24	14:23	10:58	10:58	09:34	09:34	-	07:53	05:28	05:30	בלגיה, בריסל (ק)
18:04	17:10	17:54	17:54	17:33	17:32	12:37	12:36	10:20	10:19	09:25	09:23	08:51	08:50	06:47	06:45	ברזיל, סאו פאולו (ח)
17:54	16:59	17:44	17:43	17:17	17:17	12:25	12:24	10:08	10:06	09:12	09:11	08:39	08:37	06:33	06:31	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:34	21:04	22:11	22:06	21:22	21:18	13:43	13:41	10:15	10:15	08:50	08:50	-	-	04:43	04:44	בריטניה, לונדון (ק)
23:04	21:24	22:37	22:32	21:40	21:36	13:52	13:51	10:20	10:19	08:52	08:53	-	-	04:39	04:41	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:50	21:13	22:25	22:21	21:33	21:29	13:49	13:48	10:19	10:19	08:53	08:53	-	-	04:43	04:44	גרמניה, ברלין (ק)
22:47	21:19	22:25	22:21	21:37	21:34	14:07	14:05	10:42	10:42	09:19	09:19	07:46	07:51	05:15	05:16	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:00	17:05	17:50	17:49	17:30	17:29	12:38	12:37	10:23	10:21	09:28	09:27	08:54	08:52	06:53	06:51	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:54	18:59	19:43	19:41	19:17	19:16	13:12	13:11	10:26	10:25	09:18	09:17	08:43	08:43	06:01	06:00	הודו, מומבאי (ח)
19:49	18:54	19:38	19:36	19:12	19:11	13:08	13:07	10:23	10:22	09:15	09:14	08:40	08:39	05:58	05:57	הודו, פנה (ח)
21:45	20:25	21:26	21:23	20:43	20:40	13:24	13:23	10:05	10:04	08:43	08:43	07:32	07:33	04:46	04:47	הונגריה, בודפשט (ק)

לוח זמנים לשבוע פרשת נשא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת החוככים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:28	04:28	08:12	08:12	07:20	07:20	09:30	09:29	19:34	19:32	20:10	20:07	19:16	20:25
יוון, אתונה (ק)	06:02	06:02	09:42	09:41	08:54	08:54	10:58	10:57	20:49	20:47	21:23	21:20	20:31	21:37
מולדובה, קישינב (ק)	05:09	05:10	09:05	09:05	07:56	07:57	10:26	10:26	20:59	21:02	21:44	21:41	20:43	22:03
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	05:57	05:57	09:14	09:14	08:40	08:39	10:23	10:22	19:14	19:16	19:42	19:40	18:57	19:52
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	08:09	08:10	10:17	10:17	09:33	09:31	11:04	11:03	16:52	16:52	17:29	17:28	16:34	17:43
נפאל, קטמנדו (ח)	05:08	05:07	08:34	08:33	07:55	07:55	09:45	09:44	18:59	12:39	19:29	19:27	18:43	19:41
סין, בייג'ינג (ח)	04:45	04:45	08:28	08:28	07:37	07:37	09:45	09:44	19:42	12:52	20:20	20:17	19:24	20:34
סנגפור, סינגפור (ח)	06:59	06:58	09:29	09:28	09:29	09:28	11:03	11:02	19:10	13:36	19:34	19:35	18:53	19:45
פולין, ורשא (ק)	04:14	04:15	-	-	-	-	09:49	09:49	20:59	13:18	21:48	21:52	20:41	22:17
פרו, לימה (ח)	06:26	06:25	09:14	09:14	08:44	08:43	10:15	10:13	17:51	12:39	18:15	18:15	17:33	18:26
צרפת, ליוון (ק)	05:51	05:51	09:44	09:44	08:40	08:40	11:04	11:04	21:29	14:21	22:10	22:10	21:14	22:31
צרפת, פריז (ק)	05:47	05:47	09:47	09:47	08:27	08:30	11:09	11:09	21:55	14:32	22:38	22:38	21:38	23:02
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:44	05:44	08:48	08:48	08:18	08:16	09:53	09:52	18:08	12:28	18:32	18:32	17:51	18:43
קנדה, טורונטו (ק)	05:36	05:36	09:24	09:24	08:27	08:27	10:44	10:43	21:01	13:57	21:36	21:36	20:43	21:56
קנדה, מונטריאול (ק)	05:05	05:05	08:58	08:58	07:54	07:55	10:18	10:18	20:43	13:34	21:22	21:22	20:27	21:43
קפריסין, לינקה (ק)	05:31	05:31	09:06	09:06	08:22	08:22	10:21	10:20	19:59	13:22	20:30	20:30	19:43	20:46
רוסיה, לובאוויטש (ח)	04:20	04:18	-	-	-	-	10:04	10:04	21:32	13:40	22:33	22:33	21:18	23:10
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:47	03:44	-	-	-	-	09:35	09:35	21:16	13:14	22:16	22:16	20:58	22:58
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	04:25	04:24	07:11	07:12	08:21	08:21	09:43	09:42	20:16	13:02	20:59	20:59	20:01	21:21
שווייץ, ציריך (ק)	05:29	05:28	08:15	08:16	09:25	09:25	10:47	10:47	21:27	14:06	22:04	22:04	21:06	22:26
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:50	05:51	08:30	08:29	09:02	09:03	10:09	10:08	18:45	12:51	19:10	19:10	18:29	19:22

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום שלישי עמ' א

מאחר שעסקה הגמרא בכתיבת נוסח זה בכתובה, באה לברר
 מדוע יש בו צורך, וסברה שכותבים כך כדי שאם ימות יוכל
 המלוה לגבות את המשכון מהיתומים, אפילו ששאר מטלטלים
 אינם נגבים מהיתומים.
 ועל כך מקשה הגמרא, טעמא דכתב ליה הכי, לכן יכול המלוה
 לגבות את המשכון מן היתומים, הא אי לא כתב ליה הכי לא כתיב
 - לא קנה המלוה את המשכון וממילא גם לא יוכל לגבותו מן
 היתומים. והא אמר רבי יוחנן משכנו והשיב לו המשכון שלאחר
 שגבה המלוה משכון מהלוה החזירו לו, ולאחר מכן מת - הלוה
 שומט מעל גבי כניו - חוטפו מעם בניו את המשכון, אם כן מוכח
 שאף בלא כתיבת נוסח זה בשטר יכול המלוה לגבות את המשכון
 מהיתומים, ומדוע יש צורך בכתיבת נוסח זה.

מפורים כיון שהתברר שהקידושין היו בתנאי שתינשא, וכיון
 שנחטפה ולא נשאת לא חלו הקידושין ואינה אשת איש שנבעלה
 לאחר.
 הגמרא מביאה עוד תנא הדורש לשון הדיוט: רבי יהושע בן קרחה
 היה דורש לשון הדין רבי יהושע בן קרחה אומר המלוה את
 הלוה אם בא שליח בית דין לקחת משכון על ההלוואה לא
 ימשכנו - לא יטול ממנו משכון השהו יותר מחובו, משום שאם
 המלוה מחזיר את המשכון ללוה, נהגו שפך בותב לו הלוה
 למלוה כאישור על החזרת המשכון, תשלוּמָתָא דאית לך עלי כל
 קבל דיכי - התשלום שיש לך עלי הוא כנגד שווי המשכון, ומשום
 כך לא יקח משכון בשווי יותר מהחוב, כיון שאם יקח נמצא שהוא
 מודה שחייב יותר ממה שהוא.

סדר הדלקת נרות לחג השבועות ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (נותנים בערב החג הראשון גם עבור השבת (יום טוב שני בחו"ל)). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב חג השבועות

יש להדליק (בחו"ל) לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על-ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על-ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזְמַן הַזֶּה:

בחוץ לארץ: יום שני של חג השבועות

זמן הדלקת הנרות הערב - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים. הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזְמַן הַזֶּה:

ערב שבת פרשת נשא

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על-ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם רעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שיי הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7